Ascanius Rinaldus

LOGICA MEXICANA

R. P. ANTONII RVVIO RODENSIS,

DOCTORIS THEOLOGI, SOCIETATIS IESV,

Hoc eſt,

COMMENTARII BREVIORES ET maximè perſpicui in Vniuerſam Ariſtotelis Dialecticam: Vnà cum Dubiis & Quæſtionibus, hac tempeſtate agitari ſolitis:

NVNC PRIMVM IN GALLIA editi, cum Capitum, Dubiorum, Quæſtionum & rerum notabilium, quæ in iis continentur, Indice.

LVGDVNI,
Sumptibus IOANNIS PILLEHOTTE,
ſub ſigno nominis IESV.

M. DC. XVII.
CVM PRIVILEGIO.

FLORENTISSIMÆ TOTOQVE ORBE CELEBERRIMÆ ACADEMIÆ Complutensi,

Pater Doctor ANTONIVS RVVIO, *vtramque fœlicitatem precatur.*

CVM Logices Commentarios nostros nuper editos, adeò vobis gratos extitisse viderem; Rector dignissime, Doctores, Magistríque grauissimi, & sapientissimi, celebris, multísque nominibus Academia illustris; vt inito consilio, omnium calculo & sententia probatos, instituendæ iuuentutis gratia, Dialecticæ professoribus, & Magistris discipulis explicandos præscripseritis: cùm denique decretum hoc vestrum auctoritate regia firmatum, stabilitúmque sit, vtpotè Scholasticis omnibus perutile, qui germanam huius Academiæ, & Aristotelicæ disciplinæ consonam doctrinam, vestro iudicio in hisce Commentariis repertam imbibere possent: hoc sanè totum meum animum, huic vniuersitati iam dudum, nec immeritò, deditissimum, adeò necessitudinis amorísque vinculo adstrictum reddidit, vt nihil non aggrediendum, nihil non tentandum putarem: quod huic Academiæ vtile, vel certè gratum fore iudicarem. Cùm autem eiusdem Academiæ viri grauissimi, pariter & doctissimi; quibus me multis nominibus deuinctum fateor, Commentarios nostros vberiùs protractos, quàm in eadem vniuersitate inueteratus ferret vsus, viderent: gratum pariter, ac vtile fore arbitrabantur, si eosdem Commentarios in compendium redactos, non sine multorum id iam dudum expetentium acclamatione iterum proferrem. Cùm ergo communis boni studio tenerentur accensi, & id à me iterum, ac sæpius postularent: eorum præceptis parendum omnino fuit, quorum auctoritas apud me plurimùm valens, ad alia properantem animum, ex templo ad hunc laborem suscipiẽdum conuertit. Suscepi sanè, & qua potui diligentia perfeci. Habetis iam viri grauissimi compendium hoc, nihilo magis fermè nostrum: omnino

vestrum: re quidem exiguum: placendi studio maximum. Id certè, vel maximè in eo spectandum fuit, vel liberalium artium attingentium limina, iuuarentur ingenia: ne rerum multitudine oppressi, vel certè deterriti, ab incepto desisterent, aut perfectè rem se assequi posse desperarent. Hunc ergo æquo certè animo laborem susceptum, grati erga vos animi monumentum, vestro maturiori prudentiq́ue iudicio submitto, dignitatiq́ue vestræ sacratum volo. Quòd si conatus nostros ea qua estis benignitate præditi, sensero probari: quæ supersunt omnia pari, & (si fieri poterit) maiore diligentia prosequar.

AD LIBERALIVM ARTIVM STVDIOSOS FLORENTISSIMÆ Complutensis Academiæ.

Vos pariter, studiosi adolescentes, quæ vberiùs antea, & fusiùs disputauimus, ea nunc paucis contenta suscipite. Quod iam dudum petistis, imò expetistis: quod Academia vera Complutensis probauit: quod libens suscepit, & Aristotelicæ, ac diui Thomæ doctrinæ iudicauit consonum, offerimus. Nostris vtinam cedat votis: quod susceptis iam suscipiendisque laboribus contendimus. Neque enim aquè aliud in animo est nostro: atque omnibus, quà fieri possit maximè (vt professionis nostræ ratio institutúmque postulat) continuò prodesse. Hic nostrorum laborum scopus: hic finis. Nostra ergo diligentia, & opera (vtinam vtili) libentes fruimini. Omnia deinceps reliqua, modò diuinum adsit numen, accepturi, Valete.

IOAN

IOANNES DE RIBERA, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Patriarcha Antiochenus, Archiepiscopus Valentin. Regiusque Consiliarius, &c. Tenore præsentium licentiam & facultatem concedimus typis mandandi in hac Valentina ciuitate, & diœcesi, librum hunc Commentariorum, in vniuersam Aristotelis Dialecticam, Authore P. Antonio Ruuio, Societatis IESV, S. T. D. Cuius examen Patri Hieronymo Villanoua eiusdem Societatis S. T. Professori commisimus: qui nil Religioni Christianæ repugnans in eo contineri: imò vtilem, ac necessarium omnibus huiusmodi facultati operam dantibus fore iudicauit. Dat. Valentiæ die 21. mensis Augusti 1606.

El Patriarcha Arzobispo de Valentia.

De mandato Illustrissimi Domini mei Patriarchæ,

Federicus Villarrasa Secret.

IVssu Illustrissimi, & Reuerendissimi domini, domini Ioannis à Ribera Patriarchæ Antiocheni, & Archiepiscopi Valentini, perlegi Commentarios hosce Patris Doctoris Antonij Ruuio, Societatis IESV, *in Aristotelis vniuersam Dialecticam: in quibus non modò nihil doctrinæ Catholicæ inueni repugnans: sed etiam eos doctrina, & Philosophis, & Theologis vtilissima refertos agnoui, & non solùm florentissimæ Complutensis Academiæ alumnis, (quorum precibus hos Commentarios author in lucem nunc iterum profert) verùm etiam doctissimis quibúsque perutiles fore iudicaui: vnde dignos censui, vt in communem scholarum vtilitatem typis mandentur. Valentiæ in nostro Diui Pauli Societatis* IESV *Collegio. Octauo Idus Augusti, 1606.*

Hieronymus Villanoua Societatis IESV Theologiæ professor.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV, *in Prouincia Lugdunensi.*

BARTHOLOMEVS Iacquinotius Prouincialis Collegiorum Societatis IESV, in Prouincia Lugdunensi, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. die 10. mensis Maij, anni 1583. & Henrico IIII. vigesima Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus eiusdem Societatis compositos absque superiorum eius permissione imprimant: permittit Ioanni Pillehotte, Lugdunensi Bibliopolæ, vt, *Logicam Mexicanam Antonij Ruuio Rodensis*, &c. ad sex proximos annos imprimere, ac liberè diuendere possit. Datum Lugduni die vltima Iunij, 1617.

B. IACQVINOTIVS.

INDEX CAPITVM, DVBIORVM, ET QVÆSTIONVM, QVAE IN VTRAQVE PARTE Logicæ continentur.

PRIMA PARS.

QVÆSTIONES PROOEMIALES.

Tract.

gorum.

Quid

Quæstio

Nota

FINIS.

QVÆST.

QVÆSTIONES PROOEMIALES PRO Dialecticæ introductione.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrùm Dialectica sit necessaria.

1 DIALECTICAM, vt titulum quæstionis explicemus, in Naturalem & Acquisitam distinguunt quidam; Naturalem vocãtes, discursus illos, quos solo naturali lumine efficere solent rustici etiam homines; Acquisitam verò eam, quam studio ac labore comparamus. Si tamen propriè loquẽdum est, non Dialecticam, sed quoddam eius initium à natura habemus, nempe naturale lumen intellectus; à quo discursus illi inordinati procedunt, qui satis impropriè Dialectica vocantur: propriè verò pro facultate acquisita solùm accipitur, de qua inquirimus, An sit necessaria. Sed Necessarium dupliciter accipi solet in schola: simpliciter quidem aut sine addito; vel secundùm quid, aut ex suppositione. Necessarium simpliciter illud vocatur, quod non per ordinem ad aliud, sed ex propria natura necessitatem habet: in qua acceptione solùm Deus dicitur ens necessarium; quia absque ordine vel dependentia ab alio habet, quòd non possit non esse. Necessarium verò ex suppositione vocamus illud, quod ex suppositione alicuius finis consequendi tale est; vt cibum capere necessarium dicimus ad sustentandam vitam. Ergo dum titulus quæstionis inquirit, An facultas Dialecticæ sit necessaria; non de prioris necessitatis modo intelligitur, sed de posteriori: ita vt sensus sit, an sit necessaria ad alias scientias acquirendas. Prima opinio tenet, Dialecticam non esse necessariam ad alias scientias, sed posse sine illa acquiri, quamuis non sine magno labore, nec sine errorum admixtione; esse verò vtilem, vt commodiùs ac faciliùs, & sine periculo errandi comparentur: ita tenet Iauellus in com-

pendio suo Logicæ tractatu 1. cap. 2. quem sequuntur pauci; & probatur duplici argumento. Primò quia non est necessaria propter se, nec propter alias scientias, ergo nullo modo. Antecedens probatur, quòd non propter se: quia cùm Logica sit scientia simul, & modus sciendi. si ad seipsam esset necessaria, simul acquirenda esset scientia & modus sciendi, aduersus dictum illud Aristotel. 2. Meta. tex. 1. *Scientiam simul & modum sciendi quærere absurdum est*: quòd verò propter alias scientias non sit necessaria probatur; quia quælibet scientia habet proprias definitiones, ac demonstrationes, ergo est sibi modus sciendi: quare non indiget Dialectica pro modo sciendi. Secundò, quia duo sunt necessaria vt aliquis consequatur sciētiam: Primum, vt principia cognoscat: Secundum, vt certò sciat, se aptis ratiocinationibus vti & non fallacibus in colligendis conclusionibus ex eis. Sed vtrumque potest homo sine Dialectica, per lumen naturale intellectus, vt patet in rusticis, qui vnum ex altero euidenter colligunt in hac vel illa materia: & de aliis refertur, quòd scientias sine Dialectica comparauerint; vt medicinam Hippocrates, & mathematicas disciplinas alij: ergo non erit Dialectica ad alias scientias acquirendas necessaria.

Secunda opinio opposita est, quæ affirmat; non posse vllam scientiam vllo modo acquiri sine Logica, quam tenent plures; quos idem Iauellus citat vbi suprà; & probant vnico arg. quia vt aliquis acquirat scientiam certò scire debet reducere conclusionem vsque ad prima principia, vt docet Arist. 1. lib. Posteriorum cap. 2. per euidentes consequentias, sed repugnat absque Dialectica talem reductionem posse efficere cùm non possit certò cognosci, quòd tota conclusionum multitudo ex principiis deriuetur, nisi per artem, ergo non poterit nisi per Dialecticam.

Communis sententia media videtur inter has extremas, quam tenent Sotus & Cardinalis Toletus quæst. 1. proœmiali, quos sequuntur alij, nempe Dialecticam esse necessariam ad reliquas scientias perfectè acquirendas: sed ad comparandas modo imperfecto, non esse necessariam, sed vtilem, ita vt sine illa comparari imperfectè possint.

Pro solutione quæstionis tria sunt breuiter notanda. Primum est, duo esse necessaria ad comparandam scientiam: Primum, quòd conclusio per euidentem consequentiam, ex euidenti principio deducatur: Secundum, quòd vtrumque constet euidenter ei qui scientiam acquirit: nam si non cognoscit euidenter principium, solùm erit ei creditum, vel opinatum: & si non cognoscat euidentem esse consequentiam, solùm erit respectu illius probabilis: & tam ex primo quàm ex secundo sequitur, quòd conclusio quam colligit, non sit euidens, sed probabilis, cùm non possit esse certior præmissis, 2

præmissis, aut consequentia; quare non erit scientifica. Secundò adnotandum est, posse quidem hominem per lumen naturale intellectus, imperfecto quodam modo discurrere, vnúmque ex alio deducere, inordinatè quidem; hoc est, non cognoscendo ordinem, ac dependentiam, quam habet conclusio ex principiis, quod docuit Arist. 1. Rheto. ad Theodoctem cap. 1. illis verbis: *Multi hæc temerè & casu, nonnulli exercitatione ac habitu factitant, &c.* quia ordo ille nequit sine arte cognosci. Tertiò adnotandum est, habitum scientiæ per vnam demonstrationem generari, propter efficacitatem demóstrationis: sed dum generatur per vnum actum, imperfectam habet rationem habitus, aut scientiæ, quia nondum est radicatus in subiecto; quare nec ipsum denominat talem simpliciter: non enim dicitur acquisisse talem scientiam, quia vnam, aut alteram conclusionem eius acquisiuit; nisi secundùm quid, hoc est, secundùm vnam illam conclusionem.

Ex his, duas conclusiones colligo, quibus meam sententiam explico. Prior est; Ad vnam, vel alteram conclusionem alterius scientiæ acquirédam, non est necessaria Logica, sed per solùm naturale lumen acquiri potest. Probatur hæc: quia sicut naturale lumen se extendit ad cognoscenda principia; ita etiam ad vnam, aut alteram conclusionem principiis proximam: quia notissima est, per propriam industriam, & laborem hominis potest se extendere: & cùm per vnam conclusionem scientia acquiratur, saltem imperfecta, verum est in hoc sensu, quòd ad alias scientias imperfectè comparandas Dialectica non sit necessaria. Secúda conclusio. Integra scientia, non potest acquiri sine Dialectica, hoc est, secundum omnes conclusiones eius; quam sic probo. Non potest aliquis omnes conclusiones ex principiis colligere per euidentes demonstrationes: nisi cognoscat euidenter ordinem, secundùm quem vna deriuatur àb altera vsque ad vltimam, quæ proximè colligitur ex principiis: Sed ordo omnium conclusionum inter sese, & cum principiis cognosci nequit sine arte reducendi, aut resoluendi eas in principia; Ergo non poterit integra scientia acquiri sine Dialectica: & hoc est non posse perfectè sine illa acquiri: & iuxta has duas conclusiones nostras, intelligenda est tertia opinio communis, quam sic intellectam veram esse dicimus.

Ad primum argumentum primæ opinionis respondet Cardinalis Toletus: Logicam esse necessariam ad seipsam secundùm diuersas partes quæ præsupponuntur aliis, vt secundùm partem prædicamentorum, ad partem enuntiationis; & secundùm hanc, ad syllogismum; sed cùm prima pars non præsupponat alteram, non explicat hæc solutio, quo nam modo Logica secundùm primam partem possit esse ad se necessaria: propterea alio modo respondeo Logicam duo habere, nempe esse scientiam, in quantum

suas conclusiones demonstrat;& esse modum sciendi,in quantum instrumenta conficit,per quæ scire possimus:& hæc ratio prior est illa secundùm nostram considerationem:quia priùs intelligimus instrumenta sciendi;vt definitionem, ac demonstrationem, quàm intelligamus conclusiones demonstratas in Logica. Dicimus ergo, Logicam vt modum sciendi, non solùm secundùm diuersas partes,sed etiam secundùm se totam esse necessariam ad seipsam, vt scientiam; ad quod satis est. quòd vt scientia præsupponat seipsam vt modum sciendi:dum autem Aristotel. docuit, *absurdum esse simul quærere scientiam & modum sciendi*, per modum sciendi Dialecticam intellexit, sed per scientiam non eamdem Dialecticam sed quamlibet aliam scientiam,vt docuit D.Thom.in expositione eiusdem loci, quam absurdum esse simul cum Dialectica quærere:quasi dicat priùs esse addiscendam Dialecticam, tãquam necessariam ad alias.Ad secundum respondeo,non posse naturale lumen nisi perficiatur per artem Dialecticæ,cognoscere ordinem omnium conclusionum inter sese, & cum principiis; & ideo nec perfectè alias scientias acquirere, vt iam docuimus. Argumentum secundæ opinionis solùm probat, sine Dialectica non posse scientiam perfecto modo comparari. Ex dictis colligitur, quem locum Dialectica obtinere debeat in acquisitione scientiarum: est enim prima, à qua incipiendum est:quia cùm sit modus sciendi,non possunt aliæ sine ea comparari, nec proinde simul cum ea acquiri; nisi absurdum illud sequatur, quòd simul scientiam & modum sciendi quæramus.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Dialectica sit scientia.

SCientia hac in parte propriè accipitur, pro certa cognitione per demonstrationem comparata, vt docuit Aristo. 1, lib. de posteriori resol. cap. 2. sed diuiditur in scientiam Actualem & Habitualem: Actualis scientia dicitur assensus conclusionis, quæ per demonstrationem probatur, vt assensus huius conclusionis, Homo est risibilis: Habitualis verò scientia est quæ generatur in intellectu ex multis conclusionibus demonstratis: & licèt vtraque sit propriè scientia, tamen in communi modo loquendi pro habituali accipitur,De hac loquitur titulus quæstionis dum quærimus, An Logica sit scientia. 3

Et prima opinio negat Dialecticam esse scientiam; sed asserit esse facultatem quandam,seu artem scientia inferiorem: & hanc tenuerunt, Ammonius in prologo prædicamentorum, Alexander in principio Topicorum,Ægidius 1.lib.Posteriorum,quæst.1.

Magnesius

Magnesius lib. 1. de interpretatione in principio: Petrus Niger quæst. 11. sui Clypei, & alij, quos secutus est Villapandus quæ. 26. proœmiali. Probatur primò duplici testimonio Aristotelis, qui 1. lib. Rhetoricorum ad Theodectem cap. 2. docet, *Rhetoricam esse particulam quandam Dialecticæ, & neutram esse scientiam sed facultatem quandam inueniendarum rationum.* & 1. lib. Topicorum cap. 1. *Dialectici officium esse,* inquit, *ex probabilibus disserere.* Secundò, probatur ratione; quia quælibet scientia debet habere materiam particularem ac determinatam, circa quam versetur, tanquam circa proprium obiectum, & per quam distinguatur ab aliis; sed Logica non habet materiam determinatam, sed versatur circa materiam omnium scientiarum; quia in omni materia conficit definitiones, ac syllogismos; ergo non erit scientia. Vnde Arist. 2. lib. Meta. cap. 2. textu 5. & 1. lib. de posteriori resolur. ca. 8. tex. 27. docuit non habere certum genus subiecti, hoc est, certam materiam circa quam versetur.

Secunda opinio est communis, & tenenda, Quòd Logica sit vera scientia; quã sequuntur D. Thom. 2. Meta. 1. lect. 4. Scotus lib. 1. Elenchorum, quæst. 1. & in prædicabilibus, q. etiam 1. Niphus 4. Meta. textu, 5. in fine. Sotus, & Card. Toletus, q. 2. proœmiali, Fonseca 2. lib. Meta. 3. quæst. 1. sectio. 9. & alij omnes. Probatur vnico arg. ex definitione scientiæ tradita ab Arist. 1. lib. Poster. cap. 2. *Scientia est habitus per demonstrationem acquisitus*, sed Dialectica habet plures demonstrationes, ex euidentibus principiis procedentes, ergo ex eis generabitur scientia. Probatur minor. nam syllogismum primæ figuræ euidenter concludere, demonstratur ex illis principiis; Dici de omni & Dici de nullo; & in singulis partibus Dialecticæ fiunt aliæ demonstrationes similes.

4 Ad primum argum. dicimus, *Rhetoricam particulam esse Dialecticæ* docuisse Aristo. quia sub parte Topica quodammodo continetur, in quantum docet loca inuenire, ex quibus eruantur probabilia argum. & quantum ad hoc neutra est scientia: Dialectica verò non solùm docet loca inuenire; sed ea probat per demõstrationem. Præterea, quòd probabilia arg. generent opinionem, & ex hoc habet veram rationem scientiæ: nihil autem horum Rhetorica facit, & propterea scientia non est, sed ars quædam scientia inferior. Secundum testimonium Arist. eodem fere modo declaratur; quia officiũ Dialectici est, probabiliter differere non quomodocumque, sed docendo per veram demonstrationem, ex quibus sit constituendus syllogismus probabilis, & quod probabilem solùm generet assensum, & hoc est esse veram scientiam.

Pro solutione secundi arg. distinguenda duplex materia Logicæ; Remota & Proxima: Remota sunt res omnis mundi, nam circa omnes efficit syllogismos, & definitiones; Proxima verò materia

ſunt operationes intellectus,quas dirigit & ordinat,conſtituendo ex eis inſtrumenta. arg. ergo probat de materia remota, de qua etiam loquitur Ariſtot. in eo loco; ſcientia verò debet habere materiam proximam circa quam verſetur, & per quam diſtinguatur ab aliis; & hæc ſufficit, vt ſit ſcientia determinata: quòd verò materia eius remota non ſit determinata, nullum eſt inconueniens, quia ex materia remota non ſumitur ratio ſcientiæ, ſed ex proxima.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Logica vtens ſit ſcientia.

PRæſupponit titulus quæſtionis,quòd Logica diuidatur in Docentem,& Vtentem: quam diuiſionem tradiderunt D.Tho.4. Met lect.4.& Scotus qu.1.Elench.& quæſt.etiam prima prædicabilium, à quibus eam accepit ſchola:ſed priuſquam diuerſas opiniones proponamus declarandum eſt,An ſicut Logica docens,pro tota ipſa ſcientia accipitur, ita etiam Logica vtens pro tota accipiatur,vel ſolùm parte topica.Nam quidam dicunt,ſolam partem topicam eſſe vtentem, & non demonſtratiuam nec reliquas:quorum fundamentum eſt authoritas D.Tho. qui id videtur aſſerere 4.Meta. lect.4. & hoc arg. probare, quia Logica, vt eſt vſus definiendi,diuidendi,ac demonſtrandi in aliis ſcientiis,non tam Dialectica appellanda eſt quàm Philoſophia, aut quælibet altera ſcientia,circa cuius materiam talis vſus verſatur.

Communis tamen modus loquendi & ſciendi Dialecticæ ſcholæ, Logicam pro tota ſcientia diuidit in Docentem, & Vtentem: ita vt ſicut tota ipſa docens eſt, in quantum tradit præcepta conficiendi enunciationem, & ſyllogiſmum, ac reliqua inſtrumenta per demonſtrationem:ita in quantum vtitur omnibus inſtrumētis in aliis ſcientiis dicatur vtens:& hoc eſt nobis tenendum tāquam verum & neceſſarium: & probatur primò quia tantùm ſe extendit Logica vtens, quantum vſus Logicæ docentis, ſed Logica docens dicitur de tota ſcientia: & ſingulis partibus, & non de ſola parte topica: ergo Logica vtens de tota & ſingulis partibus etiam dicetur. Secunda pars topica dicitur Logica vtens, quia probabilibus argumentis vtitur in cæteris ſcientiis: ſed etiam vtitur Logica definitionibus,ac demonſtrationibus in cæteris ſciētiis ergo dicetur vtens quantum ad reliquas partes præter topicam.

Ad D.Tho.reſpondeo hanc eſſe mentem eius,vt Logica quantum ad partem demōſtratiuam & reliquas,(præter topicam)verè ſit vtens,ſed quia forma demonſtrandi, qua vtitur in aliis ſciētiis vniuerſalis & quaſi generica eſt, determinatur per materiam earum,quaſi per differentiam ad ſpeciem:non tam Dialectica quam Philoſophia

Philosophia vocatur, eo modo, quo genus cuiuscumque rei sub nomine specierum comprehenditur. v.g. animal, quod est in homine, non vocamus animal, sed hominem, sed de parte topica diuersa est ratio quia cùm argumenta probabilia non generent scientiam sed opinionem: potiùs retinet nomen Dialecticæ, vsus huius partis quàm aliarum scientiarum: quia pars est Dialecticæ, quæ vera scientia est, & quia proprium Dialectici officium est, probabiliter disputare in qualibet scientia: & differentiam hanc inter partem Topicam, & reliquas partes Logicæ significauit D. Thô. eodem loco; ex quo colligo, hanc fuisse eius mentem, & non excludere vllam partem Logicæ à vera ratione vtentis.

5 Supposito ergo quòd Logica vtens pro tota ipsa scientia, & omnibus partibus sumi debeat: Quærimus, an sit scientia, aut saltem distinctus habitus à Logica docente: & prima opinio asserit esse veram scientiam, sed non esse habitum distinctum à docente, sed eundem; ita vt scientia sit, in quantum docens, & etiã in quantum vtens. Hanc videtur sequi Niphus 4. Meta. tex. 5. & probatur hoc argumento. Quando aliquis vtitur Logica in aliis scientiis efficiendo demonstrationes, acquirit facilitatem intellectu ad eas & alias iterum efficiẽdum, & hanc facilitatem acquirit per actus procedentes à Logica docente, quam præsupponit; ergo perficit eandem Logicam docentem: & ideo erit vera scientia: quia scientia non perficitur nisi per scientiam; non tamen distincta, nec distinctus habitus, sed idem, quasi seipsum perficiens.

Secunda opinio, quam sequuntur moderni quidam, asserit; Logicam vtentem esse veram scientiam, & distinctam à docente. Vt autem vtrumque probent, distinguunt duo officia vel actus Logicæ. Primum, quo docet conficere instrumenta, vt syllogismum, aut definitionem; Secundum, quo vtitur præceptis traditis, efficiendo eadem instrumenta in aliis scientiis; & cùm per multiplicationem actuum generetur facilitas in potentiis, quam facilitatem vocamus habitum, necesse est ex diuersis actibus diuersos quoque habitus generari in intellectu: ita vt primò reddatur facilis intellectus ad tradenda præcepta; deinde aliam facultatem diuersam acquirat per exercitium eorundem præceptorum efficiendo syllogismos. Exemplum assignari potest in musica, in qua duplex facilitas acquiritur: prima, in intellectu tradente regulas consonantiarum; secunda, in manibus: & primam vocare solent Theoricam; postremam Practicã. Vnde sequitur duplicem etiam facilitatem ponendam esse in Logica; vnam, quæ sit Theorica, seu speculatiua; aliam, quæ sit Practica: & illa erit habitus Logicæ docentis; hæc verò Logicæ vtentis. Probant primò, quòd sint habitus distincti; quia syllogismus factus in Philosophia naturali non procedit ab habitu eiusdem Philosophiæ; quia non docet

quomodo sit componendus syllogismus: sed nec procedit à Logica docente; nam hæc solùm habet tradere præcepta in communi efficiendi instrumenta, non ea efficere in particulari; ergo debet procedere ab alio habitu, qui sit Logicæ vtentis. Deinde probant secundò, quòd vterque habitus sit scientia: & de docente manifestum est, sed de vtente probatur; quia vt actus efficiendi syllogismum perfectus sit, & sine errore procedat, præsupponere debet habitum Logicæ docentis, per quem docemur quomodo efficiendus sit: quòd si eum præsupponit, non poterit ab eodem procedere; ergo ab alio habitu distincto, qui etiam est scientia, cum præsupponat habitum docentis, qui verè est scientia, & modo scientifico procedat in componendo syllogismo.

Nostra sententia est; quòd Dialectica vtens, vt vtens est, non sit scientia, nec habitus distinctus à Logica docente; sed habitus idem prout ars est, singulares syllogismos efficiens: itaque idemmet habitus Logicæ, prout tradit præcepta in communi componendi syllogismum, & alia instrumenta per demonstrationem, est Logica docens; sed in quantum efficit syllogismos singulares, est ars, & Logica vtens vocatur. Hanc sententiam sequitur D. Tho. 4. Met. lect. 4. sed quia duplicem partem continet; primam, quòd Logica vtens non sit scientia; secundam, quòd sit ars, vtraque probanda est. Probatur ergo primò, quòd non sit scientia; quia conclusio scientifica est actus, quem per demonstrationem colligimus ex principiis per se notis; sed actus Logicæ vtentis non est assensus conclusionis, quem per demonstrationem colligimus; sed opus quod efficimus, nempe, syllogismum aut definitionem: ergo Logica vtens, non est scientia.

Secundò, scientia proximè versatur circa vniuersalia, nec de singularibus est; sed Logica vtens non versatur circa vniuersalia, sed circa actus singulares quos exercet componẽdo syllogismos, iuxta præcepta tradita à docente: ergo non est scientia, sed scientiam præsupponit.

Secunda pars nostra sententiæ quòd Logica vtens, vt talis, non sit habitus distinctus à docente; sed idem prout est ars, præsupponit Logicã esse artem; non mechanicam quæ versatur circa opera externa, vt fabrilis est; sed liberalem, quæ versatur circa opera intellectus, ea dirigendo. Hoc docet expressè D. Tho. 1. 2. q. 57. ar. 3. ad 3. & 1. lib. Posteriorum lect. 1. & colligitur euidenter ex doctrina Arist. 6. Eth. lib. cap. 4. vbi definit artem. *Quòd sit habitus cum ratione factiuus vel actiuus*: per factiuum intelligens artes mechanicas, quibus efficiuntur opera externa; per actiuum verò liberales, quibus non efficitur externum opus; sed opera animæ interna diriguntur. Hoc supposito probatur primò, quia euidens est, habitum Logicæ esse scientiam, cùm procedat per demonstrationem:

nem : sed est etiam ars, quia est habitus cum ratione actiuus; nam opera intellectus dirigit, efficitque singulares syllogismos ex eis:ergo simul est scientia, & ars diuersa ratione; ita vt quatenus tradit præcepta efficiendi syllogismum,& alia instrumenta per demonstrationem, sit Logica docens, & vera scientia; vtens verò quatenus est ars efficiens singulares syllogismos iuxta præcepta à seipsa,vt docente,tradita.

Secundò probatur : nam habitus Logicæ docentis per primam demonstrationem acquisitus habet pro obiecto modum sciendi, cuius naturam contemplatur,& opera rationis, ex quibus docet syllogismos cónficere ; sed eo ipso quòd docet efficere syllogismos, habet virtutem eosdem efficiendi; cùm non egeat alio instrumento,per quod eos efficiat; sed per eumdem intellectum efficit;ergo eo ipso, quòd est Logica docens:est etiam habitus cum ratione actiuus; quod est esse artem liberalem : quare sequitur vtramque rationem habere eumdem habitum Logicæ nempe scientiæ,& artis; sed ratio scientiæ primaria est in eo atque præcipua,ratio verò artis quasi secundaria,& rationem scientiæ præsupponens. Nam priùs intelligimus quòd præcepta per demonstrationem tradat;deinde quod iuxta præcepta tradita, singulares syllogismos efficiat.

Ad arg. primæ opinionis respondeo;Logicam perfici per exercitium efficiẽdi syllogismos, non vt scientiam;sed vt artem:sicut perficitur in ratione scientiæ per demonstrationes,quibus probat suas conclusiones:quare non sequitur, vt vtentem esse scientiam, sed artem.

Pro solutione argumentorum secundæ opinionis, notanda est differentia inter artes quæ per membra corporis aliquo modo exercentur;quales sunt domificatoria, & musica ex vna parte ; & cæteras,quæ circa actus purè internos versantur,vt Logica : quòd illæ duplicem facilitatem petunt.Vnam in intellectu,in quo sunt tanquam in subiecto;alteram in membro externo,per quod exercentur,vt musica , præter facilitatem intellectus , petit aliam in manu,vel lingua,& palato:& cùm facilitas sit habitus, includunt duos habitus;quamuis facilitas,quæ est in membris externis non sit propriè habitus. Aliæ verò artes quæ solùm dirigunt operationes intellectus qualis est Dialectica ; sicut non exercentur per membra externa : sed per solum intellectum : ita non petunt nisi facilitatem intellectus : quæ habitus est : per quem singulares operationes efficiunt,ac dirigunt:& hæc est vna, & eadem in Logica,vt probatum est:per quam præcepta in communi,& per demonstrationem tradit, vt scientia : & per quam singulares efficit syllogismos,vt ars.Et ideo vnus est, atque idem habitus scientiæ, & artis : ex quibus sequitur negandam esse illam distinctionem

de duplici facilitate in his artibus,quæ per membra externa non exercentur.

Iam ergo ad primum eiusdem sententiæ respondeo: syllogismum factum in Philosophia naturali, à duplici habitu procedere:nempe ab habitu eiusdem Philosophiæ,& simul ab habitu Logicæ:ab illo secundùm rationem particularem talis scientiæ: ab habitu verò Logicæ secundùm rationem communem formæ syllogisticæ,hoc est,modi & figuræ:præterea ab illo, vt scientia: ab habitu verò Logicæ, vt arte. Petit ergo talis syllogismus duplicem facilitatem,& duplicem habitum:non Logicæ:sed vnum Logicæ,alterum Philosophiæ.

Ad secundum,concedo, actum efficiendi syllogismum, præsupponere habitum Logicæ docentis: sed ex hoc non sequitur quod generet alterum habitum: sed quòd eundem sub ratione artis perficiat. Falsum igitur est quòd ab eodem habitu docentis Logicæ non procedat.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm Logica sit vnus simplex habitus, vnáue simplex qualitas.

TRiplicem possumus considerare vnitatem in scientia, sicut 8
in aliis rebus: numericam,specificam, & quasi genericam. sed de vnitate numerica non procedit quæstio: quia certò constat, Dialecticam non esse vnam numero: sed tot esse quot sunt intellectus diuersi vt alia numero est Dialectica, quam Petrus habet, ab ea quam habet Ioannes. In hoc ergo sensu manifestum est, non esse vnam simplicem qualitatem, sed multiplicem. De vnitate ergo specifica, aut generica inquiritur, quamnam ex his habeat. nam si solùm habuerit genericam, non erit vna qualitas simplex, neque vnus habitus: sed plures sub se continebit: sicut animal continet plures species, quæ sub eo habent vnitatem genericam. si vero habeat vnitatem specificam,erit vna secundùm speciem, sicut albedo: quare nec ex multis habitibus, aut qualitatibus erit composita,sed qualitas simplex, simpléxque habitus vocabitur.

Iuxta has duas vnitates, genericam, & specificam, duæ sunt opiniones. Prima asserit: Dialecticam non esse vnum habitum, nec simplicem qualitatem:sed compositam ex multis habitibus, & qualitatibus:ita vt tot sint habitus Logicæ distincti, quot sunt conclusiones diuersæ:nempe, alius habitus prædicabilium, alius prædicamentorum, sicque pro cæteris partibus distinctos habitus ponendos esse. imò & pro singulis conclusionibus eiusdem partis,si diuersæ sint:ex quibus quasi vnus habitus totalis,& quasi gene

genericus componitur:& vna etiam scientia;in quantum obiecta omnium partium,sub ratione communissima entis rationis, aut modi sciendi continentur. Hanc sententiam tenet Scotus quæst. 3.prologi,dub.2. Ocham ibidem,dub.8.Marsilius, quæst.2.art.4. Greg.eadem q.3. art.3. Gabriel quæst.8. Cardin. Toletus quæst. 3.proœmiali. Fonseca 5.Meta.cap.7. quæst 5. sect.2. & probabilem reputat Sotus quæst. 3. proœmiali. Probatúrque duplici ratione. Prima, habitus, & scientiæ sumunt vnitatem, ac distinctionem specificam ex obiectis, atque etiam ex principiis, per quæ probant suas conclusiones, sed partes Dialecticæ habent diuersa obiecta, atque principia: ergo petunt distinctos habitus. Probatur minor:quia prædicabile,prædicamentum,enuntiatio,& syllogismus,quæ sunt obiecta diuersarum partium,specie diuersa sunt. Habent etiam diuersa principia quia definitiones horum obiectorum principia sunt, per quæ demonstrantur conclusiones in singulis partibus:& sunt valde diuersæ: ergo habebunt principia diuersa & conclusiones diuersas,per quas diuersi generabuntur habitus Logicæ.

Secunda ratio. Videmus sæpè intellectum esse faciliorem circa vnam partem Logicę,propter frequentiorem vsum eius,quàm circa alteram:vt circa syllogismos probabiles efficiendos, quàm circa demonstrationes:ergo diuersos habet habitus earum. Probatur consequentia:quia non potest vnus habitus simul esse facilior,& minùs facilis:sicut nec potest idem homo velociter simul, & tardè currere.

Secunda opinio maiorem vnitatem ponit in Logica:affirmans esse vnam specie:ita, vt nec plures habeat habitus, circa diuersas conclusiones eiusdem partis, nec circa diuersas partes: sed eundem habitum se extendere ad omnes partes,& ad omnes conclusiones earum. Hæc est expressa sententia D. Tho. 1. Posteriorum ca.22.& 12.quæst. 54. art. 3. Eam sequuntur Caie. ibid. Ferra. 2. contra Gent.cap.4.Sotus quæst.3.proœmiali,& ex modernis plures;& nobis videtur probabilior.Sed vnde, aut ex quo hanc vnitatem accipiat:non est certum apud omnes, qui eam sequuntur. Sed quidam asserunt à materia,aut materiali obiecto habere vnitatem:non ita,vt obiectum materiale sit vnũ specie,quia hoc non requiritur;sed satis est quomodocunque esse vnum;hoc est, vniuocum,vel analogum,genus,aut speciem:vel etiam vniuersalissimum, vt ens, quod est obiectum Meta.à quo etiam si sit analogum,& vniuersalissimum,vnitatem specificam sumit Meta.sic ergo Logica habet vnitatem specificam ab ente rationis aut modo sciendi vniuersalissimo.

Alij verò ex obiecto etiam sumere vnitatem habitũ inquiunt: non materiali, sed formali:distinguunt enim duplicem vnitatem

in obiecto cuiuscunque scientiæ, Potentiæ aut Habitus; ita vt altera sit vnitas eius in esse rei, quam Materialem vocant; altera in esse scibilis, quam vocant Formalem; vt in colore, qui est obiectum visus, vnitas in esse rei est esse qualitatem: quæ genus est ad albedinem, & nigredinem: vnitas in esse visibilis est, quam habet in quantum mouere potest visum: dicunt ergo, scientiam habere vnitatem ex obiecto, non in esse rei: quia sequeretur, tot esse scientias, quot sunt res specie, aut genere diuersæ, quod nullus dixit: sed ex eodem obiecto in esse scibili; hoc est, in quantum per scientiam cognoscibile est. Hæc tamen distinctio obiecti, falsa reputatur à quibusdam modernis; quod probant testimonio Arist. & ratione. Arist. enim 5. lib. Meta. cap. 15. docet, *neque scibile per scientiam neque scientiam per scibile definiendam esse quia committeretur vitiosus quidam circulus vnum per alterum vicissim explicando, & ex consequenti idem per seipsum.* vt si definias visum per visibile dicens; Visibile est, circa quod versatur visus; & rursus, Visum quòd sit id, quod versatur circa visibile; non est aliud, quàm visum per seipsum definire Probatur: nam si visibile definitur per visum; ergo visus definit visibile: & si visibile rursus definitur per visum, ergo definitur per suam definitionem: quod idem est, ac definire per seipsum; nam definitio, & definitum idem sunt. Ratio eorum est; quia obiectum in esse scibilis, est posterius scientia: cùm ab ea dicatur scibile: ergo non sumit ab eo vnitatem specificam. Probatur consequentia: quia si scientia prior est; ergo priùs vna est quàm obiectum intelligatur: ab alio ergo, quod sit prius obiecto in esse scibilis, sumere debet vnitatē.

Nobis tamen vera ac necessaria videtur distinctio obiecti in esse rei, aut in esse scibilis; atque etiam, quod ab obiecto in esse scibilis sumat scientia vnitatem specificam, quia vtrumque colligitur ex doctrina D. Tho. 1. part. q. 1. art. 4. & 2. 2. q. 4 art. 1. & est communis sententia ferè omnium. Quod probo primò, quia conclusio eadem in esse rei, pertinet ad duplicem scientiam; quod non potest esse verum, nisi diuersam rationem scibilis in ea consideremus; hæc autem ratio scibilis diuersa, sumitur ex diuersò medio, per quod probatur; nempe ex diuersis principiis diuersáque demonstratione: ergo necessariò talis distinctio & vnitas specifica scientiæ, ex vnitate obiecti in esse scibilis & non in esse rei accipienda est. Exemplum sumere possumus in hac conclusione, Terra est rotunda; quæ ad Astrologiam pertinet; in quantum demonstratur ab ea, per medium Mathematicum; & ad Philosophiam naturalem, in quantum demonstratur per medium Philosophicum. Secundò probatur in potentia visiua; quæ colorem percipit, & lumen; adeò diuersa, & quæ non possunt conuenire ad constituendum vnum obiectum visus, sub ratione qualitatis: nam sequeretur 9

retur quòd visus per omnem qualitatem perciperet: neque etiam sub ratione qualitatis passibilis; quia sequeretur omnem qualitatem passibilitatem percipere: & vtrumque est falsum. Necessarium igitur est, quòd sub alia ratione magis particulari conueniant, vt vtrumque ab eadem potentia percipiatur: & hæc ratio non potest esse alia, nisi, quia vtrumque potest mouere visum; & hęc est ratio visibilis: Eadem ergo ratione, omnia obiecta materialia alicuius scientiæ, diuersa quidem in esse rei, cùm sunt res diuersæ; sub aliqua ratione particulari conuenire debent; in quantum ab eadem scientia percipi possunt: & hanc vocat Caiet. rationem scibilis, per quam obiectum tribuit scientiæ vnitatem.

Ad argumentum modernorum hac distinctione respondendum est: Denominatio scibilis duplex est; Actualis, & Relatiua; & virtualis atque absoluta: & prima à scientia ipsa sumitur, & ideo posterior illa est; secunda verò ex natura, & essentia eiusdem obiecti: sicut etiam denominatio intelligibilis. v.g. homo dicitur intelligibilis denominatione actuali, & relatiua; ab intellectu, & intellectione, per quam intelligitur, aut intelligi potest: & ideo posterius est in esse intelligibilis, intellectu & intellectione; sed denominationem virtualem, & quasi radicalem, non ab intellectu, sed à propria natura sumit, quia ex propria natura, & entitate, res quælibet est intelligibilis: quare secundùm hanc denominationem, non dependet ab intellectu, sed prior est illo. Testimonium verò Arist. tangit modum definiendi vnum relatiuum per alterum; quare non potest commodè explicari, vsque ad prædicamentum ad aliquid.

Sed licèt distinctio obiecti in esse rei, & in esse scibilis à Caie. tradita necessaria sit; non est tamen sufficiens ad explicandam vnitatem specificam, quam in Logica ponimus; nisi ampliùs explicetur, & ostendatur, à quonam sit sumenda vnitas obiecti, in esse scibilis: nam illud tantùm erit ratio formalis à qua eandem vnitatem accipiet scientia. Explicanda verò est per aliam distinctionem, ita habentem. In quocumque obiecto scientiæ, potentię, vel habitus, duo reperimus, nempe rem, quam per scientiam, aut potentiam percipimus: & hæc vocatur ratio Quæ; hoc est ratio Quæ percipitur: reperitur etiam ratio Sub qua potentia versatur circa illam, aut eam percipit: & hæc dicitur ratio, Sub qua, obiecti, per quam determinatur: & ex vtraque ratione, Quæ, & Sub qua, constituitur vnum obiectum completum atque totale: ex ratione, Quæ, tanquam ex materiali; & ex ratione, Sub qua, tanquam ex formali: vnde contingere potest; quod eadem ratio Quæ, sit obiectum diuersorum habituum, aut potentiarum propter diuersas rationes, sub quibus percipitur: & propterea verum est, à ratione, Sub qua; tanquam à formali, & vltima, sumere suam vnitatem,

poten

potentias,habitus,& ſcientias.Hoc exemplo fiet res manifeſta In obiecto viſus:reperimus id,quod videtur,& hoc eſt color,aut lumen:& vocatur ratio,Quæ obiectiua.reperimus etiam viſibilitatem:quæ non eſt aliud.quàm colorem,aut lumen ex propria natura poſſe mouere potentiam viſiuam,& ab ea videri : & ex vtraque ratione,nempe colore,& viſibilitate ; conſtituitur obiectum completum potentiæ viſiuæ:ex colore quidem,vt materia:ex viſibilitate verò,vt forma, à qua vnitatem accipit eadem potentia: & eodem modo ad obiecta ſcientiarum applicanda eſt diſtinctio hæc.dicendúmque rationem,Sub qua,eſſe rationem ſcibilis,à qua vnnitas ſpecifica earum ſumenda eſt.

Sed reſtat explicandum , id quod in hac re difficillimum eſt, nempe ratio:Sub qua in obiectis ſcientiarum:nam ratio,Quæ,ſatis eſt manifeſta:eſt námque materia circa quam verſatur ſcientia:vt ens rationis,in Logica:& ens reale,in Metaphyſic.Caiet & Ferra.vbi ſuprà,rationem ſcibilis , in obiecto cuiuſlibet ſcientiæ, ex tali modo abſtrahendi à materia accipienda eſſe docent:vt ratio,Sub qua, in obiecto Metaph. ſit omnimoda abſtractio eius à materia : hoc eſt abſtractio à materia , non ſolùm ſenſibili , ſed etiam intelligibili:in Philoſophia naturali, abſtractio à materia ſingulari,non tamen à materia ſenſibili.

Hanc tamen ſententiam falſam reputo , quia abſtractio à materia nimis vniuerſalis eſt:& propterea non poteſt eſſe ratio, Sub qua , tribuens ſcientiæ ſpecificam vnitatem , aut diſtinctionem: nam ſub eadem abſtractione continentur plures,ac diuerſę ſcientiæ:vt ſub abſtractione à materia ſingulari,& non ſenſibili , vtraque Philoſophia, Naturalis, & Moralis:ſub abſtractione à materia ſenſibili , vtraque Mathematica , videlicet Geometria , & Arithmetica.

Veram ergo ſententiam ex doctrina D. Tho. colligo : nempe rationem,Sub qua,in obiectis ſcientiarum,deſumendam eſſe , ex tali medio aſſentiendi concluſionibus:ſicut in fide ſumitur ex teſtimonio dicentis:medium verò aſſentiendi concluſionibus, ſunt principia diſpoſita in demonſtratione, ex quibus colligitur concluſio:v.g medium aſſentiendi huic concluſioni, homo eſt riſibilis.ſunt illa principia, omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale ſic diſpoſita,vt ex eis colligatur , hominem eſſe riſibilem : nam propter illa aſſentimus concluſioni. Materia igitur, circa quam verſatur ſcientia , in quantum ſumitur ſub talibus principiis eiuſdem ſcientiæ in demonſtratione diſpoſitis , propter quæ aſſentitur intellectus concluſionibus de eo demonſtratis,eſt obiectum completum:ſed principia ſic diſpoſita eſt ratio formalis , Sub qua,obiectiua : à qua ſcientia ſumit ſuam vnitatem ſpecificam.Et colligitur etiam ex doctrina,quam tradit

tradit Arist. de vnitate, ac distinctione scientiarum 1. lib de posteriori resolutione c.2. vbi *principia scientiarum duobus modis se habere docet*: nam vel sic sunt diuersa, vt nec ex aliis fiant, nec ex alterutris: hoc est, nec ex aliis communibus dependeant, nec necessariam dependentiam inter se habeant: & hæc diuersas scientias constituunt: sic se habent principia Philosophiæ, & Mathematicę, & propterea diuersæ sunt tales scientiæ. Sed principia Philosophiæ naturalis, ex communibus principiis Physicis, pertinentia ad materiam & formam, fiunt, & intrinsecam dependentiam inter se habent; in quantum principia librorum de cœlo, & mundo præsupponuntur necessariò ad principia librorum de Generatione, & corruptione; & hæc ad libros de anima: propterea eandem scientiam secundùm speciem constituunt omnes istæ partes. Et ita etiã se habent principia Logicæ: quia principia particularia omnium partium, præsupponunt communia principia entis rationis, aut modi sciendi, ex quibus fieri dicuntur: & eadem principia partium Logicæ se præsupponunt: & posteriora habent necessariam connexionem, & dependentiam ex prioribus, vt principium enuntiationis, quod est definitio eius: præsupponit necessariò principia prædicabilium & prædicamentorum, quæ sunt definitiones eorum: ac tandem principia syllogisticæ artis, præsupponunt, atque dependent ex principiis enũtiationis: & hoc est ex alterutris fieri, hoc est pösteriora ex prioribus, propter necessariam dependentiam, quam ab eis habent: & principia, quæ ita se habent, dicuntur eadem formaliter, propter intrinsecam connexionem, ac dependentiam: & solùm materialiter diuersa, quia diuersam continent materiam, simplicem quidem, aut compositam, & compositam quoque diuersam. vnde sequitur, rationem, Sub qua, in obiecto Dialecticæ, ex iisdem principiis desumptam, eandem esse, ideò vnitatem specificam scientiæ tribuere.

11 Ad primum argumentum primæ opinionis respondetur: partes Logicæ materialiter quidem, aut in esse rei, diuersas esse, sed formaliter, aut in esse scibili, habere vnitatem specificã. Sicut colores specie differũt, vt albedo, & nigredo in esse rei cùm sint res, aut qualitates diuersæ speciei: at verò sub ratione formali visibilis eiusdem sunt speciei: quod efficaciter probatur, quia eundem habent modum mouendi visum: vnde visio albi, & nigri, non sunt diuersæ speciei: sed eiusdem: eadem ergo ratione partes Logicæ, vt prædicabilia prædicamenta, enuntiatio, ac syllogismus, vt sunt res quædam, diuersaque Instrumenta specie distinguuntur: at sub ratione scibilis, nempe, vt sub eisdem principiis, & per easdem demonstrationes probantur conclusiones earum, eiusdem rationis sunt, quia eundem modum habet Logica eas cognoscendi

ſcendi,hoc eſt,per eadem principia. Et quod in argumento additur:Principia eſſe diuerſa,eodem modo ſoluendum eſt. Eſſe quidem diuerſas veritates : ſed propter intrinſecam connexionem, ac dependentiam, quam habent ex principiis communibus entis rationis,& inter ſeſe : in quantum poſteriora præſupponunt neceſſariò priora, vt principia ſyllogiſmi , & principia enuntiationis,principia ſimplicium , ex quibus enuntiatio componitur,hoc eſt,prædicabilium,& prædicamentorum,eadem principia formaliter reputantur:vt Ariſt. docuit vbi ſuprà : & propter formalem principiorum identitatem,demonſtrationes cuiuſlibet partis Logicæ,eiuſdem etiam rationis ſunt,atque etiam omnes concluſiones , & obiectum quoque idem , propter formalem identitatem principiorum.

Ad ſecundum reſpondeo,quòd dùm intellectus acquiſiuit habitum Logicæ per demonſtrationem vnius partis,& poſtea ſe exercet circa alias partes per nouas demonſtrationes;quaſdam alias facilitates acquirit,non tamen alios habitus:quia facilitates iſtæ, eiuſdem rationis ſunt , propter vnitatem ſpecificam principiorum,& concluſionum,per quas acquiruntur,& ſolùm diſtinguuntur materialiter , tanquam partes integrantes eiuſdem habitus: qui licèt ſit qualitas ſpiritualis , & ideo non habeat partes integrantes quantitatiuas,atque corporeas:ſic vt habent corpora:habet tamen ſpirituales,iuxta propriam naturam,quæ dicuntur partes extenſionis;ſicut certum eſt habere partes intenſionis , vt ſuo loco explicabitur , nec propter tales partes deſinit eſſe qualitas ſimplex:quemadmodum deſineret eſſe, ſi eſſent diſtincti habitus, vt aſſerit oppoſita ſententia:quia eſſe ſimplicem qualitatem, hoc tantùm ſignificat:quòd non ſit compoſita ex multis qualitatibus aut habitibus formaliter,aut ſpecie diuerſis : nam talis compoſitio tolleret vnitatem ſpecificam eius, quam certum eſt non tollere partes integrantes : ſolùm materialiter diuerſas ; ſicut non tollit quin albedo Petri ſit ſimplex qualitas , quòd habeat partes integrantes in capite,& pede. Hanc autem compoſitionem partium integrantium,ac materialium, tribuit ſcientiæ D. Tho.17. quæſt.12.art.2. etiam ſi expreſsè doceat eſſe ſimplicem habitum, & qualitatem,vt vidimus : quare non credit repugnare ſimplicitati eius.

QVÆSTIO V.

Vtrùm Dialectica ſit ſcientia practica,vel ſpeculatiua.

PRæſupponit titulus quæſtionis quaſdam eſſe ſcientias practicas,& alias ſpeculatiuas : quod docet expreſsè Ariſt.2. lib. 12
Meta. & eſt communis ſententia totius ſcholæ:probatúrque hoc argu

argumento. Practicum est quod sua natura ordinatur ad opus: sed quædam sunt scientiæ de operalibus à nobis, & quæ ad finem operandi, earum cognitionem ordinant; vt Philosophia moralis agens de virtutibus, & medicina de corpore humano sanabili; aliæ verò quæ circa res purè speculatiuas versantur: ergo necesse est admittere practicas, & speculatiuas scientias. Quo supposito, quærimus, an Dialectica pertineat ad practicas, vel ad speculatiuas. Sed vt quæstio meliùs intelligatur, adnotandum est, quid sit praxis, & quid practicum. Praxis idem est quod operatio, & practicum idem, quod operatiuum, vel principium operationis, vel directiuum eiusdem operationis: sed principium operationis duplex est, proximum & remotum: proximum est illud, à quo operatio procedit, vel dirigitur; remotum verò, quod considerat operationem in communi, tradens præcepta eam faciendi, aut dirigendi: ex quibus sequitur vt eam in singulari faciat, aut dirigat. Exemplum primi habemus in artibus. Nam ars fabrilis proximũ principium est operationis. Exemplum secundi in scientiis practicis. Nam cùm scientia non sit de singularibus, sed de vniuersalibus; & operatio non fiat nisi in singulari: non possunt scientiæ esse proximum principium operationis, sed remotum tantùm; ex eo quòd præcepta in communi tradũt, docentes quonam modo efficienda sit, aut dirigenda in singulari. Vnde sequitur practicum, priùs ac principalius dici de artibus quàm de scientiis: sed ad veram rationem scientiæ practicæ satis est, esse principium remotum operationis modo explicato, quia impossibile est esse principium proximum operationis, cùm non in singulari, sed in communi eam consideret. Vtraque acceptio practici continetur in Doctrina Aristo. prima quidem, & propria 6. Ethic. c. 3. vsque ad 8. vbi solùm enumerat duos habitus practicos; nempe prudentiam, & artem: quia solùm isti sunt principia proxima factiua, aut directiua operationis. Secunda verò & minùs propria 2. li. Met. cap. 1. tex. 3. lib. 6. cap. 1. tex. 1. 2. & 3. & lib. 11. c. 1. quibus locis practicum attribuit scientiis, diuidens eas in speculatiuas, & practicas; sed scientiis non potest conuenire primo ac propriissimo modo sumpto; sed solùm secundo modo, & minùs proprio, sufficienti tamen, vt verè & propriè dicantur scientiæ practicæ: ex quibus intelligitur, quòd dum quærimus An Logica sit scientia speculatiua, vel practica; non de practico propriissimo loquimur, sed de minùs proprio, quod potest conuenire scientiis.

13 Circa quæstionem igitur sic explicatam quatuor sunt opiniones. Prima tenet, Logicam esse scientiam speculatiuam, & non practicam, quam sequuntur Scotus quæst. 4. prol. Duran quæst. 6. Sotus, & Tolet. quæst. 4. proœmiali. Soncinas 6. Meta. quæst. 2. Capreolus quæst. 2. prol. art. 1. Niphus 1. Meta. quæst. 1.

Canariensis in scriptis primæ partis, quæst. 1. art. 4. & eiusdem sententiæ videtur esse D. Tho. opusculo 70 fol. 128. pag. 1. & 12. quæst. 57 art. 3 ad 3. probatúrque duobus argum. Primo, quia ex fine colligitur, An scientia sit practica, vel speculatiua, vt docet Arist. 2. Meta. tex. 3. sed finis Logicæ non est componere syllogismum, aut quodlibet aliud instrumentum, sed naturam eius & proprietates quærere, atque speculari: ergo non est scientia practica, sed speculatiua. Probatur antecedens, quia non dicetur aliquis acquisisse Logicam, ex eo quòd syllogismos efficiat, sed quia naturam eius cognoscit per demonstrationem; ergo Logica non est operatiua syllogismi, sed naturam eius speculatur: quare nec erit practica sed speculatiua.

Secundò probatur, ex modo procedendi; nam scientia practica procedit modo compositorio, quia compositio, operatio quædam est; speculatiua verò modo resolutorio, resoluendo, aut reducendo proprias conclusiones vsque ad prima principia: sed Logica non procedit modo compositorio; sed resolutorio, inquirendo naturam, & proprietates syllogismorum, & aliorum instrumentorum: ergo erit speculatiua. Probatur minor; quia etiam si aliquis nullum componeret syllogismum, Logicus verè diceretur; ex eo quòd cognosceret naturam, & proprietates eius per demonstrationem: ergo Logica non procedit modo compositorio, sed resolutorio.

Secunda opinio, affirmat Logicam esse scientiam practicam: quam tenent Gabriel. 11. quæst. prol. Ocham in 1. d. 39 quæst. 6. Venetus in principio suæ Logicæ. Albertus Magnus 2. lib. de Anima, c. 11. Iandunus 6. Meta. quæst. 3. & 5. Ionseca 2. Meta. cap. 3. quæst 1. sect. 4. & probatur 1. nam illa est scientia practica, quæ operatiua est, aut directiua operationum: sed Logica est directiua operationum intellectus; ergo est practica. Probatur minor 1. ex Aristot. 1. Rheto. cap. 1. vbi docet, *Dialecticam inuentam esse ad dirigendas operationes, quæ bene & malè fieri poterant.* Deinde ratione, quia operationes intellectus secundùm propriam naturam consideratæ, non pertinent ad Logicam, sed ad Philosophiam naturalem: solùm ergo considerantur in Logica, quatenus diriguntur & ordinantur, vt sine errore fiant, & constituatur ex eis syllogismus, aut aliud instrumentum; ergo Logica est directiua earum, quod est esse practicam. Exemplum huius veritatis habemus in arte fabrili perfectè practica, quæ circa ligna versatur: non secundùm eorum naturam: nam hoc modo considerata ad Philosophiam potiùs pertinent, sed disponendo, ac præparando, vt fiat ex eis cathedra: ergo Logica, quæ versatur circa opera intellectus sic ordinando, vt ex eis possit fieri syllogismus, practica scientia erit.

Secun-

Secundò. Scientiæ speculatiuæ quæruntur propter seipsas, vt per eas cognitionem suorum obiectorum consequamur: practicæ verò non propter se, sed propter operationes dirigendas: sed Logicam, non propter seipsam quærimus, sed propter alias scientias, ad quas consequendas ordinatur, tamquam instrumentum earum: ergo non est speculatiua sed practica.

Tertia sententia, cùm videret vtramque rationem, practicam videlicet & speculatiuam, habere Dialecticam, & vtramque rationem non posse conuenire eidem habitui, duplicem habitum in ea distinguit: vnum speculatiuum, quo consideramus naturam syllogismorum, & aliorum instrumentorum: alterum practicum, quo eos componimus. & primum habitum vocat Dialecticam Theoricam, hoc est, cognoscitiuam obiecti: secundum, Dialecticam practicam, hoc est, directiuam: & vtitur exemplo medicinæ, in qua duplex etiam ponendus est habitus, vnus quo consideratur natura corporis sanabilis, & medicamentorum, & vocatur Theorica medicina: alter quo applicantur medicamenta ad curandum corpus, & vocatur practica medicina.

Postrema sententia asserit, Dialecticam nec esse speculatiuam, nec practicam per se, sed instrumentum potiùs ordinatum ad consequendas speculatiuas scientias, & practicas: & propter vtramque rationem speculatiuam, & practicam, modo quodam accidentali ei conuenire. Ita tenet Petrus Niger quæst. 14 sui clyp. & Græci omnes asserentes *Dialecticam non esse Philosophiæ vniuersaliter acceptæ partem, sed instrumentum.* Probatur hæc sententia, quodam testimonio Arist. 1. lib. Topicorum c. 9. vbi problemata, quæ sunt propositiones in vtramque partem probabiles, in contemplatiua, actiua, & instrumẽtaria diuidit: & hæc postrema vocat problemata Dialectica: ergo sentit Dialecticam non esse speculatiuam, nec practicam, sed instrumentariam. Deinde ratione; quia Logica dirigit opera intellectus: sed intellectus non est speculatiuus nec practicus: sed vniuersalior quædam potentia, cui vtraque ratio conuenit accidentaliter: idem ergo dicendum erit de Dialectica.

14 Pro solutione quæstionis, notandum est 1. Logicam duo præstare. Primum namque præcepta tradit conficiendi syllogismos & cætera instrumenta, explicans partes, ex quibus componi debent. Probatur hoc ex definitione syllogismi; quæ asserit, *esse orationem, in qua quibusdam positis, aliud necessariò sequitur, per ea quæ posita sunt,* id est, virtute præmissarum: Præmissæ igitur, quæ sunt maior, & minor, dispositæ in modo, & figura, sunt partes quasi materiales syllogismi: dispositio verò in modo & figura quasi forma eius est. Aristot. etiam in libris de posteriori resolutione præcipuè cap. 2. 1. lib. definit demonstrationem, dicens *esse syllogismum constantem ex primis,* hoc est principiis, & veris quidẽ;

nam ex falſo non ſequitur vera concluſio, & ex cauſis concluſionis: quia præmiſſæ cauſæ concluſionis ſunt. Hæc igitur ſunt præcepta efficiendi ſyllogiſmum, ac demõſtrationem. Secũdum quod præſtat, eſt probare eadem præcepta per demonſtrationem, reſoluendo concluſiones, vſque ad prima principia, quod fecit Ariſtoteles ibidem, docens *non poſſe aliquam habere ſcientiam concluſionis, niſi ſciat prætermiſſas demonſtrare, eáſque reducere vſque ad prima principia per ſe nota, atque indemonſtrabilia.*

Secundò notandum eſt, idem eſſe præcepta tradere componendi ſyllogiſmum & demonſtrationem; quod docere modum, quo componi debeat, vt poſſit eſſe inſtrumentum acquirendi ſcientiam: & hoc eſt etiam procedere modo compoſitorio: quemadmodum ars domificatoria, ideo procedere dicitur modo compoſitorio; quia docet, ex lapidibus, & lignis, hoc, vel illo modo diſpoſitis, domum eſſe componendam. Idem eſt etiam docere per demonſtrationem componere ſyllogiſmum, reſoluendo aut reducendo concluſiones vſque ad prima principia; quod eſt procedere modo reſulotorio: vnde ſequitur euidens eſſe, quòd vtrũque modum procedendi habeat Logica; & intrinſecum quidem: quia non poſſet perfectam cognitionem modi ſciendi tradere, niſi vtroque modo procederet.

Tertiò notandum eſt; non ſolùm habere Logicam vtrumque modum procedendi, ſed etiam vtrumque finem; nempe operandi, & ſpeculandi, & componendi ſyllogiſmum, quod ſic probo; Modus compoſitorius ſua natura ordinatur ad bene componendum ſyllogiſmum: & bene componere ſyllogiſmum, eſt ordinare, aut dirigere operationes intellectus, ex quibus componitur: ergo Logica habet pro fine dirigere operationes, qui eſt finis practicus. De fine verò ſpeculationis patet; nam modus procedendi reſolutorius ordinatur ex ſe ad ſpeculandam naturam obiecti; de quo probantur paſſiones per demonſtrationes, quarum concluſiones reducuntur ad prima principia: ergo ex modo reſolutorio colligitur euidenter, finis ſpeculandi naturam obiecti.

Poſtremò notandum hos modos procedendi; reſolutorium, & 15 compoſitorium; atque etiam hos fines dirigendi operationes intellectus, & ſpeculandi naturam modi ſciendi, quaſi partiales, & inadæquatos eſſe reſpectu Logicæ, & contineri ſub adæquato, & totali fine eiuſdem ſcientiæ, qui eſt perfectè cognoſcere naturam modi ſciendi. Probatur hoc argumento: nam ad perfectam cognitionem modi ſciendi, non ſufficit ſcire modum componendi ſyllogiſmum, & alia inſtrumenta; ſed requiritur, quòd per demonſtrationem cognoſcatur: demonſtratio verò, vt perfecta ſit, petit reſolutionem præmiſſarum vſque ad prima principia; quod eſt naturam eiuſdem modi ſpeculari; ergo perfecta cognitio modi

ſcien

ſciendi, qui eſt obiectum Logicæ, & finis eius adæquatus, atque totalis, vtrumque finem, quaſi partialem continet, & reſpectu vtriuſque ſuperior eſt. Sed ſub eo mutuò ſibi correſpondent partiales & inadæquati fines, atque modi procedendi, & vnus ordinatur ad alterum, àtque è conuerſo: quia Logica docet componere ſyllogiſmum, vt per eum tanquam per inſtrumentum ſpeculetur naturam eius; & naturam eius ſpeculatur, vt perfectè ſciat eum componere: quia perfecta compoſitio petit perfectam cognitionem totius compoſiti & partium eius; & ſic modus correſpondet modo, & finis correſpondet fini, & ex vtroque reſultat perfecta cognitio modi ſciendi, qui eſt finis adæquatus Logicæ, altior vtroque, & vtrumque continens eminenter.

His ſuppoſitis, noſtra ſententia eſt Logicam ſimul eſſe practicā & ſpeculatiuam ſcientiam; quam præter alios ſequuntur, pater Suarius tom. 2. ſuæ Meta. diſp. 44. circa finem, & pater Gabriel Vaſquez in 1. part. D. Tho. diſp. 9. cap. 2. num. 1. quam efficaciter probat hoc arg. ex doctrina tradita ſic colligendo. Scientia practica eſt illa, quæ non ſolùm eſt de re operabili, aut dirigibili; ſed procedit modo operabili, & in finem operandi, aut dirigendi operationes ordinatur: ſed Logica habet has tres conditiones: ergo eſt verè practica. Probatur minor; nam in primis de re operabili, aut dirigibili agit, nempe de operationibus intellectus; & modo quidem operabili, hoc eſt, compoſitorio, & tandem in finem dirigendi eaſdem operationes ordinatur, quod & facit, dum eas ordinat in ſyllogiſmum aut aliud inſtrumentum. Quòd verò ſit etiam ſpeculatiua probo. Nam ſpeculatiua ſcientia eſt, quæ de re ſpeculabili agit, modóque reſolutorio procedit, & in finem ſpeculandi naturam eius ordinatur: ſed talis eſt Logica; ergo eſt ſpeculatiua. Minor ita probatur. Modus ſciēdi, aut ens rationis, quod eſt obiectum Logicæ, eſt res ſpeculabilis habens paſſiones, quæ de illo demonſtrari poſſunt, & verè demonſtrantur in Logica docente, reſoluente eaſdem demonſtrationes vſque ad prima principia: quod eſt reſolutorio modo procedere: & modus iſte reſolutorius ordinatur ex ſe ad ſpeculandam naturam rei, ergo habet etiam pro fine ſpeculationem ſui obiecti. Et hoc arg. ſatis declarat, quā ſit falſum id, quod quidam ex his, qui ſequuntur primam opinionem, aſſerunt, nempe, Dialecticam procedere modo practico, ſed hunc modum procedendi ordinari ad ſpeculationem: & ideo non efficere ſcientiam practicam, ſed ſpeculatiuam. Non enim minùs ordinatur modus procedendi reſolutorius ad praxim; cùm ordinetur ad perfectè componendum ſyllogiſmum, & nihilominus conſtituit Dialecticam ſpeculatiuam: ergo etiam ſi modus compoſitorius ordinetur ad ſpeculationem; conſtituet ſcientiam practicam. Præterea, cùm modus compoſitorius ſit de eſſentia ſcien-

tiæ practicæ, non potest reperiri in aliqua scientia, quin eam constituat practicam, siue ordinetur ad speculationem, vel non ordinetur. Ordinatio enim potius ostendit talem scientiam habere vtramque rationem practicæ, & speculatiuæ.

Probatur secundo, quia Logica est ianua, per quam ad reliquas scientias ingredimur, & quasi organum, & instrumentum ad eas acquirendas; præbétque modum sciendi omnibus: sed inter alias scientias quædam sunt speculatiuæ, aliæ practicæ: ergo necesse est Dialecticam habere vtramque conditionem: quia si practica non sit, non potest esse ianua per quam ad practicas scientias ingrediamur; nec poterit eis tribuere modum sciendi, ac procedendi practicum: & eadem ratione non poterit hæc tribuere speculatiuis, nisi speculatiua sit. Necesse est ergo vtramque conditionem ei concedere.

Sed restat quoddam arg. aduersus nostram sententiam priùs soluendum, quàm ad soluenda argumenta aliarum opinionum procedamus; & est huiusmodi. Practicum & speculatiuum, sunt differentiæ, per quas scientiæ distinguuntur specie: ergo non possunt eidem scientiæ conuenire. Probatur consequentia; quia ex duabus speciebus non potest componi tertia: ergo nec ex practico, & speculatiuo Dialectica. Sequeretur enim in duabus speciebus collocari, & quasi monstrum esse.

Pro solutione huius arg. adnotandum est; quòd sicut in causis efficientibus vniuersalibus, possunt esse vnitate virtutes diuersæ speciei: ita vt vna, & simplex virtus causæ superioris vtramque contineat eminenter, & respectu illius quælibet sit quasi inadæquata; & in causis formalibus, sub vna forma superiori contineri possunt rationes essentiales inferiorum formarum; ita vt vna & simplex cùm sit forma superior, tribuere possit vnum & aliud esse, quod ab vtraque forma inferiori tribuitur: eodem modo vna scientia superior, quæ habet modum formæ, continere potest rationes, aut modos essentiales diuersos inferiorum scientiarum. Exempla horũ trium habere possumus satis manifesta. Nam sol per vnã ac simplicem virtutem, efficere potest plures effectus specie diuersos, qui non nisi à causis particularibus specie diuersis procedere possunt: quia in vna illa forma continentur eminenter virtutes inferiores specie diuersæ: in formis quoque anima rationalis tribuit corpori esse vegetatiuum, & sensitiuum, quos gradus essendi, tribuunt formæ inferiores specie diuersæ, vt forma plantæ, & equi: ita vt verum sit animam rationalem simul esse vegetatiuã, & sensitiuam, & in ea reperiri vnitas perfectiones formarũ specie diuersarum; quas continere dicitur, non solùm eminenter, sed etiam formaliter sub gradu quodam superiori. Et tandem in scientiis docet D. Th. 1. part. q. 1. art. 4. sacram Theologiam, simul esse practicam, & spe-

& speculatiuam, ita vt vtramque perfectionem sub gradu superiori complectatur, propter eminentiam sui obiecti, quod est Deus; tanquam veritas speculabilis, & vltimus finis nostrarum operationum. Idem ergo nos concedimus Dialecticæ; non propter eminentiam sui obiecti: sed propter vniuersalitatem: quia modus sciendi est respectu omnium scientiarum; & modum sciendi tribuit practicis, atque speculatiuis: & ideo necesse est vtrumque modum continere; eminenter quidem, quia quantum ad hoc superior est aliis scientiis; & etiam formaliter, quia formaliter continet vtrumque modum procedendi, resolutorium, & compositorium: & ad vtrumque finem dirigendi operationes intellectus, & speculandi naturam modi sciendi ordinatur. Sed rationes practicæ, & speculatiuæ, inadequatæ sunt respectu ipsius, sub adæquata & superiori ratione perfectè cognoscendi naturam modi sciendi contentæ.

Ex his respondeo ad formam argu. nam dum dicitur, practicum, & speculatiuum esse rationes specie diuersas; concedendum est: & ideo non posse eidem scientiæ particulari conuenire: sed bene vniuersali, habenti superiorem quandam rationem eminenter, atque formaliter continentem vtramque perfectionem. Quemadmodum vegetatiuum, & sensitiuum non possunt conuenire eidem formæ particulari; sed bene vniuersali, qualis est anima rationalis: nec propterea talis scientia vniuersalis erit in duplici specie; sed habebit vnam quandam eminentiorem speciem, vtramque rationem continentem; respectu cuius quælibet est quasi partialis, & inadæquata.

Arg. primæ & secundæ opinionis probant quidem Dialecticam esse practicam, & esse speculatiuam; non tamen, quòd alterã tantũ rationẽ habeat, ita vt vel solum sit practica, vel solum speculatiua.

Vltima autem sententia falsa est; quia esse Dialecticam instrumentum omnium scientiarum, non tollit ab ea veram rationem scientiæ; & ideo nec veram rationem practicæ, & speculatiuæ: sed probat esse scientiam vniuersalem, ex quo habet, quòd vtramque simul rationem complectatur eminenter simul, & formaliter: quia sub ratione formali superiori, atque eminentiori.

Testimonium verò Aristo. de problemate instrumentario; quod Dialecticæ tribuit, difficultate caret: quia sensus illius est, non esse actiuum solum, vel solum contemplatiuum, sed sub ratione superiori vtrumque continere. De intellectu verò alia est ratio, ac de scientiis: quia cum sit potentia vniuersalis, abstrahit ab vtraque ratione practici, & speculatiui, quæ respectu scientiarum sunt quasi essentiales modi, per quos specie distinguuntur.

QVÆSTIO VI.

Quod ſit obiectum Dialecticæ: vtrùm modus ſciendi realis, vel ens rationis.

OBiectum, ſubiectum, & materia, vocari ſolet res illa, circa 17
quam verſatur ſcientia: nam hæc tria nomina eandem ferè ſignificationem habent. Obiectum dicitur per ordinem ad habitum, quia quaſi ſcopus eſt, in quem tendit: Subiectum, per ordinem ad paſſiones, quæ de illo probantur in ſcientia: Materia verò per reſpectum ad rationem formalem, Sub qua, à ſcientia ipſa conſideratur. Idem eſt ergo quærere, quodnam ſit obiectum Logicæ, & quæ ſit materia circa quam verſatur, aut quod ſit ſubiectum, de quo demonſtrat paſſiones, & cuius cognitionem aſſequi intendit: & his explicatur titulus quæſtionis.

Sed conditiones, quas habere debet obiectum, proponendæ ſunt; vt intelligatur illud eſſe obiectum huius ſcientiæ, potiùs quã aliud; cui meliùs conueniunt. Eſt autem prima conditio; vt ſit in rerum natura, vel certè poſſibile ſit: non enim requiritur actualis eius exiſtentia: nam de roſa in hyeme, quando non eſt, datur ſcientia; quia ſaltem eſt poſſibilis: de re enim impoſſibili, vt de chimæra, non poteſt dari ſcientia. Secunda conditio eſt; quòd cognitio eius intendatur in ſcientia. Tertia, vt ſub ſe comprehendat omnia, quæ tractantur in ſcientia. Poſtrema quòd ſit vnum aliquo modo, vt vnitatem poſſit tribuere ſcientiæ.

His expoſitis, præſupponenda ſunt tamquam certa illa, in quibus omnes conueniunt; vt ad difficultatem quæſtionis perueniamus. *Eſt autem certum primò*, Dialecticam habere aliquam materiam determinatam, circa quam proximè verſetur, tanquam circa proprium obiectum. Cuius ratio eſt; quia quælibet determinata ſcientia, determinatam cognitionem alicuius rei intendere debet: ſed Logica eſt determinata ſcientia, & diſtincta à cæteris: ergo habebit determinatam materiam, ſeu obiectum; cuius cognitionem intendat, & per quod ab aliis ſcientiis diſtinguatur: quia ſicut potentia ſumit ſuam vnitatem ſpecificam ab obiecto; ſic etiam ſcientia, vt Ariſt. docet 2. lib. de anima, ca. 4. Et licèt hoc videatur contrarium doctrinæ Ariſt. aſſerentis, *Dialecticam non eſſe vnius generis obiecti, aut circa omnia obiecta ſcientiarum verſari*. 1. li. Poſt. c. 12 tex. 24. & 4. li. Met. tex. 5. verè tamen contrarium non eſt; quia de materia remota Dialecticæ loquitur, & hæc non eſt determinata; cũ circa omnes res mundi, enuntiationes, & ſyllogiſmos efficiat: proxima verò materia eius determinata eſt, de qua inquirit quæſtio præſens, an ſit hæc, vel illa.

Secundò certum eſt, hanc materiam proximam Dialecticæ

non

esse voces, aut nomina; vt antiqui Dialectici asserebant: ex quo Nominales in schola vocati sunt: quia licet vocibus vtatur ad significandas res: de iis tamẽ principaliter disputat, vt docuit expresse Arist. 4. lib. Meta. tex. 5. & probat experientia: quia syllogismos, & cætera instrumenta in rebus constituit.

Certum est tertiò; materiam proximam, aut obiectum Dialecticæ esse ens rationis: nam ex hoc Rationalis vocatur: sed ens rationis duplex est; vnum directè & per se factum à ratione aut intellectu, quales sunt operationes eius, vt apprehensio simplicium, compositio & diuisio, ac syllogismus: aliud est ens rationis, non directè factum ab intellectu, sed quasi indirectè, & per accidens: & est proprietas consequens easdem operationes vt ordinatas ab eo, hoc est, vt constitutas in propositione, aut syllogismo: & proprietas hæc non est realis, quia non conuenit eisdem operationibus ex propria natura, sed tribuitur eis ab intellectu, dum sic ab eo ordinantur: vt dum ordinat tres propositiones, maiorem, minorem, & conclusionem, iuxta regulas syllogisticas; talem earum ordinationem consequitur proprietas, seu denominatio syllogismi, quam eis tribuit intellectus: & proprietas hæc vocatur ens rationis; non directè, sed indirectè factum ab intellectu, & quod non habet aliud esse, quàm cognosci ab illo.

18 Iuxta hæc duo entia rationis, duæ in primis sunt opiniones de obiecto Dialecticæ. Prima, quam moderni plures defendunt, tenet; primum ens rationis esse obiectum eius, nempe operationes ipsas reales intellectus, vt dirigibiles ab intellectu; vel vt actu diriguntur, hoc est, vt constitui possunt in syllogismum; vel vt actu constituuntur: & vtrumque horum dicunt esse quid reale: hoc est, tam operationes ipsas, quàm dirigibilitatem (vt sic loquamur) hoc est, aptitudinem, vt ex eis fieri possit syllogismus, atque etiam ordinationem actualem. Duobus enim modis defenditur hæc sententia à modernis: quidam operationes reales dicunt esse obiectum, non vt actu ordinantur: quia ordinatio actualis nihil intrinsecum potest in eis ponere; sed solam denominationem extrinsecam, ab operatione quasi reflexa intellectus, eas ordinante; sed secundùm aptitudinem quam habent, vt ordinari possint: & hanc aptitudinem vocant ordinabilitatem, aut dirigibilitatem: & realem quidem; cùm eis ex propria natura cõueniat, & antequam ordinentur. Alij verò easdem operationes, vt actu ordinantur, dicunt esse obiectum: ita vt aliquis modus realis, in eis sit actualis ordinatio: nam cùm ordinentur per verum ac reale iudicium intellectus: aut certè non sint aliud operationes ipsæ, quàm iudicia quædam intellectus ordinata: non potest non esse aliquid in eis ordinatio. Conueniunt tamen vtrique opinantes in eo, quòd operationes istæ secundùm aliquem modum, aut proprietatem rea-

lem sint obiectum:& ideo obiectum formale Dialecticæ, dicunt omnes, esse modum sciendi realem.

Probant.1.auctores huius sententiæ, quòd ens rationis secundum, non sit obiectum hoc arg.Obiectũ scientiæ duo habere debet:primũ,passiones,quæ de illo demonstrantur in scientia:secundum,quòd per se cõsideretur ab ipsa scientia:sed neutrũ habet ens rationis;ergo non potest esse obiectũ.Non primũ,nam ens rationis nihil est in rebus,sed solùm habet esse obiectiuè in intellectu, tanquam aliquid ab eo confictũ:ergo nec habet naturã,cuius cognitionẽ intendat,nec passiones quæ de illo probẽtur:nã si passiones haberet,vel essent reales,& hoc non:vel entia rationis, & tũc de illis prædicaretur formaliter, quod repugnat ; sicut repugnat hominẽ prædicari formaliter de risibilitate aut de risibili.Secũdò probatur ; quia cum non sit directè factum ab intellectu ; nec est directè aut per se cognitum ab eo ; sed indirectè & per accidens: ergo nec erit directè aut per se cognitum per scientiam, quæ habitus intellectualis est.

Deinde probant secundò, quod ens rationis primum, aut modus sciendi realis, sit obiectum Logicæ, alio argumento: Syllogismus, vel demonstratio continet operationes intellectus ordinatas: & est instrumentum reale : ergo est modus sciendi realis: quare tamquam aliquid reale consideratur in Dialectica: & eadem est ratio de aliis instrumẽtis:ergo modus sciendi realis:tamquam quid cõmune omnibus,erit obiectũ Logicæ. Antecedẽs ita probãt:Demõstratio habet effectũ realem,nẽpe scientiam,quam generat:ergo est causa realis eius ; quare nõ potest esse ens rationis,sed reale.Et confirmant, quia Dialectica est scientia practica (vt vidimus) ergo habet proxim,hoc est,operationẽ factam à se vel ordinatam,pro obiecto:sed operatio,vt facta vel ordinata, est quid reale:quia nihil potest per se fieri,aut per se ordinari,nisi sit reale:ergo obiectum Logicæ reale debet esse.

Secundo. Operationes intellectus,quatenus dirigibiles sunt ab eodem intellectu, pertinent ad aliquam scientiam, vel artem, à qua dirigi possunt & non ad aliam quàm ad Dialecticã, quia nec per aliam diriguntur: ergo vt dirigibiles, sunt obiectum huius scientiæ,& dirigibilitas est proprietas realis earum : sicut intelligibilitas est proprietas realis entis realis:& numerabilitas numeri, & visibilitas coloris:ergo sub ratione realis sunt obiectũ Dialecticæ,quod ex consequenti erit aliquid reale. 19

Secunda opinio asserit ; Ens rationis, quod indirectè fit ab intellectu, esse obiectum Dialecticæ. Quam sequuntur D. Th. 4. Me.lect.4.& opusc.42.de natura generis,c.4. Caie.sup.de genere. Flandria.4.Me.q.5.art.2.Sotus q 5.proœ.& ex antiquioribus Cõ. in Ep.præd.ca.vlt.&4.Me.tex.comment.2. Auicenna 1. Me.c.2.& ex modernis nõ pauci:habetque fundamentũ in doctrina Arist. 9.

Me.tex.5.vbi asserit: *Dialecticum sicut & Philosophum agere de ente vniuersali*: sed non agit de ente vniuersali reali; de quo agunt Metaphysicus atque Philosophus: ergo intelligit Arist. agere de alio ente vniuersali non habente esse reale in rerum natura, sed solum obiectiuè in intellectu; quod est ens rationis.

20 Probatur deinde hoc vnico arg. Logica agit per se de genere & specie, quatenus prædicabilia sunt, de subiecto etiam, & prædicato, vt alia sunt, & propositionem componunt: sed hæc omnia sunt entia rationis: nam à parte rei, aut ante operationem intellectus, nec dantur genus, & species, nec subiectum, & prædicatum: ergo ens rationis, vt comprehendit hæc, & alia, erit obiectum Logicæ, & confirmari potest. Quia ea, quæ tractantur in Logica secundum rationem materialem entia realia sunt, prædicamentum, propositio, & syllogismus. formaliter verò sunt entia rationis: sicut formæ, à quibus denominantur, quæ sunt relationes rationis, aut secundæ intentionis: ergo formale obiectum huius scientiæ, ens rationis est: quamuis materiale sit ens reale.

Tertia sententia considerans omnia quæ tractantur in Logica, ordinari ad argumentationem componendam tãquam ad finem, tenet hanc esse obiectum eius ita Albertus Magnus in prol. prædicabilium, quem sequitur Lemosius li. 1. de erratis Dialect. c. 6. Et quia inter species argumẽtationis, principalis est syllogismus, ad quem componendum ordinantur cætera, de quibus agit hæc scientia, ideò Scot. q. 3. suæ Logicæ, tenuit obiectum eius esse syllogismum: & tandem: quia inter species syllogismi, præcipua est demonstratio, ad quam ordinãtur reliqui, docuerunt alij demonstrationem esse obiectum vt Ammonius, & Simplicius in prol. præd. Alexander, & Philoponus, in principio priorum.

Antequam sententiam nostram proponamus, has tres opiniones tanquam insufficientes, refutamus vnico arg. Obiectum adæquatum debet cõtinere proximè & adæquatè omnia, quæ tractantur in scientia: sed nec argumentatio, nec syllogismus, aut demonstratio, proximè, & adæquatè continent simplicia, de quibus Dialectica disputat, sed solùm remotè, in quantum sunt partes enuntiationum, ex quibus proximè componũtur: diuisionem verò, aut definitionem, nullo modo: ergo non possunt esse obiecta adæquata Logicæ, bene tamen alicuius partis: & fortè aliquod eorum posset dici obiectum principale, vt demonstratio; quæ præcipuum instrumentum est ad scientiam assequendam. Vnde si obiecto principali loquerentur, admitti posset saltem vltima: de adæquato verò, nulla earum admittenda est.

21 Restant prima & secunda de quibus iudicandum est, vtra illarum sit probabilior: quod, vt melius fiat, illud tamquam certum supponendũ est, propriam materiã Dialecticę esse operationes intellectus;

intellectus:& ideo ad obiectum eius pertinere non secũdùm propriam naturam:nã hoc modo,ad Philosophiam potiùs pertinent, sicut anima,& intellectus,à quibus tanquam à principiis efficientibus procedunt:sed in quantum ab eo diriguntur.

22 Secundò supponendum est, quid sit operationes has dirigi ab intellectu : non est enim aliud quàm fieri syllogismmum, definitionem aut aliud instrumentum : vt tres propositiones ordinari non est aliud quàm vnam pro maiori sumere,pro minori aliã, & tertiam pro conclusione:ita vt in modo,& figura, constituatur ex eis syllogismus : & quod in eis resultat, est passiua ordinatio, id est, esse ordinatas,ac syllogismũ constituentes.Tria igitur possumus considerare in his operationibus, in quantum pertinent ad Dialecticam, ordinabilitatem, seu dirigibilitatem, directionem actiuam intellectus & passiuam,resultantem in eis ex actiua.

Et de dirigibilitate probatur, vel nõ pertinere operationes secundũ eam ad Logicã,vel non esse realẽ,sed ens rationis,hoc arg. Aut operationes esse dirigibiles,est potentia seu aptitudo naturalis;cõueniens eis ex propria natura:vel solũ obediẽtialis,in eo cõsistens,quòd sicut lignũ subditur artifici, & quasi ei obedit, vt ex eo possit cathedrã efficere; sic operationes istæ subduntur intellectui,vt ex eis possit facere syllogismũ : & si naturalis sit potentia, euidẽs est,non ad Dialecticã,sed ad naturalem Philosophiã pertinere:sicut quæcũque à natura habent operationes ipsę,pertinẽt ad scientiam,quæ agit de natura earũ, & hæc est Philosophia naturalis:si verò sit obedientialis,non potest esse realis.Nam potentia obedientialis ligni ideo est realis, quia per eam subditur artifici, ad formã realem cathedræ suscipiẽdam: quare si forma cathedræ, non esset realis sed ens rationis, nec potentia illa esset realis:sed operationes subdũtur intellectui ad suscipiendã formam syllogismi quæ nõ est realis,sed ens rationis : ergo talis potentia non est realis. Probatur minor. Ordinatio per quã efficiunt syllogismum est relatio vnius ad alteram, non realis quia non ordinantur ex natura rei sed ab intellectu:ergo est relatio rationis.

Secundum,quod in operationibus cõsiderare possumus,est ordinatio actiua,quam intellectus facit per actum reflexũ quo supra eas reflectitur,& eas ordinat constituens syllogismum:& hæc ordinatio actiua, realis est cùm sit actus realis intellectus ordinantis:& per illã solùm dicuntur operationes ordinatæ,denominatione reali extrinseca,v.g.syllogismus,aut demõstratio:sed esse syllogismũ,aut demonstrationẽ,habent formaliter, per relationẽ ordinationis inter eas resultantem ex operatione intellectus ordinãtis:& relatio ordinationis inter eas,nõ potest esse realis,quia nõ ordinantur ex sua natura, sed ab intellectu qui nihil reale in rebus per suã ordinationem ponere potest : ergo directio per quã formali 23

formaliter sunt syllogismus;vel aliud instrumentum, & ad Logicã pertinent,nõ est aliquis modus realis,sed sola relatio rationis.

His explicatis,est prima conclusio huius quęstionis:Obiectum Logicæ aliquid dicit pro materiali, & aliquid pro formali: pro materiali quidem,reales operationes intellectus:pro formali verò relationẽ rationis, quæ dicitur ordinatio formalis earum, per quã efficiunt syllogismũ,aut aliud instrumentũ.Hæc probatur efficaciter ex doctrina tradita, hoc arg. Logica habet pro obiecto operationes intellectus,quas dirigit, vt per directionẽ constituat ex eis syllogismum,aut aliud instrumentũ: ergo materiale obiectum,sunt operationes reales:formale verò,directio, aut ordinatio earum, per quã constituunt talia instrumenta: sed ordinatio est relatio rationis:ergo obiectum formale est ens rationis.

Secunda conclusio.Obiectũ adæquatũ Logicæ,est modus sciendi cõmunis omnibus instrumentis,qui ex ente reali,pro materiali constat,& ex ente rationis pro formali,hæc sequitur ex prima; quare nõ indiget noua probatione.His duabus cõclusionibus cõtinetur,& explicatur secũda opinio D.Tho.& aliorum,quæ communis fuit semper in schola,& vt probabilior est amplectenda.

25 Solum restat arg primæ opinionis soluere:& ad primũ concessa maiori,neganda est minor,quòd ens rationis Logicum,nec naturam,nec proprietates habeat, nec per se consideretur in Dialectica:quamuis enim non habeat naturam realem,nec subiecto inhæreat,sed solùm sit obiectiuè in intellectu,actu considerante:est tamen quædam denominatio rebus attributa ab intellectu, per modum, ac similitudinẽ formæ inhærentis vt esse genus,aut speciem,attribuitur naturæ ab intellectu:sicut albedo,aut alia forma inhærens attribuitur corpori.vnde non est omnino ens fictum,sicut chimæra,sed habet fundamentũ in eisdem naturis, quibus, attribuitur,prout ab intellectu,hoc aut illo modo,concipiuntur: & hoc esse diminutum,considerati potest ab aliqua scientia.

26 Quod verò ad proprietates eius pertinet, hac distinctione explicandum est: ens rationis dupliciter considerari potest: primò, in abstracto,hoc est,vt forma quædã sine ordine ad subiectum,cui attribuitur:quẽadmodum consideratur albedo,sine ordine ad corpus,cui inhæreat.Alio modo,potest cõsiderari,in cõcreto,hoc est, vt forma applicata ad naturã,quam denominat.Et cõsiderata primo modo, habet passiones vniuersales iuxta similitudinem entis realis,vt verum,bonũ,&c.consideratum verò secundo modo, non habet passiones adeò vniuersales quia nõ applicatur,aut attribuitur naturis in communi consideratũ;sed in particulari,secundùm suas species:non enim denominatur natura aliqua ab ente rationis vniuersalissimo, sed à particularibus:vt à genere,specie,subiecto,aut predicato, quare sic sumptum,non habet passiones,nisi in suis

suis speciebus,vt vniuersale in communi,habet prædicabilitatem pro passione,& prædicabilia habent particulares passiones,vt genus, esse prædicabile de speciebus : sicque de cæteris:& quemadmodum ens rationis,consideratum in abstracto, non pertinet ad Logicam,sed ad Met. tanquam deficiens à perfectione entis realis; quod per se ab illa scientia consideratur:ita probare passiones vniuersales de illo, non ad Logicum sed ad Metaphysicum pertinet:sed passiones quas habet,vt applicatum naturis;aut eas denominans,in Logica probantur:& hoc sufficit, vt sit obiectum eius, de his verò passionibus , non prædicantur species entis rationis, quibus attribuuntur prædicatione formali : quia non est verum formaliter,quòd prædicabile sit vniuersale; sicut nec risibile formaliter est homo.

Ad secundum respondeo ; Ens rationis dum fit ab intellectu, non esse directè, aut per se cognitum ; sed indirectè , & quasi per accidens : sed postquam factum est : bene potest intellectus illud pro obiecto quasi per reflexionẽ sumere,& cognitionem eius per se primò intendere:& hoc modo accipitur,dum dicitur esse obiectum Logicæ.

Ad primum aliud arg. quo probantur operationes reales esse obiectum Dialecticæ,hac distinctione respondẽdum est. Demonstratio dupliciter consideratur , materialiter , pro operationibus ordinatis;aut formaliter,pro ordinatione,à qua habet vt sint syllogismus aut demonstratio:& in prima consideratione,admittendum est esse instrumentum reale ; non in secunda:sed relatio rationis est.Et quod dicitur habere effectum realem, nempe scientiam,quam generat:etiam est admittendum, ratione operationũ, quas pro materiali includit : non ratione significati formalis , in relatione rationis consistentis. Quòd denique Logica sit scientia practica,vt in eodem argumento dicitur,verum est,& habere praxim,aut operationem pro obiecto,ab intellectu directam:ex quo non sequitur directionem esse realem,neque id est necessariũ, vt Logica sit scientia practica : sed satis est operationem vtcunque dirigere, siue directio passiua realis sit vel solùm relatio rationis.

Ad secundum concedẽdum est,operationes,vt dirigibiles considerari posse ab aliqua scientia, & verè considerari à Dialectica: negandum verò,quòd dirigibilitas sit realis:non est enim nisi ens rationis:sicut directio,per quam constituunt syllogismum , & ad quam ordinatur dirigibilitas,solùm est relatio rationis,vt probatum est. De intelligibilitate verò , & numerabilitate , diuersa est ratio:quia istæ conueniunt rebus,aut qualitatibus, ex propria natura:dirigibilitas verò,non nisi potentia obedientialis est, respectu formæ syllogisticæ, quæ solùm est relatio rationis:& ideo nõ est quid reale,sed ens rationis.

COM

COMMENTARII IN PRÆDICABILIA PORPHYRII, VNA CVM DVBIIS ET Quæstionibus hac tempestate agitari solitis, compositi.

CAPVT I. PORPHYRII.

Cùm necessarium sit, Chrysaori, & ad eam, quæ est apud Aristotelem, Prædicamentorum doctrinam, &c.

BREVIS EXPOSITIO TEXTVS.

HOc primum caput, quasi prooemium est totius libri Prædicabilium; & tria in eo agit Porphyrius. Nam primò docet necessariam esse cognitionē prædicabilium, ad prædicamenta Arist. intelligenda: quia cùm prædicamentum sit prędicabilium ordinatio secundùm debitam subiectionem, & prædicationem; non potest ordinatio prædicamentalis cognosci, sine cognitione prædicabilium. Secundò, proponit materiam, de qua agendum est in toto libro: quæ sunt quinque vniuersalia, aut prædicabilia, nempe genus species, differentia, proprium, & accidens. & tandem asserit, quæstiones, quæ de his prædicabilibus tractati possunt, esse in duplici differentia: nam, quædam faciles sunt: quia circa ea versantur quæ naturæ eorundem prædicabilium proxima iudicantur. & ideo cognita eorum natura, facilem solutionem habent: vt An vniuersalia, hoc aut illo modo prædicentur de inferioribus: & similes. Aliæ verò sunt difficiles: quia altiora quædam inquirunt; vt An vniuersalia sint in rebus; vel obiectiuè solùm in nostra cognitione. & illas quidem proponendas, ac disputandas esse asserit: has verò vsque ad Philosophiam relinquendas: quia non facilè à Dialecticis intelligi possunt. Et his continetur litera Porphyrij.

QVÆSTIO I. VNIVERSALIS,

Vtrùm Vniuersalia sint in rebus.

QVæstio hæc quasi fundamentum est omnium aliarum, quæ de vniuersalibus disputari possunt. Vt autem titulus eius

intelli-

intelligatur, notandum est; Vniuersale duplex esse, Complexum, & Incomplexum. Vniuersale complexum, est propositio vniuersalis, & per se nota, quæ principium est vniuersale alicuius scientiæ: ex quo multæ inferuntur conclusiones: vt in scientia de homine, vniuersale principium est, quòd sit rationalis; ex quo colligitur, quòd sit admiratiuus & risibilis. Vniuersale incomplexum, est vox quædam simplex, significans aliquid multis commune; vt homo, & animal. Et de vniuersali complexo non procedit quæstio præsens; sed solùm de incomplexo: quod quadruplex est, in causando, in significando, in essendo, & in prædicando. Vniuersale in Causando, dicitur causa, quæ plures effectus producere potest, vt cœlum. Vniuersale in Significando, est vox, vel conceptus communis, rem etiam communem multis significans; vt vox, homo, & conceptus hominis, quem in mente formamus. Vniuersale in Essendo, esset res separata à singularibus, & in eis existens; si daretur: qualis esset idea illa, quam dicunt aliqui posuisse Platonem, nempe homo separatus à Petro & Ioanne, à quo procederet. Vniuersale denique in prædicando, dicitur natura communis, quæ de multis prædicari potest, & quam significant voces communes; vt natura hominis signata per hanc vocem homo, quæ de Petro & Ioanne prædicari potest.

Et vniuersale in Causando ad Physicum, aut Metaphysicũ pertinet, qui de natura causarum agit: quare de illo non disputamus modò, nec de vniuersali Significando; quia Dialecticus non agit principaliter de vocibus, sed de rebus per eas significatis. sed nec de vniuersali in Essendo, quia iudicatur impossibile, vt videbimus inferiùs. Solùm ergo proponitur quæstio de vniuersali in Prædicando, an in rebus verè sit; vt an id, quod de Petro & Ioanne prædicatur in his propositionibus, Petrus est homo, Ioannes est homo; sit aliquid præter vocem, quod in eis existat.

Circa quam fuit prima opinio Heracliti Ephesij, & Cratyli antiquorum Philosophorum, vt asserit Arist. 3. lib. de cœlo, & mundo, tex. 3. 1. lib. Meta. cap. 5. tex. etiam 5. lib. 4. tex. 22. *qui omnino negabant aliquid vniuersale in rebus esse*, propter hoc argumẽtum. Omnia quæ sunt in mundo, sunt singularia: ergo nihil est vniuersale. Antecedens probabant dupliciter: Primò ex sensibus; quia quæcunque per sensus cognoscimus, vt per visum, auditum, & reliquos, singularia sunt, & nihil commune multis; ergo non datur vniuersale in rebus. Secundò, omnia quæ fiunt in rerum natura singularia sunt, cùm fiant per actiones causarum, quæ non nisi de singularibus sunt: ergo nihil fit vniuersale: sed nihil est in rebus, quod non sit factum: ergo omnia sunt singularia, & nihil est vniuersale. & cùm scientiæ non sint de singularibus, quæ passim corrumpuntur, negantes vniuersalia, cõsequenter negabant scientias

& videtur idem tenere Arist. lib. de Anima, tex. 8. vbi ita ait. *Animal vniuersale aut nihil est, aut posterius: similiter autem, & si quid commune aliud prædicetur.*

Secunda opinio fuit Platonis, vt affirmat Arist. 1. lib Meta. c. 3. tex. 12 & ca. 5. tex. 5. & 6. qui ponebat *naturas quasdam vniuersales separatas à singularibus, à quibus eadem singularia procedebant*; vt pro hominibus, naturam humanam separatam à Petro, Ioanne, & cæteris, à quibus singulares homines fiebant: quamuis D. August. lib. 73 quæstionum, quæst. 46. & Seneca lib. 8. epistolarum, epist. 66. affirment, hanc non fuisse mentem Platonis; sed per ideas intellexisse quasdam similitudines rerum omnium, quas Deus intra se habet, & per quas eas producit. Omitto opinionem Nominalium; qui solùm posuisse videntur vniuersalia in vocibus, de quibus scientias esse dicebant, & non de rebus.

31. Vera sententia Arist. & communis iam in schola, ab omnibus tenenda, tribus conclusionibus explicanda est. Prima conclusio. Non solùm dantur voces vniuersales, sed etiam res de quibus sūt scientiæ. Probatur hæc, aduersus Nominales autoritate Aristo. lib. de interpretatione cap 5. vbi *quasdam res vniuersales esse* ait, *alias singulares*: ergo sentit non solùm in vocibus, sed in rebus dari vniuersale. Deinde ratione; quia nomina vniuersalia, vt homo, aut equus, non sunt imposita ad significandum res singulares, vt Petrum, & Ioannem; nec aliquem eorum distinctè significant; sed propriis nominibus significantur: ergo aliquid datur, præter singularia, ad quod proximè atque distinctè significandum imponuntur Quod cùm non sit singulare, erit vniuersale. Secundæ istæ propositiones sunt veræ, ac necessariæ; Petrus est homo, & homo est animal; & tamen si nihil præter voces prædicatur, erunt falsæ; cùm nec vna vox sit alia, nec in ea includatur: ergo necesse est præter voces, res vniuersales ponere.

Secunda conclusio, Non datur vniuersale separatum realiter à singularibus. Hæc est contra Platonem (si sententiam illam tenuit, de Ideis, quam ei tribuit Aristoteles) & probatur ex Arist. 1. lib. Poster. ca. 35. tex. 38 3. Meta. tex. 10. 7. Meta. tex. 51. & 57. & 10. Meta. tex. 6 quibus locis ostendit *vniuersalia esse non posse separata à singularibus*. Deinde probatur ratione; quia quidquid verè & realiter prædicatur de aliquo, debet esse in eo: sed vniuersalia verè prædicantur de singularibus in his propositionibus, Petrus est homo, & homo est animal: ergo verè & realiter in eis sunt. Probatur maior; quia ab eo, quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, aut falsa: sed in his propositionibus prædicantur vniuersalia de singularibus: ergo aut sunt in eis, aut propositiones sunt falsæ.

Tertia conclusio. Licèt omnes res mūdi sint singulares, in ipsismet singularibus dantur vniuersales naturæ, quæ de eisdem præ-

dicantur. hæc est aduersus Heraclitum. & probatur simul ac declaratur hac ratione, Singularia naturæ humanæ, vt Petrus & Ioãnes, magis similia sunt inter sese quàm singularia alterius naturę habent enim definitionem, & prædicata essentialia sibi cõmunia. Nam vterque est homo, & animal rationale: ergo cõcipit intellectus naturam humanam in vtroque existentem, & vtrique cõmunem: & ideo erit vna, & in multis; quod est esse vniuersalem.

Ad argumentum primæ opinionis, concesso antecedenti; quòd omnes res mundi sunt singulares: neganda est consequentia; quòd nihil sit vniuersale: nam licèt nihil sit vniuersale, ab eisdem singularibus realiter separatum, (vt fortè asseruit Plato) nec in ipsissimet singularibus realiter ab eis distinctum, natura tamen, in qua omnes conueniunt, vniuersalis est; solùm ab eis distincta per intellectum, eam concipientem; non conceptis singularibus, & de hac est scientia, etiam si non sit de singularibus. Ad testimonium autem Arist respondet D. Tho. in commentariis eiusdem; per illa verba excludere voluisse errorem Platonis, de ideis separatis, & simul docere, quonam modo vniuersale in rebus reperiatur: ideo sensus verborum eius talis est: Animal vniuersale nihil est, separatum à speciebus hominis & equi; vt fingebat Plato: est tamen in eis quasi quid posterius; quia in eisdem fundatur, & ex eorum conuenientia sumitur.

QVÆSTIO II.

Quænam sit essentia, & natura vniuersalium.

NAtura, & essentia cuiuslibet rei, explicatur per definitionem eius; ideo solutio huius quæstionis ex definitione vniuersalis dependet: qua adducta & explicata, soluta etiam erit quęstio. Duplicem definitionem vniuersalis tradit Aristot. diuersis suæ doctrinæ locis: Primã 7. lib. Meta. tex. 45. his verbis; *Hoc enim dicitur vniuersale, quod pluribus natura aptum est inesse:* Secundam verò 1. lib. de interpretatione ca. 5. vbi ita ait; *Dico autem vniuersale, quod in pluribus prædicari natum est, vt homo quidem vniuersalium est.* Vtraque verò simul posuit 1. lib. de posteriori resolutione, ca. 10 tex. 25. dicens; *Esse quidem igitur vnum de multis, verum dicere necesse est: non erit enim vniuersale, nisi hoc sit, oportet igitur aliquid vnum, idémque in pluribus esse non æquiuocè:* quibus vniuersale duo habere docet: Quòd sit vnum, hoc est vniuocum: quare excluduntur æquiuoca, & analoga à ratione vniuersalis; quia vel nullam habent vnitatem, vt æquiuoca: vel solùm vnitatem secundùm quid, hoc est secundùm proportionem, vel attributionem, vt analoga. Deinde in multis, & quod de illis prædicetur; quæ licèt non distinguantur realiter in vniuersali; quia formaliter sumptum,

ptum, non est quid reale; sunt tamen duæ rationes, ita se habentes, ac si realiter distinguerentur: ex quibus prior est, quòd in multis sit; posterior verò, quòd prædicetur de multis. Quod ita probo. Causa veritatis prædicationum est rem ita se habere extra, sicut per illas significatur, & enunciatur; vt docet Aristo. 1. lib. de interpretatione, dicens; *Ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa*: ergo causalis illa propositio vera est; Quia vniuersale est in multis, prædicatur de multis; sed causa prior natura est suo effectu: ergo prius est, quod vniuersale sit in multis, quam quod prædicetur de multis. Licèt autem prior sit ratio essendi in illis, quàm prædicandi; conuertuntur tamen: quia verum est, quod est in multis, prædicari de multis: & contrà, quidquid prædicatur de multis, in eis esse; cùm nihil prædicetur de aliquo, nisi sit in eo.

34 Ex quibus sequitur primò essentiam vniuersalis esse, quòd in multis sit, & quasi propriam passionem eius, quòd de multis prædicetur. Probatur hoc argumento. Illud quod primò intelligimus de aliquo, dicimus esse essentiam illius; sed primum quod intelligimus de vniuersali, est, quòd sit in multis: ergo hoc erit de essentia eius. Illud etiam quod posterius intelligimus, si conuertatur cum priori, dicimus esse propriam passionem eius; sed prædicari de multis est quid posterius quàm esse in multis; & cum eo conuertitur, vt probauimus: ergo erit propria passio eius.

Sed dum dicimus esse in multis, pertinere ad essentiam vniuersalis, & prædicari de multis, esse passionem: neutrum intelligendum est secundùm actum: sed vtrumque secundùm aptitudinem, vt verba Arist. docent, & probat experientia: cum videamus naturam Solis, & Lunæ esse vniuersalem, & nec esse actu in multis, nec actu de illis prædicari, sed vtrumque habere in potentia. Et hoc est, quod communiter dici solet; *Verba in definitionibus non dicunt actum, sed aptitudinem*, quare sensus primæ definitionis est; Vniuersale est, quod aptum est esse in multis; sensus verò secundæ, Vniuersale est, vnum prædicabile de multis.

Secundò sequitur, primam definitionem esse quidditatiuam, aut essentialem: quia continet essentiam vniuersalis. Secundam verò descriptiuam, quia datur per passionem.

Tertiò sequitur, falsum esse, quod à quibusdã modernis dicitur; esse in multis & prædicari de multis, non esse rationes distinctas vniuersalis; sed eandem omnino: quia eo ipso, quòd intelligimus naturã in multis esse, intelligimus etiam esse prædicabilem. Hoc enim non est verum. nam si esse in multis est ratio prior, & causa prædicabilitatis de multis, vt probauimus euidenter sequitur, quòd possit intelligi, non intellecta prædicabilitate de multis: cùm sit euidens, id quod prius est, posse intelligi sine posteriori.

Explicata essentia vniuersalis; respondendum est tribus quæstionibus quas Porphyrius omisit, propter earum difficultatem: quia ex earum solutionibus, meliùs intelligetur eadem essentia vniuersalis. Prima quæstio erat, An vniuersalia sint in rebus. Secunda, An sint substantiæ vel accidentia. Tertia an sint æterna, vel temporanea. Pro quarum solutione, notanda est distinctio vniuersalis, quam tradit D. Thom. 7. Meta lect. 23. dupliciter enim sumi potest; nempe pro natura, quæ denominatur vniuersalis, qualis est homo, vel animal: & hoc modo sumitur materialiter, aut fundamentaliter: aut pro vniuersalitate, quæ est forma, à qua denominatur vniuersale: & hæc forma vocatur secunda intentio, aut relatio rationis, per quam refertur natura ad indiuidua. Et si Vniuersalia sumantur primo modo: in rebus esse dicuntur, & non ab eis separata: quia homo & animal, in rebus ipsis sunt: homo in singularibus hominibus: animal verò in suis speciebus; equo, & leone. Si verò sumantur secundo modo, non sunt in rebus, sed obiectiuè solum in intellectu: quia secunda intentio, aut relatio rationis, non habet aliud esse, quàm cognosci ab intellectu: eam attribuente naturæ, quam cum indiuiduis comparat.

Et eodem modo soluitur quæstio secunda: quia Vniuersalia 36 materialiter, aut pro fundamento considerata: aut sunt entia realia, vt equus, aut leo: vel entia rationis, vt genus, aut species: vel substantiæ, vt homo vel animal: aut accidentia vt albedo, & color. Si verò sumantur secundo modo; non sunt substantiæ, sed accidentia: non realia, sed rationis: quia solùm sunt denominationes quædam, quas intellectus attribuit naturis, eas vniuersales vocans. Ad tertiam tandem quæstionem sic respondendum est: si vniuersalia sumantur formaliter pro vniuersalitate, non sunt æterna, sed temporanea: quia vniuersalitas non est, nisi dum actu consideratur ab intellectu: sed nō semper est intellectus in actuali consideratione: ergo nec semper est vniuersalitas. Si verò accipiatur pro fundamentis, alia distinctio addenda est. Nam res vniuersales, dupliciter sumi possunt: nempe secundùm actualem existentiam quam habent in inferioribus, hoc est in indiuiduis, aut speciebus: & hoc modo non sunt æterna, sed eis corruptis, ipsa quoque corrumpuntur. v.g. Flores diuersarum specierum, vniuersales sunt: & si sumantur secundùm actualem existentiam in indiuiduis, non sunt in hyeme: ergo nec sunt semper, nec æterna, sed temporanea; sicut indiuidua ipsa. Si verò considerentur secundùm essentiam; hoc est secundùm prædicata essentialia: æterna sunt; quia licèt actu non existant in singularibus, debita sunt eis eadem prædicata essentialia, non minùs quàm si actu in eis existerent, vt homo, & animal, secundùm essentiam æterna sunt: quia etiam si nullus sit homo, aut animal in rerum natura; verum est hominem esse

esse animal rationale,& animal viuens sensibile:quia hæc prædicata essentialia eis debentur.

37 Et si inquiras,vbi essent vniuersalia, si nullum esset singulare (nam si perpetua sunt, alicubi permanere deberent) Respondeo nullibi esse actu, sed solùm obiectiuè in intellectu diuino, actu cognoscente eis esse debita essentialia prædicata atque etiã virtualiter in diuina omnipotentia,à qua produci possunt in suis singularibus:& ecce quomodo essentialiter sumpta æterna sunt.

QVÆSTIO III.

An detur in rebus ante operationem intellectus vnitas formalis minor numerali.

AGens Aristotel.de vnitate rerum, 5.lib. Meta.cap.6. triplicem posuit vnitatem,Genericam, Specificam, & Numericam.Generica est,quam habent species in genere,vt equus,& leo in animali. Specifica quam habent indiuidua in specie, vt Petrus & Ioannes,in homine.Numerica quam habet quodcunque indiuiduum in seipso;in quantum non est distinctum à se, sed à quocunque alio:vt Petrus,dicitur vnus numero, quia hoc est indiuiduum,hoc est,à seipso non distinctus,sed à Ioanne,& cæteris.

38 Ex his autem tribus vnitatibus,maior est numerica;minor specifica,& minima generica:cuius ratio est manifesta; quia illa est minor vnitas,quæ secum compatitur maiorem diuersitatem; sed vnitas generica maiorem compatitur,secum diuersitatem;minorem verò vnitas specifica,& nullam numerica:ergo hæc maxima vnitas vocari potest; specifica minor; & generica minima. Probatur minor;quia quæ sunt vnum genere,differunt per differentias essentiales,& specificas,vt homo,& leo: quæ sunt vnum specie, non per differentias essentiales, sed per indiuiduales multò minores: at quod est vnum numero,neque habet in se diuersitatem specificam, nec indiuidualem, sed vtroque modo est in se vnum. Et de vnitate numerica, non potest esse dubium; quin & realis sit,& ante operationem intellectus detur:quare de hac non procedit quæstio,sed de specifica,aut generica; quæ formalis dicitur: quia est vnitas in essentia,& prædicatis essentialibus à forma substantiali rerum procedentibus; & est minor numerali: de qua ideo quærit titulus quæstionis, an detur ante operationem intellectus.

39 Et est prima opinio Scoti 7.lib.Meta.quæst.16. & in 2. dist. 3. quæst.1.asserentis,dari vnitatem formalem,genericam, & specificam,ante operationem intellectus;esséque essentialem ipsis naturis,aut saltem eis conuenire tanquam propriam passionem. Et probatur 1.ex Aristotele in prædicamento ad aliquid; vbi docet,

Primum genus relationis fundari in vnitate specifica, aut generica; quæ si sit inter substantias, erit relatio identitatis; vt identitas specifica inter Petrum & Paulum, in vnitate naturæ humanæ: si sit inter qualitates, erit relatio similitudinis; vt inter duo alba: si inter quantitates, relatio æqualitatis, aut inæqualitatis: vt inter duo corpora eiusdem longitudinis. Ex quo tale argumentum colligitur Relatio huius generis est realis, & datur ante operationem intellectus; nam duo alba, etiam si non cognoscantur ab intellectu, erunt similia: ergo fundamentum eius, quod est vnitas formalis, erit etiam reale, & dabitur ante operationem intellectus. Probatur etiam ratione; quia vnitas est passio entis realis; ergo cuicunque gradui entis realis, correspondet sua vnitas realis; vt gradui entitatis numericæ, vnitas numerica realis; & gradui entitatis specificæ, vnitas realis specifica; & hæc est formalis; ergo erit realis; sicut gradus entitatis specificæ realis est, dabitúrque ante operationem intellectus.

Secunda opinio, negat omnino dari aliquam vnitatem formalem minorem numerali, ante operationem intellectus; quam sequitur S. Thom. opusc. 55. non longè à principio, & 1. p. quæst. 85. art. 1. & 2. Albertus Magnus in lib prædicabilium q. 6. Themistius paraphrasi super procemium Arist. de Anima, cap. 4. Alexander Aphrodisius super 7. lib. Meta. post medium, fol. 131. pag. 1. & 2. Iauel. tract. 4. de quinque vniuersalibus in sua Dialectica. D. Ioannes Damascenus libr. de Dialectica c. 64. Capreol. in 2. d. 8. quæst. 2. Venetus lib. 2. suæ Dialecticæ tract. 4. part. 4. cap. 4. & probatur. Quia quidquid conuenit naturæ specificæ essentialiter, aut tanquam propria passio, debet etiam conuenire cuicunque indiuiduo eiusdem: vt si naturæ humanæ conueniunt rationalitas & risibilitas; Petro & Ioanni conuenire debent: ergo si vnitas formalis specifica conuenit ei essentialiter, aut tanquam propria passio, necesse est cuicunque indiuiduo conuenire; & ita, Petrus erit vnus, vnitate formali specifica multis communi, quod euidenter falsum est.

Tertia opinio, distinguit vnitatem formalem, in Actualem & Potentialem: Actualem vocat eam, per quam natura est actu, & formaliter vna multis communis; Potentialem verò, quam habere potest: & vtramque ait esse realem: sed potentialem tantùm conuenire naturæ ante operationem intellectus in illa prioritate naturæ, qua prior est suis indiuiduis; quam haberet (inquit) actualem, si ab eis realiter separetur; licèt hoc sit impossibile: hanc verò vnitatem non communicare indiuiduis, quia ei conuenit, vt est prior natura eis. Hanc sententiā tenent Soncin. 7. Meta. quæst. 40. Fonseca 5. Meta. cap. 18. quæst. 3. sect. 2. 3. & 4. probántque hoc argu. Natura specifica significatur communi, & vniuoco;

vt

vt natura humana, hoc nomine homo: sed vniuocum nomen significat aliquid vnum: ergo datur aliqua vnitas formalis in natura ante operationem intellectus, ratione cuius significetur nomine communi. Quod si negaueris, sequitur nomen homo, & quodcunque aliud, significans naturam communem, esse æquiuocum: cùm non significet aliquid vnum, quod est falsum.

Postrema sententia, est Caietani in opusculo de ente, & essentia, cap. 4. quæst. 6. Vbi alio modo distinguit vnitatem formalem, in positiuam & negatiuam. Positiua vnitas est, quam habent aliqua in forma, aut prædicato positiuo; vt Petrus & Ioannes, habent vnitatem formalem positiuam, in humanitate abstracta per intellectum ab indiuiduis, aut cum eis comparata. Negatiua verò non est aliud, quàm negatio diuisionis, & si sit negatio diuisionis materialis; erit vnitas numerica, quam habet Petrus per hanc materiam in se non diuisam: si verò sit negatio diuisionis formalis: erit vnitas formalis negatiua. Hac distinctione supposita, asserit, naturam non habere vnitatem formalem positiuam, ante operationem intellectus: quia diuisa est per differentias numericas in singularibus: quare nulla datur forma positiua communis, in qua singulares homines conueniant; quousque abstrahatur eadem natura humana per intellectum ab eisdem singularibus, & cognoscatur eis non cognitis: tunc enim tamquam forma positiua eis communis concipietur: Sed habet, inquit, vnitatem formalem negatiuam à parte rei: quia licèt sit diuisa per differentias materiales, & numericas non tamen per formales, & specificas: vnde Petrus & Ioannes, conueniunt in humanitate ante operationem intellectus negatiuè, ex eo solùm, quòd non distinguuntur in ea formaliter, aut essentialiter: licèt distinguantur per hanc, & illam humanitatem singularem indiuidualiter. Hanc sententiam Caietani sequuntur plures moderni, probántque hoc argumento. Vni-
42 tas numerica, est carentia diuisionis materialis, ergo vnitas formalis, & specifica, est carentia diuisionis formalis, & specificæ: sed Petrus & Ioannes ante operationem intellectus, carent diuisione formali, & specifica, cùm non distinguantur per differentias formales, aut essentiales, sed solùm per numericas, & quasi materiales: ergo habent vnitatem formalem in humanitate, saltem negatiuam.

Et confirmari potest; quia quæcunque non sunt distincta in aliquo, dicuntur in eo conuenire, & esse vnum saltem negatiuè: sed Petrus, & Ioannes, ante operationem intellectus, non distinguuntur formaliter, aut specie in humanitate: ergo in ea conueniunt, & sunt vnum: quare dabitur vnitas negatiua vtrique communis.

43 Pro solutione huius quæstionis notandum est primò. Vnitatem formalem duplicem esse: Nam quædã est, per quã aliquid dicitur

in se vnum formaliter: quam habet Petrus per suam formam & essentiam, à qua dicitur vnus formaliter: Altera est, per quam aliquid dicitur vnum formaliter, multis commune; vt vnitas formalis, quam habet natura humana, dum consideratur ab intellectu abstracta à conditionibus singularium, per quas diuisa est in eis. Et de prima vnitate formali, duo sunt certa apud omnes. Primum, quod cuicunque naturæ conueniat ex se, realiter, & essentialiter; & ideo eam habeat ante operationem intellectus in suis indiuiduis: ita vt quodlibet dicatur per eandem naturam, quæ in eo est, vnum formaliter, & essentialiter; ita sentiunt D. Thom. Scotus, & alij vbi suprà.

Secundò certum est, hanc vnitatem formalem, aliquo modo distingui à numerica: cùm ex diuersa radice oriatur. Numerica enim oritur ex materia, aut etiam ex forma; in quantum ex earum vnione resultat hæc entitas huius indiuidui: formalis verò ex sola forma, non vt est causa huius entitatis, sed vt est radix omnium prædicatorum essentialium, quæ ei possunt conuenire. v.g. Vnitas formalis à qua Petrus est vnus homo, procedit ab eius anima, in quantum est principium ratiocinandi, ex quo habet idem Petrus vt sit rationalis, & eodem modo in cæteris naturis. Sed an distinguantur hæc vnitas formalis, & numerica, in eodem indiuiduo, ex natura rei, & ante operationem intellectus, vel sola ratione, & per intellectum, in hoc non conuenit Scotus cum D. Thom. asserit enim distinctas esse ex natura rei: sed D. Thò. quem omnes ferè sequuntur, tenet, non distingui ex natura rei; sed sola ratione per intellectum; præsupposito tamen fundamento in re, in quantum à diuersa radice procedunt, vt explicatum est. Et hoc videtur nobis non solùm probabilius, sed omnino verum, & tenendum: quod hac ratione efficaciter probatur. Idem est ex natura rei in Petro, esse hominem, & esse hunc hominem, quia non est, nisi in quantum hæc humanitas veram habet humanitatis essentiam, sed per hanc humanitatem est vnus homo formaliter: ergo vtraque vnitas, formalitas, & numerica est eadem res. Sed distinguuntur per intellectum, in quantum ex diuersa radice proueniunt. 44

Certum est tertiò, Vnitatem formalem cuiuscunque rei, determinati per differentiam indiuidualem, & per eam fieri hanc numero: quod probo primò. Petrus est vnus formaliter, per vnam formam & vnam essentiam quam habet, hoc est, per vnam humanitatem; sed humanitas eius est vna numero ratione differentiæ indiuidualis: ergo vnitas formalis, quam habet per eam, est vna numero ratione eiusdem differentiæ indiuidualis. Quod adeo verum est, ac necessarium; vt omnes gradus naturæ eius, omnia prædicata essentialia, quæ ratione eorum possunt ei conuenire; 45

sint

sint hæc, propter differentiam indiuidualem: est enim Petrus hæc substantia, hoc corpus, hoc viuens, hoc animal, hoc rationale, & hic homo; imò repugnat aliquid esse in Petro, quod non sit hoc numero, ratione differentiæ indiuidualis, à qua natura eius, & essentia sit hæc distincta à quacunque al a. Vnde sequitur, quòd sicut tot sunt in Petro vnitates formales, ratione distinctæ, quot sunt gradus naturæ eius, ita omnes sunt indiuiduæ, quia coniunguntur differentiæ indiuiduali determinanti omnes, & facienti eas hás numero.

Quibus suppositis, nostra sententia tribus conclusionibus continetur: Prima. Non datur aliqua vnitas formalis positiua & actualis, ante operationem intellectus, quæ conueniat naturæ realitèr, & essentialiter, aut tamquam propria passio, per quam dicatur multis communis. Hæc est contra Scotum.

46 Secunda conclusio. Non datur ante operationem intellectus vnitas formalis in potentia, quæ conueniat naturæ in illa prioritate, quam habet respectu indiuiduorum, quibus non communicatur. Hæc est contra secundam opinionem Soncinatis.

Tertia conclusio. Non datur vnitas formalis negatiua ante operationẽ intellectus. Hæc est contra Caiet. & probantur omnes simul ex doctrina tradita, hoc argúm. Vnum, & indiuisum idem sunt; ergo diuisio opponitur vnitati, & eam tollit, ad dissoluit: vt si diuidantur partes hominis, nempe brachium à capite, & caput à pedibus; eo ipso tollitur vnitas compositi, & earumdem partium: sed omnis natura secundùm omnes gradus quas habet à parte rei, est diuisa per differentias indiuiduales; ergo nullam habet vnitatem formalem multis communem: Probatur minor. Natura humana, quæ est in Petro & Ioanne; est diuisa per differentias eorum indiuiduales: ita vt quidquid habet Petrus, sit hoc, atque distinctum ab his quæ haber Ioannes; nempe, hæc substantia, hoc corpus, hoc viuens, hoc animal, hic homo; & Paulus alia hæc substantia, aliud hoc corpus, aliud hoc viuens, aliud hoc animal, alius hic homo: ergo nec naturam, aut essentiam neque vllum gradum naturæ possunt habere vnum aut communem, sed omnis vnitas formalis debet eis conuenire ratione naturæ, aut alicuius gradus eius, qui in eis sit vnus: ergo nullam habent vnitatem formalem communem.

Argumentum hoc concludit aduersus Scotum, quòd nullam habeant vtilitatem realem positiuam & actualem. Sed videtur posse respondere Soncinas, & Caie. quòd ille non ponit vnitatem actualem sed potentialem: & Caietan. non ponit vnitatem positiuam, sed negatiuam. Sed verè non minùs aduersus eosdem concludit, quàm aduersus Scotum. Probatur, aduersus Soncinatem concludere, quia si natura humana in Petro ante opera-

tionem intellectus est hæc, secundùm omnes gradus formales, & essentiales; & diuersa à natura Pauli, & gradibus eius: ergo repugnat quòd à parte rei possit aliquam habere vnitatem in eis: quare nec habebunt vnitatem formalem in potentia: nam quibus repugnat actus, non potest conuenire potentia. Sed eadem secunda opinio probatur falsa, quia duo asserit impossibilia. Primû, quod natura, vt est prior indiuiduis, habet vnitatem formalem realem: hoc autem impossibile est; quia natura non est prior indiuiduis aliqua prioritate reali, sed solùm per intellectum, considerantem illam, non consideratis indiuiduis: ergo si secundùm hanc prioritatem est vna formaliter, non conuenit ei talis vnitas à parte rei, sed per intellectum.

Secundum, quod asserit, est; naturam non communicare illam vnitatem formalem indiuiduis; quod impossibile probatur hac ratione. Natura communicatur indiuiduis, secundùm omnes gradus formales, & essentiales, quos habet: sed non potest habere vnitatem formalem actualem, aut potentialem à parte rei, nisi ratione alicuius gradus formalis, atque essentialis: ergo nec potest habere vnitatem, quæ indiuiduis non communicetur.

Quòd verò aduersus Caie. concludat argumentum nostrum 4 probatur: Quia solùm posset respondere, naturam esse diuisam secundùm omnes gradus per differentias indiuiduales; non per essentiales, aut formales: quare cum tali diuisione bene potest esse non distinctio formalis, quæ vocatur vnitas formalis negatiua. Sed hoc non tollit difficultatem nostri argumenti. Nam licèt natura humana non sit diuisa per differentias formales, in Petro, & Ioanne: satis est esse diuisam per indiuiduales: vt verum sit, quòd diuersa est vnitas formalis eius in eis: ergo non potest habere aliquam vnitatem formalem etiam negatiuam, aut non distinctionem eis communem. Probatur consequentia: quia cùm formæ, & essentiæ sint diuersæ, necesse est vnitates formales, etiam negatiuas, aut non distinctiones esse diuersas; quare sicut non possunt habere aliquid positiuum commune ante operationem intellectus, sic non possunt habere aliquid commune negatiuum; ideo non dabitur vnitas negatiua à parte rei, quam ponit Caietanus.

Argumenta aliarum opinionum soluenda sunt; & pro solutione illius testimonij, quod pro opinione Scoti adduximus ex Aristotele, in prædicamento ad aliquid, notandum est: quòd licèt vnitas formalis, qua aliquid est in se vnum, sit realiter coniuncta, & realiter eadem cum vnitate numerica, distinguitur tamen ab ea quasi virtualiter, ante operationem intellectus: quia ex diuersa radice prouenit, vt vidimus: & ratione huius distinctionis virtualis, potest intellectus eas distinguere, concipiendo vnitatem formalem,

malem,non concepta vnitate numerali;& dum ſic eam concipit, dicitur eam abſtrahere ab indiuiduis, & facerecommunem multis,& vniuerſalem.Ex quo intelligitur,totum fundamentum vnitatis formalis,ſpecificæ, aut genericæ, per quam aliquid eſt multis commune, & vniuerſale, eſſe vnitatem formalem,qua aliquid eſt in ſe vnum formaliter, in quantum virtualiter diſtinctam ab vnitate numerica, cui à parte rei coniuncta eſt: ideò talis vnitas formalis, vocari poteſt vnitas vniuerſalis, ſpecifica,aut generica; in fundamento ſaltem remoto: & fundamentum etiam remotum vniuerſalis: ſufficiens tamen pro relationibus primi generis, identitatis,ſimilitudinis,& æqualitatis, & in ea fundari intelligit Ariſt.non in alia.

50 Ad argumentum Scoti reſpondeo; ſingulis gradibus entitatis, correſpondere ſuas vnitates; non tamen diſtinctas, niſi per intellectum: ſicut nec gradus naturæ diſtinguuntur,niſi ab intellectu: & ideo,nec conuenientes naturæ à parte rei, ſed ſolùm per intellectum.

Ad argumentum Caietani neganda eſt maior, quòd vnitas numerica, ſit carentia diuiſionis materialis, aut ſpecifica, carentia diuiſionis formalis: Nam carentia negatio eſt; vnitas verò non dicit ſolam negationem,ſed entitatem etiam pro fundamento:& cùm diuerſæ ſint entitates ſpecificæ, diuerſæque vnitates formales,ante operationem intellectus; etiam ſi diuiſione careant formali,non poſſunt habere vnitatem formalem.

Et eodem modo reſpondeo ad confirmationem,antecedens eſſe falſum;quòd quæcunque non ſint diſtincta in aliquo, dicantur in eo conuenire:quia non diſtinctio ſolam negationem dicit: vnum verò,poſitiuam entitatem cum negatione adiuncta. Argumẽtum igitur procedit à pura negatione, ad poſitiuum habens negationem adiunctam, & ideo non eſt bonum.

Ad argumentum denique tertiæ opinionis reſpondendum eſt, nomina ſignificare res, mediis conceptibus, quos de illis formamus:vnde non ſignificãt eas,vt ſunt à parte rei, ſed vt à nobis cognoſcuntur: & cùm vniuoca nomina ſint communia, ſignificant rem,vt à nobis cõceptam,conceptu communi:quare non ſequitur ex eorum ſignificatione,dari vnum multis commune à parte rei, ſed ſolùm obiectiuè in intellectu; nec proinde vnitatem formalem inter multa,ſed hanc fieri ab intellectu, naturã cognoſcente, non cognitis inferioribus;ſiue poſitiua illa ſit,vel negatiua.

QVÆSTIO IV.

An vniuerſale ſit in rebus ante operationem intellectus.

51 CVm vniuerſale ſit vnum in multis, eodem ferè modo loquuntur authores de illo, & de vnitate; & ideo Scotus qui docuit

docuit quæst. præcedenti: vnitatem formalem minorem numerali ex se conuenire naturæ, & ideo ante operationem intellectus eam habere, consequenter docet, esse vniuersalem à parte rei. Et hæc est prima opinio circa hanc quæstionem, quam tenuit in 2.d.3. quæst.1. & 7. Meta.q.18. Vbi eam defendit Antonius Andreas, atque etiam Ioannes Monlorius in disputatione quadam de vniuersali cap.5.& 6. Probatúrque duplici argumento. Primò, quia vniuersalia sunt obiecta scientiarum, & etiam dicuntur ingenerabilia, & incorruptibilia, sed conditiones istæ sunt reales: ergo conueniunt naturis ante operationem intellectus: quare ante illam erunt realiter vniuersales. Probatur minor; Quia sciétiæ sunt de naturis realibus, quæ non generantur, neque corrumpuntur, nisi secundùm esse reale, quod habent.

Secundò, natura humana ex se non est incommunicabilis pluribus: ergo ex se est communicabilis, & ante operationem intellectus cõmunicatur multis singularibus: sed esse vniuersalem idem est, quod esse communicabilem multis; ergo ex se, & ante operationem intellectus erit vniuersalis. Maiorem ita probo; Si natura ex se non est communicabilis multis; ergo de se est incommunicabilis: sed esse incommunicabilem, est esse singularem: ergo ex se erit singularis; quare nullo modo posset fieri vniuersalis: quod est falsum. 52

Secunda opinio est D.Thom.7 Meta.lect.13. opusculo de ente, & essentia cap.4. 1.p.q.85.art.1.& 12.quæst.29. art.6. quibus locis asserit naturam ex se, hoc est, ex propria essentia, non esse vniuersalem, nec singularem; sed per conditiones indiuiduantes fieri singularem, & per intellectum vniuersalem: ideo ante operationem intellectus non dari vniuersale. D.Tho. sequuntur Capreol. in 3. art.3.d.5.quæst.3. Soncinas 7. Meta. q.40. Caietanus in opusculo de ente, & essentia, cap.4. Sotus q.2. vniuersalium. Durandus in 1. q.1. prologi, & d.12. p.2. Toletus in quæstionibus vniuersalibus. P.Fran. Suarius tomo 1. disp.6. sectio 5. Et est communis sententia scholæ à nobis tenenda.

Sed vt eam probemus, notandum est, quòd cùm vniuersale sit vnum aptum prædicari de multis, secundùm definitionem ab Arist. traditam; duo sunt necessariò requisita vt aliquid sit vniuersale: Primum, quòd sit vnum, non solùm vnitate formali, qua aliquid est in se vnum; sed vnitate formali, qua aliquid est multis commune. Quòd enim prima vnitas formalis requiratur; quæstione præcedenti probatum à nobis est: quia cùm vniuersale communicet suam essentiam singularibus, & per suam essentiam sit aliquid vnum formaliter in se; necesse est, quòd vniuersale habeat vnitatem formalem, per quam sit vnum formaliter in se: & hanc vnitatem dicimus esse primum fundamentum atque remotum 53

tum

tum vniuersalis. Sed quòd hæc vnitas non sufficit ad rationem vniuersalis, probatur; quia vt etiam quæst. præcedenti diximus; vnitas formalis, qua aliquid est in se vnum; eadem est secundùm rem cum vnitate numerica, & ideo ei semper coniuncta à parte rei; ex quo sequitur esse diuisam in singularibus; ita vt tot sint vnitates formales, quot sunt indiuidua. Non ergo sufficit vt natura dicatur vniuersalis; sed requiritur, quòd ab intellectu consideretur eadem vnitas formalis, non consideratis singularitatibus; per quas diuisa est à parte rei: & ita considerata, vocatur vnitas formalis, per quam natura est vna formaliter multis communis, quod est esse vniuersalem.

5 Secundò requiritur, quòd sit apta esse in multis; hæc autem aptitudo secundùm Scotum, & alios, qui sequuntur eius sententiam, realis est in natura, & ante operationem intellectus; sed apud D.Tho. neutrum habet, sed per operationem intellectus ei conuenit. Duas igitur conditiones debet habere natura, vt dicatur apta esse in multis. Prima est, quasi remota. nempe, quòd ex suis principiis realibus multiplicari possit in multis indiuiduis: quod habent omnes naturæ materiales, & corruptibiles: si verò in vna tantùm esse possit; ita, vt repugnet omnino habere multa; vt de naturis Angelorum tenent multi; non erit vniuersalis, vt videbimus in capite de specie. Alterum requiritur, tanquam proximum; nempe, quòd non sit determinata per singulares conditiones; sed quasi indifferens: ita vt non magis respiciat vnum singulare, quàm alterum: & cùm à parte rei sit determinata per conditiones singulares, non habet aptitudinem, vt in multis sit: quia singulare cùm sit incommunicabile, non potest communicari multis; necesse est ergo vt indifferens sit, quod per intellectum consideretur sine conditionibus singularibus: & ita considerata, non erit determinata ad aliquod singulare; sed æqualiter poterit determinari ad omnia: & hoc est esse indifferentem, & aptam communicari multis. Itaque aptitudo naturæ præsupponit tria; duo quidem quasi remota. Primum, quod ex suis principiis realibus possit multiplicari: Secũdum, quod sit vna vnitate formali, per quam aliquid est in se vnum. Et præterea, tertium, quasi proximũ, quod sit vna vnitate formali, qua aliquid est commune multis. Et præter hæc tria, addit, quod sit indifferens ad multa: & licèt hanc indifferentiam habeat, eo ipso, quòd vna est vnitate vniuersali; tamen priùs hæc vnitas intelligitur in ea, quàm indifferentia, vel aptitudo, sicut dicebamus qu. 2. priùs intelligi in natura, quòd sit vniuersalis, quam quòd sit prædicabilis.

Ex tota hac doctrina, colligitur efficax argumentum ad probandam nostram sententiam, quòd non detur vniuersale à parte rei, sed solùm per operationem intellectus, contra Scotum. Vniuersale

uersale est vnum in multis,& aptum prædicari de multis: sed natura ante operationem intellectus,nec est vna, neque habet aptitudinem prædicandi de multis:ergo non est vniuersalis.Probatur minor.Natura à parte rei,est diuisa per differentias indiuiduales: ita vt alia sit in Petro,& alia in Ioanne:ergo est plures,& non vna. Sed si non sit vna,non potest habere aptitudinem prædicandi:quia aptitudo præsupponit vnitatem, vt probatum est: ergo nec vna, nec in multis erit, quousque per intellectum abstrahatur à conditionibus,per quas diuidatur & fiat vna.

Ad primum argumentum Scoti, concedenda est maior, & minor neganda;quia sicut scientiæ habentur per operationes intellectus,& ante illas non dantur; eadem ratione non dantur obiecta scientiarum, nisi per intellectum abstrahentem naturam, & efficientem illam aliquo modo vniuersalem: & vt sic abstracta, ingenerabilis est, & incorruptibilis; & non vt est in indiuiduis, quæ passim corrumpuntur. Quare falsum est,quod in minori dicitur,naturam habere tales conditiones à parte rei: neutrã enim habet,nisi operatione intellectus præsupposita.

Ad secundum concesso antecedenti,neganda est consequentia: dicendúmque naturam necesse ex se proximè communicabilem multis,sed solùm remotè,nec ex se incommunicabilem;vt docuit D.Tho.vbi suprà: sed primum habere per intellectum;secundum à parte rei,per differentias indiuiduales, quibus coniuncta est; ex se autem solùm ei conuenire prædicata essentialia,vt naturæ humanæ rationalitatem;sicque de cæteris.

QVÆSTIO V.

Per quam operationem intellectus fiat vniuersale.

VT quæstio intelligatur, explicandus est modus, quo intellectus procedit, dum intelligit, vt ex eo cognoscamus quonam modo efficiat vniuersale. Notandum est ergo, quòd cùm omnis nostra intellectio incipiat à sensibus, necesse est, vt id quod intelligendum est,priùs percipiatur à visu, vel alio sensu:quod fit per quandam similitudinem sui, quam ad oculum mittit; & quæ vocatur species intentionalis eius rei, à qua repræsentatur. Per hanc ergo speciem vnitur obiectum potentiæ visiuæ; & fit visio rei. Virtute huius visionis, producitur alia species eiusdem rei visæ in alio sensu interiori, qui dicitur sensus communis, ex eo, quòd ad ipsum perueniunt species omnium, quæ sentiuntur per sensus externos: & ipse discernit inter omnia,cognoscens esse diuersa. Deinde ab hoc sensu, emittitur alia species eiusdem obiecti in alium,qui vocari solet phantasia, & est veluti memoria quædam: non solum sentiens ea, quæ per alios sensus 57

perci

percipiuntur, sed conseruans species omnium sensibilium: quæ species in ea conseruatæ solent vocari phantasmata.

58 Notandum est secundò, quòd obiecto iam cognito per sensus, vsque ad phantasiam: incipit operatio intellectus; qui duplex est: vnus qui dicitur Agens, & alter Possibilis: inter quos hæc est differentia, quòd intellectus agens non est virtus cognoscitiua, nec aliquid intelligit: possibilis verò est, qui cognoscit. Præterea, intellectus agens, adiutus phantasmate, hoc est, specie sensibili conseruata in phantasia, producit aliam speciem eiusdem rei, repræsentatæ per idem phantasma in intellectu cognoscente, non iam sensibilem, & corpoream, sed spiritualem: sicut intellectus agens, à quo producitur: & possibilis, in quo recipitur, spirituales potentiæ sunt. Et agens dicitur ille, quia sua actione speciem producit: iste verò possibilis, quasi passibilis aut passiuus: quia recipit eandem speciem, per quam ei vnitur idem obiectum, quod à sensibus cognitum est: & informatus hac specie, seu similitudine obiecti, quæ intelligibilis dicitur: sicut species per quas cognoscunt sensus, dicuntur sensibiles, ipsum intelligit. Per hanc autem speciem intelligibilem (vt multi asserunt) repræsentatur natura sine conditionibus singularitatis, & ideo eam vocant abstractionem, Quia natura sine conditionibus repræsentata, quasi abstracta ab eis dicitur.

Sed tertiò est notandum, quòd intellectus possibilis duplicem habet operationem: Vnam per quam cognoscit obiectum, vt repræsentatum in specie, sine conditionibus: & hæc propriissimè dicitur abstractio; quia est cognitio naturæ, non cognitis indiuiduis: Alia est operatio intellectus, per quam eadem natura cognita, non cognitis singularibus, iterum cognoscitur eisdem simul cognitis, & ad ea comparatur: & ideo vocatur comparatio. & ecce tres operationes; vna intellectus agentis à quibusdam vocata abstractio, & duæ aliæ intellectus possibilis; vna quæ vocatur abstractio, & alia comparatio.

Iuxta has igitur tres operationes; sunt tres opiniones diuersæ. Prima, asserit vniuersale fieri per abstractionem intellectus agentis; quàm sequitur Caie. in opusc. de ente, & essentia, cap. 4. quæstio. 6. ad finem, Sotus q. 3. vniuersalium, Zumel. 1. p. quæ. 13. art. 7. conc. 3. Et probatur testimonio Aristotelis, 3. lib. de anima, tex. 18. vbi comparans officium intellectus agentis, cum lumine corporeo, docet; *quòd sicut lumen corporeum sua illustratione materiali, facit colores visibiles actu: qui in tenebris solum erant visibiles in potentia; ita intellectus agens per actionem, qua producit speciem intelligibilē in intellectu possibili: facit naturam actu intelligibilem.* Ex quo ita colligunt: Obiectum intellectus possibilis, est vniuersale; sed per intellectum agentem, fit natura actu intelligibilis;

gibilis; dum repræsentatur in specie intelligibili, sine conditionibus: ergo fit actu vniuersalis.

Deinde duplici argumento. Primùm sumitur ex definitione vniuersalis, quod est vnum in multis; sed natura per abstractionem intellectus agentis, est vna in multis: ergo est vniuersalis. Probatur minor; quia in specie intelligibili repræsentatur, sine conditionibus; ergo vt sic repræsentata est vna; cùm solùm per conditiones sit à parte rei plures: & est etiam in multis, à quibus abstrahitur; ergo vniuersalis.

Secundò; naturam esse vnam vnitate vniuersali, duo dicit; Vnum pro fundamento, nempe vnitatem formalem; qua est in se vna: & aliud quasi pro formali, nempe carentiam diuisionis quam habet à parte rei, per differentias indiuiduales: sed repræsentata in specie intelligibili, est vna formaliter: & caret diuisione; cùm repræsentetur sine conditionibus: ergo est vna vnitate vniuersali: & habet aptitudinem prædicandi de multis; quia repræsentata sine conditionibus, non est determinata ad aliquod indiuiduum, sed indifferens ad omnia; ergo est vniuersalis.

Secunda opinio tenet; per abstractionem intellectus agentis, nondum esse naturam vniuersalem, sed requiri abstractionem intellectus possibilis; per quam natura cognoscatur sine conditionibus, & per illam fieri vniuersalem. Hæc est sententia Duran. in 1.d.3.q.5. ad 2. & in 3.d.3.q.7. num. 12. & Cardinalis Toleti qu. 2. vniuersalium. Vnicum est argumentum huius sententiæ: Natura est vniuersalis à parte rei; ergo vniuersalitas eius non est realis, sed ab intellectu tribui debet: sed intellectus nihil potest tribuere naturæ, nisi eam cognoscat: ergo cum intellectus agens non cognoscat, non potest ei tribuere vniuersalitatem, sed cùm primùm cognoscitur ab intellectu, denominatur vniuersalis.

Tertia sententia, neque vnam, neque aliam abstractionem sufficere docet; vt natura fiat vniuersalis; sed necessarium esse, vt cõparetur ad indiuidua: quod cùm fiat per secundam operationem intellectus possibilis; quæ dicitur comparatio: per hanc fieri vniuersale: hanc sequuntur Soncin. 5. Meta. quæst. 27. concl. 2. & 10. Meta. quæst. 15. Niphus, Meta. quæst. 17. conc. 1. Deça Hispalensis in 1.d.5. quæst. 2. art. 4. ad 1. Canar. 1. par. quæ. 28. art. 4. fol. 1. Probatur primò: Quia intellectus non potest tribuere naturæ denominationem vniuersalis, nisi eam cognoscat vt vniuersalem: Vniuersale dicit respectum ad multa, vt colligitur ex eius definitione, qua dicitur esse vnum in multis: ergo non cognoscitur natura vt vniuersalis, nisi cognoscatur per respectum ad multa, sed non potest cognosci per respectũ ad multa, nisi eis cognitis: quia respectu nõ est cognoscibilis nisi cognito termino. At per abstractionẽ intellectus agentis nullo modo cognoscitur, & per abstractionem

ctionem possibilis cognoscitur non cognitis indiuiduis: ergo non cognoscitur vt vniuersalis, nec ei tribui potest talis denominatio. sed per solam comparationem, per quam cognoscitur in ordine ad multa.

Secundò vniuersalitas est relatio vnius ad multa; non realis, cùm non conueniat naturæ à parte rei; ergo rationis: sed relatio rationis non potest fieri, nisi per notitiam comparatiuam; ergo solùm per hanc fit vniuersale. Probatur minor: quia relatio est comparatio inter duo extrema: ergo non potest fieri, nisi ab intellectu vtrumque cognoscente, & comparante; solùm ergo fit vniuersalis per comparationem.

62 Præter has tres opiniones diuersas, inuenio quartam: per quam moderni quidam videntur ad concordiam reducere secundam & tertiam: hac distinctione. Vniuersale duobus modis sumi potest. Primò, per modum absoluti, non dicentis respectum ad alterum: sed potentis fundare talem respectum, vt album, aut quantum: quæ absoluta sunt, & possunt fundare relationẽ similitudinis, aut æqualitatis: Alio modo, tanquam relatiuum: vtroque enim modo putant intelligi posse vniuersalitatem, nempe, vt formam relatiuam, & etiam vt absolutam: quam tamen consequitur quidam respectus, per quem explicatur: nam vnitas, qua aliquid est commune, & aptitudo prædicandi de multis: formæ absolutæ sunt: sicut vnitas numerica & aptitudo ad ridendum: quas tamen explicamus per respectum ad actum ridendi, & ad obiectum. Idque declarant exemplo vniuersalis Platonici, separati à singularibus: quod verè esset substantia, cùm per se existeret: & ideo vniuersalitas eius forma absoluta, quia substantia res absoluta est, non dicens respectum essentialem ad alterum: & tamen explicaretur à nobis per respectum ad multa, à quibus participaretur: ergo etiam sumi potest vniuersale factum ab intellectu per modum absoluti: Alio modo sumitur tanquam relatiuum, essentialiter respiciens indiuidua. Vniuersale igitur primo modo acceptum, dicunt fieri per primam cognitionem intellectus possibilis: quia habet vnitatem cum aptitudine respiciendi multa, à quibus abstractum est. Si verò accipiatur secundo modo, non fit nisi per comparationem: quia relatiuum non potest cognosci, nisi per comparationem ad suum terminum: & ideo nec vniuersale, vt relatiuum, nisi comparationem ad multa. Et secundam opinionem, intelligendam esse affirmant de vniuersali, vt absoluto: & ita intellectam esse veram. Tertiam verò, de vniuersali, vt relatiuo.

63 Vt nostram sententiam proponamus, quædam notanda sunt. Primum vniuersale nomen concretum esse, habens materiale significatum, quod est natura; & formale, quod est vniuersalitas, à qua denominatur. Concretum verò duplex est; absolutum, &

relatiuum, ſicut forma denominās; eſt etiam abſolua, aut relatiua. Concretum abſolutum eſt album: relatiuum verò, ſimile, aut pater. Hæc eſt autem differentia inter vnum, & alterum; quòd concretum abſolutum, pro materiali ſignificato, ſolùm habet nudum ſubiectum, vt album, nudum corpus. Concretum verò relatiuum non nudum ſubiectum, ſed aliquid aliud ratione cuius efficitur fundamentum proximum relationis: vt ſimile præter album, habere debet aliquam vnitatem, aut commenſurationem cum alio, ratione cuius fit capax relationis: vnitatem quidem in albedine, & commenſurationem in eodem gradu eius. Nam vt aliqua dicantur propriè ſimilia, conuenire debent in albedine, atque etiam in gradu eius, ita vt in vtroque ſit, vt tria, vt quatuor.

Secundò, notandum eſt, tria eſſe fundamenta relationis; Remotiſſimum, Remotum, & Proximum: vt in ſimilitudine; Fundamentum remotiſſimum eſt corpus: remotum eſt album: proximum verò album habens vnitatem, & commenſuratione cum alio. Vocatur autem fundamentum remotiſſimum, & remotum; quia ea non ſequitur relatio; nam corpus niſi habeat albedinem, aut aliam qualitatem, non dicetur ſimile: neque etiam, ſi habeat albedinem, quouſque habeat vnitatem, & commenſurationem cum alio. Tūc autem dicetur fundamentum proximum; quia eo poſito, ſtatim ac neceſſariò ſequitur relatio. Ita ergo intelligendum eſt de vniuerſali; ſi ſit relatiuum. Erit enim fundamentum remotum relationis vniuerſalitatis, natura à parte rei per vnitatem formalem; qua eſt vna formaliter in ſe. Fundamentum verò remotum, dum repræſentatur in ſpecie intelligibili ſiue conditionibus, aut dum cognoſcitur per primam cognitionem intellectus ſine illis; ſi non ſequatur ſtatim relatio vniuerſalitatis, à qua denominetur. Et tandem erit fundamentum proximum dum comparatur ad inferiora: quia ſtatim ſequitur relatio vniuerſalitatis ad illa.

His ſuppoſitis, noſtra ſententia his concl. continetur. Prima: Vniuerſale non eſſe nomen abſolutum, ſed relatiuum: hæc eſt aduerſus vlt. ſententiam: probatur duplici argumento. Primò: Nomen concretum eſt abſolutum, ſi forma per ipſum ſignificata fuerit abſoluta: & relatiuum, ſi fuerit relatiua: ſed forma vniuerſalitatis non eſt abſoluta, ſed relatiua; ergo nomen vniuerſale non erit abſolutum, ſed relatiuum. Probatur minor ex definitione vniuerſalis: Vnum in multis, & aptum prædicari de multis. In qua, per relationem ad multa explicatur vniuerſale: nec ſolùm explicatur, ſed vniuerſalitas relatio eſt: non forma abſoluta, vt vltima opinio aſſerit: quod ſic probo: Vniuerſalitas non eſt forma conueniens naturæ ex ſe, aut eſſentialiter, neque à parte rei, ſed per intellectum; vt concedit eadem opinio: ergo non eſt forma ſubſtantialis, ſed accidentalis; non eſt accidens reale, ſed rationis;

tionis sed omne accidens rationis, quod intellectus attribuit rebus est relatio rationis: non enim attribuit eis accidens rationis absolutum, per modum qualitatis, aut quantitatis, aut alterius prædicamenti, habens fundamentū in eisdem rebus à se intellectis, vt probabitur: ergo vniuersalitas est relatio rationis, & non forma absoluta. Secundò: Non dicitur natura vniuersalis, ex eo solùm, quòd in se est vna, aut communis: sed quia est vna multorū, multisque communis: aut vna, in qua multa conueniunt: vt Porphyrius docuit, c. de de specie, dicens: *Participatione speciei plures homines sunt vnus homo.* Ergo per vniuersalitatem, essentialiter ordinatur ad inferiora: quorum est vna natura: & ideo vniuersalitas, relatio est; & non forma absoluta: & vniuersale nomen relatiuum non absolutum. Quod intelligens Porphyr. docuit: *Nomina prædicabilia* (quæ sunt quædam vniuersalia) *definienda esse per sua inferiora* vt genus, quod sit prædicabile de pluribus differentibus specie: sicque de reliquis.

65 Secunda conclusio: Per operationem intellectus agentis solùm datur vniuersale pro fundamento remoto, seu in potentia remota: non pro fundamento proximo, neque actu, & formaliter vniuersale. Hæc sequitur ex præcedenti: atque ex doctrina annotata: & probatur hoc argumento: Vniuersale est relatiuum: ergo non dicitur natura actu, & formaliter vniuersalis: nisi ab vniuersalitate, quæ est relatio, denominetur: sed per operationem intellectus agentis, solùm habet repræsentari in specie intelligibili, non repræsentatis singularibus: ergo nec illa respicit, nec denominari potest ab vniuersalitate, quæ est respectus ad illa: & hoc est non esse actu, & formaliter vniuersalem. Solùm ergo potest esse vniuersalis in potentia, aut in fundamento: non proximo: quia proximum fundamentum statim sequitur relatio: & tamen naturam sic ræpresentatam, non sequitur relatio ad indiuidua: quousque intelligatur in ordine ad illa: sed in potentia, & fundamento remoto quamuis minùs remoto, ac dum est extra causas.

66 Tertia conclusio: Vniuersale actu, & formaliter, aut in potentia proxima, non fit per primam cognitionem intellectus possibilis, quæ vocatur abstractio. Hæc est aduersus vltimam sententiam. Et probatur primò: Nihil denominatur actu & formaliter tale, nisi à forma propria: sed propria forma vniuersalis est vniuersalitas: quæ est relatio rationis ad indiuidua: ergo non denominatur natura actu, & formaliter vniuersalis, nisi à relatione rationis ad indiuidua: naturam autem cognitam per primam operationem intellectus non consequitur talis relatio rationis: ergo non est per illam actu, & formaliter vniuersalis. Probatur minor: Per illam cognitionem non cognoscitur in ordine ad indiuidua:

immò neque cognoſcuntur indiuidua : ergo neque cognoſcitur relatio rationis naturæ ad illa; ſed relatio rationis non habet aliud eſſe quàm actu cognoſci: ergo ſi non cognoſcitur per illam cognitionem, non eſt: nec denominat naturam actu, & formaliter vniuerſalem.

Secundò, naturam per primam cognitionem non habere aliud, quàm cognoſci: vt repræſentatam in ſpecie intelligibili ſine conditionibus: ergo ſolùm conſequitur per illam nouam denominationem realem extrinſecam, cognitæ ſine conditionibus: quam certum eſt non eſſe denominationem vniuerſalis: nam hæc, nec realis eſt, nec ſolùm denominatio extrinſeca, ſed rationis, & habens modum, & ſimilitudinem formæ inhærentis: ſicut denominatio prædicati, aut ſubiecti: ſolùm ergo erit natura per talem cognitionem vniuerſalis in potentia: non proxima, ſed remota: eodem modo ac per operationem intellectus agentis iam explicato.

Vltima concluſio: Natura fit vniuerſalis, non ſolùm in potentia proxima, ſed actu, & formaliter, per cognitionem intellectus, quæ dicitur comparatio. Hæc probatur primò, ex tribus præcedentibus: quia ſi non fit per operationem intellectus agentis, nec per primam cognitionem intellectus poſſibilis, non reſtat alia operatio per quam fieri poſſit, præter comparationem. 67

Sed probatur ſecundò quòd per eam fiat: quia vniuerſalitas eſt relatio rationis naturæ ad indiuidua: & relatio eſt comparatio duorum extremorum: ergo relatio rationis naturæ ad indiuidua, eſt comparatio naturæ ad illa: quare fiet per comparationem vniuerſalitas, & vniuerſale formaliter.

Sed, vt concluſiones iſtæ meliùs intelligantur, & ex eis cognoſcamus aliquo modo fieri vniuerſalem, per tres illas operationes intellectus agentis, & poſſibilis, notanda eſt illa diſtinctio vniuerſalis, ſatis manifeſta in ſchola Dialecticorum: Vniuerſale duplex eſt, Logicum, & Metaphyſicum. Vniuerſale Metaphyſicum, eſt natura realis in communi ſumpta, hoc eſt ſine conditionibus indiuiduantibus, & non vt denominata à ſecunda intentione, aut relatione vniuerſalitatis. Et vocatur vniuerſale Metaphyſicum: quia ſolùm ſumitur ſecundùm eſſentiam realem, quaſi abſtractam à materialibus conditionibus, qui eſt proprius modus, ſecundùm quem res conſiderantur in Metaphyſica: & vocari etiam poteſt Vniuerſale fundamentaliter, atque etiam Vniuerſale in potentia, ſaltem remota, vt explicatum eſt. Aliud eſt Vniuerſale Logicum, nempe natura denominata à ſecunda intentione, aut relatione vniuerſalitatis: quæ etiam dicitur Vniuerſale in potentia proxima, actu & formaliter: quia dum actu denominatur natura à relatione, proximè dicitur eandem relationem 68

nem fundare: & vocatur vniuersale Logicum, quia secunda intentio, aut relatio vniuersalitatis, propriè pertinet ad considerationem Logicam. Hac distinctione supposita dicimus, vniuersale Metaphysicum fieri per operationem intellectus agentis, cùm repræsentetur natura in specie intelligibili per eam producta, sine conditionibus: quod est esse vniuersale Metaphysicum. Per primam verò cognitionem intellectus possibilis, fit idem vniuersale Metaphysicum: vel potiùs iam factum per intellectum agentem cognoscitur: sed vniuersale Logicum, fit per solam comparationem.

69 Ad argumenta aliarum opinionum respondendum est; & ad testimonium Aristo, pro prima opinione duobus modis. Primò, sensum eius esse, quòd lumen facit colores actu visibiles: non quia ipsi actu visibiles non essent in tenebris; sed quia videri non poterant per medium obscurum: illud verò illuminans, facit, vt actu videantur. Vel secundò, respondeo: concedendo quòd lumen faciat colores actu visibiles, cùm in tenebris non essent, nisi visibiles in potentia: & ita intellectus agens quasi lumen quoddam spirituale, facit naturam actu intelligibilem: ex quo non sequitur eam facere actu vniuersalem: quia vt sit actu intelligibilis, sufficit esse vniuersalem in potentia quod habet, dum per speciem intelligibilem repræsentatur sine conditionibus, &c.

Ad primum argumentum eiusdem sententiæ, concessa maiori distinguenda est minor: nam duobus modis natura est vna. Primò, vnitate negatiua: & hanc habet repræsentata in specie intelligibili quia sine conditionibus indiuiduantibus repræsentatur: sed per hanc vnitatem solum est vniuersale Metaphysicum, aut in potentia. Alio modo est vna, positiuè; quod non habet, nisi dum comparatur ad indiuidua: & quia hæc requiritur, vt sit actu, & formaliter vniuersalis: non est vniuersalis hoc modo, nisi per comparationem.

Ad secundum respondetur, eadem distinctione: quia natura repræsentata in specie intelligibili, habet vnitatem negatiuam vniuersalis Metaphysici, & in potentia, non vniuersalis Logici, nisi per comparationem.

Ad argumentum secundæ opinionis concedo, quòd natura non est vniuersalis à parte rei, sed fit vniuersalis per cognitionem intellectus: nego tamen, quòd per primam cognitionem intellectus tribuatur ei forma vniuersalitatis: sed solùm ei tribuitur per comparationem.

Ad tertiam opinionem negandum est: quòd vniuersale possit distingui in absolutum, & relatiuum: quia ex propria natura, & essentia relatiuum est, vt probauimus. Falsum igitur est: quòd detur vniuersale absolutum: & non minùs falsum, quòd hoc vniuersale

absolutum, fiat per primam cognitionem intellectus.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm Vniuersale Logicum fiat per simplicem comparationem naturæ cum indiuiduis, vel non nisi per compositam, quæ vocatur Actualis prædicatio.

VT titulus quæstionis explicetur, notandum est; quòd ab omnibus ferè ponitur in intellectu duplex comparatio; vna Simplex, alia Composita. 70

Simplex comparatio est; per quam intellectus vnum in altero, vel in ordine ad alterum cognoscit sine compositione; vt dum simplici cognitione cognoscimus patrem in ordine ad filium, non affirmando, quòd habeat filium; vel albedinem in pariete, non affirmando, quód in ea sit. Alia est comparatio; per quam cognoscit intellectus duo extrema, & vnum attribuit alteri, affirmando quòd in eo sit: & ideo comparatio hæc vocatur actualis prædicatio. Quærimus ergo, An supposito quod vniuersale fit per comparationem, vt in quæstione præcedenti probauimus; fiat per simplicem, vel per compositam. Et sunt duæ opiniones. Prima, non admittit comparationem simplicem, sed solùm compositam: & per eã asserit fieri vniuersale: & cùm comparatio hæc sit actualis prædicatio vnius de altero; per actualem prædicationem fieri docet, & ante illam non dari vniuersale actu, & formaliter, sed actualem prædicationem esse vniuersalitatem, à qua natura denominatur vniuersalis: & ita non admittit aptitudinem, nec potentiam prædicandi in natura, sed idem esse, quòd vniuersalis sit & quòd sit actuale prædicatum. Hanc opinionem sequuntur quidam moderni, & eam probant hoc argumento.

Non potest intellectus compararare naturam ad indiuidua, nisi cognoscat in eis esse: sed non potest cognoscere, quòd in eis sit, 71 nisi iudicando quòd eis conueniat. Iudicare autem quòd in eis sit, & eis conueniat, est prædicare eam de indiuiduis: ergo non datur simplex comparatio naturæ ad indiuidua, sed solùm composita, quæ est actualis prædicatio: quare si verum est vniuersale fieri per comparationem, necessariò sequitur, quòd fiat per actualem prædicationem, ita vt ante illam non detur.

Hæc opinio in primis est contra Arist. & D. Tho. quod vnico 72 testimonio vtriusque probatur. Aristo. enim agens de vniuersali, 1. lib. de interpretatione, cap. 5. definit illud his verbis: *Dico autem vniuersale, quod de pluribus aptum est prædicari.* Ex quibus euidenter colligitur naturam esse vniuersalem, per aptitudinem prædicandi de indiuiduis, sed aptitudo prædicandi cùm sit potentia, est prior, quàm actualis prædicatio, quæ est actus eiusdem potentiæ:

tiæ:ergo priùs est natura vniuersalis,quàm actu predicetur, ex mẽte Arist. Quare non fit vniuersalis per cõparationem compositam, quæ est actualis prædicatio, sed per aliam comparationem priorem,quæ vocatur simplex.

Et D. Tho. in eodem loco, declarans eandem definitionem Arist. ait: *Bene definisse vniuersale per aptitudinem prædicandi, & non per actualem prædicationem: quia aliqua sunt naturæ, vt Sol, & Luna,quæ non prædicantur actu de multis,cùm non habeant nisi vnicum indiuiduum,& tamen sunt verè vniuersales per aptitudinem,& potentiam prædicandi de multis.* Ponit ergo D. Tho. aptitudinem prædicandi in natura vniuersali; & per illam asserit esse vniuersalem cum Aristot. Ergo opinio quæ aptitudinem tollit, & non nisi per actualem prædicationem affirmat fieri vniuersale, expressè est contra Arist.& D. Thom.

Deinde est contra rationem; quod sic probo: Si natura est vniuersalis, per actualem prædicationem, sequitur non esse vniuersalem; nisi simul prædicetur de multis; ita vt dicamus Petrum & Ioannem esse homines, non hominem; & equum esse animalia; & non, dum de singulis prædicatur: quare neque erit prædicatio vniuersalis: dum species prædicatur de indiuiduo, aut genus de specie: vt in his prædicationibus, Petrus est homo, & homo est animal:consequens autem falsum est,ergo etiam antecedẽs. Quòd sit vniuersalis natura per actualem prædicationem, probatur consequentia: quia vniuersalitas est actualis prædicatio: sed vniuersalitas est respectus naturæ ad multa, ergo non est natura vniuersalis, nisi dum actu prædicatur de multis, & non de vno tantùm. Quòd verò consequens sit falsum, probo, quia hæc est prædicatio generis,Homo est animal:ergo est prædicatio superioris, quia genus superius est speciei: sed prædicatum superius est vniuersale; ergo est prædicatio vniuersalis:& tamen de solo vno:ergo vniuersalis erit natura, dum de vno inferiori prædicatur; quia prædicabilis est de multis:quare non per actualem prædicationem,sed per prædicabilitatem,vt omnes asserunt.

14 Communis ergo sententia Arist. D. Tho. & omnium vera est, & tenenda, *Quòd natura priùs sit vniuersalis, quàm actu prædicetur,per potentiam prædicandi de multis: & quòd fiat vniuersalis per comparationem simplicem intellectus. per quam cognoscitur in ordine ad indiuidua,& non per compositam,quæ est actualis prædicatio.* Quã hoc argumento probo: Intellectus potest cognoscere vnum in altero, aut in ordine ad alterum, sine affirmatione, & negatione, & sine actuali prædicatione: ergo potest cognoscere naturam in ordine ad indiuidua, per simplicem comparationem; sine eo, quòd eã actu prædicet de illis:sed cognita in ordine ad indiuidua, cognoscitur vt vniuersalis: ergo per comparationem simplicem

fit vniuersalis : non per compositam. Antecedens probatur duobus modis: primò in intellectu: deinde in sensibus. In intellectu quidem:quia per simplicem cognitionem cognoscimus patrem,ordinatum ad filium : & duos parietes similes in albedine, simul in vtroque cognita : & in tali cognitione nihil componimus nec iudicamus: ergo absque compositione, & iudicio possumus comparare vnum cum altero. Deinde in sensibus, de quibus certissimum est, nòn iudicare,nec componere, aut diuidere : & non est minùs certum,quòd cognoscant vnum in ordine ad alterum : vel comparando ad alterum : ergo idem poterit intellectus facere per simplicem comparationem naturæ ad indiuidua. Probatur minor: Sensus communis cognoscit sensibile vnius sensus externi : vt visus, non esse sensibile alterius sensus: nempe auditus: quod non potest vllo modo fieri sine comparatione vnius cum altero : & ouis cognoscit lupum vt inimicum,& ideo fugit ab illo:& agnum vt amicum,à quo non fugit: & inter duos agnos, cognoscit hunc esse filium, & alium:non ergo cognoscit vnum in ordine ad alterum:& per comparationem cum eo: sine formali iudicio,& sine compositione, aut actuali prædicatione:ergo meliùs poterit intellectus cognoscere naturam in ordine ad indiuidua, & eam cum illis comparare: sine compositione,aut actuali prædicatione.

Pro solutione argumenti alterius opinionis notandum est,duobus modis posse cognosci vnum in ordine ad alterum, vel comparari ad illud. Primò, cognoscendo vtrumque extremum per se, tanquam conueniens alteri: attribuendo illud alteri. & hoc non potest fieri nisi per formale, & expressum iudicium, & comparationem compositam: quæ consistit in actuali prædicatione vnius de altero. Secundò, non cognoscendo vtrumque extremum per se, neque attribuendo illud alteri, sed vnum tantùm cum ordine ad alterum,vt conueniens,aut disconueniens : sed non per modum attributionis, aut aliquid affirmando de conuenientia, vel disconuenientia: & hoc fit per simplicem comparationem ab intellectu, atque etiam à sensibus, vt probaui: sic autem comparatur natura ad iudiuidua, & fit vniuersalis, & prædicabilis: antequam prædicetur actu de illis. Ad formam igitur argum. distinguenda est minor; quòd non possit intellectus cognoscere naturam esse in indiuiduis, nisi iudicando: nam duplex est iudicium. Vnum formale, & expressum, per quod intellectus iudicat vnum conuenire alteri per modum attributionis: Alterum, quasi virtuale, per quod notitia simplici cognoscit vnum in altero, vel in ordine ad alterum: tanquam ei conueniens aut disconueniens, sed non per modum attributionis. Negamus igitur, quòd intellectus non possit cognoscere naturam esse in multis; nisi per expressum,& formale iudicium:& concedimus, quòd non possit sine

iudicio

iudicio virtuali incluso in comparatione simplici, quam ideo vocamus iudicium virtuale: quia cognoscere vnum per comparationem ad alterum, fundamentum est formalis, & expressi iudicii, per quod ei attribuitur.

QVÆSTIO VII.

An vniuersale sit vniuocum respectu prædicabilium, & verum genus eorum.

75 PRæsupponit titulus quæstionis: quid sit nomen vniuocum, quid etiam analogum: quod ex Summulis notum est. Quærit verò quonam modo se habeat vniuersale respectu prædicabilium, vt analogum, vel potiùs, vt vniuocum: ita vt sit genus eorum.

Prima opinio tenet, analogum esse. Quam diuersis modis defendunt diuersi auctores: sed in eo conueniunt, quòd per prius de vno, aut multis dicatur; per posterius verò de reliquis. Ita docet Albertus Magnus tract. 2. prædicabilium, ca. 9. affirmans primò conuenire generi, deinde speciei, & ratione huius differentiæ. Per posterius verò, & quasi per accidens proprio, & accidenti, tanquam prædicatis accidentalibus. Et eodem ferè modo explicat analogiam Canterus 4. cap. prædicamentorum. Potissimum argumentum huius opinionis est, quia ens reale est analogum ad substantiam, & accidentia: sed tria prædicabilia, vt genus, species, & differentia sunt substantiæ; duo verò alia, vt proprium & accidens, sunt accidentia: ergo vniuersale, quod de omnibus dicitur, cùm omnia prædicabilia sint vniuersalia, non potest esse vniuocum.

Secundò probari potest hoc modo. Vniuersale, & prædicabile conuertuntur: & se habent tanquam essentia, & propria passio: sed prædicabile est analogum, respectu omnium: ergo erit etiam analogum vniuersale. Probatur minor: Prædicatio analogicè dicitur de prædicatione per se, & per accidens, cùm illa sit simpliciter talis, hæc verò solùm secundùm quid: ergo prædicabile erit etiam analogum, cùm se habeant sicut actus, & potentia, respectu prædicabilis per se, & per accidens: sed tria prædicabilia, genus, species, & differentia prædicantur per se; cùm prædicentur essentialiter: & duo alia prædicantur per accidens cùm prædicentur accidentaliter: ergo prædicabile analogum est respectu omnium.

Secunda opinio asserit; Vniuersale vniuocum esse respectu prædicabilium, & verum genus eorum, sicut animal respectu hominis, & equi: & est D. Tho. in quæstionibus vniuersalibus, quæst. 2. Scot. quæst. 8. Iauelli tract. 4. de prædicabilibus, cap. 1. 5.

D 5

& 6. Toti quæst.4. vniuersalium, & cap. de genere, quæ. vnica; & Cardinalis Toleti, quæst.2. vniuersalium: & iam ferè communis, vera, & tenenda.

Sed vt eam efficaciter probemus, notãdum est, Vniuersale cùm sit nomen concretum, & accidentale, duobus modis sumi posse; Materialiter, pro subiecto, seu natura denominata; & Formaliter, pro vniuersalitate eam denominante: sicut album sumitur pro corpore, & pro albedine. Sed adhuc subiectum denominatũ considератur duobus modis, secundùm propriam essentiam, & naturam, aut in quantum denominatur ab vniuersalitate: quemadmodum corpus sumitur, secundùm quod est substantia corporea: aut in quantum denominatur ab albedine: quo pacto visibile est, & ad prædicamentum qualitatis reducitur. Et naturæ, quæ denominantur vniuersales, si secundùm propriam essentiam, aut entitatem sumantur, quædam sunt substantiæ, & quædam accidentia; imò quædam accidentia realia, & quædam accidentia rationis: & cùm nihil possit esse commune vniuocum substantiæ, & accidentibus, nec accidentibus realibus, & rationis: nihil etiam potest esse commune vniuocum diuersis naturis, quæ denominantur vniuersales, hoc modo sumptis. Sed si accipiantur secundo modo, vniuocam rationem habere poterunt: si forma eas denominãs vniuoca sit. Exemplum afferre possumus in genere; quod est primum ex quinque vniuersalibus; & considerare diuersas naturas, quæ à secunda intentione generis denominantur, tanquam à forma; vt substantiam, quantitatem, & qualitatem. Primò quidem secundùm proprias essentias: & hoc modo nihil commune vniuocum habere possunt. Deinde, in quantum denominantur genera; & cùm ratio generis vniuoca sit; per vnam definitionem explicata à Porphyrio: *quòd sit prædicabilis de pluribus differentibus specie in quid*; vniuocè conueniunt sub ratione generis, substantia, quantitas, & qualitas: quia eodem modo denominantur à tali forma: ita vt non magis, nec priùs substantia sit prædicabilis de pluribus differentibus specie: quàm quantitas, aut qualitas: sed omnino æqualiter. 76

Ex hac distinctione colligitur argumentum, ad probandam nostram sententiam, & communem: Vniuocum est, quod multa significat sub eadem ratione: sed vniuersale significat omnia vniuersalia, aut prædicabilia sub eadem ratione: ergo est vniuocum respectu eorum. Probatur minor: illa est vna, & eadem ratio, quæ per vnam definitionem explicatur: sed ratio vniuersalis explicatur ab Aristotele per vnam definitionum, nempe, quòd sit vnum in multis, aptum prædicari de multis: ergo est vna respectu omnium vniuersalium, sub qua vniuocè conueniunt. 77

Ad primum arg. respondendum est, ex doctrina tradita: distinguendo

stinguendo maiorem hoc modo: Si substantia,& accidentia sumantur secundùm propriam entitatem, & essentiam: nihil commune vniuocum habere possunt: si verò sumantur vt sunt vniuersalia, vniuocè eonueniunt: quia eodem modo denominantur ab vniuersalitate:& ideo vniuersale respectu eorum vniuoeum est.

Pro solutione secundi notandum est, quòd sicut animal significat solùm naturam sensitiuam: non rationalem, aut irrationalem: quia *differentia*, vt docet Porph. *in prædicabilibus, sunt extra significationem generis*: eodem modo vniuersale, solùm dicit vnum in multis, & aptum prædieari de multis: quod verò prædicetur essentialiter aut accidentaliter, per se aut per aeeidens, extra significationem eius est, & diuersis vniuersalibus conuenit: non sub ratione vniuersalium, vel vt tali nomine significantur: sed secundùm alias rationes particulares, non significatas per nomen vniuersale. vnde licèt rationes illæ ita se habeant, vt vna sit prior altera, vel vna sit talis simpliciter, alia secundùm quid: non ideo commune nomen quo significantur, desinit esse vniuocum.

Nunc ergo ad formam argumenti neganda est minor: quòd prædicabile, aut prædicatio sit analogum, respectu quinque prædicabilium: nam licèt quædam illorum prædicentur essentialiter, aut per se: alia verò accidentaliter,& per accidens: istæ tamen rationes particulares non pertinent ad significationem prædicabilis: sed solùm potentia prædicandi in communi: quæ cùm sit eadem in omnibus, vniuocè significantur omnia prædicabilia, per nomen prædicabile omnibus commune: nec tollitur vniuocatio per particulares rationes, eodem nomine non significatas.

QVÆSTIO VIII.

An vniuersale sit adæquatum obiectum libri prædicabilium, vel potiùs prædicabile.

79 Liber prædicabilium pars quædam est totius Logicæ: & ideo aliquod obiectum partiale debet ei eorrespondere: quod sit quasi pars totalis,& adæquati obiecti eiusdem scientiæ: de quo inquirimus, An sit vniuersale, vel prædicabile: cùm sit certum nullum aliud, præter hæc, obiectum esse posse: ex quibus illud erit obiectum, cui generales conditiones obiecti, quæstione vltima proœmiali à nobis traditæ conueniant, potiùs quàm alteri.

Prima opinio defendit, prædicabile esse obiectū, potiùs, quam vniuersale: quæ attribui solet Scoto,& defenditur à multis modernis Habetque duo arg. Primum, illud est obiectum alicuius partis, vel scientiæ, quod continet omnia de quibus illa agit: sed vniuersale non continet omnia, de quibus agitur in hoc libro: ergo non est eius obiectum: probatur minor, Porphyrius in cap. de

specie

ſpecie agit de indiuiduo, atque etiam de ſpecie ſubiicibili, quæ non ſunt vniuerſalia: quia indiuiduum non eſt in multis:nec ſpecies ſubiicibilis,in quantum talis,reſpicit indiuidua.

Secundum illud eſt obiectum formale ſcientiæ,ſub cuius ratione formali conſiderat omnia,ſed omnia quæ tractantur in hoc libro conſiderantur ſub ratione prædicabilis,& nõ ſub ratione vniuerſalis:ergo vniuerſale non eſt obiectum,ſed prædicabile:Minorem probo,ex definitionibus prædicabilium; quas tradit Porphyrius,per prædicabile;vt definitionem generis, quòd ſit prædicabile de pluribus differentibus ſpecie in eo quòd quid:& ſic de cæteris,vnde & librum prædicabilium vocat opus hoc.

Secunda opinio aſſerit Vniuerſale potiùs eſſe obiectum quam tenet D.Tho.qu.9.de obiecto huius libri.Sotus quæſt.4.vniuerſalium. Toletus quæſt.1.& videtur nobis probabilior, & tenenda. Pro eius declaratione notandum eſt,ex doctrina D.Tho.opuſ.48. cap.1.quòd intellectus tribuit naturæ vniuerſalitatem, tanquam fundamentum cæterarum denominationum: quia primum quod in ea intelligit, eſt eſſe in multis:& ideo vocat eam vniuerſalem: & quia ex ratione eſſendi in multis, ſequitur poſſe prædicari de multis, ſtatim ei tribuit denominationem prædicabilis: deinde alias denominationes ſpeciales, generis, & ſpeciei. Vnde ſequitur;quòd ſicut primum,quod eſt in aliqua re,tanquam fundamentum aliorum,eſt eius eſſentia:ita vniuerſalitas,quæ eſt prima denominatio naturæ:ſit quaſi eſſentia eius in ordine Logico:prædicabilitas verò,paſſio omnibus vniuerſalibus communis.

Ex hac doctrina D. Tho. vera & neceſſaria, hoc argumentum colligitur,ad probandam eius ſententiam,& noſtram. Vniuerſale, & prædicabile, conſiderantur per ſe in hoc libro;& illud ſe habet tanquam eſſentia:hoc verò tanquam propria paſſio:ergo vniuerſale potiùs eſt obiectum,quàm prædicabile.Probatur conſequentia:Quia officium ſcientiæ eſt, probare paſſiones de ſubiecto:ſed in hoc libro probatur de vniuerſali, quòd ſit prædicabile; tanquam poſterius de priori: ergo tanquam propria paſſio de ſubiecto: quod non poteſt conuenire prædicabili, cùm nullam habeat paſſionem, quæ de illo probari poſſit: ergo nec poteſt eſſe obiectum.

Ad primum argumentum alterius opinionis, neganda eſt minor,quia ſpecies ſubiicibilis,& indiuiduum, ſuo modo continentur ſub vniuerſali:non quòd vniuerſalia ſint formaliter, ſed quia termini sũt relationis vniuerſalitas generis,& ſpeciei:genus enim vniuerſale eſt, quia eſt in multis ſpeciebus, de quibus aptum eſt prædicari:& ex hac relatione generis ad ſpecies,reſultat in eis relatio alia ſubiicibilitatis, per quam dicuntur illam terminare, vt in cap. de ſpecie explicabitur. Et eadem ratione indiuiduum, eſt 81
terminus

terminus relationis speciei,à qua vniuersalis, & prædicabilis denominatur:quia in multis indiuiduis est,& de illis apta prædicari:& ideo indiuidua,& species subiicibiles, ad genus, & speciem, tractatum eorum,reducuntur.

Ad secundum respondeo,distinguendo minorem:quia Vniuersale considerari à Porphyrio in hoc libro,sub ratione prædicabilis,duobus modis intelligi potest. Primo,ita,vt prædicabilitas sit ratio obiectiua,quæ consideratur, & in hoc sensu negandum est, quia cùm vniuersalitas sit essentialis ratio,& fundamentum prædicabilitatis, atque aliarum denominationum, quas intellectus tribuit naturæ,ratio obiectiua est, sub qua considerantur omnia. Secundo modo potest intelligi, sub ratione prædicabilitatis considerari omnia,tanquam sub passione communi, quæ de quinque vniuersalibus in hoc opere demonstratur; & in hoc sensu concedenda est minor: sed ex eo non bene infertur, quòd prædicabile sit obiectum sed solum,quòd sit passio, quæ de obiecto demonstratur. Demonstratur autem hoc modo: Quidquid est vnum in multis est prędicabile de multis:sed genus est in multis speciebus: ergo prædicabile de illis est: & sic de cæteris prædicabilibus quæ per prædicabilitatem definiuntur à Porphyrio,tanquam per propriam passionem, magis nobis manifestam:& ideo definitionibus non quidditatiuis: sed descriptiuis, vt in cap. de genere explicabitur,Et eodem modo intelligendum est,Librum quinque prædicabilium, vocari hoc opus, denominatione sumpta à communi passione, quæ de illis demonstratur magis nota, potiùs quàm ab vniuersali,quod eius obiectum est.

QVÆSTIO IX.

An prædicabilia sint quinque,vel plura, aut pauciora.

82 SIcut prædicamentorum artem inuenit Arist, vt modos essendi omnium rerum, ad certa quædam capita reduceret; & ita facilè possemus agnoscere earum naturam, cognito prædicamento,in quo collocatur; ita Porphyrius inuenit artem prædicabilium: vt ad certa capita reduceret omnes prædicationes: & nos facilè possemus cognoscere,qualis sit prædicatio quæcunque: Essentialis,aut Accidentalis:& essentialis,generica; aut specifica: & eodem modo accidentalis: accidentis proprij, aut communis, ex quarum cognitione naturas rerum cognoscere possimus. Vt autem hanc artem prædicabilium meliùs possimus intelligere: necesse est determinatum numerum eorum cognoscere: & ideo quæstio vltima vniuersalis de eorum numero inquirit, An quinque sint. ita vt nec plura, nec pauciora: & licèt non sint diuersæ opiniones,circa numerum sed omnes Porphyrium sequantur au-

ctorem

ctorem huius libri, ponentem tantùm quinque.

Quædam tamen argumenta in contrarium proponemus: quæ videntur probare, ex vna parte pauciora esse: ex alia verò esse plura: vt ex eorum solutionibus veritas manifesta fiat. Probatur ergo pauciora esse quàm quinque: duobus argumentis. Primò, prædicabilia, & prædicata, solùm distinguuntur, tanquam potentiæ, & actus: quia prædicabile est, quod potest prædicari de alio: & prædicatum, quod prædicatur actu: sed *Prædicata sunt quatuor*, & non plura: vt docet Aristoteles primo lib. Topicorum, c. 2. 3. & 4. nempe Genus, Definitio, Proprium, & Accidens: ergo quatuor tantùm erunt prædicabilia.

Secundò, Porphyrius distinguit duo prædicabilia, generis, & 83
differentiæ: quia genus prædicatur in quid, & differentia, in quale quid: sed definitio continet vtrumque: ergo pro duobus prædicabilibus sufficiet. Probatur consequentia: quia de eisdem prædicatur definitio: de quibus prædicantur genus, & differentia: & præterea continet modum prædicandi vtriusque, in quid, & in quale quid, per modum vnius prædicabilis. Nam si definitio sit speciei subalternæ, vt viuens, sensibile, prædicatur de pluribus differentibus specie, nempe de homine, & leone, sicut genus: si verò sit speciei infimæ, vt animal rationale, prædicabitur de pluribus differentibus numero, vt de Petro & Ioannne prædicatur differentia: ergo non sunt distinguenda duo prædicabilia generis, & differentiæ, sed sufficiet definitio pro vtroque, & ita erunt quatuor tantum & non quinque.

Altera verò pars, quòd prædicabilia sint plura, quàm quinque, probari potest. Primò, quia Porphyrius in cap. de genere, distinguit prædicabilia per ea, de quibus prædicantur, vt genus ab specie: quia prædicatur de pluribus differentibus specie: hæc verò de pluribus differentibus numero: & sic de cæteris. sed si ita distinguantur, sequitur septem saltem esse ponenda, ita vt duo sint prædicabilia differentiæ, & duo alia proprij. Probatur consequentia: quia differentia subalterna, vt corporeum: prædicatur de pluribus differentibus specie, nempe de corpore viuente, & non viuente: si verò sit infima, vt rationale, solum de pluribus differentibus numero: nempe de Petro & Ioanne: ergo distincta efficient prædicabilia. Proprium etiam si sit subalternum, vt sensibile, quod sequitur naturam speciei subalternæ animalis, prędicatur de pluribus differentibus specie, nempe de equo, & leone: si autem sit infimum, vt risibile, prædicatur solùm de differentibus. numero, vt de Petro, & Ioanne: ergo erunt septem prædicabilia.

Secundò indiuiduum vagum, vt quidam homo, prædicatur de 84
pluribus differentibus numero, vt de Petro, & Ioãne: & tamen, non

est spe

est species, quia nō prædicatur in eo quod quid. Et etiam, actualis existentia idem habet: ergo aliud prædicabile distinctum ab specie, ponendum est pro illis. Probatur minor: quia sicut quidam homo non dicit essentiam, aut quidditatem indiuiduorum, sed communem rationem indiuidui, quæ vel accidentalis est, vel saltem extra essentiam eorum: ita existentia actualis non pertinet ad essentiam alicuius creaturæ, facilè eam amittentis per corruptionem, aut potētis eam amittere per annihilationē. Quare non prædicatur in quid, cùm prædicari in quid, idem sit, quod prædicare quidditatem, aut essentiam rei.

58 Vera tamen est sentētia Porphyrij, & communis in schola. Sed tota difficultas eius cōsistit in assignāda ratione, per quā sufficienter probetur, prædicabilia nō esse plura, aut pauciora quàm quinque: & diuersæ assignantur à diuersis. Nā quidam prædicabilia distinguūt per ea, de quibus prædicātur, alij per ea, quæ de re aliqua cognosci possūt, quæ vidētur esse quinque. Sed rationes istę insufficiētes mihi videntur: sufficiēs verò, per quā probatur efficaciter prędicabilia nō esse plura, nec pauciora, quā quinque ex modo formali prædicādi, aut se habēdi in ordine ad subiectū, sumenda est: quod sic probatur. Modus prædicandi, qui ex modo se habēdi prædicati ad subiectū sumitur, est formalis ratio prædicationis: ergo erit etiā ratio formalis prædicabiliū, sed essentialis distinctio rerum, sumitur ex diuersis rationibus formalibus earum: ergo prædicabilia distingui debent per diuersos modos prædicandi.

Hoc igitur discursu probari debet, quòd non sint plura, nec pauciora quàm quinque. Ea quæ constituunt prædicabilia, in primis debent esse vniuersalia, quia prædicabile tamquam propria passio vniuersalis, cum eo conuertitur: sed vniuersale est vnum in multis: ergo nihil erit prædicabile, si non sit vnum. Vt autem sit vnum, simplex debet esse, hoc est non complexum: quia complexum non est vnum, sed plura: vt, homo albus, aut animal rationale. Præterea, si vnum est, vniuocum erit, non æquiuocum, neque analogum. Per primam igitur conditionem excluduntur prædicata cōplexa à ratione prædicabilis, vt definitio. Per secundam verò, æquiuoca, & analoga; vt canis, ens, accidens, & similia. Deinde, quod vnum est, hoc est incomplexum, & vniuocum, quinque tantùm modis se habere potest in ordine ad subiectum: ergo quinque tantùm modis potest de illo prædicari: quare quinque tantùm erunt prædicabilia. Probatur antecedens: nam vel prædicatur essentialiter, vel accidentaliter; & si essentialiter: aut per modum totius actualis; quia totam essentiam subiecti actu continet, vt prædicatur homo de Petro & Ioanne: & est prædicabile speciei; aut per modum totius potentialis, quod verè est pars materialis eiusdem speciei; & ideo contrahibile per differentias, tanquam

tanquam per formas; & est genus: vel per modum partis formalis, actualis, & contrahentis; & est differentia. Si verò prædicetur accidentaliter; aut per modum eius, quod ab essentia procedit & cum ea conuertitur; & est proprium: & si per modum accidentis extrinseci, aut communis, dicitur prædicabile accidentis: & cùm non sint possibiles alij modi prædicandi, præter istos; & ad eos reduci possint omnes prædicationes, sequitur quinque tantùm esse prædicabilia, ita vt nec plura, nec pauciora. Pro solutione primi argumenti notanda est differentia inter prædicabile, prædicatum, & prædicamentum; quòd prædicamentum est quædam ordinario essentialis prædicabilium, secundùm debitam subiectionem, & prædicationem; à supremo genere, vsque ad vltimam speciem, & indiuiduum: vt prædicamentum substantiæ, est ordinatio hæc; substantia, corpus, viuens, animal, homo, Petrus.

Prædicata verò sumpsit Arist. primo lib. Topicorum, cap. 2. 3. & 4. per ordinem ad propositionem Dialecticam, seu probabilem; ex qua efficiatur syllogismus Dialecticus, aut probabilis. & quia forma syllogistica petit propositiones de subiecto communi: nam ex propositionibus singularibus non fiunt, nisi syllogismi expositorij, qui non habent modum, nec figuram, nisi per ordinem ad propositiones vniuersales, ideo sumit rationem prædicatorum, ex ordine ad subiectum commune. 86

Ex quibus sequitur, quatuor tantùm esse prædicata: quod sic probatur. Species non est prædicatum, sed subiectum commune, in ordine ad quem sumitur distinctio prædicatorum: quod adeò verum est, vt non sit aliud subiectum cõmune præter illam. Quo supposito, vel prædicatum conuertitur cum specie, aut vniuersalius est, si conuertitur cum ea: vel est intra essentiam eius, & erit definitio, vt animal rationale: vel ex ea naturaliter sequitur, & erit proprium, vt risibile respectu hominis: si verò vniuersalius est specie; vel ad quidditatem eius pertinet, & est genus: aut extra illam est, & erit commune accidens. differentiam verò, cum genere numerandã esse docet Arist. ca. illo 3. his verbis: *Differentia cùm generalis sit, cum genere ordinanda est.* Et loquitur de differentia subalterna, quia hæc tantùm generalis est, quia cum genere conuertitur vt corporeum cum corpore: si verò sit infirma, ad definitionem reducitur. In distinguendis verò prædicatis, nihil dicitur de modis prædicandi in quid, aut in quale quid, generis & differentiæ: quia in ordine ad propositionem Dialecticam, & syllogismum, nullam distinctionem efficiunt; cùm idem sit modus disputandi probabiliter in his propositionibus, in quibus prædicatum est vniuersalius subiecto, & intra essentiam eius est; siue sit genus, vel differentia. Nec sunt diuersa prædicata

com

complexa ab incomplexis; si eodem modo se habeant in ordine ad subiectum commune: quia eodem modo disputatur de propositionibus Dialecticis, ex vtroque factis, & ideo definitio inter prædicata numeratur: quæ tamen à prædicabilibus excluditur propter complexionem.

87 Prædicabilia tandem in ordine ad prædicamenta sumuntur: & ideo definitio excluditur: quia prædicamentum ex solis simplicibus fit, genus verò, species, & differētia, in eo collocantur. Numerus verò prædicamentorum, ex diuersis modis essendi accipitur: quorum primus est modus essendi per se. Modi verò essendi in alio, qui accidentibus conueniunt, nouem sunt: & ideo sequitur decem esse prædicamenta, quatuor prædicata, & quinque prædicabilia.

Et ad formam argumenti, negandum est antecedens, quòd prædicatum, & prædicabile solùm distinguantur tanquam actus, & potentia: nam si prædicatum communissimè accipiatur, non est actus prædicabilis, nec etiam si accipiatur speciali modo, pro prędicato topico, sed solùm se habet ad prædicabile, sicut actus, si accipiatur tali modo, nempe vt petit natura eiusdem prædicabilis. Secundum verò argumentum huius partis, ex doctrina tradita solutum est.

88 Ad primum verò alterius partis respondeo, quòd Porphyrius non distinguit genus ab specie per ea, de quibus prædicantur, nisi adiuncto tali modo prædicandi, ex quo essentialis distinctio prædicabilium sumenda est.

Ad secundum argumentum, respondent quidam, indiuiduum vagum non prædicari vniuocè de Petro & Ioanne; sed æquiuocè: quia cùm indiuidua talia sint per differentias indiuiduales omnino diuersas, nihil commune habere possunt, præter nomen. Ego verò probabilius esse teneo, quòd à differentiis indiuidualibus, possit abstrahi conceptus communis modalis: quia omnes conueniunt in eo, quòd sint modi particulares, & substantiales, determinantes speciem: vnde ratio modi particularis, in communi cōsiderata, quam significat indiuiduum vagum, vniuoca est respectu indiuiduorum. Ideo alio modo respondeo, concedendo, quòd indiuiduum vagum non prædicetur propriè in quid, sicut species, sed prædicatur modo simili, cùm significet modum substantialem: & ratione huius similitudinis reducitur ad prædicabile speciei: quia cùm non sit prædicatum naturæ, sed modi eiusdem naturæ, non debet pro eo poni distinctum prædicabile, sed ad prædicabile naturæ reduci. Et eo modo sentiendum est de actuali existentia.

89 Sed duo restant breuissima dubia, quæ aliquo modo pertinent ad numerum prædicabilium: & ideo in fine huius quæstionis

soluēda sunt. Primum est, An supposito, quòd quinque prædicabilia sunt species vniuersales. Vniuersale sit genus immediatum eorum, vel remotum: ita vt inter illud, & prædicabilia, detur aliud genus immediatum: sicut viuens dicitur remotum genus hominis, & equi, quia inter ipsum, & species has mediat animal. Cui respondeo, non esse immediatum genus, sed remotum: quod hoc argumento probatur. A quacumque conuenientia essentiali, abstrahi potest conceptus communis eis, quæ essentialiter conueniunt: sed prædicabilia conueniunt essentialiter in aliqua ratione inferiori vniuersali: ergo illius rationis dari poterit conceptus vniuersali inferior; qui prædicabitur de eisdem specie differentibus: & ideo erit genus eorum immediatum; vniuersale verò remotum. Probatur minor: quia tria prædicabilia conueniunt in modo prædicandi intrinseco, aut essentiali; nempe genus, species & differentia: & duo alia in modo prædicandi accidentali; nempe, proprium, & accidens: ergo prædicabile essentialiter erit commune illis: & prædicatum accidentale erit commune his; & magis proximum, quàm vniuersale: & quodlibet prædicatur de pluribus speciebus: illud de tribus, hoc de duobus: ergo erunt genera magis proxima, quàm vniuersale; & consequenter non erit vniuersale genus proximum eorum, sed remotum.

Secundum dubium est, An quinque prædicabilia sint species subalternæ, habentes sub se alias species; sicut animal, aut viuens; vel infimæ non habentes sub se alias species, sed solùm indiuidua; vt homo, vel equus, & reliquæ species infimæ aliorum generum. Si enim dicatur esse species subalternas; sequitur prædicabilia plura esse quàm quinque; quia cum eis debebunt connumerari species, quas sub se habent: si verò sint infimæ; non erit maior numerus prædicabilium. Respondeo esse species infimas, quod ita probo. Prædicabilia distinguuntur specie, per diuersos modos prędicandi, sed isti modi non sunt diuisibiles in alios: ergo prædicabilia non habent alias species. Probatur minor; quia modus prædicandi generis est, quòd prædicetur vt pars materialis speciei: & per modum totius potentialis, contrahibilis per differentias: sed impossibile est dari genus, quod non prædicetur eodem modo: ergo modus iste non est diuisibilis in alios; & hoc est genus esse speciem infimam vniuersalis. Et idem argumentum fit de cæteris prædicabilibus: quare nullum eorum species subalterna esse potest.

TRACTA

TRACTATVS DE NATVRA ENTIS RATIONIS, ET SEcundarum intentionum.

SEPTEM hoc ordine disputanda sunt de Ente rationis. Primum, An sit. Secundum, Quid sit. Tertium, Quotuplex sit. Quartum, An à solo intellectu, vel ratione fiat; aut etiam ab aliis potentiis. Quintum, An à solo intellectu nostro vel etiam ab angelico, & diuino. Sextum, Ad quam scientiam pertineat de eo agere. Postremum, Quonam modo ad ordinem prædicamentalem reducatur.

An Ens rationis sit.

1 PAuci quidam, & sine fundamento, negant Ens rationis esse, vt Vallesius controuersia 9. ad Tyron. & alij: ideo non est opinio vocanda, nec tenenda, sed communi sententia totius scholæ; *quod Ens rationis sit.* Vt autem eam intelligamus notandum est: duplex esse ens rationis. Primum; quod directè, & per se fit à ratione, vel intellectu & in eo inhæret, tanquam in subiecto; & hoc est operatio ipsius intellectus: & ideo est Ens reale; sicut operatio visus: & solùm dicitur Ens rationis, quia fit à ratione. Aliud est Ens rationis; quod non fit directè ab intellectu, nec per se: sed quasi per accidens sequitur operationem eius, vt si intellectus componat hanc propositionem; Homo est animal: compositionem ipsam: quæ est operatio realis intellectus, sequitur denominatio propositionis, & prædicati, atque subiecti; quæ denominationes non sunt aliud, quàm relationes quædam rationis, totius propositionis comparatæ ad prædicatum, & subiectum, tanquam ad partes: & eiusdem prædicati, & subiecti inter se: nam eo ipso, quòd vnum attribuitur alteri; illud dicitur prædicatum, & hoc subiectum. Et primùm Ens rationis, non propriè dicitur tale; cùm sit Ens reale: & ideo non agimus de eo; sed solùm de secundo: quod non est in aliquo tanquam in subiecto; sed solùm habet esse, dum cognoscitur ab intellectu: & ideò dicitur solum esse obiectiuè in intellectu. De hoc ergo Ente rationis, est nostra conclusio: *quòd sit in rerum natura*: quæ colligitur ex Arist. 4. Meta. tex. 3. lib. 4. t. 3. & 4 lib. 6. tex. 8. quibus loci

docet, *Ens vniuersalissimum, diuidi in illud, quod est in rebus, & aliud quòd non in rebus, sed solùm in mente dicitur esse*, Quod est solùm esse obiectiuè in intellectu: & eandem conclusionem sequitur tota schola.

Probatur ratione: quia intellectus componit propositionem ex duobus extremis, quæ non distinguuntur à parte rei: vt ex homine & Petro: & ex solo Petro facit propositionem identicam, efficiens ipsum prædicatum, & subiectum: sed distinctio, & attributio vnius ad alterum, est ordinatio ad illud: & ordinatio est relatio inter illa; non realis: quia à parte rei, nec distinguitur Petrus à seipso; nec ad seipsum ordinatur ergo est, relatio rationis, aut Ens rationis: sequitur ergo, quòd Ens rationis detur, & sit.

Quid sit ens rationis.

CIrca essentiam Entis rationis, est prima opinio asserentium; Omnem denominationem extrinsecam esse Ens rationis, vt denominatio, à qua paries dicitur dexter; quia est à manu dextra hominis: aut lapis dicitur visus, quia videtur à nobis. Quod probant primò, Quia denominatio est opus rationis: ergo non datur ante operationem intellectus: sed denominationes extrinsecæ nihil in rebus denominatis ponunt, præter denominationem ipsam, quam intellectus efficit: ergo sunt entia rationis. Probatur minor; quia lapis nihil acquirit per hoc, quòd sit ad meam dexteram, nisi denominationem dextri; & sic de reliquis.

Secundò; denominationes extrinsecæ sunt relatiuæ: & non fiunt à relationibus realibus: ergo à relationibus rationis: quod est esse Entia rationis. Maiorem sic probo: Quia per denominationes extrinsecas referuntur res denominatæ ad alias: vt paries dexter ad hominem, ad cuius dexteram est: Minorem verò: quia per tales denominationes nullam relationem realem acquirunt res denominatæ: vt paries ex eo quòd videatur, non acquirit relationem realem ad hominem eum videntem.

Sed hæc sententia falsa est. Probatur duobus argumentis. Primò, Ens rationis non habet aliud esse, quàm cognosci ab intellectu: & ideo non datur ante operationem intellectus: sed denominationes extrinsecæ dantur ante operationem intellectus: ergo non sunt Entia rationis. Probatur minor, Deus dicitur creator; & paries qui videtur ab aliquo animali, dicitur visus: non solùm antequam cognoscantur ab intellectu; sed etiam si nullus sit intellectus in rerum natura: ergo denominationes extrinsecæ dantur ante operationem intellectus: & ideo non possunt esse Entia rationis.

Secundò: Istæ denominationes (quamuis non fiant ab aliqua forma inhærente in rebus denominatis, & ideo appellentur extrinsecæ

trinsecæ) reales sunt: ergo non sunt Entia rationis. Consequentia euidens est: quia Ens rationis nihil habet reale, sed solùm cognosci ab intellectu. Antecedens probatur: quia Deus realiter dicitur creator, & paries realiter visus. Ergò denominationes istæ sunt reales.

Ad argumentum huius opinionis, distinguendum est antecedens: quòd denominatio sit opus rationis. Nam denominatio duplex est. Vna, quæ fit ab aliqua forma reali, siue inhæreat in re denominata: quales sunt denominationes intrinsecæ: aut in alia ab ea diuersa, vt denominationes extrinsecæ: & istæ nō sunt opus rationis, nec ab intellectu dependent: sicut nec dependet forma realis, à qua fiunt. quia si dependerent: sicut non denominatur paries visus, ante operationem intellectus, ita nec denominaretur homo albus ab albedine: quod patet esse falsum. Alia est denominatio, quæ non fit à forma reali; sed solùm tribuitur ab intellectu rebus intellectis. Vt denominatio subiecti, aut prædicati: & de hac denominatione verum est, quòd sit opus rationis: sicut forma à qua fit. Quæ est relatio rationis, dicitur fieri ab intellectu.

Secunda opinio asserit, Non omnes denominationes extrinsecas esse Entia rationis: sed eas tantùm, quas res cognita accipit ab actu intellectus, per quem cognoscitur: & à quo denominatur intellecta & cognita. Et vt vno verbo sensus huius opinionis declatur, Ens rationis asserit esse, illud esse cognitum: quod acquirit res, quando cognoscitur ab intellectu: quod patet esse extrinsecam denominationem.

Sed hæc opinio eisdem rationibus probatur falsa, quibus falsitas alterius probata est, quia non est minùs realis denominatio cogniti (quamuis sit extrinseca) quàm denominatio visi in pariete, aut denominatio creatoris in Deo: ergo non potest esse Ens rationis: quia Ens rationis nihil reale habet.

Communis sententia duabus conclusionibus explicatur. Prima. Ens rationis non est aliquid inhærens in rebus denominatis, nec denominatio extrinseca ab aliqua forma reali existente in alio, sed sola denominatio, quam eis tribuit intellectus. Probatur hoc argumento: Esse genus, aut esse speciem, non conuenit homini, aut animali à parte rei, sed has denominationes tribuit eis intellectus per comparationem ad inferiora: ergo, nec sunt aliquid inhærens, nec fiunt ab aliqua forma reali existente in alio. Probatur consequentia: quia id quod inhæret alicui, vel fit à forma inhærente in alio: conuenit illi à parte rei.

Secunda conclusio: Licèt Ens rationis non sit aliquid inhærens, & ideo possit dici extrinseca denominatio: tamen habet similitudinem cum forma inhærente, & propter hanc similitudinem potest dici denominatio intrinseca. Prima pars huius conclu-

tionis, sequitur euidenter ex conclusione præcedente iam probata: secunda verò pars: quòd possit dici denominatio intrinseca, propter similitudinem, probatur: quia denominatio generis, speciei, prædicati, & subiecti: similes sunt denominationibus realibus, prouenientibus à formis inhærentibus: vt denominationibus albi, & nigri, ergo sicut istæ sunt verè denominationes intrinsecæ: ita illæ possunt dici intrinsecæ per similitudinem.

Quotuplex sit Ens rationis.

PRima diuisione diuiditur Ens rationis; in illud quod habet fundamentum in re: & aliud, quod non habet fundamentum sed verè impossibile est. Ens rationis habens fundamentum, est denominatio illa, quæ attribuitur ab intellectu rebus tali modo ab eo cognitis, quam denominationem petit natura earum, vt tali modo cognita. Verbi gratia, dum cognoscit intellectus naturam humanam abstractam ab indiuiduis, & eam comparat cum eis, petit vt ita cognita, denominationem speciei: & ideo talis denominatio est Ens rationis, habens fundamentum in re.

Sed fundamentum hoc duobus modis intelligitur à diuersis modernis. Primò, ita vt solùm consistat in modo nostro intelligendi; qui ea quæ verè non sunt distincta, distinguit, & ea quæ verè non sunt separata ab inferioribus, separat, vel abstrahit, non tamen in rebus ipsis. Ab aliis verò non solùm in nostro modo intelligendi, sed in rebus ipsis cognitis fundamentum habere Entia rationis, affirmatur.

Sed pro huius intelligentia notandum est; Primò: necessarium esse ad efficienda Entia rationis, & attribuenda rebus cognitis, quòd imperfectè cognoscantur: hoc est, per plures conceptus, cùm tamen per vnum cognosci possent ab intellectu perfectè cognoscente. Exempli gratia: vt intellectus attribuat homini denominationem speciei, & prædicati, huius propositionis: Petrus est homo, debet illum cognoscere quasi abstractum, aut separatum, atque distinctum ab eo, cùm tamen à parte rei, non distinguatur, nec separatus sit. Verùm hoc sine mendacio facit, quia sine affirmatione aut negatione, sed per hoc tantùm, quòd vnum cognoscit sine alio: & hoc prouenit ex imperfecto modo cognoscendi; quia non totum simul, sed quasi per partes cognoscit, vel per diuersos gradus. Vt dum distinguit in anima rationali, gradum vegetandi, sentiendi, atque intelligendi; cùm tamen anima ipsa sit simplex quædam substantia.

Secundò notandum est; in rebus ipsis cognitis dari etiam fundamentum, vt cognoscantur distinctæ, aut vt eis attribuatur talis denominatio, quæ dicitur Ens rationis: vt in rebus compositis ex

materia,

materia,& forma,reperitur vnitas formalis; quam tribuit ei forma; & etiam vnitas numerica, quæ ex hac materia,& forma sumitur; aut si ex sola forma diuersa ratione ac sumitur numerica: quia Formalis sumitur à forma, vt est principium,& radix prædicatorum essentialium:Numerica verò ab eadem, vt est principalis pars componens. Ex hoc ergo reperitur fundamentum in natura humana, vt intelligi possit in ea vnitas formalis, non intellecta vnitate numerica: quod est abstrahi ab indiuiduis: atque etiam,vt cum multis eorum comparetur,& denominetur species, aut cum vno tantùm, per modum attributionis, & denominetur prædicatum.

His suppositis,nostra sententia explicatur duabus conclusionibus.Prima est: Ens rationis aliquando habet fundamentum, non solum in nostro modo intelligendi imperfecto,sed in rebus ipsis, quæ ex propria natura habent fundamentum,vt eis tribuatur talis denominatio.Probatur vnico argumento,ex doctrina tradita. Non solum in nostro modo cognoscendi imperfecto, sed in rebus quas concipimus,datur aliquando fundamentum,vt possit in eis cognosci vnum sine alio;ergo datur fundamentum, vt possint eis tribui denominationes,quæ sunt entia rationis. Probatur antecedens,Primò:In natura humana, in qua datur fundamentum, cognoscendi vnitatem formalem,non cognita vnitate numerica: ergo datur fundamentum abstrahendi eam ab indiuiduis,& comparandi cum multis,comparatione simplici, & attribuendi ei denominationem speciei,aut cum vno tantùm comparatione composita,per modum attributionis, & tribuendi illi denominationem prædicati. Secundò:In anima rationali, in qua datur fundamentum distinguendi gradum vegetatiuum,sensitiuum,& rationalem; & hoc fundamentum non est aliud, quàm eminentia seu perfectio eius,ratione cuius sub gradu formæ superioris non dependentis à materia,continet alios gradus,qui in diuersis formis inferioribus reperiuntur.

7 Secunda conclusio. Entia rationis aliquando non habent fundamentum in rebus quibus attribuuntur, sed in aliis, aut in solo modo nostro intelligendi imperfecto.In hac conclusione conueniunt omnes,& probatur duplici exemplo. Primò,in Deo,in quo distinguimus iustitiam à misericordia; non propter fundamentum in eis existens,sed in creaturis,in quibus virtutes istæ distinctæ sunt. Secundò, in propositionibus, quæ dicuntur Identicæ, quia idem prædicatur de se ipso, vt in hac, Petrus est Petrus: in qua intellectus distinguit Petrum à seipso, eum faciens quasi duos:& tribuit illi denominationem prædicati,& subiecti, cuius distinctionis nullum est fundamentum in eo, sed solùm in modo cognoscēdi imperfecto,qui distinguit quasi in duo extrema illud,

quod in se nec distinctum est, nec habet fundamentum, vt à seipso distinguatur.

Ex his conclusionibus sequitur, distinctionem rationis duplicem esse, vt communis consensus scholæ asserit. Vna est quæ habet fundamentum in rebus ipsis, & hæc dicitur distinctio Rationis ratiocinatæ; quam ponimus inter vniuersale, & singularia, & inter diuersos gradus vegetandi, sentiendi, & intelligendi animæ rationalis: Alia est distinctio, non habens fundamentum in re ipsa cognita, sed in aliis; aut solùm in nostro modo cognoscendi imperfecto; vt ea, quam ponimus inter Petrum & seipsum, dum prędicatur in propositione identica. Et hæc de Entibus rationis habentibus fundamentum in rebus.

Alia sunt Entia rationis, quæ nullum habent fundamentum in rebus: sed ex quibusdam impossibilibus ab intellectu coniunctis finguntur, vt Chimæra, & Sphinx. Ex impossibilibus coniunctis fieri dicimus: non quòd impossibilia in se sint; hoc enim est necessarium: sed quia licèt possibilia sint, coniunctio tamen impossibilis iudicatur: & hoc modo dicitur Chimæra impossibilis: quia ex rebus diuersæ speciei, vt ex parte aliqua hominis, & ex alia parte leonis, alteriúsve animalis quasi composita fingitur. Et huiusmodi Entia rationis, in infinitū possunt multiplicari ab intellectu, sicut infinitis modis potest res diuersæ speciei coniungere. 8

Secunda diuisio Entis rationis, quasi subdiuisio est primi membri. nam Ens rationis habens fundamentum in rebus, diuiditur in tria membra; nempe, in Negationem, Priuationem, & Relationem: quam diuisionem insinuauit Arist. 4. lib. Met. tex. 2. & lib. 5. c. 7. tex. 14. *asserens priuationem, & negationem, esse non Entia*: vt significarent non esse vera Entia realia; sed ad similitudinem eorum facta ab intellectu. Et in secundo loco præter vera Entia quædam alia esse docet, non tam vera secundùm entitatem, quàm secundùm veritatem prædicationis, tam affirmatiuæ, quàm negatiuæ; quæ non possunt esse, nisi Entia rationis; quę vocantur priuationes, & negationes. De relatione verò rationis, egit c. 15. eiusdē libri, explicans relationes tertij generis mensurabilis, & mensurę; docénsque mensuram referri ad mēsurabile, non per relationem intrinsecam, sed extrinsecam mensurabilis ad ipsam; cùm tamen certum sit, nihil posse ad aliud ordinari, nisi per relationem in se existentem: quam certum est etiam non habere mensuram in se: quæ potiùs est res absoluta. Intelligit ergo Aristo. inferri, per relationem factam ab intellectu, eandem mensuram ordinante ad mensurabile, ac si ex propria natura ordinaretur. Eandem diuisionem videtur colligere ex his locis D. Tho. quæst. 21. de veritate art. 1. d 1. quæst. 1. art. 3. & d. 19 quæst. 1. art. 1. & est iam communis in schola. 9

Sed

Sed circa Negationem, & Priuationem, duo sunt adnotanda, vt eorum natura, & distinctio intelligatur: Primum est, duobus modis posse vtramque considerari: Primò secundùm se, aut secundùm suas essentias, nempe, vt sunt negationes alicuius formæ realis; & in hac significatione dicuntur ab Aristotele *non Entia realia:* quia cùm Ens reale habeat esse ab aliqua forma reali; negatio aut priuatio quæ formam realem negant, consequenter dicuntur negare Ens reale: & ideo non esse entia realia, sed potiùs *non entia*, vt Arist. 1. & 5. lib. Physicorum docuit. Quod de Ente simpliciter intelligendum est. nam negationes formæ realis, entia realia secundùm quid vocantur, hoc est, non positiua, sed negatiua. In hac etiam significatione docuit Aristoteles 1. lib. Physicorum de priuatione, *quòd sit principium rei naturalis.* Et de negationibus, docet D. Tho. in opusculo de Ente, & Essentia, *quòd sint de essentia naturæ realis.* Vt de essentia hominis est esse non equum, aut non hinnibilem. In hac tandem significatione sumptæ, verum est, & necessarium, quòd dentur ante operationem intellectus, & ab eo non dependeant. Probatur euidenter, quia non potest priuatio esse principium generationis naturalis, si dependeat ab intellectu, ante cuius operationem certum est eandem generationem dari. Nec potest esse negatio de essentia naturæ realis, si non detur ante operationem intellectus, hoc modo sumpta.

Alio modo sumi possunt Priuatio, & Negatio; vt attribuuntur rebus in propositione: & hoc modo non accipiuntur secundùm rationem negationis, & priuationis; sed ad similitudinem formæ positiuæ; quia quod alteri attribuitur, forma positiua esse debet, aut similitudinem eius habere: & quia sumi per modum formæ positiuæ non habent ex se, sed solùm ab intellectu, ideo hoc modo sumptæ, ab eo dependent: antè operationem eius non dantur, neque vllo modo possunt esse Entia realia, sed sunt Entia rationis. Quod hoc exemplo explicare possumus: dum dicimus hominem esse cæcum, non sumimus cæcitatem vt negationem, seu priuationem visus: quia hoc modo sumpta, non propriè dicitur esse in alio, sed potiùs tollere formam ab eo: ergo nec vt priuatio est, alteri attribuitur in propositione, sed in quantum concipitur ad similitudinem formæ positiuæ: & cùm hoc habeat à solo intellectu; ab eo etiam necessariò dependere dicitur, & ante operationem eius non dari: quæ sunt conditiones propriæ Entis rationis.

Secundò notandum est, pro intelligenda distinctione priuationis à negatione, quòd in vno conueniunt, & in alio distinguuntur: Conueniunt in eo, quòd vtraque est negatio formæ realis in subiecto. differunt verò: quia Negatio solùm negat formam in sub-

iecto: siue sit aptum eam habere, siue non: Priuatio verò dicit negationem formæ, non in quocunque subiecto; sed apto habere illam: vnde non dicitur lapis cæcus, etiam si non habeat visum, quia non habet aptitudinem habendi illum, sed bene homo, vel animal: in quibus si non sit, est tamen aptitudo habendi visum.

Ex quibus intelligitur; quonam modo distinguantur Priuatio, & Negatio: distinguuntur enim distinctione formali, quæ vocari solet Includentis, & Inclusi: quia priuatio includit negationem, & addit supra illam ordinem ad determinatum subiectum, aptum habere formam, qua caret; cùm tamen negatio non dicat ordinem, nisi ad subiectum non habēs; siue aptum sit habere, siue non.

Ex his, quæ de diuersitate Entium rationis dicta sunt; sequitur non esse absolutè asserendum, quòd ens rationis, sit Ens confictum ab intellectu, sed solùm esse veram hanc locutionem; de Ente rationis non habente fundamentum in rebus, quibus attribuitur: vt Chimæra aut Sphinge; non verò de iis, quæ habent fundamentum. Et huius ratio est manifesta: quia fingere solùm dicitur ille, qui sine aliquo fundamento loquitur: locutio verò aliquo modo fundata in veritate, aut natura rerum, non propriè dicitur ficta: sed si propriè loquendum est, de his Entibus rationis, dicendum est, quòd facta sint ab intellectu, præsupposito fundamento in rebus.

Per quam potentiam, & operationem fiat Ens rationis.

AD hoc dubium respondent aliqui, non solum intellectum efficere Entia rationis, sed etiam sensus interiores, præsertim imaginationem, vel phantasiam; de qua scimus, quòd fingat montem aureum, qui cùm non detur in rerum natura, vocabitur Ens fictum ab imaginatione; quod est Ens rationis.

Nos verò sub distinctione respondendum esse asserimus: nam Entia rationis ficta, hoc est, non habentia fundamentum in re, non solùm ab intellectu, sed etiam à phantasia, fieri possunt: ea verò, quæ habent fundamentum, solùm ab intellectu. Et de primis patet, fieri à phantasia, quasi componente vnum aliquid non existens in rerum natura ex duobus verè existentibus; vt ex speciebus montis, & auri, componit montem aureum; quod non potest fieri ab aliquo alio sensu; nec à voluntate aut appetitu: quia non habent talem virtutē componendi. Entia verò rationis, quæ habent fundamentum in rebus non possunt fieri ab alia potentia, nisi à solo intellectu. Et ratio huius est, quia hæc Entia rationis sunt denominationes quædam, vel relationes, quas intellectus tribuit naturis, iam cognitis à se, per aliam cognitionem: vnde quasi per cognitionem reflexam fieri dicuntur: sed nulla alia potentia præter intellectum habet hanc virtutem reflexiuam, per

quam

quam possit sumere pro obiecto rem, vt à se cognitã alia cognitione: ergo nec habebit virtutem efficiendi Entia rationis. Maior est manifesta ex his, quæ diximus in qu. 5. Vniuersaliũ, de modo, quo vniuersale fit ab intellectu per simplicem comparationẽ. Diximus enim Comparationem esse cognitionem, per quam intellectus quasi reflectitur supra naturam iam cognitam, per simplicem abstractionem: & naturam ita cognitam comparat ad inferiora. Minor verò manifesta est, quia reflexio hæc non potest cõuenire voluntati, quæ nihil cognoscit, sed tendit in obiectum cognitum ab intellectu: nec minùs potest tribui sensibus, quorum cognitio imperfectissima est: & ideo non possunt operari circa rẽ, vt à se iam cognitam: quamuis possit contingere, quòd eandem rem iam cognitam, iterum cognoscant, non tamen cognitione reflexa, sed pluribus cognitionibus quasi directis.

Sed iam, quòd à solo intellectu fiant Entia rationis, poterit quis dubitare; per quam operationem eius fiant: An per primam; quæ est apprehensio simplicium; aut per secundam; quæ est compositio, & diuisio, per discursum; qui est tertia. Respondent quidam, non posse fieri per primam: & probant hac ratione: Entia rationis fiunt per comparationem naturæ cum inferioribus; aut prædicati cum subiecto: sed omnis comparatio est compositio, aut diuisio, & actualis prædicatio: ergo non possunt fieri per simplicem apprehensionem.

Communis tamen sententia à nobis sequenda tenet, (vt vidimus in qu. 5. vniuersali) quædam entia rationis fieri per primam operationem intellectus, alia per secundã, & quædam alia per tertiã. Quod hoc argumento probatur. Quædam Entia rationis conueniunt simplicibus, priusquam ex eis fiat cõpositio: alia conueniunt eisdem simplicibus, vt sunt iam in compositione, vel ipsi compositioni: alia denique compositionibus, vt sunt in syllogismo: ergo per singulas has operationes fiunt diuersa Entia rationis. Probatur antecedens; quia per simplicem comparationem naturæ cum inferioribus fit Ens rationis, quod est vniuersale; fit etiam genus, & species, quæ omnia conueniunt prædicabilibus, priusquam actu prædicentur: ergo priusquam ex eis fiat propositio. Quare necesse est fieri per simplicem apprehensionem, per quam cognoscimus vnum in ordine ad alterum. Nam hæc simplex cognitio, prior est compositione. De Entibus rationis, quæ conueniũt compositioni, & discursui, manifestum est fieri per secundam, & tertiam operationem intellectus, & talia sunt denominatio prædicati, & subiecti, atque etiam propositionis: & præterea denominationes argumentationis & syllogismi.

Ad argumentum verò alterius opinionis, negandum est, quòd omnis comparatio sit compositio, aut diuisio; cum probatum sit in quæst. 5.

in quæst. 5. vniuersali, dari comparationem, quæ fit simplicium apprehensio; per quam cognoscimus vnum in ordine ad aliud, vel ad multa.

An Entia rationis fiant ab intellectu diuino, vel angelico.

PRima opinio affirmat, diuinum & angelicum intellectum efficere entia rationis: quam tenent moderni quidam. Et probatur 1. testimonio D. Tho. 1. part. quæ. 15 art. 2. ad 3. vbi habentur hæc verba: ***Huiusmodi respectus quibus multiplicatur idea non causantur à rebus, sed ab intellectu diuino, comparante essentiam suam ad res***, &c. Ex quibus hoc argumentum colligitur: Distinctio idearum in Deo non est realis; cùm ideæ conueniant essentiæ diuinæ, in qua non potest esse distinctio realis: ergo solùm est distinctio rationis: sed distinctio rationis est relatio rationis: ergo Ens rationis fit ab intellectu diuino, secundùm mentem D. Tho. Probatur consequentia; quia dicit distinctionem idearum, causari ab intellectu diuino.

Probatur etiam duplici ratione. Primò, Intellectus diuinus cognoscit perfectissimè Entia rationis: sed Entia rationis non habent aliud esse, quàm cognosci: ergo habent esse ab intellectu diuino; quod est fieri ab eo.

Secundò, Intellectus diuinus distinguit ea, quæ à parte rei non sunt distincta: sed hoc non potest fieri, nisi efficiendo Ens rationis: ergo diuinus intellectus efficit Entia rationis. Maior est manifesta: quia distinguit suam iustitiam, & misericordiam, atque etiam ideas in se existentes, quæ non distinguuntur à parte rei. Probatur minor, quia distinguere ea, quæ non sunt distincta, fit per relationem rationis, quæ est Ens rationis.

* Secunda opinio asserit; diuinum intellectum non efficere Entia rationis, & hæc est probabilior, & tenenda. Quam explico duabus conclusionibus. Prima: Intellectus diuinus perfectissimè cognoscit Entia rationis, quæ fiunt ab intellectu nostro. Hanc omnes concedunt: & probatur euidenti ratione. Entia rationis fiunt ab intellectu nostro: ergo cognoscuntur ab eo: sed quidquid ab intellectu cognoscitur, continetur sub obiecto eius: ergo entia rationis, continentur sub obiecto intellectus nostri: sed obiectum diuini intellectus non est minùs vniuersale, quàm nostrum: quin diminuta, & imperfectissima comprehendit: ergo non minùs continet Entia rationis, nec minùs ea cognoscit.

Secunda conclusio: Diuinus intellectus nullum Ens rationis facit: sed nec potest illud facere. Quam vt probemus, supponendum est, quòd ad efficiendum Ens rationis, duæ sunt imperfectiones necessariò requisitæ, in modo intelligendi. Prima quòd res, quæ non sunt à parte rei distinctæ, sed vnum; distinguantur ab intelle-

intellectu, & per plures conceptus concipiantur.

Secunda, quòd obiectum repræsentetur intellectui, & ab eo intelligatur, non sicut se habet in se, aut à parte rei; sed alio modo. Vtraque conditio manifestatur hoc exemplo: Vt intellectus efficiat naturam vniuersalem, genus, aut speciem, necesse est; vt eam distinguat ab inferioribus à quibus non est distincta; & eam ab eis abstrahat: cùm non sit secundùm se abstracta, sed à parte rei sit eis coniuncta: & hoc est alio modo eam intelligere, atque est à parte rei; hoc est pluribus conceptibus, atque distinctis intelligere ea, quæ à parte rei sunt vnum. Sed vtrumque facit intellectus sine mendacio: quia sine affirmatione, & negatione. Et quod de his Entibus rationis dicimus, euidens est in cæteris.

Ex his colligitur argumentum, ad probandum efficaciter nostram sententiam. Entia rationis non possunt fieri ab intellectu, nisi distinguendo ea, quæ à parte rei, aut secundùm se non sunt distincta; & concipiendo per plures conceptus ea, quæ in se sunt vnum, atque etiam alio modo ea intelligendo, atque se habent à parte rei: sed modus sic intelligendi, est imperfectissimus, & qui non potest conuenire intellectui Diuino: ergo nec poterit efficere Entia rationis. Probatur minor: nam diuinus intellectus vnica cognitione & vnico conceptu, & simplicissimo intelligit omnia, & secundùm eundem modum, quem habent à parte rei: vt si sint vnum, cognoscit ea per modum vnius: si verò sint distincta, tanquam distincta: ergo non potest ei conuenire talis modus imperfectus intelligendi, per quem necessariò debet fieri Ens rationis: & ideo nec poterit illud efficere.

Ad arg. alterius opinionis respondeo, & ad primū testimonium D.Tho. Sensum eius ex alio loco colligi, nempe ex qu. 17. de potentia art. 6. vbi docet distinctionem rationis, quæ reperitur inter diuina attributa: vt inter iustitiam, & misericordiam, aut inter ideas, diuerso modo reperiri in intellectu diuino, & nostro: quia in illo reperitur tanquam in radice, & quasi virtualiter: in nostro verò formaliter. Quod hoc modo explicandum est: Idea non est aliud quàm essentia diuina, pro vt participari potest à creaturis: Et cùm plures creaturæ sint distinctæ secundùm essentiam, distinguimus in ea plures ideas, ita, vt ea ratione, qua potest participari ab homine, sit idea hominis, & non leonis: & vt participari potest à leone; sit idea leonis & non elephantis; & sic de cæteris. Quamuis autem diuinus intellectus intelligat essentiam diuinam, vt imitabilem ab omnibus creaturis, vnico ac simplicissimo conceptu, & ideo non distinguat in ea plures ideas, per illum tamen vnicum conceptum intelligit, quòd à nostro intellectu imperfecto modo eam concipiente, hoc est per plures ac distinctos cōceptus, distinguatur in plures ideas, hominis, leonis, & aliarum rerum.

rerum. Nam vnico cōceptu intelligimus nos essentiam diuinam, vt participari potest ab homine, & per alium conceptum distinctum, vt participari potest à leone: & hoc est distinguere in essentia diuina plures ideas distinctione rationis, & ideo efficere entia rationis, intelligendo diuinas ideas.

Ex quibus intelligitur differentia inter diuinum intellectum, & nostrum: quòd ille, non distinguit ideas in essentia diuina distinctione actuali, aut formali, sed fundamentali, aut virtuali, in quantum cognoscit distingui posse à nostro: noster verò intellectus actualem distinctionem rationis inter ideas facit: & quia omnis nostra intellectio causatur, & regulatur per diuinam, docuit D. Tho. intellectum diuinum causare distinctionem idearum, non efficiendo eam actualiter, sed solùm virtualiter, in quantum intelligit essentiam diuinam, vt intelligi potest à nostro intellectu per plures conceptus, & ideo distingui possunt à nobis plures ideæ: quam distinctionem à nobis factam, causat intellectus ipse diuinus per suam intellectionem. & iste est sensus illius testimonij.

Ad primum argumentum concedendum est antecedens, quòd diuinus intellectus, perfectissima cognitione cognoscat Entia rationis, sed neganda est consequentia, quòd ea faciat. & ratio est, quia non cognoscit res cum duabus illis imperfectionibus necessariò requisitis ad efficienda Entia rationis. Et vt vno verbo solutionem declaremus, dicendum est; diuinum intellectum non cognoscere Entia rationis, cognitione factiua eorum; sed cognitione, per quam facta à nobis intelligit.

Ad secundum distinguenda est maior; quia distinguere ea quæ non sunt distincta, duobus modis potest intelligi. Primo, efficiendo actualem distinctionem inter ea; & in hoc sensu neganda est: Alio modo, solùm efficiendo distinctionem quasi virtualiter, aut fundamentaliter; & hoc modo concedi potest. Nam cùm intellectus diuinus intelligit ea quæ non sunt distincta: vt distingui possunt à nobis imperfectè cognoscentibus per plures conceptus; virtualiter dicitur efficere distinctionem, quam noster intellectus facit actualiter: in quantum intellectio nostra causatur, & regulatur per diuinam. Et quæ de diuino intellectu dicimus, de angelico etiam, suo modo intelligi debent: qui cùm perfectè intelligat, non dicitur facere Entia rationis; sed ea cognoscere à nobis facta.

Ad quam scientiam pertineat agere de Ente rationis.

DVabus distinctionibus præsuppositis respondendum est huic dubio. Prima est, quam superiùs adduximus de Ente rationis habente

habente fundamentum in rebus, & non habente tale fundamentum. Et de hoc secundo certum est, ad nullam scientiam per se pertinere. Quod duobus argumentis probatur: Primo, Quia ea de quibus scientia per se agit, determinata esse debent: sed Entia rationis, quæ non habent fundamentum, possunt in infinitum multiplicari ab intellectu; ergo nulla scientia potest per se agere de illis. Secundo, Illud de quo agit scientia, debet habere determinata principia, per quæ probentur de illo determinatæ passiones; sed hæc Entia rationis non habent determinata principia; ergo nulla scientia potest agere per se de illis. Minorem probo, quia componuntur ex rebus disparatis, aut specie diuersis; ergo ex eis non potest sumi determinatum principium; nec tale compositum impossibile, potest habere determinatas passiones.

Alia distinctio est Entis rationis, habentis fundamentum in re. Quòd si sit relatio rationis, duobus modis considerari potest. Primò, secundùm se aut secundùm propriam Entitatem: & hoc modo pertinet ad Metaphysicam: non per se; quia obiectum per se huius scientiæ est Ens reale; sed quasi per accidens, in quantum habet quandam similitudinem cum relatione reali; de qua per se agit hæc scientia. Secundò potest considerari, vt est denominatio naturæ, cui attribuitur; vt denominatio generis, speciei, prædicati, & subiecti. Et secundùm hanc considerationem dicitur Ens rationis logicum; de quo agit per se Logica, tamquam de proprio obiecto. Si verò sit priuatio, aut negatio; ad illam scientia reduci debet, quæ per se agit de forma, aut essentia, quam negat, vel qua priuat; vt priuatio formæ naturalis, pertinet ad Philosophiam; tanquam vnum ex tribus principiis naturalis generationis, vt docet Aristoteles 1. lib. Physicorum; & negatio quæ est de Essentia huius, aut illius naturæ; reducitur ad scientiam, quæ per se agit de tali natura, vt non esse equum, ad scientiam de homine; & sic de cæteris.

Quonam modo Ens rationis reducatur ad ordinem prædicamentalem.

DE Ente rationis non habente fundamẽtum in rebus, certum est non posse reduci ad ordinem prædicamẽtalem; quia cõponitur ex rebus diuersis secundùm essentiam: & ideo non habet vnam aliquam determinatam naturam, secundùm quam possit in prædicamento ordinari. De Ente autem rationis, habente fundamentum, quantum ad priuationem, & negationem; etiam est certum habere quandam similitudinem cum qualitatibus. Quod sic probo. Priuatio, & Negatio, sunt Entia rationis, vt considerantur ab intellectu, tanquam formæ positiuæ, & attribuuntur alicui subiecto

subiecto in propositione: vt dum dicimus; Hominem esse cæcum: sed ita consideratæ habent similitudinem cum qualitatibus: ergo ad prædicamentum earum reducuntur. Probatur minor. Quia sic prædicatur cæcitas de homine, sicut albedo, aut color; ergo similitudinem habet cum his, & aliis qualitatibus.

Solum restat Relatio rationis, quæ possit ordinari in speciali prædicamento. Quod tamen non erit proprium; quia prædicamentum propriè ex solis entibus realibus fieri potest: sed maximam habebit similitudinem cum vero prædicamento ad aliquid, ex relationibus realibus ordinato. Prædicamentum igitur relationis rationis sic ordinandum est; vt supremum genus sit relatio rationis, (nam Ens rationis vniuersalissimum, ab hoc prædicamẽto excludi debet, propter transcendentiam; sicut Ens reale excluditur ab omnibus prædicamentis realibus) quod diuidi potest in tria genera, siue species subalternas, secundùm diuersa fundamenta; quæ sunt diuersæ operationes intellectus. Vt apprehensio simplicium, compositio, & diuisio, atque discursus. Quemadmodum Arist. diuisit supremum genus, prædicamenti ad aliquid, quod est relatiuum, vt relatio realis; per diuersa fundamenta. Ita vt primum genus sit relationum; quæ fundantur in vnitate, vt relationis identitatis, similitudinis, & æqualitatis. Secundum, relationum quæ fundantur in actione, & passione; vt paternitas, & filiatio. Tertium, earum quæ fundantur in mensura; vt sunt relationes scientiæ ad scibile, & potentiæ ad obiectum. Ita ergo diuidenda est relatio rationis; In eam quæ fundatur in cognitione simplicium, & eisdem simplicibus attribuitur: & hoc est primum genus, habens sub se diuersas species; vt relationis vniuersalis, generis, speciei, & aliorum prædicabilium. Deinde in eam; quæ fundatur in compositione; & diuisione; ad quod genus pertinent variæ species propositionum: & tandem in eam, quæ fundatur in tertia operatione, quæ est discursus, sub quo genere continentur diuersæ species argumentationum, & syllogismorum. Itaque hæc tria genera habent sub se alia, vsque ad species infimas, ex quibus omnibus sic ordinatis resultat prædicamentum proprium Entis rationis.

TRACTATVS DE MODO, QVO PRAEDICATIONES FIVNT IN CONcretis & abstractis Primarum & secundarum intentionum.

AD finem tractatus præcedentis, diximus de Ente rationis agere Dialecticam; vt est relatio quædam, aut denominatio attributa

attributa naturis ab intellectu. In qua acceptione vocatur Ens rationis Logicum. Ideo in hoc tractatu secundo, agendum est de modo, & ordine, quem habet ad prædicationes concretorum, & abstractorum: in quibus denominationes exercentur, quas naturæ accipiunt ab eo. Et quoniam prædicationes possunt fieri in primis intentionibus: quæ sunt naturæ reales: atque etiam in secundis; quæ sunt Entia rationis, in duas partes diuidemus præsentem tractatum: ita vt in prima tractetur de prædicationibus concretorum; & abstractorum primæ intentionis, & in secunda de eisdem abstractis; & concretis secundarum intentionum.

Et in primis intentionibus quatuor modis exerceri possunt. Primò, ita vt concretum prædicetur de concreto; vt homo est animal. Secundo, abstractum de abstracto; vt humanitas est animalitas. Tertio, abstractum de concreto; vt homo est humanitas. Quarto, concretum de abstracto; vt humanitas est homo. Et vt ea quæ sunt certa supponamus: quantum ad veritatem, & falsitatem propositionum; de his tantùm propositionibus loquendum est, in quibus prædicatum & subiectum aliquo modo sunt ordinata, ita vt se habeant tanquam superius, & inferius, aut tamquam æqualia, quorum vnum pertinet ad alterum, quia in eo includitur; vel propria passio eius est, vel commune accidens.

Quibus explicatis: certum est primò, Veram esse illam propositionem, in qua concretum prædicatur de concreto inferiori, aut superiori: vel etiam æquale, siue sit de essentia eius, aut propria passio, vel commune accidens: tales sunt istæ, homo est animal, homo est rationalis, homo est risibilis, homo est albus: veræ etiã sunt aliæ, in quas conuertuntur istæ, sed indirectè atque impropriè.

Secundò certum est, propositiones in quibus abstractum prædicatur de concreto, aut concretum abstracto, falsas esse, siue se habeant tanquam superius, & inferius, vel sint æqualia: vt homo est humanitas, homo est rationalitas, aut risibilitas, vel albedo. Et ratio huius est manifesta: Primò, propter diuersum modum significandi terminorum, quia abstractum significatur per modum partis, concretum verò per modum totius, pars autem non prædicatur de toto; vt pes, vel manus de homine. Secundò, quia subiectum in eisdem propositionibus aliquid includit, quod nullo modo includit prædicatum: vt album includit corpus, quod non includit albedo: vel è contra aliquid includit prædicatum, quod non includit subiectum, vt in propositionibus indirectis, ex eisdem terminis factis: quod sufficit, vt non sit verum, quòd vnum sit aliud, vt significatur per propositionem.

Ex quo sequitur: Primò; falsam esse sententiam Soti, q. 3. vniuersalium, asserentis, propositionem, in qua prædicatur abstractum de concreto, vt homo est humanitas, solùm esse falsam, propter

diuersum modum significandi terminorum: nam falsæ etiam sunt propter inclusionem alicuius in vno, & non in alio: quia vt suo loco videbimus, non potest esse vera propositio aliqua, nisi totum quod includitur in subiecto, aliquo modo includat prædicatum.

Secundò sequitur magis falsam esse sententiam Durandi, in 1. d. 34. q. vltima. Vbi regulam vniuersalem assignauit, dicens, in creaturis veras esse omnes propositiones, in quibus prædicatur abstractum substantiale de concreto substantiali, vt homo est humanitas: quamuis sint falsæ in concretis & abstractis accidentalibus, vt homo est albedo, & aliæ similes.

Tertiò certum est, propositiones in quibus abstractum generis prædicatur de abstracto differentiæ, vel econtrà, abstractum differentiæ de abstracto generis, vt rationalitas est animalitas, vel animalitas est rationalitas, falsas esse. Et ratio huius est: quia gradus genericus, & differētialis, formaliter sunt diuersi: & in abstracto significati, non se includunt, quia neque animalitas includit rationalitatem, neque rationalitas animalitatem: ergo neque vna prædicatur formaliter de altera. Probatur consequentia: nam vt propositio vera sit, prædicatum debet includi in subiecto.

An Abstractum superius prædicetur de abstracto inferiori.

Solùm potest esse quæstio de propositionibus, in quibus abstractum superius prædicatur de abstracto inferiori, aut æquali: sed 14 istæ duobus modis sumi possunt: nempe in terminis accidentalibus aut essentialibus. Et si in accidentalibus fiant: certum est omnes esse falsas. Vt humanitas est risibilitas, aut humanitas est albedo. Et ratio huius est: quia prædicatum, & subiectum harum propositionum sæpe distinguuntur realiter: & nunquam includitur vnum in altero: nam licet homo includat albedinem, tanquam subiectum eius: tamen humanitas cùm significetur vt forma: non est subiectum accidentium, neque ea includit, vt significata in abstracto. Solùm ergo potest esse quæstio de propositionibus abstractorum, quæ fiunt in terminis substantialibus: quales sunt istæ, humanitas est animalitas, humanitas est rationalitas: an veræ sint, vel falsæ.

Et prima opinio asserit esse veras: quam sequuntur Sotus quæst. 3. Vniuersalium, Canterus cap. de differentia, & ex modernis multi. Et probatur duobus argumentis. Primò: Illa propositio in qua concretum superius prædicatur de inferiori, vt homo est animal: est vera: quia prædicatum includitur in subiecto, vt animal in homine; sed etiam abstractum superius includitur in abstracto inferiori; vt animalitas in humanitate; ergo vera erit hæc, humanitas est ani

est animalitas. Probatur minor; quia humanitas componitur ex animalitate, & rationalitate, sicut homo ex animali, & rationali: ergo includit vtramque.

Secundò probatur, in formis substantialibus & accidentalibus. Et primò in substantialibus: quales sunt anima rationalis, & sensitiua; ex quibus hæc est superior, & illa inferior: & vtraque significatur nomine abstracto: & tamen vera est hæc, anima rationalis est sensitiua: ergo vera etiam erit humanitas est animalitas. Probatur consequentia: quia ideo forma superior prædicatur de inferiori: quia in ea includitur: sed animalitas est forma superior respectu humanitatis: ergo includitur in ea: & consequenter verè prædicabitur. In formis etiam accidentalibus, quales sunt albedo, & color: manifestum est. nam hæc est vera apud omnes, albedo est color: & prædicatur in ea abstractum superius de abstracto inferiori: sicut in alia, humanitas est animalitas: ergo vera etiam est hæc, & concedenda.

Secunda opinio tenet, tales propositiones esse falsas. Quam sequitur Scotus in 1. dist. 5. qu. 1. art. 1, Niphus 3. Meta. quæst. 2. concl. 5. ad 3. Canariensis 1. par. quæst 28. ar. 2. dispu. 2. Ferra. 1. lib. contra gentes cap. 18. 2. 3. § considerandum, & lib. 4. cap. 81. Caie. in opusc. de ente, & essentia, cap. 3. & 4. Sed Scotus, falsas esse defendit; quia existimat prædicatum, & subiectum distingui ex natura rei, seu formaliter, ante operationem intellectus: alii verò, qui solam distinctionem rationis ponunt inter illa propter modum significandi abstractorum, à quibus significatur animalitas, vt principium, aut pars animalis, & humanitas vt principium hominis: & principium vnius non prædicatur de principio alterius. Et hæc sententia colligitur euidenter ex D. Tho. duobus locis citatis, & videtur nobis probabilior, & sequenda.

15. Sed vt efficaciùs eam probemus, duo sunt annotanda. Primum est: Concretum & Abstractum eandem rem significare, diuersa tamen ratione: nam Concretum significat eam per modum habentis: Abstractum verò, per modum principij, aut formæ, eiusdem habentis. Gratia exempli, homo & humanitas, significant eandem naturam humanam: sed homo significat eam per modum totius actualis, atque completi: & ideo per modum habentis: humanitas verò non nisi per modum principij & formæ, eiusdem totius completi, aut habentis. Quod ex communi modo loquendi, & intelligendi manifestum est: dicimus namque, hominem idem esse, habentem humanitatem: & humanitatem, esse quasi principium, & formam hominis.

Ex quo primò colligitur, concretum signare naturam, non omnino præcisam à conditionibus singularibus, sed vt eas continens: confusè saltem, & in potentia: nam licèt abstrahatur à singularibus,

nec actualis;sed per modum partis:ergo non sunt genera, nec species:& propterea non denominantur à secundis intentionibus generis, aut speciei, vel aliorum prædicabilium. Tota hæc doctrina annotata habetur,apud D.Th. opusc. de ente & essentia, cap.4.

Ex qua duo argumenta colliguntur, ad probandam nostram sententiam. Quòd hæc prædicatio,humanitas est animalitas, & similes,sint falsæ.Primum est:Vt vera sit aliqua prædicatio, necessariò requiritur,quòd quidquid continet subiectum, contineat prædicatum actu, vel potentia :sed animalitas non continet actu, nec potentia,quidquid continet humanitas: ergo non potest verè prædicari de illa.Maior certissima est,quia nõ potest esse verum,quòd hoc sit illud,vt per propositionem affirmatur,nisi totum quod continet hoc, etiam contineat illud : & hæc est ratio propter quam pars non prædicatur de toto : nec genus posset prædicari de specie, nisi differentiam quam species continet actu, contineret in potentia:vt bene D. Tho. vbi supra. Sed probatur minor : quia humanitas continet animalitatem, & rationalitatem, ex quibus componitur: sed euidens est animalitatem non continere rationalitatem actu,nec potentia,cùm non habeat modum totius actualis, nec potentialis, sed partis vel formæ: ergo non potest verè prædicari de humanitate.

Secundum : pars actualis non prædicatur de toto,vt concedunt omnes:sed animalitas est pars actualis humanitatis: ergo non verè prædicatur de illa. Probatur minor : quia sicut homo componitur ex animali, & rationali, ita humanitas ex animalitate, & rationalitate. Et si dicas,hoc arg. etiam probari,quòd hæc propositio nõ sit vera, homo est animal, quia animal est pars actualis hominis: Respondeo,animal esse quidem partem : non tamen significari per modum partis,sed per modum totius potentialis: & ideo verè prædicatur de homine : animalitas verò non solùm est pars, sed significatur per modum partis,quæ non potest prædicari de toto:& hæc est ratio propter quam hæc est vera,Homo est animal;& hæc falsa, Humanitas est animalitas.

Ad primum argumentum respondetur,Non satis esse quòd prædicatum includatur in subiecto,vt propositio sit vera:quia si id sufficeret,sequeretur veram esse propositionem, in qua pars prædicatur de toto : cùm certum sit partem includi in toto. Requiritur ergo,non solùm quòd includatur in eo, sed quòd totum quod continet subiectũ,contineat prædicatum actu,vel potentia,vt explicatum est:& cùm animalitas non contineat totum,quod continet humanitas:quia non continet rationalitatem actu, nec potentia, sequitur non verè prædicari de illa.

Secundum argumentũ duas habet partes.Prima procedit de formis substantialibus. Secunda de accidentalibus. Ad primam ergo

respondeo negando antecedens: quò I prædicatio illa, anima rationalis est sensitiua, sit abstracti de abstracto: & de prædicato, nempe, sensitiua, euidens est, quòd non sit abstractũ nomẽ, sed concretum: quod etiam est verum de anima: nam licèt sit forma, per modũ tamen habentis gradum sentiendi significatur: non quidem sicut habet homo, qui ex ea componitur: sed sicut forma, quæ composito eum tribuit: significata tamen quasi per modum totius, & ideo per modum concreti. Quod ex eo fit manifestum: quia nisi per modum concreti significaretur anima: non posset sensitiua, quæ concretum nomen est, de ea verè prædicari: & eo ipso, quòd verè prædicatur idem significans, quod habens gradum sentiendi: negari non potest, quòd per modum concreti etiam significetur anima: vnde non bene infertur, quòd vera etiam sit hæc: Humanitas est animalitas: in qua certum est abstractum prædicari de abstracto: & ideo diuersam habere rationem.

Pro solutione secundæ partis, annotanda est triplex differentia inter abstracta substantiarum: & accidentium. Prima: quòd illa abstrahuntur abstractione metaphysica à generibus, speciebus, aut differentiis. Vt animalitas ab animali, & humanitas ab homine. Abstracta verò accidentium, abstrahuntur abstractione physica à subiecto, in quo forma accidentalis significata realiter inhæret. Vnde eo ipso quòd significatur vt abstracta ab eo: non significatur vt inhærens, aut dependens ab eo: sed ad modum naturæ completæ per se subsistentis. Secunda: Quia abstracta substantiarum semper habent modum formæ, aut principij eius, à quo abstrahuntur, abstracta verò accidentium potiùs habent modum completum naturæ totalis, ac per se subsistentis: quod prouenit ex proprio modo abstractionis physicæ. Postrema differentia est, quòd abstracta substantiarum, quia metaphysicè abstrahuntur, sunt abstracta vltima: quia abstractio metaphysica vltima est. Vnde non potest ab eis alia abstractio fieri: nihil enim amplius ab humanitate, aut animalitate abstrahi potest. Abstracta verò accidentium, non sunt vltima: quia nec abstractio physica vltima est, sed adhuc potest ei succedere abstractio metaphysica, ita, vt ab albedine, quæ abstrahitur abstractione physica, possit aliud abstractum metaphysicum sumi: quod erit ratio albedinis, vel albedineitas (barbaro vocabulo, sed naturam rei explicante significata) ex quo intelligitur, abstracta accidentium solùm vocari abstracta in ordine physico, in ordine verò metaphysico concreta potiùs esse.

Ex his differentiis ad formam argumenti respondere possumus, concedendo maiorem, quòd vera sit hæc: albedo est color, sed negando minorem, quòd in ea prædicetur abstractum superius de abstracto inferiori: sed potiùs est prædicatio cõcretorum in ordine metaphysico, sicut hæc, homo est animal. Vnde nec prædicatum

catum significatur per modum partis sed per modum totius completi,& per se subsistentis atque continentis,quidquid continet subiectum,quod se habet sicut genus ad speciem: vt in hac, homo est animal. Illa verò, humanitas est animalitas,prædicatio abstractorum est in eodem ordine metaphysico; & ideo est falsa. Et eodem modo, erit falsa prædicatio abstractorum in accidentibus, si abstrahantur abstractione metaphysica: vt si ab albedine & colore, metaphysicè abstrahamus albedineitatem,& coloreitatem, vel ratione albedinis,& ratione coloris,falsa erit,albedineitas est coloreitas: quia abstracta metaphysica,per modum principij, & formæ significantur:& ideo non possunt efficere veram prædicationem.

SECVNDA PARS HVIVS TRACTATVS, DE PRÆDICATIONIBVS SECVNDARVM INTENTIONVM.

Secundæ intentiones, sunt relationes quædam rationis, quas intellectus attribuit primis intentionibus nempe naturis realibus,quæ ab eis denominantur: vt secunda intentio speciei, est relatio rationis naturæ specificæ, quam ei attribuit intellectus,dum eam comparat ad indiuidua: & prædicabilia omnia,sunt quædam relationes rationis diuersæ,quia diuersis naturis attribuuntur,& in ordine ad inferiora diuersa, vel, de quibus diuerso modo prædicantur. Vt prædicabile generis, est secunda intentio,aut relatio rationis in ordine ad plures species, de quibus prædicatur in quid tanquam totum potentiale. Prædicabile differentiæ, est secunda intentio aut relatio rationis, in ordine ad plures species, aut indiuidua, de quibus prædicatur in quale quid. Prædicabile proprij, est secunda intentio, aut relatio rationis propriæ passionis ad species, aut indiuidua: vt sensibilis ad hominem, & equum; aut risibilis ad hominem, ad Petrum, & Ioannem. Et prædicabile accidentis, est secunda intentio, aut relatio rationis; accidentis ad plura subiecta specie aut numero distincta, vt relatio rationis albi,ad hominem & equum, vel ad Petrum, & Ioannem. Et tandem vniuersale, quod est commune omnibus prædicabilibus: est secunda intentio, aut relatio rationis ad omnia, & singula prædicabilia: quæ de omnibus prædicatur in quid, tanquam genus.

His suppositis, duobus modis comparari possunt secundæ intentiones. Primò, inter sese,in quantum vna prædicatur de alia: & si

ita comparentur, siue in concreto, siue in abstracto, eodem modo se habent ac primæ intentiones: ita vt si vna aliquo modo pertineat ad aliam, concreta de concretis prædicentur essentialiter, vel accidentaliter, tanquam accidens proprium, vel commune. Ideo veræ sunt omnes istæ; Genus est vniuersale, species est vniuersalis: & etiam hæc, Vniuersale est genus, sed illæ sunt essentiales: ista verò accidentalis. Hæc verò: Vniuersale est prædicabile; est prædicatio proprii, aut quarti prædicabilis. Concreta verò de abstractis vel abstracta de concretis, semper efficiunt propositiones falsas: vt genus est genereitas, aut specietas est species: vel genus est vniuersalitas. Solùm est differentia in prædicationibus abstractorum: quia in secundis intentionibus, vera est prædicatio abstracti superioris, de abstracto inferiori, vt genereitas est vniuersalitas: quam tamen in primis intentionibus diximus esse falsam, vt humanitas est animalitas. Et ratio huius differentiæ est: quia secundæ intentiones sunt relationes rationis: & ideo accidentia rationis: quare sicut accidentia realia, in abstracto significata, non habent modum partium, sed totius per se subsistentis, quia non abstrahuntur abstractione metaphysica à generibus, aut speciebus, sed abstractione physica à subiectis: eodem modo secundæ intentiones, habent similitudinem cum formis accidentalibus, & ideo non significantur per nomina abstracta, tanquam formæ aut principia generum, aut specierum, sed per modum totius ac per se subsistentis. Et hæc est ratio, propter quam veram constituunt prædicationem: quamuis in primis intentionibus sit falsa.

Secundò, cum primis. Si secundæ intentiones comparentur ad primas, semper comparantur accidentaliter: cùm sint relationes, & accidentia eis attributa: & eodem etiam modo, se habent in omnibus, vt diximus se habere primas inter se. Dum comparantur accidentaliter: in hoc solo differunt: quòd accidentia realia quæ verè prædicantur de inferioribus, verè etiam prædicantur de superioribus: & si verè prædicantur de superioribus, verè etiam prædicantur de aliquo inferiori: vt si album prædicatur de Petro: necesse est verè prædicari de homine: & si prædicatur de homine: necesse est verè prædicari de aliquo homine singulari. Quod non reperitur in secundis intentionibus: sed contrarium; quia nec secundæ intentiones, quæ prædicantur de inferioribus, possunt verè prædicari de superioribus: nec etiam verè prædicantur de inferioribus, quæ prædicantur de superioribus: vt his exemplis fit manifestum. Species prædicatur de homine: & non de animali, nec de Petro: & genus prædicatur de animali, & non de homine: & secunda intentio indiuidui, verè prædicatur de Petro: dum dicimus, Petrus est indiuiduum, & tamen non prædicatur de homine: sed falsa est hæc, homo est indiuiduum. Et ratio

huius

huius differentiæ est, quia accidentia realia conueniunt subiectis absolutè, & vt sunt à parte rei, sed secundæ intenriones, quæ sunt relationes & accidentia rationis, non conueniunt naturis absolutè, nec à parte rei, sed vt tali modo cõcipiuntur ab intellectu, nempe in communi, in ordine ad species, vel indiuidua: aut etiam in singulari; & ideo quæ conueniunt inferiori, nempe indiuiduo, non possunt conuenire speciei, nec illa quæ conuenit speciei, potest conuenire generi: quia secunda intentio indiuidui conuenit Petro, vt concipitur tanquã indiuisibile in alia indiuidua: & hoc modo concipi repugnat speciei: & secunda intentio generis, conuenit naturæ; vt concipitur in ordine ad species, sed in ordine ad indiuidua concipitur.

CAPVT II.

De Genere.

Videtur autem neque genus, neque species simpliciter dici, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Porphyrij in præsenti capite est, explicare naturam generis, quod est primum prædicabile. Diuiditur autem in tres partes In prima, ponit duas acceptiones reales generis, & inter se eas comparat, ex quarum similitudine, in secunda parte, colligit tertiam acceptionem eius Logicam. In tertia verò, tradit definitionem generis, & simul eam exponit.

Prima acceptio realis generis est, qua accipitur pro collectione aliqua hominum, habenrium ordinem inter sese, & ad vnum primum, à quo omnes deriuantur: in qua significatione, Romanam gentem solemus vocare genus Romanorum, quia inter sese per tales leges ordinantur, & à Romulo, tanquam à primo principio, descendunt.

Secundò, accipitur genus pro principio ipso generationis, à quo deriuantur alii: siue sit parer aut patria; in qua significatione loquitur poëta, dum dicit: *Mantua me genuit*, &c. Genus suum, aut principium generarionis, patriam vocans. Sed propriè loquendo, non tam pater, vel parria, quàm origo, per quam ab eis deriuantur homines, genus vocatur: quia non ita Romanos ducere genus ab eo. Ex his autem duabus acceptionibus, secundam esse magis propriam, quàm primam, docet Porphyrius. Primò, quia frequentiùs ea vtimur. Secundò, quia collectio hominum, ideo vocatur genus, quia homines illius ab vno primo ducunt originem: ergo origo, per quam ab eo deriuantur, magis propriè vocatur genus, quàm collectio ipsa.

In secunda parte, ex vtraque acceptione reali, colligit Porphyrius Logicam, quam per se intendit, dicens: *Logicum genus accipi pro eo, cui supponuntur species*: id est, sub quo collocantur; vt animal est genus, quia sub eo ponuntur, homo, & leo: quæ species habent ordinem, & similitudinem quandam inter se, ratione eiusdem naturæ, quam participant ab ipso genere, à quo etiam dicuntur suo modo ducere originem.

In tertia parte cap. definit genus Logicum, secundùm vltimam acceptionem sumptum, & definitio tal s est: *Genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, in eo quod quid.* Quam ita explicat: Ea quæ prædicantur, aut prædicantur de vno: vt indiuiduum: aut de pluribus; vt vniuersalia. Per particulam ergo de pluribus, separatur genus ab indiuiduo, quod de vno solo prædicatur. Per particulam verò, de differentibus specie, separatur ab specie, quæ est secundum prædicabile, & solùm prædicatur de differentibus numero Per vltimam particulam, in eo quod quid, separatur à tribus aliis prædicabilibus, differentia, proprio, & accidenti: nam illa, in quale quid; proprium, & accidens, in quale genus non nisi in quid prædicatur: quia ad quæstionem factam per quid, non bene per illa, sed per genus respondemus: vt si inquiras, quid est homo, bene respondeo, quòd sit animal: Hæc Porphyrius.

QVÆSTIO I.

Quodnam sit definitum definitionis generis.

Quòd definitio generis assignata à Porphyrio, nullum habeat definitum, duobus argumentis probo. Primum, si aliquod haberet, maximè genus: sed genus non est definibile, ergo nullum habet. Probatur minor: Bona definitio debet constare genere, & differentia, aut aliquo loco generis, & alio loco differentiæ: sed generis non datur genus: nam si daretur, illius generis daretur aliud genus, & sic procederemus in infinitum: sequitur ergo, genus non esse definibile, & ideo nullum habere definitum prædictam definitionem.

Secundò: Definitio debet dari per genus, & differentiam: ergo nihil potest definiri: nisi species, quia hæc sola componitur ex genere, & differentia: imò nec definiri potest aliquid, nisi in quantum est species, quia habere genus & differentiam, conuenit speciei, in quantum est species: ergo genus non potest definiri. Probatur consequentia, quia non est species, sed aliud prædicabile distinctum ab specie: & ideo nullum habebit definitum præsens definitio.

Tenendum tamen est: Bonam esse definitionem generis, & certum

tum habere definitum, cuius naturam explicat. Et quòd bona sit definitio probatur primò ex Aristot. 1. lib. Topic. cap. 4. vbi eam posuit Arist. Et à quo illam desumpsit Porphyrius. Secundo, ratione: Quia bona definitio est, quæ ita naturam definiti explicat, vt illud distinguat, à quibuscunque aliis rebus, cum quibus conuenire posset: sed per hanc definitionem explicatur quid sit genus, nempe prædicabile de pluribus differentibus specie, in quid, & distinguitur ab indiuiduo, & reliquis prædicabilibus, vt vidimus in explicatione tex. Est igitur bona.

3 Secundùm verò, quòd habeat certum, ac determinatum definitum, sic probo. Prædicari de pluribus differẽtibus specie in quid, est communis ratio, eodem modo, atque æqualiter conueniens omnibus generibus: ergo est vna, & per vnam definitionem potest explicari: quare hæc erit determinatum definitum, eiusdem definitionis.

Sed vt hæc veritas meliùs intelligatur, & argumenta soluantur, annotandum est: secundam intentionem generis, quæ est primum prædicabile, relationem quandam rationis esse, & vniuersalissimam rationem denominãdi omnes naturas genericas, etiam si sint suprema genera prædicamentorum, vt substantia, quantitas, & qualitas, & simul esse speciem quandam vniuersalis: vnde cùm species quælibet componatur ex genere & differentia: hæc etiam secunda intentio, componitur ex vniuersali, quod est commune genus prædicabilium, & ex differentia, quæ est esse respectiuum ad plures species, de quibus prædicari potest in quid. Itaque genus conuenit cum cæteris prædicabilibus, in ratione cõmuni vniuersalis, quæ est esse vnum in multis: & distinguitur ab eis, quia est in multis speciebus, de quibus prædicari potest in quid: & ideò licèt sit vniuersalissima ratio denominandi, quia naturę, quas denominat genera, sunt etiam magna ex parte vniuersalissimæ, cùm sint suprema genera prædicamentorum: nihilominus secundùm essentiam est particularis, & determinata species cuiusdam generis, quod est vniuersale. Ex quo intelligitur: quòd per determinatam definitionem possit definiri, & quòd definitio eius tradita à Porphyrio, determinatum habeat definitum.

Ad formam primi argumenti respondendum est, negando minorem primi syllogismi: & dum dicitur in minori secundi syllogismi, quòd generis non datur genus, distinguendo, quia secunda intentio generis, dupliciter sumi potest, in ratione denominandi, aut in ratione essendi. Et primo modo, non habet aliud genus, à quo denominetur: quia non est genus denominatiuè aut accidentaliter, sed essentialiter: sed in ratione essendi, determinata species est: & habet genus superius, quod est vniuersale: ex quo simul ac differentia componitur.

Et

Et, si dicatur, etiam vniuersale denominari genus, ab hac secunda intentione generis, quæ est primum prædicabile, sicut reliqua genera: & ideo esse inferius respectu illius: Respondetur, verum esse antecedens, sed distinguendum consequens: nam in ratione denominandi, est superius vniuersali, sed in ratione essendi inferius: & quia denominatio est accidentalis, respectu eius, quod denominatur: vt denominatio albi respectu corporis: & ratio essendi essentialis: ideò secunda intentio generis per hanc definitionem explicata, accidentaliter est superior vniuersali, sed essentialiter inferior, tanquam vera species eius.

Ad formam secundi argumenti respondeo: Nihil definiri propria definitione, nisi speciem: sed genus, quod est primum prædicabile, esse speciem alterius generis, nempe vniuersalis, quod accidentaliter denominat: & ideo propriè definiri posse. Ad illud verò, quod in argumento additur, Omne quod definitur, definiri in quantum est species, hac distinctione respondendum est. Definiri aliquid in quantum est species, duplicem sensum habere potest. Primum, quòd ratio speciei explicetur per definitionem: & hoc est falsum: quia licèt homo sit species, dum definitur, quòd sit animal rationale, non tamen explicatur per talem definitionem, quòd sit species. Secundus sensus est; definiri in quantum est species: ita vt esse speciem sit conditio necessaria, ad propriam definitionem, & hoc est verum: sed non explicatur per definitionem, nisi propria & essentialis ratio definiti, quæ tamen accidentaliter denominatur species, à secundo prædicabili.

QVÆSTIO II.

An definitum proprium eiusdem definitionis, si natura realis, quæ denominatur genus, vel secunda intentio generis, à qua denominatur.

GEnus in communi cõsideratum, quatuor modis sumi potest. 6
Primò, pro natura, quæ denominatur genus, secundùm suam essentiam considerata; vt si animal accipiamus, pro natura sensitiua. Secundò, accipitur pro aggregato ex natura denominata, & secunda intentione denominante, quemadmodum album sumi potest pro aggregato ex corpore, & albedine. Tertiò, accipitur pro natura generica, non secundùm suam essentiam, sed in quantum denominatur genus à secunda intentione generis. Quartò, pro eadem secunda intentione, denominante eandem naturam genus. Ex his autem quatuor, certum est aggregatum non esse definitum: quia est ens per accidens, ex duobus entibus in actu compositum: nempe ex natura, & secunda intentione: *Ens autem per accidens non habet vnam essentiam, sed duplicem: & ideo non*

non potest per vnam definitionem explicari, vt expressè docet Arist. 7, Meta. tex. 21.

Quaestio ergo procedit de tribus aliis. Et sunt circa eam tres opiniones. Prima asserit, definitum huius definitionis esse naturam genericam, secundùm essentialia; ita vt animal sit genus; & praedicabile de pluribus differentibus specie in quid; vt est viuens, sensibile: & sic de caeteris generibus. Haec attribuitur Scoto: qui cùm affirmet naturam esse vniuersalem secundùm se; & ante operationem intellectus, videtur consequenter asserere, quòd sit genus, vel species essentialiter. Et probatur ratione; Quia illud est definitum, cui conuenit definitio; sed praedicari de pluribus differentibus specie, conuenit naturae secundum essentiam, & non vt denominatur à secunda intentione: ergo illa est definitum. Minor probatur, quia animal secundùm quod est viuens sensibile, praedicatur de homine, & leone, & non vt denominatur à secunda intentione: nam si hoc modo praedicaretur, dum dicimus, homo est animal, ergo sensus esset; homo est genus. Probatur consequentia: Quia animal, vt denominatur à secunda intentione, est genus.

Haec sententia nec est Scoti, nec est vera, sed falsa, Probatur, primùm: quia licèt Scotus asserat dari vnitatem formalem à parte rei, quae est fundamentum generis, & speciei: genera tamen, & species, denominationes tributas naturis ab intellectu esse docet: quare non tenet naturam realem secundùm essentiam esse definitum. Quòd verò talis opinio sit falsa, hoc argumento probatur. Si natura generica secundùm propriam essentiam est definitum: ergo secundùm propriam essentiam est genus, vel saltem esse genus, erit propria passio eius: sed quae sunt essentialia naturae genericae, aut propriae passiones eius, conueniunt necessariò speciebus, vt quaecunque sunt essentialia animali, aut tanquam propriae passiones ei conueniunt, sunt essentialia equo, & leoni, aut propriae passiones eorum; ergo esse genus, aut praedicari de pluribus differentibus specie, conueniet speciebus: quod patet esse falsum.

Secunda opinio est Caietani in opusc. de Ente, & Essentia, cap. 4. vbi tenet nec naturam genericam, secundùm Essentialia, nec vt denominatur à secunda intentione, esse definitum, sed secundam intentionem. Quam tamen dupliciter posse considerari ait: Primò, vt Quo: hoc est, vt ratio est denominandi naturam genericam: sicut albedo est ratio denominandi corpus album: & hoc est considerare illam in abstracto. Secundò, potest considerari, in quantum refertur ad species: nam cùm sit relatio rationis, essentialiter respicit terminum: terminus autem relationis generis, sunt species; & ideo considerari potest in ordine ad illas, & hoc

& hoc modo ſumitur vt Quod,& in concreto;& eſt proprium definitum huius definitionis,non verò primo modo ſumpta.

Probat Caiet. hoc argum. Definitio debet conuenire definito eſſentialiter, ſi ſit quidditatiua: aut tanquam propria paſſio,ſi ſit deſcriptiua: ſed prædicari de pluribus differentibus ſpecie,conuenit naturæ genericæ; vt animali, aut colori accidentaliter,etiam conſideratæ in communi: & ſecundæ intentioni in concreto eſſentialiter; quia ſecunda intentio generis, eſſentialiter reſpicit ſpecies; cũ ſit relatio ad illas:ergo hæc & non illa,erit definitum.

8 Hæc opinio etiam eſt falſa: quod probo. Primò, prædicari de pluribus, conuenit generi concreto: quia quod prædicatur de pluribus, concretum eſt; ſicut diſgregare viſum, conuenit albo in concreto: ſed hæc opinio non ponit genus in concreto definiri: ergo eſt falſa. Probatur minor. Quia concretum accidentale, quale eſt genus, ſignificat formam, nempe ſecundam intentionem: & connotat ſubiectum, nempe naturam genericam, cui conuenit prædicari de pluribus: ſi ergo natura generica non eſt definitum, ſed ſecunda intentio:ergo non definitur genus in concreto, ſed in abſtracto,quod contradicit verbis definitionis.

Secundò, etiam ſi conſideretur ſecunda intentio generis, in quantum relatio ad ſpecies: non eſt concretum, ſed abſtractum: ergo falsò eam vocat concretum Caie. Probatur antecedens;quia concretum relationis eſt relatiuum, ſicut concretum albedinis eſt album: ſed ſecunda intentio generis, etiam in ordine ad ſpecies, non eſt relatiuum, quia non eſt id quod refertur; ſed ratio referendi: ergo non eſt concretum; ſed abſtractum.

Tertia opinio, eſt D. Tho. in opuſc. de ente & eſſentia, cap. 4. 9
vbi aſſerit,definitum adæquatum ex natura generica, & ſecunda intentione conſtare: hoc modo conſideratis; nempe, natura generica,non ſecundùm ſe, ſed vt denominatur à ſecunda intentione,& ſecunda intentione denominante: ita vt natura hoc modo conſiderata, ſit definitum materiale,& vt Quod:quia illa eſt,quæ prædicatur de pluribus differentibus numero. Et ſecunda intentio, ſit definitum formale,& vt Quo: quia non eſt id quod prædicatur, ſed ratio prædicandi: ex vtraque verò reſultat vnum definitum adæquatum, & per ſe: quia non conſideratur tanquam aggregatum ex eis: ſed tanquam includens vnum in ordine ad alterum: quæ verò per ſe ſunt ordinata, non efficiunt vnum per accidens. Exemplum habemus in hac definitione,Diſgregatiuum viſus.Cuius definitum materiale,& vt Quod,eſt corpus;vt denominatur ab albedine:quia ei conuenit diſgregare viſum;formale verò,& vt Quo;albedo: quæ potiùs eſt ratio diſgregandi viſum: ſed ex vtroq;vt ordinato ad alterum, reſultat vnum definitum adæquatum,& per ſe.Hanc ſententiam ſequuntur Iauel.in ſua Logica

gica tit.4.c.2.Paulus Venetus c.de genere.Sotus ibidem qu.vnica. Toletus q.1.Et videtur nobis probabilior,& sequenda.

Et probatur hoc argumento. Illud est definitum alicuius definitionis,cui per se conuenit definitio: sed prædicari de pluribus differentibus specie in quid, per se conuenit naturæ genericæ, vt denominatur à secunda intentione generis,& cum ea per se conuertitur:nec alteri potest conuenire:ergo hæc sola potest esse definitum. Probatur minor: quia sicut corpori, vt denominatum, vel informatum albedine, per se conuenit esse disgregatiuum visus; ita natura generica, vt denominatur à secunda intentione, per se prædicabilis est de pluribus differentibus specie: & quidquid est prædicabile,de pluribus differentibus specie in quid; est natura generica; vt denominata, à secunda intentione. Quòd verò ei soli conueniat per se, probatur, quia eidem naturæ non conuenit essentialiter; vt contra primam opinionem probatum est,sed solùm potest ei conuenire accidentaliter, & secundæ intentioni solùm potest conuenire, vt Quo, cùm non prædicetur de pluribus differentibus specie, sed tantùm sit ratio prædicandi: Solùm ergo conuenire potest per se eidem naturæ,vt denominatæ à secunda intentione.

Pro solutione argumenti primæ opinionis, notandum est:Duo esse consideranda in prædicatione cuiuscunque prædicabilis ex parte prædicati.

Primum; Ratio formalis, quam prædicat de subiecto.Secundum; Conditio sub qua de illo prædicatur: vt dum prædicatur species de indiuiduo in hac prædicatione: Petrus est homo,ratio formalis quam prædicat de illo,est essentia hominis,sed conditio sub qua prædicatur,est esse speciem:quod est denominari à secunda intentione speciei,quæ est relatio speciei ad indiuidua.

Ex hac distinctione, respondeo ad formam arg. distinguendo minorem hoc modo: Si in prædicatione generis de specie, dum dicimus, Homo est animal, consideretur ratio formalis, quam animal prædicat de homine, verum est quòd prædicetur secundùm essentiam, in quantum est viuens sensibile:si verò consideretur conditio sub qua prædicatur: est secunda intentio generis, à qua denominatur: & ideo ratione talis conditionis conuenit ei prædicari de pluribus differentibus specie in Quid: & non secundùm essentiam, aut prædicata essentialia: quamuis hæc prædicet de eisdem speciebus. Et ex hoc intelligitur sensus huius propositionis: Homo est animal:& aliarum, in quibus genus prædicatur de specie: qui non est, hominem esse genus,sed esse viuens sensibile: nam hæc est ratio formalis, quam prædicat de illo: ex qua accipiendus est sensus propositionis, & non ex conditione sub qua prædicatur:quæ est secunda intentio.

Pro

Pro solutione argumenti Caiet. aliud est notandum : nempe duplex esse materiale significatum generis, in concreto signficati, sicut aliorum concretorum accidentalium. Vnum proximum, adæquatum, & per se ; Aliud remotum, inadæquatum & per accidens : vt materiale significatum albi, adæquatum, & per se, est corpus : inadæquatum, & per accidens, paries, aut aliud quodcunque corpus particulare : ita significatum materiale, per se adæquatum, & proximum generis, est natura generica in communi; quæ denominatur genus, à secundo prædicabili : Remotum verò, indæquatum, & per accidens, est animal, vel color. Et ex hoc respondetur ad formam arg. distinguendo minorem : Nam licèt animali, aut colori conueniat accidentaliter definitio generis: quia sunt significata materialia, remota, & per accidens: naturæ tamen genericæ, vt denominatæ à secunda intentione generis: per se conuenit, & non accidentaliter. Sicut corpori, vt habenti albedinē, per se conuenit esse disgregatiuum visus: secundæ autem intentioni, etiam in ordine ad plures species, non conuenit definitio: nisi, vt Quo: sicut probatum à nobis est contra Caiet.

QVÆSTIO III.

An definitio generis sit quidditatiua, vel descriptiua.

DVO sunt explicanda, vt soluatur quæstio præsens. Primum: qualisnam sit definitio generis : quidditatiua, vel descriptiua. Secundum : quidnam pro genere in ea ponatur : vniuersale, aut prædicabile, vel quid aliud : ideo in duas partes diuidenda est quæstio. Circa primam verò, duæ sunt opiniones ; quasi extremæ, & altera media.

Prima opinio extrema asserit. Non solùm non esse quidditatiuam, aut essentialem definitionem generis; sed nullò modo posse definiri genus definitione quidditatiua. Quam sequuntur Albertus Magnus, tract. 1. prædicabilium. cap. 3. Villalpandeus in præsenti cap. & pro eadem citat Ammonium. Toletus quæst. 1. huius cap. Probarùrque hoc argumento. Genus est concretum accidentale, includens prò materiali naturam genericam; quæ potest esse substantia, aut accidens reale : & pro formali secundam intentionem, quæ est ens rationis : hæ autem diuersas habent essentias; ergo non possunt vna definitione explicari. quare non poterit genus definiri definitione quidditatiua.

Secunda opinio extrema, Non solùm asserit, posse genus definiri definitione quidditatiua; sed hanc definitionem eius Porphyrio assignatam, esse quidditatiuam. Ita Scotus quæst. 14. & 15. vniuersalium : quem sequitur Caiet quæst. 1. huius ca. in solutione

tione ad primum. Probat Scotus hac ratione. Genus consideratur à Porphyrio in hoc opere sub ratione prædicabilis: sicut & cætera prædicabilia: sed definitur per prædicari de pluribus differentibus specie: ergo definitio est quidditatiua. Probatur consequentia: quia prædicabile dicit potentiam prædicandi; & prædicari est propriùs actus talis potentiæ; sed potentia definitur quidditatiuè per proprium actum; à quo sumit suam essentiam, aut speciem: ergo definitur genus, vt prædicabile quidditatiuè.

Tertia opinio est communis, quæ duo affirmat Primum; quòd genus potest definiri quidditatiuè. Secundum; quòd definitio Porphyrij, non est quidditatiua; sed descriptiua. Et quantum ad hoc secundum; eam tenet D. Tho. opusc. 84. tract. 1. Cap. 2. & 3. Albertus Magnus tracta. 3. prædicabilium, cap. 34. Ammonius & Villapendeus, vbi suprà. Sotus quæst. vnica huius capitis. §. vltimo. Toletus quæst. 2. Mercatus cap. de specie, fol. 16. col. 2. Et hæc est probabilior & sequendè.

Probatur autem primum, quod affirmat: genus posse definiri quidditatiuè; hoc argumento. Vniuersale est genus ad quinque prædicabilia; vt quæst. 8. vniuersalium probauimus; ergo primum prædicabile; quod est genus; est species vniuersalis: sed quælibet species componitur ex genere, & differentia; tanquam ex partibus essentialibus; ergo per eas potest definiri: & definitio tradita per genus, & differentiam, est quidditatiua; ergo genus potest definiri definitione quidditatiua.

Probatur secundò, Quòd definitio Porphyrij non sit quidditatiua: primò ex verbis eiusdem cap. præsentis; quæ sic habent. *Quod etiam describentes assignarunt: genus esse dicentes: quod de pluribus, & differentibus specie, in eo quod quid, prædicatur.* De inde ratione: quia duo habent prædicabilia, vt superiùs probauimus. Primum; quòd sint vniuersalia: hoc est, vnum in multis: deinde quòd prædicari possint de eisdem: & primum se habet tanquam essentia eorum; secundum vt propria passio. Sed genus definitur per prædicari de multis: ergo definitur per propriam passionem: definitio autem quæ datur per propriam passionem, est descriptiua: vt si definiatur homo per risibilitatem: ergo definitio generis est descriptiua.

Ad argum. primæ opinionis, respondetur; diuersa esse, quæ includit genus; sed ordinata inter se: nam includit naturam, vt ordinatam ad secundam intentionem: tanquam ad formam denominantem: & secundam intentionem, vt ordinatam ad naturam, tanquam ad subiectum denominatum; & ex hoc efficiunt vnum ordinem; quod vna definitione possit explicari.

Ad argumentum Scoti respondeo, distinguendo antecedens: nam si intelligatur genus, & reliqua prædicabilia considerari à

Porphyrio, vt prædicabilia, in eo sensu, vt prædicabilitas sit ratio essentialis eorum: falsum est: nam essentialis ratio potius est vniuersalitas. Si vero intelligatur considerari, vt prædicabilia, ita vt prædicabilitas sit passio communis, quæ de illis probatur, verum est: & ideo per illam definiuntur omnia, tanquam per communem passionem, quod est definiri definitionibus descriptiuis: & tales debent omnes reputari.

Secunda pars quæstionis.

Sed supposito, quòd sit descriptiua definitio, quæritur in secunda parte quæstionis: Quidnam ponatur in ea pro genere. Et prima opinio asserit, genus huius definitionis esse vniuersale: quia licèt non ponatur expresso verbo, refertur tamen per illud relatiuum, quod prædicatur de pluribus: idem enim est dicere, Genus esse quod prædicatur de pluribus, ac dicere, Genus esse vniuersale. Hæc tamen sententia non potest in primis defendi, apud Porphyrium quod sic probo. Porphyrius exponens eandem definitionem, inquit, per illam particulam, *prædicari de pluribus*, excludi indiuiduum: quod non potest esse verum, si vniuersale sit genus: nam iam esset exclusum per illud: cùm indiuiduum non sit vniuersale. Deinde, non potest defendi, quòd definitio sit descriptiua: nam si auferas illas particulas, prædicari de pluribus, & loco earum ponas vniuersale: sensus definitionis erit, Genus est vniuersale in multis, differentibus specie in quid: & ideo auferetur propria passio: qua ablata, non erit definitio descriptiua, contra communem sententiam, ex Porphyrio & ratione probatam. 13

Secunda opinio asserit, genus in hac definitione esse prædicabile: quod explicatur per illa verba, *quod prædicatur de pluribus*: nã verba in definitione, non dicunt actum, sed aptitudinem: idẽ ergo est dicere genus est, quod prædicatur de pluribus: ac si dicatur, quod aptum est prædicari de pluribus, sed esse aptum prædicari de pluribus idem est, ac esse prædicabile de pluribus: ergo prædicabile ponitur loco generis in hac definitione.

Tertia opinio est communis, & tenenda: quòd loco generis ponatur natura generica, non quidem eodem modo sumpta, ac dum dicitur esse definitum, sed alio: nam dum definitum est, sumitur simul cum secunda intentione, à qua denominatur, & cum qua vnum definitum per se facit, vnitate ordinis: sed pro genere ponitur solùm, vt in communi sumitur, non vt ordinata ad secundam intentionem. Quod possumus explicare exemplo albi, quod dum hoc modo definitur, Album est disgregatiuum visus, definitum est corpus, vt denominatur ab albedine: ita vt ex vtroque, nempe ex corpore, & albedine, ordinatis, fiat vnum definitum comple- 14

tum

tum,& per se: sed loco generis ponitur corpus absolutè sumptum: hoc est, non consideratò sub denominatione albedinis, nec simul cum illa. Hanc sententiam sic explicatam sequuntur, Ammonius, Albertus Magnus,& Canterus,locis superiùs citatis. Et videtur nobis probabilior.

15 Nam in primis colligitur ex doctrina D. Tho. 1. lib. de interpretatione,ca. 1. lect. 4. & opusc. de ente & essentia ca. 7. vbi tradit modum definiendi accidentia in concreto: per subiectum loco generis:& in abstracto,per verum genus; & subiectum loco differentiæ: vt risibile quòd sit homo aptus ad ridendum: risibilitatem verò:quòd sit aptitudo hominis ad ridendum. Et rationem vtriusque esse: quia posse inhærere subiecto, est de essentia accidentis: sed inhærentia in subiecto propriè explicatur per idem subiectum positum in definitione: ergo propriè definiuntur accidentia, per subiectum loco generis:si definiantur in concreto;& loco differentiæ,si in abstracto.

16 Deinde, ex hac doctrina conficitur hoc argumentum ad illam probandam. Genus definitur à Porphyrio in concreto; vt significant verba definitionis. *Quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid.* Nam concretum est;quod prædicatur; non abstractum:sed genus est concretum accidentale:sicut album: ergo definitur per subiectum loco generis: subiectum verò est natura generica: sicut subiectum albedinis est album: ergo per illam loco generis in definitione positam definitur: & sensus definitionis est: Genus est natura: quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quid.

Ad argumentum primæ opinionis respondetur: Accidentia meliùs definiri in concreto,per subiectum,quam per genus: quia meliùs explicatur per illud inhærentia aptitudinalis: quæ est de essentia eorum. Vnde magis propriè refertur subiectum generis, quod est natura,per illud relatiuum, quod prædicatur: quàm vniuersale. Et eodem modo respondetur ad argumentum secundæ opinionis.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm genus includat differentias,& species actu, vel solùm potentia.

17 VAlde vtilis est quæstio hæc,ad intelligendam naturam generis: sed pro breuiori resolutione eius notandum est: Tribus modis intelligi posse, quòd vnum contineat alterum actu. Primò: actu distincto: sicut definitio continet vtramque sui partem; nempe genus, & differentiam. Secundò: actu determinato, sed non expresso: sicut species continet genus, & differentiam: vt

homo, animal,& rationale. Tertiò, confusè, & indeterminatè: vt ens continet modos intrinsecos substantiæ,& accidentis: qui sunt per se, & in alio: non solùm confusè, sed neutrum determinando potiùs,quàm alterutrum.

Ex his tribus modis; Primò certum est; genus non continere differentias actu distincto, sicut definitio continet genus & differentiam. Probatur euidenter: quia si animal contineret actu distincto rationale,per illud solum possemus definire hominem, dicentes hominem esse animal: quia in animali etiã includitur actu, atque distinctè rationale:& ideo talis definitio constaret genere,& differentia;& ideo esset sufficiens:quod patet esse falsum.

Secundò, certum est genus non continere differentias actu determinatò, licèt confuso contineat, vt animal non continet rationale, sicut homo. Quod probatur: quia si animal contineret actu rationale, & irrationale, falsæ essent omnes prædicationes, in quibus prædicatur de suis speciebus: vt homo est animal, leo est animal:quia sensus esset, homo est rationalis, & irrationalis: & similiter leo,quod est absurdum.

Solùm ergò potest esse dubium, an genus contineat differentias actu indeterminato, & confuso; ita, vt nullam particularem potiùs,quàm alteram exprimat, sed omnes indeterminatè dicatur continere,diuerso modo, ac species quælibet continet suam differentiam:nam homo,licèt non expresse contineat rationale, tamen determinatè,ita vt hanc differentiam,& non aliam contineat; animal verò non sic potest continere rationale, & irrationale: quia non magis vnam quàm alteram dicit; sed sub eadem confusione vtramque. Nihilominus posset intelligi actu confuso, & indeterminato,eas continere,iuxta tertium modum. Et de hoc modo continendi actu differentias,procedit quæstio:cuius sensus est, An genus actu confuso, atque indeterminato contineat differentias, vel solùm in potentia: sicut materia continet formas, solùm in potentia.

Et prima opinio asserit, Genus hoc tertio modo continere actu differentias.Probatur duobus testimoniis Aristor. Primum habetur 1. lib.Physic. textu 4. vbi ita ait: *Vniuersale autem totum quoddam est,multa enim comprehendit,vt partes.*Secundum verò,7. lib. Physic. textu 31. vbi de genere sic loquitur: *Genus non vnum quid est, sed in hoc latent multa.* Ex quibus sic argumentor. Genus continet multa,tanquam partes; ergo continet illa actu: quia omne totum actu continet partes,cùm ex eis componatur: sed ea, quæ ita continet genus,non possunt esse alia præter differentias,& species, vt notum est: ergo eas continet actu,& non in potentia: ex mente Arist. 18

Deinde probatur hac ratione: Vt vera sit prædicatio, necesse est,

est, id totum quod continet subiectum, continere prædicatum, nō solùm in potentia; sed etiam actu: at genus prædicatur de specie: ergo debet actu continere, quidquid species continet, nempe differentiam; ex qua simul cum genere componitur. Probatur maior. Quia cùm animal prædicatur de homine, sensus prædicationis est, hominem esse animal actu: quod verum non erit, si animal solùm dicat actu naturam sensitiuam: nam cùm hæc sit pars hominis, prædicabitur pars de toto: vt ergo sit vera, debet etiam animal actu continere rationalitatem; & non sufficit in potentia: cùm actu; & non potentia prædicetur.

Secunda opinio tenet, Genus non actu, sed in potentia tantùm continere species, & differentias, vt animal, rationale, & irrationale, de posteriori resolutione, tex. 17. vbi ita ait: *Supponatur enim tale esse genus, vt sit secundùm potentiam in plus.* Esse autem in plus quàm speciem, est esse vniuersalius, & plus continere quàm singulas species: hoc est, alias species, & earum differentias, si ergo est in plus secundùm potentiam, in potentia tantùm continebit species, & differentias. Hæc est etiam expressa sententia Porphyrij; cap. de differentia, vbi de genere loquens sic ait: *Potestate quidem habet omnes, quæ sub se sunt differentias, actu verò nullam.* Et D. Thom. super verba Arist. citata, & opusc. 42. ca. 9. quam sequuntur Albertus Magnus tractatu 3. prædicabilium, cap. 4. Iauellus tract. 4. prędicab. cap. 4. ante medium. Caiet. Scotus, Cantetus, Toletus, cap. de differentia, in expositione textus; Mercatus quæst. vnica huius capitis. Et est vera, ac tenenda. Sed vt eam probemus, duo sunt notanda. Primò; Genus significare gradum superiorem naturæ, differentiam verò gradum inferiorem, per quem determinatur ad constituendam speciem, vt animal, significat gradum naturæ sensitiuæ, qui superior est gradu rationalitatis, quem significat differentia rationalis; per quam contrahitur ad constituendam speciem hominis.

Secundò notandum est, duobus modis considerari genus. Primò, vt partem actualem componentem speciem simul cum differentia. Secundò, vt totum potentiale, contrahibile per differētias: vt animal, quod est pars actualis speciei humanæ, quam componit simul cum differentia rationali: & vt totum potentiale est, quod determinatur per eandem differentiam, ad constituendum hominem, & per differentiam equi, ad constituendum equum.

19 Ex his duobus notabilibus, duo colliguntur argumenta, ad probandam nostram sententiam. Primum est, genus significat gradum naturæ diuersum, ac superiorem, à gradu, quem significat differentia: & est abstractum ab speciebus, & differentiis, vt animal ab homine, & equo: & consequenter à rationali, & irrationali: sed id quod ab inferioribus abstrahitur, vt sic abstractum, non

includit illa: cùm abstrahi ab illis, sit cognosci sine illis: ergo genus non potest includere actu species & differentias, à quibus abstrahitur, sed solùm in potentia.

Secundum argumentũ. Genus solùm potest considerari vt pars actualis speciei, vel vt totum potentiale, contrahibile per differẽtias: sed neutro modo includit ea actu: ergo solùm in potentia. Probatur minor; quia non includit eas actu, vt est pars speciei: nã vna pars actualis, non includit alteram: quia eo ipso, quòd eam actu includeret, non posset cum ea componere totum: cùm componentia distincta esse debeant; & ideo non se includentia: sed nec vt est totum potentiale includere potest eas, nisi solùm in potentia: quia solùm sunt partes potestatiuæ eius, ex quibus vt tale totum potestatiuum componitur. Et confirmari potest; quia si genus contineret actu differentias, cùm illæ sint omnino diuersæ, vt rationale, & irrationale, contineret actu plura diuersa; & ideo esset æquiuocum respectu specierum, de quibus prædicatur, vel saltem analogum: sicut ens, respectu substantiæ & accidentis, quæ actu confuso, atque indeterminato continet: sicut genus continet differentias, secundùm opinionem oppositam: consequens autem falsum est, cùm genus sit vniuocum: ergo etiam erit falsum; quòd genus contineat actu differentias.

Ad testimonia Aristotelis, pro alia sententia adducta, respondeo. Genus continere multa in potentia, hoc est, species, & differentias, non tanquam partes actuales, sed potestatiuas: nam sicut totum, aliud est actuale, & aliud potentiale, ita partes, aliæ sunt actuales, & aliæ potentiales. Actuales sunt, quæ essentiam actualem componunt: potentiales verò aut potestatiuæ, per quas, vel ad quas constituendas contrahitur, aut determinatur totum: idem namque est, esse partes, ad quas actu constituendas determinatur totum, & esse partes suæ potestatis.

Ad argumentum, neganda est maior: Quia non requiritur ad 20 veritatem propositionis, quòd prædicatum contineat actu, quidquid continet species, sed sufficit quòd aliquid contineat actu, & aliquid in potentia: si enim prædicabit partem speciei, inclusam in speciei; nõ tamen per modum partis, sed totius: & ideo veram efficiet propositionem, in qua dicitur hominem esse animal: cuius sensus est, hominem includere animal, quod determinatur, per rationale ad constitutionem eius. Hoc est enim includere rationale, ac cæteras differentias in potentia. Quod sic declarandum est: Contrahibile, aut determinabile, dicit potentiam, & contrahẽs actum: sed genus est contrahibile per differentiam, tanquam per actum, ergo est potentia respectu differentiæ, & speciei, quam cum ea potest constituere: quare non potest continere species, & differentias actu, sed potestate tantùm.

QVÆSTIO

QVÆSTIO V.

Vtrùm genus prædicetur de specie tanquam totum, vel etiam vt pars illius.

GEnus tribus modis considerari potest. Primò, vt dicit naturam genericam abstractam ab speciebus, vt animal in quantũ dicit naturam sensitiuã, abstractam ab homine & equo: & hoc modo sumptum non est pars, sed totum: quia significatur per modum habentis naturam: non est tamen totum actuale, sed potentiale, quia significatur vt habens naturam perfectibilem, per differentias: Quod verò perfectibile est, significatur tanquam in potentia ad vlteriorem perfectionem, quod est, significari vt potentiale. Alio modo sumitur genus, tanquam altera pars speciei, componens eam simul cum differentia: & tunc non accipitur, vt abstractum à speciebus, sed solùm vt actu dicit partialem naturam earum. Sed adhuc per modum partis significatum, potest sumi tanquam pars actualis, in quantum actu coniunctum est cum differentia componendo speciem, aut tanquam pars potentialis: si illud consideremus, non vt actu componens, sed vt potest componere.

Et secundùm has tres acceptiones, tres sunt opiniones. Prima tenet, tanquam partem etiam actualem prædicari de specie, quam sequuntur Caiet. cap. præsenti. Venetus cap. sequenti ad finem, & alij. Et probant primo ex Arist. 2. lib. de posteriori resolutione, ca 4. vbi docet, *Integram definitionem, & singulas eius partes, per se prædicari de definito:* sed partes definitionis sunt actuales, ex quibus altera est genus: ergo tanquam pars actualis prædicatur de specie.

21 Probant deinde ratione: Primò, quia hæc est differentia inter prædicationem generis, & speciei, ab omnibus cõcessa, quòd prædicatio speciei est completa: prædicatio verò generis incompleta; prædicatur ergo genus tanquam quid incompletum de specie: sed incompletum est pars: ergo prædicatur vt pars.

Secundò, partes Physicæ, vt materia & forma, magis distinguũtur inter se, & à toto, quàm partes Metaphysicæ, quæ sunt genus, & differentia, cùm illæ sint res distinctæ; istæ verò, non nisi conceptus distincti, eiusdem rei: sed partes Physicæ, in concreto significatæ, verè prædicantur de toto: dum dicimus, Homo est corporeus, aut est animatus: ergo meliùs prædicabuntur partes Metaphysicæ, quæ sunt genus & differentia in concreto significatæ de specie, quam componunt: & ita vera erit hæc; Homo est animal, etiam si tanquam pars accipiatur genus: sicut etiam est vera hæc; Homo est rationalis: cùm tamen rationale, non sit totum potentiale, sed actualis pars.

Secunda opinio affirmat; Genus non vt partem actualem prædicari de ſpecie;ſed vt partem potentialem: hoc eſt, non vt actu componens;ſed vt poteſt ſimul cum differentia componere. Hãc tenet Canterus cap.præſenti,dub. 3. & probat hoc arg. Vt prædicatio ſit vera,prædicatum debet continere totum, quod continet ſubiectum, ſed genus vt pars actualis, non continet aliam partem ſpeciei,quæ eſt differentia,actu,nec potentia;ſed bene vt potentialis:quia vt poteſt componere ſpeciem non conſideratur,vt actu coniunctum cum aliqua differentia; ſed vt poteſt coniungi: quare omnes continebit in potentia: quod ſatis eſt, vt dicatur continere totum, quod continet ſpecies; nempe vnam partem actu,& alteram in potentia: prædicabitur ergo vt pars potentialis,non vt pars actualis.

Tertia opinio eſt D.Tho.in 1.diſt.13.&,opuſc.de ente,& eſſen- 22
tia c.3 aſſerentis, genus non prædicari de ſpecie,vt partem,ſed vt totum. Verba eius ſunt; *Si animal non eſſet totum,quod eſt homo,non prædicaretur de eo, cùm nulla pars prædicetur de ſuo toto.* Eam ſequuntur Boëtius lib.de diuiſionibus,ferè in principio. Caie.etiam licèt citetur pro oppoſita ſententia, aſſerit expreſsè etiam in eodem c.3.opuſc.de ente,& eſſentia,genus non vt partem,ſed vt totum potentiale prædicari de ſpecie. Item Sotus quæſt. vnica huius capitis,& pater Franciſcus Suarius tom.1. ſuæ Metaph. diſpu. 15.ſect.11.num.16. Et videtur nobis probabilior.

Sed vt fundamentum eius explicemus: Notandum eſt primò, 23
quòd tam genus,quàm differentia,ſumuntur à tota natura ſpecifica, aut à tota entitate eius,ſub diuerſis gradibus conſiderata, & non à ſola parte: vt capite de differentia explicabitur:diuerſa tamen ratione: nam genus ſumitur à tota natura rei, ſub ratione vniuerſaliori, atque imperfecta, perfectibili tamen per eandem naturam ſub gradu ſpeciali conſideratam: differentia verò,à tota etiam natura, vt determinata atque perfecta. Gratia exempli: Animal, vt eſt genus hominis, ſumitur à tota natura eius, ſecundùm gradum ſuperiorem & imperfectum, hoc eſt, vt ſenſitiua, per eandem naturam hominis, vt rationalem, determinabili: & rationale, quod eſt differentia, ſumitur etiam à tota natura hominis:vt perfecta ac determinata: vnde ſequitur, tam genus quàm differentiam ſignificare totam naturam ſpeciei: illud quidem ſub ratione contrahibilis;hanc verò ſub ratione contrahentis.

Secundò,notandum eſt,quòd genus ſumptum vt totum potentiale,valdè diuerſum eſt à ſeipſo,ſumpto vt parte actuali, aut potentiali:nam vt totum potentiale, non ſolùm dicit partem ſpeciei; ſed totam naturam eius, ſub gradu ſuperiori, & imperfectiori conſideratam, & contrahibilem per gradus inferiores, & ſpeciales

speciales indifferentiarũ: sed vt pars est speciei, non dicit vllo modo integram naturam speciei, sed partem duntaxat: & ratio huius differentiæ est: quia genus vt totum potentiale, abstrahitur à speciebus abstractione vniuersali: qua abstrahitur commune à particularibus: vt animal abstrahitur ab homine, & leone, tanquam vniuersale à particularibus: & ideo dicit totam naturam eorum: sed sub gradu superiori sensitiuo, idem significans: quod habens naturam sensitiuam determinabilẽ per rationalem. Si verò idem genus accipiatur vt pars speciei, non abstrahitur abstractione vniuersalis à particularibus: sed potiùs abstractione præcisiua, qua pars præscinditur à toto: vt brachium ab homine.

24 Ex hac doctrina colligitur duplex argumentum ad probandum, quòd genus, vt totum potentiale: & non vt pars, prædicetur de specie. Primùm, genus prædicatur de speciebus, vt vniuersale, ac superius prædicatum abstractum ab eis: sed vniuersale, quod abstrahitur à particularibus, continet totam naturam eorum, sub ratione superiori consideratam: non consideratis rationibus inferioribus, à quibus abstrahitur: vt patet de specie abstracta ab indiuiduis: ergo prædicatur de illis, vt totum potentiale, contrahibile per differentias, & non vt pars. Probatur consequentia, quia pars non potest abstrahi à toto, abstractione vniuersalis à particulari: sed solùm præscindi ab eo: vt brachium ab homine: quod patet non prædicari de toto.

Secundò, vt vera sit prædicatio aliqua, non sufficit quòd prædicatum includatur in subiecto: nam si hoc sufficeret, quælibet pars prædicaretur de toto: ergo requiritur quòd contineat, quidquid continet subiectum. Probatur consequentia, ex sensu ipsius propositionis, per quam significatur hoc esse illud: quod non potest esse verum, nisi totum quod continet subiectum, contineat prædicatum: nam si aliquid subiecti non continet; non erit verum ex parte illius, esse illud. Et hæc est ratio, propter quam, nulla pars prædicari potest de toto: quia ratione alterius partis, quam totum dicit, non potest esse verum, totum esse partem; vt hominem esse caput. Et argum. hoc eodem modo probat de partibus Metaphysicis: quales sunt genus, & differentia; ac de partibus Physicis quales sunt materia & forma: quia licèt illæ non distinguãrur realiter à toto, satis est distingui ratione formali: propter diuersum modum essendi, & significandi totius & partis, vt ab intellectu conceptis: vt falsam efficiant propositionem.

Ad testimonium Arist. pro prima opinione respondeo, Partes definitionis prædicari de definito per se, seruato modo prædicandi debito, nempe sumptas per modum totius potẽtialis, vel actualis: nam sub forma partis impossibile est. Ad intentum verò Aristotelis, in eo loco sufficit, quòd hoc vel illo modo prædicentur.

Ad primum argumentum eiusdem sententiæ respondetur, distinguendo antecedens. Nam prædicatum, ex duplici parte potest esse incompletum: ex parte eius quod prædicat de subiecto, & ex modo, quo illud prædicat: & in primo sensu incompletè prędicatur genus de specie: quia tantùm prædicat naturam sensitiuam: quæ est pars speciei: sed ex parte modi, completè potiùs prędicatur: quia eâdem naturam sensitiuam prædicat, non per modum partis, sed per modum totius: quia per modum habentis illam, non quidem totius actualis, sed potentialis: quia per modum perfectibilis, ac determinabilis, per gradus differentiales.

Ad secundum respondetur: Concedendo antecedens, quòd pars 25
physica in concreto significata, prædicetur de toto: quia non significatur vt pars, sed sub ratione totius, quia significatur nomine adiectiuo: quod cùm significet per modum adiacentis, rem quoque significat per modum habentis; vt dum dicimus, hominem esse materialem; idem est, ac si dicamus; esse habentem materiam: & esse materialem, adiectiuo nomine significatur per modum adiacentis, ac si esset accidens hominis; cùm verè sit pars substantialis. Genus verò etiam in concreto significatum, sumi potest vt pars: quia significatur nomine substantiuo; & ita sumptum non potest prædicari de toto; secundùm verum sensum propositionis; per quam dicitur hoc esse illud. Quod non potest esse verum, ex ea parte, qua totum aliquid aliud importat, diuersum à qualibet parte per se.

Ad argumentum secundę opinionis respondetur; Differentiam inter genus, vt partem actualem, & potentialem; non consistere in eo, quòd vt pars actualis, vni tantùm differentiæ coniunctum sit: vt potentialis verò, omnibus coniungi possit: nam vtroque modo vnam tantùm determinatam differentiam respicit: sed solùm; vt pars actualis distinguitur à se: vt parte potentiali: quia vt actu coniunctum, consideratur cum tali differentia determinata, sed vt pars potentialis, consideratur vt potest coniungi, non omnibus, sed eidem tantùm determinatæ differentiæ. Vnde falsum est, quòd vt pars potentialis, contineat differentiam aliquam in potentia, & consequenter est falsum, quòd vt pars potentialis prædicari possit de specie.

QVÆSTIO VI.

An modus prædicandi in quid, separet genus à differentia.

Pars negatiua: quòd non distiguantur per modum prædican- 26
di in Quid, & in Quale quid: probatur ex Aristotele 1. lib. Posteriorum tex. 12. vbi docet, Vtramque partem definitionis: nempe.

pe; *genus & differentiam, praedicari de specie in quid*: & expressus 7. lib. Topicorum cap. 2. loco 31. his verbis. *Eorum quae sunt in assignata oratione, hoc quidem genus, illud autem differentia: & in in eo, quod quid est, genus & differentia praedicantur.*

Probatur etiam, ratione: Quia modus praedicandi sequitur modum essendi: sed differentia habet modum essendi perfectiorem in compositione speciei, quàm genus; cùm se habeat tanquam forma, & genus, vt materia: ergo habebit modum perfectiorem praedicandi. Sed modus perfectior praedicandi, est praedicari in Quid: ergo hoc modo potiùs quam in Quale praedicabitur. Minorem probo: quia modus praedicandi in quid, est proprius substantiae: & modus praedicandi in quale, est modus accidentis: quod non videtur posse negari, cùm sit praedicatum essentiale. Communis tamen sententia Porphyrij, & omnium interpretum eius est: quòd *Genus distinguatur à differentia, ex eo, quòd illud praedicatur in quid, haec verò in quale quid*: vera est & tenenda. Quae probatur expresso testimonio Aristot. 4. lib. Topicorum, cap. 6. loco 81. vbi sic ait. *Quoniam differentia quidem qualitatem generis semper significat, genus autem differentiae non: nam qui dicit gressibile quiddam: animal dicit: qui verò animal dicit, non dicit quale quiddam gressibile: differentia igitur à genere sic separanda.* Et hunc modum distinguendi haec duo praedicabilia, generis, & differentiae, per modum praedicandi in quid & in quale quid, sequitur D. Tho. opusc. 58. tract. 1. cap. 4. Probatur deinde ratione: quia genus praedicatur de specie per modum substantiae: hoc est per se stantis, cuius euidens signum est, quod nomine substantiuo significatur: sed modus praedicandi in quid, est proprius substantiae, quae est quidditas rei: ergo praedicatur in quid. Differentia verò praedicatur per modum formae, qui non est rei per se stantis: sed inhaerentis materiae; & determinantis, ac modificantis illam, ad similitudinem qualitatis: ergo non praedicatur in quid, sed in quale: non tamen sicut vera qualitas, quia ad essentiam rei pertinet: & ideo non praedicatur in quale simpliciter, sed secundùm quid, & cum addito, hoc est in quale quid: & in hoc distinguitur à genere; pro explicatione testimonij Aristotelis, adducti ad probandam negatiuam partem, notandum est: duo esse consideranda in praedicato alicuius praedicationis. Primum, rem ipsam quae praedicatur. Secundum, modum, quo concipitur, & significatur, secundùm quem attribuitur subiecto: & Primum, quasi materiale est in praedicatione: ex quo non sumitur modus praedicandi, distinguens praedicabilia, sed ex secundo, in quo consistit ratio formalis praedicationis. Aristoteles ergo in diuersis locis vtrunque considerauit: in eo quidem, cuius verba adduximus, pro negatiua parte, considerauit primum: modum verò concipiendi praedicatum,

& attri

& attribuendi subiecto, consideravit in secundo loco, quem pro nostra sententia ad duximus: & ideo distinxit genus à differentia, per modos prædicandi in quid, & in quale: in alio verò eodem modo prædicari docuit: quod verũ est ex parte rei, quæ prædicatur, in se consideratæ: nam tam differentia, quàm genus, est pars quidditatis speciei.

Ad argumentum verò respondeo, Distinguendo maiorem. nam modus essendi dupliciter sumi potest, secundùm se, vel vt concipitur à nobis: & ab eo, hoc modo sumpto, accipitur modus prædicandi: quia non prædicantur res, vt sunt à parte rei, sed vt tali modo cognoscuntur: & licèt secundùm primam considerationem, perfectior sit differentia quàm genus, ex modo tamen posteriori, perfectionem habet modum prædicandi hoc quàm illa, per quem distinctum prædicabile constituit.

CAPVT III.

De Specie.

INtentum Porphyrij in hoc capite est, explicare naturam secundi prædicabilis, quod est Species. Diuiditur autem in quatuor partes. In prima proponit duos acceptiones speciei: primam Physicam & realem, ex cuius similitudine colligit secundam Logicam. In secunda definit speciem duplici definitione. In tertia ponit ordinationem prædicamentalem, prædicamenti substantiæ, vt per eam intelligatur duplex habitudo speciei: Vna quam habet ad genus, sub quo collocatur: Altera ad indiuidua, de quibus prædicatur. In vltima, definit indiuiduum duabus definitionibus. Prima acceptio realis speciei est, qua accipitur pro forma, ac pulchritudine rei. In qua acceptione dici solet: *Præstantissimam speciem dignam esse imperio*. Hoc est pulcherrimum hominem dignum esse imperio: quia pulchritudo corporis, signum est virtutis in anima existentis. Et huic acceptioni reali, similis est acceptio Logica, *quæ accipitur species pro ea quæ sub assignato genere collocatur*, inquit Porphyr.) id est sub genere iam definito, & explicato capite præcedenti. Similitudo autem vtriusq; acceptionis consistit in hoc: quia quemadmodum forma rei, in qua pulchritudo, consistere solet; accidentali modo includit atque ostendit perfectionem essentialem rei: ita species, quæ sub genere collocatur, & ab eo simul cum differentia constituitur, includit modo substantiali totam perfectionem essentialem rei: vt species humana totam perfectionem essentialem hominis. Et hæc in prima parte capitis. 1

In secunda verò, definit Porphyrius speciem, secundùm hanc acceptionem Logicam, duplici definitione. Prima definitio talis

est:

est: *Species est, quæ subiicitur generi, & de qua genus in quid prædicatur.* Per quam explicatur species secundùm habitudinem, quam habet ad genus, à qua dicitur species subiicibilis.

Secunda definitio speciei est: *Species est quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in eo, quod quid.* Per quam explicatur species, secundùm habitudinem, quam habet ad indiuidua, & vt est secúdùm prædicabile: & hæc Porphyrius in 2. part. In tertia, proponit ordinem prædicamẽtalem in prædicamento substantiæ: quod his quinque prædicatis constat: Substantia, Corpus, Viuens, Animal, Homo. Sed vt intelligatur, tria ait esse in eo consideranda. Primum est, tria in eo reperiri, nempe supremum genus, quod ita est genus, vt non sit species; vt substantia. Infimam speciem, quæ ita est species, vt non sit genus vt homo, aut leo; & Intermedia genera, quæ simul sunt genera respectu inferiorum specierum, & species respectu superioris generis. Indiuidua verò, non collocantur in prædicamento, tanquam partes eius, sed tanquam fundamentum omnium prædicatorum essentialium: ex quibus tanquam partibus componitur prædicamentum. Gratia exempli: Substantia, est supremum genus: Homo, infima species. Et hæc sunt quasi extrema prædicamenti: Animal, Viuens, & Corpus, dicuntur intermedia: quia ita sunt genera, vt simul sint species: animal enim est genus hominis, & species viuentis: & ideo vocantur hæc genera subalterna: quia ita sunt genera; vt sub alio genere collocentur, respectu cuius species dicuntur: & hoc est simul esse genera, & species respectu diuersorum.

Secundò, considerandum est; suprema genera esse decem; nempe, Substantiam, Quantitatem, Relationem, Qualitatem, Actionem, Passionem, Vbi, Situm, Quando, Habere, & cùm hæc sint quasi capita prædicamentorum; decem quoque sunt prędicamẽta: species verò infimæ, finitæ sunt: & eodem modo intermedia genera: sed indiuidua in infinitum procedunt: quia quibuscunque datis, aliã & alia multiplicantur in infinitum: & ita à scientia prędicamentorum deficiunt.

3 Tertiò, considerandum est; hanc esse differentiam, inter ascensum & descensum prædicamentalem: quòd descensus fit per diuisionem vnius in plura; nempe generis, in plures species, per differentias: ascensus verò, per collectionem plurium in vnum: vt dum descendimus, à supremo genere substantiæ, vsque ad infimam speciem hominis, prædicemus diuidendo illud, in Substantiam corpoream, & incorpoream: & hanc in viuentem, & non viuentem vsque ad hominem. Sed dum ascendimus; plures species colligimus in vnum genus: vt hominem, leonem, & cæteras species animalis, in vnum genus animalis; & ità vsque ad supremum genus substantiæ. Et hæc Porphyrius in 3. parte. In vltima verò,

verò, quia speciem vt prædicabilem, definiuit per indiuidua, tanquam per terminum relationis eius; explicat naturam indiuidui, duabus definitionibus: quarum prima est: *Indiuiduum est, quod de vno solo prædicatur.* Vt Petrus de seipso, in hac prædicatione identica; Petrus est Petrus.

Secunda definitio. *Indiuiduum est, cuius collectio proprietatum, quæ in vno est, in alio non potest reperiri.* Quæ sic explicatur. Proprietates specificæ; vt risibilitas, & admiratio; communes sunt omnibus indiuiduis humanæ speciei: & plures etiam proprietates indiuiduales cuiuslibet indiuidui, possunt conuenire aliis; sed collectio omnium, quæ in vno repetiuntur, non potest in alio reperiri. Exempli gratia: quælibet proprietas indiuidualis Petri, potest conuenire Ioanni; sed omnes simul sumptæ non possunt ei conuenire. Hæc Porphyr. in toto cap.

QVÆSTIO I.

Vtrùm species fuerit definita à Porphyrio duabus vel tribus definitionibus.

Circa numerum definitionum, quibus species definita est à Porphyrio, certum est, apud omnes interpretes eius, duabus saltem definitionibus definitam esse, secundùm duas habitudines, vel respectus, quos habet; vnum ad genus, à quo species subiicibilis vocatur, alterum ad indiuidua, à quo dicitur species prædicabilis. Sed an duabus tantùm definita fuerit, vel tribus, diuersæ sunt opiniones. 4

Prima est, Soti asserentis, duabus tantùm esse definitam: ita vt prima illa, quæ asserit, Speciem esse, quæ sub assignato genere collocatur; non sit definitio, sed acceptio tantùm logica speciei; aut nuda explicatio vocis. Altera verò, qua dicitur speciem esse, quæ subiicitur generi, & de qua genus in quid prædicatur, definitionem esse: non tamen duplicem; sed vnam tantùm: quia eundem respectum explicat: nam idem est subiici generi, & genus prædicari de illa. Et cùm præter hanc, tantùm sit alia, per quam explicatur species, vt prædicabilis, tantùm erunt duæ. Probat hoc arg. Species solùm habet duos respectus, vnum ad genus, vt est subiicibilis; alterum ad indiuidua, vt est prædicabilis: ergo solum habet duas rationes formales, explicabiles per definitionem: & ideo duabus solùm definitionibus explicari potest.

Alij verò omnes, asserunt tribus definitionibus fuisse definitam, sed non eodem modo eas enumerant: nam Toletus primam solùm esse explicationem vocis ait, sed secundam distinguit in duas: ita vt vna sit, *Species est quæ subiicitur generi*: & altera, *Species est de qua genus prædicatur in quid*: & ideo cum alia, per quam expli

explicatur species, vt prædicabilis, esse tres. Probat, quia eundem respectum ad genus diuerso modo vtraque explicat: nam aliud est speciem respicere genus; aliud, genus respicere speciem, dum prædicatur de illa.

Caietanus verò, & Canterus, ita asserunt tres esse definitiones, vt prima non sit sola acceptio, aut vocis explicatio, sed simul definitio: secundam verò vnam tantùm esse; quia vnam tantùm habitudinem ad genus, omnia illa verba explicant: Et hæc videtur mihi probabilior sententia, & magis ad mentem Porphyrij.

5 Et probatur primum: quòd illa verba, *Species est, quæ sub assignato genere collocatur*, non sint sola acceptio, sed etiam definitio: quia Porphyr, dum aliam definitionem proposuit, sic asseruit; *Assignant ergo & sic speciem: Species est, quæ ponitur sub genere, & de qua genus in aliquid prædicatur.* Quibus verbis docet, se aliam definitionum, post primam iam traditam, assignare. Præterea, priusquam secundam definitionem proponeret, rationem reddit, propter quam, cùm genus per speciem definierit, cap. præcedenti, nunc speciem per genus explicauerit: quia cùm sint relatiua, vnum per alterum definiendum erat: ergo fatetur iam definiisse speciem, antequam secundam definitionem proponeret: quod non esset verum, si prima solùm esset acceptio, & non definitio.

Probatur secundum, quòd sint definitiones distinctæ, prima, & secunda, per quas species definiatur vt subiicibilis, hoc argumento. Species vt subiicitur generi, habet duas rationes formales diuersas: ergo non vna, sed duabus definitionibus debuit explicari. Consequentia euidens est, quia vna definitio, vnam tantùm rationem formalem explicare potest. Probatur verò antecedens, quia in genere, diuersæ rationes formales sunt: esse vniuersale, hoc est vnum in multis speciebus, & esse prædicabile de illis: & ratio vniuersalis prior est, & essentialis illi: ratio verò prædicabilis posterior, & propria passio eius: & sub vtraque ratione respicit speciem: ergo etiam in specie debent correspondere diuersæ rationes formales: nempe esse subiectum, in quo est genus: & esse subiectum, de quo prædicatur: ita vt illa sit prior, & quasi essentialis speciei, vt subiicibili: hæc verò posterior, & quasi propria passio eius: sed diuersæ illæ rationes formales in genere, explicantur diuersis definitionibus, nempe vnum in multis speciebus & prædicabile de illis: ergo etiam diuersæ rationes ex parte speciei, debent explicari per diuersas definitiones. Et ita factum est à Porphyrio, qui per illa verba: *Species est, quæ sub assignato genere collocatur*, explicuit speciem subiicibilem, vt est subiectum, in quo est genus: per secundam verò, vt est subiectum, de quo prædicatur.

Sed

Sed quòd secunda definitio non sit duplex, sed vna, probatur; quia prima verba, *Species est, qua subiicitur generi*, eandem prorsus rationem speciei explicant, quæ per primam definitionem fuerat explicata: nempe esse subiectum in quo est genus: quare solùm videntur repetitio primæ definitionis. Alia verò verba, nempe; *De qua genus in quid prædicatur*, explicant aliam rationem formalem eiusdem speciei subiicibilis, videlicet esse subiectum, de quo prædicatur genus. Duas igitur tradit Porphyrius speciei subiicibilis definitiones, secundùm duas rationes formales eius, & tertiam eiusdem speciei, vt prædicabilis.

Ad argumentum Soti & Toleti, eadem solutione respondetur; nam dum dicitur, Speciem solùm habere respectus ad genus, & indiuidua, concedendum est: dicendum tamen respectum ad genus, duplicem habere formalem rationem diuersam; qua diuerso modo respicit genus, nempe, vt subiectum in Quo, & vt subiectum de Quo: sicut genus diuersa ratione respicit eandem speciem, nempe vt subiectum in quo est, & de quo prædicatur: ideo diuersis definitionibus debuit explicari. 6

Sed duo restant breuissima dubia. Primum, qua ratione agat Porphyrius de specie subiicibili: nam cùm opus hoc prædicabilium sit; non pertinet ad ipsum species, nisi vt prædicabilis: sed non est prædicabilis, vt respicit genus; sed indiuidua: ergo non debuit definiri, nisi respectu eorum: & ideo vnica definitione; & non pluribus. Respōdetur, agere Porphyrium de specie subiicibili. Primò, Quia est subiectum generis; & subiectum ad eandem considerationem pertinet, ad quam prædicatum; quia terminus relationis eius est; sine quo non potest cognosci. Secundò, Quia subiectum opponitur prædicato: oppositorum verò eadem est scientia: & ideo duabus definitionibus debuit species definiri, vt subiicibilis, quia duobus modis formaliter diuersis est subiectum generis.

Sed circa vtramque eius definitionem est secundum dubium: quia videtur conuenire indiuiduis, cùm sub assignato genere collocentur; vt hoc, vel illud animal sub animali, atque etiam Petrus, & Ioannes; & eidem generi subiiciantur, quod de illis prædicatur in quid, sicut de speciebus. Respondeo: collocari sub genere, aut esse subiectum eius; duobus modis posse intelligi: per se quidem, ratione sui, & immediatè. Per aliud autem, ratione alterius & remotè. Et primo modo conuenit soli speciei: indiuiduis verò solùm secundo modo. Et ratio huius est: quia genus per se, & immediatè descendit ad species per differentias: ad indiuidua verò, non nisi ratione speciei: ergo species sola est, quæ per se primò collocatur sub genere; indiuidua verò, non nisi per speciem. Definitiones igitur speciei subiicibilis, secundùm primum modum intelliguntur à Porphyrio: ita vt sensus primæ sit: Species est, quæ sub assignato 7

assignato genere per se primò, atque immediatè collocatur. Sensus verò secundæ; Species est, quæ per se primò, & immediatè subiicitur generi, & de qua genus per se primò & immediatè prædicatur in quid: & ita excluduntur indiuidua, quæ non sic ponuntur sub genere, nec ei subiiciuntur.

QVÆSTIO II.

Vtrùm species subiicibilis, vt subiicibilis est, sit vniuersalis: vel quonam modo se habeant habitudines istæ speciei inter se: vniuersalitas, prædicabilitas, & subiicibilitas.

VT intelligatur quæstio, præsupponenda sunt duo, tanquam certa apud omnes. Primum hos duos respectus speciei, nempe prædicabilitatem, & subiicibilitatem, quasi oppositos esse, cum conueniant ei respectu diuersorum, & quasi oppositorum terminorum: nam respectus subiicibilitatis conuenit speciei, in ordine ad superius genus: respectus prædicabilitatis, in ordine ad inferiora indiuidua.

Secundò, certum est respectum prædicabilitatis conuenire speciei, vt vniuersali. Probatur, quia vt superiùs probatum est, vniuersalitas se habet tanquam essentia vniuersalis: prædicabilitas verò, tanquam propria passio eius: ergo verum est, speciem, vt vniuersalem, esse prædicabilem, sicut verum est hominem esse risibilem: vt est rationalis. Quæstio igitur est, An etiam conueniat speciei respectus subiicibilitatis, in quantum est vniuersalis.

Circa quam, duæ sunt opiniones. Prima; Caietani cap. præsenti, vbi ait, *Ita esse connexas has duas rationes speciei, nempe, vniuersalitatem, & prædicabilitatem cum tertia, quæ est subiicibilitas vt hæc se habeat tanquam essentia, à qua illæ duæ procedunt, tanquam propriæ passiones.* Vnde sequitur, speciem vt subiicibilem esse vniuersalem: sicut verum est, hominem esse risibilem: in quantum est homo: quia risibilitas procedit à rationalitate, tamquam propria passio ab essentia.

Secunda opinio est Cardinalis Toleti, q. 1. huius capitis. Vbi asserit *Vniuersalitatem esse essentiam speciei, & ab ea procedere duas passiones.* Vna est prædicabilitas de multis, respectu indiuiduorum: Altera subiicibilitas, respectu generis: ex quo sequitur, speciem, vt respicit genus, esse vniuersale subiicibile: & vt respicit indiuidua, esse vniuersale prædicabile: & vt vno verbo hanc sententiam explicemus, ita ait speciem, vt subiicibilem, esse vniuersalem: sicut vniuersalis est, in quantum prædicabilis.

Probatur duplici ratione. Prima, vniuersale (inquit) est genus ad quinque prædicabilia, sicut animal ad hominem, & leonem: ergo quodlibet prædicabile respicit illud, tanquam proprium

genus cuius rationem participat: sed species respectu generis sunt subiicibiles, ergo prædicabilia, vt species subiicibiles, participant rationem genericam vniuersalis, sicut homo & leo rationem animalis: quare, vt subiicibiles, sunt vniuersales.

9 Secunda, Species subiicibilis, vt subiicibilis est: non est singularis: ergo vniuersalis. Consequentia necessaria est, quia inter vniuersale, & singulare, non datur medium. Sed probatur antecedens: quia species subiicibilis, non est natura contracta per conditiones singulares, vt natura Petri, sed abstracta ab illis: natura verò abstracta, communis est multis, ergo est vniuersalis: & ideo in quantum subiicibilis, erit vniuersalis.

Et confirmatur: Quia species subiicibilis, in quantum subiicibilis, est communis huic & illi speciei subiicibili, de quibus prædicatur in his prędicationibus; Hæc species subiicibilis, est species subiicibilis. Et illa, species subiicibilis, est species subiicibilis. ergo est vniuersali. Probatur consequentia: quia prædicabile sequitur ex vniuersali; tanquam propria passio ex essentia.

Vtraque hæc sententia falsa est. Probatur hoc argumento. Vniuersalitas, & prædicabilitas, sunt respectus naturæ ad inferiora; Subiicibilitas verò, est respectus eiusdem ad superiora: ergo respectus iste oppositus est illis: sed vnum oppositorum non potest procedere ab alio, tanquam propria passio ab essentia: ergo vniuersalitas, & prædicabilitas, non procedunt à subiicibilitate, tanquam ab essentia; vt affirmat Caie. nec subiicibilitas procedit ab vniuersalitate, tanquam ab essentia: vt affirmat Toletus.

Vera igitur sententia, tria affirmat. Primum: Vniuersalitatem & prædicabilitatem non esse respectus oppositos, sed se habere tanquam essentiam, & propriam passionem. Probatur hoc: quia vterque respectus habet pro termino inferiora: quamuis diuerso modo considerata: vt quæstione præcedenti explicatum est.

Secundum. Hos respectus esse quasi oppositos subiicibilitati: & ideo nec ab ea procedere possunt, tanquam propria passio ab essentia, nec subiicibilitas ab illis. Vtrumque probatum est contra Caietanum, & Toletum.

Tertium, Speciem subiicibilem, vt subiicibilis est, non esse vniuersalem, sed subiectum commune, atque proximũ generis: Hoc sequitur euidenter ex duobus primis: & probatur hoc argumento: Respectus oppositi, non possunt eidem rei sub eadem ratione formali conuenire: sed vniuersalitas, & subiicibilitas, sunt respectus oppositi, vt probatum est: ergo non possunt speciei sub eadem ratione conuenire: ideo nec vniuersalis, est subiicibilis; neque vt subiicibilis, est vniuersalis.

Ad primum arg. secundæ opinionis; concedendum est antecedens; Quòd vniuersale sit genus, ad quinque prædicabilia, & 11

etiam

etiam prima consequentia; quòd naturam eius participent: se: negandum est, quòd eam participent, vt sunt species subiicibiles sed eam quidem participant secundùm propriam essentiam: ex participatione verò, resultat in eis accidentaliter respectus subiicibilitatis, secundùm quem non sunt vniuersales, sed subiecta generis. Quod hoc exemplo declaratur. Animal est genus hominis, & leonis, secundùm proprias naturas sensitiuas; & hoc modo naturam eius participant, & animalia sunt formaliter. Ex hoc verò resultat in eis denominatio specierum subiicibilium: Accidentalis quidē: cùm sit eis tributa ab intellectu: & ideo vt sunt species subiicibiles: non sunt animalia, sed subiecta. Eadem ratione prædicabilia, secundùm proprias naturas, participant essentiam vniuersalis, quod est genus eorum: propria autem natura prædicabilium est, esse secundas intentiones, denominantes naturas vniuersales, vt primi prædicabilis, denominare naturam vniuersalem in multis speciebus: secundi prædicabilis, in multis differentibus numero in Quid, & sic de reliquis. Vnde hoc modo participant naturam vniuersalis, & essentialiter sunt vniuersalia: sed denominatio speciei subiicibilis, accidentaliter ea consequitur: & ideo secundùm eam, non possunt esse vniuersales, sicut neque homo, & leo, vt sunt species subiicibiles, sunt animalia.

Ad secundum; Concedendum est antecedens, nempe speciem vt subiicibilem non esse singularem: sed neganda est consequentia, quòd sit vniuersalis: nam inter vniuersale, & singulare, datur medium: quod est subiectum commune: id est natura abstracta communis negatiuè: quia nulli singulari appropriata est, neque illa respicit: sed solum genus: ad quod comparatur, & sub quo collocatur; vt autem vniuersalis sit formaliter, necesse est ad indiuidua comparetur, & referatur.

Ad confirmationem respondeo, Speciem subiicibilem, comparatā ad hanc, & illam speciem subiicibilem, non esse secundùm rem subiicibilem, sed solo nomine: quia non comparatur ad genus, nec illud respicit: verè autem prædicabilem, & vniuersalem; cùm sit vnum in multis, & de multis: quare non probatur; quòd, vt subiicibilis, secundum rem sit vniuersalis.

Ex dictis in hac quæstione, tria intelliguntur. Primum: Quòd ex duplici respectu prædicabilitatis, & subiicibilitatis, secundus conuenit primò speciei. Cuius ratio est, quia primū, quod habet species, est esse compositam ex genere & differentia: postquam verò composita ex eis est; participatur ab indiuiduis: ergo primò consequitur naturam eius respectus ad genus quàm ad indiuidua.

Secundum, quod intelligitur, est, respectum prædicabilitatis nobiliorem in ea esse, respectu subiicibilitatis: & ideo nobiliorem denominationem speciei, ab eo consequitur. Quod sic probo.

H 2

constituit speciem, nisi distinguendo illam ab aliis: ergo requirit genus plures species, actu existentes. Probatur consequentia: quia differentia non distinguit speciem ab aliis non existentibus, sed ab his tantùm quae actu sunt.

Haec tamen sententia falsa est. Quod probatur hoc argumento; Genus Logicum, est praedicabile de pluribus differentibus specie; etiam si actu non praedicetur, vt definitio eius ostendit; sed etiam si in vna tantum sit specie actu existente: sufficit alias esse possibiles, vt sit praedicabile de pluribus: ergo conseruabitur in vna, si plures sint possibiles; & non requirit plures actu existentes: sed quantum ad considerationem Logicam, aequalis est ratio de genere, & specie: ita vt vtrumque postulet plura ad sui conseruationem non actu existentia, sed vnum actu, & plura in potentia. Circa tertiam considerationem Metaphysicam, primò certum est apud omnes de genere, vt est totum potentiale, quòd non possit conseruari in vnica specie, nisi aliae sint possibiles. Et ratio est manifesta, quia vt est totum potentiale, essentialiter est contrahibile per oppositas differentias, ad constitutionem diuersarum specierum: ergo plures saltem possibiles postulat, ad sui conseruationem.

Secundò certum est, de eodem genere, vt est pars actualis speciei, quòd possit conseruari in vna specie, etiam si plures non sint possibiles. Probatur hoc: quia vt est pars actualis speciei, solùm petit vnam differentiam, cui actu coniungitur: ergo solùm petit ad sui conseruationem vnam speciem, quam cum ea componit.

De specie verò Metaphysica, non est ita certum: An in vno indiuiduo conseruari possit, vel plura postulet saltem possibilia. Sed duae sunt opiniones contrariae. Primam tenet Onna, q. 2. huius capitis art. 2. affirmans Aequalia esse genus & speciem Metaphysicam: ita vt sicut genus postulat plures species, vnam actu, & aliam saltem in potentia: ita species non potest conseruari in vno indiuiduo, si non sint plura possibilia.

14 Probat hoc argumento. Ideo genus non potest conseruari in vna specie, quia est contrahibile per oppositas differentias specificas: hoc est, tales, quae non possunt esse in eadem specie, vt animal per rationale, & irrationale: sed etiam species est contrahibilis, per differentias indiuiduales oppositas: hoc est non potentes conuenire eidem indiuiduo; vt homo, per differentias Petri, & Ioannis: ergo sicut genus non potest conseruari in vna specie, sic species non poterit conseruari in vno indiuiduo. Sed haec etiam sententia falsa probatur, hoc argumento. Species Metaphysica, secundùm essentiam, solùm dicit quid compositum ex genere, & differentia: & per solum genus, & differentiam definitur: sed in vno solo indiuiduo, etiam si alia non sint possibilia, saluari potest

compositio ex genere, & differentia: ergo etiam saluabitur, aut conseruabitur species Metaphysica. Probatur minor: quia differentiæ indiuiduales, extra genus, & differentiam sunt: ergo compositio speciei ex genere, & differentia, non dependet essentialiter ab illis: & ideo, non minus in vno indiuiduo, quàm in multis conseruabitur: & ex consequenti species. Et confirmatur: quia probabile est, species Angelorum nec habere, nec posse habere, nisi vnicum indiuiduum: & tamen nullus negat, quod sint veræ species, compositæ ex genere, & differentia.

Nostra igitur sententia duo asserit. Primum, quòd genus, & species secundùm Logicam considerationem æqualia sunt; ita vt nec genus possit cõseruari in vna specie, nisi alia saltē sit possibilis, nec species in vno indiuiduo, nisi alterū saltem sit possibile: neutrum tamen postulate plura actu existentia ad sui conseruationē.

Secundum quod asserit, est, Genus, & speciem secundùm considerationem Metaphysicam, non esse æqualia, sed genus vt est totum potentiale, non posse conseruari in vna specie, nisi altera saltem sit possibilis: quamuis vt est pars speciei, in vna conseruari possit: speciem verò conseruari posse in vno indiuiduo, etiam si aliud non sit possibile. Vtrumque autem probatum est iam, ex refutatione aliarum opinionum.

Sed vt veritas secundi magis fiat manifesta, & argumentum 15
oppositum facilliùs soluatur, annotandum est: hanc esse differentiam inter genus & speciem, Metaphysicè consideratā: quòd genus est totum potentiale, & imperfectum essentialiter; perfectibile tamen per differentias specificas, tanquam per alios gradus perfectionis, essentialiter distinctos. Vt animal, dicit naturam sensitiuam, essentialiter imperfectam; perfectibilem verò per rationale, & irrationale; tanquam per diuersos gradus essentialis perfectionis. Vnde sequitur primò, Genus essentialiter esse contrahibile, per oppositas differentias; ad constitutionem diuersarum specierum. Species verò, totum actuale, & perfectum est; ita vt non possit vlteriorem perfectionem essentialem suscipere; (loquimur autem de specie infima; quæ ita est species, vt non sit genus:) quare non est contrahibilis per differentias essentiales; quæ sint gradus essentialis perfectionis: sed solùm multiplicatur in indiuiduis, per differentias indiuiduales: quæ non sunt essentiales, sed omnino extra essentiam eius: accidentales enim sunt; vel ad summum modi quidam substantiales. Secundò, sequitur; Speciem non esse essentialiter contrahibilem per differentias indiuiduales; sed sine tali contractione esse perfectam, & completam essentialiter: & ideo siue per plures determinetur ad plura indiuidua: vel per vnam tantùm ad vnum: & siue aliæ fiat possibiles, vel non; perfecta erit atque completa species, essentialiter in vno, non

minùs

minùs quàm in multis: & ideo in solo illo conseruabitur: quia determinatio per tales differentias, non est ei essentialis; sed vel accidentalis, vel modalis, & omnino extra essentiam.

16 Ad testimonium Arist quod adduxit Toletus, respondeo; sensum Aristotelis esse; quòd genus Logicum non possit conseruari, nisi cognoscatur ab intellectu, in ordine ad plures species: quia nō nisi per comparationem ad plures fit ab intellectu: nec aliud esse habet; quàm ab eo cognosci: non tamen requirit plures existētes, à parte rei; sed in vna conseruatur; si aliæ sint possibiles.

Ad argum. eiusdem opinionis respondetur. Differentiam constituere speciem, & distinguere eam ab aliis, existentibus quidem; aut possibilibus: nam cùm distinctio specifica per differentias, sit essentialis; necessariò dependet ab actuali existentia specierum. Quod probatur euidenter, quia diuersæ species florum, non minùs distinguuntur specie in hyeme, quando actu non existunt, quàm dum actu sunt: Bene ergo potest differentia constituere speciem, & distinguere eam ab aliis, etiam actu non existentibus, sed solùm possibilibus.

Ad argumentum secundæ opinionis, quod de specie Metaphysica procedebat; ex annotata doctrina responsum est: Quæ sic est applicanda ad formam eius; vt dum dicitur genus non posse conseruari in vna specie, quia est contrahibile per differentias oppositas: concedendum sit antecedens: sed minor distinguenda: nam species non est essentialiter contrahibilis per differentias indiuiduales, sicut genus per specificas: sed determinatio ad indiuidua extra essentiam eius est: & ideò non minùs in vno, quàm in multis potest conseruari essentialiter.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm definitio postrema speciei illis speciebus conueniat, quæ vnum tantùm indiuiduum habere possunt.

17 NVlla reperitur natura specifica, de qua certum sit non posse habere plura indiuidua: sed de Angelis, & corporibus cœlestibus, plures opinantur ita se habere, vt quælibet species, nec habeat, nec habere vllo modo possit plura: sed omnes Angelos specie distinctos esse, & non posse distingui solo numero, sicut Petrum & Ioannem. Quæstio igitur hæc conditionalis est, & non absoluta; & sensus eius est: An supposito quòd aliquæ sint species, quibus repugnet habere plura indiuidua, eis conueniat vltima definitio Porphyrij, quòd sint prædicabiles de pluribus differentibus specie in quid.

Sed priusquam probabiles opiniones circa eam proponamus, refutandum est illud, quod sine fundamento rationis quidam

asserunt:nempe his speciebus conuenire definitionem Porphyrij, per non repugnantiam. Quod ita declarant, vt quamuis non conueniat eis, prædicabiles esse de pluribus, in quantum tales species sunt; non multiplicabiles per plura indiuidua; tamen si considerentur sub communi ratione speciei, non repugnat eis, de multis prædicari: quia species, vt species, prædicabilis est de multis. Quod aperte falsum esse probatur. Primò, quia definitiones debent conuenire rebus positiuè, cùm naturam positiuam earum explicent: sed non repugnantia solùm est quædam negatio: ergo non sufficit, vt definitio eis conueniat. Secundò, quia, si talis non repugnantia sufficeret, vt dicatur his speciebus conuenire, sequitur etiam conuenire cuilibet indiuiduo, vt Petro, aut Ioanni. Probatur consequentia: quia licet ei repugnet prædicari de multis, in quantum est res singularis; tamen si consideretur sub ratione communi hominis, non repugnabit: cùm homo sit prædicabilis de multis: ideo quodlibet indiuiduum erit species prædicabilis, quod absurdum est.

Hoc igitur refutato: Prima opinio est Caietani, 1. par. quæst. 3. art. 9. in opusc. de ente, & essentia, cap. 5. & cap. præsenti, dubio 3. circa vltimam definitionem speciei, asserentis his speciebus verè conuenire. Quod vt declaret, distinguit duplicem potentiam in natura ad plura indiuidua, Physicam, & Logicam: Potentiam Physicam vocat realem, quam habet à parte rei, in quantum ex suis principiis potest multiplicari in pluribus indiuiduis, vt natura humana: Logicam verò, quam non habet, nisi vt à nobis intelligitur: & quia nos intelligimus naturas spirituales Angelorum, per similitudinem specierum, materialium, habentium plura indiuidua, & eas abstrahimus ab illo vno indiuiduo, quod habent, sicut naturas materiales à multis, vt hominem à Petro, & Ioanne: hinc est, quòd non minùs illis attribuamus denominationem prædicabilis de pluribus indiuiduis, quàm his, quæ plura habent indiuidua. 18

Probatur hæc sententia sic explicata, auctoritate Aristotelis, qui in cap. de substantia duo asserit. Primum, secundas substantias esse genera, & species, vt homo, & anima: primas verò, indiuidua, vt Petrus & Ioannes. Secundum; easdem secundas substantias esse prædicabiles de primis: sed naturæ Angelorum sunt genera, & species: vt spiritus est genus, Michael & Gabriel sunt species: ergo sunt secundæ substantiæ, & consequenter erunt prædicabiles de pluribus.

Probatur etiam ratione: quia si species Michaelis non potest habere nisi illud vnicum indiuiduum Michaelis; sequitur differentiam specificam eius, & indiuidualem, eandem esse secundùm rem, ratione tamen distinctam: vt specifica est à seipsa, vt est indi

indiuidualis: quia vt specifica, componit speciem simul cum genere: vt indiuidualis verò, determinat speciem iam compositam ad tale indiuiduum. Quo supposito, poterit intellectus cõsiderare naturam Michaelis, vt compositam ex genere & differentia: vt specificam, non considerata eadem differentia, vt indiuiduali: & hoc erit abstrahere naturam ab illo vno indiuiduo. Sic autem abstracta, prædicari poterit de illo, non prædicatione identica: quia ratione formali distinguitur ab indiuiduo: nec prædicatiõne æquali, quia indiuiduum inferius est respectu speciei: ergo prædicatione superioris de inferiori: sed prædicatio superioris est prædicatio vniuersalis: ergo prædicabitur prædicatione vniuersali de singulari: eritque verè prædicabilis de multis, cui conueniat definitio speciei. Probatur consequentia: quia vniuersale, & prædicabile conuertuntur. Hanc sententiam sequuntur Canterus in 2. parte huius cap. dub. 1. & Mercatus q. vnica, arg. 2.

19 Secunda opinio est multorum modernorum, quòd his speciebus non conueniat vllo modo definitio Porphyrij. Et videtur mihi probabilior, & tenenda.

Sed vt eam efficaciter probemus, vnum est notandum, nempe ita nos intelligere Deum, & Angelos, per species, aut similitudines rerum materialium, vt ex eis non formemus conceptus eis repugnantes, sed proprios: hoc est, qui eis solis conueniant, & cum eis conuertantur. Gratia exempli, per similitudinem rei corporeæ, intelligimus Deum, imperfectionem ab eo auferentes: & ideo concipientes de illo, quòd corpore careat, & purus spiritus sit: & per naturam compositam ex genere, & differentia, auferentes ab eo imperfectionem compositionis, intelligimus esse simplicissimũ. Et eodem modo intelligimus angelicam naturam, per species rerum corporearum, proprium conceptum de ea formantes: nempe, quòd incorporea sit, & spiritualis: & per species naturarũ materialium, quæ in pluribus indiuiduis multiplicantur, intelligimus Angelos non posse multiplicari, secundùm probabilem sententiam multorum. Et hæc doctrina vera est: Quia si non formaremus proprios, & veros conceptus de rebus spiritualibus: quamuis imperfectos, & per alienas species rerum corporearum: nec verè eas intelligeremus: quin multa eis attribueremus falsa, & naturæ earum repugnantia.

20 Ex eadem igitur doctrina, probatur primò nostra sententia contra Caiet. Quia licèt intelligamus naturas spirituales per species corporum; non tamen iis attribuimus proprietates corporum eis repugnantes: sed potiùs eas remouentes ab illis, intelligimus incorporeas esse: ergo supposito, quòd intelligamus non posse habere plura indiuidua, sicut habent corporeæ naturæ, per quarum species eas intelligimus: impossibile est, quòd eis tribuat

intellectus denominationes vniuersalium, aut prædicabilium.

Et in hoc decipitur primò Caiet. quia putat ex eo, quòd per species rerum materialium à nobis intelliguntur, denominari ab intellectu vniuersales, & prædicabiles de pluribus: quod non est verum, sicut nec verum est, quòd intelligamus esse corporeas. Secundò, decipitur in sua illa diuisione potentiæ Physicæ & Logicæ: nam potentia Logica, fundamentum saltem remotum habere debet in natura; etiam vt à nobis intelligitur; vt vera sit, & non ficta: sed nullum habet fundamentum in natura angelica, etiam vt à nobis intelligitur, multiplicatio indiuiduorum; cùm potiùs intelligamus ei repugnare: ergo nec habet potentiam Physicam, nec Logicam, secundùm quam possit denominari prædicabilis de multis.

Secundò probatur: Quia Deum intelligimus per species rerum materialium, sicut Angelos: ergo si angelica natura vniuersalis est, vt sic à nobis abstracta, & intellecta: Deus etiam erit vniuersalis, & prædicabilis de multis: quod patet esse falsum. Et si respondeas, adhuc esse diuersam rationem de Deo, & Angelis: quia species angelica componitur ex genere & differentia; & ideo potest ei attribui intentio vniuersalitatis: Deo verò non potest attribui: quia caret tali compositione. Solutio hæc nihil valet: quia speciei non attribuitur denominatio vniuersalis, aut prædicabilis: ex eo, quòd componatur ex genere, & differentia; sed quia comparatur ad plura indiuidua. Probatur hoc in speciebus subalternis: quæ licèt componantur ex genere, & differentia, non sunt species prædicabiles; sed tantùm subiicibiles: ergo licèt species angelica componatur ex genere, & differentia: non ideo capax est denominationis vniuersalis, aut prædicabilis; sed repugnat ei: sicut multiplicitas indiuiduorum.

Ex quibus sequitur: Non omnem speciem subiicibilem esse prædicabilem (etiam si infima sit) sed posse esse subiicibilem, & non prædicabilem. Quod euidens est in speciebus subalternis: quæ non sunt prædicabiles, sed subiicibiles tantùm: in infimis quoque verum erit, si repugnet illis pluralitas indiuiduorum. Et ratio eius est; quia ad speciē subiicibilem satis est quòd cōponatur ex genere & differētia: ad prædicabilem verò de multis, requiritur necessariò multitudo indiuiduorum, actu existentium, aut possibilium. 21

Ad testimonium Arist. pro sententia Caietani adductum, respondent aliqui, negando; quòd naturæ Angelorum sint secundæ substantiæ: sed hoc contrarium est verbis eiusdem Arist. quod ita probo: Quia Aristoteles asserit expresse, *Genera & species, esse secundas substantias*: sed naturæ Angelorum sunt species compositæ ex genere, & differentia: ergo sunt secundæ substantiæ. Continent etiam prædicata superiora, & spiritualia accidentia sustentant;

tant: & ideò dicuntur eis substare: non minùs quam species materiales:nec solùm prout singulares sunt,aut primæ substantiæ:sed etiam, vt sunt species: ergo negari non potest in doctrina Arist. quòd sint secundæ substantiæ.

Concedendum est ergo, quòd tales species sint secundæ substantiæ:negandum verò quòd eis non conueniat vniuersalis proprietas,assignata ab Aristotele: nempe,quòd de primis prædicentur: nam hæc proprietas singulis speciebus applicanda est, iuxta earum naturam: ita vt si plures habuerint primas substantias, de omnibus prædicentur:si vnam tantùm, solùm de illa: quod satis est ad veritatem vniuersalis locutionis, videlicet, proprium est secundis substantiis prædicari de primis.

22 Ad argum.concedendum est,quamlibet harum specierum abstrahi posse à suo indiuiduo: negandum tamen, quòd sic abstractæ, possit ei attribui relatio rationis, per quam sit prædicabilis de multis: nam demmet intellectus eam abstrahens, præsupponit ei repugnare plura indiuidua. Nec sequitur, Quòd intellectus eam abstrahat per species rerum materialium, quibus abstrahit alias naturas, plura indiuidua habentes:ergo sicut has denominat vniuersales, sic illas. Nam ex eo, quòd per tales species rerum materialium eas intelligit, non format eundem conceptum earum, ac materialium rerum, sed diuersum, iuxta naturam cuiuscunque:ita vt has intelligat esse multiplicabiles in pluribus indiuiduis; illas verò ad vnicum esse determinatas.De quo concedimus,prædicari posse,non prædicatione identica,nec prædicatione superioris,sed æqualis,ad modum, quo differentia vltima prædicatur de sua specie. Et ratio huius est: quia supposito, quòd natura Michaëlis non potest habere plura indiuidua,solùm dicit ordinem ad vnam differentiam indiuidualem,etiam si ab illa abstrahatur: ideo non magis coarctatur per illam:sed quomodocunque accipiatur, cum ea conuertitur. Talis autem prædicatio,eiusdem speciei de suo indiuiduo: licèt similis sit prædicationi vltimæ differentiæ, de sua specie, ratione æqualitatis,sed quia prædicatur in Quid, tanquam totum actuale, & completum, ad secundum prædicabile potiùs reducenda est. Species igitur, quibus repugnat pluralitas indiuiduorum, subiicibiles tantùm sunt; quibus conueniunt duæ definitiones assignatæ à Porphyrio: nam species Michaëlis,subiicitur suo generi proximo: quod est spiritus: & etiam remoto, quod est substantia incorporea aut spiritualis:sed non sunt species prædicabiles:ideò non conuenit eis vltima definitio.

QVÆS

QVÆSTIO V.

An species distinguatur à genere, per illas particulas suæ definitionis, prædicari de pluribus differentibus numero.

QVæstio hæc occasionem sumpsit ex Porphyrio: qui cap. de genere docuit, *Speciem distingui à genere:* quia genus de pluribus differentibus specie prædicatur; species verò de pluribus differentibus numero. Sed in præsenti capite, & etiam in vltimo huius libri concedit, *Genus etiam differentibus numero prædicari:* quia cum sit prædicatum superius respectu speciei, vt animal respectu hominis, necesse est prædicari, de quibuscunque prædicatur species. Quare non videtur excludi posse à definitione vltima speciei, per illas particulas, *prædicari de pluribus differentibus numero:* nec est alia per quam excludatur. Et ideo non erit bona definitio, quia non distinguit secundum prædicabile à primo. 23

Est igitur prima opinio Alberti Magni tractu de prædicabilibus cap. 1. asserentis, speciem distingui à genere per illas particulas (*prædicari de pluribus differentibus numero*) quia in hoc sensu intelliguntur à Porphyrio, vt species per seipsam, & immediatè prædicetur de indiuiduis: genus verò non per seipsum, aut immediatè: sed mediante specie. Et ratio huius sententiæ est; quia species per se componitur ex genere, & differentia: & ideo per seipsam participat naturam generis: indiuidua verò non componuntur per se ex genere & differentia, sed solùm participant naturam generis: quia participant naturam speciei, in qua continentur: ideo enim Petrus est animal; quia est indiuiduum speciei humanæ, compositæ ex natura sensitiua, & rationali.

Hæc expositio probatur falsa duobus argumentis. Primò; Genus prædicatur per seipsum, aut immediatè de indiuiduis: ergo per hoc non distinguitur ab eo species. Probatur antecedens: in his prædicationibus; hoc animal est animal, hoc viuens est viuens; quæ verè sunt immediatè, & non solo nomine: nam prædicatum significat naturam sensitiuam in communi, & subiectum eandem naturam singularizatam: sed inter naturam in communi sumptam, & in singulari, nullum potest esse medium; ergo immediatè prædicatur genus de indiuiduis.

Secundò; Quia indiuidua duobus modis considerari possunt. Primo, vt sunt à parte rei: & sic nullum est, quod non contineatur sub aliqua specie, & ea mediante participet naturam genericam: & ideo vocantur indiuidua speciei: vt Petrus, & Ioannes, sub his nominibus. Alio modo, in quantùm concipiuntur ab intellectu, sub gradu naturæ superioris: non considerato gradu specifico: quem reuera participiant, vt si Petrus consideretur 24

sub

sub gradu naturæ sensitiuæ, non considerato gradu rationali, quem participat ab specie humana, in qua acceptione significatur nomine huius animalis. Et indiuidua hoc modo considerata, vocantur generica: quia formaliter, & immediatè significant, & participant naturam genericam. Vnde sequitur; quod licèt de indiuiduis specificis prædicetur genus media specie, de genericis tamen per seipsum, & immediatè prædicatur; quare dū prædicatur de indiuiduis, hoc modo consideratis, non distinguetur ab specie.

Ideo secunda opinio Auicenæ, concedens genus per seipsum, & immediatè prædicari de indiuiduis asserit; illa verba definitionis, (quod prædicatur de pluribus differentibus numero) cum duplici limitatione intelligenda esse; vt per ea distinguatur species à genere: nempe de his, quæ solo numero distincta sunt: & de his tantùm, & non de aliis; quæ plusquam numero distinguuntur. Vnde cùm genus non de indiuiduis tantùm, sed etiam de speciebus prædicetur, excluditur per illa verba, sic exposita, à definitione speciei.

Sed hæc etiam sententia insufficiens est. Probatur primò: quia sicut definitio debet conuenire definito positiuè, & non tantùm per negationem; sic etiam debet illud distinguere ab aliis, per differentiam positiuam, & non per solam negationem: quia sola negatio non potest esse differentia distinguens species: sed prædicari de indiuiduis, & non de aliis magis diuersis, est pura negatio: ergo non potest distinguere secundum prædicabile à primo.

75 Secundò; Si semel concedatur genus immediatè prædicari de indiuiduis, sicut speciem; etiam si de speciebus prædicetur; non sequitur non esse speciem: sed non esse solùm speciem, sed etiam genus; cùm definitio vtriusque ei conueniat: ergo non distinguitur ab specie per illas particulas.

Propterea tertia opinio tenet; Non distingui per illas materialiter consideratas, sed formaliter: hoc est, sub tali modo prædicandi speciei proprio: quia species prædicatur de indiuiduis, completè, hoc est, vt totum actuale, & completum, prædicans de illis totam essentiam: genus verò prædicatur incompletè; quia licèt per modum totius potentialis prædicetur, tamen solùm prædicat partem: vt animal non prædicat totam naturam Petri, sed solùm sensitiuam, quæ pars illius est. Et hoc modo intelligi debet Porphyrius, dum distinguit speciem à genere, per prædicari de pluribus differentibus numero.

Hæc etiam opinio falsa probatur, argumento ad hominem, ex eo, quod cōcedit, desumpto: nempe, genus prædicari per seipsum, & immediatè de indiuiduis generis: vt animal de hoc, & illo animali. Quo supposito, sic argum. Animal prædicatur per se, & immediatè de hoc & illo animali; ergo natura sensitiua sumitur in

his

his prædicationibus, vt immediatè participata ab eis, & non media aliqua specie: sed non sumitur genus vt totum potentiale, & incompletum, atque contrahibile per differentias, nisi in quãtum per illas descendit ad species; ergo nec prædicatur incompletè, nisi de speciebus, aut de indiuiduis eius mediantibus: ideo impossibile est, immediatè prædicari de indiuiduis, & prædicari incompletè. Quare, nec potest distingui ab specie, per modum prædicandi incompletum de indiuiduis.

His sententiis refutatis, duabus conclusionibus explicatur nostra. Prima est, Genus non prædicatur de indiuiduis per seipsum, & immediatè tanquam genus, sed per modum speciei: & ideo tales prædicationes, non ad primum, sed ad secundum prædicabile pertinent. Hæc conclusio primò explicanda est, deinde probanda. Explicatur autem hoc modo: Genus non prædicatur per seipsum, aut immediatè: nisi de indiuiduis genericis: vt animal de hoc & illo animali; & in his prædicationibus significatur natura generica, vt immediatè participata ab indiuiduis; & non mediante aliqua specie: quare non consideratur vt contrahibilis per differentias essentiales: & ideo nec vt imperfecta, & incompleta, sed vt completa ex genere, & differentia, immediatè determinata ad indiuidua, per differentias indiuiduales proprias, & non alterius naturæ inferioris: quæ propria sunt infimæ speciei: vnde in eisdem prædicationibus immediatis formaliter sumitur, per modum infimæ speciei, & non tanquam genus, nec prædicatione generis prædicatur; sed tanquam species, & prædicatione speciei. 27

Sic autem explicata conclusio probatur duplici argumento. Primò: Cùm genus prædicatur immediatè de indiuiduis generis, concipitur natura generica, vt immediatè participata ab eisdem indiuiduis: ergo vt immediatè contracta per differentias indiuiduales sibi proprias: sed immediatè contrahi per differentias indiuiduales, conuenit speciei, & non generi, vt genus est: ergo in his prædicationibus, non habet modum generis; sed speciei. Probatur minor: quia genus vt genus, non contrahitur immediatè per differentias indiuiduales, sed specificas: ergo dum formaliter concipitur in eisdem prædicationibus, tanquam contractum immediatè per differentias indiuiduales propriæ naturæ, non concipitur tanquam genus; sed per modum speciei. 28

Secundò: Id quod concipitur tanquam immediatè contractum, per differentias indiuiduales concipitur, vt quid iam completum in sua natura: sed animal in hac prædicatione, Hoc animal est animal, consideratur, vt immediatè contractum, per differentias indiuiduales eiusdem naturæ sensitiuæ; ergo significatur vt quid completum in sua natura, composita ex genere, & differentias: nempe ex viuenti, & sensibili: & ideo non vt incom

incompletum, neque vt genus, sed per modum speciei.

Secunda conclusio: Genus vt genus non prædicatur de indiuiduis per seipsum, sed per speciem. Hæc satis est manifesta, supposita præcedenti: nam si genus non prædicatur immediatè de indiuiduis, tanquam genus, sed per modum speciei: sequitur, quod dum prædicatur de illis tanquam genus, non per seipsum, & immediatè prædicatur, sed per speciem, & diuerso etiam modo, atque species: quia per modum totius potentialis, & contrahibilis, solùm prædicant partem essentiæ, cùm tamen species prædicetur, vt totum completum, atque perfectum. Et ex his intelligitur, bene fuisse exclusum à Porphyrio genus à definitione speciei, per illas particulas: *Quod prædicatur de pluribus differentibus numero*; sic ab eo intellectas; vt per se, & non per aliud prædicetur species de indiuiduis, atque etiam completè; cùm tamen neutrum conuenire possit generi, vt genus est.

29 Ad formã arg. primæ opinionis respondeo: Solam speciem componi per se ex genere, & differentia: & ideo solam speciem per se participare naturam generis, vt genus est: indiuidua verò media specie: sed eadē natura generica, vt consideratur immediatè contracta ad propria indiuidua, immediatè etiam participatur ab eis: non tamen sub ratione generis; sed speciei, cui cõuenit immediatè contrahi per differentias indiuiduales. Talia autem indiuidua ita considerata, non existunt à parte rei, sed formaliter accipiuntur ab intellectu, sub gradu naturæ superioris, & genericæ.

QVÆSTIO VI.

An detur vna ratio communis, atque realis indiuiduorum, quæ definiatur per secundam definitionem indiuidui.

DE Indiuiduo agit Porphyrius cap. præsenti, quia est terminus relationis speciei, per quem definita est species vltima definitione: & ideo ex eius notitia dependet notitia speciei. Sed duplici definitione definiuit indiuiduum. Prima, *In quantum est prædicabile de vno, per terminos secundæ intentionis*: & propterea secundò intentionaliter intelligitur talis definitio ab expositoribus. Secundam verò tradidit, per proprietates reales, dicens, *Indiuiduum esse, cuius collectio proprietatem quæ in vno sunt, in alio reperiri non possunt*: quare hæc est veluti fundamentum primæ, & ideo prius est à nobis examinanda, quàm illa. Et quia definitio quæcunque explicare debet aliquam rationem communem omnibus, quæ sub definito continentur, vt definitio hominis, rationem hominis communem omnibus hominibus; quæritur titulus quæstionis, An per hanc definitionem Indiuidui, definiatur aliqua ratio realis communis omnibus indiuiduis.

Et est

Et est prima opinio Soti, quaestione vnica huius capitis, in solutione ad secundum, asserentis, Nihil dari reale, quod omnibus indiuiduis sit commune, & per hanc definitionem explicetur: sed definitum Formale, & vt Quo, esse secundam intentionem indiuidui; Materiale verò, & vt Quod reale Indiuiduum non secundùm esse reale commune omnibus, sed vt denominatur à secunda intentione, sicut in definitione generis diximus, definiri naturam genericam, prout denominatur à secunda intentione.

Habet autem haec opinio duo argumenta, quibus probatur nihil dari reale commune omnibus indiuiduis, quod definiri possit. Primum, Quia indiuidua duo habent: Vnum est participatio naturae specificae, sub qua vniuocè conueniunt, vt Petrus, & Ioannes, in eo, quòd vterque est homo. sed communis haec ratio, specifica est, & non indiuidualis: quare non potest esse definitum huius definitionis, sed per definitionem potiùs speciei explicatur. Alterum quod habent, est differentia indiuidualis, propria atque distincta per quam contrahitur natura specifica, & fit singularis: & per hanc differentiam constituuntur in ratione singularium, aut indiuiduorum, & distinguuntur inter se. Gratia exempli, Petrus habet naturam humanam, per quam est homo, & conuenit cum Ioanne, & differentiam indiuidualem, per quam est talis homo singularis, & distinguitur à Ioanne, & sub prima ratione, certum est non definiri, quia sub ea consideratus, non est singularis, sed sub secunda. Sed sub ratione singularium, non possunt conuenire indiuidua: ergo nihil reale datur eis commune, quod definiatur. Minorem sic probo: differentiae indiuiduales sunt primò diuersae; & per quas vltimò distinguuntur indiuidua: ergo ratione illarum non possunt conuenire: quare nihil reale commune habere possunt, quod definiatur, sicut in quantum diuersa sunt, non possunt conuenire.

Secundum; Singularia vt distincta sunt, propriis, ac diuersis nominibus significantur, vt Petrus, & Ioannes: ergo sub propria, & vltima ratione singularitatis non conueniunt. Probatur consequentia: quia si sub ea conuenirent, per alias differentias indiuiduales deberent distingui, quarum ratione conuenire etiam possent, si ratione earum, quas modò habent, conueniunt: & tunc per alias differentias distinguerentur, dareturque processus in infinitum. 31

Et confirmari potest arg. hoc modo: Si indiuidua vt indiuidua sunt realia, habent conuenientiam vniuocam abstractam à Petro, & Ioanne, ac caeteris: sequitur species etiam reales atomas, vt distinctas, habere conuenientiam realem vniuocam: ita vt ab homine & equo non solùm vt conueniunt in animali, sed etiam, vt sunt species distinctae per rationale, & irrationale, possit abstrahi

abstrahi vnus conceptus realis eis communis, & vniuocus: quod patet esse falsum.

32 Secunda opinio affirmat;Dari aliquid reale commune, & vniuocum indiuiduis, quod per hanc definitionem Porphyrij definiatur. Hæc est D. Th. 1.par.qu.30.art.4.Caie.cap.præs. & 1.par. quæ.29.art. 1. & Canteri in expositione huius definitionis, & capit.de substantia, in expositione definitionis primæ substantiæ, quam sequuntur plures moderni. Et mihi videtur probabilior.

Sed duo sunt probanda, aduersus primam opinionem, vt maior probabilitas secundæ constet. Primum est, quod non definiatur secunda intentio, vel natura indiuidui vt ab ea denominatur. Secundum,quòd definiatur aliquid reale.

Pobatur primum, Quia omnia verba in definitione posita, significant proprietates reales indiuidui,per quarum collectionem distinguitur vnum ab altero : nam licèt in multis conuenire possint, tamen quodlibet habet aliquam sibi propriam, diuersam à propriis aliorum:vnde collectio,quæ ex communibus, & propria constat,distincta est in singulis, & per illam distinguuntur: ergo collectio,per quam definitur indiuiduum, constat ex proprietatibus realibus,vt reales sunt,& non vt denominantur à secunda intentione. Probatur consequentia : quia indiuiduum constituitur per proprietates reales, ante operationem intellectus: ergo sine vllo ordine ad secundam intentionem.

Probatur secundum, duplici ratione. Primò : Definitio hæc, communis est omnibus indiuiduis substantiæ, quæ per eam definiuntur:ergo aliquid commune definitur per eam, non sola vox: quia æquiuocum esset, quod definiretur; vt canis, quod constat non posse definiri:ergo definitur aliquid commune,per vocem significatum,vt reale:vt probatum est; nempe, ratio indiuiduationis realis in concreto.

33 Secundò:A quacunque côuenientia reali vniuoca, abstrahi potest conceptus realis vniuocus: sed indiuidua conueniunt vniuocè in modo particulari essendi : ergo talis modus abstrahi potest ab eis;vt in eo æqualiter conueniunt, poterunt definiri. Probatur minor quia æquè conuenit Petro, & Ioanni, modus particularis essendi, per quem determinatur natura humana, vt sit singularis in vtroque. Hoc autem commune definitur, & confirmari potest hoc modo : Syllogismus iste constituitur in Darij : Omne indiuiduum est incommunicabile;Petrus est indiuiduum : ergo est incommunicabilis: sed si nihil commune datur indiuiduis, sequitur esse vitiosum:ergo dicendum est, aliquid reale commune eis dari Probatur minor:quia medium erit æquiuocum, nempe indiuiduum,nihil commune indiuiduis significans præter vocem.

Pro solutione argumentorum notandum est: Tribus modis

considerari posse indiuidua. Primo; in quantum conueniunt in natura specifica: vt Petrus, & Ioannes, in natura humana: ratione 34
cuius conuenientiæ, quilibet vocatur homo; & conceptus iste non est indiuiduorum, vt indiuidua sunt; sed conceptus speciei. Secundo modo considerantur, vt sunt particulares: ac determinati homines; per proprias differentias indiuiduales: & iste conceptus, non est naturæ, sed indiuiduationis. Quem adhuc dupliciter consideramus. Primò, vt talis indiuidui est, nomine particulari, & proprio significati, Petri, aut Ioannis. Secundò; vt est rei singularis, & indiuiduæ: non determinando hanc differentiam indiuidualem, Petri aut Ioannis; sed differentiam indiuidualem, vt sic: abstrahendo à determinatis, Petri & Ioannis: & secundùm primam considerationem, nihil commune habere possunt: in secunda verò, communis est eis conceptus indiuidui, vt sic; per quem significatur differentia indiuidualis: & non aliqua determinata, & in concreto indiuiduum sub ratione indiuidui: non determinando hoc, vel illud.

Vnde sequitur: Conceptum communem, quem indiuidua habere dicimus, non esse conceptum rei, aut naturæ: sed conceptum 35
modi determinantis naturam: & sub tali conceptu definiri indiuiduum in hac definitione.

Ad primum arg. Concessa maiori, negatur minor: quòd indiuidua, vt indiuidua sunt, nihil commune habere possint: nam licèt differentiæ indiuiduales sint primò diuersæ: & vt tales nihil propriis rationibus commune habere possint: tamen in officio conueniunt; nempe, in determinando naturam specificam, ad particularem modum essendi: quod est constituere eam in indiuiduo: licèt quælibet secundùm propriam rationem; constituat indiuiduum determinatum ac diuersum.

Ad secundum respondetur: Distinguendo consequens: nempe, singularia sub vltima ratione singularitatis, non conuenire. Nam propriæ singularitates Petri, & Ioannis, duobus modis considerari possunt. Primo vt singularitates sunt. Secundo, vt tales singularitates. Et si primo modo considerentur, conueniunt: quia commune est eis officium singularizandi naturam: si verò secundo modo, conuenire non possunt. Nec datur processus in infinitum: quia sub illa ratione communi, considerata indiuidua, non distinguuntur per alias differentias indiuiduales; sed per easdem, consideratas sub vltima ratione particulari, ac determinata: quibus hoc modo sumptis, nihil commune datur; & ideò nec est necessarium, per alias differentias distingui.

Et quod de indiuidualibus differentiis dicimus, de specificis 36
intelligendum est: quæ licèt secundùm proprias rationes, non cõueniant in aliquo; sed sint primo diuersæ: vt rationale, & hinnibile

nihile:tamen in officio diuidendi genus,& constituendi speciem, conueniunt. Quam conuenientiam definiuit Porphyrius, cap. de differentia,dicens: *Differentia est, quæ diuidit genus, & constituit speciem.* Et conuenientia hæc specierum: vt per differentias specificas constituuntur, etiam est modalis: quia non est ratione naturæ differentiarũ; sed solùm ratione officij constituendi speciem:& ideo non est media inter proximum genus,& species: sed natura generis proximè descendit ad species, per differentias: licèt differentiæ ipse, & species, per eas modaliter conueniant: vt expositum est. Si autem inquiras, Ad quod prædicabile pertineat indiuiduum reale, sub hac ratione communi, sub qua definitur: Respondet Caiet. speciale prædicabile, distinctum à cæteris, pro eo esse ponendum; quia habet modum prædicandi distinctum: non enim prædicatur in Quid: neque in Quale quid: sed in cuiusmodi, nec est prædicatum Accidentale: sed Substantiale: Dicendum tamen est: Non posse speciale prædicabile constituere: quia non est prædicatum naturæ aut alicuius gradus essentialis eius:sed modi substantialis, eiusdem naturæ specificæ: & ideo ad prædicabile speciei reduci debet, propter maximam similitudinem cum ea: quia prædicatur de pluribus differentibus numero, substantialiter.

QVÆSTIO VII.

An secunda intentio Indiuidui, per primam definitionem Indiuidui definita, sit vna.

37 Quæstio hæc præsupponit vnum: & quærit alterum. Illud quod præsupponit est: quòd secunda intentio Indiuidui, in communi considerata,hoc est abstracta ab hac, & illa secunda intentione Indiuidui, denominante Petrum, & Ioannem, prædicabilis de vno, sit definitum primæ definitionis Indiuidui: nempe, *Indiuiduum est, quod de vno prædicatur.* Quærit verò, An sit vna: id est, An habeat vnam rationem communem, & vniuocam, respectu secundarum intentionum, denominantium particularia Indiuidua.

Sed hoc quod præsupponit, videtur falsum, vt probant hæc arg. Primò: Secunda intentio Indiuidui, in communi considerata, prædicatur de hac & illa secunda intentione Indiuidui, denominante Petrum & Ioannem: ergo est prædicabilis de multis: sed definitio asserit, Indiuiduum esse prædicabile de vno: ergo non potest illi conuenire:sed potiùs conueniet ei definitio speciei: cũ prædicetur de pluribus differentibus numero in Quid.

Secundò: Probatur quòd non sit vna:ex quo etiam colligitur, quòd non sit definitum: quia definitum vnum debet esse; hoc est vniuocum, respectu omnium, quibus definitio conuenit: sed

non omne indiuiduum prædicatur de vno: sed quædam de pluribus:ergo secunda intentio Indiuidui, quæ est eis ratio prædicandi:non habebit vnam rationem communem vniuocam, respectu omnium, Consequentia euidens est: quia ab eo, quod prædicatur de vno, & ab alio, quod prædicatur de pluribus, non potest abstrahi ratio communis prædicandi de vno, cui conuenit definitio hæc, Probatur item antecedens: quia Indiuiduum vagum, vt quidam homo, prædicatur de pluribus vniuocè, vt de Petro, & Ioanne: & Indiuiduum ex demonstratione; vt hoc album, prædicatur de eisdem: ergo quædam secunda intentio Indiuidui, erit ratio prædicandi de vno, alia verò ratio prædicandi de multis.

Pro solutionibus huius quæstionis notandum est, quòd sicut in definitione generis diximus, duplex esse definitum, *Quo*, *&* *Quod:* Definitum Quod, esse naturam genericam, vt denominatam à secunda intentione generis; & definitum, Quo, eandem secundam intentionem, vt denominantem naturam; & ex vtroque sic ordinato, fieri vnum totale, atque completum. Præterea, tam definitum Quod: quam definitum Quo, duplex esse: Adæquatum, & Proximum: & Inadæquatum, atque Remotum: ita vt natura generica, in communi sumpta, sit definitum adæquatum, & proximum:remotum verò, & inadæquatum, quæcunque natura generica particularis, vt animal, vel color: & definitum, Quo, adæquatum & proximum, esse secundam intentionem generis in cōmuni sumptam:inadæquatum verò, & remotum particularem intentionem denominantem animal, aut colorem. Ita dicendum est modò; Definitum, Quod proximum, & adæquatum, esse naturam Indiuidui in communi acceptam, vt denominatur à secunda intentione, prædicabilis de vno; inadæquatum, & remotum, quodlibet Indiuiduum in particulari. Et definitum Quo, adæquatum, & proximum; esse secundam intentionem Indiuidui, in communi sumptam, vt est ratio denominans Indiuiduum in communi prædicabile de vno:remotum verò, & inadæquatum; quamcunque intentionem indiuidui, denominantem Petrum, & Ioannem, prædicabilem de vno. Et ex vtroque definito, Quo, & Quod, vt ordinato ad alterum, fit vnum completum, & adæquatum; quod per definitionem explicatur: quæ definitio conuenit, vt Quod, naturæ indiuidui; vt denominatæ à secunda intentione, prædicabili de vno:& secundæ intentioni, vt denominanti eandem naturam. 38

Ex quibus colligitur vnica conclusio; per quam respondemus quæstioni:& est talis;Secunda intentio Indiuidui in communi accepta, vt est ratio denominans naturam indiuidui, etiam in communi acceptam, est vna, atque vniuoca; & est etiam definitū 39

forma

formale huius definitionis, sicut natura indiuidui denominata, est vna; & est definitum materiale. Probatur vtrumque hac ratione: Secunda intentio Indiuidui, æqualiter denominat quodlibet Indiuiduum prædicabile de vno: & natura Indiuidui, in communi æqualiter est denominata ab ea: ergo vtraque est vniuoca; & suo modo definitum huius definitionis.

Pro solutione primi argumenti, notandum est; Secundam intentionem Indiuidui in communi, dupliciter posse considerari, vt Quo, & vt Quod: & prima consideratio formalis est; quia considetatur vt forma denominans naturam indiuidui; prædicabilem de vno. Secunda verò; materialis: quia consideratur tanquam id, quod prædicatur de multis, secundis intentionibus Indiuiduorũ. Vnde secundùm primam consideratioñẽ tantùm, pertinet ad præsentem definitionem; vt formale definitum eius: secundùm aliam verò, ad prædicabile speciei pertinet: quia prædicatur de pluribus differentibus numero, in Quid: pertinet quidem, non propriè, sed reductiuè, & impropriè: quia sicut indiuiduum quodcunque, non prædicatur prædicatione propria, pertinente ad artem, & scientiam, sed impropriissima, & quæ vocatur identica, & naturalis: ita secunda intentio indiuidui, tanquam incompletum quid, & impropriè, prædicatur de hac & illa secunda intentione Indiuidui: & ideò solùm per quandam similitudinem denominatur à secunda intentione speciei; sicut naturæ completæ, denominantur propriè. Argum. verò procedit de secunda intentione Indiuidui materialiter considerata, & ideo nihil probat contra nostram conclusionem.

40 Ad secundam respondeo, quòd per hanc definitionem non definitur quodlibet Indiuiduum, sed proprium, ac determinatum, quod de vno prædicatur, hoc est de seipso, prædicatione identica: & ideo nec definitum formale est, nisi secunda intentio propria Indiuidui; quæ est ratio prædicandi de vno. De indiuiduo verò vago, asserunt quidam, non definiri hac definitione, quia est complexum; vt quidam homo. Alij verò dicunt, non definiri: quia nihil determinatum significat; sed vagum quid, quod ad singularia omnia eiusdem naturæ se extendit, nullum determinando. Sed vtrumque est falsum. Primum quidem; quia Quidam, vel Aliquis, signa quædam sunt; non significantia rem distinctam à nomine, cui adiunguntur; sed particularem modum essendi; qui est indiuidualis differentia, à qua denominatur: res autem determinata per modum, vna, & eadem est: ergo Indiuiduum vagum; aut ex demonstratione, res simplex est; & nomen, quo significatur, incomplexum; quamuis voce videatur complexum; vt quidam homo; significat naturam humanam singularizatam; non significando vltimas rationes singularium, per quas distinguitur in diuersis

indiuiduis. Hanc verò rem, determinatam esse, aut determinatum conceptum, manifestũ est:quamuis non determinet aliquod indiuiduum:de quo verificetur in propositione:sed sufficit in vno, aut altero verificari. Ex quo patet, falsum esse secundum. Quare dicendum est:Indiuiduum vagum, non esse propriè Indiuiduum; cùm de multis prædicetur: & ideo non pertinere ad præsentem definitionem.

Si autem aliquis obiiciat, aduersus hanc definitionem Indiui- 41
dui:illud quod asserit Arist. in prædicamento substantiæ, nempe, *A prima substantia, nulla est prædicatio*; quod est idem, ac si dicatur ab Indiuiduo nulla est prædicatio: cùm indiuiduum, & prima substantia, idem sint: vnde ex eo videtur sequi, Indiuiduum nullo modo prædicari: consequenter nec de vno; vt in definitione dicitur. Respondetur, duplicem esse prædicationem: Vnam propriam, & doctrinalem; cuius prædicatum aliquo modo diuersum est à subiecto: Alteram impropriam, & non aptam ad doctrinam, vel scientiam; sed quasi naturalem; in qua idem est prædicatum, & subiectum: dum ergo Arist. asseruit; *A prima substantia, vel ab indiuiduo, nullam dari prædicationem*; de doctrinali loquitur, & naturalem seu identicam non excludit, de qua intelligitur hæc definitio Porphyrij; *Indiuiduum est, quod de vno solo prædicatur.*

CAPVT IV.

De Differentia.

TEXTVS PORPHYR.

Differentia verò, & cõmuniter, & propriè, & propriissimè, dicitur, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Porphyrij in præsenti capite, est explicare naturam 1
tertij prædicabilis, quod est Differentia. Diuiditur autem caput in duas partes; in quarum prima diuidit Differentiam quinque diuisionibus. In secunda, eam definit quinque aliis definitionibus.

Prima diuisio est, Differentia vna est Communis; alia Propria; & alia Propriissima. Communis differentia est, illa; qua aliqua differunt accidẽte communi; vt albedo Petri, est differentia communis, qua differt Petrus albus, à Ioanne nigro. Differentia propria est, qua differunt aliqua accidenti inseparabili; vt albedo cygni; per quam differt à coruo. Propriissima tandem differentia vocatur illa; per quam distinguuntur aliqua specie; vt rationale, per quod differt homo à leone.

Secunda diuisio differentiæ est; secundùm officium proprium eius, quod est diuersum facere; & sic se habet. Differentia quædam

dam

dam est,quæ facit diuersum per se,vt essentialis:alia quæ facit diuersum per accidens:vt accidentalis. Hæc diuisio, non est minùs vniuersalis,quàm præcedens: quamuis duo tantùm membra habeat: quia sub membro eius secundo continentur duo membra primæ;nempe differentia communis & propria.

Tertia diuisione diuiditur etiam Differentia,secundùm totam suam latitudinem,in Separabilem,& in Inseparabilem: ita vt sub secundo membro,comprehendatur differentia communis,& propria. Nam differentia separabilis est, qua differunt aliqua accidenti separabili,vt albedo parietis: inseparabilis verò qua differunt inseparabiliter;vt rationalitate,aut risibilitate.

Quarta diuisio est Differentiæ inseparabilis, in Inseparabilem per se,vt rationale: & Inseparabilem per accidens, vt albedo cygni: & est minùs vniuersalis, quàm præcedentes: quia subdiuisio est vnius membri,tertiæ diuisionis; nempe,differentiæ inseparabilis:& duo tantùm membra continet primæ,videlicet propriam differentiam,& propriissimam.

Vltima diuisio est:Differentia vna est; quæ diuidit genus;alia, quæ constituit speciē:Exemplum ponit in animali;cuius differētia constitutiua est sensitiuum;diuisiua verò rationale. Et diuisio hæc minùs comprehendit, quàm præcedens; cùm sit subdiuisio quædam vnius mēbri eius,nempe differentiæ inseparabilis per se: potéstque vtrūque membrum eius conuenire eidem differentiæ, non tamen eadem ratione;nec respectu eiusdem;sed diuersorum: quia vtrumque officium exercere potest; vt rationale, est differentia diuisiua animalis,& constitutiua hominis.

2 In secunda parte cap. definit Differentiam quinque definitionibus;quarum prima talis est:*Differentia est,qua species excedit genus*; vt homo excedit animal: quia propter naturam sensitiuam eius,continet rationalem; non contentam actu in eodem animali.Hanc verò differentiam asserit habere speciem;non à se,nec ex nihilo:sed ab ipso genere,in cuius potestate continetur,& ab intellectu educitur de potentia eius,& tribuitur speciei;vt ex ea simul cum genere componatur.

Secunda definitio talis est:*Differentia est,qua prædicatur de pluribus differentibus specie,in Quale quid.*Probat Porphyrius: Differentiam prædicari in Quale quid:quia ad quæstionem factam de specie, per Quid: propriè respondemus per Genus; ad quæstionem verò factam per Quale; non minùs propriè per Differentiam.Vt si inquiratur, Quid est homo?propriè respondemus esse animal:si verò Quale animal; non minùs propriè dicimus, esse rationale: ergo Genus prædicatur in Quid, sed Differentia in Quale;non quidem absolutè: quia non est qualitas accidentalis, sed pars essentialis speciei: & ideo prædicatur in Quale;addito,

quid; vt denotetur prædicari in Quale essentiale.

Tertia definitio est: *Differentia separat ea, quæ sub eodem genere conueniunt*; vt rationale, separat hominem à leone, cum quo conueniunt in animali.

Quarta definitio: *Differentia est, qua differunt à se singula*; vt per rationale differt homo à leone. Differentia enim constituit Speciem, & ab aliis separat eam.

Vltima definitio, magis propria videtur, quàm præcedentes, quia explicat potissimum actum eius. Ait enim: *Differentia confert ad substantiam rei; & est pars essentiæ ac definitionis eius*. Vtrumque habet rationale: confert enim, hoc est, iuuat per se, ad substantiam hominis, & cùm eum componat cum animali, est vera pars essentiæ ipsius: & vltima quidem, vt per hoc distinguatur à Genere. Per has quinque definitiones, solùm definit Porph. Differentiam propriissimam, quia hæc sola est essentialis, & sola etiam pertinet ad tertium prædicabile.

QVÆSTIO I.

Vtrùm prima diuisio Differentiæ in Communem, Propriam & Propriissimam, sit sufficiens.

DVobus modis intelligi potest, Insufficientem esse aliquam Diuisionem: vel quia aliquod membrum ei deficit: aut quia aliud continet superfluum. Vtroque autem modo insufficiēs probatur hæc diuisio Differentiæ. Et primò, quòd aliqua membra contineat, quæ non continentur sub diuiso, hoc arg. Diuisum huius diuisionis est tertium prædicabile: sed Differentia communis, & propria, non pertinent ad tertium prædicabile, sed ad quintum: ergo non continentur sub diuiso. Probatur minor: quia Differentia communis, & propria, sunt accidens separabile, & inseparabile: sed hæc pertinent ad quintum prædicabile, vt notum est: ergo non possunt pertinere ad hanc diuisionem.

Quòd verò alia membra ei desint, duobus aliis argumentis probatur. Primò, quia Differentia indiuidualis, per quam differt vnum Indiuiduum, ab altero, non est communis, nec propria, cùm non sit accidens, nec est propriissima: ergo non continetur sub aliquo membro diuisionis, sed aliud pro illa addendum est. Probatur non esse propriissimam: quia *Differentia propriissima est specifica*; vt docet expressè Porphyrius in eadem diuisione: sed indiuidualis non est specifica, vt notum est: ergo nec est propriissima Differentia.

Secundò: Propriæ passiones specierum, vt risibilitas, faciunt differre easdem species, accidenti inseparabili: & tamen non sunt differentiæ propriæ; ergo nec pertinent ad hanc diuisionem. Consequentia

ſequentia euidens eſt: quia non poſſunt ad duo alia membra pertinere: cùm nec ſint accidentia ſeparabilia, nec Differentiæ ſpecificæ. Item probatur minor: quia Differentiæ propriæ, vt Porphyrius aſſerit, in explicatione quartæ diuiſionis, ſuſcipiunt magis, & minus: quod conſtat conuenire propriis paſſionibus ſpecierum.

Tenendum tamen eſt, Diuiſionem hanc ſufficientem eſſe. Quod non ſolùm probatur authoritate Porphyrij, & expoſitorum omnium; ſed hac ratione: Sufficiens Diuiſio eſt illa, cui nullum membrum deeſt, nec aliquid habet, quod non contineatur ſub diuiſo: ſed talis eſt hæc, ergo ſufficiens. Minor probabitur, ex ſolutione arg. Et ad primum: quo probabatur communem & propriam differentiam, non pertinere ad hanc diuiſionem: diſtinguenda eſt minor: nam Differentia Communis, & Propria, dupliciter conſiderari poſſunt. Primò, vt ſunt accidentia quædam: & hoc modo pertinent ad quartum, vel quintum prædicabile. Secundò, vt faciunt differre vnum ab altero accidenti ſeparabili, aut inſeparabili: & hoc modo pertinent ad hanc Diuiſionem: cuius diuiſum non eſt tertium prædicabile; ſed quid vniuerſalius; nempe, Differentia ſecundùm communem rationem, ad eſſentialem, & accidentalem; ſed tertium prædicabile, ſola propriiſſima conſtituit. Cæteræ verò explicantur, vt ex earum rationibus magis manifeſta fiat Differentia propriiſſima; vnde non pertinent ad duo prædicabilia; ſed ad vnum tantùm: quamuis in hoc tertio adducantur ad faciliorem eius intelligentiam.

Circa Differentiam indiuidualem, de qua procedit primum argumentum alterius partis, moderni quidam aſſerunt, Eſſentialem eſſe: quia indiuiduum non poteſt ſine illa eſſe, nec intelligi: quod ſi verum eſt: erit propriiſſima differentia. Sed probatur falſum, hoc argumento: Eſſentialia, ea ſolùm appellantur: quæ prædicata ſunt, ex aliquo gradu ipſius eſſentiæ deſumpta, vt rationale, ex gradu rationalitatis: & ſenſitiuum, ex gradu ſentiendi: ſed Differentia indiuidualis, non accipitur ex aliquo gradu eſſentiæ: ergo non eſt eſſentialis. Probatur minor: quia vltimus gradus eſſentiæ, aut naturæ, eſt Differentia vltima: per quam conſtituitur vltima ſpecies: ſed Differentia indiuidualis determinat vltimam ſpeciem iam conſtitutam, per vltimam Differentiam: ergo non poteſt eſſe eſſentialis, ſed extra eſſentiam indiuidui.

Et ita tenendum eſt, Modum potiùs ſubſtantialem eſſe, extra eſſentiam, aut naturam: quam determinat, atque conſtituit ſingularem, aut indiuiduam: & ideo non eſt Differentia propriiſſima: ſed propter ſimilitudinem, quam habet cum differentia ſpecifica: reducitur ad propriiſſimam Differentiam. Quòd verò ſine illa non poſſit eſſe, nec intelligi indiuiduum: non probat eſſe eſſentialem: ſed ſolùm eſſe modum intrinſecum: naturam vel

essentiam determinantem: nam in relatiuis, notum est non posse vnum esse, nec intelligi, sine alio: vt patrem sine filio; & tamen vnum, non est de essentia alterius.

Circa proprietates denique specierum, est prima opinio Soti, Mercati, & Canteri, in expositione textus: asserentium, non pertinere ad hanc diuisionem. Quod etiam videtur tenere Toletus in explicatione huius diuisionis. Et ratio eorum est: quia Porphyrius loquens, de Differentia propria; semper ponit exempla in proprietatibus Indiuiduorum: quibus indiuidua differunt, accidenti inseparabili. Et in quarta diuisione, vocat Differentias proprias, Inseparabiles per accidens: quod non conuenit propriis passionibus specierum: quae potius sunt inseparabiles per se.

Alij verò affirmant, proprias passiones specierum, reducendas esse ad Differentiam propriissimam: quia Porphyrius in 4. diuis. posuit exemplum Differentiarum inseparabilium, per se (quas constat esse propriissimas in propriis passionibus; vt in capacitate disciplinae: ergo sentit esse differentias propriissimas.

Communis tamen sententia, & vera duo asserit: Primum, passiones specierum, propriè pertinere ad hanc Diuisionem aduersus primam sententiam. Secundum, Non esse differentias propriissimas, sed proprias: & ideo in secundo membro diuisionis collocari, aduersus secundam. Probatur primò hoc argum. Proprietates indiuiduorum, ideo sunt differentiae propriae: quia faciunt differre indiuidua, accidēti inseparabili: sed proprietates specierum, faciunt differre easdem species accidenti inseparabili: ergo sunt differentiae propriae.

Probatur secundò: Quòd non sint propriissimae, testimonio 7 Porph. & ratione. Porphyrius enim in secunda Diuisione, ita ait: *Vniuersaliter ergo, omnis differentia addita alicui, alteratum facit: sed hae quidem quae communiter, & propriè sunt, alteratum faciunt: quae verò propriissimè, aliud.* Sed propria passio speciei, facit alteratum & non aliud: ergo ex mente Porphyrij, non est Differentia propriissima; sed propria. Probatur primum, quia alteratum, est accidentaliter diuersum, cùm alteratio sit motus circa Qualitatem; sed propria passio speciei, est verum accidens, & vera qualitas; vt risibilitas: ergo facit alteratum. Probatur secundum: quia illud est aliud ab altero, quod differt ab eo essentia, aut natura: sed proprij passio, non facit differre vnam speciem ab altera essentia, aut natura, sed quodam accidenti proprio: ergo non est differentia propriissima. Probatur etiam ratione: quia Differentia propriissima, est omnium maxima; cùm maximam efficiat differentiam, nempe essentialem, atque specificam: sed propria passio non facit Differentiam essentialem inter species; ergo non est maxima Differentia, nec erit Differentia propriissima.

Ad

Ad vltimum igitur argumentum neganda est minor:quòd propriæ passiones specierum, non sint Differentiæ propriæ: & quod Porphyrius asserit, Differentias proprias, suscipere magis, & minus:non de omnibus intelligit;sed de his, quæ conueniunt indiuiduis, in quibus exempla posuit, potiùs quàm in propriis passionibus specierum: quia communiter sunt nobis notiores.

QVÆSTIO II.

An Diuisio differentia, in Communem, Propriam, & Propriissimam, sit generis in species, aut analogi in analogata.

8 VT intelligatur difficultas quæstionis, supponendum est, tanquam certum apud omnes: membra huius Diuisionis non conuenire in sola voce, sicut conueniunt significata nominis æquiuoci: sed etiam aliquo modo, in re significata: quæ est, esse Differentias, per quas vnum differt ab altero: iste enim conceptus, faciendi differre, communis est eis: vnde certum est apud omnes, Diuisionem non esse æquiuocam. Sed an sit Vniuoca, aut Analoga, in hoc consistit difficultas quæstionis.

Cuius solutio maximè dependet ex alia: nempe, An sumatur Diuisio realiter, hoc est, pro realibus differentiis, facientibus differre vnum ab altero, ante operationem intellectus: aut pro secundis intentionibus, seu differentiis realibus: non vt reales sunt, sed vt denominantur à secundis intentionibus: & ideo hoc in primis determinandum est.

Circa quod, duæ sunt opiniones. Prima tenet, Diuisionem non sumi pro differentiis realibus, vt reales sunt: sed pro eisdem vt denominantur à secundis intentionibus, vel pro eisdem secundis intentionibus, vt eas denominant; quemadmodum Genus, & Species, in suis definitionibus. Hæc est Caiet. cap. præsenti, quem sequuntur aliqui ex recentioribus.

Probatur hoc arg. Quia si pro realibus differentiis acciperetur, membra eius coinciderent: ita vt eadem Differentia esset Communis, Propria, atque Propriissima, & ideo nulla esset diuisio. Probatur antecedens: quia differentia albedinis respectu parietis, est cõmunis; respectu cygni, propria: & respectu sui, propriissima.

Probatur secundò: Quia diuisum huius Diuisionis, est Differentia formaliter, & in communi considerata: & membra sunt differentiæ particulares, etiam formaliter acceptæ: sed Differentia formaliter, est ens rationis, sicut Genus & Species; ergo accipienda est Diuisio pro secundis intentionibus.

9 Secunda opinio, est communis, quòd non pro secundis intentionibus accipiatur diuisio, nec pro differentiis, vt denominantur à secundis intentionibus: sed pro eisdem, secundùm actus reales faciendi

faciendi differe. Ita sentiunt, Auicena, Albertus Magnus, Sotus, & plures moderni in præsenti capite. Et mihi videtur probabilior sententia.

Probatur testimonio Porphyrij, & ratione. Verba Porphyrij sunt: *Differentia quæ alitui adiuncta, facit illud diuersum ab alio: Vna est Communis: alia Propria: Propriissima altera.* Sed alicui coniungi, & illud facere diuersum ab altero, non conuenit secundis intentionibus, nec differentiis, vt ab eis denominantur, sed actus reales, faciendi differre vnum ab altero realiter: ergo realiter in Diuisione accipiuntur à Porphyrio, & non pro secundis intentionibus.

Ratio verò talis est: Differentiæ istæ possunt sumi, vt prædicabiles sunt, vel vt faciunt differre vnum ab altero: & in prima consideratione, non pertinent ad tertium prædicabile, sed ad quartum, & quintum: cùm prædicentur in Quale accidentale; & non in Quale quid: in secunda verò non possunt sumi, vt denominantur à secundis intentionibus: quia actus faciendi differre vnum ab altero, realis est, & ante operationem intellectus eis conuenit; imò sine vlla dependentia ab intellectu, vt patet in albedine: quæ sine dependentia ab intellectu, facit differre hominem album à nigro, ergo non potest sumi Diuisio hæc pro secundis intentionibus. 10

Ad primum arg. respondeo, Membra bonæ Diuisionis, coincidere posse in eadem re: dummodo distinguantur ratione formali: quod patet in Diuisione, Boni in Honestum, Vtile, & Delectabile; cuius membra in virtute realiter coincidunt; sed satis est, distingui rationes eorum formales: quia alia est ratio honestatis, alia vtilitatis, & alia delectabilitatis, in eadem virtute. Ita ergo Differentia Communis, Propria, & Propriissima, coincidunt in eadem re; sed semper habent rationes formales distinctas: quia alia est ratio eiusdem differentiæ albedinis; vt Communis est differentia: alia, vt est Propria, aut Propriissima. 11

Ad secundum; distinguenda est maior: quia ratio formalis Differētiæ duplex est; Vna est ratio prædicabilis; alia est ratio faciendi differre: dum ergo dicitur, Differentiam in hac Diuisione, sumi formaliter: si sensus sit de ratione formali prædicandi, falsum est antecedens: si verò de ratione formali faciendi differre, verum: sed tunc neganda est minor: quòd Differentia hoc modo considerata, formaliter sit ens rationis: est enim, reale potiùs, per realem actum faciendi differre vnum ab altero.

Hoc iam supposito de alio agendum est: quod principaliter quæritur: An Diuisio sit Vniuoca, vel Analoga. Et est prima opinio eorum: qui tenent Diuisionem sumi, pro secundis intentionibus, & propterea esse Diuisionem Vniuocam generis in species: ita,

ita,vt Differentia in communi, prout denominatur à secunda intentione, Genus sit ad Differentiam Communem, Propriam, & Propriissimam, prout denominantur etiam à secundis intentionibus,consideratas,

Probant ex Porphyrio,qui in textum,vocat membra huius Diuisionis tres species Differentiæ:sentit ergo diuisam esse tãquam genus in suas species.

Deinde ratione: quia licèt sumpta Diuisione realiter, non possint membra eius vniuocè conuenire; cùm sola Differentia Propriissima: faciat differre simpliciter, cæteræ verò,non nisi secundùm quid: quia solùm faciunt differre accidentaliter: nihilominus, vt denominantur à secunda intentione Differentiæ, æqualiter conuenit illis ratio Differentiæ: sicut ratio Generis,pro secunda intentione, æqualiter conuenit generibus substantiæ, & accidentis.

11 Secunda sententia est aliorum omnium, qui tenuerunt Diuisionem hanc sumi realiter à Porphyrio, & consequenter asserunt,esse Analogi in analogata;quod etiam tenet Caietan.quamuis sentiat sumi pro secundis intentionibus. Et hæc est probabilior sententia.

Itaque duo asserimus.Primum est, Diuisionem sumptam realiter,esse Analogi in analogata,quod cõcedunt auctores vtriusque opinionis. Et probatur euidenter:quia illa quæ differunt substantialiter, differunt simpliciter: quæ verò differunt accidentaliter, differunt secundùm quid: sed sola Differentia Propriissima, facit differre substantialiter;duæ verò aliæ solùm accidentaliter: ergo in ratione faciendi differre realiter:non vniuocè, sed solùm analogicè conuenire possunt.

Secundò asserimus; Quòd, etiamsi accipiatur Diuisio pro secundis intentionibus, aut pro differentiis, vt ab eis denominantur: non est Generis in Species, sed Analogi in analogata, vt asseruit Caieta. Quod probatur hoc argu. Membra huius diuisionis, vel considerantur sub ratione prædicabilis; vel sub ratione faciendi differre;& in prima consideratione, Communis,& Propria, non pertinent ad tertium Prædicabile: quia non prædicantur in Quale quid;sed ad quartum, & quintum:cùm prædicentur in Quale accidentale,proprio,vel communi.Et certè,si in ratione prædicabilis Differentia in communi esset Genus; & membra essent Species; distinguerentur specie, in ratione prædicabilis: & ideo duo, aut tria prædicabilia Differentiæ essent multiplicanda. In secunda verò, non denominantur à secundis intentionibus: quia facere differre accidenti proprio,aut communi, non dependet ab intellectu:sed est actus realis, ante operationem intellectus eis conueniens; in quo non possunt vniuocè conuenire cum

Differentia Propriissima; quia istæ non faciunt differre, nisi secundùm quid, & per attributionem ad Differentiam propriissimam; quæ sola facit differre substantialiter, & simpliciter: ergo repugnat membra huius Diuisionis habere conuenientiam vniuocam. Sed etiam si in ratione faciendi differre, denominarentur à secundis intentionibus; non possent conuenire vniuocè. Probatur; Quia facere differre in communi sumptum, Analogum est: cùm primò, & per se conueniat Differentiæ propriissimæ, facienti differre substantialiter: & solùm secundùm quid, cæteris facientibus differre accidentaliter: ergo nec secundæ intentiones denominantes hæc membra, possunt conuenire vniuocè. Probatur consequentia: Quia vna est ratio faciendi differre simpliciter: alia faciendi differre secundùm quid: ergo sicut facere differre in communi est Analogum: sic etiam ratio faciendi differre in communi, erit Analoga.

Ad testimonium Porphyrij, pro alia sententia, facilè respondeo, tres species Differentiæ, appellasse membra huius diuisionis; id est, tres modos differentiæ; non propriè de Specie loquens; sed per similitudinem. 13

Ad arg. Negandum est antecedens ex ea parte: qua dicit membra huius Diuisionis, vt denominantur à secundis intentionibus, Vniuocè conuenire: quia nec denominantur ab illis; cùm non pendeant ab intellectu, in ratione faciendi differre: & etiam si denominarentur, non possent Vniuocè denominari: quia conceptus faciendi differre, quantumcumque abstrahatur, non potest æqualiter participari ab his, quæ non faciunt differre; nisi accidentaliter: & ab eo, quod facit differre substantialiter; sicut conceptus entis non potest abstrahi; quin diuerso modo participalis sit, ab ente simpliciter; quod est substantia; & ab ente secundùm quid; quod est accidens.

Et, si dicatur, verum hoc esse, si membra Diuisionis accipiantur realiter, sed vt denominantur à secundis intentionibus, æqualiter eis conuenire rationem communem faciendi differre, sicut Generibus Substantiæ, & Accidentis, vt animali & colori, vniuocè conuenit ratio Generis, quia æqualiter denominantur à secunda intentione: quamuis sumpta realiter nihil commune vniuocum habere possint. Respondeo, diuersam esse rationem de Generibus, & Differentiis, sub ratione faciendi differre sumptis: quia Genera Substantiæ, & Accidentis, eodem modo sunt in multis speciebus, & de illis prædicantur in Quid: & ideo vniuoca est eis denominatio Vniuersalis, & Generis à secunda intentione: sed differentiis substantialibus & accidentalibus, non potest esse vniuoca, ratio faciendi differre, sed semper est inæqualis: quia simpliciter à Propriissima, tanquam à substantiali, & secundùm quid, participatur 14

ab aliis,

ab aliis, tanquam ab accidentalibus: sicut ratio Entis, à Substantia, & Accidenti. Vnde quantumcumque abstrahatur, aut consideretur in ordine ad secundas intentiones, semper adducit secum inæqualitatem, & Analogiam.

QVÆSTIO III.

An verum sit, Genus sumi à materia, & Differentiam à forma, & quomodo intelligendum.

15 HIs locutionibus, *Genus sumitur à materia, & differentia sumitur à forma*, vtitur Arist. 8. Meta. tex. 9. vbi inquit: *Aliquid de aliquo significat ratio definitiua, & oportet, hoc quidem, vt materiam, illud verò, vt formam esse.* Et eas sumpsit ab eo tota schola, præcipuè D. Tho. in opusc. de ente & essentia, c. 7. & 9. & 1. p. qu. 85. art. 5. ad 3.

Sed hoc arg. probantur falsæ. Multa sunt, in quibus dantur vera Genera, & veræ Differentiæ, quæ non possunt sumi à materia, nec à forma: ergo locutiones istæ non sunt vniuersaliter veræ. Probatur antecedens in Angelis, in quibus est, aut esse potest distinctio specifica: ergo verum Genus, & vera Differentia: sed non habent materiam, nec formam, à quibus sumantur, cùm sint substantiæ spirituales, & simplices, hoc est non compositæ ex materia, & forma: ergo non est verum, Genus sumi à materia, & Differentiam à forma.

Tota difficultas huius quæst. consistit in explicandis his locutionibus: nam ex earum explicatione constabit, in quo sensu veræ sint. Tria autem sunt, in quibus reperiuntur Genus, & Differentia, nempe Substantiæ Corporeæ, Substantiæ Spirituales, & Accidentia: ideo de singulis eodem ordine explicandum est, quomodo, à quo in eis sumatur Genus, & Differentia.

16 Et primò, de Substantiis Corporeis, in quibus, vt veritas harum locutionum intelligatur, tria sunt notanda. Primum est, Compositionem speciei ex Genere, & Differentia; non esse Physicam, sed Metaphysicam: & ideo, non est ex rebus, sed ex conceptibus; non quidem formalibus: quia conceptus formales, sunt Qualitates, & accidentia in intellectu inhærentia, sed obiectiuis, qui repræsentantur per formales: vt compositio hominis, non est ex conceptibus formalibus Animalis, & Rationalis, in intellectu existentibus, sed ex gradibus naturæ Sensitiuæ, & Rationalis, qui per ipsos repræsentantur. Vnde Genus, & Differentia, non sunt diuersæ res, etiam partiales, sicut materia & forma: nec ex eis componitur aliqua tertia res, distincta à quolibet, sicut componitur ex materia, & forma, tertia quædam res Physica, distincta realiter ab vtraque, quamuis non ab eisdem simul sumptis,

ptis, & vnitis: sed Genus & Differentia, sunt diuersi conceptus obiectiui, eiusdem rei: & Species ex eis composita, non est res distincta ab vtroque, nec à quolibet eorum; sed conceptus quidam obiectiuus totalis, & completus, ex conceptibus Generis, & Differentiæ compositus.

17 Secundò notandum est, Conceptum Generis, & Differentiæ, sic se habere, vt ille sit potentialis, atque imperfectus, determinabilis tamen, & perfectibilis, per conceptum Differentiæ; & conceptum Differentiæ habere modum actus, eum determinantis atque contrahentis. Vnde sequitur, Genus ex imperfectiori gradu naturæ desumi; Differentiam verò, ex perfectiori: & quia radix totius potentialitatis, in rebus materialibus, est materia: quæ in sua essentia nullum habet actum, sed est pura potentia determinabilis per formam, tanquam per proprium actum: & radix totius actualitatis, est forma, per quam determinatur materia ad talem Speciem: ideò dictum est ab Arist. *Genus sumi à materia, & differentiam à forma*: quod solùm intellexit in rebus materialibus: in quibus compositio Metaphysica ex Genere, & Differentia, præsupponit tanquam fundamentum, Compositionem Physicam, ex materia, & forma.

Tertiò, notanda est differentia, quam ponit D. Tho. vbi suprà, inter Materiam, & Formam, ex vna parte, & Genus, ac Differentiam, ex alia: quòd illæ, solum habent modum, & officium partium: & ideo nunquam prædicantur de toto; nunquam enim verum est, Hominem esse animam, aut corpus: sed Genus & Differentia, vtrumque habent respectu speciei; nempe rationem totius, & partis. Et huius ratio est: quia duo officia exercent respectu illius; Prædicatorum, Vniuersalium, & Partium: vtrumque enim per se sumptum, prædicatur de Specie: & ex eisdem, tanquam ex partibus simul concurrentibus, componitur. Vnde, cùm componere sit officium partis; & ex alia parte, nihil prædicetur de altero, formaliter, per modum partis sed per modum totius: sequitur quòd Genus, & Differentia; vt componunt speciem, habeant modum partis: & vt prædicantur de illa, modum totius: Genus quidem modum totius potentialis: Differentia verò, modum totius actualis: ita vt Genus proprium gradum imperfectæ naturæ actu includat: Differentiam verò solùm in potentia: & Differentia, vtrumque gradum actu; sed genericum quasi præsuppositum; & pro materiali: proprium verò, pro formali: vt Animal, gradum naturæ sensitiuæ, actu, & rationalis in potentia: rationale verò, gradum naturæ sensitiuæ pro materiali; & quasi præsuppositum: gradum verò naturæ rationalis, formaliter.

Vltimò notandum; Quòd compositio Speciei, potest dupliciter considerari: in Fieri; & in Facto esse; vel clariùs, dum fit, 18
vel dum

vel dum iam est facta: & si consideretur in Fieri; verum est, Speciem componi ex Genere: vt genus est formaliter: hoc est, vt totū potentiale; & ex Differentia, vt totum actuale: sed in Facto esse, non componitur ex Genere; vt genus est: nec ex Differentia: vt differentia est: sed ex Natura generica, & differentiali, tanquam ex partibus. Et ratio huius est: quia licet Genus in principio compositionis, & si totum potentiale: tamen dum iam est actu coniunctum cum Differentia, coarctatum est, atque determinatum: ita vt ad alias species, vt sic, non se extendat. In quo differt à Materia: quæ etiam dum est coniuncta vni formæ, habet potentiam ad alias: sed Genus, vt iam actu coniunctum vni differentiæ: non habet potentiam ad alias: & ratio huius differentiæ est: quia potentia Materiæ, ad omnes formas est naturalis: & ideo non amittitur, per coniunctionem cum vna, aut altera forma: sed potentia Generis, prouenit illi ex eo quòd tali modo concipitur ab intellectu: nempe per modum habentis: sed imperfecti, & perfectibilis per aliud: quod est concipi vt totum potentiale: quando verò actu coniungitur ab intellectu cum Differentia: alio modo concipitur: non quidem per modum habentis: sed per modum actualis componentis, hanc Speciem determinatam: & pertinentis ad naturam eius, cum qua idem est: quia animal in homine, Homo est: vnde vt sic conceptum, limitato modo, non habet potentiam, vt coniungatur Differentiæ Leonis. Itaque potentia generis, solùm proueniebat ei, ex eo, quòd concipiebatur per modum totius contrahibilis: sed dum iam consideratur actu coniunctum cum Differentia non permanet idem modus concipiendi, sed alio modo diuerso concipitur, ergo non permanet eadem potentia: quæ tamen permanet in materia: quia eam habet à natura, & natura non variatur.

19 Ex tota hac doctrina, sequuntur duæ conclusiones: quibus respondemus: ad primam partem quæstionis, Prima conclusio est: In rebus materialibus, prima radix totius potentialitatis est Materia: & prima radix totius actualitatis Forma. Secunda conclusio. Et ideò verum est in eis Genus sumi formaliter, à tota ipsa natura, vt concipitur sub gradu imperfecto, & perfectibili per Differentiam, radicaliter verò à Materia. Et differentiam sumi formaliter etiam à tota natura, vt concepta sub gradu perfecto, radicaliter verò à forma. Prima pars, per se nota est in rebus Physicis: quare non indiget probatione. Secunda verò probatur: quia propria & formalis ratio Generis Metaphysici, est esse totum potentiale, contrahibile per differentias oppositas: & propria ratio Differentiæ, est esse actum, per quem idem Genus contrahitur ad constituendam speciem: & vtrumque est Prædicatum Vniuersale Speciei: quod necesse est totum cōtinere:

quod speciem, secundùm proprium modum: Genus quidem, actu simul, & potentia Differentiam verò, actu: licèt diuersa ratione, atque species continet. Vnde necesse est vtrumque sumi tota natura Speciei, formaliter; radicaliter verò à Materia Genus, & differentiam à Forma. Quia verum est, primam radicem Generis, in rebus, esse Materiam: & primam radicem Differentiæ, Formam: in quo sensu, dictum est ab Arist. & à cæteris omnibus intellectum; quòd *Genus sumatur à materia, & Differentia à forma:* in rebus quidem materialibus; in quibus solum potest esse verum. Et ex hoc solutum est argum. in principio propositum.

Secundò, explicandum est breuiter; à quo sumatur ratio Generis, & Differentiæ, in substantiis spiritualibus. In quibus certum est, non sumi à materia, nec à forma; cùm eas non habeant: dicimus ergo, etiam in his sumi Genus ab aliquo, habente similitudinem materiæ: & Differentiam, ab aliquo habente similitudinem formæ. Quod hoc modo intelligendum est.

Actualitas, atque perfectio essentiæ creatæ; per quam est, & fit extra causas: est esse actualis existentiæ, realiter: aut sola ratione ab eadem essentia distinctum. Vnde, quo magis gradus essentiæ, aut essentialia prædicata, proxima sunt eidem actui: perfectiora esse intelliguntur: & ideo magis habere de actu, & minùs de potentia: & quo magis ab eo distant; minùs actualia, & magis potentialia. Gratia exempli: Inter gradus essentiales hominis, proximè accedit ad actum essendi Rationalis: quia ei conuenit proximè, aut immediatè existentia: nam vltimus gradus essentialis perfectionis est; vltra quem non est alius: sed solum substantialis modus, actualis existentiæ. Gradus verò Animalis, minùs proximè: & remotissimè gradus Substantiæ: quare gradus iste, erit magis potentialis; cùm magis distet ab actu. Cùm ergo Genus sit potentiale quid, atque contrahibile per Differentias: & Differentia actus, per quem Genus contrahitur: primum Genus cuiuslibet Speciei substantialis, à tota ipsa essentia, secundùm gradum substantiæ sumitur; tanquam à prima potentia in Genere Metaphysico, materiæ simili: & sic de cæteris generibus intermediis, secundùm maiorem vel minorem approximationem ad Speciem vltimam: quæ proximà est actuali existentiæ. Vt genus Corporis, etiam à tota ipsa natura hominis, sub gradu corporeitatis accepta, & Genus Viuentis, à tota natura sub gradu vitæ concepta: & tandem Genus Animalis, à tota natura sub gradu sentiendi: & hoc est vltimũ genus; cùm vltra illud, nullus sit alius gradus potentialis naturæ, sed infimæ tantùm Species. Vltimus verò gradus, secundùm quem eadem natura hominis proximè capax est actualis existentiæ, Rationalis est: vnde cùm Differentia sit actus, contrahens genus: à tota natura hominis, sub gradu Rationalis considerata,

sumitur

sumitur tanquam ab actu formae simili: sicque de caeteris Differentiis specierum.

21 Ex his intelligitur, quonam modo accipiantur Genus, & Differentia in Angelis. Conueniunt enim cum corporibus, in gradu substantiae remotissimo, ab actuali existentia: & ideo primum genus eorum à tota ipsa natura spirituali, sub gradu Substantiae, maximè potentiali, materiaque simili sumitur. Secundum verò, à tota eadem natura, sub gradu spirituali, aut incorporeo, adhuc omnibus communi, sed minùs remoto ab actuali existentia. Et si quae sunt alia Intermedia genera, nobis incognita, eodem modo sumuntur à tota natura, sub aliquo gradu concepta, magis aut minùs remoto ab existentia. Differentia verò, à tota etiam natura, sub gradu proximo, eidem actuali existentiae. Loquor autem de Differentia vltima: nam subalternae, Intermedia genera contrahentes, tanquam imperfectiores, ab aliis gradibus naturae imperfectioribus sumuntur: quemadmodum Differentiae, Substantiae corporeae, quod facilè potest intelligi.

De Accidentibus tandem dicimus, Esse in duplici differentia: nam quaedam sunt Relatiua, de quibus in praedicamento Ad aliquid dicetur, quonam modo, vel à quo Genus & Differentiam sumant. Alia verò absoluta, de quibus illud est certum: Quòd essentialis sit eis attributio ad substantiam, cùm aliquid eius sint: & non tam Entia appellentur, quàm Entis Entia, hoc est, substantiae: cui inhaerere nata sunt ex propria natura. Primum igitur eorum genus, sumitur à gradu Essendi, quem participant ab Ente vniuersalissimo, cum attributione ad substantiam, tanquam remotissimo ab actuali existentia: & ideo magis potentiali, ad similitudinem materiae. Vt primum Genus Quantitatis, à gradu, seu modo extendendi substantiam, & alia intermedia Genera, ab aliis gradibus, secundum proportionem iam explicatam.

Differentia verò, desumitur per ordinem ad proprium principium, aut causam, à quo causatur: quod in propriis passionibus manifestum est: nam Differentia Risibilitatis, per ordinem ad Rationalitatem, ex qua tanquam ex proprio principio naturaliter procedit, desumenda est: & sic de caeteris. Et eodem ferè modo, in Accidentibus communibus: quia licèt plura habeant subiecta: semper tamen habent aliquam propriam causam in eis, ad quam ordinantur, & per ordinem ad illam sumitur differentia eorum: & haec est caussa, propter quam semper, & necessariò definiuntur Accidentia per Subiectum: siue in Concreto, vel in Abstracto definiantur: quia tam in Genere, quàm in Differentia eorum, essentialiter includitur ordo ad subiectum: quem vocare solent Inhaerentiam aptitudinalem.

QVÆSTIO IV.

An compositio Speciei ex Genere, & differentia, sit realis, vel tantùm rationis.

DE Speciebus naturæ realis procedit quæstio; An compositio Metaphysica earum sit realis, vel rationis: vt compositio hominis, ex animali, & rationali: nam de Speciebus, quæ reperiuntur in Entibus rationis, certum est non esse reales: quia natura Entis rationis non est realis, sed facta ab intellectu: ergo nulla compositio in ea fieri potest, quæ sit realis. 22

Ad compositionem verò realem, duæ sunt conditiones necessariæ, & quæ sufficiunt, vt talis dicatur. Prima est, quòd partes, aut componentia, sint realia. Probatur: Quia ex compositione reali, aliquid etiam reale debet resultare: sed si componentia, non sint realia; nihil reale ex eorum compositione resultabit; vt notum est: ergo realia esse debent.

Secunda conditio est: Quòd sint distincta realiter: aut ex natura rei: nam si solùm per intellectum, non efficient compositionem realem: sed rationis tantùm; & huius ratio est, quia compositio est, quasi vnio multorum: si verò multa hæc non distinguũtur realiter; non erunt multa realiter: ergo non efficient compositionem realem. 23

Et de prima conditione certum est, apud omnes, concurrere in compositione Metaphysica Speciei, ex Genere, & Differentia: nam conceptus obiectiui ex quibus fit, sunt gradus naturæ genericæ, & differentialis; qui verè sunt reales: vt gradus naturæ sensitiuæ, quem dicit animal; & gradus naturæ rationalis, quem dicit rationale; reales sunt: ergo componentia sunt realia.

Ad secundam igitur conditionem, reducitur tota difficultas quæstionis; An gradus isti, vel conceptus abiectiui, sint realiter distincti: nam si distincti fuerint realiter, realis erit compositio: si verò distinguantur sola ratione, non erit compositio realis; sed rationis. Quandoquidem Distinctio triplex est; Vna realis, alia ex natura rei, & tertia est distinctio rationis. Realis dicitur illa, quæ est inter duas res; vt inter Petrum & Ioannem. Distinctio ex natura rei, ponitur inter rem, & modum eius: vt inter punctum, & lineam, vel etiam ponitur ab aliis, inter rationes formales, eiusdem rei, verum distinctas ante operationem intellectus: vt inter actionem, & passionem: quæ sunt idem motus realiter. Ponit Scotus distinctionem ex natura rei: quia asserit distingui rationem formalem actionis, & passionis, ante operationem intellectus: Distinctio verò rationis, vocatur ab omnibus illa quæ non est inter aliqua distincta à parte rei: sed fit ab intellectu. 24

His suppositis, duæ sunt opiniones: Prima Scoti, in 2. d. 3. qu. 2, & 7. Me

& 5.Metaph.q.16.vbi affirmat; gradum Generis, & Differentiæ, distingui ex natura rei:in quantum sunt rationes formales distinctæ, ante operationem intellectus: & cùm ex eis fiat compositio Speciei:consequenter debet concedere,talem compositionem esse realem:si non ex rebus diuersis, saltem ex rationibus formalibus eiusdem rei:ante operationem intellectus distinctis. Scotum sequuntur Antonius Andreas, in 2. loco citato,Ferra 1. lib. contra gentes cap.24.& 41.Fonseca 2.lib. Metaph.cap.2.tex. 11.& lib.4. cap.2.q.4.sectio.3.

25 Probatur primò: Quia gradus differentialis, realiter perficit gradum genericum, & non tantùm per intellectum: ergo Differentia ex natura rei contrahit genus: sed contrahere Genus, est componere cum eo Speciem: ergo realiter componit speciem: quare erit compositio realis. Vtraque consequentia potest probari,hoc exemplo: Quia gradus rationalitatis, perficit gradum naturæ sensitiuæ,& perficit perfectione reali:quia natura sensitiua,magis perfecta est realiter in homine:quàm in animali: ideo realiter dicitur contrahere genus:quia contrahere nihil aliud est, quàm determinare,atque perficere.

Secundò probatur:Quia si rationale non esset distinctum realiter ab animali, non esset distinctum realiter ab equo: consequens est falsum:ergo etiam antecedens. Probatur consequentia: nam quæcunque sunt eadem vni tertio,sunt eadem inter se:si ergo rationale est idem cum animali, ergo etiam hinnibile, quod est Differentia equi, erit idem cum eodem animali.Et ita rationale, & hinnibile, erunt idem realiter, & consequenter rationale, & equus:quod patet esse falsum.Et confirmari potest: quia ea distinguuntur realiter, quorum vnum potest separari ab altero: sed quælibet Differentia, potest separari à Genere:& separabitur,si species quam constituit, pereat: ergo distinguitur realiter ab eo.

Secunda opinio tenet; Gradum Generis, & Differentiæ, aut conceptus obiectiui vtriusque,nec distingui realiter,nec ex natura rei, sed tantùm per intellectum: & ideo tantùm Distinctione rationis. Et consequenter compositionem speciei, non esse realem,sed factam ab intellectu.Hæc est D.Thom. in opusc. de ente, & essentia,ca 4.7.Meta.lect.4.& 1.part.q.50. art.4. ad 1. & q.76. art.3.ad 4.quam sequuntur Alexan.Alens.7.Meta.tit.11. & lib.5. tit. 10. Duran. in 2.d.3.qu.2.num.14. Heruæus, quodlib.1.qu.9. Grego. in 1. d. 38. & ibidem Gab.cum cæteris nominalibus. Capreol. in 1.d.8.q.2.art.3.Caiet. de ente & essentia, ca.4. quæst.6. §.ad 2.dubium.Socinas 7 Meta. quæst. 36. Iauel. ibidem, qu.18. Niphus in Elucidario lib.7.disp.15.cap.3.& 4. Sotus q.1. vniuersalium,concl.3.& quæst.3.art.2. Toletus quæst. 3. Vniuersalium;

Et est communis iam in schola, & vera.

Sed explicanda priùs est,deinde probanda:& pro eius explicatione notandum primò, Compositionem Speciei, ex Genere, & Differentia,Metaphysicam esse, & non Physicã:& ideo nõ fieri ex eis,tanquam ex diuersis rebus; vt fit compositio Physica,ex materia,& forma,quæ sunt res diuersæ:sed tanquam ex diuersis gradibus essentialibus,eiusdem rei;vt compositio hominis, ex gradu naturæ sensitiuæ, & rationalis. Quare de compositione Physica, non est dubium,quin sit realis:sed de compositione Metaphysica, maxima dubitandi ratio esse potest:quia non est certum;An gradus isti,aut conceptus, distincti sint ex natura rei; vel solùm distinguantur per intellectum. 26

Secundò notandum,Genus,& Differentiam,tribus modis sumi posse. Primò,vt sunt in diuersis Speciebus,& indiuiduis: vt Animal in Leone,aut hoc Leone; & Rationale in Homine,& in hoc, aut illo Homine.Et hoc modo,certum est; non solùm ex natura rei,sed realiter distingui:nam Animal,quod est in Homine,aliud est essentialiter,ab Animali, quod est in Equo: quia per coniunctionem cum differentia Equi, fit equus: licèt vt abstractum à Differentiis,sit vnum & idem,vnitate solùm Generica: quæ non tollit distinctionem specificam, quam habet in diuersis Speciebus,per diuersas Differentias: vt Animal,quod est in hoc Homine: & Animal, quod est in hoc Leone: distinctam habent entitatem realem Secundo modo, sumuntur, prout sunt in eadem Specie,aut in eodem indiuiduo;vt in Homine, Animal & Rationale,& in Petro,hoc animal,& hoc Rationale. Tertiò,prout Genus consideratur abstractum ab Speciebus, & Differentiis, & vt contrahibile per eas: & hoc modo, dicitur esse extra rationem differentiarum:quia eas non includit actu,sed gradum proprium suæ naturæ: vt animal abstractum, solum actu includit gradum naturæ sensitiuæ,non rationalis,aut irrationalis, nisi in potentia tantùm. Et de gradu Generis, & Differentiæ his duobus modis postremis sumptis, affirmat Scotus, ante operationem intellectus,& ex natura rei distingui:sed negat D.Thom & qui eum sequuntur:& asserunt,solùm distingui per intellectum: & ideo solùm ratione. 27

Tertiò notandum: Quòd licèt Scotus, & alij sentiant,gradus omnes genericos,& differentiales,eiusdem Speciei,à diuersis formis substantialibus procedere,tamen D.Tho.cuius sententia cõmunis est iam in schola, tenet ab eadem forma substantiali promanare,vt omnes gradus essentiales hominis, nempe gradũ Substantiæ,gradum Corporis,gradum Viuentis,gradum naturæ Sensitiuæ,& Rationalis,ab eadem anima rationali procedere;nec esse aliam formam substantialem in homine. Cum tamen Scotus,pro

gradu

gradu Substantiæ, & gradu Corporis, ponat vnam formam substantialem; quam vocat formam Corporeitatis: & pro reliquis gradibus inferioribus, aliam distinctam realiter, nempe animam rationalem. Et hæc diuersitas Formarum, videtur arguere Distinctionem aliquam, ex natura rei, inter gradus essentiales, ab eis prouenientem. Sicut Identitas formæ substantialis, apud D.Tho. arguit Identitatem eorum.

28 His prænotatis, probatur communis sententia duplici argu. Primò: Quia si Genus distinguitur ex natura rei, à Differentiis, aut distinguitur vt abstractum ab eis, hoc est tanquam gradus Vniuersalis, à particularibus: vt animal in communi, ab Equo, & Leone; vel vt contractũ in Speciebus, & indiuiduis; vt in Petro hoc Animal, & hoc Rationale: sed neutro modo distingui potest: ergo non distinguuntur isti gradus ex natura rei. Maior est necessaria: quia his tantùm duobus modis considerari possunt in ordine Metaphysico: vt notauimus. Minor verò probatur: Nam si distinguuntur tanquam Vniuersale à Particularibus: ergo datur Vniuersale ante operationem intellectus: quod superiùs probauimus falsum. Quòd verò non possint distingui, tanquam diuersi gradus singularizati in Petro; probo. Quia in vno indiuiduo, tantùm datur vna Differentia indiuidualis realiter; per quam omnes gradus generici, & differentiales, fiunt singulares, licèt vnicuique gradui correspondeat sua Differentia indiuidualis, sola ratione distincta; vt gradui Corporis, hoc Corpus; & gradui Animalis, hoc Animal, &c sed gradus omnes, & singuli, sunt idem ex natura rei, cum Differentia indiuiduali Petri, eos contrahente, ergo sunt idem inter sese. Probatur minor: nam si ex natura rei distingueretur, eodem modo sequeretur dari Vniuersale ex natura rei, & ante operationem intellectus, distinctum à singulari.

Secundò; Omnes isti gradus generici, & differentiales, tribuuntur ab eadem forma substantiali: omnes sumuntur ab eadem natura reali: imò omnes reperiuntur in eadem forma Physica, quæ est eadem Entitas simplex: ergo non possunt distingui nisi à solo intellectu. Consequentia euidens est. Quia in eadem Entitate simplici, in eadem essentia, & natura, nihil potest esse distinctum ex natura rei. Quocirca probatur Antecedens: quia ab eadem natura humana reali, sumuntur omnes gradus generici, & differentiales, à Substantia vsque ad naturam Sensitiuam, & Rationalem: omnes etiam in eadem naturæ reali Petri reperiuntur, cum qua eadẽ res sunt: omnes denique, in eadem Entitate simplicissima animæ rationalis, in qua fundantur, existunt: nam eadem est forma substantialis Corporea, Vitalis, Sensitiua, & Rationalis: ergo sicut gradus isti Physicè loquendo, non possunt distingui,

niſi ab intellectu,ita multò minùs diſtingui poterunt,Metaphyſicè eos accipiendo.

Sed ſi non diſtinguuntur, niſi ſola ratione : explicandum eſt, 29
qua diſtinctione rationis:quia duplex dari ſolet:Vna habens fundamentum in re ipſa cõcepta,quæ appellatur Diſtinctio rationis Ratiocinatæ:Alia in ſolo intellectu,imperfectè concipiente, hoc eſt,per plures conceptus,ea quæ per vnum concipi poſſunt,quam vocant Diſtinctionem rationis Ratiocinantis , vt ea qua diſtinguitur Petrus à ſeipſo,in hac prædicatione idẽtica,Petrus eſt Petrus.Reſpondeo : diſtingui Genus à Differentia , Diſtinctione rationis Ratiocinatæ. Et ratio eſt manifeſta:quia in eadem eſſentia ſpecifica,reperitur vterque gradus , & ſecundùm eos habet operationes realiter diſtinctas:Vt Homo,ſecundùm gradum Genericum animalis, habet operationes ſenſitiuas, vt videre , & audire: & ſecundum gradum Differentiæ , habet operationes rationales intellectus , & voluntatis : ergo habet fundamentum ex parte ſua , vt intellectus diſtinguat in ea gradum genericum à differentiali. Verum quidem eſt, quòd intellectus noſter , non diſtingueret hos gradus ; niſi imperfecto modo cognoſceret : ſed nec ſufficeret imperfectus modus cognoſcendi, niſi in reipſa daretur fundamentum , & cùm non detur in Petro fundamentum, diſtinguendi eum à ſeipſo , non poteſt intellectus tali diſtinctione eum diſtinguere : ſed ſolùm alia minori,quæ vocatur rationis Ratiocinantis.

Ex his omnibus,colligitur hæc cõcluſio,qua reſpondetur quæ- 30
ſtioni : Licèt compoſitio Speciei,ex Genere , & differentia,realis ſit,ex parte componentium realium,tamen ex parte diſtinctionis eorum,non eſt realis,ſed rationis:& cùm vtraque conditio neceſſaria ſit ad realem compoſitionem,nempe componentia eſſe realia , & realiter , aut ex natura rei diſtincta ſimpliciter loquendo, non eſt compoſitio realis vocanda , ſed rationis facta ab intellectu:eodem modo quo fieret ex natura rei,ſi gradus genericus, & differentialis eſſent diſtincti ex natura rei.

Ad primum arg.negandum eſt Antecedens,quòd gradus differentialis perficiat genericum,ex natura rei:nam cùm non ſint diſtincti exnatura rei:ſed idem:nec ex natura rei coniungi poſſunt: & ideo nec vnus perficere alterum:nam ſi non ſunt diſtincti, non erunt vnus & alter : ſolùm ergo perficit illum , ſuppoſita diſtinctione facta ab intellectu , inter eos : & ideo, ſolùm per intellectum vnus perficit alterum : ſicut ſolùm per intellectum diſtinguentem eos, coniungitur illi. Itaque realis eſt perfectiò , quam habet gradus genericus,in Specie, per gradum differentialem : & non Ens rationis:ſed ſicut ex natura rei non ſunt diſtincti : ita ex natura rei, eadem eſt perfectio in eo ſemper:ſed quia intellectus
diſtin

distinguens ea, quæ ex natura rei non sunt distincta; considerat vnum, non considerato alio, & ideo sub esse quodam imperfecto, & perfectibili per alium, dicitur vnus perficere alium: quod non est verum ex natura rei, cùm nec sint distincti, sed solùm per intellectũ distinguentem: Realis ergo est perfectio ipsa, quam vnus accipit ab alio, supposita distinctione, quam facit intellectus: & ideo propter defectum distinctionis, falsum est, quòd vnus perficiat alterum, ex natura rei: nam vtrumque requiritur, vt verum sit, nempe, quòd sint distincti ex natura rei, & etiam quòd ex natura rei, vnus contrahat, aut determinet alterum: quare deficiente altero, deficit etiam veritas Antecedentis.

Ad secundùm, neganda est consequentia: & dum sic probatur;
31 Si Rationale est idem cum Animali: ergo etiam cum Equo, iterum neganda est Consequentia: nam Animal, non est quid tertiũ, respectu Rationalis, & hinnibilis; nisi solùm per intellectum: quia à parte rei, distinctum Animal est in Homine, & Equo: & ideo nõ sequitur; quòd si Rationale est idem cum Animali, & etiam hinnibile; sint idem inter se: quia non sunt idem cum eo, tanquam cum alio tertio, ex natura rei; sed tanquam aliquo tertio, secundùm rationem. Bene autem potest intelligi, quòd duo aliqua sint idem, cum aliquo tertio, sola ratione ab eis distincto: & non sint eadem inter sese: vt Petrus, & Ioannes, sunt idem cum Homine abstracto ab eis, & inter se distinguuntur realiter. Itaque vt principium illud verum sit; Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, requiritur, quòd sit tertium, ex natura rei distinctum ab vtroque: ex defectu igitur Distinctionis fit, vt cùm Genus non sit tertium, ante operationem intellectus, respectu Differentiarum & Specierum, non possint cum eo comparari ex natura rei, sed solùm per intellectum illud abstrahentem, & distinguentem: & ideo vt non possit inferri indentitas realis differentiarum oppositarum inter se, ex eo quòd sit idem cum genere ab eis abstracto per intellectum.

Ad confirmationem, eodem ferè modo respondetur, quòd cùm Genus non sit distinctum à Differentiis, nisi per intellectum illud abstrahentem ab eis: non dicuntur ei aduenire, aut ab eo separari realiter, sed solùm per intellectum, & secundùm rationem: & hoc tantùm modo, potest quælibet ab eo separari, salua eius essentia: ex quo non sequitur distingui realiter, aut ex natura rei, sed sola ratione.

32 Vnum restat argum. non facile, aduersus nostram sententiam: quia si compositio ex Genere, & Differentia, non est realis, sed rationis: ergo nihil reale ponit in natura, in qua reperitur: & si nihil reale, nihil etiam perfectionis, aut inperfectionis. Probatur vtraque consequentia, quia ex eo, quòd intellectus aliquid

intelligit vno, aut alio modo, solùm prouenit ei denominatio extrinseca, intellecti eo modo: extrinseca verò denominatio, nihil imperfectionis in ea ponere potest. Quæ si ita se habent, sequitur, in Deo posse reperiri compositionem ex Genere, & Differentia: quod non videtur vllo modo concedendum, cùm summæ simplicitati eius repugnet quælibet compositio. Respondetur; Talem compositionem, non esse admittendam in Deo, secundùm communem sententiam scholæ. Cuius duplex est ratio, immissis aliis. Prima: quia conceptus Generis, tria dicit sibi intrinseca, nempe Esse limitatum; & extra rationem differentiarum, esse imperfectum: & per alium perfectibilem essentialiter: & hæc quidem cum fundamento in re ipsa, quæ omnia intrinsecam imperfectionem significant: & ideo aliena sunt à Deo, summè perfecto, in quo nihil limitatum, aut finitum concipimus, neque aliquid, quod essentialiter sit extra alia, aut essentialiter imperfectum, & per aliud perfectibile: sed immensitas diuina, & infinita perfectio eius, atque esse purissimum actum, ea excludunt, etiam vt à nobis imperfecto modo intelligitur.

Secunda ratio: Quia conceptus genericus duo alia habet intrinseca. Primum, quòd communis esse possit atque vniuocus multis Speciebus: sed talem conceptum in Deo reperiri repugnat: ergo repugnat dari in eo Genus, & Differentiam. Probatur minor: quia conceptus de Deo formatus à nobis, non potest esse communis multis Diis, specie differentibus, quos euidenter cognoscimus esse impossibiles: ergo solùm potest esse communis Deo, & creaturis plusquam specie differentibus: sed Deo, & creaturis, minùs potest dari aliquid commune vniuocum, quàm Substantiæ, & Accidenti: ergo sicut Ens non potest esse Genus ad illa, ita neque in Deo dari potest conceptus vniuocus, à nobis formatus, qui sit vniuocus, & consequenter, neque qui sit Genus. 33

QVÆSTIO V.

Vtrùm Differentia superior includatur in inferiori, & de illa prædicetur.

DVplex distinctio Differentiæ necessaria est ad explicandum titulum quæstionis. Prima est, Differentiæ superioris, & inferioris: & Differentia superior vocatur illa, quæ constituit speciem magis vniuersalem: Inferior verò, quæ constituit speciem inferiorem: vt Differentia superior est Corporeum, respectu Differentiæ Viuentis: & hæc respectu Sensibilis: & Sensibile respectu Rationalis. Petit igitur titulus quæstionis, An corporeum includatur in Viuente: & Sensibile in Rationali: & An vera sit prædicatio, Rationale est Sensibile. 34

Secunda

Secunda distinctio est, Differentiæ cuiuslibet,quæ duobus modis sumi potest, Materialiter & Formaliter:sumitur autem materialiter in quantum totum dicit, quod species ipsa, dempe gradum generis, quasi pro materiali, & gradum proprium,quasi pro formali : vt rationale,dicit pro materiali naturam sensitiuam,pro formali verò gradum rationalitatis:sed formaliter sumitur, pro solo gradu rationalitatis : quemadmodum Album, materialiter sumptum, dicit Corpus affectum albedine;sed dum sumitur formaliter,solam Albedinem denominantem corpus. Et vtramque acceptionem habet differentia, significata in concreto ; sicut vtráque habet Album. Nam rationale, & pro tota natura hominis sumitur; & etiā pro solo vltimo gradu eius ; significato tamen in concreto. Vnde falsò putant aliqui, Differentiam formaliter sumi,dum significatur in abstracto, vt nomine Rationalitatis, aut Sensibilitatis:hoc enim modo significata, non est Differentia;sed principium differentiæ;vt natura generis nomine abstracto significata,solum vt principium Generis,& non vt Genus significatur. In concreto ergo significatur,etiam dum formaliter sumitur, sed tantùm pro gradu vltimo,atque proprio.

35 Et quidem, si Differentiam inferiorem materialiter accipiamus, certum est, quòd superiorem includat,& hæc de illa prædicetur:vnde vera est hæc, Rationale est Sensibile : quamuis non sit formalis : Nam rationale, saltem pro materiali, dicit naturam animalis : in qua includitur Differentia eius,nempe Sensibile;ergo includit etiam Sensibile,quæ est differentia superior.

Difficultas igitur quæstionis est, de Differentia inferiori, formaliter sumpta,An includat superiorem, & hæc de illa prædicetur:vt,An Rationale sumptum ; prout de formali, dicit vltimum gradum naturæ rationalis,per quem constituitur homo,includat sensibile,& cæteras differentias superiores.

Et prima opinio affirmat,formaliter includi,& prædicari:quam Soncinas 7. Metap. quæst. 37. asserit,se defendere exercitij gratia,licèt opposita ei magis placeat. In eam etiam inclinat Sotus. cap. de genere,quæst.1.ad 3.sed expressè eam tenet Cant. in expositione huius capitis.

Probatur primò ex doctrina Aristot. 7. Meta. tex. 43. vbi tria docet de Differentiis. Primum, nihil referre siue sola vltima Differentia ponatur in definitione,vel etiam omnes superiores:quia vltima includit omnes. Vnde eodem modo definimus hominem, si solùm dicamus esse animal rationale, ac si omnes superiores differentias ponamus, dicentes : Homo est Substantia corporea, animata, sensitiua, rationalis. Secundò asserit, vltimam differentiam, esse totam Substantiam speciei : & ideo si ea ponatur in definitione ; non licere, superiorem aliam addere : quia

com

committeretur vitium nugationis; idem bis repetendo: vt si dicamus; Homo est animal rationale, sensibile, nugatoriam definitionem assignamus. Asserit tertiò, ad inueniendam Differentiam vltimam alicuius speciei: diuidendam esse superiorem, per duas inferiores oppositas; vt bipedem, quæ est differentia animalis, accidentalis quidem, sed qua vtitur Arist. loco essentialis) per fissos, & non fissos pedes habentem: hoc est, scissos, vel non scissos: nam fissos habere pedes (inquit) differentia inferior est, respectu bipedis: cùm fissio pedis, sit quædam pedalitas: id est cùm fissio pedis, includat pedalitatem, idem significantem, quod habere pedes.

Ex quolibet autem horum trium, videtur euidenter sequi: quòd Differentia inferior, includat superiorem. Ex primo quidem: quia formaliter sumitur Differentia, dum in definitione ponitur: sed vltima differentia quæ inferior est, posita in definitione, tantum valet, ac si omnes superiores ponantur: ergo eas includit: nam si non includeret: non tantùm valeret. Ex secundo verò: quia non posset esse tota substantia rei: nisi superiores includeret: quas certum est ad substantiam infimæ speciei pertinere. Sed ex postremo efficacius sequitur: quia si ad inueniendum vltimam differentiam, diuidenda est superior per duas inferiores oppositas: ergo in vtraque includitur formaliter: & de vtraque formaliter prædicatur. Probatur euidenter consequentia: quia in bona diuisione, Diuisum formaliter sumptum, includitur in singulis membris diuidentibus: & de illis prædicatur, etiam formaliter: vt an mal, de animali rationali, & irrationali. Et tandem, Arist. ipse, prædicat Differentiam superiorem de inferiori, formaliter sumpta: dum ait, *Verum esse, quòd fißio pedis, sit pedalitas*: hæc enim superior Differentia est: & illa inferior dicitur.

37 Probatur deinde ratione. Primò: quia Rationale, formaliter sumptum, est Substantia: Corporea igitur, aut Incorporea: & cùm Corporea sit, includet formaliter differentiam superiorem: vt etiam probat hic syllogysmus in Datisi: Omnis homo formaliter est sensibilis: homo formaliter est rationalis: ergo rationale formaliter esse sensibile.

Secundò: Si Differentia inferior non includeret superiorem: maximè id fieret, quia est conceptus simplex: & ideo non potest componi, nec resolui in plures alios conceptus: quia iam daretur processus in infinitum: sed conceptus genericus, est etiam simplex: & nihilominus includit genera superiora: vt Animal, includit, Viuens, Corpus, & Substantiam: ergo etiam si Differentia sit simplex conceptus, includere poterit differentias superiores.

Secunda opinio negat, Differentiam inferiorem formaliter sumptam

ſumptam, includere ſuperiorem: & conſequenter negat, quòd hæc prædicetur de illa formaliter. Quam ſequuntur Scotus in 4.diſt.11. q.3.§.ad rationes. Capreol.in 1.diſt.8.quæ.2. in ſolut.ad 5.arg.Sot. Card.Toletus cap.de ſubſtantia,dub.2.Mercatus 1.poſt. cap.4.q.3. ad 3.Fonſeca 5.Metaphyſ.cap.28.quæſt.18.ſect.1. Et videtur mihi non ſolùm probabilior; ſed vera, & quæ euidenter colligitur ex doctrina Ariſtotelis,& D.Thomæ.

38 Vt autem hæc ita eſſe probemus; duo ſunt præſupponenda,tanquam fundamenta certa ac neceſſaria. Primum eſt, Differentiam quamcunque, ſiue inferiorem, ſiue ſuperiorem, includi formaliter in ſua ſpecie,quam conſtituit, vt Rationale formaliter in homine, & Senſibile formaliter eſt in animali. Quod probatur euidenter: quia Differentia formaliter, conſtituit Speciem:ergo formalis pars illius eſt:ſed pars includitur formaliter in toto:ergo Differentia includitur formaliter in Specie.

Secundum fundamentum eſt; Omnes Species ſubalternas, eſſe Genera,reſpectu inferiorum;vt Animal, reſpectu equi & leonis: & Viuens,reſpectu animalis,& plantæ. Ex quibus ſequitur: quòd in quocunque includitur formaliter differentia ſubalterna formaliter etiam includitur genus ſubalternum, quod eſt ſubalterna ſpecies, per eandem Differentiam conſtituta. Gratia exempli: Animal eſt ſpecies ſubalterna, conſtituta formaliter per Differentiam ſenſibilem;quam neceſſe eſt includere formaliter:ergo in quocunque includitur formaliter ſenſibile; includitur etiam formaliter animal: ſicut in quocunque includitur formaliter rationale; includitur formaliter homo. Eadem igitur eſt quæſtio: An Differentia inferior formaliter ſumpta,includat ſuperiorē; &, An includat Genus;quod eſt Species ſubalterna,per eam conſtituta:vt eadem quæſtio eſt;An rationale, formaliter ſumptum,includat Senſibile; &, An includat Animal. Vnde ſi probatum fuerit, non includere Genus ſuperius; probatum erit, quòd non includat Differentiam ſuperiorem: & concluſum,veram eſſe noſtram ſententiam.

Probatur autem expreſſis teſtimoniis Ariſtot. & D.Tho.deinde ratione. Ariſtot.enim 4.lib.Top.cap.2.loco 18. ſic ait: ***Manifeſtum igitur,quoniam non participat Genus Differentia: quare neque impar Species erit; ſed Differentia: quoniam non participat Genus.*** & loco 22.***De pluribus*** (inquit) ***Genus, quàm Differentiam oportet dici; & non participare differentiam,*** Et D.Tho.3. li.Met. lect.8.ait: ***Genus per ſe ſumptum non poteſt prædicari de differentia; quia differentia non participat genus;vt dicitur in 4,Topicorum.*** &c.

Probatur etiam ratione.Primò:Quia Genus & Differentia, formaliter ſumpta,duo habent; Primum, quòd formaliter important diuerſos gradus perfectionis eſſentialis: vt animal gradum naturæ ſenſitiuæ, & rationalis. Secundò; Quod ſe habent, tanquam con-

trahens,

trahens, & contrahibile: & ideo tanquam actus & potentia: sed ex vtroque sequitur; quòd non se includant formaliter: ergo nec Differentia inferior, includet superiorem. Minorem sic probo: Gradus diuersi essentialis perfectionis, habent rationes diuersas: Actus quoque & potentia, formaliter differunt: ergo nec illi, nec isti, possunt formaliter se includere; & consequenter nec Genus, & Differentia; per quam contrahitur. Consequentia verò; quòd nec Differentia inferior includat superiorem, probatur hoc syllogismo: Illud quod non est formaliter animal, non est formaliter sensibile: sed rationale formaliter sumptum, non est animal; ergo nec erit formaliter sensibile: quare non includet formaliter differentiam superiorem.

39 Secundò: Si Differentiæ inferiores, includerent formaliter superiores: ergo rationale, & irrationale includerent formaliter sensibile: & consequenter conuenirent in eo formaliter: sicut homo, & equus: sed quæcunque conueniunt essentialiter, in aliquo gradu perfectionis essentialis; debent à tali conuenientia separari per differentias: vt homo, & equus, separantur à conuenientia essentiali in eodem sensibili, per differentias, rationale, & hinnibile: ergo Differentiæ ipsæ, per alias deberent separari à tali conuenientia essentiali in gradu sensibilis, & ita daretur processus in infinitum: quia illæ etiam Differentiæ, per quas separentur, haberent similem conuenientiam in differentia superiori, quam includerent, à qua deberent per alias differentias separari: nec possent separari per seipsas: quia per seipsas formaliter conueniunt: sed per alios gradus perfectionis deberent separari: & consequenter per alias differentias.

40 Ad testimonium Arist. respondetur, secundùm expositionem D.Thomæ in Comment. ipsius, & Scoti in 4.d.11.q.3.§. ad rationes: vbi proprium eius sensum hunc esse asserunt; Vt duobus modis rem definiendam esse docuerit, videlicet, per supremum Genus, & omnes Differentias superiores, & inferiores, vsque ad vltimam, vel per solum Genus proximum & vltimam Differentiam, neque vnum modum esse alteri contrarium; sed rationem primi esse quia differentiæ intermediæ constituunt, species subalternas, quæ sunt intermedia genera: ideo eisdem differentiis in definitione positis, sufficienter explicantur rationes formales eorum. Quod patet, si sic definiamus hominem; Homo est substantia corporea, animata, sensitiua, rationalis. Rationem verò secundi: quia Genus proximum, formaliter continet rationes omnium superiorum: ergo sola vltima differentia ei addita, sufficienter explicatur tota ratio definiti: & ideo si post eam addatur aliqua ex superioribus; vitium nugationis, aut inutilis repetitionis committitur; quia sufficienter explicatur talis Differentia,

tia, posito genere proximo, in quo includitur formaliter. Gratia exempli; Animal, formaliter continet Viuens, Corpus, & Substantiam, & omnes differentias eorum: quare addito ei solo Rationali, sufficienter explicat totam rationem essentialem hominis: & si post Rationale addideris Sensibile, vel Corporeum, inutilem repetitionem committis: quia sufficienter explicatæ sunt tales differentiæ, posito animali in quo formaliter includuntur.

41 Et ex hac explicatione, Respondetur ad primum: Eundem modum definiendi esse, per supremum Genus, & omnes Differentias intermedias, vsque ad vltimam; & per solam vltimam cum proximo genere: non quia vltima includit superiores; sed quia in proximo genere includuntur formaliter: & ideo eo solo posito sufficienter explicantur.

Dum verò asserit Aristoteles; *Vltimam differentiam esse totam substantiam speciei*: non totaliter, sed completiuè intelligendū esse docent, ita vt præsupposito genere proximo, quod contrahit, & supra quod cadit in definitione, totam substantiam rei compleat. Tertium verò quod asserit Aristoteles, *de diuisione superioris differentiæ, in inferiores oppositas*, ita exponunt, vt Differentia non ratione sui, sed ratione Generis, quod constituit, vt speciē subalternam, & quod formaliter includit, diuidatur: non quidem in differentias, sed in species per differentias: vnde nec Genus superius, includitur in differentiis inferioribus, sed in Speciebus, & multò minùs differentiæ superiores in inferioribus. Illa autem verba Aristo. *Fissio pedis, est pedalitas*, non sic intelliguntur, vt vnam velit prædicare, de altera formaliter: sed sensus eius est, quòd fissio sit differentia per se diuisiua pedalitatis, & non per accidens.

Ad primum argu. Distinguendum est Antecedens, nempe, Rationale est Substantia: nam si pro Substantia completa quæ est supremum Genus prædicamenti, accipiatur, falsum est: cùm rationale, & quæcunque Differentia, formaliter sit pars speciei, & ideo substantia incompleta: si verò accipiatur Substantia vniuersaliùs, prout abstrahit à completa, & incompleta, verum est, Rationale esse Substantiam, non prædicamentalem, sed analogam, ad completas, & incompletas substantias. Vnde ad formam argumenti negandum est, quòd sit Substantia, quæ diuiditur in corpoream & incorpoream: & consequenter, quòd includat Differentiam superiorem.

42 Syllogismum verò, qui adducitur, concedimus esse in modo, & figura: & ideo euidenter concludere; quòd Differentia inferior includat superiorem: non tamen in sensu formali: nec id necessarium est ad formā syllogisticam, cuius virtute, infertur quidem, Conclusionē stare in veritate cum præmissis, sed non semper

in eo

in eodem sensu: vt hoc exemplo, omnino simili potest probari: Omnis homo est animal; omnis homo est risibilis; ergo risibile est animal: cuius præmissæ, veræ sunt in sensu formali: conclusio verò, nõ potest esse vera formaliter, sed solùm in sensu materiali.

Ad secundum; Concessa maiori, distinguenda est minor: quia Genus non est tam simplex, sicut Differentia: quod cùm sit species subalterna, componitur ex genere, & differentia; sed Differentia non potest habere talem compositionem; quia cùm ex propria ratione, sit vltimus actus speciei, non potest esse vllo modo composita: nec tamen est purus actus: quia cùm sit pars, potentiam includit ad componendum totum, & intrinsecam imperfectionem, ex ratione partis ei prouenientem.

QVÆSTIO VI.

An Differentia semper, & necessariò sit perfectior Genere, quod contrahit.

QVodlibet Genus contrahitur per plures Differentias oppositas, diuersæ perfectionis, ita vt aliæ sint nobiliores aliis, & ex eis quædam eleuent genus ipsum, ad gradum altioris naturæ; aliæ verò intra proprium gradum illud contrahant. Gratia exempli, Animal contrahitur per rationale, & irrationale: & rationale eleuat illud ad altiorem gradum naturæ rationalis: irrationale verò non eleuat, sed intra proprium gradum naturæ sensitiuæ reliquit. Et de differentia eleuante, certum est, nobiliorem esse genere ipso: vt de rationali, quòd sit nobilius animali: sed de differentiis non eleuantibus, procedit quæstio: An sint nobiliores genere, vel minùs nobiles, aut nobilitate æquales. 43

Et prima opinio tenet; Non omnes differentias esse nobiliores genere, quod contrahunt: sed solùm eas, per quas eleuatur ad gradum perfectioris naturæ: cæteras verò minùs nobiles eo esse, vel ad summum eiusdem nobilitatis: vt omnes differentias animales, excepta rationali, & omnes differentias Angelorum, per quas genus eorum, quod est substantia spiritualis, aut incorporea, non eleuatur ad altiorem gradum essentialis perfectionis. Hanc sequuntur moderni quidam.

Eámque probant duplici arg. Primum est; Quia perfectior gradus naturæ, radix est perfectioris operationis: ergo illa differentia, quæ ad perfectiorem operationem, vel perfectiorem saltem modum operandi, non eleuat naturam generis, non potest esse eo perfectior, sed plures sunt differentiæ, genus neutro modo eleuantes; ergo nulla earum erit nobilior genere. Probatur minor, in differentiis animalis: ex quibus nulla constituit speciem, perfectiorem aliam operationem habentem, sensitiua, quæ gradui generis propria est: & etiã in speciebus Angelorum, non aliã operationem

tionem perfectiorem habentibus præter intellectionem, nec aliũ modum perfectiorem operandi, præter intelligere sine discursu.

44 Secundum: Inter species animalis, plures reperiuntur, adeò imperfectæ, vt pluribus sensibus careant. Vt de talpis, ostreis, & sanguisugis manifestum est, de aliisque, petris semper affixis, quæ præter tactum, nullum alium sensum habere videntur: ergo in his minùs perfectus reperitur gradus sentiendi, quam in genere animalis, significante naturam sensitiuam, abstractam ab his defectibus.

Secunda opinio opposita est, affirmans, quamcunque differentiam esse perfectiorem genere, quod contrahit. Hæc est expressa D. Thom. & non solùm probabilior; sed vera. Probatur primùm duobus testimoniis eiusdem: nam in 2. d. 13. quæst. 1. artic. 6. ad 1. ita ait: *Differentia, non est nobilior genere, sicut natura vna, est nobilior altera, vel sicut forma vna, nobilior est alia: quia differentia, nullam formam dicit: qua implicitè in natura generis non contineatur: sed dicitur genere nobilior, sicut determinatum indeterminato: & per hunc modum, habere intellectum sic, est nobilius, quàm habere intellectum simpliciter: & habere sensum sic, quàm habere sensum simpliciter*, &c. Et 1. p. quæst. 75. art. 7. ad 2. inquit: *Differentia specifica vltima, est nobilissima, in quantum est maximè determinata, per modum, quo actus nobilior est potentia: sic autem intellectuale, non est nobilissimum: quia est indeterminatum, & commune ad multos intellectualitatis gradus: sicut sensibile, ad multos gradus in esse sensibili*, &c.

45 Ex quibus duo argum. colliguntur, ad probandam eamdem sententiam. Primum est; Omnis differentia eleuat genus, ad altiorem gradum essendi, vel ad altiorem modum essendi, intra eũdem gradum suæ naturæ: ergo omnis differentia, est nobilior suo genere. Euidens est consequentia: quia non solùm res est perfectior: quia perfectiorem dicit gradum essendi, sed quia eundem gradum perfectiori modo participat. Sed probatur antecedens: quia differentia duo habet, in quibus excedit genus: Nempe esse actum determinantum, atque perficientem ipsum: cùm tamen genus se habeat, sicut potentia determinabilis: Esse etiam determinatum, atque distinctum gradum naturæ: & modo determinato, atque distincto, eum dicere: cùm tamen genus, licèt determinatum: indeterminatè tamen, & quasi confusè eum includat: sed gradum naturæ determinatum, atque determinatè includere, perfectius est, quàm confusè tantum: ergo differentia ex proprio modo essendi, semper est perfectior.

Secundò: Genus se habet, tanquam materia in compositione speciei: & differentia tanquam forma: sed forma semper eleuat materiam, ad perfectius esse: ergo differentia semper eleuat ge-

nus ad perfectius esse: & forma semper est nobilior materia; ergo semper erit nobilior Differētia Genere. Probatur minor prioris syllogismi: quia forma eleuat materiam, in ordine physico, ad esse specificum determinatum, & actuale, quod ei tribuit, & eodem modo differentia eleuat genus in ordine metaphysico: Esse autem specificum, determinatum, & actuale perfectius est, confuso, & potentiali: quod habet genus: ergo differentia semper est, nobilior genere.

Ad primum arg. alterius opinionis respondetur, negando consequentiam primi Enthymematis: quia præter eleuationem ad profectiorem operationem, vel perfectiorem modum operandi, reperitur perfectior modus essendi, actualis, ac determinatus: ad quem omnis differentia eleuat genus: & ideo semper est perfectior illo. 46

Ad secundum: Concesso Antecedenti, neganda est consequentia; nam licèt imperfectè reperiatur gradus sentiendi in illis speciebus: adhuc reperitur perfectiùs, quam in genere: quia determinatus, & specificus est: in genere verò, nec determinatus, nec perfectior, sed confusus, abstrahens à perfecto, & imperfecto: Quod autem determinatum, atque distinctum est, perfectius est indeterminato, atque confuso. Et ideo adhuc differentiæ harum specierum perfectiores genere sunt.

QVÆSTIO VII.

An secunda definitio differentiæ, possit conuenire vltimis differentiis.

DVo præsupponit titulus quæstionis, tanquam certa. Primò: Duplicem esse differentiam: Subalternam, & Vltimam. Subalterna est, quæ constituit Speciem subalternam; vt Corporeum, & Sensibile. Vltima, quæ constituit Speciem vltimam, vt Rationale. Præsupponit secundò: Secundam definitionem, conuenire differentiis subalternis, cùm notum sit, de pluribus differentibus specie, eam prædicari: vt Sensibile, de homine, & leone. Sed in dubium reuocat, An possit etiam conuenire vltimis. Et ratio dubitandi est manifesta: quia non prædicantur de pluribus speciebus, sed de vna tantùm; & indiuiduis eius: vt rationale, de solo homine, & singularibus hominibus: ergo non conuenit eis definitio, quæ asserit, *Differentiam esse, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in Quale quid.*

47 Et est prima opinio, quæ tenet, etiam conuenire vltimis differentiis: vt autem modum quo eis conueniat, explicet, sic esse exponendam definitionem docet, vt dum dicitur, Differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie; sensus sit, de pluribus, quæ inter sese, ab aliis distinguuntur Specie. In quo sensu manifestum est Differentiis subalternis, atque etiam vltimis

mis

mis conuenire: nam illæ prædicantur de pluribus differentibus specie, inter sese, vt Sensibile, de equo, & leone. Differentia verò vltima, vt Rationale, prædicatur de pluribus differentibus specie, non inter se, sed ab aliis: vt de homine: qui specie differt ab equo: & de Petro, & Ioanne, qui ab indiuiduis aliarum specierum, specie distinguuntur, per idem rationale. Hanc sententiam tenuêrunt nonnulli, quos attulit Auicena cap. præsenti.

Sed probatur falsa duplici arg. Primò; Hæc definitio differentiæ eodem modo, & in eodem sensu assignatur à Porphyrio: in quo assignatæ sunt definitiones aliorum prædicabilium: sed aliæ definitiones, vt Speciei & Generis, sic intelliguntur, vt hæc de pluribus differentibus numero inter se, illud de pluribus, inter se differentibus specie, prædicari debeat, vt probant exempla in eis adducta à Porphyrio: ergo eodem modo intelligenda est hæc definitio differentiæ: sed sic intellectas patet non conuenire vltimis differentiis: ergo non fuerunt definitæ à Porphyrio.

Secundò; Si sensus ille admittendus esset, vt conueniret vltimis differentiis, sequitur euidenter definitionem Generis, etiam conuenire Speciei. Probatur consequentia: quia prædicatur de pluribus differentibus specie, licèt non inter sese, bene tamen ab indiuiduis aliarum specierum distinctis.

48 Secunda opinio est Caietani, in expositione huius definitionis, dubio vnico: vbi duo præsupponit, ad explicandum sensum definitionis, in quo vltimis differentiis conueniat. Primum est: Per hanc definitionem, definitam esse differentiam, sub ratione communi Differentiæ, abstrahente à Subalterna, & Vltima. Quia sub ratione communi denominatur à secunda intentione, tertij prædicabilis. Secundò; Verba alicuius definitionis, duobus modis posse applicari his, quæ continentur sub definito; positiuè, hoc est affirmatiuè: aut etiam negatiuè; hoc est, per non repugnantiam: & vtroque modo applicatur definitio hæc, diuersis differentiis. Positiuè quidem, Subalternis, quæ verè prædicantur, de pluribus differentibus specie: Vltimis verò, per non non repugnantiam: quia verum est, eis in quantum differentiæ sunt, non repugnare, quòd prædicentur de pluribus differentibus specie. Itaque, Vltimæ duobus modis considerantur; nempe sub Communi, ratione differentiæ: & sub Particulari, raratione Vltimarum: & hoc modo, omnino eis repugnat definitio; sed non primo. Nam si eis, vt differentiæ sunt, repugnaret; nullis differentiis etiam subalternis posset conuenire: & cùm non definiantur, vt Vltimæ; sed vt Differentiæ: absolutè dicendum est, eis conuenire definitionem negatiuè; aut per non repugnantiam. Hanc sententiam Caietani sequitur Sotus cap. præsenti, quæstione vnica ad 6. pro qua etiam referuntur, Aui-

cena cap. vltimo prædicabilium, & Iamblicus, cap. de differentia. Et Toletus quæstione vnica huius capitis, probabilem esse docet, quamuis non ad mentem Prophyrij. Probat Caietanus hoc argu. Definitio Quanti, est; quòd sit diuisibile in partes: & non conuenit corpori cælesti positiuè: quia cùm sit incorruptibile, non potest diuidi: alioquin per diuisionem corrumperetur: sed conuenit ei negatiuè: hoc est, per nō repugnantiam: vt est Quantum, non vt est corpus incorr[u]ptibile: quia vt Quantum est: non repugnat ei diuidi: quamuis [r]epugnet ei diuisio; vt tali quanto incorruptibili. Et tamen sufficit, ita ei conuenire: vt dicatur definitio conuenire ei absolutè: ergo sufficiet, quòd vltimis differentiis, conueniat per non repugnantiam: vt differentiæ sunt: quamuis repugnet eis vt vltimis.

Mihi verò nullam ferè probabilitatem habere videtur. Vnde neque vllus ferè iam eam defendit. Probatur primò: Definitio rei, si essentialis sit, continet essentiam omnium, quæ definiuntur: & si descriptiua, aliam propriam passionem eorum: sed essentia, & propria passio, non possunt rebus conuenire negatiuè, aut per non repugnantiam, sed necesse est eis positiuè conueniant: ergo repugnat definitioni conuenire alicui per non repugnantiam. 49

Secundò: Quia si ex eo solùm conuenit definitio vltimis differentiis: quia non repugnat eis, sub communi ratione differentiæ consideratis, prædicari de pluribus differentibus specie: quamuis repugnet, vt sunt differentiæ vltimæ: sequitur definitionem hominis, conuenire leoni: imò & definitionem cuiuslibet speciei, conuenire cæteris speciebus eiusdem generis, Consequens est absurdum: ergo Antecedens erit falsum. Probatur Consequentia, quia licèt definitio hominis, repugnet leoni, sub ratione specifica leonis, non repugnat tamen ei, sub ratione communi animalis considerato.

Tertia opinio communis & vera, tenet; Per hanc definitionem solùm definisse Porphyrium differentias Subalternas, non verò Vltimas. Ita Commentator, Auicena, & Alpharabius, quos citat & sequitur Albertus Magnus, tract. 5. de differentia, cap. 6. Iauellus, Louanienses, Sotus, Canterus, Mercatus, Villapandeus, Toletus, & Fonseca, cap. præsenti, in explicatione eiusdem definitionis. Et probatur, ex impugnatione aliarum opinionum: quia nullo modo potest conuenire vltimis differentiis.

Sed quare has non definiuit Porphyrius? Respondent quidam, quia eas non cognouit. Sed falsum hoc est, quia certum est, Species vltimas cognouisse, quarum mentionem fecit cap. de specie, in ordinatione prædicamentali: ergo cognouit etiam vltimas differentias, saltem in ratione communi vltimarum: quamuis particulares ignorauerit: & in hoc cap. & vltimo huius libri, diffe-

rentiam

rentiam vltimam hominis, dixit esse rationale Mortale:vnde sequitur etiam in particulari aliquam cognouisse.

Ideo alij,eas non definisse asserunt,quia eximauit non esse simplices, sed compositas, aut complexas:vt rationale mortale, esse differentiam hominis : complexa verò non pertinent ad prædicabilia, quæ simplicia esse debent, aut incomplexa : vt in vltima quæst.vniuersali diximus.Hæc tamen ratio contra mentem Porphyrij est, cap.vlt.huius libri, vbi comparans differentiam cum specie, ita ait:*Differentia quidem sæpe in pluribus speciebus consideratur:species verò,in solis his, quæ sub specie sunt,indiuiduis est*, &c. Si ergo sæde in pluribus speciebus differentia est:non semper ex mente Porphyrij,apud quem dabitur vltima differentia prædicabilis,quæ cum specie comparetur.

Dicendum igitur est, ideo solas subalternas definisse Porphyrium:quia cùm nobis notiores sint,frequentiùs eis vtimur in definitionibus. Quod à simili probari potest : nam cùm duplex sit proprium,Subalternum & Infimum, hoc solùm definiuit cap.seq. quia frequentiùs eo vtimur in demonstrationibus.Sufficit autem definisse differentias Subalternas : quia cum eodem modo prædicentur omnes,nempe in Quale quid ; ex harum notitia, facilè est differentias infimas cognoscere;in quantum pertinent ad tertium prædicabile:facilè est etiam definitionem communem subalternis,& infimis assignare:quæ talis erit:*Differentia est,quæ prædicatur de pluribus in Quale quid.*

Ad arg.Caiet.respondetur,falsum esse; quòd definitio Quanti, ab Arist.designata, non conueniat corpori cœlesti positiuè : quia cùm veram habeat quantitatem,verè per se,& positiuè,est diuisibile in partes:quamuis actualis diuisio, per accidens impediatur, propter incorruptibilitatem substantialem,eiusdem corporis.

CAPVT V.

De Proprio.

TEXTVS PORPHYRII.

Propriam verò quadrifariam diuidunt, &c.

Breuis expositio textus.

1 INtentum Porphyrij cap.præsenti est, explicare naturam Proprij, quod est quartum prædicabile. Diuiditur autem, in duas partes In prima;Tradit Porphyrius quatuor acceptiones,seu modos proprij.In secunda ; Solam quartam acceptionem eius,docet esse propriam:cæteras verò communes aliis accidentibus.

Proprium,primo modo,accipitur pro eo,quod conuenit alicui speciei soli;non tamen omnibus indiuiduis eius:vt esse medicum

aut philoſophum, proprium hominis dicitur: quia ſoli homini conuenit: licèt non omni homini conueniat. Secundo modo, accipitur ex oppoſito, pro eo quod conuenit omni indiuiduo alicuius ſpeciei, non tamen ſoli, ſed etiam indiuiduis aliarum: vt eſſe bipedem, vel duos habere pedes omnibus hominibus ex propria natura conuenit; non tamen ſolis, ſed quibuſdam etiam aliis animalibus aliarum ſpecierum. Tertio modo accipitur pro eo, quod conuenit alicui ſpeciei, & omnibus indiuiduis eius, non tamen omni tempore, ſed quodam determinato: vt caneſcere conuenit omnibus, & ſolis hominibus, verùm non ſemper, ſed ſolùm tempore ſenectutis. Quarto modo accipitur Proprium pro eo, quod conuenit alicui ſpeciei, & omnibus indiuiduis eius, non pro determinato tempore, ſed ſemper: vt Riſibile conuenit homini, & omni homini, atque etiam ſemper: quia licèt non ſemper homo rideat, ſemper tamen habet aptitudinem ad ridendum: & ideo ſemper eſt riſibilis.

Ex his quatuor acceptionibus ſola quarta propria eſt, (inquit Porphyrius) quia proprium propriè ſumptum, ſolùm eſt illud, quod conuertitur cum eo, cuius eſt proprium; ſed ſolum proprium quarto modo acceptum, conuertitur: ergo ſolùm in quarta acceptione propriè accipitur.

QVÆSTIO I.

An proprium ſolum quarto modo acceptum, conſtituat quartum prædicabile, vel etiam ſecundùm alios tres modos.

Præſupponit tanquam certum, titulus quæſtionis, quòd Proprium ſecundùm quartum modum, pertineat ad quartum prædicabile: ſed dubitat; An hoc ſolum conſtituat quartum prædicabile, & tres alij modi potiùs pertineant ad quintum: vel ex omnibus quatuor modis, efficiatur quartum. 2

Et prima opinio tenet; Proprium non ſolùm ſecundùm quartum modum, ſed etiam ſecundùm alios, conſtituere quartum prędicabile: hoc eſt, vel ſecundùm omnes, vel ſaltem ſecundùm modum tertium. Sic videtur ſentire Albertus Magnus, trac. 6. de proprio, ca. 1. & tract. 7. de accidenti, cap. etiam 1. Louanienſes cap. præſ. & ibid. Canter. quos ſaltem, quantum ad proprium tertio modo ſequuntur nonnulli ex modernis.

Probatur primò: Quia licèt Propria aliorum modorum, ſumpta pro actu, ſint communia accidentia, ſi tamen ſumantur pro aptitudine, vel potentia, propriç paſſiones ſunt, emanantes ab eſſentia: ergo non pertinent ad quintum prędicabile, ſed ad quartum. Probatur Antecedens in proprio primi modi: nam eſſe medicum vel philoſophum, hoc eſt, habere aliquam ſcientiam ex his, commune accidens

accidens est: aptitudo verò ad eas habendas, sicut ad cæteras, propria passio hominis: quam appellare solent capacitaté disciplinæ.

Secundò: Quia proprium tertio modo conuenit omni, & soli; ergo est propria passio. Probatur consequentia: Quia esse propriā passionem, in eo solùm consistit, quòd ab essentia emanet: emanatio verò, non tollitur ex eo, quod non semper conueniat; sed tempore à natura statuto: quia eo tempore, & non alio, reperitur dispositio in subiecto, ad talem emanationem: ergo hec tollitur ratio propriæ passionis in emanatione consistentis.

3 Secunda opinio communis & vera: Negat vllam acceptionem proprij, præter quartam, constituere quartum prædicabile; sed tres priores ad quintum prædicabile pertinere affirmat: & solùm proprium quarto modo constituere quartum prædicabile. Quam tenet D. Tho. opusc. 48 c. 7. Iauel. tract. 4. præd. c. 5. Caiet. Sot. & Tol. ca. præs. & est expressa in doctrina Arist. in qua definitio proprij continetur, solùm conueniens Proprio, quarto modo. Et præterea; Proprium secundùm alias acceptiones, ad prædicabile accidentis pertinere dicitur. Vtrumque habetur 1. lib. Topicorum, ca. 4. Definitio quidem Proprij his verbis; *Proprium est, quod non indicat, quid est esse rei: soli autem inest, & conuersim prædicatur.* De aliis etiam acceptionibus Proprij sic ait: *Nemo enim proprium dicet, quod contingit alij inesse, neque si forsitan per aliquod tempus inest soli*, &c. Et in fine capitis inquit: *Manifestum est autem ex his, quoniam accidens nihil prohibet, & quando, & ad aliquid proprium fieri: simpliciter autem proprium non erit*, &c. Proprium autem Ad aliquid vocat primo & secundo modo acceptum: quia in ordine ad alia tale dicitur; hoc est quia cōuenit soli, & non omni; vel omni, & non soli. Proprium verò, Quando, idem est, atque proprium tertio modo: nam quando significat tempus, & cùm proprium tertio modo, solùm conueniat pro determinato tempore; appellatur ab Arist. proprium, Quando.

4 Nec minùs est expressa sententia Porphyrij, cap. vltimo huius libri: vbi in tribus distingui docet, quartum & quintum prædicabile. In primo quidem; quia proprium solùm conuenit vni speciei cuius essentiam sequitur, eiúsque indiuiduis: accidens verò, pluribus aliis conuenit. In secundo, differunt, quia proprium conuertibiliter prædicatur de subiecto; non tamen commune accidens. In vltimo verò: quia proprium non suscipit magis, & minùs, sed communia accidentia suscipiunt. Hæc autem triplex differentia, respectu accidentis, solùm conuenit proprio quarto modo.

Ratione quoque probatur, ex testimoniis Arist. deducta. *Nam in communi modo concipiendi, & loquendi*, inquit Arist. *illud solum appellatur Proprium, quod omnibus ita conuenit, vt non sit aliis*

commune: & præterea, quod semper eis conuenit, quibus est proprium: sed has duas conditiones, solum habet proprium quarto modo; ergo hoc tantùm erit proprium: reliqua verò accidentia communia: & ideo hoc tantùm constituet quartum prædicabile: reliqua verò potiùs ad quintum pertinebunt. Probatur minor: nam Proprium primo, & secundo modo, vel non conuenit omnibus, vel aliis, etiam commune est: proprium verò tertio modo, multis indiuiduis nunquam conuenit: aliis verò omnibus, multo saltem tempore non conuenit: ergo nullum verè proprium appellari debet, neque ad quartum prædicabile pertinere, intelligendum est.

Et si dixeris: Quare ergo propria aliorum modorum adducuntur à Porphyrio in hoc cap. Respondeo; Solùm adduci, quia aliquam habent similitudinem, & analogiam, cum vero proprio quarto modo, ex qua similitudine meliùs cognoscitur natura, & essentia veri proprij, atque etiam ex dissimilitudine, & improprietate eorum. Quare si proprium in communi accipiatur; non vniuocè, sed analogicè, dicitur de omnibus: & solùm de proprio quarto modo simpliciter: de aliis verò non nisi secundùm quid, & per attributionem ad ipsum. 5

Ad primum arg. Distinguendum est Antecedens: nam aptitudo ad scientias, duplex est, Vniuersalis, & Particularis. Vniuersalis vocatur capacitas, quam habet homo per intellectum: Particularis verò, respectu particularium scientiarum. Nam vnus homo particularem inclinationem; & aptitudinem habet ad vnam sciētiam, vel artem, quam non habent alij: licèt vniuersali aptitudine intellectus non careant. Ad formam igitur arg. respondetur, verum esse, quòd proprium primo, & secundo modo, pro aptitudine vniuersali acceptum, sit propria passio, sed hoc modo, non est Proprium primo, aut secundo modo, sed quarto, quia est proprium, dimanans ab essentia hominis specifica: si verò accipiatur pro aptitudine particulari, solùm est proprietas indiuiduorum: neque omnibus conueniens: licèt conueniat solis: & ideo non est proprium simpliciter, sed commune accidens pertinens ad quintum prædicabile.

Pro solutione secundi arg. Duplex proprietas distinguenda est, Specifica, & Indiuidualis. Illa dimanat ex principiis essentialibus speciei, quæ sunt Genus, & Differentia, vt risibilitas ex propriis hominis. Indiuidualis verò, ex complexione indiuiduali, ad quam concurrunt humores, & aliæ qualitates, & dispositiones materiæ, Vnde sequitur, quòd illa semper conueniat: quia essentia specifica eodem modo se habet semper: Indiuidualem verò, non necesse est semper conuenire: quia non sunt humores in eadem dispositione: vnde nec vocatur propria passio simpliciter sed commune accidens. 6

cidens. Talis est canities, etiam si pro aptitudine accipiatur: quæ licèt soli homini propriè conueniat, aliis verò animalibus per similitudinem tantùm ad hominem, vt ex causis eius colligitur, quas tradit Arist. lib. 4. de generatione animalium cap. 5. non tamen dimanat ab essentia specifica eius, sed ex cõplexione hominum particulari: & ex aliis etiam causis extrinsecis, in eisdem, & solis hominibus concurrentibus tempore senectutis: ideo non ad quartum prædicabile, sed ad quintum pertinet.

7 Ad formam igitur arg. Neganda est Consequentia, quòd, proprium tertio modo, sit propria passio simpliciter, sed solùm habet similitudinem cum propria passione. Et dum dicitur: Non esse necessarium semper conuenire, vt sit propria passio: negandum est etiam: quia propria passio simpliciter, ex nuda essentia sequitur: vnde non variatur, sed eodem modo se habet, sicut ipsa essentia: proprietates verò indiuiduorum ex aliis causis accidentalibus, & extrinsecis dependent, quæ diuerso tempore, diuerso modo se habent: ideo tales proprietates, non sunt propriæ passiones simpliciter, nec sub nomine proprij, constituente quartum prædicabile, comprehenduntur.

QVÆSTIO II.

An proprium sit vniuersale, aut quartum prædicabile, respectu speciei, vel indiuiduorum.

PRo faciliori intelligentia quæst. annotandum est. Primò; Duplex esse Proprium: Vnum, quod consequitur naturam generis, aut speciei subalternæ: & ideo vocatur Proprium Subalternum, prædicatúrque de genere ipso conuertibiliter, sed cum qualibet specie, non conuertitur: & ideo respectu generis, est Proprium Adæquatum: & respectu cuiuslibet speciei, Inadæquatum: vt Sensibile, proprium subalternum est, quod sequitur naturam animalis: cum quo conuertitur, sed cum nulla eius specie: ideo proprium adæquatum est, respectu animalis: sed respectu specierum inadæquatum: de omnibus tamen prædicatur eodem modo, ac de genere, quamuis non proximè, sed remotè: hoc est, in Quale proprium: secundùm regulam Antepræedicamentalem ab Arist. traditam, cap. 3. Antepræedicamentorum: *Quòd quando aliquid prædicatur de aliquo: quæcunque prædicantur de tali prædicato, prædicantur de eius subiecto, & de omnibus contentis sub illo*; & eodem genere prædicationis, secundùm omnes interpretes: vt animal prædicatur de homine, & leone; & sensibile de animali, prædicatione proprij: & ideo necesse est: quòd idem sensibile prædicetur de homine, & leone, sub eodem animali contentis, prædicatione etiam proprij. Aliud est proprium, quòd sequitur speciem infi-

mam:& de illa prædicatur proximè, adæquatè, & conuertibiliter: de indiuiduis verò eiusdem, inadæquatè; quia cum nullo conuertitur:& remotè; quia media specie: sed prædicatione proprij; quia in quale proprium.

8 Secundò notandum est; Vtrumque proprium definitum esse ab Arist. 1. lib. Topico. cap. 4. illa definitione: *Proprium est, quod non indicat, quid est esse rei, soli autem inest & conuersim prædicatur.* Quia non minùs conuertitur proprium Subalternum, cum specie Subalterna, quam sequitur: vt sensibile cum animali, ac proprium Infimum, cum Infima specie, vt risibile cum homine: quamuis nec illud conuertatur cum speciebus inferioribus, neque hoc cum indiuiduis: quia respectu inferiorum, neutrum est adæquatum proprium. Quod verò dicitur, *non indicare quid est esse rei*: hoc tantùm significat, quod est, non pertinere ad essentiam, sed esse accidens eius, quamuis à posteriori, per illud cognoscamus essentiam: & in hoc sensu videatur indicare, *quid est esse rei*: sed sensus definitionis prior est. Vtrumque est etiam definitum à Porphyrio, dum ait, *Proprium quarto modo* (quod solùm est proprium simpliciter) *esse quod conuenit, omni, soli, & semper.*

De vtroque etiam proprio, tam Subalterno, quàm Infimo, quæritur, An sit vniuersale, & quartum prædicabile, respectu speciei subalternæ, vel infimæ, quam sequitur, vel solùm respectu inferiorum specierum, aut indiuiduorum. Et ratio dubitandi est manifesta: quia nihil est Vniuersale nisi respectu plurium: sed species, quam sequitur vtrumque proprium vna tantùm est: nam cum ea conuertitur: ergo respectu illius, non erit vniuersale, aut prædicabile, sed solùm respectu specierum inferiorum, aut indiuiduorum, quæ plura sunt.

Prima opinio asserit, Proprium non esse vniuersale, nec quartum prædicabile, respectu generis, aut speciei, quam proximè sequitur, sed respectu inferiorum. Sic Louanienses, cap. præsenti, Fonseca. 5. Meta. cap. 28. quæst. 19. sectio. 2. Et plures moderni probant. Primò: Quia vniuersale ad plura se extendit, quàm subiectum, de quo prædicatur: ergo si cum eo conuertatur; non erit respectu illius vniuersale. Probatur Antecedens: nam Vniuersale ex vi nominis, significat id, quod non est particulare, sed ad multa particularia extenditur: ergo repugnat esse Vniuersale, respectu vnius particularis subiecti: vnde cùm species sit vnum particulare subiectum, non erit proprium vniuersale, respectu illius. 9

Secundò: Quia ratio Vniuersalis, & ratio Proprij, oppositæ sunt: ergo non possunt eidem respectu eiusdem conuenire: sed proprium dicitur aliquid, respectu speciei, quam sequitur; ergo repugnat dici Vniuersale, respectu eiusdem. Probatur antecedens: nam Vniuersale dicitur, respectu multorum, vt probat definitio

eius,

eius, *quòd ſit vnum in multis*: proprium verò, reſpectu vnius tantùm; vt ex eius etiã definitione patet, qua dicitur: *ſoli autem ineſt*: ergo ſunt rationes oppoſitæ.

Secunda opinio affirmat: Proprium eſſe vniuerſale, & prædicabile, reſpectu ſpeciei, quam ſequitur, & non ſolùm reſpectu indiuiduorum. Hanc ſequitur Alber. Mag. tract. 5. de proprio, cap. 1. Caiet. & Sot. quæſt. 1. huius cap. Tolet. in fine iuſdem, & etiam plures moderni.

10 Probatur ex Ariſt. & Porph. Ex Ariſt. quidem, quia definitio quam tradit de proprio, non conuenit ei reſpectu inferiorum, ſed ſolùm reſpectu ſpeciei: ait enim: *Soli autem ineſt, & conuerſim prædicatur*: hoc eſt, ſoli ſpeciei, de qua ſolùm prædicatur conuertibiliter, & non de inferioribus ſpeciebus, aut indiuiduis, ergo ſentit Ariſt. *Proprium, reſpectu ſolius ſpeciei, eſſe proprium, atque adeò vniuerſale, & quartum prædicabile.* Porphyrius etiam, *Proprium quarto modo*, dicit eſſe illud, *quod conuenit, omni, ſoli, & ſemper*: quas conditiones non videtur habere, niſi reſpectu ſpeciei: & cap. vlt. huius libri, enumerans ea, quæ conueniunt quarto prędicabili, ait, *eſſe prædicabile de ſpecie, quam ſequitur.*

Item ratione probatur. Primò: Quia modus prædicandi, ſequitur modum eſſendi, quem res habet ex propria natura, aut ex modo, quo concipitur ab intellectu: ſed proprium, ex modo naturali eſſendi, atque etiam vt concipitur ab intellectu, reſpicit ſpeciem, tanquam principium proximum, à quo dimanat: ſpecies verò inferiores, aut indiuidua, remotè tantùm, & per participationem ſpeciei: ergo rationem vniuerſalis, & prædicabilis in Quale, proprium primò habet, reſpectu ſpeciei, & quaſi ſecundariò, reſpectu indiuiduorum.

Secundò; Prædicabilia ordinantur ad demonſtrationem, ſicut prædicamenta, ergo propoſitiones neceſſariæ, & per ſe ex quibus demonſtratio conficitur, pertinent ad prædicabilia: ſed tales ſunt illæ, in quibus proprium prædicatur de ſpecie, vt homo eſt riſibilis: pertinebunt igitur ad quartum prædicabile, cùm non ſit aliud, ad quod pertinere poſſint: & ideo proprium erit vniuerſale, & prædicabile, reſpectu ſpeciei.

11 Noſtra ſententia duabus cõcluſionibus explicatur. Prima; Proprium non eſt vniuerſale, reſpectu ſolius ſpeciei, ſed reſpectu inferiorum ſpecierum, vel indiuiduorum. Probatur hæc ex definitione vniuerſalis: nempe, *Vnum in multis, & de multis*: ſed Species, non eſt multa ſimpliciter, ſed vnum: quamuis ſit multa, ſecundùm rationem virtualem, qua participatur à multis: ergo reſpectu illius, non poteſt proprium eſſe vniuerſale. Probatur conſequentia: quia multa ſimpliciter non ſunt, nec dicuntur, niſi illa, quæ actu ſunt multa, ac diſtincta: in ſpecie verò, nec indiuidua multa,

multa sunt,nec distincta,sed vnum:nec species ipsa,est in eis multa,sed etiam vnum;ergo proprium respectu solius spec.ei,non est vniuersale.

Secunda conclusio:Esse tale vniuersale, hoc est proprium , aut quartum prædicabile ; nec habet proprium in ordine ad solam speciem, nec in ordine ad sola indiuidua:sed in ordine ad indiuidua,vt participant rationem speciei. Vt autem conclusio hæc , & præcedens,meliùs intelligatur notandum est,in proprio , sicut in quocunque alio prædicabili, duo esse consideranda : & rationem communem vniuersalis:quam omnes participant, & in qua conueniunt & rationem specialem, ex tali modo prædicandi desumptam,per quam distinguuntur. Ratio ergo vniuersalis, vt sic, petit plura pro termino:& ideo eam non habet proprium respectu speciei,vt in prima conclusione probatum est : quia species , non est multa simpliciter , sed vnum : rationem verò specialem , talis vniuersalis, & prædicabilis,non habet solùm respectu indiuiduorum:quia non dimanat ab eis, nec primò , & per se est proprium illorum:sed speciei,à qua primò,& per se emanet,& de qua per se primò prædicatur , in quale proprium : vnde in ordine ad illam, habet per se primò, specialem modum prædicandi , per quem distinguitur à cæteris prædicabilibus. Sed quia ad rationem talis vniuersalis,requiruntur talia multa,sicut ad rationem vniuersalis in communi,multa simpliciter,adhuc proprium non est tale vniuersale , respectu solius speciei nisi cum ordine ad indiuidua , à quibus ratio essentialis eius,& consequenter proprium ipsum , ab ea dimanans participatur.

Ex hac doctrina non solùm declaratur vtraque conclusio , sed 12 colligitur hoc argu.quo probatur secunda. Proprium,vt est quartum prædicabile,sic definiendum est:***Proprium est, quod prædicatur de pluribus in Quale proprium.*** sed primum non habet , respectu solius speciei : nempe esse prædicabile de multis , nec secundum, nempe , in Quale proprium , habet respectu indiuiduorum , nisi cum ordine ad speciem,ratione cuius prædicatur de illis,in Quale proprium:ergo completam definitionem quarti prædicabilis, nec habet à sola specie : nisi cum ordine ad indiuidua ; nec à solis indiuiduis,nisi cum ordine ad speciem.

Arg.verò primæ opinionis solùm probant,quòd proprium non habet rationem vniuersalis,vt sic,respectu speciei,sed indiuiduorum : non tamen , quòd specialem rationem talis vniuersalis , ex modo prædicandi desumptam,non habeat ab specie , cum ordine ad indiuidua.

Arg. secundæ opinionis solùm probat , eandem rationem specialem, talis vniuersalis, aut quarti prædicabilis , habere ab specie, non tamen,sine ordine ad indiuidua:& quia vtrũque continet nostra

nostra sententia ; non est necessarium, argumenta aliarum in particulari soluere ; sed ex annotata doctrina , facilè à quocunque soluentur.

Solùm restat, vno verbo explicandum id, quod à quibusdam dubitari solet, An proprium,vt est quartum prædicabile, vna, & eadem relatione,secundùm speciem,referatur ad speciem , & indiuidua,aut ad genus,& inferiores species,vel diuersis : ita vt vna ad speciem, & alia ad indiuidua. Cui respondeo , Vna , & eadem referri. Quod ita probo : Relatio , sumit suam vnitatem specificam, à termino formali:sed species,& indiuidua, habent eandem rationem terminandi relationem proprij : ergo vna erit respectu omnium. Probatur minor : Proprium refertur ad speciem, & indiuidua : tanquam ad principium , à quo emanat, & tanquam ad subiectum , cum quo conuertitur : sed species, & indiuidua , habent eandem rationem principij, atque subiecti : cùm indiuidua ratione speciei , vtrumque habeant : ergo habent eandem rationem formalem terminandi , & pro vnico termino formali accipienda sunt;à qua vnitatem specificam habet relatio proprij.

CAPVT VI.

De Accidenti.

TEX. PORPHYR.

Accidens autem est, quod adest & abest, præter subiecti corruptionem, &c.

Breuis explicatio textus.

1 INtentum Porphyrij, cap præsenti est, explicare naturam Accidentis;quod est quintũ prædicabile. Agit autem tria in toto capite. Primò ; Tribus definitionibus definit accidens. Secundò; Quadam diuisione illud diuidit. Tertiò ; Cuidam tacitæ obiectioni respondet.

Prima definitio accidentis est : *Accidens est , quod & adest, & abest, præter subiecti corruptionem,* Vt albedo inhæret in pariete, & potest separari ab illo sine corruptione eius. Secunda definitio eadem ferè est : *Accidens est , quod contingit eidem inesse , & non inesse.* Postrema definitio : *Accidens est , quod neque est genus , nec differentia , neque species, neque proprium ; inest autem subiecto.* Datur hæc definitio per negationem aliorum prædicabilium à Porphyrio , vt explicetur proprius modus prædicandi accidentis.

2 Diuisio accidentis est : Accidens aliud est Separabile,vt dormire ; aliud Inseparabile, vt albedo cygni. Sed poterat obiicere aliquis aduersus Porphyrium , quòd prima definitio accidentis non sit bona ; vel quòd hæc diuisio sit mala : quia secundùm primam definitionem , omne accidens potest separari à subiecto : ergo nullum

nullum erit inseparabile: sed diuisio asserit, accidens aliud esse Separabile, aliud Inseparabile; ergo sibi contrariantur. Ideo respondet Porphyrius, in 3. part. hac distinctione: *Duobus modis contingit separari à subiecto: Secundùm rem, aut secundùm considerationem intellectus*: & primo modo; non omne accidens potest separari à subiecto, bene tamen secundo modo: & definitio intelligitur primo, aut secundo modo; diuisio verò, solùm secundo modo; ideo non sunt contrariæ.

QVÆSTIO I.

An accidens sit vniuersale, & respectu quorum id habeat.

Probatur, Accidens non esse vniuersale, duobus arg. Primò: 3
Quia vniuersale non habet à parte rei aptitudinem essendi in multis, aut prædicandi de illis: nec respicit inferiora relatione reali; sed solùm habet talem aptitudinem, per intellectum abstrahentem illud, vel comparantem ad inferiora; ad quæ solum dicit respectum rationis: sed Accidens à parte rei, habet aptitudinem essendi in subiecto: ergo etiam habebit aptitudinem prædicandi de illo: & cùm distinguatur ab eo realiter, per relationem realem illud respiciet, vt albedo hominem: ergo accidens non est vniuersale respectu subiecti: imò nec potest prædicari de illo: quia quod ab alio distinguitur realiter, non potest de eo prædicari, cum distinctio realis falsam efficiat prædicationem.

Secundò: Vniuersale dicitur esse in multis, & posse prædicari de multis, etiam si illa multa non sint actu, in rerum natura, sed solùm in potentia: vt patet de Sole & Luna: sed Accidens non potest prædicari de subiectis, nisi actu existentibus: ergo non est vniuersale, nec prædicabile. Probatur minor: quia nullo homine existente in rerum natura, falsum erit dicere: Homo est albus, aut Petrus est albus.

Pro solutione huius quæstionis, notandum est primò, Accidens duobus modis considerari. Primò, in ordine ad sua inferiora quidditatiua; vt color respectu albedinis, & nigredinis: aut albedo, respectu huius, & illius albedinis: & hoc modo non constituit quintum prædicabile, sed primum, secundum, vel tertium: nam vel genus est, vel species, aut differentia. Secundò consideratur in ordine ad subiecta, quibus inhæret: vt album in ordine ad hominem, vel parietem. Et hoc modo constituit quintum prædicabile, quia prædicatur in Quale accidentale. 4

Secundò notandum: Accidens dupliciter considerari: In abstracto, & in concreto: & primo modo consideratum, non dicit subiectum sed solam formam vt albedo, & color; & cum hæc distinguatur realiter à subiecto, non prædicatur de illo; falsum est enim dicere, Homo est albedo: consideratum verò in concreto, dicit

dicit subiectum, vt album: & à diuersis subiectis abstractum per intellectum, vt ab homine, & pariete, est vniuersale, & praedicabile respectu aliorum, à quibus solùm distinguitur ratione: nec habet aptitudinem praedicandi de illis à parte rei, sed solùm per intellectum: nec denique ad illa refertur relatione reali, sed rationis: sicut caetera praedicabilia, ad sua inferiora: sed quia accidens, respicit subiectum secundùm modum inhaerentiae actualis in eo, & hoc modo praedicatur de illo; requirit actualem existentiam subiectorum, de quibus praedicatur: alioqui non erunt verae praedicationes: & in hoc distinguitur à caeteris praedicabilibus, quae cùm essentialia sint; vt genus, species & differentia; vel propriae passiones, consequentes essentiam, vt quartum praedicabile, abstrahunt ab existentia, & praedicantur de inferioribus, secundùm naturalem connexionem extremorum: ideoque non requirunt actualem eorum existentiam.

5 His suppositis; Conclusio respondens quaestioni est: Accidens in concreto sumptum, est quintum praedicabile: non respectu inferiorum quidditatiuè; sed respectu subiectorum, à quibus abstrahitur, & de quibus praedicatur, in Quale accidentale: & hoc modo sumptum definitur à Porphyrio, duplici definitione, inferiùs explicanda. Probatur haec conclusio: Quia accidens hoc modo sumptum, est vnum in multis accidentaliter, & ideo praedicabile de multis in Quale accidentale distinctúmque à caeteris quatuor praedicabilibus.

Ad primum arg. Neganda est minor; quòd accidens habeat aptitudinem realem inhaerendi, aut essendi in multis, à parte rei: nam si sumatur in abstracto, verum est, sed sic non est vniuersale, nec praedicabile: sed dicit formam accidentalem, realiter distinctam à subiectis, & realiter eis inhaerentem: quae non potest realiter praedicari de illis, propter realem distinctionem: si verò sumatur in concreto, respectu subiectorum, à quibus abstrahitur, vniuersale est, & praedicabile; vt expositum est.

Ad secundum: Distinguenda est minor: nam vt accidens sit vniuersale, & praedicabile; satis est, quòd plura subiecta, secundùm potentiam existentia respiciat: sed ad exercitium praedicationum, requirit actualem existentiam subiectorum: & in primo, conuenit cum caeteris praedicabilibus: à quibus distinguitur, in hoc secundo, propter modum distinctum praedicandi, accidentalem, quem habet: nam accidens respicit subiectum secundùm actualem inhaerentiam in eo: actualis verò inhaerentia, petit actualem existentiam subiecti: quia nihil potest inhaerere, nisi actu existenti: de aliis verò praedicabilibus, diuersa est ratio, quantum ad exercitium praedicandi, iam explicata.

QVAESTIO

QVÆSTIO II.

An diuisio accidentis, in accidens separabile, & inseparabile, sit bona.

DVobus argumentis, videtur probari; quòd non sit bona. Primò: Quia accidens secundùm Porphyrium, duobus modis potest separari à subiecto, secundùm rem, & per intellectum: ergo nullum accidens erit inseparabile. Probatur consequentia: quia accidens inseparabile secundùm rem, est separabile per intellectum: vnde non bene diuiditur accidens, in duo membra.

Secundò: Quia si omne accidens est separabile, per intellectum: ergo hæc diuisio, comprehendit propriam passionem; quæ licèt non possit separari secundùm rem, potest tamen per intellectum: vt risibile, potest separari homine: quia cùm non sit de essentia eius: potest homo intelligi sine illo. Et ex hoc sequitur, quartum prædicabile, & quintum, non distingui. Probatur consequentia: quia propria passio, quæ constituit quartum prædicabile, pertinet ad quintum, cùm sic accidens inseparabile.

Pro solutione quæstionis; annotanda est distinctio; quam tradit D.Thom. quæst. vnica, de spiritualibus creaturis, art. vltimo ad 7. vbi ait, *Duplicem esse operationem intellectus, per quam vnum separat ab alio.* Vna est simplex abstractio; per quam illud vnum sine alio cognoscit, sine affirmatione, & negatione: vt dum intelligimus albedinem, existentem in pariete, non intellecto pariete: non tamen negando, quòd in eo sit. Altera est, abstractio composita, per quam vnum sine alio intelligimus, illud de eo negando: vt si dum intelligimus, albedinem sine pariete: negemus eam de pariete; dicentes, paries non est albus.

Secundò notandum est: Quòd hæc est differentia, inter accidens separabile, & propriam passionem; quantum ad secundum modum abstractionis à subiecto: quòd subiectum accidentis inseparabilis, non solùm potest intelligi sine illo, sed etiam cum opposito; salua eius essentia: vt cygnus; non solum potest intelligi sine albedine, sed cũ nigredine, quę non repugnat essentiæ eius. Sed subiectum propriæ passionis; quamuis possit intelligi sine illa, non tamen cum opposita: cuius ratio est, quia cùm propria passio dimanet ab essentia, à qua impossibile est dimanare oppositam: impossibile est etiam quod cum opposita intelligatur; sed accidens inseparabile, non dimanat ab essentia subiecti: ideo non repugnat, quòd idem subiectum, cum opposito accidente intelligatur. Exempli gratia; Sine risibilitate, potest intelligi homo; non tamen cum hinnibilitate, quia repugnat hinnibilitatem dimanare ab essentia eius: sed cygnus, non solùm potest intelligi sine albedine, sed etiam cum nigredine: quia cùm albedo non dimanet ab essentia eius,

eius, non repugnat, quòd cum nigredine opposita intelligatur.

Conclusio nostra est, Diuisionem esse bonam. Probatur: Quia vtrumque membrum, verè datur in rebus; verum accidens est, & tantùm continet, quantum diuisum; ergo adæquata est, & bona diuisio: sed intelligenda est realiter, & non per intellectum: ita vt sensus sit: Accidens, vnum est separabile, à subiecto realiter: & aliud realiter inseparabile, ab eodem: & ex hoc soluitur primum argumentum.

9 Ad secundum: Neganda est consequentia: quia accidens commune, separari potest per intellectum, vtraque abstractione: simplici, & composita: ita vt non solùm negari possit de subiecto, sed etiam oppositam ei attribui: quod non habet passio: quia cùm dimanet ab essentia: repugnat oppositam passionem conuenire subiecto. Itaque commune accidens, omnibus modis potest separari per intellectum à subiecto: proprium verò non omnibus modis: & hoc sufficit, vt ad quintum prædicabile non pertineat.

10 Sed vt meliùs natura huius prædicabilis intelligatur: Triplex alia differentia notanda est; quam habet respectu proprij. Prima est: Quòd proprium dimanat ex principiis essentialibus subiecti: accidens commune, non dimanat ab eis: sed ex aliis causis prouenit. Secunda: Quòd passio, primò conuenit speciei, secundariò verò indiuiduis accidens commune, ex opposito: primò conuenit indiuiduis; & ratione eorum speciei. Et ratio huius differétiæ est: quia proprium maximè dimanat à natura specifica, sed commune accidens, ex particularibus causis indiuidualibus sequitur. Tertia differentia est: Quòd proprium prædicatur per se, de subiecto: accidens verò, quod est quintum prædicabile per accidens.

QVÆSTIO III.

An definitiones accidentis, intelligantur à Porphyrio, de inhærentia reali accidentis in subiecto, vel secundo intentionaliter, de affirmatione, & negatione.

11 Videtur hoc secundo modo intelligi, & non proximo; quod probatur ex eodem Porphyrio: qui *Vltimam definitionem, assignauit per negationem aliorum prædicabilium*; ergo definit accidens, vt prædicabile: & consequenter, non per realem inhærentiam, sed per prædicationem, Et præterea, quia vt explicaret diuisionem, nõ esse contrariam primæ definitioni, docuit, Accidens non solùm secundùm rem, sed per intellectum posse separari à subiecto: ergo dum illud asserit, posse adesse, & abesse subiecto; in prima definitione, non de reali inhærentia, sed de prædicatione loquitur.

Et ratione deinde probatur. Primò: Quia accidens secundum realem inhærentiam, non pertinet ad Dialecticum, sed ad Phi-

losophum: ergo in Dialectica, non per illam debet definiri, sed per prædicationem Dialecticæ propriam.

Secundò: Accidentia rationis, qualia sunt secundæ intentiones; dum prædicantur de primis, pertinent ad hoc prædicabile, & non habent realem inhærentiam in subiecto, sed solùm sunt obiectiuè in intellectu: & tamen eis cõueniunt definitiones accidentis: ergo non intelliguntur de reali inhærentia, sed de prædicatione. Hanc sententiam tenent, Caiet. cap. præsenti, dubio 1. Iauel. tra. 4. de quinque prædicabilibus, cap. 6. Sotus in expositione textus, & eandem dicit esse probabilem, Tolet. dub. 3.

Secunda opinio affirmat; Easdem definitiones, intelligi à Porphyrio de reali inhærentia accidentis: Et hęc est probabilior. Probatur efficaciter ex Porphyrio, qui vt explicaret primam definitionem, non esse contrariam diuisioni, tradit diuersos modos separationis, accidentis à subiecto: nempe realem, & per intellectũ: quod non esset necessarium, si definitio intelligeretur de prædicatione, & non de reali inhæsione: nam prædicatio, separationem dicit per intellectum, si sit negatiua. 12

Probatur secundò: Quia eodem modo sumitur accidens in definitionibus, sicut in diuisione, sed diuisio non potest intelligi de prædicatione; sed de reali separatione: nam in primo sensu, nullum accidens esset inseparabile; ergo definitiones de reali inhærentia intelliguntur.

Ad primum testimonium respondetur: Non per solam negationem aliorum prædicabilium, definisse Porphyrium accidens, sed per realem inhærentiam, quá in vltimo verbo definitionis posuit. Secundum testimonium, potiùs probat nostram sententiam.

Ad primum arg. respondetur: Quòd realis inhærentia, fundamentum est secundæ intentionis: quam necesse fuit explicare per definitiones, vt natura huius prædicabilis, meliùs intelligeretur.

Ad secundum dicimus: Entia rationis, non habere realem inhærentiam in subiecto, sed intelligi à nobis per similitudinem, ad accidentia realia; quæ illam habent: & ideo de illis etiam loquimur: ac si realiter inhærent: quare per similitudinem, applicantur eis definitiones accidentis.

QVÆSTIO IIII.

An prima definitio accidentis sit bona.

RAtio dubitandi est, quia multa sunt accidentia, quæ subiectum corrumpunt vt morbus lethalis, combustio, & mors: ergo eis non conuenit definitio: quia non possunt adesse, & abesse, præter subiecti corruptionem. 13

Difficultas huius quæstionis, in eo consistit: An ea quæ enumerantur in argumento, sint accidentia, vel non. Et prima opinio, negat

negat esse accidentia, sed potiùs, dicit esse destructiones substantiæ, vel prædicata substantialia priuatiua. Probat: quia corruptio vel mors, est dissolutio principiorum vitæ: sed principia vitæ sunt substantialia: ergo corruptio, & mors, erunt potiùs quid substantiale, quàm accidentale.

Pro solutione quæstionis, notandum est; Mortem dupliciter sumi posse: primò pro corruptione rei, vt in fieri; hoc est, dum fit: aut pro corruptione in facto esse, vel iam facta: & certum est, vtroque modo sumptam, modum saltem accidentis habere, & consequenter subiectum: & cùm sit quasi mutatio priuatiua, non solùm habet subiectum; sed etiam terminum, quasi per eam factum: & subiectum eius est materia, quæ à forma, quæ corrumpitur, ad formam de nouo aduenientem mutatur: vt à forma hominis, quæ desinit esse in materia: ad formam cadaueris, quæ de nouo aduenit. Terminus autem corruptionis, est non esse rei: vt non esse hominis: denominat autem corruptio materiam, tanquam subiectum; in quantum est mutatio eius: & etiam terminum, nempe rem corruptam, ad cuius non esse terminatur; & ita materia denominatur priuatiuè, mutata per corruptionem, tanquam subiectum huius accidentis priuatiui: & id quod desinit esse per eam, dicitur non esse, vel esse mortuum, aut corruptum: & sicut est accidens materiæ: tanquam subiecti, in quo intelligitur inhærere: ita respectu illius conuenit ei definitio accidentis: quia adest, & abest materiæ præter eius corruptionem: terminum verò non denominat, vt subiectum; sed tanquam terminum, quem destruit, & ideo non est accidens, respectu eius, nec conuenit ei definitio accidentis.

14 Nostra igitur sententia est: Illa omnia, quæ in arg. enumerantur, esse accidentia, vel saltem modum accidentium habere: quibus suo modo conuenit definitio. Quod probatur euidenter de morbo etiam lethali, hac ratione: Morbus adest, & abest, sine subiecti corruptione: ergo conuenit ei definitio accidentis. Probatur antecedens: quia quamdiu durat morbus, subiectum manet; & eo absente, etiam manet: ergo adesse, & abesse potest, præter corruptionem eius.

Secundò, probatur de combustione, & morte; nam ista habent modum mutationis priuatiuæ: sed *mutatio habet subiectum*, vt docet Arist. 1. & 5. lib. Phys. ergo est accidens: quare modum accidentium habere debent, quibus definitio conueniat.

Ex his respondetur ad arg. Morbum esse accidens: & posse adesse, & abesse subiecto, præter corruptionem eius: quia quamdiu durat, non est corruptum: sed manet. De combustione verò, & morte: dicimus esse accidentia priuatiua, materiæ: cui adsunt, & absunt, præter corruptionẽ eius: non tamen sunt accidentia

hominis, vel domus; sed illum, & hanc denominant, tanquam terminos. Quod verò ad veritatem propositionum attinet: nempe: Homo est mortuus; vel Domus est combusta: veras esse dicimus vt communis modus concipiend, & loquendi tenet; quia sensus est: Homo desiit esse, aut Domus: & verus quidem; quia non denominantur, vt subiecta: sed vt termini corruptionis: quasi dicatur hominem, & domum, per mortem aut combustionem periisse: mors nãque appellatur, corruptio hominis: quia est priuatio vitæ: non verò combustio domus; sed talis corruptio.

Circa rationem tandem Accidentis duo sunt notanda. Primum: Duobus modis sumi accidens; nempe pro accidente Prædicamentorum, & pro accidente Prædicabili: & hæc acceptio est vniuersalior, quia non solùm comprehendit vera accidentia: sed illa etiam, quæ licèt sint substantiæ; modo tamen quodam accidentali se habent ad alia: & ideo ex parte modi se habendi, videntur ea respicere tanquam subiecta: vt differentia, respectu generis; accidens prædicabile vocatur; licèt sæpe sit substantia: quia adesse, & abesse potest generi; salua eius essentia. Accidens verò prædicamentale, solùm comprehendit vera accidentia: sed ex alia parte, idem accidens: vt prædicabile, minus vniuersale est: quia accidens prædicamentale; absolutè comprehendit omnia accidentia vera: accidens verò prædicabile, non comprehendit ea; nisi sub limitata consideratione: hoc est, quatenus subiecto adesse & abesse possunt; vel prædicari, & non prædicari de illo. Albedo enim, aut nigredo; sicque de cæteris accidentibus, duobus modis considerantur, Primo: Secundùm proprias essentias; vt in eis sunt Genera, Species, & Indiuidua: & sic pertinent ad specialia prædicamenta, & non ad quintum prædicabile, sed ad primum, secundum, vel tertium. Alio modo; In ordine ad subiectum; cui adesse, & abesse possunt: & sic pertinent ad quintum prædicabile. 15

Ex quibus intelligitur distinctio quædam, satis necessaria, prædicationis accidentalis: nam vna est Accidentalis; ab accidente prædicamentali; quando prædicatum, verum est accidens, inhærens subiecto, de quo prædicatur. Alia est accidentalis, ab accidente prædicabili, & non prædicamentali: cuius prædicatum, non est verum accidens subiecti: sed modo accidentali se habet ad illud; in quantum adesse & abesse potest, præter eius corruptionem: vt hæc prædicatio, Homo est albus, accidentalis est, ab accidente prædicamentali, & etiam prædicabili: hæc verò, Animal est rationale, non ab accidente prædicamentali: sed solùm ab accidente prædicabili.

Secundò notandum est: Quòd Accidens; vt est quintum prædicabile: non est definiendum per plures species, vel plura indiuidua 16

tanquam

tanquam per subiecta, quia licèt vera sint subiecta accidentis, tam hæc, quàm illa: quodlibet tamen est inadæquatum: itaque definiendum est per aliud vniuersalius, quod sit quasi adæquatum subiectum eius, & in plurali sumptum, adæquatus terminus relationis eiusdem accidentis, vt prædicabilis. Vnde, talis erit eius adæquata definitio: *Accidens est, quod prædicatur de pluribus*, in Quale accidentale. Per quam definitionem ratione vltimæ particulæ, patet distingui à cæteris prædicabilibus. Et hæc de prædicabilibus annotasse sufficiat.

QVÆSTIO V.

An inhærentia aptitudinalis, sit de essentia accidentis.

17 INhærentia duplex est, Actualis, & Aptitudinis. Actualis, est modus quidam, per quem accidens vnitur subiecto, vt ab eo sustentetur: & proportionatur modo per se substantiæ, per quem in se, & per se subsistit independenter ab alio: vnde sicut modus Subsistentiæ, est vltimus terminus naturæ substantialis per se existentis, à quo completur, & constituitur in supposito: ita inhærentia actualis, est vltimus terminus naturæ accidentalis, actu existentis, complens eam, & constituens actu, in subiecto: & tandem sicut subsistentia, præsupponens actualem existentiam, non distinctam realiter à natura substantiali, sed per quam est extra causas, distinguitur ex natura rei, ab eadem natura substantiali, per se existente: eadem ratione, inhærentia actualis accidentis præsupponens nostro modo intelligendi, naturam accidentalem actu existentem, distinguitur ab ea, ex natura rei.

Alia est inhærentia Aptitudinalis, quæ non est aliud, quàm aptitudo eiusdem naturæ accidentalis, ad actu inhærendum subiecto: vt si Deus separet accidens à subiecto, peribit modus actualis, inhærentiæ eius: per quem actu inhærebat subiecto: sed adhuc erit aptum ei inhærere: & hæc aptitudo inhærendi vocatur inhærentia aptitudinalis.

Et de inhærentia actuali, certum est apud omnes, quòd non sit de essentia accidentis, quia sine illa potest esse accidens, si non naturaliter, saltem diuina virtute: & verè manet quantitas Eucharistiæ, sine inhærentia actuali, quam habebat in substantia panis. Ex quo euidens argumentum deducitur, probans non pertinere ad eius essentiam, & cùm eadem ratio sit de cæteris accidentibus, sequitur actualem inhærentiam, nulli accidenti esse essentialem: in quo etiam assimilatur subsistentiæ substantiali: de qua euidens est, eam non pertinere ad essentiam naturæ substantialis, cùm sit in fide certum, Naturam humanam Christi, non habere propriam subsistentiam: sed terminatam esse, subsistentia verbi Diuini. Ideo solùm quærit titulus quæstionis, de inhærentia

aptitudinali, An sit de essentia accidentis.

Et est prima opinio Scoti in 4. d. 12. quæst. vnica, & Antonij Andreæ 7. Meta. q. 1. cum cæteris Scoti discipulis, asserentium, nō pertinere ad essentiam eius, sed extra illam esse. Probant id primò: Quia inhærentia, est relatio accidentis ad subiectum: vel relationem saltem includit; ergo non potest esse de essentia alicuius accidentis absoluti: imò aliquam rationem accidentalem debet præsupponere in eo, cui conuenit, per quam fundetur talis relatio: & ex consequenti, essentiam accidentis, eam fundantem: quare extra illam omnino erit. 18

Secundò: Si inhærentia aptitudinalis est de essentia accidentis, omnibus æquè conuenire debet: quia quæ essentialia sunt, omnibus illius ordinis debent æquè conuenire: sed neque conuenit omnibus, neque æquè potest conuenire: ergo non est essentialis. Probatur minor, quia modus, quem habet quantitas Eucharistiæ, separatā à substantia, est accidens: cùm terminet naturam accidentalem: & repugnat ei aptitudo inhærendi, cùm sit modus essendi per se, & independēter à subiecto: ergo non conuenit omnibus accidentibus: sed neque æqualiter: quia iā conueniret eis vniuocè, quod videbimus esse falsum.

Secunda opinio est communis, & vera, quòd inhærentia aptitudinalis sit de essentia accidentis. Ita D. Tho. in 4. d. 18. q & art. 1. q. etiam 1. Capr. in 4. d. 2. q. 1. ad 1. contra 5. & 6. conc. Herue. quodlib. 4. q. 9. Iauel. 7. Meta. q. 1. Caiet. 7. c. de ente, & essentia, q. 15. Et colligitur euidenter ex doctrina Arist. 7. Meta. tex. 2. vbi asserit, *Accidentia non esse entia, sed entis entia*: hoc est substantiæ, ad quam in sua entitate, dicunt attributionem: sed esse entia substātiæ, est posse eam afficere, secundùm proprios modos intrinsecos: ergo aptitudo ei inhærendi, est eis essentialis ex mēte Aristotelis.

Probatur etiā ratione: Quia esse per se, & esse in alio, sunt modi intrinseci substantiæ, & accidentis, diuidentes per se ens, sed esse per se, secundùm aptitudinem, hoc est, aptum esse ad subsistēdum per se, est de essentia substantiæ: ergo aptum esse ad inhærēdum eidem substantiæ, erit de essentia accidentis. Probatur minor: Quia substantiam esse talem entitatem, cui debetur subsistentia per se, essentiale est ei: & hoc est, esse radicem, vnde oritur subsistentia, esse ei essentialem: ergo etiam est essentiale accidenti, esse talem naturam, cui debetur actualis inhærentia in subiecto: quod est, esse radicem actualis inhærentiæ: & radix hæc est, inhærentia aptitudinalis, quæ etiam erit ei essentialis. 19

Ad primum arg Neganda est maior: quòd inhærentia actualis, sit relatio: sed est modus absolutus, includens respectum quendam transcendentalem, de quo neganda est minor: quòd non possit esse, de essentia absoluti, sicut cætera prędicata transcendētalia,

vt

vt videbimus in prædicamento, Ad aliquid. Vbi probabimus, quòd licèt relatio prædicamentalis, quæ vocatur secundùm esse, non possit pertinere ad essentiam absoluti, respectus tamen transcendentales, & secundùm dici, ad essentiam plurium absolutorum necessariò pertinent.

Ad secundum: Neganda est prima consequentia, quòd inhærentia aptitudinalis, conueniat æqualiter omnibus accidentibus, aut vniuocè: nam cùm conueniat eis per attributionem ad substantiam vel sit ipsamet attributio ad substantiam, non potest eis conuenire vniuocè: quia repugnat attributio vniuocationi. Et prætcrea, vnicuique conuenit secundùm proprium modum attributionis ad substantiam: quod sufficit analogiam constituere, vt in antepraedicamentis, c.2. ostendemus. De modo autem per se, quantitatis Eucharistiæ, non est certum, quòd illum habeat, sed probabile, quòd immediatè sustentetur à Deo, & etiamsi illum habere dicatur, non est natura accidentalis, cui debetur actualis inhærentia, sed modus cui per se non debetur: sicut inhærentiæ actuali, nō debetur alia inhærentia: alioqui esset processus in infinitum: sed cùm sit ratio, vel modus inhærendi, non dicitur propriè inhærere: nec modo illi, per se essendi quantitatis, debetur inhærentia: quia non est natura accidentalis, sed entitas quædam modalis, super naturaliter concessa accidenti: vt sit per se, hoc est, sine dependentia actuali à substantia: quæ entitas accidentalis est, quia modum essendi tribuit accidenti. Itaque, naturæ accidentali, tantùm conuenit aptitudinalis inhærentia, per se, sicut ei solùm debita est actualis: modis verò, non conuenit per se: sed ratione naturæ, cuius sunt modi: sicut, nec per se inhærent, sed ratione naturæ: & cùm modus ille, nec sit natura accidentalis, nec modus per se, ex propria natura conueniens accidenti, non est ei vllo modo debita actualis inhærentia, nec erit essentialis ei inhærentia aptitudinalis.

COMMENTARII IN LIBRVM CATEGORIARVM, ARISTOTELIS STAGIRITÆ; quæ Prædicamenta appellari consueuerunt, Vnà cum dubiis, & quæstionibus, hac tempestate agitari solitis.

BREVE PROOEMIVM.

De inscriptione huius libri.

1 Quamuis vocabulum Græcum *Categoria*, ex prima eius impositione, à prædicatione, seu prædicato dictum sit: communi tamen Dialecticorum, & Philosophorum consensu, iam accipitur pro integra ordinatione præ-

dicatorum essentialium: eadémque est significatio prædicamenti: quod sic possumus describere: *Prædicamentum, est dispositio prædicatorum essentialium, superiorum atque inferiorum, sub vno quodam supremo genere, quo nihil est superius, vsque ad indiuiduum, quo nihil est inferius.* Vnde liber categoriarum, aut prædicamentorum, scribitur opus hoc: id est, Liber ordinationum, quibus prædicata disponuntur, secundùm diuersos gradus essendi, à supremo genere, quod quasi caput totius ordinationis est, vsque ad infimas species & indiuidua.

De inuentore artis prædicamentalis.

COmmunis consensus scholę iam tenet, primùm inuentorem huius artis, fuisse Aristotelem. Ille enim primus fuit, qui omnes gradus essendi, sic disponere docuit, vt ad certas quasdam classes reducerentur, omnes res mundi: & facilè possemus naturam, & essentiam cuiuscunque inuenire, ad propriam eius categoriam, aut prædicamentum recurrendo.

De fine huius operis.

CVm ex simplicibus, aut incomplexis rebus, efficiantur prædicamenta, patet ad primam operationem intellectus, quæ est simplicium apprehensio, pertinere: & ad perficiendam secundam, quæ versatur circa compositionem, & diuisionem proximè ordinari. Sed tanquam ad finem vltimum, ad Demonstrationem ad quam omnia, quæ in Dialectica tractantur, ordinari constat.

An de vocibus, vel de rebus agatur in prædicamentis.

AB omnibus refutatur sententia Nominalium: qui dixerunt, de vocibus principaliter agere opus hoc, sicut & tota scientia Dialecticæ. Quod ex eo probatur falsum: quia voces tantùm sunt instrumenta; quibus loco rerum vtimur, non valentes res, de quibus disputatur, ad scholas afferre: vt Arist. docet 1. lib. Elenchorum. Res igitur sunt, ex quibus ordinatio prædicamentalis constituitur, mediis vocibus significatæ: & ideo de rebus principaliter, minùs principaliter de vocibus, tanquam de conditionibus necessariis agit ars prædicamentalis.

De obiecto vnius operis.

OBiectum verò huius partis Dialecticæ est categoria, seu prędicamentum, in communi consideratum; prout omnes ordinationes prædicamentales, sub se comprehendit. Quod probatur inde: quia sub eo proximè continentur, omnia, quæ in arte hac tractantur, & rationem eius proximè participant: quæ duo propriæ conditiones obiecti sunt.

De modo procedendi, & ordinatione huius operis, cum cæteris partibus Dialecticæ.

2 MOdus procedendi, quem Aristot. seruat, in hoc opere, simplex est. Quia per definitionem, & diuisionem, procedit: per quas docet, quonam modo simplicia sint ordinanda in prædicamentis.

Quod verò ad ordinem huius operis inter cæteras partes Dialecticæ attinet, sic explicari debet: vt primum locum teneat, inter omnes: quia ordinatio simplicium, & ordinata cognitio eorum, quasi ianua est, per quam ad reliquas partes Dialecticæ, & ad totam ipsam scientiam ingredimur.

Ad quam scientiam pertineat, de prædicamentis agere.

LIcèt nonnulli asserant, ad nullam scientiam determinatam pertinere, artem prædicamentalem: sed intellectum per lumen naturale, nulla scientia media, notitiam huius artis habere posse, & adeo, nec ad Dialecticam, nec ad Metaphysicam pertinere: Nihilominus, cùm prędicatorum ordinationes, nõn possint fieri sine arte, vel scientia, necessariò dicendum est, ad scientiam pertinere, & in primis ad Metaphysicam: cuius ratio satis est per se manifesta, & nota: quia de ente reali vniuersalissimo agit: ergò ad eam pertinet, omnes modos entis realis considerare, secundùm rationem propriam, abstrahendi à materia: sed prędicamenta non sunt aliud, quàm rerum ordinationes, ex quibus proprios modos entis cognoscimus: ergo hæc ars ordinandi res, secundùm diuersos modos essendi, ad Metaph. propriè pertinebit: & etiã ad Dialecticam, sed diuersa ratione: nam ad illam, secundùm proprias entitates; ad Dialecticam verò, in ordine ad prædicationes, enuntiationes, & syllogismos.

CAPVT I.

De æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis.

TEXTVS. ARIST.

Æquiuoca dicuntur, quorum nomen solum commune est, secundum verò nomen. substantiæ ratio diuersa.

Textus expositio.

INtentum Arist. in hoc primo capite est, explicare naturam nominum Æquiuocorum, Vniuocorum, & Denominatiuorum: nam cùm ex rebus fiant prædicamenta, vt significantur per voces, ex modo significandi vocum, maximè dependet distinctio rerum, quæ in prædicamento collocandæ sunt: & ita, ex applicatione harum trium vocum, tria alia constabunt. *Primum*, quænam

sint à prædicamentis excludenda. *Secundum*, ex quibus prædicamenta constituenda sint. *Tertium*, quonam modo res vnius prædicamenti, prædicari possint de rebus alterius.

Diuiditur autem caput in tres partes, in quarum Prima, proponit Arist. definitionem Æquiuocorum: in Secunda, definitionem Vniuocorum: & in Tertia, definitionem Denominatiuorum.

Definitio Æquiuocorum talis est: *Æquiuoca dicuntur, quorum nomen commune est, ratio verò substantiæ nomini accommodata, diuersa.* Quæ duas continet partes. In prima dicitur, quòd Æquiuoca debent habere nomen commune, vt significetur, distincta esse ab eodem nomine: & esse res significatas per ipsum: vt canis latrabilis, sydus cæleste, & piscis marinus, quæ sunt res significatę, per hoc nomen canis: distincta quidem hæc sunt ab eo, sed non dicuntur Æquiuoca, nisi vt per nomen significantur: quia res non pertinent ad Dialecticam; nisi vt significantur per voces.

Et ex hoc desumpta est communis illa distinctio, qua distinguuntur Æquiuoca in Æquiuoca æquiuocata, & Æquiuoca æquiuocantia: ita vt Æquiuoca æquiuocata, sint res; quæ, vt significantur tali nomine, dicuntur fieri æquiuoca in eo: Æquiuoca verò æquiuocantia, sint voces ipsæ; quæ ex tali modo significandi, res efficiunt æquiuocas.

Secunda pars definitionis est, in qua dicitur, Quòd *ratio substantiæ, accommodata nomini æquiuoco, sit diuersa.* Per rationem verò, intelligitur definitio: vel conceptus quidditatiuus; in his, quæ non habent definitionem. Definitio igitur, vel conceptus Æquiuocorum, vt significantur nomine æquiuoco, omnino diuersus esse debet; ita vt in eo nullo modo conueniant: sed solùm habeant nomen commune. 4

Definitio Vniuocorum hæc est: Vniuoca dicuntur; *Quorum & nomen commune est, & secundùm nomen eadem substantiæ ratio.* In qua, per rationem substantiæ, definitio; vel conceptus Vniuocorum intelligitur: qui idem esse debet, & non diuersus, sicut diuersam esse diximus in Æquiuocis.

Definitio Denominatiuorum sic habet: *Denominatiua dicuntur, quæcunque ab aliquo, solo differentiæ casu, secundùm nomen habent appellationem:* vt à fortitudine, fortis. In qua tria continentur, quia in denominatione tria sunt: Forma denominans: Res denominata: & Denominatiuum nomen: tali ordine intelligenda: vt Res denominata dicatur talis, à Denominatiuo nomine: & hoc dicatur Denominatiuum, à forma: & ita forma, sit quasi origo totius denominationis. Gratia exempli: Fortis, nomen denominatiuum est in quo res denominata est Petrus ipse. Forma verò, à qua denominatur: est fortitudo. A qua nomen ipsum denominatiuum, casu debet differre: vt significetur deriuatio denominationis eiusdem,

eiusdem, quam à forma, res denominata accipit.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm definitio Vniuocorum, conueniat Denominatiuis.

5 PRima opinio tenet; Denominatiua simul esse Vniuoca, sed diuersa ratione: nam in quantum appellationem habent ab ab alio, dicuntur Denominatiua: in ordine tamen ad res denominatas: de quibus prædicantur, verè sunt vniuoca: vt album, respectu albedinis, à qua denominatur, Denominatiuum dicitur: sed respectu huius, & illius corporis; nempe parietis, & hominis, de quibus prædicatur; Vniuocum est: quare omnibus Denominatiuis conuenit definitio Vniuocorum. Ita Sotus q. vniuoca huius ca. ad secundum. Quam sententiam probabilem dicit esse Caiet. in expositione definitionis Denominatiuorum. Et videtur probari ex definitione Vniuocorum; quia nomen Denominatiuum commune est omnibus subiectis; de quibus dicitur: vt album, homini, & parieti: & ratio significata, quæ est forma accidentalis, eadem est etiã in eis; vt albedo in eisdẽ: ergo conuenit eis integra definitio.

Et potest probari secundo; quia omne vniuersale, debet esse vniuocum: vt in quæst. vltima Vniuersalium diximus; sed inter Vniuersalia, quartum, & quintum prædicabile, sunt denominatiua; vt risibile, & album probant: ergo Denominatiua sunt Vniuoca, & eis verè & propriè conuenit definitio Vniuocorum.

Secunda opinio, est Toleti: qui quamuis negare omnino videatur, Denominatiua esse Vniuoca: vnum tamen asserit, ex quo videtur contrarium colligi: nempe illam particulam definitionis vniuocorum (*substantia*) intelligi, de definitione quidditatiua, vel descriptiua: ita, vt sufficiat ad rationem Vniuoci, quòd definitio descriptiua, eadem sit in omnibus vniuocatis. Ex quo colligitur nomina propriæ passionis, vt sensibile, aut risibile, esse Vniuoca, respectu subiectorum, de quibus prædicantur: vt sensibile, respectu hominis & equi.

6 Nostra tamen sententia est, Denominatiuis nullo modo conuenire definitionem vniuocorum, ita tenet Caiet. cap. præsenti, & est expressa sententia Arist. cap. de substantia. Vbi *Denominatiua asserit, non prædicari de subiectis, nomine, & ratione:* quia forma significatà per nomẽ, non est quidditatiuè in eis, sed accidentaliter.

Et ratione probatur: Quia in definitione Vniuocorum dicitur (quorum nomen est commune; ratio verò substantiæ eadem.) Per rationem autem substantiæ, intelligunt omnes, aut definitionem quidditatiuã aut quidditatiuũ conceptũ: quę propriè ad substantiã rei pertinent: sed hoc nõ reperitur in Denominatiuis: quia res significata per illa: neque est definitio quid ditatiua respectu

inferio

inferiorum, nec quidditatiuus conceptus eorum, sed forma accidentalis: ergo non sunt Vniuoca.

Ad primum arg. Distinguenda est minor: Nam ratio significata per nomen, duobus modis potest esse communis, vel eadem in inferioribus essentialiter, aut accidentaliter: & primo modo, communis esse debet, vt nomen sit Vniuocum, hoc enim intelligit Arist. per illa verba *(ratio substantiæ nomini accommodata)* in definitione Vniuocorum: quia ratio substantiæ, idem est ac ratio essentialis, significatum verò Denominatiuorum, solùm est commune, & vnum in inferioribus, accidentaliter: & ideo non potest eis conuenire definitio Vniuocorum.

Secundum arg. soluitur alia distinctione. Vniuocum duobus modis accipitur; propriè pro eo, cuius non solum nomen commune est vniuocatis; sed definitio, vel conceptus quidditatiuus: & hoc tantum definiuit Arist. cap. præsenti. Aliud est Vniuocum, improprium: cuius significatum, commune est inferioribus, solùm accidentaliter: & hoc modo improprio, Denominatiua possunt dici vniuoca: qui licèt non sufficiat, vt eis conueniat definitio Vniuocorum, sufficit tamen, vt sint Vniuersalia, & prædicabilia: nam ad rationem Vniuersalis, sufficit aliquid esse Vniuocum, solùm, vt distinguitur contra æquiuocum & analogum; quod habent Denominatiua, per impropriam vniuocationem. 7

TRACTATVS DE NOMINVM ANALOGIA.

TRactatio de natura, & ratione Analogiæ, maxima ex parte pertinet ad Metaphysicam: cùm præcipuè reperiri possit in ente vniuersalissimo; quod proprium obiectum eius est: atque etiã in passionibus eius, & in accidenti, quod nomen prædicamentis est commune: sed propriè pertinet ad Logicam; vt ex ea cognoscatur: Analoga excludenda esse à prædicamentis, atque etiam à syllogismis, & aliis argumentationibus: quę in solis terminis vniuocis commodè fieri possunt. Aristoteles verò non definiuit analoga cap. præsenti; sed solùm æquiuoca & vniuoca: quia cùm sint quasi media, inter hæc extrema; cognitis vniuocis, & æquiuocis facile est analoga cognoscere. De quibus quinque tantùm disputanda sunt. Primum; quid sit analogia. Secundum; quotuplex sit. Tertium; vtrùm Analogum possit abstrahi, aut præscindi ab analogatis. Quartum; An ens sit analogum; ad Deum, & creaturas: & ad entia creata, substantialia, & accidentialia: & qua analogia, hæc omnia significet. Quintum; An accidens, respectu nouem prædicamentorum accidentium, analogum sit, vel vniuocum. 8

Expli

Explicatur, quid sit Analogia.

9 SI Analogiam ex ipsiusmet nominis significatione definire velimus; dicendum erit, non esse aliud; *quàm proportionem, aut conuenientiam, seu comparationem inter multa, eodem nomine significata*: nam Græcum nomen est; quod in Latinum transferens Quintilianus, *proportionem vocauit*: Tullius verò, in vno loco, *conuenientiam*: in alio verò, *comparationem* aut *proportionem*. Et omnes istæ significationes, diuersis analogis conuenire possunt: vel eisdem sub diuersa consideratione: vt dum diuersas analogiæ species enumerabimus, constare poterit.

Si verò rem potiùs, significatam nomine analogiæ, consideremus; quàm etymologiam eiusdem nominis: definitionem analogorum, ex definitionibus æquiuocorum, & vniuocorum assignatis ab Arist. cap. præsenti facilè possumus colligere. Nam Analoga, ex communi sententia scholæ, medium quoddam sunt, inter Æquiuoca & Vniuoca. Æquiuoca verò sic definit Arist. *Quorum nomen est commune: ratio verò substantiæ nomini accommodata, omnino diuersa: vt canis respectu latrabilis, piscis, & syderis cœlestis. Vniuoca, quorum nomen est commune: ratio verò substantiæ, nomini accommodata, omninò eadem.* Analoga igitur erunt, *Quorum nomen est commune: ratio verò substantiæ nomini accommodata: neque omninò diuersa, neque omnino eadem*. Secundùm quam analoga vtrumque extremum participant: conueniunt enim cum æquiuocis, & vniuocis in nomine: quod commune debet esse in omnibus: in re verò, aut conceptu per nomen significato; partim conueniunt, & partim differunt: conueniunt quidem cum æquiuocis, in eo; quòd diuersus debet esse simpliciter: & in hoc differunt ab vniuocis: in quibus idem simpliciter debet esse: sed differunt ab eisdem æquiuocis, in eo: quod non omnino diuersus est: sed aliquo modo vnus, vel idem: & in hoc assimilantur vniuocis. Vnde sequitur maiorem similitudinem habere cum æquiuocis. Et hæc est ratio, propter quam cum æquiuocis enumerari solent: & etiã æquiuoca appellari: quia parum ab eis distinguuntur.

10 Itaque, conceptus analogi, quantùm ad res significatas, non est vnus: sed plures, quia analogata diuersa sunt: ratione tamen proportionis, vel attributionis, seu proportionalitatis, quandam habent similitudinem: & eius ratione, aliqualem vnitatem: & hoc est, rationem substantiæ nomini accommodatam, non esse omnino diuersam, nec omnino eandẽ: sed proportionalem, vel similẽ.

Quotuplex sit Analogia.

11 CAietanus in opusc. de Analogia nominum, cap. 1. 2. & 3. triplicem Analogiam distinguit. Primam Inæqualitatis, quæ reperitur

peritur in generibus, respectu suarum specierum; à quibus ratione differentiarum, secundùm inæqualitatem perfectionis participatur: vt in animali; respectu hominis, & leonis: perfectiùs enim participarur ab homine: ratione perfectioris differentiæ,& ideo inæqualiter ab vtroque: sed hanc analogiam, dicit, non esse talem simpliciter; nec facere nomen analogum: quia in generibus verè vniuocis, reperirur; & solum potest vocari Analogia physica: quia procedit ex diuersis formis physicis, maioris & minoris perfectionis.

Secunda species Analogiæ est, Proportionis, vnius ad alterum, vel plurium ad vnum: & hoc etiam vocatur Attributionis: quia proportio quam habet vnum ad alterum, vel multa ad vnũ: habitudo quædam ad illud est; quæ attributio etiam vocatur: vt sanum, dicitur analogum proportionis, & attributionis; quia de vrina, & medicina dicitur: secundùm proportionem, quam habent cum sanitate animalis: in quantum vrina, est signum sanitatis; medicina verò causa: & hoc est dici per attributionem ad illa: quare sanum respectu animalis, vrinæ, & medicinæ, dicitur analogum proportionis, seu attributionis.

Tertia species Analogiæ est. Proportionalitatis: Proportionalitas verò, non est aliud, quam similitudo, vel proportio duarum proportionum. Gratia exempli: Inter tria & sex, reperitur proportio dupla:& eadem reperitur inter quatuor, & octo;deinde inter has duas proportiones duplas, reperitur alia proportio, aut similitudo, in eo consistens, quod sicut se habent tria ad sex: ita quatuor ad octo. Hæc igitur proportio, & similitudo duarum proportionum, vocatur proportionalitas. Et ideo nomen illud, quod significat plura, inter quæ reperitur, vocatur analogũ proportionalitatis. Vt risus, significat risum hominis verum,& quasi metaphoricum risum prati: quod dum floret, quandam hilaritatem ostendit, similem ei, quam ostendit homo, dum ridet. Dicitur autem de vtroque nomen risus: nempe de homine ridente, & de prato florido secundùm proportionalitatem: quia sicut se habet risus hominis, ad hominem; sic floriditas prati, ad pratum. Quare analogum proportionalitatis vocatur. 12

Ex his tribus speciebus analogiæ; prima à nullo reputatur vera, nec sufficiens ad constituendum nomen analogum:sed omnes dicunt non esse analogiam simpliciter;sed solùm secundùm quid. Et ratio omnium est: quia in generibus, & pluribus aliis vniuocis,reperitur;sine præiudicio vniuocationis.

Analogiam verò proportionis, seu attributionis,recipiunt omnes tanquam veram, & sufficientem, ad constituendum nomen analogum. Et ratio est manifesta: Quia sola attributio vnius ad alterum, vel multorum ad vnum efficit; vt non omnia eodem 13

modo

modo, nec æqualiter significentur: sed illud vnum, simpliciter tale appelletur; cætera verò non, nisi secundùm quid: ergo sola attributio facit nomen analogum. Probatur consequentia ex definitione analogorum: *Analoga sunt quorum nomen est commune: ratio verò substantia, nec omnino eadem, nec omnino diuersa*: sed eo ipso, quòd significata ita se habent; vt omnia dicantur per attributionem ad vnum: ratio, sub qua, significata primo, per se, & principaliter ei conuenit, cæteris verò per attributionem ad illud: ergò non est omnino eadem in omnibus: quia si eadem esset æquè primo; & sine dependentia ab aliis, conueniret singulis; vt patet in vniuocis: quare necesse est dicere, quòd sola attributio efficiat analogiam.

Secundò; Sola attributio tollit vniuocationem: ergo sola facit nomen analogum. Euidens est consequentia: quia vbi est attributio significatorum; non est æquiuocatio nominis; cùm aliquid sit eis commune, præter nomen; nempe similitudo illa, & correspondentia, quam facit attributio: si ergo attributio tollit vniuocationem: necesse est eandem efficere nomen analogum: quia nullum datur medium, inter vniuocum & æquiuocum: præter analogum. Cæterùm probatur primum antecedens ex definitione vniuocorum. *Vniuoca sunt, quorum nomen est commune; ratio verò substantia, nomini accommodata, omnino eadem*: sed attributio efficit vt ratio non sit omnino eadem, nec æqualiter participetur ab omnibus: sed primo ab vno, à reliquis verò cum dependentia ab eo: ergo tollit vniuocationem.

14 De analogia verò proportionalitatis non est certum, quòd sit talis simpliciter; ita vt sola sufficiat efficere nomen analogum: sed prima opinio tenet, quòd sufficiens sit; non minùs quam analogia attributionis. Ita Caietanus vbi suprà: ita etiam videtur sentire D.Thom. de veritate, qu.2.art.11. ita denique plures moderni.

Secunda opinio, est aliorum modernorum; qui hac distinctione vtuntur. Proportionalitas, duobus modis potest reperiri, inter significata nominis; Primò, ita vt non significetur ipsa per illud nomen, sed alia ratio communis eorum: & hoc modo sumpta, non sufficit ad efficiendum nomen analogum. Quòd verò non significetur per nomen; videtur manifestum: quia animal, solùm significat naturam sensitiuam, communem speciebus: non proportionalitatem inter eas repertam.

15 Secundò; ita, vt per nomen ipsa analogia significetur: & hæc sufficiens erit ad constituendum illud analogum: & quia nullum est nomen impositum, quo significetur; nulla datur talis analogia, daretur tamen, si imponeretur nomen ad eam significandam. Cuius rationem vel exemplum non afferunt. Sed vtrumque afferre possumus exemplum quidem: in hoc nomine Principium: quòd analogice

analogicè dicitur, de fundamento domus, de puncto: quod est principium lineæ, & de præmissis demonstrationis, per se notis: & inter hæc, nulla est attributio; sed omnia æqualiter, & per se significantur: sola proportionalitas reperitur: quia sicut se habet fundamentum domus, ad domum ab eo incipientem; sic se habet punctum ad lineam; & principia demonstrationis ad demonstrationem: & quia per nomen significatur (cùm ratione proportionalitatis, videantur significare tria illa: & non ratione alterius conceptus eis communis) sufficit constituere analogiam.

Ratione verò probari potest: quia proportionalitas præsupponit necessariò, diuersa esse illa inter quæ reperitur; sed ab eo recipere aliquam similitudinem, & vnitatem: ergo efficit, vt ratio significata per nomen non sit omnino diuersa, sed nec omnino eadem: quia aliqualis est similitudo, & vnitas in ea: quare sola efficiet nomen analogum.

Tertia opinio teneri Proportionalitatem quomodocumque repertam, inter significata eiusdem nominis, non sufficere ad constituendum nomen analogum: sed necesse est, vt sic reperiatur; quòd vnum eorum sit absolutè tale: per suam formam, aut per suum esse; aliud verò non sit absolutè tale per suum esse, sed vt substat tali proportioni, vel comparationi ad aliud. Exemplum esse potest in risu qui ita significat risum hominis & floriditatem prati; vt ille quidem per proprium esse sit absolutè talis: hæc verò non, nisi in quantum talem habet proportionem, aut proportionalitatem cum eo. Manifestum est enim floriditatem prati, non esse nec vocari risum, nisi per ordinem ad risum hominis. Ita sentit pater Franciscus Suarius, tom. 2. suæ Meta. disp. 28. sect. 3. num. 11. 16

Nostra sententia tribus conclusionibus explicatur. Prima est: Proportionalitas, non est vera analogia: nec sufficit analogum nomen facere: nisi per illud significetur. Hæc videtur mihi euidens; vt probat hoc arg. Res non habent analogiam, aut vniuocationem; nisi in quantum per voces significantur; ergo nec sunt analoga proportionis vel attributionis: nisi in quantum, vt eam habentes, significantur. Cuius euidens signum est quòd quia diuerso modo significantur, per diuersas voces; fieri potest, vt æquiuocè per vnam, vniuocè verò per aliam significentur: vt Canis, nomine bestiæ latrabilis, Piscis, & Sydus, æquiuocè significantur; & vniuocè eadem designantur per nomen Substantia: ex eo, quòd substantia significat conuenientiam essentialem eorum: canis verò nullam. Vt igitur nomen sit vniuocum: necesse est, significet conuenientiam multorum: & eodem modo, vt sit analogum; necesse est, vt significet diuersitatem simul, & conuenientiam multorum: sed analogata, habent conuenientiam, aut similitudinem,

litudinem,ratione proportionalitatis, aut attributionis : cùm diuersa simpliciter:ergo non possunt, vt analogata significari : nisi proportionalitas ipsa,vel attributio significetur.

17 Secundò probatur:Quia licèt significata alicuius nominis,vniuocam habeant conuenientiam ; si tamen non significentur, vt eam habent: non erunt vniuocata, nec nomen quo significantur, vniuocum: sed conuenientia se habebit materialiter tantùm, aut concomitanter,& erit,quasi non esset, ad effectum efficiendi nomen analogum : ergo licèt aliqua habeant inter se conuenientiam analogicam,si hæc non significetur,materialiter,& quasi cõcomitanter se habebit;& erit quasi non esset :ad effectum constituendi nomen analogũ. Quare necesse est per nomen significari.

Secunda conclusio : Proportionalitas, aliquando significatur per nomen analogum: & ideo, si significata sufficit constituere speciem distinctam,ab analogia attributionis;efficiet eam distinctam:& ita fatendum erit,esse actu,in rerum natura,diuersas species analogiæ. Hæc est contra secundam opinionem quæ negat,diuersas esse species analogiæ,& analogorum:nempe proportionalitatis,& attributionis:quàuis fateatur,esse possibiles; si nomen imponatur, ad significãdam proportionalitatem multorum.

Probatur efficaciter, exemplo risus ; quo significatur, floriditas prati, simul cum risu vero hominis ; ex eo solùm, quia sic se habet pratum,dum floret,præ se ferens quandam hilaritatem ; sicut se habet homo, dum ridet : sed hæc est proportionalitas;ergo significatur floriditas prati : in quantum habet proportionalitatem cum risu hominis: quare falsum erit, quòd proportionalitas numquam significetur per nomen analogum; & consequenter erit necessarium, secundùm eandem sententiam : quod ita significata, efficiat distinctam speciem analogiæ ; & analogum, specie distinctum, ab analogia, & analogis attributionis. Et si dicatur per nomen risus, non significari floriditatem prati, nisi vt habet similitudinem cum risu hominis, non proportionalitatem : & ideo, nec significari ipsam proportionalitatem, sed attributionem : Contra hoc est, quòd floriditas prati, non significatur, vt habet similitudinem in communi, sed in particulari : hoc est talem, vt sicut risus est actus vitalis, quo ostenditur hilaritas cordis, in hoc sit similis ei floriditas prati : quia ostendit quandam hilaritatem,hoc est,ita se habet;atque homo,declarans hilaritatem: & hæc est proportionalitas quæ verè significatur per nomen risus. Et certè,non potest aliud nomen imponi,quo melius,signi-

18 ficetur proportionalitas hæc, quàm nomen risus.

Tertia Conclusio : Proportionalitas : etiam significata per nomen analogum, & adhuc in his analogatis reperta, quorum vnum est tale,per suum esse,aliud verò non,nisi ratione proportio-

N

nalitatis,non facit esse,aut per se sola, veram speciem, & distinctam analogiæ, nec nomen analogum, sed ratione attributionis, cui coniungitur: & ideò eandem cum analogia attributionis, & ita nec secundùm actum, nec secundùm possibilitatem, distinguendæ sunt diuersæ species analogiæ, sed sola analogia attributionis ponenda est.

Conclusio hæc, est contra secundam & tertiam opinionem: & priùs declaranda est, deinde probanda. Declaratur autem sic: Proportionalitas ex se differens est,vt reperiri possit, inter significata: quorum vtrique conueniat formaliter, & intrinsecè appellatio, & significatio nominis, & inter ea, quorum solum vni conueniat formaliter, aliis verò, per extrinsecam denominationem imò & inter ea etiam, quæ sub tali nomine, nullam habent conuenientiam, vt æquiuocata. Probatur euidenter: quia inter species eiusdem generis,reperitur: vt inter hominem, & leonem: & etiam,inter canem latrabilem,piscem,& sydus: & tandem, inter risum hominis; & floriditatem prati: quia verum est, de his omnibus,quòd sicut se habet vnum eorum,ad suum esse, sic aliud ad suum: & quamuis per nomen idem significetur, potest eodem modo, seu diuerso,reperiri in eisdem.

Quod non minus efficaciter sic probatur: Quia ita se habere quodlibet,ad suum esse, sicut aliud ad suum,non efficit ea magis, vel minùs diuersa; in apprehensione intellectus, quàm si id non haberent:ergo nec efficiet ea magis, aut minùs diuersa: nec magis, & minus eadem, etiam si per nomen idem seu aliud significetur.Euidens est consequentia quia res significantur, per voces vt apprehenduntur ab intellectu. Probatur porrò antecedens: quia æqualiter reperitur in apprehensione intellectus, inter res omnino diuersas,ac inter res eiusdem rationis: non enim, vt minùs diuersa apprehenduntur significata canis, ex eo, quòd intelligantur,sic se habere quodlibet ad suum esse,sicut aliud ad suum: nec minùs dissimilia sunt,album, & nigrum; ex eo, quòd apprehendantur,sub eadem proportionalitate, quàm ea non apprehensa. Probatur iam conclusio, sic explicata, aduersus secundam opinionem, hac ratione: Analoga sunt media inter æquiuoca, & vniuoca; ergo non possunt reperiri simul, cum aliquo, ex- 10
tremorum; ita vt idem nomen, respectu eorundem significatorum, sit analogum simul, & æquiuocum; vel analogum & vniuocum, sed proportionalitas sola, etiam per nomen significata; potest reperiri simul cum vno, & altero extremo: ergo non facit medium: quod est, non efficere nomen analogum. Probatur minor: Quia etiam si species animalis, apprehendantur ab intellectu, sub proportionalitate; hoc est vt ita se habet leò, ad suum esse animalis, quod participat ab animali; sicut homo ad suum

suum, quod ab eodem participat; eadem intelligitur natura animalis in eis: ergo non desinunt esse vniuoca: & ex consequenti, non apprehenduntur, vt analoga: nec essent analoga, si sub eadem proportionalitate significarentur, per nomen: quia vt probatum est, eodem modo significantur per nomen: quo apprehenduntur per intellectum.

12 Probatur deinde aduersus tertiam: Quia proportionalitas, ratione sui, non facit floriditatem prati esse, aut vocari risum: sed ratione attributionis, quam causat in ea, ad risum hominis; ergo nec ratione sui facit eam analogatum risus, aut risum esse analogum, sed ratione attributionis. Probatur minor: Quia si ratione sui, faceret eam analogatum, omnia alia, in quibus reperitur, faceret analogata: sed probauimus, eam non facere: ergo nec facit floriditatem prati analogatum risus, nisi ratione attributionis, quam causat in ea: quia attributio, vera est analogia, & per se efficit nomen analogum.

Ex his conclusionibus sequitur; proportionalitatem, non esse veram analogiam; nisi vt per se coniunctam attributioni: & ratione huius, non ratione sui: & ideo non facere distinctam speciem analogorum; vllo modo, sed omnia analoga, esse attributionis, vt docuit expressè D. Th. 1. p. q. 13. art. 6. vbi ita ait: *In omnibus nominibus, quæ de pluribus analogicè dicuntur: necesse est, quòd omnia dicãtur per respectum ad vnum: & ideo illud vnum, oportet, quod ponatur definitione omnium.*

22 Et probatur, hac ratione: Inæqualitas sola, non sufficit analogum facere, nec sola proportionalitas, etiam per nomen significata, sed præter has, sola attributio restat, de qua probatum est, per se facere nomen analogum: ergo solùm datur analogia attributionis, & sola analoga attributionis: Nomine autem Attributionis, intelligimus, quamcunque habitudinem, vnius ad alterum, vel multorum ad vnum, per ordinem, ad quod dicantur talia. Et hoc modo intellecta, tertia opinio vera esse potest, asserens proportionalitatem non facere analogiam: nisi vnum eorum, inter quæ reperitur, dicatur absolutè tale per suum esse, aliud verò, non nisi per habitudinem ad illud: eiusmodi enim habitudo, sub nomine attributionis comprehenditur, & proportionalitas, à qua causatur ratione illius, & non ratione sui facit nomen analogum.

Ad exemplum primæ opinionis; Respondent aliqui: Principium esse æquiuocum, à consilio: quia à consilio impositum est ad diuersa significanda. Alij verò dicunt: Esse analogum proportionalitatis. Sed vtrumque videtur falsum, primum quia Arist. 5. lib. Meta. c. 1. enumerãs principia omnia, diuersæ rationis, asserit, conuenire in ratione principij his verbis: *Omnibus igitur principiis commune est esse primum, vnde aut est, aut fit, aut cognoscitur.* Ergo

principium, non est æquiuocum. Probatur consequentia: quia æquiuoca non possunt conuenire nisi in solo nomine. Quod verò non sit analogum proportionalitatis, ex dictis sequitur, quia proportionalitas non sufficit ad efficiendum nomen analogũ. Dici ergo posset, Principium esse analogum attributionis: quia primò, & per se significat: principium, à quo per veram originem procedit aliud, secundùm esse: & per attributionem ad hoc principium, dicitur de reliquis. Vel, cui non placuerit, analogum hoc modo esse dicat potiùs, esse vniuocum, quàm æquiuocum: quia hoc vltimum expresè, est contra Arist.

Ad rationem verò: Negandum est antecedens, quòd proportionalitas præsupponat diuersa esse illa, inter quæ reperitur: nam licèt supponat esse distincta, tamen indifferenter potest reperiri inter ea, quæ vniuocè conueniunt; & inter ea, quæ conueniunt solo nomine: & ideo, non facit per se nomen analogum.

Ad testimonium D. Tho. respondeo; Eam sententiam; absque dubio, rectè tractasse in eodem loco primæ partis, à nobis citato, vbi tam expresè tenet oppositam.

An necesse sit rem, vel conceptum, significatum nomine analogi, intrinsece solùm reperiri in principali analogato, in cæteris verò, solùm per extrinsecam denominationem.

SVpposito, quòd solum dentur analoga proportionis, seu attributionis, dubitatur; An necesse sit, quòd significatum eorum, solùm reperiatur formaliter in principali analogato, in cæteris verò, non formaliter: sed solùm per extrinsecam denominationem: vt videmus, in hoc nomine, sanum, quod significat sanitatẽ: & hæc solùm reperitur formaliter in animali, quod est principale analogatum: in vrina verò, & medicina, solùm per extrinsecam denominationem: in illa quidem, tanquam in signo, & in hac, tanquam in causa. 23

Et prima opinio aliquorum asserit, necessarium esse, quòd in solo principali reperiatur formaliter, & intrinsecè. Quod probari potest, quia in eo solo hoc modo reperitur, per se primò, cætera verò, solùm videntur esse, quasi attributiones ad illud: ideo Arist de accidentibus dixit, *Non esse entia, sed entis entia*, hoc est, aliquid substantiæ: sed attributio, non videtur esse, nisi quædam extrinseca denominatio: ergo solùm in eis reperietur, per extrinsecam denominationem.

Secunda opinio est communis, omnium modernorum, negans hoc esse necessarium; sed indifferenter esse posse, in omnibus formaliter, vel solùm in principali, secundum diuersam naturam & conditionem eorum. Et hæc est expressa sententia D. Th. in 1. d. 19. q 5. & est vera, & à nobis amplectẽda. Probatur: Ratione, & Exem

Exemplis : Ratione quidem, quia attributio eſt,quæ facit analogiam : ſed hæc poteſt reperiri inter ea, quæ formaliter participant rationem vel conceptum analogi ; ſicut reperitur inter ea, quorum vnum tantùm formaliter eam participat : ergo vtroque modo ſe habere poſſunt analoga, & non vno tantùm, vt aſſerit prima opinio. Probatur minor : quia bene poteſt intelligi, quòd vnum, vel plura participent rationem formalem ſignificatam, quam non habeant, niſi cum dependentia, & attributione ad vnum,in quo per ſe primò reperiatur.

24 Probatur ſecundò Exemplis.Nam ens dicitur analogicè,de ſubſtantia & accidente,atque etiam,de Deo,& creaturis, vt inferiùs probabitur:ſed entitas,quam ſignificat,non ſolùm reperitur formaliter in ſubſtantia,ſed etiam in accidentibus:nec ſolùm in Deo ſed etiam in creaturis : ergo,non eſt neceſſarium, quòd ſolùm in principali analogato reperiatur formaliter. Probatur minor: Quia creatura,entitatem habet intrinſecam,& formalem,productam in rerum natura, per creationem, aut per aliam actionem: ergo non reperitur in ſolo Deo:quamuis, per ſe,in eo tantùm,& per participationem,& attributionem ad ipſum,in creatura.Et in accidentibus,reperitur etiam entitas propria,formalis, & intrinſeca:quamuis non ſine intrinſeca dependentia à ſubſtantia, vt in quantitate,& qualitate manifeſtum eſt.

Sed reſpondent aliqui,pro prima opinione, Accidens non eſſe ens,ſed entis ens : hoc eſt, eſſe aliquid ſubſtantiæ : vt ſæpe aſſerit Ariſt. & hoc eſt non habere aliam entitatem, niſi attributionem ad ſubſtantiam, in quadam denominatione extrinſeca conſiſtentem,ſibi autem intrinſecam,& eſſentialé. Sed hoc non poteſt eſſe verum,vt ex eadem ſolutione,in primis colligitur.Nã ſi accidens, eſt entis ens:ergo eſt ens ſubſtantiæ:habet igitur veram entitaté, per quam afficit ſubſtantiam.Quod videtur probari euidenter,his experientiis:Quantitas in Euchariſtia,non inhæret ſubſtantiæ,ſed ab ea eſt ſeparata:& tamen eſt vera entitas,quam videmus,& tangimus. Albedinem etiam ſentimus per viſum,& calorem,per tactum;ergo euidenter probatur,quòd hæc accidentia & ſimilia,nõ ſint extrinſecæ attributiones,aut denominationes:ſed veræ entitates reales : quia ſola denominatio extrinſeca non ſentitur, nec poteſt eſſe per ſe obiectum ſenſus.

25 Et confirmari non poteſt:Quia accidentia hæc,habent ſuos effectus formales,in ſubiectis, in quibus ſunt:nec ſolùm formales, ſed reales,& phyſicos:vt albedo, facit parietem realiter, & formaliter album : & calor, facit aquam realiter, & formaliter calidam:ſed effectus iſti, non poſſunt procedere à cauſis in ſola denominatione extrinſeca conſiſtentibus, ſed ab his, quæ veram,& intrinſecam habent entitatem realem,per cuius realem virtutem

eos producunt:ergo accidentia,veram & intrinſecam habent entitatem:alioqui,intellectus,& voluntas,quæ ſunt accidentia , ſuperaddita ſubſtantiæ animæ rationalis,ad operandum,non erunt, niſi denominationes extrinſecæ,ei ſuperadditæ. Quod patet eſſe falſum : cùm ſint potentiæ reales,per quas tanquam per virtutes reales,elicit anima veras & reales operationes.

Ad argumentum verò ; Neganda eſt conſequentia : quia licèt ſolũ in principali analogato , reperiatur prima & per ſe ratio ſignificata per analogum,in cæteris verò,ſolùm per attributionem ad illud:intrinſecè tamen,& formaliter reperiri poteſt:quia attributio,hoc non tollit,vt probatum eſt.

An conceptus formalis analogorum,ſit vnus & abſtractus ab analogatis,vel multiplex,& ab eis an abſtrahi poſſit.

CONceptus, quem format intellectus de aliquo:duplex eſt,vt 26
cap.de differentia notauimus:formalis,& obiectiuus. Conceptus formalis,eſt qualitas mentis ; quam intellectus producit, vt ſibi faciat obiectum actu præſens, & illud intelligat : nam per hanc qualitatem,ſibi perfectè repræſentatur.Conceptus verò obiectiuus,eſt obiectum,quod intelligitur, in quantum per formalem repræſentatur.Et de vtroque procedit quæſtio:& ideo habebit duplicem partem. In prima diſputabimus , de vnitate conceptus formalis.In ſecunda,de vnitate conceptus obiectiui.

Sed conceptus formalis,etiam eſt duplex : Vnus eſt, conceptus vocis ſignificantis. Alter , conceptus rei ſignificatæ. Et de primo certum eſt,quòd ſit vnus:quia nomen analogum,eſt vna vox ſimplex:ergo per vnum ſimplicem conceptum , à nobis intelligitur. De conceptu verò formali rei ſignificatæ,per nomen analogum, procedit quæſtio, *An ſit vnus.*

Prima opinio tenet ; Dari vnum conceptum formalem rei ſignificatæ per analogum,ita Scotus , loco inferiùs citando. Herueus quodlib.2.q.7. Sotus cap. præſenti. Fonſeca 4. Meta. cap.2. q.12.ſect. 5. P.Franciſcus Suarius,tomo 1. ſuæ Met.diſ.2. ſect. 1. ſed diuerſo modo procedunt:nam Scotus vnum conceptum formalem ponit : quia tenet , ens eſſe vniuocum : Vniuoca verò, vnico conceptu formali medio,ſua vniuocata ſignificant.P. Suarius , ideo ponit vnum conceptum formalem : quia vnum etiam ponit obiectiuum , abſtractum ab analogatis. Herueus & Sotus, licèt non ponant eundem conceptum obiectiuum , aſſerunt tamen formalem eſſe vnum. Et tandem Fonſeca ponit vnum formalem,non diſtinctum, ſed confuſum : quia non repræſentat diſtinctè analogata,ſed confusè.

Probatur duplici arg.Primò,quia Analogum,non ſolùm eſt vna 27
vox ſimplex,& non æquiuoca, ſed vnam habens ſignificationem,

cx

ex sua impositione:sed voces significant mediis conceptibus:ergo significabit, medio vnico conceptu formali. Quod experientia videtur probari:nam audito nomine Entis, aut alterius analogi, non concipit intellectus analogata, sub determinato conceptu, vt substantiam, vel accidens, sed vnum quid, nempe entitatem; ergo non format plures conceptus formales eorum, sed vnum eiusdem entitatis.

Secundò;Quia si conceptus formalis analogi,non est vnus,sed plures:ergo tot formabit conceptus intellectus, audito nomine, quod analogata habet:vnde si hæc fuerint decem,vt contingit in ente, significante omnia prædicamenta, vel etiam si fuerint viginti,tot conceptus simul formabit intellectus:quod videtur impossibile. Probatur consequentia, quia si plures format, non est maior ratio,quare duos tantùm,& non plures. Nec etiam,quare formet conceptum potiùs horum, quàm aliorum : ergo vel tot, quot sunt analogata:vel tantùm vnum.

28 Secunda opinio : Negat conceptum formalem analogi, esse vnum:quam sequitur Ferra. 1.contra gent.c.34. & cum eo plures moderni.Et hæc videtur nobis probabilior.

Et probatur primò: Quia analogum conuenit cum æquiuoco, in eo,quòd significat multa simpliciter,diuersa:non tamen omnino diuersa, sed secundum quid eadem:& in hoc distinguitur : sed audito nomine æquiuoco,format intellectus diuersos conceptus formales,propter diuersitatem significatorum : ergo audito nomine analogo,formabit etiam plures simpliciter:licèt non omnino diuersos,sed aliqualem similitudinem habentes.

Secundò:Vnitas conceptus formalis,sumitur ex vnitate conceptus obiectiui,per illū repræsentati:sicut vnitas imaginis, ex vnitate rei repræsentatæ : sed conceptus obiectiuus analogi, non est vnus,vt in 2.par.quæstionis probabitur : ergo erit vnus formalis. Errant enim satis apertè illi, qui non ponentes vnum conceptum obiectiuum analogatorum, sed plures, admittunt nihilominus vnitatem conceptus formalis : contra quos euidenter concludit, ad hominem,hoc argumentum : quia nullam potest habere vnitatem conceptus formalis,quam non accipiat ab obiectiuo.

Ad primum arg.Concedendum est antecedens;ex ea parte,qua dicit,analogum esse vnam vocem simplicem : & ideo, vnus datur conceptus eius : sed negandum, quòd vnam habeat significationem:sicut non habet vnam rem significatam,sed plures,atque diuersas simpliciter, ad quas significandas, vnica impositione fuit imposita:quia licèt plures sint res; omnes tamen habent attributionem ad vnam:& ideo vnica voce,& vnica impositione, ad eas significandas,possunt designari.

29 Ad experientiam verò, in eodem argumento adductam; Con-

cedimus, quòd audito nomine analogo, non concipit intellectus analogata sub expresso, aut distincto conceptu, bene tamen sub confuso actuali. vt in secunda parte dicetur. Nec tamen concipit vnum quid, eis commune, sed plura simpliciter diuersa; sub ratione tamen communi, solùm secundùm quid, propter attributionem, quam habent ad vnum.

Ad secundum: Concedendum est totum; quod assumit, & negandum, esse impossibile quòd decem conceptus formet intellectus, si decem sint significata analogi: vt contingit in ente, vel etiã plures, si plura habeat significata. Non est enim impossibile, intellectum tot simul formare conceptus sub vnitate eiusdem vocis, tot res significantis: quot satis est manifestum, in æquiuoco: quo audito; nullus negat, tot formare cõceptus intellectum, quot sunt significata eius, plura vel pauciora: & in analogo, est alia ratio particularis: quia non solùm plures conceptus, habent ordinem ad vnam vocem; sed etiam ad vnam rem, principaliter significatam; ad cuius conceptum ordinantur omnes alij.

Et ex hoc intelligitur, non dari conceptum formalem, analogis communem, atque distinctum, à conceptibus analogatorum; sed plures tantùm eorundem. Vnde nullus datur conceptus formalis entis, præter conceptus prædicamentorum.

Secunda pars quæstionis, de vnitate conceptus obiectiui analogorum.

DVplicia sunt Analoga, vt dubio præcedenti insinuauimus. 30
Quędam sunt; quorum significatum non reperitur formaliter, & intrinsecè, nisi in principali analogato, in cæteris verò, per Denominationem extrinsecam: vt sanum, quod sanitatem significat; sicut album, significat albedinem: & tamen sanitas, non reperitur formaliter, nisi in solo animali: in vrina verò, & medicina, solùm per denominationem extrinsecam, signi, vel causæ. Alia sunt analoga; quorum significatum reperitur formaliter, in omnibus analogatis: sed per se primò & principaliter, in vno tantùm: in reliquis verò, per intrinsecam dependentiam, & attributionem ad illud: & de vtrisque procedit quæstio, An habeat vnum conceptum communem, & abstrahibilem ab analogatis. Sed de primis primò dicendum est, deinde de aliis.

Est igitur prima opinio modernorum; Quòd hæc analoga, significent vnum conceptum obiectiuum; quem intellectus abstrahit ab analogatis. Probatur primò: quia hæc analoga, non sunt æquiuoca: ergo non habent solam vocem communem; sed aliquid etiam, per illam significatum: sed quæcunque ratio communis potest abstrahi à particularibus, quæ in ea conueniunt: ergo datur conceptus horum analogorum, abstrahibilis ab eis.

Secundò:

Secundò: Quia audito nomine, sanum: potest aliquis concipere, aliquam rationem communem sanitatis; non considerando rationes particulares; aut distinguendo diuersas: quas habet, in animali, vrina, & medicina: & conceptus iste communis est eis: ergo est vnus, & abstractus ab eisdem; secundùm particulares rationes consideratis.

Secunda opinio est communis, & vera: quòd ab his analogis, non possit abstrahi conceptus communis, sed ea proximè significare rationes particulares analogatorum, aliquo modo similes, vel proportionatas in ordine ad vnum principale. Ita Caiet. opusc. de analogia nominum cap. 5, Sotus cap. præsenti, q. 1. art. 2. Corol. 3. Fonseca 4. Meta. cap. 2. quæst. 1. sect. 6. vers. 3. discrimen.

31 Et probatur ratione: Quia hæc analogata significãt vnam formam, solùm existentem in principali analogato; non in aliis, in quibus solum est, per extrinsecam denominationem: vt sanum, significat formam sanitatis in solo animali inhærentem, nõ in vrina, & medecina; quæ solùm dicuntur sana per extrinsecum respectum: causæ, vel signi, ad sanitatem animalis: sed à re, formaliter significata, & per solam extrinsecam denominationem: non est abstrahibilis vna ratio, vel conceptus communis: quia forma, & signum, vel causa, se habent; tanquam causa, & effectus: quorum rationes diuersæ sunt, licèt ordinem dependentiæ, vel attributionis habeant; & ideo non datur conceptus eis communis: ergo nec dabitur conceptus communis, horum analogatorum.

Secundò: Quia conceptus vnus, & communis multis, formaliter debet in eis reperiri: sed conceptus horum analogorum, solùm reperitur formaliter in principali analogato; vt patet de conceptu sanitatis: ergo non est vnus omnibus eis communis.

Sed respondent aliqui, pro prima sententia, Conceptum horum analogatorum, non esse solius formæ: sed abstrahere ab inclusione formæ, aut ratione signi, vel causæ: ita vt vniuersalior sit; solùm dicens vniuersalem rationem sanitatis: & non particularem sanitatis formalis: & hunc conceptum abstractum, formaliter, reperiri in omnibus: nam esse causam sanitatis; formaliter, & intrinsecè, reperitur in medicina: & esse signum: formaliter conuenit vrinæ: sicut sanitas actualis: formaliter cõuenit animali.

32 Hæc tamen solutio falsum supponit: Quia nomen, sanum, impositum est ad significandam veram, & actualem sanitatem; vnde in communi modo loquendi, & concipiendi, illud solum vocatur sanum, quod formalem habet sanitatem: sicut nomen, risus, impositum, est ad significandum *verum risum* hominis: quem solum intelligimus, audito hoc nomine: ergo non significant eiusmodi analoga vniuersaliorem illam rationem: sed ex eo, significant minùs principalia analogata: quia intrinsecam habent attribu-

tionem, ad formam existentem in principali analogato, per nomen primario significatam. Nec vera est illa ratio cōmunis, vniuersalior;& abstrahens à formali,& intrinseca sanitate, quā obijcit argumentum;sed ficta:quia formæ,signo,& causæ, nihil datur commune,sed solùm hæc appellantur sana, per attributionem ad illam propter quam ei aliquo modo assimilantur: sed similitudo nō est intelligibilis,sine rationibus particularibus eorum.& ideo, nec est ab eis abstrahibilis:imò, nec intelligibilia sunt particularia significata, nisi actu intellectis rationibus particularibus:non quidem distinctè,& expresſè,vt significantur propriis nominibus; sed confusè tantùm.& hoc modo significantur nomine communi,& analogo:cuius ideo, non potest dari conceptus obiectiuus, communis,abstractus ab anologatis.

Ad primum arg. Concedendum est antecedens,cū prima consequentia:minor verò distinguenda:nam ratio communis,duplex est:Communis,simpliciter; aut secundùm quid: illa reperitur in vniuocis; hæc in analogis:& illa solùm,abstrahibilis est; à particularibus rationibus vniuocatorum,hæc verò, nullo modo potest abstrahi,à particularibus rationibus analogatorum: sed necessariò debet eas actu confuso includere.Ratio huius discriminis est: quia ratio communis simpliciter,est ratio naturæ,aut modi,in inferioribus existentis; communis verò secundùm quid, nihil est, præter proportionem,aut attributionem, inter rationes particulares:& ideo,non est intelligibilis,sine inclusione actuali particularium;saltem confusa:& ex consequenti;nisi intellectis particularibus,actu confuso;hoc est,non distinctè nec expresſè; vt significantur propriis nominibus:& hoc est, non esse abstrahibilē conceptum communem ab eis: quia conceptus, qui à particularibus abstrahitur, non includit ea actu,sed solùm in potentia. 33

Ad secundum; Distinguendum est antecedens: quia dupliciter contingit, concipere rationem communem, audito nomine analogo:non conceptis particularibus. Distinctè, & expresſè:aut solùm confusè. Actu igitur expresſo:& primo modo,concipi nequit ratio communis,secundùm quid: non conceptis particularibus; sed secundo modo:quia communis illa ratio; non *est aliud, præter* particulares proportionatas: & ideo, necessariò conceptas actu,eodem conceptū:non actū expresſo,aut explicito,sed confuso,& quasi implicito. 34

Maior est difficultas,de aliis analogis,quorum ratio,vel forma significata formaliter,& intrinsecè, reperitur in omnibus analogatis:licèt primò, & per se in vno;in aliis verò, per intrinsecam depēdentiam,& attributionem,ad illud & tale analogum, est ens, secundùm communem,& veram sentētiam:& ideo, in illo placet exemplum ponere. Cùm enim forma significata, quæ est entitas; forma

formaliter reperiatur, in ſubſtantia, & accidentibus; videtur, abſtrahi poſſe rationem communem entitatis, à particularibus rationibus prædicamentorum, quam participabunt omnia, tanquam formam intrinſecam.

35 Et eſt prima opinio, quæ aſſerit, Conceptum analogi; vnũ ſimpliciter eſſe, & abſtractum, à particularibus rationibus analogorum: & ideò ratione diſtinctum ab eis. Ita Iauellus 4. Met. quæſt. 1. Sotus vbi ſuprà. Probatur teſtimoniis Ariſt. & D. Tho. deinde rationibus. Ariſt. 4. Met. tex. 7. aſſerit, Metaphyſicã cõſiderare ens, in quantũ ens: quaſi dicat; non vt ſubſtantiã, vel accidens, ſed ſub ratione vniuerſaliori, entitatis realis: datur ergo ratio vniuerſalior; Subſtantia, & Accidente: quam neceſſe eſt, eſſe abſtractam ab eis, vnam atque communem. Probatur conſequentia: quia Vniuerſale, eſt quid abſtractum à particularibus, eiſque commune.

36 Et D. Thom. 1. part. quæſt. 5. art. 3. ad primum, ait: *Subſtantiam, quantitatem, & qualitatem contrahere ens applicando illud ad aliquam quidditatem, ſeu naturam: ſed contractio non poteſt intelligi niſi reſpectu alicuius communis, quod determinatur ad particularia*; ergo ſentit ens: & quodcumque ex his analogis ſignificare conceptum communem, & abſtractum ab analogatis.

Probatur etiam ratione; Primò: quia entitas formaliter, & intrinſecè eſt in ſubſtantia, & accidente: ergo in eo conueniunt, vel aſſimilantur, quòd vtrumque formaliter eſt ens, ſed cuiuſcunque conuenientiæ abſtrahi poteſt conceptus communis eis, quæ eam habent: ergo abſtrahibilis eſt conceptus communis entitatis, in qua aſſimilantur ſubſtantia, & accidens, & iſte erit vnus atque ratione diſtinctus ab eis.

Secundò: Quia concipere poſſumus de re aliqua, quòd ſit ens, & dubitare an ſit ſubſtantia, vel accidens: ergo in conceptu entis, neutrum includitur ſecundùm particularem rationem, aut modum intrinſecum. Probatur conſequentia; Quia ſi includerentur ſpeciales rationes; certò cognoſceremus quænam ei conueniret, eo ipſo quod concipimus eſſe ens, & ideo non haberet locum dubitatio. Sed ſi non includuntur ſpeciales rationes in eo conceptu, erit abſtractus, & vnus: cùm nihil includat diuerſitatis, ſed ſolam conuenientiam: ergo datur vnus conceptus analogi abſtractus ab analogatis.

37 Probatur tertiò; quia ſi non datur conceptus abſtractus, & communis entis; erit quaſi aggregatus ex omnibus rationibus ſpecialibus prædicamentorum. Ita vt qui dicit ens, dicat ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, & cætera prædicamenta: ſed talis conceptus de nullo analogato poteſt prædicari; ergo falſæ erunt omnes iſtæ prædicationes; Subſtantia eſt ens, Quantitas eſt ens, Qualitas eſt ens: quod eſt abſurdum. Probatur conſequentia; quia ſenſus

sensus earum erit, Substantia est substantia, quantitas, & qualitas, & sic de cæteris, qui est manifestè falsus.

Hanc sententiam defendit P. Franciscus Suarius 1. tom. suæ Meta. disp. 2. sect. 1. additque tria. Primum, hunc conceptum obiectiuum entis sic esse præcisum ab inferioribus, vt in eo non includantur actu distincto, vel confuso modi intrinseci eorum, videlicet per se & in alio. Secundum, ens non significare immediatè substantiam, & accidens; sed illum conceptum communem, & abstractum: quo medio descendit ens ad vtrumque. Tertium, hūc conceptum communem non solùm esse vnum, vt abstractum ab inferioribus, sed etiam, vt ad illa comparatur: & hoc addidit propter quandam opinionem aliorum modernorum, qui dicunt, vt abstractum esse vnum, non tamen vt comparatum ad inferiora: quia in illis, vt expresſè conceptis diuersificatur: quam sentētiam specialiter referre necessarium non puto. In his autem tribus, satis consequenter loquitur doctissimus pater.

Secunda opinio est aliorum modernorum, qui cōcedunt conceptum entis abstrahi posse à particularibus substantiæ, & accidentis, & vt sic abstractum ab eis esse vnum simpliciter: sed comparatum, cum eisdem, vel consideratum in eis expresſè conceptis hoc est, vt propriis nominibus significantur, non esse vnum, sed fieri in eis diuersum. Quod probari potest: quia communis ratio entitatis, vt est in substantia, & accidenti, non distinguitur ab eis, licèt in abstractione distinguatur, sed conceptus expressi eorum sunt diuersi: ergo ratio entis, vt in eis existens, non potest esse vna, sed debet esse diuersa. 38

Tertia opinio, negat omnino dari vnum conceptum obiectiuum simpliciter abstractum ab analogatis, quam sequuntur Capr. in 2. d. 2. quæst. 1. & apud ipsum Aureol. Ferra. 1. cont. gent. cap. 30. Deca Hispalens. in 1. d. 2. quæst. Caiet. in opus. de ente & essentia, cāp. 1. q. 2. & tract. de nom. analog. c. 5. & 6. Sonc. 4. Metaph. q. 2. Pere. 2. lib. Phys. c. 2. in fine. Fland. 4. Meta. q. 5. art. 6. Fons. 4. Meta. ca. 2 q. 2. P. Gabr. Vazquez. 1. p. d. 22. c. 5. & d. 114. cap. 2. & plures alij: & hæc est probabilior sententia. 39

Probatur aduersus primam, & secundam, testimoniis Arist. & D. Thom. Arist. enim 4. Meta. cap. 2. duo asserit; nempe, *Quòd ens multipliciter dicitur: & quòd dicitur ad vnum, vel ad vnam naturam*: ex vtroque autem colligitur, quòd non detur vnus conceptus eius abstractus ab analogatis, quod sic probo: Nam si multipliciter dicitur: ergo non vno modo, nec per vnum conceptum, sed per plures: & si dicitur in ordine ad vnum: ergo in suo conceptu includit multa. Probatur consequentia: quia vbi datur vnum, vel multa ad vnum ordinata, ibi est multiplicitas: sed si multa includit in suo conceptu, non potest talis conceptus esse

vnus,

vnus, quia multa diuersa sunt; ergo, non datur vnus conceptus obiectiuus entis. Et 8.Meta.cap.6. tex.16. asserit, *Ens statim esse substantiam, quantitatem, & qualitatem*, hoc est, immediatè ad illa descendere; & non vt vniuocum quod non nisi medio vnico conceptu eis communi, descendit ad vniuocata, vt animal ad hominem, & equum, ergo sentit non habere conceptum communem: nam eo mediante, descenderet ad substantiam, & accidens.

Et D. Tho.1.p.q.13.art.5.ita ait: *Neque enim in his, quæ analogicè dicuntur, est vna ratio sicut in vniuocis, nec totaliter diuersa, sicut in æquiuocis; sed nomen, quod sic multipliciter dicitur, significat diuersas proprotiones in ordine ad vnum*, &c.

Ex quibus verbis hoc arg. colligitur: Conceptus entis, apud D.Thom. significat diuersas proportiones in ordine ad vnum: sed non potest significare diuersas proportiones in ordine ad vnum, nisi diuersa illa, quæ tales habent proportiones, simul significet, & hæc sunt analogata; ergo non potest abstrahi conceptus eius ab analogatis, nec esse vnus simpliciter.

Probatur deinde ratione aduersus primam sententiam, desumpta ex definitione analogorum, quam admittunt omnes. Analoga sunt, quorum nomen est commune, ratio verò substantiæ nomini accommodata, nec omnino eadem: neque omnino diuersa. sed ratio substantiæ est conceptus obiectiuus: ergo iste non est omnino idem, nec omnino diuersus, sed diuersus simpliciter, & idem secundùm quid, ratione attributionis, quare sequitur, non esse abstrahibilem ab analogatis, inter quæ attributio, & diuersitas reperitur, nec potest esse vnus simpliciter.

Secundò: Si conceptus entis abstrahitur, aut præscinditur à substantia, & accidenti: ergo distinguitur ratione ab illis: sed quæ distinguuntur aliqua distinctione, vt sic distincta, non se includunt; ergo conceptus entis, vt sic præcisus à modis intrinsecis substantiæ, & accidentis, nec eos potest includere, nec in eis includi. Primum probatum est falsum; sed probatur etiam falsum esse secundum, quia conceptus entis est transcendens: ergo includitur in quacunque entitate, siue sit completa, siue incompleta, siue sit natura, vel modus: alioqui si non includat ens, erit nihil.

41 Probatur tertiò: Quia si conceptus entis est abstractus simpliciter à modis intrinsecis, & eos non includit actu, vt fatetur prima sententia; sequitur sic esse vnum, vt nullam includat diuersitatem. Probatur consequentia; quia tota aduersitas substantiæ & accidentis, est per modos intrinsecos per se, & in alio; si ergo hos non includit actu, sicut genus non includit actu differentias, erit vnus simpliciter, & consequenter vniuocus.

Respondet prima sententia; Quòd licèt non includat actu modos, & in hoc conueniat cum vniuoco, differt tamen ab eo quòd conceptus

conceptus vniuocè eodem modo, aut æqualiter participalis est ab vniuocatis: conceptus verò analogi; vt entis ex propria natura, est diuerso modo participabilis ab analogatis secundùm attributionem vnius, vel multorum ad vnum: & hoc satis est, vt non sit vniuocus, sed analogus. Sed hæc solutio sic impugnatur: Conceptùs entis non potest esse diuerso modo participabilis: nec potest vllam habere diuersitatem, nisi per diuersos modos intrinsecos per se, & in alio, per quos determinatur adesse substantiæ, & accidentium: ergo repugnat vllam habere diuersitatem, aut diuerso modo esse participabilem, nisi per ipsos modos: sed dum ab eis abstrahitur, eos non includit; ergo non potest esse diuerso modo participabilis.

Et confirmari efficaciter potest hoc modo: Conceptum com- 42
munem abstrahi à particularibus, non est aliud, quàm rationem communem cognosci sine particularibus, aut eis non cognitis; ergo Conceptum entis abstrahi à modis per se, & in alio, est cognosci rationem entis, non consideratis modis, neque ordine ad illos: nam eo ipso, quòd consideraretur ordo ad illos, non esset conceptus abstractus: sed nullam potest habere diuersitatem ratio entis sine modis, aut sine ordine ad illos: ergo si ab eis abstrahatur, erit conceptus omnino vnus & idem, non minùs, quã conceptus vniuocus: & ens ipsum non erit analogũ, sed vniuocũ.

Probatur deinde aduersus secundam opinionem. Primò: Quia si semel admittitur conceptus entis abstractus à particularibus substantiæ, & accidentis, & esse vnum: sequitur ens esse vniuocùm. Probatur consequentia: quia illum conceptum abstractum, & vnum, significat primò ens: ergo ratio significata per nomen est eadem, & nomen commune, vt dicitur in definitione vniuocorum. Secundò; quia repugnat conceptum in abstractione esse vnum, & non inferioribus expressis: ergo semper est vnus. Probatur antecedens: quia si semel abstrahitur ab eis: ergo distinguitur ratione sic abstractus ab eisdem vt expressis; sed comparatus ad eos est idem conceptus, qui consideratur in abstractione, & non alius: ergo erit etiam ratione distinctus: & ideo eandem habebit vnitatem quam ei tribuunt in abstractione.

Quonam modo conceptus analogi contineat analogata.

NOstra igitur sententia tenet; Conceptum obiectiuum entis, & cuiuscunque analogi, non esse simpliciter abstrahibilem ab analogatis; sed ea necessariò includere. Circa modum verò, quo ea includat, non conueniunt omnes, qui eam sequuntur. Duo tamen sunt apud eos recepta. Primum, quòd ea includat actu, & non solùm in potentia; quia hoc vltimum nec tollit vnitatem conceptus, nec vniuocationem nominis. Secundum: quòd non

non includat eos actu explicito, distincto, vel expresso: quod est dicere: non includere eos, vt significantur propriis nominibus; sed in quantum sub nomine communi significantur, vt sub nomine entitatis, vt de ente loquamur. Et ratio huius est, quia ens significat substantiam, & accidens, in quantum habent attributionem: sed sub propriis nominibus eam non habent, sed sub nomine communi entis significata, & confusè contenta: ergo hoc tantùm modo significantur nomine analogo, & continentur in conceptu eius,& non sub expressis conceptibus, aut nominibus.

Differunt igitur, quantum ad modum eos includendi. Nam Soncinas & Herueus vbi suprà, asserunt conceptum: quem immediatè significat ens,esse hoc disiunctum,substantiam, vel accidens. Hoc tamen ab omnibus, ferè reiicitur. Primò;quia conceptus per determinatam vocem significatus, debet esse determinatus: disiunctum verò illud, nec determinatè dicit substantiam, neque accidens. Secundò: quia ens significat multa per attributionem ad vnum; ergo significat omnia simpliciter, hoc est, sine disiunctione. Probatur consequentia:quia attributio non versatur inter multa disiunctiuè significata,sed absolutè.

Nec etiam significat analogum sua analogata copulatiuè, ita vt conceptus entis sit substantia, & accidens, quia ex eo sequeretur omnes propositiones, in quibus prædicatur, de quolibet eorum esse falsas: vt substantia est ens: accidens est ens, quia sensus earum esset:substantia, est substantia, vel accidens: accidens est substantia,vel accidens.

Propterea,est secunda opinio aliorum;Quòd ens primaria significatione,significet ens per se,quod est substantia & ens simpliciter: secundariò verò accidentia, tanquam aliquid eiusdem substantiæ. Sed hoc etiam videtur falsum:quia analogum per se primò significat multa cum attributione:ergo non significat primò solum analogatum principale, sed omnia, quamuis principale significatum sit dignitate primum.

Tertia opinio est Ferra. & Caiet. vbi suprà quòd analogum significet immediatè, & per se omnia analogata; in quantum inter sese habent attributionem, & ens significet immediatè decem prędicamenta,in quantum nouem accidentium,dicuntur per attributionem ad substantiam.& hæc est probabilior,& tenenda.

Sed pro eius explicatione tanquam certum debet præsupponi; Quòd analogum aliquo modo sit superius cuilibet analogato, vt bene Caiet. in opusc.de analogia,cap.5. non solùm secundùm vocem,quæ communis est analogatis:nam hoc etiam habet æquiuocum;sed aliquo modo secundùm rationem, aut conceptum significatum: qui cùm aliquo modo debeat etiam communis esse;consequenter debet esse superior: & si communis est aliquo modo,debet esse abstractus ab eis.

Sed vt hæc intelligantur meliùs,adnotat bene Caiet. vbi suprà, duplicem esse abstractionem,qua vnum abstrahitur ab aliis. Vna est,per quam vnũ cognoscitur sine alio,aut eo non cognito. Alia, per quam eadem res cognoscitur alio modo,quàm sit in se:vt cùm in se habeat modum expressum , atque distinctum cognoscitur quasi implicitè & confusè. Et primus modus abstractionis constituit abstractionem simpliciter,& pertinet ad vniuoca , quæ sic abstrahuntur à suis vniuocatis.Secundus non facit,nisi abstractionem secundùm quid,& pertinet ad analoga:quæ non possunt primo modo abstrahi, nec alio,nisi secundo. Itaque substantia duobus modis considerabilis est:aut secundùm conceptum expressum per proprium nomen substantiæ,significatum:aut secundùm conceptum confusum,& quasi implicitum,qui non videtur esse alius, quàm entitas principalis,cui attribuuntur accidentia.Et hoc modo significatur nomine entis,cuius proprius conceptus est entitatis primæ,ac principalis : & minùs principalium : quæ sunt accidentia secundùm particulares modos inhærendi ei,attributa,quę est substantia. Et conceptus iste aliquo modo est abstractus respectu conceptuum expressorum;inter quos,vt sic expressos, nulla attributio,nullus ordo, nulla dependentia, aut similitudo significatur ; & ratio abstractionis in eo consistit , quòd licèt per conceptum entis , omnia concipiamus actu , & similiter dum omnia simul concipimus per propria nomina,per conceptum tamen entis concipimus ea,cum attributione,& similitudine:quæ per conceptus proprios repræsentata,nullam habent attributionem,nullum ordinem,nullam similitudinem, vnde sequitur , conceptum entis,ita prædicari de quocunque,vt suo etiam modo prædicetur de aliis,& hoc est esse aliquo modo superiorem respectu singulorum,& ex consequenti,abstractum eodem modo ab eis,& vt talem prædicari de singulis.

Sed vt modus prædicandi entis de singulis prædicamentis intelligatur,adnotamus secundò;Quòd licet conceptus entis includat substantiam, & accidens actu confuso , vt explicatum est ; in prædicatione tamen applicatur singulis,iuxta propriam naturam vt dum prædicatur de substantia,applicatur ei,vt primo enti , cui attribuuntur accidentia ; & dum prædicatur de aliquo accidenti, applicatur eidem,vt attributo substantiæ.Sensus igitur huius propositionis,*Substantia est ens*, iste est : Substantia est entitas prima, cui attribuuntur accidentia;& quantitas est ens,id est , habet entitatem per modum extensionis, attributam substantiæ. Et ratio huius est , quia omnia significantur secundùm attributionem ad vnum : ergo de illo vno prædicatur , tanquam de eo , cui attribuuntur cætera ; & de cæteris , vt illi attribuuntur , & eadem attributio , est ratio propter quam , licèt conceptus entis multa ac

diuersa

diuersa contineat, verè possit prædicari de singulis; quia dum de quolibet prædicatur, ex proprio modo ipsius applicationis, & attributionis, illud tantùm dicit in recto; cætera verò in obliquo, vt attributio ipsa significata inter eos petit.

49 Si autem dicas secundùm sensum hanc prædicationum, non prædicari ens de singulis prædicamentis, tanquam superius, sed tanquam æquale; imò prædicatione identica, aduersus id, quod dictum est, superius esse, saltem secundùm quid. Probatur vtrumque. Primum quidem; nam prædicatum huius propositionis; *Substantia est ens*, non est aliud, quàm substantia est entitas prima cui proportionantur accidentia, & hoc patet conuerti cum subiecto, imò esse idem prorsus cum eo; & ideo non solùm esse propositionem æqualis, sed identicam. Respondeo prædicari prædicatione æquali simpliciter, superioris verò secundùm quid, identica verò nullo modo. Primum manifestum erit, si consideremus conceptum entis secundùm diuersos modos: quibus prædicatur de omnibus: nam de substantia, vt de primo, cui cætera attribuũtur: de singulis verò accidentibus secundùm particulares modos, quibus attribuuntur substantiæ. Consideratus igitur conceptus entis cum his omnibus modis, qui ei conueniunt, vt analogo adæquatè sumpto, cùm ei conueniant ratione analogiæ attributionis, superior erit formaliter respectu singulorum analogatorum, licèt tantùm secundùm quid, quamuis æqualis simpliciter seclusa hac consideratione. Et quòd sit superior formaliter secundùm quid, probo: quia dum prædicatur de vno secundùm modum applicationis ad illud, prædicari potest de cæteris, secundùm proprios modos eorum; quod manifestum est, non habere subiectum ergo secundùum modum prædicandi non conuertuntur, licèt quantum ad rem significatam conuertantur.

47 Et ex hoc sequitur, easdem propositiones non esse identicas, sed formales analogi, quia licèt eadem res sit prædicatum & subiectum, diuersum habet modum in prædicato, quam in subiecto in duobus consistentem. In primo quidem: nam in prædicato maiorem habet extensionem, cùm sic prædicetur de vno secundùm proprium modum illius, vt possit etiam prædicari de cæteris secundùm proprios modos eorum: In secundo verò quia licèt tam prædicatum, quàm subiectum huius prædicationis, *Substantia est ens*; significet eandem rem; expressiùs tamen atque distinctiùs significatur per subiectum, tanquàm per proprium nomen, quam per prædicatum, tanquam per nomen commune. Et modus iste significandi diuersus efficit, vt propositio sit formalis; & ideò non identica, sicut non est identica prædicatio, in qua definitio prædicatur de definito, licèt eadem res sint ex eo solùm, quòd expres-

O

fius significatur per prædicatum, quam per subiectum.

Et ex his non erit difficile atq. contrariæ opinionis soluere: 48
Nam testimonium Arist verum continet, quòd *Metaphysica consi-rat ens, in quantum ens*; hoc est non secundùm aliquam rationem particularem alicuius prædicamenti; nec secundùm rationes omnium expressas atque distinctas: sed secundum rationem attributionis ad vnum, nempe ad substantiam: hanc enim non habent sub propriis nominibus significata; sed sub nomine entis omnibus communi sub quo similitudinem quandam in entitate habent, & vnitatem secundùm quid, sub qua abstrahi possunt, etiam secundùm quid à propriis rationibus expresse significatis. Et sic abstractum ens consideratur in quantum ens, & potest esse obiectum Metaphysicæ; quia licèt sit analogum, consideratum tamen sub tali modo abstrahendi à materia, vt consideratur in metaphysica, vnam rationem, sub qua obiectiuam habet, à qua scientia ipsa sumit vnitatem specificam.

Testimonium verò D. Th. petit modum, quo ens contrahatur 49
per modos particulares substantiæ, & accidentis. Et difficultas consistit in hoc: Quia si non datur communis conceptus eius ab iisdem modis abstractus, sed includens eos, non videtur posse contrahi per illos quia contrahens debet esse extra rationem cōtrahibilis: nam si in eo includatur, iam erit contractum per illud. Respondeo; Eodem modo contrahi ens per modos per se, & in alio, quo ab eisdem abstractum est, sed abstrahitur ab eis, solùm secundùm quid, hoc est, sicut idem à seipso diuerso modo significato, ideo solum potest contrahi per seipsum, vt diuerso modo significatum. Gratia exempli; ens in suo conceptu includit modos intrinsecos per se, & in alio, actu quidem, non tamen sub expresso conceptu, sed sub implicito, & confuso, hoc est, non vt propriis nominibus significantur, sed nomine communi entis & diuersus iste modus includendi eos sufficit, vt dicatur abstractus ab eis secundùm quid: conceptus verò non contrahitur, nisi vt abstractus est: nam contractio, & abstractio, mutuò sibi correspondent: ergo eodem modo contrahitur conceptus entis per modos intrinsecos sub expresso conceptu significatos, quos tamen hoc modo non includit, sed sub confusa ratione, vt semper sit verum (adhuc in contractione analogi, quæ solum est secundum quid, sicut abstractio) quòd contrahens sit extra rationem contrahibilis. Hunc sensum explicuit D. Tho. in alio loco, & ita vnum testimonium explicamus per alterum. Locus autem est, quæst. 1. de veritate, art. 1. vbi sic ait: *Quod primò intellectus concipit quasi notissimum, & in quo omnes conceptiones resoluit, est ens: vnde oportet, quòd omnes aliæ conceptiones intellectus, accipiantur ex additione ad ens, sed enti*

enti nihil potest addi quasi extranea natura per modum, quo differentia additur generi, quia qualibet natura essentialiter est ens, sed secundùm hoc aliqua dicuntur addere supra ens, in quantum exprimunt ipsius modum, qui nomine ipsius entis non exprimitur. Et infrà: *Substantia non addit supra ens aliquam differentiam, sed nomine substantia exprimitur specialis modus essendi.*

50 Ad primum arg. Concesso primo enthymemate, distinguenda est minor syllogismi, quia qualis fuerit conuenientia multorum, talis erit abstrahibilis conceptus ab eis. Si conueniant simpliciter, abstrahibilis erit conceptus simpliciter, communis, & vnus vt in vniuocis: si verò solùm conueniant secundum quid, solum erit abstrahibilis conceptus communis, & vnus secundum quid. Et ita est in analogis atque etiam in ente, cum sit analogũ. Quid autem sit abstrahi secundum quid, iam explicatum est.

Ad secundum: Concesso antecedenti, distinguendum est consequens: Nam actualis inclusio duplex est confusa, seu implicita, & distincta, vel expressa, & de hac concedendum est, negandum verò de illa, dicendumque, ex eo posse dubitationẽ procedere, An substantia sit, vel accidens illud, de quo certò scimus esse ens, quia conceptus entis confusè tantùm includit rationes particulares substantiæ, & accidentis, non distinctè, ratione verò confusionis occurrit dubitatio, in eo consistens, quòd intellectus non cognoscit distinctè, ad quod significatum determinetur ens.

51 Ad vltimum: Negandum est illud, quod in antecedenti sumitur nempe conceptum entis esse aggregatum ex particularibus conceptibus prædicamentorum, quia non includit eos per modum aggregationis, sed per modum attributionis: in qua includitur essentialiter ordo multorum ad vnum, aggregato verò repugnat ordo, cùm ex eo sit aggregatum, quia plura includit sine ordine. Includere autem omnia secundùm ordinem attributionis, est includere vnum quasi in recto, & alia in obliquo. Vnde sequitur, quòd dum prædicatur ens de quolibet analogato, vt in hac propositione, *Substantia est ens*, non sit sensus, Substantia est substantia, & accidens, quia in hoc sensu non significatur attributio: sed talis est sensus: Substantia habet entitatem primam, vel est entitas prima, cui attribuũtur accidentia: & est verissimus. Nec tollit veritatem eius, quòd in conceptu entis præter substantiam ita significatam in recto, significentur accidentia in obliquo: sicut nec tollit veritatem propositionis, in qua prædicatur de accidenti, quòd substantia significetur in obliquo, ita vt sensus sit, Accidens habet entitatem, vel est ens attributum substantiæ, tanquam aliquid eius. Ratio autem ob quam tales sensus efficiunt prædicationes istæ, est natura ipsa attributionis, sub qua significantur analogata per nomen analogum: ideo enim cuilibet

applicatur idem analogum in prædicarionibus, secundùm exigentiam eiusdem attributionis.

Vnum adnotandum est in hoc loco: Nempe vnitatem secundùm quid conceptus analogi sufficere, vt diuidi possit in sua analogata, atque etiam vt analogata ipsa comparari possint, vt ab eo significata, ita vt dicamus, substantiam esse perfectius ens, quam accidens, & tandem vt possit esse obiectum intellectus, & scientiæ: Ratio primi est, quia diuisio procedit ab vno ad multa; ergo in tantum aliquid diuisionis capax est, in quantum est vnum: nam si sit multiplex, secum affert diuisionem. Vnde sicut diuisio æquiuoci in sua æquiuocata, non est diuisio rei, sed solius vocis, quia sola vox est communis: simili modo diuisio analogi simpliciter est diuisio vocis, & secundùm quid diuisio rei, quia vox est communis simpliciter, sed res significata non est communis, neque vnà simpliciter, sed multiplex: vna verò solùm secundùm quid, & ideo diuisio analogi, si ad rem attendamus, non est diuisio simpliciter, sed solùm secundum quid, ad quam sufficit vnitas conceptus eius secundùm quid. Vniuocum verò, quia tam ex parte vocis, quàm rei significatæ vnum est, simpliciter diuidi potest: & sola diuisio eius simpliciter talis vocari debet. 52

Et eodem modo reddenda est ratio comparationis: nam comparatio in vna aliqua ratione fieri debet, ideo simpliciter in vniuoco debet fieri, & si propria sit in specie infima, vt docet Aristoteles 7. lib Phys. qualiscunque verò, potest etiam fieri in analogo. ad quam sufficit vnitas secundùm quid.

Vt autem possit esse obiectum intellectus & scientiæ analogum, sufficit eadem vnitas, quia scientia, aut potentia non sumit vnitatem specificam ex obiecto materiali, sed ex ratione formali obiectiua, sub qua in illud tendit potentia, vel consideratur à scientia, à qua maiorem accipit vnitatem analogum, dum est obiectum potentiæ, vel scientiæ. 53

An ens sit vniuocum respectu substantiæ, & accidentis, aut analogum, & qua analogia.

HOc est quartum, quod proposuimus tractandum. Sed pro eius notitia notari debet, Ens duobus modis sumi posse: pro Ente creato, quod diuiditur in decem prædicamenta, aut vniuersalius pro Ente communi respectu creati, & increati, aut Dei, & creaturarum: & de ente vtroque modo sumpto, potest esse quæstio, quam ideo in duas partes diuidimus. In prima, agemus de ente creato, an sit vniuocum respectu prædicamentorum, vel analogum, & qua analogia. In secunda eadem inquiremus de eodem ente, respectu Dei, & creaturarum.

Prima

Prima pars quæstionis.

54 Circa primam partem duæ sunt opiniones extremæ, & altera media. Prima opinio extrema, est Aureoli apud Capreolum in 1.d 2 q.1. asserentis, Ens esse æquiuocum respectu substantiæ, & accidentis. Probatur testimoniis Arist. & Porphyrii; nam Arist. 8. Meta. cap. 6. tex 16. ait: *Quodlibet prædicamentum statim quippiam esse: hoc est, seipso esse tale, atque diuersum ab alio, quod aliis verbis dici solet, prædicamenta seipsis esse diuersa, & non per differentias, sed esse seipsis diuersa, est se totis esse diuersa, & se totis esse diuersa idem est, ac esse omnino diuersa, quod & proprium est æquiuocatorũ.* Erit igitur æquiuocum ens.

Porphy. verò cap. de specie ex mente eiusdem Aristo. dixit *Ens æquiuocum esse.*

Hæc tamen sententia (si de propria æquiuocatione loquitur, & non de communi, prout comprehendit analogiam,) contraria est doctrinæ eiusdem Arist. & rationi. Probatur primum ex 4. Meta. cap. 2. & tex. 2. vbi ait Arist. *Ens autem multipliciter dicitur, non æquiuocè, sed ad vnam naturam, sicut sanum*, hoc est, per attributionem multorum ad vnum.

Probatur secundum, quòd sit contra rationem, ex definitione æquiuocorum. Æquiuoca sunt, quorum nomen est cõmune, ratio verò substantiæ nomini accommodata omnino diuersa: sed substantia, & accidens cõueniunt aliquo modo in ratione entis, cùm vtrumque sit ens, licèt vnum diuersum ab alio, & ei attributũ: ergo non sunt omnino diuersa: quare nec ens potest esse æquiuocum.

55 Secunda opinio extrema tenet, Ens esse vniuocum, ita Scotus, in 1.d.3.q.3. & in 3 d.8.q.2. & omnes eius discipuli, Antonius, Andreas 4. Meta. cap. 2. atque etiam Nominales omnes, vt testatur Gab. in 1.d.2. quæst. 4. Et probatur duplici ratione. Prima ex definitione vniuocorũ desumpta: *Vniuoca sunt, quorum nomen est cõmune, ratio verò substantiæ nomini accommodata eadem:* hoc est, conceptus per nomen significatus: sed nomen ens cõstat esse cõmune substantiæ, & accidenti, & conceptus tam formalis quàm obiectiuus est vnus, & idem in inferioribus: ergo nomen erit vniuocum. Probatur minor, quia substantia & accidens conueniunt in ratione entis, & distinguuntur per modos intrinsecos per se, & in alio: sed modi distinguuntur ratione ab entitate, cùm eam determinent, atque contrahant ad substantiam & accidens; ergo potest intellectus concipere entitatem; nullo modo conceptis modis. Probatur hæc vltima consequentia: nam ea quæ distinguuntur ratione, bene potest intellectus separare, & vt sic separata, non se includent, quare poterit concipere rationem entis communem substantiæ, & accidenti, in qua non includantur modi. Et

talis conceptus formalis,& obiectiuus,erit vnus simpliciter,nullam includens diuersitatem.

Secundò:Quia si aliquid obstaret, quominus conceptus entis non esset vnus simpliciter,& communis substantiæ, & accidenti, esset maximè diuersitas in modo essendi vtriusque, quia substantia habet modum essendi per se;accidens verò modum essendi in alio:sed hæc non obstant:ergo erit vnus simpliciter.Probatur minor, quia hæc ratio diuersitatis non est in entitate, nisi ratione modorum;ergo non tollit vnam rationem entitatis, atque adeò vniuocam, quemadmodum non tollit vnitatem conceptus animalis diuersitas per rationale,& irrationale, quia non est ratione naturæ sensitiuæ,sed differentiarum.

Tertiò:Intellectus potest esse certus de aliquo, quòd sit ens,& dubius an sit substantia, vel accidens:vt si quis dubitet, an aliqua Hostia sit consecrata,vel non,certò cognoscit esse ens,dubitat verò,an ibi sit substantia,vel solùm accidens.Hoc autem non posset contingere,nisi intellectus concipiat rationē entis,non conceptis rationibus particularibus substantiæ, & accidentis:qui conceptus communis erit eis & vnus simpliciter,cùm non includat aliquid, ratione cuius possit vllam diuersitatem habere. Et ex consequenti,nomen ens significans talem conceptum,erit vniuocum.

Tertia sententia media inter hæc extrema asserit, *Ens non esse æquiuocum, neque vniuocum, sed analogum.* Et est communis in schola,& vera,quam sequuntur Auerroes,Alexander,& D.Tho.in commentariis locorum Arist. inferiùs citandis, Porphyrius,Albertus,& Ammonius, cap. de specie in prædicabilibus, & cæteri omnes,præter citatos pro sententia Scoti. 56

Colligitur efficaciter ex doctrina Arist.4.Meta.cap.2.lib.7.cap.1.& 4.& 1.d Ethic.cap.6.vbi expressè docet,*Ens multipliciter dici, & non æquiuocè, sed sicut sanum de vrina,Medicina, & animali ad vnam naturam*, hoc est,per attributionem multorum ad vnum. Quibus verbis excludit vtramque extremam sententiam: nam dum dicit, *Ens multipliciter dici sicut sanum*, tollit vniuocationem,contra Scotum,dum verò addit *non æquiuocè*,tollit æquiuocationem,contra Aureolum

Probatur deinde ratione. Primò, ex definitione analogorum. Analoga sunt, quorum nomen est commune,ratio verò substantiæ nomini accommodata,nec omnino eadem,neque omnino diuersa:sed ita se habet ens respectu substantiæ,& accidentis; ergo est analogum,& non vniuocum. Minorem ita probo: Substantia est primum ens; habens entitatem per se independentem ab alio: accidens verò est entitas alterius,nempe substantiæ,& ideo Arist. 4.Met.c.2 dixit,*Accidens non est ens, sed entis ens*; ergo non habet per se entitatem,sed per attributionem ad substantiam: quare in ipsamet

ipſamet ratione entitatis, reperitur in primis maxima diuerſitas, & ob id etiam in conceptu ſignificato per nomen ens. Deinde reperitur aliqualis conuenientia ratione eiuſdem attributionis: ergo ratio entis per nomen ſignificata, nec eſt omnino diuerſa; neque omnino eadem. Et hoc eſt ens eſſe analogum, & ideo non vniuocum.

57 Si autem dixerit Scotus, diuerſitatem inter ſubſtantiam, & accidens non prouenire ex parte entitatis, ſed ex parte modorum per ſe, & in alio, à quibus abſtrahi poteſt ratio entitatis: & ſic abſtracta erit vna quia ſic à diuerſitate abſtrahitur; ergo vt ſit abſtracta non includit eam, quare erit vna ſimpliciter, & nomen ens, eam immediatè ſignificans, erit vniuocum. Non ergo probatur, analogum eſſe, aut non eſſe vniuocum? Hoc non tollit vim argu. quia modi intrinſeci ſubſtantiæ, & accidentis, non ſunt gradus perfectionis diſtincti ab entitate, ſed ipſamet entitas expreſſius concepta, & ſignificata, quæ ſignificatur nomine entis: vnde nec ens eſt extra rationem eorum, nec ipſi extra rationem entis: vnde ſequitur primò, quòd nec poſſit entitas concipi, ſine illis actu ſaltem confuſo incluſis, nec ipſi ſine entitate. Secundò ſequitur idem eſſe, quòd diuerſitas ſubſtantiæ, & accidentis, vt ſignificantur nomine entis, proueniat ex modis intrinſecis per ſe; & in alio, & quòd proueniat ex ipſamet entitate: idem etiam eſſe, quòd per eoſdem modos ſint diuerſa, & quòd ſeipſis ſint diuerſa: & tandem, quòd ſicut entitas non poteſt à ſeipſa abſtrahi, ſic nec poſſit abſtrahi, ab eiſdem modis, & ideo neque conceptus entis eos neceſſariò includens, poſſit eſſe vnus ſimpliciter, nec vniuocus. An verò ens non in tota ſua vniuerſalitate ſumptum, ſed pro ente tantum completo, abſtrahi poſſit à ſubſtantia, & accidenti, & reſpectu eorum ſit vniuocum, ſtatim dicemus.

58 Ad teſtimonium Ariſt. pro prima ſententia reſpondeo, Prædicamenta eſſe primò diuerſa, hunc ſenſum efficere, quòd non differant, ſicut ſpecies per differentias, continentes diuerſum gradum perfectionis, à genere in quo conueniunt, ſed per modos, qui ſunt ipſamet prædicamentorum entitas ſpeciali modo concepta: vnde verum eſt, per proprias entitates ita conceptas, eſſe diuerſa. Et hoc eſt etiam ſeipſis differre. Et cùm infertur ſe totis differre, diſtinguendum eſt: nam ſi ſenſus ſit; Per totam entitatem ſuam vnum eſſe diuerſum ab alio, verum eſt: ſi verò per totam entitatem omnibus modis conceptam, falſum, quia entitates eorum concipi poſſunt tanquam diuerſæ ſimpliciter, atque etiam tanquam ſimiles, & eædem ſecundùm quid, ratione attributionis, & ideo non concipiuntur vt omnibus modis diuerſæ. Neque in hoc ſenſu verum eſt, ſe totis differre, eſſe tamen neceſſariū vt ens eſſet æquiuocum: quia æquiuocata, vt ſub eo nomine concipiuntur, &

significantur, nullo modo conueniunt. Et ideo non probatur ex illo testimonio quòd ens sit æquiuocū: Porphyrius verò de æquiuoco loquitur secundùm communem acceptionem, sub qua analogum comprehendit: nam ad intentum eius, quod erat ens, non esse genus rerum omnium, sufficiebat esse analogum.

Ad primum argum. secundæ opinionis; Neganda est minor, 59
quòd conceptus entis sit vnus simpliciter. Et cùm dicitur modos distingui ratione ab entitate, distinguendum est: nam duobus modis contingit aliqua distingui ratione. Primò, distinctione totali, ita vt conceptus vnius sic distinguatur ab alio, vt illum non includat, & hoc modo distinguitur ratione differentia à genere. Secundo, non distinctione totali, sed includentis, & inclusi, & ita verum est, quòd conceptus entis distinguatur à modis, quos includit, & à quibus includitur, in quantum addunt supra conceptum eius rationem expressionis. Et si distingueretur conceptus entis ratione à modis in primo sensu, posset abstrahi ab eis: sed cùm non distinguatur, nisi in secundo; negandum est, quòd possit abstrahi, aut sine illis concipi.

Ad secundum: Neganda est minor; quòd ratio diuersitatis substantiæ, & accidentis, non sit in entitate, sed ratione modorum: impossibile est enim, quòd ratione modorum sit, & non ratione entitatis, cùm modi entitates sint, & ideo in conceptu entitatis includantur. Est igitur ratione vtriusque: & ideo repugnat concipiens sine diuersitate, aut ab ea abstrahi, ita vt conceptus eius sit vnus simpliciter.

Ad vltimum; Concessa maiori, distinguenda est minor: nam concipere rationem entis, non conceptis rationibus particularibus substantiæ, & accidentis duobus modis contingit. Primò, non conceptis distinctè, & expressè. Secundò non conceptis actu implicito, & confuso. Et in casu argumenti concedendum est, quòd concipiatur sine modis in primo sensu, non tamen in secundo: ex eo autem quod concipitur, non conceptis modis in primo sensu, fit, vt possit dubitare intellectus. An ens quod concipit, sit substantia, vel accidens. Quare talis dubitatio non probat, quòd detur conceptus entis vnus simpliciter abstractus à substantia, & accidenti, ratione cuius vniuocum esse possit.

An saltem ens completum sit vniuocum respectu substantiæ & accidentis completi.

RAtio dubitandi pro affirmatiua parte specialis est de ente 60
completo, quia non videtur includi posse in differentiis, nec in modis intrinsecis, per quos diuersa sunt, accidens, & substantia, quia de modis atque differentiis manifestum est, esse entia incompleta: ergo abstrahi poterit ab eis conceptus entis nullam diuersi

diuersitatem includens. Probatur consequentia, quia totam diuersitatem efficiunt modi.

Communis tamen sententia tenenda est tanquam vera; Quòd ens completum non possit esse vniuocum ad substantiam completam & accidens completum; sed non minus hoc modo esse analogum, quàm si in tota sua vniuersalitate accipiatur. Cuius ratio non eadem assignatur ab omnibus, qui ita sentiunt. Sed mihi videtur eodem ferè modo probandum esse, quòd ens completum non sit vniuocum, sed analogum, quo probatum est, vniuersaliter sumptum analogum esse. Probatur ergo duplici ratione. Prima: Sicut ens vniuersaliter sumptum includit actu quamlibet entitatem, quantumcunque minimam, siue sit entitas rei, siue modus, & etiam includitur in ea formaliter, & essentialiter: ita ens completum includit actu quamcunque entitatem completam, tam accidentalem, quàm substantialem, quia esse entitatem substantialem, aut accidentalem, non sunt gradus perfectionis ab eadem entitate distincti, sed sunt eademmet entitas expressiori quodã modo concepta, & significata: ergo tota diuersitas, tota attributio, quam habent inter sese, includitur in conceptu entis completi, & ex consequenti tota analogia, Quare repugnat conceptum entis completi, esse vnum simpliciter, & vniuocum.

61 Secunda ratio sumitur ex definitione vniuocarorum. *Vniuoca sunt, quorum nomen est commune, ratio verò substantia omnino eadem*; ergo vniuocata debent participare ex æquo, & simpliciter conceptum vniuoci: sed substantia, & accidens completũ, non participant ex æquo, nec simpliciter rationem entis completi; ergo ens non potest esse vniuocum respectu eorum. Probatur minor: quia illa participant ex ęquo rationem communem, quorũ quodlibet participat eam per se, hoc est, sine dependentia essentiali in eadem ab altero: & illa participant eam simpliciter, quorũ quodlibet dicitur simpliciter tale, vt eam participat: sed accidens completum nõ participat rationem entis completi, nisi cum essentiali dependentia à substantia; nec dicitur simpliciter ens completum, sed tantùm secundùm quid; imò non dicitur ens completum, sed entis ens, vt ex Arist. attulimus; ergo non potest participare vniuocè rationem entis completi, neque ens completum potest esse vniuocum respectu vtriusque. Et quod diximus de ente completo, dicendum est de ente perfecto in ordine ad substantiam perfectam, & accidens perfectum: quia quantùm ad præsentem diuisionem entis attinet, eadem est ratio de vtroque: & ideo eædem rationes eodem modo probant de vtroque.

Ad argumentum pro ratione dubitandi positum respondetur; Quòd licèt ens completum non includat modos intrinsecos per se, & in alio, vt separatim conceptus à substantia, & accidenti; &

rationibus duobus modis potest sumi ens. Primò secundùm limitatum conceptum eiusdem prædicamenti: & hoc modo comparatum ad duas substantias, idem est cum supremo genere substantiæ. Secundo modo potest sumi in tota sua vniuersalitate, prout significat substantiam, & accidens. Omitto tertiam considerationem eius, quam ponunt alij quasi mediam inter vtramque, ita vt accipiatur pro conceptu minùs vniuersali, eo quem habet in secunda acceptione: sed magis vniuersali, quàm supremum genus prædicamenti: & ita si eo superius, quia conceptus iste coincidit cum secundo, quantum pertinet ad analogiam, aut vniuocationem: nã repugnat accipi vniuersaliùs, quàm pro rebus vnius prædicamenti, & non accipi, pro communi aliquo modo multis prædicamentis. Idem est autem accipi pro duobus ac prout est commune omnibus, quantum pertinet ad analogiam, aut vniuocationem, iuxta communem, & probabiliorem sententiam: ergo de hac acceptione non est curandum.

Hoc supposito, duo asserit nostra sententia. Primum; Ens primo modo sumptum, vniuocum esse respectu rerum eiusdem prædicamenti. Probatur; Quia idem est ens ita sumptum, cum supremo genere eiusdem prædicamenti, sed hoc est vniuocum respectu rerum eiusdem prædicamenti: ergo etiam ens.

Secundum est; Si ens secundo modo accipiatur in omnibus his comparationibus, est analogum, & non vniuocum. Quod sic probo: Analogum in sua propria, & integra significatione prædicatur analogicè de singulis analogatis per se sumptis, vt sanum de animali per se, aut de vrina, & medicina per se: sed ens in sua propria, & integra significatione est analogum: ergo, vt analogum, prædicatur de substantia per se: & de quolibet accidenti per se: & ex consequenti de rebus eiusdem prædicaměti, vel diuersorum prædicamentorum accidentium; sed sic sumitur in secunda acceptione: ergo prædicatur analogicè de singulis analogatis.

65 Ad arg. primæ sententiæ: Distinguendum est antecedens, secundùm diuersas considerationes entis explicatas: nam si secundùm primam accipiatur, verum est sine attributione, aut respectu participari à duabus speciebus eiusdem prædicamenti: sicut participatur supremum genus eiusdem prædicamenti cum quo conuertitur; si verò accipiatur iuxta secundam, negandum est: quia licèt duæ illæ species non participent rationem entis, cum attributione inter sese, eam tamen participant cum attributione accidentium ad ipsas, quemadmodum verum est, ac necessarium, supremum genus earum, participare rationem entis cum attributione accidentium ad illud in hac prædicatione, *Substãtia est ens:* alioqui non esset prædicatio analogi formaliter. Quod patet esse falsum.

Ad

Ad rationem alterius opinionis; Respondetur ex doctrina superiùs tradita: Quòd proportionalitas nullo modo efficit per se nomen analogum: vnde eo ipso, quòd ens non prædicatur secundùm attributionem, non potest prædicari vt analogum. Sed de hoc statim dicemus.

Secunda pars quæstionis.

An ens sit analogum comparatum ad ens creatum, & increatum, vel ad Deum, & creaturas.

Diuersa est hæc entis comparatio à præcedentibus; quia non sumitur ens in sua vniuersalitate, respectu substantiæ, & accidentis: sed respectu Dei, & creaturarum. Per creaturas verò non intelligimus accidentia: nam cùm Deus sit substantia, manifestum est ex dictis in prima parte quæstionis, non posse conuenire vniuocè sub nomine entis cum accidentibus: solùm ergo intelligitur nomine creaturarum substantia creata: vnde sensus quæstionis est, An substantia creata, & increata, vniuocè conueniant sub nomine entis. 66

Et prima opinio asserit, *Ens ad Deum & creaturas, non esse vniuocum: sed æquiuocum.* Huius sententiæ mentionem fecit D.Tho. 1.p.q.13.art.5.& quæst.7.de potentia, art.7.& eam videtur tenere Aureolus in 1.d.2. quæst.1. (nisi fortè de æquiuoco loquitur sub communi acceptione, vt cōprehendit analogum) Et potest probari: Quia entitas creata, alterius longè rationis est ab increata; & in infinitum ab ea diuersa: ergo nihil potest habere commune cùm increata, præter solam vocem. Et hoc est, nomen vtramque significans esse æquiuocum.

Secunda opinio, est Scoti in 1.d.3.quæst.1. & 3. asserentis, *Ens respectu substantiæ creatæ, & increatæ, habere vnum conceptum communem, & distinctum ex natura rei ab vtraque:* sicut superiùs dixerat de conceptu entis, & ideo esse vniuocum. Eum sequuntur eius discipuli.

67 Probatur à sufficienti diuisione: Ens ita comparatum non est æquiuocum, non est analogum: ergo erit vniuocum. Probatur prima pars antecedentis; Nam substantia creata non est omnino diuersa ab increata, sed ei similis: ergo non conuenit cum ea in sola voce, sed aliquo modo in entitate ipsa: quare non potest ens respectu vtriusque esse æquiuocū. Probatur secunda pars hoc modo: Ens non est analogū proportionalitatis, neque attributionis: ergo nullo modo. Antecedens probo: quia nomen ens respectu Dei & creaturarum, non significat proportionalitatem, quod necessarium est, vt sit analogum: ergo non est analogum proportionalitatis: sed nec significat attributionem: nam creatura simpliciter est ens; ergo non per attributionem ad Deum.

Tertia

Tertia opinio est D. Thom. 1. p. q. 13. art. 5. Quòd *Ens respectu Dei, & creaturarum, non sit æquiuocum: nec vniuocum: sed analogum.* Quam sequuntur iam ferè omnes, præsertim Ferra. 1. contra gent. cap 32. Sot.q.4.antepraedicam. P. F. Suarius in Met. disp.28.sect.3.P.Vazquez 1.p.d.22.c.5.in fine.& est vera & tenenda. Et quòd non sit æquiuocum contra primam opinionem, efficaciter probatum est arg. secundæ opinionis. Sed probatur, quòd non sit vniuocum aduersus secundam,hac ratione:Analogum est, quod non participatur æqualiter, nec simpliciter ab analogatis; sed ab vno per se primò,atque simpliciter, sed cum essentiali attributione, ac dependentia ab illo : sed ita se habet ens respectu Dei,& creaturæ:ergo analogum est, & non vniuocum. Probatur minor,quia entitas conuenit Deo per se, & à se, & conuenit ei simpliciter:creaturæ verò,vt creatura est, non per se primò, nec à se,sed per participationem;& ideo non simpliciter, sed secundùm quid.

68 Ad arg.primæ opinionis: Concesso antecedenti, neganda est consequentia.Nam licèt infinita sit distātia inter entitatem creatam, & increatam : aliqua tamen est similitudo, per attributionem significata, quia entitas creata est quædam participatio entitatis diuinæ. Et hoc sufficit, vt non sint omnino diuersæ, & vt respectu illarum,ens non sit nomen æquiuocum.

Ad arg. secundæ opinionis; Negandum est antecedens.Et rursus dum probatur, quòd ens non significat Deum, & creaturam secundùm attributionem ; quia creatura est ens simpliciter, distinguendum est. Nam duobus modis potest significari creatura. Primo, nomine entis: Secundò, nomine entis creati, vt significatur comparatione Dei per nomen ens, vt commune ad ens creatum, & increatum. Et si primo modo accipiatur, non significatur cum attributione ad Deum, sed absolutè: & ideo dicitur simpliciter ens:significata verò secundo modo attributionem dicit ; & ratione illius non vocatur ens simpliciter, sed secundùm quid, hoc est,ens per participationem. Et ex hoc habetur, quòd nomen ens, vt significat ens creatum, & increatum, analogum sit,& non vniuocum.

Qua analogia dicatur ens respectu substantiæ, & accidentis, atque etiam respectu Dei, & creaturarum.

PRima opinio est aliquorum modernorum,qui vtramque analogiam proportionalitatis, & attributionis tribuunt enti, respectu substantiæ, & accidentis, atque etiam respectu Dei, & creaturarum. Probant hoc arg. Illud est analogum proportionalitatis, & attributionis, inter cuius analogata reperitur proportionalitas,& attributio: sed inter substantiam,& accidens, & in-

ter ens creatum, & increatum, reperitur vtraque: ergo dicetur analogum proportionalitatis, & attributionis. Probatur minor; nam verum imprimis est, quòd sicut se habet substantia ad suum esse, quòd participat ab ente: ita accidens ad suum, quod participat ab eodem: ergo habent inter se proportionalitatem. De attributione verò videtur manifestum; quia accidens dicitur ens per attributionem ad substantiam, & ens creatum per participationem, & attributionem, ad increatum.

Secunda opinio est; Non esse analogum attributionis, sed proportionalitatis tantùm: quia accidens vocatur absolutè ens in communi modo loquendi, & multò meliùs substantia creata: ergo non sunt entia per attributionem. Probatur consequentia; quia quod tale est per solam attributionem ad aliud, non dicitur tale simpliciter, sed secundùm quid, vt de vrina, & medicina patet. 69

Tertia sententia est; Non esse analogum proportionalitatis sed solius attributionis. Hæc est conformis doctrinæ D. Thom. & probabilior: ideo eam sequitur iam maior modernorum pars, sed non omnes in eodem sensu, aut propter eandem rationem eam tenent: nam quidam fatentur, non solam attributionem reperiri inter analogata, sed etiam proportionalitatem; sed hanc ideo non facere ens analogum, quia non significatur per illud; non enim significantur substantia, & accidens nomine entis in quantum quodlibet sic se habet ad suum esse, sicut alterum ad suum, licèt hanc proportionalitatem habeant, & secundùm eam possint concipi ab intellectu: ergo talis proportionalitas non efficit ens analogum proportionalitatis. Probatur consequentia; quia non dicuntur aliqua analogata alicuius nominis analogi; nec nomen ipsum dicitur analogum respectu illorum, nisi ea significet, vt talem habent analogiam; sed non potest ea ita significare, nisi analogiam significando: ergo si eam non significet, vt probatum est non significare ens, non dicetur ab illa analogum, quamuis inter res significatas reperiatur.

70 Nos verò alia via hanc sententiam defendimus. (vt superiùs diximus.) Fatemur enim, proportionalitatem reperiri inter vtraque analogata entis, & diximus, proportionalitatem, siue significetur per analogum, siue non, sufficientem non esse ad efficiendum illud analogum, quòd superiùs agentes de speciebus analogiæ probauimus. Ideo non datur analogum proportionalitatis: nec ens tale vocari debet, sed analogum attributionis, quia sola attributio vera analogia reputanda est, & sola illa analogum facit nomen; & semper significatur per nomen analogum. Necessarium est enim analogiam significari per nomen, vt illud analogum constituat. Quod efficaciter probatum est argumento illo pro nostra sententia ab his, qui eam alia via defendunt.

Sed

Sed ad argumentum alterius opinionis distinguendum est antecedens, dum dicitur, Accidens vocari simpliciter ens, & etiam ens creatum. Nam aliquid esse, aut dici simpliciter ens, duplicem sensum habere potest. Primus est, vt sic ens intrinsecè, formaliter, & non per solam denominationem extrinsecam. Et in hoc sensu verum est, accidens esse ens simpliciter, & etiam ens creatum. Alter sensus est, quòd aliquid sit ens sine addito. Et hoc modo de nullo analogato minùs principali prædicatur simpliciter analogum, sed de omnibus cum illo addito (secundùm quid.)

71 Et ratio huius est; quia licèt formaliter participet rationem analogi; hoc tamen non nisi per essentialem dependentiam, & attributionem ad principale analogatum, & ideo non nisi secundùm quid. Quod vt significaret Arist. asseruit, *Accidens non esse ens, sed entis ens.* Et ita loquendum est de quocunque alio analogato minùs principali cuiuslibet analogi; cùm probatum sit, omne analogum esse attributionis. Et hoc significat etiam illud commune proloquium (*analogum per se sumptum stat pro famosiori significato.*) Cuius sensus est, quod licèt omnia significet: principale tamen tantùm simpliciter, & sine addito. Quare dum absolutè profertur analogum, pro eo tantùm supponit.

Et si dixeris, ex hoc sequi, hanc propositionem esse veram: *Omne ens est substantia*; imò esse identicam, quod sic probatur: Ens absolutè sumptum solum supponit pro substantia; ergo subiectum, & prædicatum idem sunt. Respondeo neutrum sequi. Non primum, quòd propositio sit vera, quia analogum absolutè sumptum semper significat omnia sua analogata; sed pro solo primo stare dicitur, si per se accipiatur; quia reliqua non sunt talia sine addito: in subiecto autem illius propositionis, *Omne ens est substantia*, non sumitur absolutè, aut per se ens sed cum addito distributionis quæ in nomen analogum fertur, secundùm significationem analogi: & ideo in omnia analogata. Quare sicut nō pro solo principali distribuitur, sic non pro solo illo supponit, & ideo non est vera propositio, quia prædicatum solum continet vnum analogatum, subiectum verò distributiuè omnia: & hæc est ratio, propter quam non potest verificari de subiecto. Quòd verò non sit identica, ex eodem est manifestum, cùm plus significet subiectum, quàm prædicatum: atque etiam ex alio, quia licèt subiectum solum pro substantia supponeret, non significat eam expressè ac distinctè, sed confusè tantùm & in prædicato significatur distinctè & expresse: diuersus autem modus significandi prædicati, & subiecti sufficit, vt propositio non sit identica.

72 Ad argumentum primæ opinionis dupliciter respondetur. Primò; distinguendo antecedens. Nam duobus modis potest experiri proportionalitas inter analogata: Primò, ita vt per nomen analogum

analogum significetur: & si ita reperiretur, sufficeret facere illud analogum: alio modo reperitur non significata, sed quam potest intellectus in eis concipere: & sic non facit nomen analogum. Et hoc modo non solùm in analogis, sed in æquiuocis, & vniuocis reperitur: primo verò modo in nullis; sed si imponeretur nomen aliquod, à quo significarentur analogata, vt habent proportionalitatẽ, ex ea sola esset analogũ. Sed per nomẽ ens nõ significatur; & ideo non probatur, quòd sit analogũ attributionis.

Secundò, respondetur negando absolutè antecedens; quòd proportionalitas ex se, siue significata, siue non significata, efficiat nomen analogum: vnde licèt reperiatur inter significata entis, non sequitur esse analogum proportionalitatis.

Ad argumentum secundæ, distinguendum est antecedens. Nam si ens simpliciter idem sit, quod ens intrinsecè, & formaliter, verum est: si verò simpliciter sumatur prout distinguitur contra secundùm quid, falsum est, vt probauimus; & cùm ex attributione proueniat, quòd minùs principalia analogata non dicantur talia, nisi secundùm quid, non probatur, quòd ens non sit analogum attributionis.

Vtrùm accidens sit vniuocum ad nouem prædicamenta accidentium, vel analogum.

MAior difficultas est de accidenti respectu omnium accidentium: An sit vniuocum, vel analogum. In qua præsupponendum est primò, quæstionem non procedere de accidenti vniuersalissimè sumpto, prout est commune ad accidentia realia, & rationis; nam sic certum est, esse analogum, cùm accidentia rationis non sint accidentia, nisi per similitudinem, & attributionem ad accidentia realia; quare non potest abstrahi ab vtrisque conceptus communis vniuocus. Secundò, certum est, nec etiam procedens de accidenti reali, prout significat tam accidentia intrinseca, hoc est, verè inhærentia in subiecto, quàm extrinsecas denominationes reales; vt dexteritatem & similes, quæ passim reperiuntur in sex vltimis prædicamentis, (quamuis ego non intelligam, ex sola denominatione extrinseca posse fieri prædicamentum reale, vt suo loco probabo.) Nam denominationes istæ non sunt vera accidentia, sed solùm per attributionem, & similitudinem ad ea, quæ inhærent subiecto, dicuntur: vnde respectu omnium, non potest accidens esse vniuocum. Sed solùm loquimur de accidenti reali, prout significat ea solùm, quæ inhærent subiectis; de quo inquirimus, An sit vniuocum, vel analogum.

Et prima opinio asserit esse vniuocum. Ita Sotus quæst. 2. ante- 73
prædicamentorum, & plures moderni: sed differunt à Soto in eo, quòd ita asserunt esse vniuocum, vt etiam sit genus, constituens

vnum prædicamentum omnium accidentium; ficut fubftantia conftituit vnum prædicamentum omnium fubftantiarum: Sotus verò negat effe genus.

Duo poffunt probari pro hac fententia. Primum, quod accidens non fit analogum. Secundum, quòd fit vniuocum. Et hoc fecundum eifdem prorfus argumentis probari folet, quibus probatum eft fuperius ens effe vniuocum; & ideo non funt hoc loco repetenda, fed folùm probabitur primum ex definitione analogorum. Analoga funt, quorum nomen eft commune, ratio verò fubftantiæ, nec omnino eadem, nec omnino diuerfa: fed ratio accidentis omnino eft eadem: ergo non eft analogum, fed vniuocum. Probatur minor: Ratio accidentis eft, Effe in fubiecto: fed Effe in fubiecto, non folùm formaliter & intrinfecè conuenit omnibus accidentibus, fed etiam æqualiter & fimpliciter: ergo non eft diuerfa in eis, fed eadem.

74 Huic argumento folet refponderi: Quòd licèt accidentia non dicantur per attributionem ad vnum accidens; tamen omnia dicunt attributionem ad fubftantiam, & intrinfecam dependentiam ab ea. Et hæc fufficit vt inter fefe dicantur analogicè fub nomine accidentis. Sed probatur hoc non fufficere, duplici ratione. Primò, quia vt attributio conftituat analogiam, inter fignificata analogata verfari debet, ficut analogia ipfa: fed fubftantia non eft analogatum accidentis, cùm non fignificetur eo nomine; ergo attributio accidentium ad illam, non conftituit accidẽs analogum: fed folùm ens, à quo fignificantur omnia.

Secundò, attributio ab fubftantiam æquè primò conuenit omnibus accidentibus, atque etiam intrinfecè, & formaliter: ergo vniuocè conueniunt in ea: fed fecundùm talem attributionem fignificantur nomine accidentis: ergo vniuocè, & non analogicè fignificantur.

Secunda opinio tenet, *Accidens non effe vniuocum, fed analogum.* Ita Soncinas 4. Metaph. q. 1. ad 1. Caie. de ente, & effentia, c. 7. q. 15. ad 4. P. Francifcus Suarius in Meta. difpu. 39. q. 3. Pater Vazquez, 1. p. d. 14. c. 2. Fonfeca 5. Meta. c. 7. q. 2 fect. 4. & hæc eft probabilior, & tenenda.

Sed diuerfis modis probatur à diuerfis. Ratio aliquorum eft, proportionalitas, quæ reperitur inter accidentia. Quia ficut vnum fe habet ad fuum effe, quod ab accidenti participat, fic fe habet aliud. Et hæc fufficit, vt accidens fit analogum refpectu omnium. Sed hæc ratio infufficiens eft, nam vt fuperius probauimus, proportionalitas non fignificatur per nomen, & ideo non fufficit illud facere analogum, & etiam fi fignificaretur, non fufficeret.

75 Ideo alij, qui folam attributionem veram conftituere analogiam, nobifcum fentiunt, dicũt reperiri attributionem inter acci-

P

dentia, quia omnia dicuntur talia in ordine ad quantitatem, ratione cuius inhærent subiecto. Sed hoc probatur falsum. Quia nullum accidens spirituale inhæret subiecto media quantitate, neque enim omnia accidentia sunt corporea: nam generatio substantialis inhæret materiæ primæ ante quantitatem, & relatio totius substantialis ad materiam,& formam, & relatio materiæ,& formæ inter sese; ergo falsum est, quòd dicantur per attributionem ad quantitatem.

Alij denique probant accidens non esse vniuocum. Quia saltem respectu accidentis absoluti, & relatiui, non potest habere rationem vniuocam: namq vel conceptus abstractus ab vtroque est absolutus, vel relatiuus. Non absolutus, quia non conueniret inferiori accidenti relatiuo. Nec potest esse relatiuus, quia non conueniret inferiori absoluto: ergo nec potest esse vniuocus. Et si dicas, nec esse relatiuum, nec absolutum; sed abstrahere ab vtraque ratione, vt abstrahunt cætera vniuoca à particularibus rationibus vniuocatorum. Probatur hoc esse falsum quia si talis conceptus abstahit à relatiuo,& absoluto, eo ipso debet esse absolutus. Nam si abstrahit à relatiuo: ergo iam non respicit terminum: sed quod non respicit terminum, est absolutum; ergo talis conceptus absolutus erit;& non abstrahet ab absoluto,& relatiuo.

Hæc tamen ratio insufficiens mihi videtur; quia non probat 76
talem conceptum non posse abstrahere ab absoluto,& relatiuo & ideo non probat quòd vniuocus esse non possit. Nam dicam ego relationem duplicem conceptum habere. Primum, quo respicit subiectum; & hic est ei communis cum accidentibus absolutis. Secundum quo respicit terminum: & iste est conceptus specialis, quo distinguitur à cæteris prædicamentis, & per primum conceptum non respicit relatio terminum, sed per secundum. Dum autem sic arguitur; Ille conceptus non respicit terminum: ergo est absolutus, neganda est consequentia; quia medium dari potest inter conceptum absolutum, & respicientem terminum; & tale medium est conceptus abstrahens ab absoluto, & relatiuo, qui nec respicit terminum; nec excludit respectum ad terminum, sed solùm dicit rationem communem, contrahibilem per respectum ad terminum, & per rationem absolutam; quæ non solùm non dicit respectum ad terminum, sed eum excludit; quem non excludit conceptus communis, abstrahens à relatiuo, & absoluto. Non ergo probatur illa ratione: quod accidens non possit esse vniuocum.

Vt igitur hoc efficaciter probetur: Annotanda est doctrina 77
D.Th. 1.p.q.13. art. 5. vbi de analogis loquens ait: *Nomen analogum duobus modis significare attributionem vnius ad alterum, vel multorum ad vnum.* Et ponit exemplum vtriusque in sano; quod

analo

analogum est attributionis, respectu medicinæ, & animalis per attributionem vnius ad alterum. Nam medicina dicitur sana; quia est causa sanitatis animalis: sed idem sanum dicitur analogicè respectu vrinæ, & medicinæ: non quia vnum horum habeat attributionem ad alterum; sed quia vtrumque dicitur tale per attributionem ad tertium, nempe ad animal, vrina quidem tamquam signum sanitatis eius, medicina verò tamquam causa.

Ex hac doctrina applicata ad propositum colligi potest argumentum efficax, ad probandum accidens esse analogum. Nam vterque modus attributionis, nempe vnius ad alterum, vel multorum ad vnum, efficit nomen analogum: sed in accidentibus reperitur secundus modus attributionis: ergo accidens erit analogum attributionis, respectu eorũ, sicut sanũ respectu vrinæ, & medicinæ. Probatur consequentia; quia omnia accidentia significantur cum intrinseca attributione ad substantiam. Sed cõtra hoc sic argum. Nam in primis videtur non bene colligi argum. ex doctrina D. Th. neque habere vllam vim ad probandum analogiam accidentis, quia D. Th. vtrumque illum modum attributionis assignat inter significata eiusdem nominis, sani; nempe animal, vrinam, & medicinam. Et ita significari necessarium est, vt probat hoc arg. Analogia solùm reperitur inter significata eiusdem nominis analogi, & inter significata diuersorum nominum, vt ex definitione constat: ***Analoga sunt, quorum nomen est commune***, &c. Sed nomine accidentis non significatur substantia, sed sola accidentia: ergo attributio inter hæc versari debet, vt efficiat nomen accidentis analogum, ita vt attributio sit vnius ad alterum, vel multorum ad vnum per tale nomen significatum; & non sufficit esse inter illa, & substantiam, non significatam eodem nomine.

78 Quod confirmari potest, & declarari simul; nam attributio accidentium ad substantiam, facit quidem analogiam attributionis multorum ad vnũ in ente, à quo significãtur omnia, sed non potest facere analogiam in accidente, à quo non significantur omnia, sicut non facit analogiam in nomine, substantia, licèt sit vnũ analogatum entis cum accidentibus & ob id solùm attribuãtur ei accidentia, quòd nomine substantiæ nõ significãtur: Non ergo videtur hac via efficaciter probari, quòd accidens sit analogum. Probatur minor: quia ex eo quòd accidentia attribuantur substantiæ, solùm sequitur; quòd non sint entia simpliciter, nõ verò, quòd nõ sint accidentia simpliciter: ergo talis attributio ad substantiam facit analogiam in ente, à quo significantur omnia, non in accidẽti. Probatur consequentia, quia necessarium est in omnibus analogis, vnum esse tale simpliciter, aliud, vel alia secundùm quid.

His tamen non obstantibus, expressa mens D. Thom. est, *sufficere talem attributionem ad analogiam*, quia non possunt distingui

duo illi modi attributionis vnius ad alterum, & multorum ad vnum, vt eos distinguit D. Thom nisi duobus etiam modis accipiatur, sanum, in quo vtrumque contineri affirmat: Primo quidem respectu solius medicinæ, & vrinæ, deinde respectu solius medicinæ,& animalis: nam si respectu omnium sumatur, necesse est plura attribui eidem: ergo non habebit locum attributio secunda, quæ est vnius ad alterum. Probatur consequentia: quia impossibile est, sumere ens in ordine ad decem prædicamenta, & constituere in eo attributionem vnius ad alterum, sed solùm est multorum ad vnum: quia attributio vnius ad alterum, inter duo tantùm potest reperiri, non inter multa, nisi omnia sumantur pro vno: ergo impossibile est constituere in sano, attributionem vnius ad alterum, hoc est, medicinæ ad animal, nisi sumendo illud, prout solùm significat hæc duo; & ex consequenti constituitur alius modus attributionis distinctus, qui est multorum ad vnum, accipiendo idem nomen prout ea tantum significat, quæ attribuuntur tertio.

Sed ratione probatur, sufficere talem attributionem multorum ad vnum, etiam si illud vnum non significetur per idem nomen, quia quando attributio multorum ad vnum intrinseca est eis, vt per tale nomen significantur, vera est attributio & per nomen significata, licèt non significetur per nomen illud vnum, ad quod est attributio, non minùs, quàm si per nomen significaretur: ergo non minùs efficit nomen analogum. Probatur consequentia ex definitione analogorum: quia tale nomen significat plura in quantum habent attributionem; ergo est analogum: deinde quia attributio significata per nomen, vera est analogia: & ea quæ cum tali attributione significantur, vera analogata, impertinens igitur est, per nomen significari illud, respectu cuius est attributio. 79

Ad obiectionem principalem propositam respondetur, negando imprimis, quòd hæc analogia non sit ex mente D. Tho. deinde negando etiam, quòd vtrumque modum attributionis vnius ad alterum, & multorum ad vnum, ponat D. Th. inter ea tantùm, quæ significantur eodem nomine. Nam expresè asserit, *sanum respectu vrinæ, & medicinæ, esse analogum attributionis multorum ad vnum*; sed respectu medicinæ, & animalis, attributionis vnius ad alterum, ergo non sumit sanum vt significat omnia. Nec id reputat necessarium, sed vt significat minùs principalia cum attributione ad principale, etiam non significatum. Probatur consequentia: quia si illud accipiat secundùm integram significationem omnium, non potest vtrumque modum attributionis distinguere: quia attributio vnius ad alterum, non est nisi inter duo. Præterea D. Th. expresè docet, quemlibet modū attributionis, per se facere analogiam, sed modus attributionis multorū ad vnū, reperitur in analogatis, etiāsi illud vnum non significetur per nomen, vt iā 80

probaui:ergo sufficit nomen analogum facere.

Ad arg. vero distinguendum est antecedens:quia *modus attributionis efficiens nomen analogum, duplex est*, vt asserit D. Tho. *vel vnius ad alterum*; & secundum hunc modum attributionis non potest esse analogia, nisi vtrumque significetur eodem nomine: vel multorum ad vnum;& modus iste, reperitur quidem inter significata eiusdem nominis, sed quia est in ordine ad tertium, vtroque modo contingit, nempe ad tertium significatum eodem nomine, vel diuerso. Et ratio huius est; quia cum ea quæ attribuuntur alteri, sint multa;potest talis attributio adæquatè, atque completè significari per nomen commune omnium;vel quasi inadæquatè,& partialiter,quod est,quasi diuidi in totalem, & partialem. Et ita est in sano,atque etiam in ente, & accidente; nam sanum potest accipi in sua integra significatione, & tunc efficit quasi completam analogiam vel potest coarctari ad sola analogata minus principalia;& efficit quasi incompletam, aut partialem,sed sufficientem:quia cùm attributio ad principale,sit eis intrinseca, non possunt sine illa significari; significata autem cum attributione non possunt,nisi analogicè significari. Probatur efficaciter; quia vniuocis repugnat significari cum attributione ad principale analogatum,cum quo apta sunt,analogiam facere:ergo analogata sunt,siue eodem nomine significetur principale,siue diuerso:analogia quidem quasi inadæquata, & partiali; cùm tamen ex modo, quo significantur, apta sint efficere analogiam completam, sub nomine vniuersaliori, quo significantur omnia; & hoc modo intelligenda est analogia accidentis. Secundò possemus etiam respondere, aliquo modo significari substantiam nomine accidentis, non in recto, sed in obliquo: quia *accidens idem est ac entis ens*, vt dixit Arist. id est, ens substātiæ:sufficit autem ita significari,vt attributio accidentium ad substantiam, aliquo modo dicatur esse inter significata eiusdem nominis analogi: atque etiam vt aliquo modo nomen accidentis sit commune accidentibus,& substantiæ.

81 Nec contrarium est hoc definitioni analogiæ,quæ dicitur nomen analogum commune esse analogatis;nam commune est nomen his,quibus conuenit attributio;licèt non sit commune ei,ad quod habent attributionem; quia hoc non est analogatum talis nominis,sed illa tantùm.

Ad confirmationem negandum est antecedens, quòd attributio accidentium ad substantiam,solùm efficiat analogiam in ente, & non in accidente, sed dicendum in vtroque eam efficere; quia per vtrumque nomen significatur: sed in ente efficit quasi completam,& totalem; in accidente vero incompletam, & partialem; quia intrinsecè præsupponit illam & intrinsecè ab ea

dependet.In nomine autem substantiæ,non fit analogia;quia nec substantia habet attributionem ad accidentia, nec etiam si haberet eam,significaretur eo nomine,vt superiùs probatum est.

Aliud tandem quod in eadem confirmatione dicitur; attributionem accidentium ad substantiam solùm efficere,quòd sint entia secundùm quid, non verò quòd sint accidentia secũdùm quid, 82
concedendum est: neganda tamen consequentia, quòd non efficiat analogiam sub nomine accidentis.Nam ad analogiam attributionis non requiritur necessariò, quòd analogata, vel aliquod eorum sit tale secundùm quid sub particulari nomine,quo ea tantùm significantur,sed sufficit, quòd sint talia secundùm quid re- 83
spectu eius,ad quod attribuuntur:nam ex hoc habetur esse analogata cum eo,sub nomine vniuersaliori,completa,& totali analogia,& consequenter analogia incompleta,ac dependenti sub particulari nomine, quo significantur; sub quo non est necessarium, dici talia secundùm quid.Sed illud esse secundùm quid, quod habent ex propria natura,dicitur de eis simpliciter, vt significantur particulari nomine, & ideo sub eo dicuntur talia secundùm quid simpliciter. (vt sic loquamur.) Et hoc patet in accidentibus:nam dici accidentia simpliciter secundùm quid, non est aliud quàm dici simpliciter entia secundùm quid, quod etiam de sano dicetur respectu solius medicinæ,& vrinæ. Imò ex hoc satis clarè intelligitur, vtroque nomine analogicè significari; cùm vtroque nomine significentur cum attributione,& propter eandem attributionem, cum qua significantur, fit vt sub vtroque nomine significata, dicantur talia secundùm quid formaliter; vel præsuppositiuè, præsuppositione eis intrinseca, quæ omnia vniuocis repugnant. Et si tandem obiiciatur, Omnes potentias ordinari ad obiectum:& hoc non sufficere vt potentia in communi,sit analogum ad illas: Respondeo,non dicere ordinem attributionis,sicut accidentia ad substantiam,sed specificationis tantùm,& ideo non esse analogata.

An necesse sit accidens esse genus,si sit vniuocum.

Multi ex his,qui tenent accidens esse vniuocum, negant esse 84
genus,vt Iauellus,& Sotus,vbi supra,sed non assignant eandem rationem.Nam Iauellus ait, ideo non esse genus, quia non est extra rationem differentiarum & modorum: sed cùm transcendens sit, in eis necessariò includitur, at hoc est contra rationem generis, quod, vt suprà probauimus, debet esse extra rationem differentiarum, alioqui non poterit per eas contrahi. Hæc 85
tamen ratio insufficiens est,quia,vt superiùs probauimus,non potest accidens includi in modis intrinsecis, & vltimis differentiis,

quin

quin eas etiam in se includat actu, licèt confuso, cùm sint entitates quædam accidentales: sed eas includens non potest habere conceptum ab eis abstractum, vt constat; ergo neque vniuocum. Probatur consequentia; quia talis conceptus non abstrahit à diuersitate, sed eam includit; ergo non est vniuocus, si non sit genus.

Secunda opinio est Soti asserentis, *Ideo accidens non est genus, licèt sit vniuocum; quia genus pertinet ad quidditatem specierum: sed accidens non significat quidditatem accidentium, sed esse eorum in substantia: ergo non est genus.* Hoc autem probatur falsum duplici ratione, Prima: quia non minùs pertinet ad rationem vniuoci, esse de quidditate inferiorum quàm ad rationem generis; si ergo accidens ideò non est genus, quia non dicit quidditatem accidentium; sequitur eadem ratione non esse vniuocum. Probatur maior ex definitione vniuocorum. *Vniuoca enim sunt, quorum nomen est commune, ratio verò substantiæ eadem.* Per *rationem* autem *substantiæ* intelligit Aristoteles, & omnes, definitionem, vel conceptum quidditatiuum, in his quæ definitione carét; ergo repugnat aliquid esse vniuocum, & non esse de quidditate inferiorum.

Secunda: quia falsum est, quòd accidens non dicat quidditatem accidentium; quod sic probo: Ens pertinet ad quidditatem entium particularium, & diuiditur, vt tale, in substantiam, & accidens, tamquam in membra opposita, & adæquata rationi eius: sed substantia dicit quidditatem substantiarum inferiorum: ergo accidens quidditatem inferiorum accidentium.

Nostra igitur sententia est: Non posse accidens esse vniuocum, quin eo ipso sit genus omnium accidentium: vnde qui asserit vniuocum esse, consequenter dicere debet esse genus. Probatur; quia nulla potest assignari ratio sufficiens excludendi vniuocum à ratione generis, vt probatum est ex refutatione aliarum opinionum.

An saltem respectu aliquorum accidentium, aut prædicamentorum, possit esse accidens vniuocum.

86 PRima opinio tenet; *Accidens respectu aliquorum accidentium, vt quantitatis, & qualitatis, aut etiam cæterorum in intrinsecorum, esse vniuocum.* Ita Pater Franciscus Suarius in Meta disp. 39. sect. 3. numer. 15. & probat hoc arg. Accidés respectu horum non est analogũ proportionalitatis, nec attributionis: ergò nullã habet analogiam, sed est vniuocum. Euidens est consequentia; quia nullus ponit plures modos analogiæ. Sed probatur antecedens; quia analoga proportionalitatis nullam habent conuenientiam intrinsecam, vt patet de risu hominis, & prati: sed accidentia hæc, habent conuenientiã intrinsecam, cùm omnia inhæreant realiter

subiecto: ergo non potest esse analogum proportionalitatis accidens respectu eorum. De analogia verò attributionis probat; quia nullum accidens horum dicitur tale, per attributionem ad alterum, vt satis est manifestum: ergo accidens respectu eorum non est analogum attributionis.

Nostra tamen sententia opposita est, quòd *nec respectu horum accidentium possit accidens esse vniuocum, sed analogum.* Probatur duplici ratione. Prima, quia sicut accidens respectu omnium accidentium, non potest abstrahi à modis intrinsecis eorum: ita nec respectu accidentium intrinsecorum, potest abstrahi à modis eorum; ergo sicut non est vniuocum, sed analogum respectu omnium; ita nec respectu horum Probatur antecedens, quia ideò respectu omnium non potest abstrahi à modis, quia modi non sunt aliud quàm entitates quædam accidentales, expressius significatæ; & propterea necesse est, vt sub significatione vniuersali accidentis; actu, licèt confuso, comprehendantur. Quo supposito, conceptus accidentis nec abstractus, neque vnus esse potest; sed eodem modo se habet ad intrinseca, si cum illis solis comparetur, vt ex se patet: ergo nec respectu eorum potest esse vniuocum. 87

Quòd verò sit analogum, eadem ratione probatur, qua probauimus esse analogum respectu omnium; quia intrinseca accidentia, significat cum attributione ad substantiam; sicut sanum, si respectu sanorum extrinsecorum, quæ sunt vrina, & medicina, solùm accipiatur; ergo continet modum attributionis multorum ad vnum, sufficientem ad efficiendum nomen analogum; vt probandum est. 88

Ad argumentum alterius sententiæ, negandum est antecedens, quòd accidens respectu intrinsecorum non sit analogum attributionis. Quia licèt non significet ea cum modo attributionis vnius ad alterum, bene tamen cum attributione multorum ad vnum, nempe ad substantiam, cuius aliquid sunt, & vt aliquid eius significantur, vt de accidenti respectu omnium diximus.

Ex quibus sequitur, qua analogia accidens sit analogum, tam respectu omnium accidentium, quàm solùm respectu intrinsecorum; nempe analogia attributionis multorum ad vnum.

An verò respectu accidentium completorum vniuocum esse possit, vel etiam sit analogum: eodem modo respondendum est, & eisdem rationibus probatum, quòd non sit vniuocum; sed analogum, quibus probatum est de ente in ordine ad sola entia incompleta. Et hæc sint satis de analogia nominum.

CAPVT

CAPVT II.

De diuisione eorum, quæ dicuntur & sunt.

TEXTVS ARIST.

Eorum quæ sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur, in subiecto vero nullo sunt, &c.

Textus expositio.

1 INtentum Aristotelis est tradere duas diuisiones: vnam eorum quæ dicuntur: aliam, eorum quæ sunt: In hoc tantùm agit in toto capite, quod ideo non eget diuisione.

Prima diuisio non est rerum, sed vocum, vt significant res, quia complexio non conuenit rebus, sed vocibus, vt eas significant. Asserit ergo Arist. *Ea quæ dicuntur, quædam cum complexione, alia sine complexione dicuntur*, quasi dicat, voces quæ significant res alias esse complexas, vt homo albus: alias, incomplexas, vt color, aut animal. Quod idem est, ac si dicatur: quasdam esse simplices: alias compositas.

Secunda diuisio rerum est. Sed vt intelligatur, notari debet quòd *Esse in subiecto, & dici de subiecto*, particulari quodam modo sumuntur ab Arist. in hoc capite. Nam esse in subiecto, sumit pro vera, & reali inhærentia in eo; & dici de subiecto, tanquam de quidditatiuè inferiori: vt animal de homine, & homo de Petro.

Hoc supposito, diuisio talis est: Eorum quæ sunt, quædam de subiecto dicuntur, & in subiecto non sunt: vt homo, qui dicitur de Petro; non est tamen in eo per realem inhærentiam, sed substantialiter: ideò non vt in subiecto. *Alia in subiecto sunt, sed de nullo subiecto dicuntur*: vt accidentia singularia: nam hæc albedo in pariete inhæret, sed de nullo subiecto dicitur, quia non habet inferiora quidditatiuè, de quibus prædicari possit; licet accidentaliter dicatur de pariete, & aliis corporibus. *Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt*: vt accidentia abstracta à suis inferioribus, nempe genus à speciebus, & species ab indiuiduis: color enim de albedine, & nigredine dicitur, & in pariete, & homine inhæret. *Alia denique sunt: quæ nec sunt in subiecto, nec dicuntur de subiecto*, vt singulares substantiæ, Petrus & Ioannes.

CAPVT III.

De regulis prædicatorum essentialium.

TEX. ARISTOT.

Quando alterum de altero prædicatur vt de subiecto, quæcunque de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnes etiam de subiecto dicuntur.

Textus expositio.

INtentum Arist. est tradere duas regulas prædicatorum essentialium, & hoc tantùm agit in toto capite. Prima regula est, *Quando aliquid prædicatur de aliquo tanquam de subiecto*, hoc est, tanquam de quidditatiuè inferiori *quæcunque dicuntur de prædicato, necesse est prædicari de subiecto*. Ita se habent quæcunque prædicata, posita in recta linea prædicamentali; vt animal prædicatur de homine, & leone, ideo quæcunque prædicantur de animali, necesse est prædicari de homine. 1

Secunda regula obscurior est, & sic habetur in translatione Boëtij: *Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt specie differentiæ*; vt animalis, & scientiæ. Si verò subalternatim ponantur, easdem differentias habere possunt. Vt animal, & viuens, eandem habent differentiam; quia differentiæ viuentis includuntur in animali. 1

QVÆSTIO VNICA.

An genera non subalternatim posita, possint habere aliquam differentiam communem.

DVas habet partes quæstio hæc. Prima quærit, quid intelligat Arist. per *genera subalternatim posita, & non subalternatim posita*. Secunda, *an possint habere aliquam differentiam communem*. 2

Prima pars quæstionis.

CIrca primam partem duæ sunt opiniones. Prima asserit, *genera subalternatim posita* ea solùm esse, quorum vnum collocatur sub altero; vt animal, & viuens; & *non subalternatim posita* ea, quorum vnum non est sub altero; sed ambo sunt sub tertio; vt animal, & planta; vel etiam, quæ nec vnum sub altero, nec ambo sub tertio; vt sunt ea, quæ in diuersis prædicamentis collocantur, qualia sũt animal, & sciẽtia. Ita Sotus in expositione huius regulæ.

Probat duobus testimoniis Arist. Primum est in hoc capite, vbi secundùm translationem Argyropyli vocantur *genera subalternatim posita ea*, quorum vnum est sub altero: & *non subalternatim posita*, quorum vnum non est sub altero. Alterum testimonium habetur pri. lib. Topicorum, cap. 13. vbi genera subalternata vocat Arist. *subalternatim posita*: sed genera subalternata sunt, quorum vnum est sub altero: ergo *non subalternatim posita* erunt illa, quorum vnum non est sub altero, licet vtrumque sit sub tertio.

Probat deinde ratione; quia si per *genera subalternatim posita*, non solùm intelliguntur ea, quorum vnum non est sub altero, sed etiam illa, quæ sunt sub tertio; sequitur, *genera non subalternatim posita*, ea solùm esse, quæ in diuersis prædicamentis sunt, de quibus eudens est, non posse habere differentiam communem, cùm sint

in di

in diuerso gradu essendi ; quare nihil difficultatis haberet regula hæc. Quam tamen difficilem efficiunt omnes interpretes.

3 Nostra sententia est,Per *genera non subalternatim posita* , intelligi non solùm ea,quorum vnum non est sub altero ; sed etiã quæ sunt sub tertio. Et ideò non subalternatim posita, ea solùm esse, quæ in diuersis prædicamentis sunt.

Probatur expresso testimonio Arist.6.lib. Topicorum,ca.2.loco 41.vbi duo asserit.Primum ;*Genera subalterna non solùm appellari ea,quorum vnum est sub altero:sed etiam quæ sunt sub tertio*.Secundum:*Genera illa quæ sunt sub tertio,habere differentiam communem*:vt animal gressibile,& animal volatile , habent bipedem pro differentia cõmuni. Ex quo sequitur , quòd vel non dicantur *non subalternatim posita*:vel falsa sit regula Aristotelis,quòd genera *nõ subalternatim posita* , non possint habere differentiam cõmunem.

Deinde probatur ratione. Primò:quia *genera non subalternatim posita* , ex Aristot. non possunt habere differentiam communem: sed ea quorum vnum non est sub altero,sed ambo sub tertio , habent differentiam communem:ergo non dicuntur *non subalternatim posita* ab Aristotele. Probatur minor:quia quantitas diuiditur in successiuam,& permanentem,tanquam in duo genera,quorum vnum non est sub altero,& habent differentiam cõmunem : nam differentia continui , communis est vtrique atque etiam differentia discreti,si quidem,tam quantitas permanens,quàm successiua diuiditur in continuam & discretam.

Secundò ; quia eadem sunt genera *subalterna*, & *subalternatim posita* : sed ea quorũ vtrumq; est sub tertio,sunt subalterna respectu illius:cum vtrumq; sit sub eo:ergo erunt *subalternatim posita*.

Ad primum testimonium respondetur;Quòd cùm diuerso modo habeatur in diuersis translationibus:per aliud expressum à nobis citatum,explicari,& intelligi debet.in quo non potest esse dubium,nostram sententiam contineri.

Ad aliud testimonium dicimus,*genera subalterna,aut subalternatim posita*,vtraque comprehendere:nempe ea,quorum vnum est sub altero,& quorum ambo sunt sub tertio.

Ad arg.Concedendum est antecedens cum consequentia,& dicendum:Quòd regula Aristotelis,quantum ad hanc partem, clarissima est , si per alia testimonia expressa eiusdem intelligatur: eam verò difficilẽ fecerunt,qui prædicta testimonia non viderũt.

Secunda pars quæstionis.

4 SEcũda pars quæstionis quærit, *An genera nõ subalternatim posita,possint habere differentiã communem*.Quod vt meliùs intelligatur notandum est,duplicem esse differẽtiam ; Constitutiuam, & Diuisiuam : Superiorem etiam , atque Inferiorem:Vt sensibile est con

est constitutiua animalis, & diuisiua viuentis: & corporeum est differentia superior respectu viuentis; sensibile verò inferior respectu eiusdem. Intelligitur ergo quæstio de inferiori diuisiua; nam de superioribus nō est dubium, quin possint esse communes. Circa quam est prima opinio Soti asserentis, *Genera non subalternatim posita: quorum vnum est sub altero in eodem prædicamento, sed vtrumque sub tertio, non posse habere differentiam communem: & multo minùs genera diuersorum prædicamentorum.* Quem etiam sequūtur alij, etiam si nobiscū dicant, hæc esse subalternatim posita.

Probant duplici testimonio Aristo.1.lib.Topic.cap.2. loco 22. vbi affirmat, *De pluribus prædicari genus, quàm differentiam.* Secundum habetur 1.li.de partibus animalium, cap.3. vbi dicit *Tot esse differentias, quot sunt species:* sed si eadem differentia duobus generibus, quæ sunt sub tertio, communis sit, vtrumque erit falsum; ergo non est admittendum. Probatur minor: nam si eadem differentia diuisiua viuentis, communis est duabus speciebus subalternis, sub eo contentis: cùm de illis prædicetur genus, prædicabitur etiam hæc differentia communis, & ideo non prædicabitur differentia de paucioribus, quàm genus. Et præterea, in minori numero erunt differentiæ, quàm species, cùm vnā differentia sit communis duabus speciebus.

Probant deinde ratione: Quia sicut repugnat idem indiuiduum esse sub duplici specie, ita repugnat eandem speciem esse sub duplici genere: sed si eadem differentia Diuisiua sit communis duobus generibus, sequitur eandem speciem contineri sub duplici genere: ergo impossibile erit. Probatur minor: Quia differentia Diuisiua generis constituit speciem sub eo, vt rationale diuidēs animal constituit hominem sub eo: ergo si animal, & planta habent differentiam communem, talis differentia constituet speciem sub vtroque genere: & eadem erit species animalis, & plantæ, quod absurdum est.

Secunda opinio tenet: *Genera non subalternatim posita, non semper, aut necessariò habere differentiam communem: sed aliqua posse eam habere.* Et hæc est probabilior & tenenda. Et explicatur duabus conclusionibus. Prima: Genera subalternatim posita, quorum vnum est sub altero, habent omnes differentias Constitutiuas superiorum generum communes, & Diuisiuas; aliquas, non tamen omnes. Exempli gratia: *Animal & viuens habent differentiam Diuisiuam substantiæ cōmunem, vt corporeum: & etiam Constitutiuā corporis: sed neutrum habet differentiam Constitutiuam alterius, quæ Diuisiua est proximi generis.* Ita Arist. in vltimis verbis huius capitis. Et colligitur euidenter ex prima regula huius capitis: quia si genus superius, prædicatur de generibus inferioribus, quæ sūt species subalternæ: sequitur de eisdē prædicari differentiā Constitutiuam

tiuam eiusdem generis superioris, quæ illud constituit, & de illo prædicatur.

Secunda conclusio : Genera non subalternatim posita secundùm primam opinionem, quorum vnum non est sub altero, sed vtrumque sub tertio, easdem differentias Constitutiuas superiorum generum habent communes;& aliquam Diuisiuam superioris generis,possunt habere communem, licèt non necessariò,nec semper habeant: sed genera diuersorum prædicamentorum, quæ sola dicuntur non subalternatim posita, nullam. Prima pars huius conclusionis euidens est in animali,& planta quæ habent differentiam Diuisiuam, & Constitutiuam corporis communem. Secunda verò, expressa est apud Arist. 6. Topic. cap. 2. loco 41. vbi eam probat hac ratione : *Animal diuiditur in gressibile,& volatile, tanquam in diuersas species subalternas,& ideo in diuersa genera,quæ sub se habent alias species, & tamen vtrique generi, communis est,differentia bipedis; ergo duo genera; non subalternatim posita, communem habent differentiam Diuisiuam superioris generis.* Vtitur autem Aristoteles his differentiis loco essentialium, quas ignoramus. Et confirmatur; Quia quantitas diuiditur in successiuam,& permanentem, tanquam in diuersas species subalternas; quarum vna non est sub altera, sed vtraque sub tertia; & habent communes differentias continui,& discreti.Si autem dicatur,quę sit ratio propter quam non semper, nec necessariò habeant talia genera differentiam communem, sed aliqua habeant illam, & alia non:Respondeo,rationem esse,quia aliqua sunt magis similia aliis,& ideo possunt habere maiorem conuenientiam.

Pro solutione argumenti,notandum primò; Quòd differentia communis, quam habent aliquando illa genera, quorum vnum non est sub altero, sed vtrumque sub tertio, eo ipso, quòd communis est, non est vltimatè Constitutiua eorum, quia differentia vltimatè Constitutiua, distinguit speciem, quam constituit, à quacunque alia sed differentia communis, non distinguit inter se illas species, quibus est communis; ergo non est vltimatè constitutiua earum. Gratia exempli: Differentiæ continui,& discreti,communes permanenti & successiuæ quantitati,non distingunt eas inter se; sed solùm quantitatem continuam à discreta:& ideo harum sunt vltimatè constitutiuæ,non illarum.

Secundò notandum, Differentias quasdam esse vniuersales, quæ totam lineam prædicamenti diuidunt; vt corporeum,& incorporeum. Alias verò particulares solùm diuidentes vnum, vel alterum genus particulare alicuius partialis lineæ, vt differentiæ diuidentes animal. Et ideo genera etiam sunt duplicia: Quædam vniuersalia, quorum quodlibet continet integram lineam; vt corpus, & spiritus: Alia particularia partiales lineæ; vt animal,

vel

vel planta. Et differentiæ vniuersales non possunt esse communes; nec vniuersalia genera, possunt habere aliquam differẽtiam communem. Et huius ratio est manifesta, quia vniuersales differentiæ habent vniuersalem oppositionem. Particulares verò oppositæ non sunt formaliter oppositæ, sed diuersæ, ideo repugnat illas esse communes, non istas. Terriò notandum; Quòd cùm dicimus, Genera vniuersalia quæ continentur sub tertio non posse habere differentiam communem, & particularia posse habere, non loquimur de differentia Constitutiua superiori, quam certum est, & necessarium, habere communem: nam corpus, & spiritus, sunt vniuersalia genera, & habent communem modum intrinsecum substantiæ, qui licèt non sit differentia, quia substantia non est genus: est tamen similis superiori differentiæ; & non minus eum includeret si esset vera differentia. Et ratio huius est euidens, quia, quidquid includitur in prædicato superiori, debet includi in inferiori, sed differentia Constitutiua superioris generis includitur in eo: ergo necesse est includi in quolibet genere inferiori. Loquimur ergo de differentia Diuisiua superioris generis. De qua dicimus. Communem esse posse inferioribus, licèt hoc non sit necessarium: nec semper contingat, sed aliquando, vt differentiæ continui & discreti, quæ sunt diuisiuæ quantitatis, communes sunt quantitati permanenti, atque successiuæ.

Notandum quartò: Quòd hæc differentia Diuisiua superioris 6 generis, quam dicimus posse esse communem duobus generibus sub eo contentis, non est adæquata alicui eorum, sed inadæquata: ita vt per alias differentias distinctas ab ea, adæquatè constituantur. Gratia exempli: Bipes communis est differentia gressibilis, & volatilis animalis; sed inadæquata vtrique; quia per proprias differentias gressibilem & volatilem, adequatè constituuntur.

Ex his responderur ad vtrumque testimonium Arist. Negando minorem, nempe quòd ex nostra sententia sequatur, *Genus non prædicari de pluribus, quàm differentia*: aut. *Non esse tot differentias, quot sunt species.* Neutrum enim sequitur. Nam cùm differentia, quæ potest esse cõmunis duobus generibus, quæ continentur sub tertio superiori, non sit Constitutiua eiusdem superioris generis, sed Diuisiua; ideo inferiorem necesse est de paucioribus prædicari, quàm genus ipsum: vt bipes, de paucioribus, quàm animal. Et de hac loquitur Aristo. in primo testimonio, non de constitutiuà, de qua manifestum est; Quòd de eisdẽ omnino prædicetur, de quibus prædicatur genus: quod cõstituit. De tot enim prædicatur sensibile, de quot prædicatur animal. Quod verò dixit Aristoteles in secundo testimonio, *Tot esse differentias, quot sunt species*, verissimum est: nam licèt vna possit esse communis duabus speciebus subalternis, positis sub tertio generè superiori; non tamen

men est vltimatè constitutiua earum; sed habent alias, per quas constituuntur, & distinguuntur. Illa verò quæ communis est, licèt non constituat eas adæquatè: tamen suam habet speciem propriam, quam adæquatè constituit. Vt bipes non constituit adæquatè animal volatile, aut gressibile, sed adæquatè constituit animal habens duos pedes. Vnde intelligitur, quòd etiam si vna differentia inadæquata, communis sit duabus speciebus; nihilominus tot sunt differentiæ, quot species, cùm nulla sit species, quæ non habeat propriam differentiam adæquatè constitutiuam: neque vlla differentia, quæ non constituat adæquatè suam speciem.

Ad argumentum: Negandum est antecedens, Quòd sicut non potest idem indiuiduum esse sub duplici specie, sic non possit vna species esse sub duplici genere; est enim diuersa ratio de indiuiduo, ac de specie. Nam differentia indiuidualis adæquatè & vltimatè determinat speciem: & ideo repugnat, eandem differentiam indiuidualem, determinare duplicem speciem diuersam: sed differentia specifica, cùm sit prædicatum commune, & possit inadæquatè conuenire duobus, & neutrum adæquatè. aut vltimatè constituere, potest ex consequenti esse communis illis.

CAPVT IIII.

Continens diuisionem incomplexorum in decem prædicamenta.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Eorum, quæ secundùm nullam complexionem dicuntur, vnumquódque aut substantiam significat, aut quantum, &c.

Textus expositio.

1 INtentum Aristotelis in præsenti capite, est, explicare, simplicia esse debere illa, ex quibus prædicamenta constituenda sunt. Diuiditur autem in duas partes, in quarum prima ponit Arist. *Vniuersale diuisionem incomplexorum in decem prædicamenta.* In secunda asserit, & probat, *Eadem incomplexa, ex quibus prædicamentum fit, non esse affirmationes, aut negationes, sed ex eis posse affirmationes & negationes fieri.*

Diuisio talis est: Ens incomplexum, aut simplex, aliud est substantia, vt homo, vel equus; aliud quantum, vt corpus, aut linea; aliud quale, vt albũ; aliud ad aliquid, vt duplum, dimidium; aliud, vbi, vt esse in foro; aliud, quando, vt heri, aut hodie; aliud, situs, vt iacere, sedere; aliud habere, vt armatum esse; aliud agere, vt secare; aliud pati, vt secari.

2 *Sed simplicia hæc (* inquit Aristot. in secunda parte *) secundùm se cõsiderata non sunt affirmationes, nec negationes, quãuis ex eis si aliquo verbo, aut copula vniãtur, possint fieri affirmationes, & negationes.*

Quod

Quod ita probat: *Omnis affirmatio & negatio, est vera aut falsa: sed simplicia, vt homo, aut albedo per se sumpta, non dicunt veritatem aut falsitatem, vt notum est: ergo non sunt affirmationes, aut negationes. Sed si ea coniungas verbo aliquo, affirmationem, aut negationem statim efficies, vt si homini & albo adiungas verbum, est, resultabit hæc affirmatio, homo est albus, in qua iam reperitur veritas aut falsitas.*

QVÆSTIO I.

Ex quibusnam rebus per se componatur prædicamentum.

QVinque sunt, de quibus dubitari potest, An & quomodò pertineant ad prædicamentum, vt exclusis his, quæ ad ipsum non possunt pertinere, intelligi possit, ex quibusnam per se componatur. Primum, est ens rationis, quod ex eo videtur primò ad prædicamentum pertinere, quia prædicamentum, sicut propositio, aut syllogismus, quoddam ens rationis est; ergo non quomodocunque, sed formaliter, pertinebit ens rationis ad prædicamentum. 1

Secundò, Prædicamentum fit ex generibus & speciebus; sed genera, & species sunt entia rationis: ergo ex entibus rationis fiet prædicamentum.

2 Vera tamen sententia est, ex solis entibus realibus fieri; & ideo entia rationis, non pertinere ad prædicamentum, nisi per quandam similitudinem; ratione cuius, quoddam prædicamentum, vel potiùs similitudinem prædicamenti excogitare possumus, vt in tractatu nostro, de natura entis rationis, diximus. Ita sentiunt D. Tho. 5. lib. Meta. lect. 9. & quæst. 7. de potentia, art. 9. Capreol. in 1. d. 8. quæst. 2. & d. 19. q. 1. ad 5. Sotus cap. 4. ante prædicamen. quæst. 2. ad 4. Fonseca 5. Metaphy cap. 7. q. 6. sect. 1. & cæteri omnes.

Probatur testimonio Arist, 5. lib. Meta. cap. 7. tex. 14. vbi docet, *Entia per se diuidi in decem prædicamenta*; *ens autem per se, apud ipsum* (vbicunque de eo loquitur) *& ens reale, idem sunt.*

Probatur deinde ratione: Quia entia rationis nec veram habent entitatem, nec veram essentiam, sed ab intellectu excogitatam ad similitudinem entitatis, & essentiæ realis: sed verum prædicamentum ex vero ente, veràmque essentiam habente debet fieri: ergo non fit ex entibus rationis, sed solùm ex realibus. Quod constabit, si per singula prædicamenta discurramus; videbimus enim prædicamentum substantiæ, qualitatis, & quantitatis, ex veris naturis realibus fieri.

3 Sed pro solutione arg. notandum est, Prædicamentum fieri ex prædicatis realibus: non tamen realiter, aut ex natura rei distinctis: quia, vt probauimus cap. de differentia, Genus, & differentia, eiusdem rei conceptus reales obiectiui sunt, diuersos gradus essentiales significantes, & solùm ab intellectu distincti. Species verò ex eis componitur, non tanquam tertia res ab eis distincta, sed

sed quantum tertius conceptus obiectiuus, totalis atque completus: & ideo non est compositio realis, sed rationis, quia licèt reales sint conceptus componentes, & compositi; non tamen distincti, nisi ratione; quare non possunt realem compositionem facere. Ita ergo de prædicamento intelligendum est, ab intellectu distinguente prædicata essentialia fieri: ita vt sicut ante operationem eius, non sunt distincta prædicata, nec ideo plura, sic non potest prædicamentum dari, sed est opus eiusdem intellectus, qui distinguens prædicata, ea ordinat, ac disponit, prædicamentumque ex eis efficit.

4 Secundò notandum, Prædicamentum duobus modis considerari. Primo quasi pro materiali, nempe pro naturis rerum, ac prædicatis earum, quæ in linea prædicamentali ordinatur, & sic acceptum reale est, quia tam prædicata essentialia, quàm naturæ, in quibus fundantur, realia sunt; licèt non realiter distincta. Secūdo modo consideratur quasi pro formali, hoc est, pro ordinatione ipsa, ac dispositione prædicatorum, quæ necessariò supponit distinctionem eorum: & hoc modo sumptum non est quid reale, sed rationis: vnde sequitur prædicamentum formaliter sumptum ens rationis esse, & pro fundamento esse ens reale, & hoc secundo modo consideratur à Meta. sed primo modo à Dialectica.

His explicatis, ad vtrumque atg. simul respondemus. Concedēdo, quòd genera, species, & prædicamentum formaliter sumpta, entia rationis sint; negamus tamen quòd aliquo modo pertineāt ad prædicamentum; quia illa solum dicuntur pertinere ad prædicamentum ex quibus prædicamentum fit: sed prædicamentum solùm fit ex prædicatis, quæ in eo ordinātur, & non ex ordinatione ipsa, sicut cætera entia artificialia solū dicuntur fieri ex materia: vt statua ex ligno, domus ex lignis & lapidibus; ergo entia rationis non pertinent ad prædicamentum, nec genera, & species formaliter sumpta, sed solùm pro fundamentis realibus.

De complexis.

5 SEcundum, de quo dubitari potest, sunt complexa, quæ sic distinguuntur à quibusdam: Quædam sunt complexa, quæ vnam tantùm rem significant, & æquiualent voci simplici eam significanti. Et talia sunt definitiones substantiarum, vt animal rationale, aut viuens sensibile. Alia sunt complexa, quæ non vnam rem, sed plures significant. Et talia sunt definitiones accidentium, in quibus præter illa, quæ pertinent ad essentiam accidentis, includitur subiectum, vt per illud, explicetur intrinsecus ordo accidentis ad ipsum, & complexa illa pertinent per se ad prædicamentum, hæc verò ab eo excludenda sunt.

Probant ex porphyrio, cap. de specie, vbi prædicamentum sub-

ſtantiæ conſtituens, pro genere viuentis poſuit, corpus animatum,& etiam animal rationale,prò quodam genere, in quo exiſtimauit homines,cum dæmonibus conuenire,ſed hæc ſunt complexa ſubſtantialia: ergo ex mente Porphyrij ponēda ſunt in prædicamentis.

Deinde ratione, quia loco definiti, licet ponere definitionem eius, nihil extrinſecum includentem, vt loco hominis, animal rationale, quia talis definitio ſimplici definito æquiualet:ergo in recta linea prædicamentali licebit ponere loco generis,& ſpeciei cuiuſcunque propriam definitionem,quæ cùm ſit complexū quid, ſequitur ex complexis ſubſtantialibus fieri per ſe prædicamētum.

Noſtra ſententia eſt oppoſita; Quòd nullum complexum pertineat ad prædicamentum, & eſt expreſſa apud Ariſt. c. præſenti, vbi ita ait: *Eorum, quæ ſecundùm nullam complexionem dicuntur, vnumquodque aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid,*&c. Quibus verbis complexa omnia, ſiue ſubſtantialia,ſiue accidentalia ſint,excludit à prædicamento,& ſolùm ens incomplexum diuidit in decem prædicamenta. 6

Sed ratione probatur, quia recta linea prædicamentalis ex ſolis generibus, & ſpeciebus fit, vt in prædicamento ſubſtantiæ, ex ſubſtantia,corpore,viuenti,animali,& homine:ſed complexa, ſiue ſint definitiones ſubſtantiarum,ſiue accidentium, non ſunt genera, neque ſpecies: ergo ex eis non fit prædicamentum. Quod probatur etiam ex definitione eius: nam prædicamentum eſt prædicabilium ordinatio: ſed prædicabilia ſunt quædam vniuerſalia, de quorum ratione eſt eſſe ſimplicia, vt quæſtione vltima vniuerſali vidimus:ergo ex ſolis ſimplicibus fit prædicamentum, non ex complexis.

Ad porphyrium reſpondetur: Complexa poſuiſſe loco ſimplicium,non quia intelligeret ad prædicamentum pertinere, ſed vel maioris explicationis gratia, vel quia ſimplicia genera non cognouit.Propter primam rationem, poſuit corpus animatum pro viuenti,& propter ſecundam, animal rationale pro genere hominum,ac dæmonum. 7

Ad rationem verò negamus, quòd ſemper loco definiti,liceat ponere definitionem, etiam nihil includentem extrinſecum, ſed ſolùm licet quantum ad æquiuolentiam veritatis, quia de quibus prædicatur definitum, neceſſe eſt prædicari definitionem: ſed vbi modus ſignificandi determinatus eſſe debet, atque diſtinctus in definitione, & definito, non licet eam loco definiti ponere. Et ita eſt in propoſito, quia res non ponitur in prædicamento, quo modocunque ſignificata, aut concepta, ſed per modum generis,aut ſpeciei,& ideo per modum incomplexi; cùm ergo definitio nō habeat modum generis, aut ſpeciei ratione complexionis, ſequitur

sequitur nec habere modum prædicamentalem, quare non potest loco definiti in prædicamento poni. Ad formam ergo argum. dũ dicitur, Definitio licèt sit complexa, æquiualet simplici definito. distinguendum est antecedens, quia æquiualet definito, quantum ad veritatem rei; non tamen quantum ad modum significandi simplicem, & omnino necessarium ad lineam prædicamentalem, & ideo non potest loco eius in prædicamento poni, quamuis in propositione, vel in aliis casibus ponatur.

De partibus Physicis, & Metaphysicis.

PArtes rei duplices sũt, Physicæ, & Metaphysicæ: & partes Physicæ adhuc duplices, quædam sunt Essentiales vt materia, & forma. & aliæ Integrantes, quæ adhuc sunt in duplici differentia: nam quædam sunt eiusdem rationis, vt partes aquæ aut ligni, & ideo vocari solent homogeneæ, aliæ diuersæ rationis vt caput, manus, & vocantur etreogeneæ & integrantes quæ nõ sunt essentiales, sed substãtiales, aut entitatiuæ appellari possunt. Partes Metaph. sunt genus, & differentia: sed de genere certum est. quòd per se pertineat ad prædicamentum: quia habet modum substantiæ completæ. De solis ergo differentis, tanquam de partibus Metaph. & de materia, & forma, de partibus integrantibus, tanquam Physicis procedit quæstio, An per se sint in prædicamento. Et primo de his dicendum est, deinde, de partibus Metaphysicis.

Sed prius explicandum est, *Quid sit per se pertinere ad prædicamentum.* Duo sunt in prædica mẽto. Primum est, series ipsa seu ordinatio prædicamentalis superiorum, & inferiorum, ex quibus fit, quasi quædam linea recta, per quam ascendere, atque descendere possumus, ab indiuiduo, quod totius lineæ fundamentum est, vsque ad genus supremum, quod est quasi caput. Sic linea prædicamenti substantiæ, procedit à genere supremo, quod est substantia, per diuisionem eius in species, quæ sunt corpus, & spiritus: & rursus per diuisionem corporis in viuens, & non viuens: deinde per diuisionem viuentis in animal, & plantam: & tandem per diuisionem animalis in hominem, equum & leonem; & ex his diuisionibus generum in species per differentias, resultat linea hæc, quæ appellatur series, aut ordinatio, nempe substantia corpus, viuens, animal, homo, Petrus. Et pro hac linea recta supponit prædicamentum, quotiescunque de eo loquimur. Præter hanc verò habet prædicamentum quasi duo latera quibus quasi circundatur, & lata hæc fiunt ex differentiis oppositis, per quas genus diuiditur in species. Vt latus eiusdem prædicamenti substantiæ nobis fit notissimum ex his quatuor differentiis, corporeum, animatum, sensitiuum, rationale.

Ex his intelligitur iam; Quid sit esse per se in prædicamento vel

ex quibus fiat per se prædicamentum, idem est enim, ac poni in recta linea prædicamentali, vel ex aliquo fieri eandem rectam lineam; nam latera prædicamenti extra ipsum sunt, & quasi ornatus eius. Dum ergo quærimus de partibus tam Physicis, quàm Metaphysicis, An per se sint in prædicamento, vel ex eis fiat prædicamentum; sensus est: An per se sint in recta linea prædicamentali.

Et de partibus Physicis tenet prima opinio, quòd per se collocentur in prædicamento, ita Villalpandus, & Louanienses, cap. de substantia, quos sequuntur alij. Probant primò: Quia completa substantia componitur essentialiter ex materia, & forma; & integratur substantialiter ex partibus integrantibus: ergo repugnat completam substantiam poni per se in prædicamento, quin partes etiam ponantur; & per se quidem, cùm per se eam componant.

Secundò, quia in partibus substantiæ intelligimus genera, & species; ergo ex his potest ordinari prædicamentum, sicut ordinatur ex generibus, & speciebus substantiæ totalis. Probatur antecedens: quia sicut diuidimus completam substantiam in corpoream, & incorpoream, & sic de cæteris generibus, sic possumus diuidere partialem.

Et confirmari potest de partibus homogeneis; quia eiusdem 10 rationis sunt cum tota substantia, & possunt per diuisionem fieri completæ substantiæ: vt si diuidamus aquam, tot substantias completas efficiemus, quot partes separamus: nam postquam separatæ sunt, nec dependent à tota substantia, nec partes eius sunt; sed quælibet incipit esse completa substantia; ergo per se etiam pertinens ad prædicamentum.

Secunda opinio excludit partes substantiæ Physicas à prædicamento, & D. Tho. 1. par. quæst. 29. art. 4. ad 5. & de veritate quæst. 27. art. 1. ad 8. Scoti quæst. 15. prædicamentorum, Ægidij Romani in d. 2. quæst. 3. Caier. & Soti, cap. de substantia, Toleti, q. 5. eiusdem prædicamenti, Fonseca 5. Meta. c. 7. q. 7. sect. 2 & c. 8. q. 3. Et hæc est vera & tenenda.

Probatur primò, quia prædicamentum solum fit per se ex generibus, & speciebus, vt iam ostendimus; sed genera, & species sunt substantiæ completæ: ergo partes, quæ incompletæ sunt substantiæ, non possunt prædicamentum per se constituere, aut in eo per se collocari.

Secundò; Substantiæ completæ, & incompletæ nihil datur commune vniuocum; ergo nec dabitur genus commune vtrisque, sub quo collocari possint incompletæ; quare non pertinebunt per se ad prædicamentum. 11

Ad primum; Concedendum est antecedens, sed neganda consequentia, quia res non pertinent ad prædicamentum secundùm entitatem, quàm à parte rei habent, sed secundùm modum, quo talis

talis entitas concipitur ab intellectu; & modus iste ad constitutionem prædicamenti necessarius, completæ entitatis esse debet, vnde cùm partes, solùm sint incompleta entia, non possunt, vt talia, per se efficere prædicamentum, quamuis componant per se substantiam completam, ex qua per se fit. Solùm autem concedi potest partibus, quòd reductiuè, aut quasi indirectè collocentur in recta linea prædicamentali, vbi collocatur species, aut genus, cuius partes sunt.

Ad secundum, negandum est, quòd in partibus possint intelligi vera genera, & veræ species; sed solùm possunt ex eis formari conceptus, quodammodo similes generibus, & speciebus. Et ratio est; quia non possunt concipi partes, nisi tanquam incompletæ, quamuis in communi cõcipiantur abstractæ à partibus singularibus, in quo consistit aliqua similitudo: & cùm genera, & species ex proprio modo quo cõcipiuntur, sint completa, repugnat, in partibus vera genera, & veras species concipere, aut esse veram ordinationem prædicamentalem.

12 Ad confirmationem de partibus integrantibus homogeneis, concedimus, quòd sint eiusdem rationis cum tota, quãtum ad entitatem; atque etiam quòd possint fieri substantiæ completæ: negamus tamen, quòd per se pertineant ad prædicamentum. Et ratio est; quia quamdiu sunt in toto, ab eo dependent, & incompletum modum essendi habent. Quod verò separari possint ab eo, solùm probat, quòd dum separatæ fuerint, pertinebunt per se ad prædicamentum, quia non erunt iam partes; hoc verò solùm est, posse pertinere, non verò pertinere actu.

De partibus verò Metaph. quales sunt differentiæ, dixerunt quidam, quos citat Fonseca 5. Meta. cap. 8. q. 2. pertinere ad prædicamentum qualitatis, cùm prædicentur de speciebus in quale qu. d. Sed hoc apertè falsum est; quia licèt aliquam similitudinem habeant cum qualitatibus in modo prædicandi, verè sunt conceptus essentiales, & vt tales concipiuntur ab intellectu componente speciem ex eis simul, ac generibus: ergo non sunt verè qualitates, nec vt verè qualitates cõcipiuntur, sed per quandam similitudinem earum: & ideo non possunt pertinere ad prædicamentum qualitatis. Solum potest esse dubium, An singulæ differentiæ per se pertineant ad illud prædicamentum, in quo collocantur genera quæ diuiduunt, & species quas constituunt.

13 Et est prima sententia Ammonij, cap. de substantia, asserentis *per se pertinere quaslibet differentias ad proprium prædicamentum*, quod probat hoc arg. Nam aut differentiæ excluduntur à prædicamento, quia simplices conceptus sunt: vel quia incompleti; sed vtraque ratio concurrit in generibus; ergo vel genera excludi debent, vel collocari differentiæ: sed genera excludi non possunt, vt

notum eſt:ergo nec differentiæ excludi debent. Probatur minor, quia conceptus generis,vt talis non eſt compoſitus,quamuis,ſi ſit ſpecies ſubalterna,in quantum eſt ſpecies, componatur ; ergo eſt ſimplex:& eſt vera pars ſpeciei,non minùs quàm differentia;ergo incompletum quid.

Nec ſoluitur arg. ſi dicatur genus eſſe totum potentiale ; quia etiam differentia eſt totum actuale,vt prædicatur de ſpecie,continens totum,quod ſpecies ; nam vt pars non poſſet de ea prædicari:ergo pertinebit ad prædicamentum ſicut genus.

Communis ſententia omnium expoſitorum , cap.præſenti , & ſequenti,differentias excludit à recta linea prædicamentali,& ſolùm eis concedit,vt latera prædicamenti conſtituant:quod eſt extra prædicamentum ſimpliciter eſſe.

Et probatur duplici ratione.Prima;Differentia formaliter ſumpta,ſolùm dicit partem ſpeciei : ergo formaliter eſt quid incompletum:ſed recta linea prædicamenti ſolum conſtituitur ex prædicatis completis, quæ ſunt genera , & ſpecies : ergo differentiæ non pertinent per ſe ad illam. 14

Et ſi dicas totum includere,quod ſpecies , cùm includat genus ſaltem materialiter:ergo habet modum totius completi:ſicut genus,ex eo ſolùm, quòd includit differentias in potentia , dicitur habere modum totius cōpleti,& pertinere per ſe ad prædicamentum. Contra hoc eſt,quòd differentia eodem modo includit genus,ac accidens in concreto,nempe per modum ſubiecti , & ideo ſignificatur nomine adiectiuo,vt rationale,quare nō includit per ſe totum,quod ſpecies,ſed quaſi per accidens:vnde nec habet modum vnius per ſe.Sed genus per ſe,& formaliter eſt totum potentiale,per ſe,& formaliter includens totum,quod ſpecies,quamuis vnum actu,nempe gradum propriæ naturæ , & aliud in potentia, nempe gradum differentialem:& ideo modum habet totius , atque completi per ſe:& per ſe efficitur ex eo prædicamentum.

Secundò probatur : Recta linea prædicamenti conſtituitur ex prædicatis per ſe,formaliter & eſſentialiter ordinatis : ſed differentia non ordinatur per ſe,& formaliter cum genere : ergo non pertinet per ſe ad rectam lineam prædicamenti.Probatur minor: quia differentia non includit per ſe & formaliter genus,vt rationale non includit per ſe & formaliter animal,ſed extra rationem eius animal eſt:ergo non poteſt cum eo conſtituere lineam prædicamentalem:nec per ſe pertinere ad prædicamentum. 15

Ad arg.alterius opinionis iam reſponſum eſt , quia differentia formaliter,& per ſe non eſt totum , ſed pars:genus verò formaliter,& eſſentialiter habet rationem totius potentialis,& completi:& ideo per ſe,& formaliter collocatur in prædicamento,à quo excluditur differentia,propter rationem incompletam.

An, &

An, & quomodo indiuidua ponantur in prædicamento.

16 PRima opinio est Iauelli, in sua Logica, tit.5. cap.1. asserentis, *Indiuiduum per se non pertinere ad prædicamentum, sed reductiuè ratione speciei, quam participat.* Quod probari potest ex Porphyrio cap. de specie, vbi *Terminos, quibus clauditur prædicamentum, asserit esse supremum genus, & infimam speciem, vltra quam non licet ascendere ad indiuidua, quia sunt infinita*: ergo sentit non pertinere per se ad prædicamentum: & præterea si infinita sunt, quemadmodum de illis non datur scientia, ita ad prædicamentum non per se pertinebunt: quia pars ista, scientiæ Dialecticæ pars est.

Sed opposita opinio, (quod indiuiduum per se sit in prædicamento tanquam basis, & fundamentum eius) vera est & tenenda. Eam sequitur Fonseca 5. Met. c.7. q.7 sect. 2. & q.8. sect. 3.

Et ratione probatur, quia Indiuiduum est ens per se completum, & in se continens omnia prædicata rectæ lineæ prædicamẽtalis, quibus per se subiicitur: & de quo per se, & formaliter prædicantur, Substantia, Corpus, Viuens, Animal & Homo: ergo nihil ei deficit, vt in prædicamento sit tanquam fundamentum eius.

17 Ad arg. respondetur, Porphyrium posuisse pro extremis prædicatis essentialibus prædicamenti genus supremum, & infimã speciem: præsupponendo indiuiduum esse extremum, tanquam fundamentum omnium prædicatorum. Quòd verò sint infinita indiuidua, non tollit indiuiduum pertinere per se ad prædicamẽtum, etiam si actu essent infinita: quia non pertinent ad prædicamentum vt distincta, vel vt efficiunt numerum: sed vt participant de prædicatis essentialibus, & ea sustentant. & hæc ratio eadem est in omnibus, siue sint infinita, aut solùm finita. Ex quo etiam intelligitur, indiuiduum ad scientiam prædicamentalem pertinere posse, non quidem vt obiectum eius, sed tanquam id, ex quo, vt fundamento, integratur obiectum, nempe prædicamentum, quod est pars totius obiecti Dialecticæ scientiæ.

Quonam modo res infinitæ ponantur, aut excludantur à prædicamento.

18 IN communi tantùm dicendum est hoc loco de rebus infinitis; nam in particulari suis locis de illis agemus, nempe in prædicamento substantiæ & quantitatis. Nunc verò hac distinctione explicandum est dubium hoc: Duobus modis potest esse aliquid infinitum: aut secundùm essentiam, vt Deus, aut secundùm aliquã rationem accidentalem extensionis, aut intensionis, vt linea, si daretur infinita, aut albedo habens infinitos gradus intensionis. Et infinitum secundùm essentiam non pertinet ad prædicamentum, vt probabitur cap. sequenti; de reliquis verò probabitur cap.

de quantitate, quod ad prædicamenta propria per se pertineant, non minùs quàm finitæ quantitates, aut qualitates.

QVÆSTIO II.

An res sint ponendæ in prædicamentis sub nominibus abstractis, vel concretis.

De his, quæ pertinent ad prædicamentum substantiæ, certum est, sub nominibus concretis collocanda esse in prædicaméto, & non sub nominibus abstractis: vt species humana, & genus animalis, sub nominibus hominis, & animalis, & non sub nominibus animalitatis, & humanitatis, & sic de reliquis. Et huius ratio est, quia prædicamentum fit ex rebus completis, sed per nomina abstracta non significantur substantiæ, tanquam entia completa, sed solùm per concreta: ergo sub concretis, & non abstractis ad prædicamentum pertinebunt. Probatur minor, quia per nomina abstracta significantur, non vt species, vel genera, sed vt principia generis, & speciei; vt nomine animalitatis significatur natura sensitiua, vt principium animalis; & nomine humanitatis natura rationalis, vt principium hominis: ergo significantur modo incompleto, & non prædicamentali. 19

De solis ergo accidentibus procedit quæstio, An abstracta, vt albedo, & color: vel concreta potiùs, vt album & coloratum, ponantur in prædicamento qualitatis: & sic de cæteris prædicamétis.

Et antequam alias sententias proponamus, reiicienda est ea, 20 quam Caiet. tenet, opusc. de ente, & essentia, cap. 7. vbi distinguit duas considerationes prædicamentorum, Logicam, & Metaphysicam, & in prædicamentis Logicè consideratis, abstracta esse collocanda, non concreta; quia ordinãtur ad prædicationes, quæ meliùs in abstractis, quàm in concretis exercentur: sed sub cõsideratione Metaphysica, concreta, & non abstracta Hoc tamen ab omnibus refutatur: quia prædicamenta eadem sunt in Logica, & Metaphysica: ergo ex eisdem rebus, & eodem modo conceptis significantur. Quòd verò in ordine ad prædicationes potiùs abstracta, quàm concreta ponenda sint, etiam est falsum: quia cùm concreta, quibus significantur formæ accidentales, vt sunt in subiecto, notiora nobis sint, meliùs in concretis exercentur prædicationes. Sed hæc ratio non est sufficiens ad variandum modum significandi rerum prædicamentalium: & ideo sub vtraque consideratione Logica, & Metaphysica disponendæ sunt in prædicamentis.

Tenet ergo prima opinio: ***Abstracta accidentium non collocari in prædicamento, sed sola concreta.*** Ita Niphus 5. Meta. quæst. 3. & 7. Toletus quæst. 2. postprædicamentorum, & alij ex modernis. Et probant ex Aristotele ipso, cap. præsenti, vbi prædicamenta in cõcreto enumerauit, iuxta translationé Boëtij; quãuis Argyropylus

in

in abstracto ea posuerit,& 1.lib.Topic.cap.7.& lib.4. c.1.loco 4. etiam in concreto secundum vtramque translationem.

21 Probant deinde ratione. Primò, quòd abstracta non ponantur. Secundò,quòd ponantur cõcreta. Ratio primi est,quia perfectior est substantia accidentibus:sed substantię non ponuntur in abstracto,quia significantur tanquam partes,& ideo modo incompleto: ergo multò minùs collocanda erunt accidentia in abstracto.

Ratio secundi est,quia sic non ponerentur concreta ; maximè quia sunt entia per accidens,cùm significent formam,& connorẽt subiectum,vt album;& ex forma, & subiecto tanquam ex duobus entibus in actu non fiat vnum per se, sed per accidens:sed hoc est falsum:ergo non sunt à prædicamento excludenda. Probatur minor,quia *ex actu,& potentia*, secundùm Arist.2. lib.de anima,tex. 2 *fit vnum per se* : sed subiectum se habet vt potentia, & forma vt actus:ergo ex tali compositione resultabit vnum per se , quod est concretum.

Secunda opinio opposita est , quia sola abstracta accidentium dicit collocanda esse in prædicamento;ita D. Tho. opus.de Ente, & essentia,cap.7.ad finem.Scotus quæst.5.vniuersalium, & quæst. 11.prædicamentorum:Auicenna lib.3.suæ Meta.cap.3.Iauellus 5. Meta.quæst.16.Sotus ca.de quantitate quæst. 1.Venetus cap.præsenti.Villalpandus cap.de genere,quæst.4.

22 Probatur testimonio Arist.3.lib. Topic.c.1.loco 3. & 4.vbi asserit,*Iustitiam esse in genere*,hoc est,in prædicamento, *non iustum*.

Et etiam ratione,quia concretum significar res diuersorũ prædicamentorum,nempe subiectum,quod est substantia;& formam, quæ est accidens:ergo non potest pertinere ad vnũ prædicamentum determinatum.Imò ad nullum potest pertinere,quia prædicamenta fiunt ex entibus per se:sed ex rebus diuersorum prædicamentorum,cùm sint primò diuersæ,& in actu,non potest fieri vnũ per se : ergo concretum non potest collocari in prædicamento. Probatur minor,quantum ad hoc vltimum ex Arist. 7. Meta.tex. 25.vbi docet expresse, *Album,& musicum non habere vnam essentiam determinatam , & per se , & ideo non posse per vnam definitionem essentialem explicari,sed esse entia per accidens.*

23 Pro solutione huius quæstionis duo notanda sunt circa concreta,& abstracta accidentium.Primum est circa naturã concreti, quæ explicanda est per similitudinem concreti substantialis. Natura autẽ substantialis habet actualem existentiam , per quam est in rerum natura sola ratione ab ea distinctam , & vltra hanc habet subsistentiam,quæ est modus quidam substantialis, per quam vltimò terminatur,atque completur, & constituitur in supposito, si non sit rationalis,& si rationalis sit,constituitur in supposito simul,& persona , vt natura humana Petri habet actualem existen-

tiam,per quam est in rerum natura; & subsistentiam quæ est vltimus actus eius, & per quam cõstituitur persona:vnde persona Petri,est composita ex humanitate actu existente,& subsistentia;aut personalitate. Et cùm humanitas se habeat per modum potentiæ, hoc est, terminabilis per subsistentiam:& subsistentia sit tanquam actus substantialis eam terminans,atque complens; sequitur personam esse vnum per se substantiale. Et etiam concretum singulare quælibet persona, & à multis personis abstrahitur Natura communis sic terminata & completa.Et sic abstracta significatur nomine concreto communi:vt nomen homo, significat naturam humanam subsistentem,& completam in communi,quę est idem, ac homo in communi.

Simili modo natura accidentalis vt albedo, habet actualẽ existentiam, per quam est in rerum natura sola ratione à se distinctam, & etiam alium modum per quem vltimò terminatur, & completur,qui modus non est subsistentia,sed actualis inhærentia in subiecto. Ex hac igitur natura accidentali actu existenti in rerum natura,& ex modo actualis inhærentiæ in subiecto, componitur hoc concretum, quod est hoc albũ,vel illud. Et ab his concretis singularibus abstrahitur concretum commune,vt album,significans naturam albedinis actu inhærentẽ in subiecto.Et compositio hæc est per se, quia fit ex natura accidentali, se habente tanquam potentia quasi substantiali; hoc est,ex natura,vt determinabili,& ex modo actualis inhærentiæ, tanquam ex actu quasi substantiali eam terminante. Ex potentia autem substantiali, & actu substantiali,fit vnum per se: & ideo concretum accidentale resultans ex tali compositione, est vnum per se, sed quia modus iste,quo terminatur natura accidentalis,est actualis inhærentia in subiecto,concretum hoc per se,vt album,connotat subiectum, in quo inhæret natura accidentalis,ita completa,& terminata.Connotare autem subiectum non est aliud, quàm simul denotare illud, tanquam quid extrinsecum, cui quasi affixa est natura accidentalis. Et ratio huius connotationis est,quia modus per quem terminatur hæc natura,imperfectus est sicut ipsa;& ideo non potest per se illam sustentare, sed indiget adminiculo subiecti extrinseci,cui quasi affixa sit. Et propterea talis modus non dicitur substantia,aut existentia per se,sed actualis inhærentia,vel actualis inexistentia. 24

Ex quibus intelligitur, Concretum accidentale duobus modis sumi posse. Primò,vt solùm significat compositum quid ex natura accidentali, & proprio modo actualis inhærentiæ; connotat verò ex consequenti subiectum, in quo inhæret, & concretum hoc,est vnum per se; quia non componitur ex natura accidentali,& subiecto:sed ex sola illa,& termino,seu actu proprio substantiali,

tiali,qui est actualis inhærentia,eo modo, quo componitur concretum substantiale ex natura substantiali, & proprio modo substantiæ:subiectum verò non pertinet ad hanc compositionem,sed extra illam connotatur,tanquam quid extrinsecum, cui affixa est natura per actualem inhærentiam:connotatur tamen per se. Alio modo sumitur concretum accidentale per modum aggregati ex vtroque,nempe ex natura accidentali, & subiecto,ita vt tanquam compositum ex vtroque significetur. Et hoc modo non est vnum per se sed per accidens:quia licèt componatur ex subiecto, vt ex potentia ; & ex forma accidentali,vt ex actu:potentia tamen illa subiecti,quam habet ad recipiendam formam accidentalem, accidentalis est: quia omnibus modis est extra essentiam eius, iam omnino completam per principia, & partes substantiales.Ex potentia autem accidentali,& actu etiam accidentali,non potest fieri vnum per se, sed per accidens; quia fit ex duobus entibus iam completis in proprio esse substantiali.& ad diuersa prædicamenta pertinentibus:nempe ex subiecto,& natura accidentali,iam completa per proprium modum actualis inhærentiæ. Et hoc est fieri ex duobus entibus in actu, ex quo infertur esse vnum per accidẽs. Et si dicatur, quòd sicut ex potentia substantiali, & actu substantiali fit vnum per se substantia; ita ex potentia accidentali subiecti,& actu accidentalis formæ,potest fieri vnum per se accidentale:Respondeo impossibile esse,quòd sit vnum accidẽtale,& per se; quia potentia accidentalis subiecti non potest esse per se respectu illius,quia est alterius generis à substantia : ergo respectu subiecti est potentia per accidens : sed subiectum concurrit per talem potentiam ad componendum concretum,simul cum forma accidentali:ergo concurrit per potentiam,nõ per se, sed per accidens: quare non potest per illam efficere vnum per se componendo simul cum alio:sed eo ipso,quòd efficit vnum accidentale, cùm ipsummet sit substantia,efficit vnum per accidens.

27 Secundò notandum est, circa naturam abstractorum accidentium, quòd vt in communi modo concipiendi, & loquendi accipiuntur,significant naturam accidentalem, vt abstractam à subiecto,abstractione Physica, & non Metaphysica : qua abstrahuntur vniuersalia à particularibus: vnde significant eam, non per modum inhærentis,in subiecto:sed per modum quasi per se subsistentis,ad similitudinem substantiarum : vt albedo quæ verè inhæret subiecto,nomine albi significatur per modum inhærentis:sed nomine abstracto albedinis significatur,vt abstracta Physicè à subiecto:& propterea non per modum inhærentis, sed per modum per se subsistentis completi,& ideo tanquam vnum per se.

Ex tota hac doctrina colligo tres conclusiones, quibus nostra sentent

ſententia explicatur. Prima eſt: Concretum accidentale ex ſola natura accidentali,& proprio modo actualis inhærentiæ compoſitum,per ſe collocatur in prædicamento. Probatur hac ratione: Prædicamentum fit ex entibus per ſe,& completis;ſed concretum hoc eſt vnum per ſe,& completum:ergo per ſe pertinet ad prædicamentum. Probatur minor:*Ex potentia ſubſtantiali, & actu ſubſtantiali componitur vnum per ſe*,vt docet Ariſt.2. li.de anima,tex. 2.ſed concretum accidentale compoſitum ex natura accidentali, vt terminabili, & ex proprio modo actualis inhærentiæ terminante,componitur ex eadem natura,vt in potentia ſubſtantiali ad ſuum terminum,tanquam ad actum ſubſtantialem; & ex termino ipſo,tanquam actus eius ſubſtantialis:ergo eſt vnum per ſe,atque completum,cùm contineat natura accidentalem completam per proprium modum.

Secunda concluſio:Concretum ſecundo modo ſumptum,vt ſignificat compoſitum Phyſicum ex ſubiecto,& forma accidentali, non ponitur in prædicamento. Probatur,quia prædicamentum fit ex entibus per ſe:ſed concretum accidētale hoc modo ſumptum eſt ens per accidens; ergo non pertinet ad prædicamentum. Minorem probo:quia ens per accidens eſt, quod componitur ex pluribus entibus in actu, hoc eſt, iam completis in ſuo eſſe ſubſtantiali: ſed concretum ſic ſumptum, componitur ex ſubiecto iam completo in toto ſuo eſſe ſubſtantiali, & ex natura accidentali, etiam completa per proprium modum actualis inhærentiæ; ergo ex multis entibus in actu.

Tertia concluſio: Abſtracta Phyſica accidentium, vt in communi modo concipiendi,& loquendi ſignificantur,per ſe pertinet ad prædicamentum,vt albedo,color,&c. Probatur, quia ſignificāt naturam accidentalem per modum per ſe exiſtentis, ac ſubſiſtentis:ergo tanquam vnum quid per ſe,& prædicamentale.Si verò ab his abſtractis abſtractione Phyſica (quæ potiùs habent modum concretorum ſubſtantialium) accipiantur alia abſtracta Metaphyſica,vt ab albedine albedineitas,& à colore coloreitas,abſtracta hæc non pertinent per ſe ad prædicamentum, ſicut nec abſtracta ſubſtantiarum:quia ſignificant naturam modo incompleto,hoc eſt non tanquam genus, aut ſpeciem:ſed tanquam principia generis,& ſpeciei.

Ad teſtimonium Ariſt.pro prima ſententia:Concedendum,eſt, 29
vtroque modo enumeraſſe prædicamenta, in concreto, & in abſtracto:quia tam concretum per ſe,quàm abſtractum per ſe pertinent ad prædicamēta:& ſolum concretū per accidens excluditur.

Ad primum arg. diſtinguenda eſt maior: quia duobus modis poſſumus loqui de rebus aut ſecundū ſe, & hoc modo perfectiora ſunt abſtracta ſubſtantiarum quàm accidentium:vel vt tali modo abſtra

abstrahuntur ab intellectu, & sic accepta perfectiora sunt abstracta accidentium, in communi modo concipiendi, & loquẽdi; quia significant naturam, licèt accidentalem, vt abstractam abstractione Physica; & ideo per modum naturarum per se subsistentium, atque completarum, abstracta verò substantiarum significant naturam, licèt substantialem, abstractam tamen abstractione Metaphysica; & ideo modo quodam incompleto, tanquam principium generis, & speciei. Quare illa pertinent per se ad prædicamentum, hæc non, sed abstracta accidentium, quæ accipiuntur Metaphysicè, etiam excluduntur à prædicamento.

30 Ad aliud quod de concretis dicitur in eodem arg. Respondeo Concretum, vt compositum ex subiecto, & accidenti, esse vnum per accidens, licèt componatur ex potentia, & actu; quia potentia, & actus, non sunt substantiales, ex quibus Aristo. affirmat fieri vnum per se, sed potentia accidentalis substantiæ, & actus accidentalis formæ, ex quibus fit vnum per accidens.

Ad testimonium Aristo. pro secunda opinione respondetur, quòd si loquatur de genere pro prædicamento, iustum, sumit pro concreto accidentali, & hoc modo sumptum, verum est, non esse in genere, hoc est, in prædicamento, vt expositum est.

Et eodem modo respondetur ad arg. quòd concretum, vt significat compositum ex rebus diuersorum prædicamentorum, non potest pertinere ad vnum prædicamentum determinatum, imò nec ad vllum prædicamentum; bene tamen, vt significet compositum ex sola natura, & proprio eius modo actualis inhærentiæ, quod est vnum per se.

Si autem aduersus nostram sententiam aliquis ita arguat; Accidentia in concreto definiuntur vnica definitione, vt album quòd sit disgregatiuum visus; & definiuntur, vt dicunt subiectum, & formam accidentalem, ita, vt subiectum sit definitum materiale, tanquam denominatum à forma, & hæc sit definitum formale, vt denominans subiectum: ergo sunt vnum per se, etiam vt includunt subiectum, & ideo pertinebunt ad prædicamentum, contra secundam conclusionem nostram. Respondeo, quòd concretum duobus modis includit subiectum, vt ex nostra doctrina est manifestum. Primò, tanquam per se connotatum, & non significatum, & tunc concretum est vnum per se; quia solùm significat naturam per proprium modum actualis inhærentiæ completam; subiectum verò per se connotat. Secundo modo includit subiectum, vt per se significatum, & hoc modo est vnum per accidens. Dum ergo definitur in concreto, primo modo sumitur, & est vnũ per se, includens naturam, & subiectum, vt per se connotatum, non vt componentia vnum, sed vt ordinata; quia cùm subiectum per se connotetur, per se ordinatur cum natura completa illud conno

connotante: ideo efficit vnum per se, non entitate, sed ordine, quod per vnam definitionem explicari potest.

QVÆSTIO III.

An necesse sit prædicamenta distingui realiter, aut ex natura rei, vel sufficiat distingui ratione.

Prima opinio affirmat, *Necessariò esse ponendā distinctionē realē inter prædicamenta.* Ita Ven. 3. l. suæ Met. c. 31. Niphus 4. Meta. q. 4. & l. 5. q. 12. quos videtur sequi Caiet. 1. part. q. 28 art. 1. 31

Probant primò, quia diuisio entis in decem prædicamenta est realis; ergo diuiditur ens in diuersas entitates reales: sed diuersæ entitates reales sunt realiter distinctæ, quia quæ sola ratione distinguuntur, sunt eadem entitas realis; ergo necesse est prædicamenta distingui realiter. Probatur prima consequentia: Quia sicut animal diuiditur in diuersa animalia: & color in diuersos colores, ita ens in diuersas entitates.

Secundò: Prædicamenta sunt primò diuersa; ergo in entitate non conueniunt vniuocè: sed si non distinguerentur realiter, conuenirent in vna aliqua entitate multis communi; ergo sicut repugnat eis talis conuenientia, sic repugnat identitas realis, at non distinctio; necesse est ergo distingui realiter.

Secunda opinio, non ponit distinctionem realem inter omnia prædicamenta, sed realem, vel formalem, saltem ante operationem intellectus; ita vt necessarium sit illa habere rationes formales ex se, & sine dependentia ab intellectu distinctas. Et quia hanc distinctionem formalem solent vocare ex natura rei, dicunt necessarium esse, quòd prædicamenta distinguantur realiter, aut ex natura rei; ita vt non sit possibile solum per intellectum distingui. Ita Ioannes Gandauen. quem citat Fonseca 5. Meta. c. 7. q. 6. sect. 1. & licèt eum refutare videatur, sect. 2. concl. 2. sect. tamen 3. in fine sententiam eius sequi videtur: affirmans, *Prædicamentorum distinctionem, non pendere ab intellectu, sed ante operationem eius omnia distingui.* 32

Et probatur hoc arg. Prædicamenta continent diuersos modos essendi, ergo diuersas rationes formales, ante operationem intellectus distinctas, quod est non distingui sola ratione, sed quasi ex natura rei. Probatur consequentia, quia modus essendi rerum non pendet ab intellectu: ergo nec dependebit ab eius operatione, quòd diuersi sint, vel non; sed ex propria natura erunt distincti. 33

Tertia opinio ferè communis est iam in schola, *Quòd nec prædicamenta necessariò distinguantur realiter, nec ex natura rei, sed satis sit, aliqua distingui ratione, cum fundamento in re.* Ita D. Tho. 11. lib. Meta. lect. 9. q. 2. ad 18. Sotus cap. de quantitate, qu. 1. Toletus q. 5. ex communibus prædicamentis omnibus, & ex modernis multi.

34 Et quòd non sit necessaria distinctio realis inter prædicamenta, euidenter colligitur ex duobus locis Arist. Nam in hoc lib. prædicamentorum distingvit duo prædicamenta, actionis, & passionis. Et 3. libro Physi. tex. 19. afferit; & probat, *Actionem & passionem non distingui realiter, sed eundem motum realem esse actionem prout procedit ab agente, & passionem prout recipitur in passo*, vt eandem calefactionem, per quam ignis calefacit lignum, esse actionem, prout ab eodem igne procedit, & passioné, prout recipitur in ligno; ergo euidenter sequitur ex vtroque testimonio non esse necessariò ponendam distinctionem realem inter prædicamenta.

35 Probatur secundum, quòd non sit necessariò ponenda distinctio ex natura rei, sed rationis sufficiat. Primò, quia inter diuersos gradus essentiales eiusdem rei, non est necessariò ponenda distinctio ex natura rei sed sufficit per intellectum distingui, vt cap. de differentia probauimus, sed prædicamenta possunt in eadem entitate conuenire, in qua reperiatur ratio vtriusque, & non distinguantur rationes eorum per diuersos gradus essentiales, sed solùm per diuersos modos essendi, vt substantia ab accidentibus per modum per se, & accidentia inter sese per diuersos modos inhærendi in substantia; ergo non est necessarium distingui ex natura rei, sed sufficit per intellectum. Probatur consequentia, quia minùs differunt modi, quàm gradus essentiales.

Secundò probatur, quia non est ponenda distinctio ex natura rei, vbi sufficit distinctio per intellectum, sed sufficit distinctio rationis ab intellectu facta inter prædicamenta; ergo non est ponenda formalis, aut ex natura rei. Minorem probo, quia quotiescunque aliqua sunt distincta ex natura rei, non possunt in eodem reperiri, nisi per realem compositionem, cùm sint multa, ex quibus resultat vnum quod non potest fieri, nisi per compositionem: sed actio, & passio, quæ sic distinguuntur, sunt in eodem motu sine compositione, & in multis aliis plures reperiuntur rationes formales sine compositione reali, vt in attributis diuinis, iustitiæ, & misericordiæ; ergo non debent poni distinctæ ex natura rei, vel ante intellectum, sed satis est ab intellectu distingui.

36 Sed talis distinctio facta ab intellectu inter aliqua prædicaméta, quæ non sunt distincta realiter, necessariò esse debet cum fundamento in re, & ideo distinctió rationis ratiocinatæ; Nam cùm sint rationes formales primò diuersæ, non possunt separari ab intellectu in eadem re, nisi virtualiter in ea contineantur. Et hæc virtualis continentia fundamentum est, vt possit intellectus vtráque separare, ac distinguere, concipiendo vnam sine alia. Gratia exempli; in Petro nullum est fundamentum distinguendi illum à seipso, quia repugnat, quòd differat à se formaliter, & ideo non potest distingui distinctione rationis ratiocinatæ, sed solùm

rationis ratiocinantis,hoc est,solo officio intellectus. Sed actio, & passio, quæ reperiuntur in eodem motu, quasi virtualiter distinctæ sunt ante intellectum, quia verè ante operationem eius reperitur in motu, quod procedat ab agente, & recipiatur in passo,& ideo fundamentum tribuunt eidem intellectui, vt concipiat motum,vt procedentem ab agente;non concipiendo illum, vt receptum in passo eodem conceptu, sed alio, & diuerso quidem: quia verum est,procedere ab agente ita conceptum,non esse recipi in passo.Et hoc est distincta esse ab intellectu actu,& formaliter illa, quæ à parte rei solùm erant distincta virtualiter:esse autem distincta virtualiter non est aliud, quàm posse formaliter distingui. Et hanc distinctionem rationis ratiocinatæ, dicimus sufficere inter aliqua prædicamenta, licèt alia distinguantur realiter; sed nulla esse distincta formaliter ante operationem intellectus,quia talem distinctionem formalem non admittimus.

Ad primum arg. Distinguendum est antecedens, quia duobus 37 modis potest intelligi diuisionem esse realem. Primo ita vt tam diuisum, quàm membra sint realia, & non entia rationis. In quo sensu admittimus diuisionem entis in decem prædicamenta, esse realem. Secundo, potest intelligi esse realem, ita vt membra sint realiter distincta, & in hoc sensu negamus, quòd sit realis. Et possumus exemplum ponere in diuisione boni in honestum,vtile, & delectabile, quam omnes concedunt esse realem in primo sensu, & negant in secundo; quia sæpe contingit membra non esse distincta realiter, aut ex natura rei, sed sola ratione. Et hac distinctione supposita,neganda est etiam consequentia,quòd sit diuisio entis in diuersas entitates reales, si per diuersas entitates reales intelligantur realiter distinctæ.

Ad secundùm;Respondeo distinguendo antecedens, quòd prædicamenta sint primò diuersa,hoc enim dupliciter potest intelligi. Primò, secundùm rationes formales, & in hoc sensu verum est, sed sic intelligendum, vt non conueniant vniuocè in aliquo gradu superioris naturæ, nec distinguantur per alios gradus inferiores essentialis perfectionis, sicut distinguuntur species per gradus essentialis perfectionis diuersos à genere, sed vt distincta sint prædicamenta,per diuersos modos essendi intrinsecos, atque inclusos in eadem ratione entitatis,in qua analogicè conueniunt, & ita verum est per easdem suas entitates, & non per alios gradus perfectionis esse diuersa,& ideo seipsis esse diuersa, quod verè,& propriè est esse primò diuersa, nec speciebus conuenit, sed per differentias dicuntur differre. Secundo modo potest intelligi esse primò diuersa secundùm entitates reales; ita vt non possint in eadem entitate reali plura conuenire, & hoc modo apertè falsum est,vt de actione,& passione ostendimus,quarũ rationes formales

males in eodē motu reali reperiuntur, sed nihilominus sic reperta, & ab intellectu distincta, primo diuersa sūt modo iā explicato.

QVÆSTIO IV.
Vtrùm prædicamenta sint decem, ita vt nec plura esse possint, nec pauciora.

38 Quidam quos citat Plot. lib. 1. Æneade 6. vsque adeò prædicamenta multiplicarunt, vt infinita posuerint. Sed eorum sententia hac ratione falsa probatur: Quia si verum est, de omnibus rebus à Deo factis, quòd in numero, pondere, & mensura sint ab eo factæ, vt sacræ literæ docent: quantò magis de generibus atque speciebus, quibus essentiæ rerum continentur? sed ex his efficiuntur prædicamenta; ergo finita erunt.

Sed inter eos, qui pro certo tenent finita esse, tres sunt opiniones diuersæ. Prima eorum, qui plura quàm decē posuerunt quos citat Simplicius in commento prædicamentorum, & potest probari hoc argumento: Pro causa efficiente ponitur prædicamentū actionis: & pro causa materiali receptiua eiusdem actionis: ponitur prædicamentum passionis; ergo pro aliis duabus causis, formali, & finali, debent poni duo alia prædicamenta, quia non est maior ratio, ob quam pro illis, quàm pro his, multiplicentur.

Secunda opinio fuit eorum, qui pauciora, quàm decem posuerunt, sed diuisi sunt. Nam Plato in dialogis de ente, & vno, qui aliis nominibus vocantur, Sophista, seu Parmenides etiam tantùm prædicamētum videtur ponere vniuersalissimum entis, quod supremum genus rerum omnium vocat, sub quo particularia genera, & species collocantur.

39 Probatur hoc argu. Ens est genus vniuersalissimum entis: ergo sub eo ordinari possunt genera omnia, & species: sed vna ordinatio sub vno primo genere, est vnum prædicamentum: ergo vnum tantùm prædicamentum ponendum est, & non plura. Probatur maior, quia si ens non esset genus ideo maximè quia est transcendens, & propter transcendentiam includitur in omnibus differentiis, contra propriam conditionem generis, quod debet esse extra rationem differentiarū: sed hæc ratio non est sufficiens: nā licet ens vniuersaliter sumptum, prout commune est, tàm entibus incompletis, quàm completis, hoc habeat, si tamen pro solis completis accipiatur, non includetur in differentiis quia differentiæ non sunt entia completa, & eadem ratione, neque in modis intrinsecis, & ideo poterit esse vniuersalissimum genus omnium rerum completarum, ex quibus fit prædicamentum. Sed etiam si ens non posset esse genus omnium rerum, accidens saltem videretur esse genus omnium accidentium, & ideo vnum tantùm prædicamentum omnium accidentium, esse ponendum, & aliud substā-

tiæ,& ita duo tantum,& hæc fuit sententia Zenocratis,& Andronici,quos citat Simplius vbi supra.

Alij verò antiquiores Philosophi, quos citat Plotinus, lib. 1. Ænead.cap.29. posuerunt quatuor, nempe *substantiam, qualitatem,relationē,& modū rei*.Et potest probari ex doctrina Aristo.qui 1.lib.Topicorum, cap. 7. quatuor posuit prædicata; sed prædicamentum non est aliud, quàm prædicatorum ordinatio; ergo ex quatuor prædicatis non possunt plura, quàm quatuor fieri prædicamenta,Plotin.verò libro 2. Æneade 6. cap. 18.quinque posuit, nempe, *motum,quietem, identitatem,diuersitatem, & ens*. 40

Scaliger verò exercitatione 65. posuit nouem, quia prædicamentum vbi,vel prædicamentum quando, ad quantitatē reducit,

Tertia opinio est eorum qui decem tantùm prædicamenta ponunt, ita vt nec plura sint, nec pauciora. Quam primus videtur insinuasse Archytas Tarentinus, Pythagoræ discipulus, & postea Arist, eam in scholas introduxit.Et hæc iam est communis & tenenda quam secutus est D. Aug.lib. 10. Categoriarum, c, 8. & D. Tho. non solùm eam sequitur, sed probat 3.lib. Phys. lect. 9. & 5. Meta.lect. 5,

Ratio autem D.Tho.hæc est:Prima substantia, quæ est indiuiduum substantiæ, vt petrus, aut Ioannes, est fundamentum omnium prædicatorum essentialium; ergo secundùm diuersos modos essendi,& prædicandi de illa,numerus prædicamentorum sumi debet, sed vno ex tribus modis potest se habere prædicatum respectu illius. Nam vel pertinet ad quidditatem eius, vel extra illam est: & si ad quidditatem pertinet, est prædicamentum substantiæ:si verò est extra illam, vel sumitur ab aliquo ei formaliter inhærente, & ex hoc distinguuntur tria prædicamenta: Quia prædicatum ab aliquo inhærente sumptum, vel conuenit primæ substantiæ modo absoluto, aut cum respectu ad aliud: Si modo absoluto, tunc vel ratione materiæ, & est prædicamentum quantitatis,vel ratione formæ,& est prædicamentum qualitatis: si verò conuenit cum respectu ad aliud,est prædicamentum ad aliquid. Vel sumitur ab aliquo extrinseco, hoc est, non inhærente primæ substantiæ, & ex hoc distinguuntur sex alia prædicamenta. Quia vel sumitur ab eo, quod est mensura extrinseca, quasi per modum continentis, quæ dicitur locus, & erit prædicamentum vbi. nam; vbi, naturaliter saltem, dicitur esse in loco, aut circunscribi loco: aut ex tali dispositione, quam corpus habet in loco,quia stat,vel sedet & est prædicamentum situs; Vel ab eo; quod est mensura extrinseca successiua, quale est tempus, & est prædicamentum quando, quod non videtur esse aliud quàm tempori accommodari, & ab eo mensurari. Si verò prædicatum accipiatur ab extrinseco, quod non est mensura, sed propriè di- 41

citur

citur habere; vt habere vestem aut arma, quod est vestitum, aut armatum esse, efficitur prædicamentum habitus. Et, si accipiatur ab extrinseco, à quo procedit efficienter, est prædicamentum actionis. Et, si ab extrinseco, cui actio, aut effectus imprimitur, est prædicamentum passionis. Sequitur ergo decem tantum esse prædicamenta, nec plura esse multiplicanda, quia ad hæc decem capita facilè reduci possunt omnia entia creata.

41 Ad arg. primæ opinionis respondet D. Tho. 3. lib. Phys. lect. 5 post medium, negando consequentiam, quòd pro causa formali, & finali, ponenda sint duo alia prædicamenta; quia causa formalis simul cum materiali, intrinsecæ partes substantiæ sunt, ex quibus componitur, & ideo ad prædicamentum eiusdem substantiæ reducuntur: causa autem finalis non habet specialem modum prædicamentalem, sicut efficiens, sed solùm mouet voluntatem, attrahendo eam ad sui amorem, & motio hæc extrinseca quædam ratio est, minimè prædicamentalis; quare pro ea non est multiplicandum prædicamentum, sicut pro efficiente, à quo egreditur actio, secundùm specialem modum prædicamentum constituentem.

Ad argumenta de ente, & accidente, in fauorem Platonis, & aliorum Philosophorum, vnum vel duo tantùm prædicamenta ponentium, proposita: Respondetur; Ideo ens non esse genus omnium entium, nec accidens omnium accidentium, quia genus debet esse vniuocum: ens verò, & accidens non sunt vniuoca, sed analoga, vt superiùs probauimus: ergo non sunt genera.

Ad arg. illorum, qui quatuor ponebant prædicamenta, propter quatuor præd cata Dialectica, quæ posuit Arist. Respondeo; prædicata Dialectica diuerso modo sumi, ac prædicamenta, nempe ex ordine ad commune subiectum, cum quo possunt constituere propositionem Dialecticam: prædicaméta verò ex diuersis modis essendi vniuersalissimis, & ideo maiorem habent extensionem, & maiorem numerum efficiunt, quàm prædicata, vt q. 5. vniuersalium probauimus.

Ad arg. tandem pro sententia Scaligeri de reductione prædicamenti, vbi, ad locum; vel prædicamenti, quando, ad quantitatem: Respondemus diuersam rationem formalem habere; vbi, à loco, & quando, etiam à quantitate (vt suis locis probabitur) & ideo non posse ad prædicamentum quantitatis reduci, sed distincta prædicamenta ab ea constituere. Quare nec pauciora sunt ponenda prædicamenta, quàm decem, nec plura.

CAPVT V.

Continens prædicamentum substantiæ.

TEXT. ARISTOT.

Substantia autem est, quæ propriè & principaliter, & maximè dicitur, quæ neque in subiecto aliquo est, neque de subiecto aliquo dicitur, &c.

Textus expositio.

INtentum Aristo, est explicare naturam substantiæ, quæ est primum prædicamentum. Diuiditur autem caput in tres partes. In prima, præsupposita diuisione substantiæ in primam, & secundam substantiam, explicat quid sit prima, & quid sit secunda substantia. In secunda parte comparat primam & secundam substantiam inter se, atque etiam inter se secundas, & docet, quænam sit perfectior altera. In tertia enumerat sex proprietates substantiæ. 1

Definitio primæ substantiæ his verbis continetur: *Substantia, quæ propriè, principaliter & maximè dicitur, est quæ neq; de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est*. Et tria illa verba, *quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur*, ad definitum pertinent, non ad definitionem. Et sensus eorum est; Substantia non sub ratione communi, & impropriè accepta pro essentia rei, siue substantialis, aut accidentalis; sed propriè pro ente per se: & quæ ratione sui, hoc est, propria virtute substat, siue sustentat tam accidentia, quàm secundas substantias, & ideo maximè vocatur substantia: est illa, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, id est, de quidditatiuè inferiori, nec in subiecto aliquo est per realem inhærentiam. Vt Petrus propriè est substantia, cùm sit ens per se, & propria virtute substet, siue sustentet, non solùm albedinem, & cætera accidentia, sed etiam secundas substantias, quæ sunt prædicata vniuersalia superiora, vt hominem, animal, viuens, & substantiam. Et non dicitur de subiecto, quia nullum habet inferius se quidditatiuè, de quo dicatur, nec est in subiecto; quia non inhæret alicui.

2 Definit deinde secundam substantiam. Et in plurali dicens, *Secundæ substantiæ sunt species, & genera, in quibus primæ substantiæ insunt*, Vt homo, & animal, sunt secundæ substantiæ, in quibus primæ substantiæ, vt Petrus & Ioannes in sunt, id est, sub quibus tanquam subiecta sub prædicatis continentur. Nam secundæ substantiæ sunt in primis, tãquam superiora prædicata in subiectis quidditatiuè inferioribus; & ideo actu & formaliter. Primæ verò in secundis, tanquàm subiecta, de quibus prædicantur; & propterea, non actu, & formaliter, sed quasi sub potentia earum, eo ferè modo quo species dicuntur esse in genere.

Comparat in tertia parte primas substantias cum secundis; deinde secundas inter se. Et inter primam & secundas substantias asserit; Primam esse perfectiorem; probatque, quia substantia est, quæ substat aliis, aut quæ substentat alia: sed prima substantia propria virtute substentat, & omnibus substat, id est non solũ accidentibus,

dentibus, sed ipsismet secundis substantiis: secunda verò substantia non substat ratione sui, sed ratione primæ, in qua, & à qua sustenstentatur, nec substat primis substantiis: ergo prima substantia est magis substantia, quàm secunda. Vt Petrus est magis substantia, quàm homo: quia ratione sui substat albedini, & reliquis accidentibus, atque etiam eidem homini: homo verò non ratione sui, sed ratione Petri, in quo sustentatur, dicitur sustentare accidentia: nec Petrum ipsum sustentat, sed ab eo sustentatur.

Comparat deinde secundas substantias, & ait: Quòd *si species comparetur cum genere, magis substantia est quàm genus*: si verò cùm alia specie; æqualis est ratio substantiæ, in vtraque. Probat primum duplici argumento. Primò, quia illud est perfectius in quocũque ordine rerum, quod magis accedit ad perfectissimum eiusdem ordinis. Et inter species animalis illa erit perfectior, quæ magis accedit ad humanam, quæ est perfectissima species talis generis. Sed species magis quàm genus accedit ad primam substantiam, quæ est perfectissima, vt homo: magis accedit ad Petrum quàm animal: ergo erit perfectior substantia genere. Secundò inter substantias illa est perfectissima, quæ omnibus substat; ergo ex aliis illa erit perfectior altera quæ pluribus substat, sed species pluribus substat quàm genus: ergo erit perfectior illo. Probatur minor, quia substat omnibus quibus substat genus, hoc est eisdem accidentibus, & eisdem prædicatis superioribus, & prætereà substat eidem generi: genus verò nõ substat speciei. Gratia exempli, homo substat omnibus accidenribus, & omnibus prędicatis superioribus, quibus substat animal, & etiam ipsi animali; àt verò animal non substat homini, sed in eo sustentatur.

3 Si verò species comparentur inter se, vt homo cum leone, neutra dicitur magis substantia quàm alia. Probat, quia vna non substat pluribus, sed eisdem prorsus accidentibus, & prædicatis superioribus substat: & vna non substat alteri, quia neutra in alia.

In vltima parte capitis enumerat sex proprietates substantiæ, quarum prima est, *Non esse in subiecto*. Et de prima substantia euidens esse ait, quia Petrus in nullo subiecto est, sed in se, & per se subsistit. Sed quòd conueniat secundis substantiis, probat duplici ratione. Prima, quia si in aliquo essent tanquam in subiecto: maximè in prima substantia, in qua inhærent omnia accidentia: sed in ea non possunt esse tanquam in subiecto: ergo in nullo. Probat minorem, quia secundæ substantiæ prædicantur de primis, tanquam de quidditatiuè inferioribus: ergo non sunt in illis, tanquam in subiectis. Probatur consequentia, quia esse in aliquo tanquam in subiecto, est esse in eo per realem inhærentiam; sicut est accidens: sed secundæ substantiæ sunt de quidditate primarum; vt

homo, & animal de quidditate Petri: ergo non sunt tanquam in subiecto.

Secunda ratio est: Quæ sunt in aliquo tanquam in subiecto, vt accidentia prædicantur quidem nomine de subiectis, sed ratione non possunt prædicari, quia ratio, est definitio, seu cõceptus quidditatiuus: sed definitio albi non est definitio hominis: ergo non prædicatur de illo nomine & ratione, sicut prædicantur vniuoca, sed solo nomine: at verò secundæ substantiæ prædicantur de primis nomine, & ratione, vt homo de Petro, quia definitio hominis, est definitio Petri: ergo non possunt esse in eis tanquam in subiecto, Et ideò non solùm primis substantiis conuenit hæc proprietas, videlicet, *Non esse in subiecto*, sed etiam secundis. 4

Secunda proprietas Substantiæ est, *vniuocè prædicari*: quod non intelligitur de prima substantia. Et ideo certum est hanc proprietatem solùm conuenire secundis. Sed non solùm conuenire ait generibus & speciebus, quæ verè & propriè sunt secundæ substantiæ, sed etiam differentiis earum: quia de quibus prædicatur species vniuocè, necesse est etiam prædicetur eius differentia. Quòd verò secundis substantiis, & differentiis conueniat, probat Arist. hac ratione: *Vniuoca sunt, quorum nomen est commune, ratio verò substantiæ eadem*: sed nomen secundæ substantiæ commune est primis, de quibus prædicatur, & definitio eadem, vt nomen homo commune est Petro, & Ioanni, & definitio eius etiam est eadem, atque illis communis, vt notum est: ergo prædicatur de eis vniuocè. 5

Tertia proprietas est: *Hoc aliquid* significare. Quid autem intelligat per, *Hoc aliquid*: certum est intelligere substantiam singularem, & per se subsistentem: & ideo asserit; quòd licèt videatur hæc proprietas conuenire secundis substantiis quia homo, & animal videntur significare aliquid per se subsistens: solùm tamen conuenit primis. Secundæ verò non significant hoc aliquid, sed potiùs Quale quid. Quale quidem significant, quia sunt quasi formæ vniuersales primarum substantiarum: & formæ videntur habere similitudinem qualitatis, cuius vna species est forma, & figura: sed quia sunt prædicata substantialia, dicuntur significare Quale quid.

Quarta proprietas substantiæ est, *Nullum habere contrarium*, vt Petro & Ioanni nihil contrarium esse potest. Et hæc proprietas tam primis, quàm secundis substantiis conuenit; sed non quarto modo (inquit Aristoteles) quia aliis etiam, vt quantitati est communis. 6

Quinta proprietas est, *Non suscipere magis, & minus, quemadmodum suscipiunt qualitates*: nam vnum calidum magis est calidum quàm alterum, quia plus habet gradus intẽsionis: hos autem

gradus non habet substantia, & ideo dicitur non suscipere magis & minus.

Vltima proprietas substantiæ est, *Vt una numero permanens contraria suscipere possit*: vt Petrus idem numero permanens, modò potest esse calidus, & postea frigidus. Hæc autem proprietas non videtur conuenire secundis substantiis, sed solùm primis; quia solùm prima substantia est vna numero, secunda verò vna specie, vel genere; ergo quòd vna numero perseuerans, suscipiat in se contraria, soli primæ conuenire potest.

7 Sed aduersus hanc proprietatem proponit arg. Aristoteles Quia videtur conuenire alteri, nempe propositioni; quæ vna numero permanens, de vera fit falsa, & de falsa fit vera. Vt hæc propositio; Petrus sedet, vera est eo sedente, stante verò falsa, & permanet eadem; ergo conuenit illi; quòd vna numero permanens suscipiat contraria. Et respondet duobus modis. Primò, quòd licèt suscipiat contraria, non tamen eodem modo, ac substãtia, sed diuerso: Nam substantia suscipit contraria per sui mutationem, quia suscipit ea in se formaliter, & ideo mutatur ea suscipiens. Sed propositio sine sui mutatione, sed solùm per mutationem alterius extrinseci, nempe rei, de qua aliquid enuntiatur. Dum ergo dicitur, proprium esse substantiæ suscipere contraria, intelligitur per sui mutationem, & hoc modo, nec propositioni, neque aliis conuenit. Secunda solutio eadem ferè est; negat enim propositionem suscipere contraria; quia *suscipere contraria* est subiectum moueri ab vno in alterum, amittendo vnum, & acquirendo alterum. Propositio verò, dum ex vera fit falsa, non mouetur à veritate in falsitatem, nec amittit vnam, & adquirit alteram, sed mutatio solùm se tenet ex parte rei significatæ: & ideo propositio non dicitur suscipere contraria.

QVÆSTIO I.

Quodnam sit supremum genus prædicamenti substantiæ.

VIdetur nullum habere genus supremum; quod sic probatur: Si haberet aliquod, maximè esset substantia; sed hęc non potest esse genus; ergo nullum habebit. Minorem probo, quia si substantia in communi, vt ab omnibus substantiis abstracta, esset supremum genus huius prędicamenti, sub quo comprehenderentur omnes substantiæ, & ideò vnum tantùm esset prędicamentum pro eis constituendum; sequeretur, etiam accidens in communi, esse supremum genus omnium accidentium; & ita vnum prędicamentum constituere, sub quo ponantur accidentia omnia: quare duo tantùm prædicamenta erunt. Probatur consequentia: quia sicut substantia vniuersaliter sumpta, prout communis est completis,

& partialibus transcendens est, & in vltimis differentiis includitur; nec est vniuoca respectu omnium: sed analoga: quia prius de completis substantiis: posterius verò de partibus, & cum intrinseca dependentia ab illis dicitur, & ideo nō potest esse genus quia genus debet esse vniuocum, & non transcendens, ne includatur in vltimis differentiis, sed extra rationem earum sit. Si tamen pro substantia completa in communi accipiatur nec erit transcendens, quia non includetur in differentiis, nec analoga, sed vniuoca, quia æqualiter de omnibus dicetur; & ideo poterit esse genus. Eodem modo accidens, quamuis vniuersaliter sumptum, sit transcendens, & analogum, & ideo non possit esse genus; si tamen pro completo tantùm sumatur, non erit transcendens, neque analogum, sed vniuocum; quia æqualiter dicetur de omnibus accidentibus completis, & ideo poterit esse genus.

Pro solutione huius quæstionis notandum est, *Quinque esse acceptiones substantiæ*, vt colligitur ex doctrina Arist. c. præsenti, & 5. Meta. c. 8. tex. 15. atque etiam ex D. Th. in Commentariis eiusdem loci, & de potentia, q. 9. art. 1. ad 4. & 5.

Primò accipitur pro essentia rei. Et hæc acceptio communis est accidentibus, in quibus etiam reperitur essentia, & ideo non est propria, neque vniuoca: sed analoga; quia nihil reale potest dari commune, & vniuocum substantiæ, & accidentibus.

Secundò accipitur substantia, pro Ente per se: in quo duo includuntur; vnum negatiuum, quod est non esse in alio; Aliud positiuum, quod est esse entitatem, adeò perfectam, cui debetur existentia, & subsistentia per se, ita vt sine adminiculo alterius sustentetur. Vnde acceptio has duas includit. Primam, & quæ in ordine erit secunda, qua accipitur substantia pro ente, quod non inhæret alteri; vel, vt dici solet, prout distinguitur contra accidens, quod constat inhærere. Et hæc etiam acceptio communis est, & analoga, & ideo impropria, quia sub ea comprehendit substantias, non solùm completas substantias: sed etiam incompletas, seu partiales, de quibus verum est, quòd non inhæreant. Nam licèt sint in toto; non tamen per realem inhærentiam, sed componendo illud substantialiter. Substantia verò de completis, & incompletis non vniuocè, sed analogicè dicitur.

Tertia acceptio in ordine est, *pro illo positiuo, quod includit eadem particula per se*: nempe pro entitate completa, cui debetur existentia, & substantia per se. Sed adhuc acceptio hæc communis est, & analoga, & ideo non ita propria, quia comprehendit substantiam finitam, & infinitam, creatam, & increatam, quibus nihil potest esse commune vniuocum; nam substantia creata intrinsecam dependentiam & attributionem dicit ad increatam, quæ est Deus. Quare substantia completa, cui debetur existentia,

& sub

& subsistentia per se,analoga erit respectu vtriusque.

10 *Quarto modo accipitur pro substantia completa, & finita, in communi*, hoc est,abstracta à particularibus substantiis completis, & finitis. Et hoc modo sumpta, est supremum genus prædicamenti substantiæ,quod diuiditur in corpoream, & in incorpoream prima diuisione,ex qua resultat secundum genus corporis, quod diuiditur in viuens,& non viuens;& rursus,viuens,in sensibile, & in insensibile, & tandem, sensibile, quod est animal,in hominem, equum,& leonem. Et ex his diuisionibus, resultat, prædicamentum substantiæ,his prædicatis constans;substantia,corpus,viuens, animal,homo,vsque ad Petrum.

Vltima acceptio est, pro completa substantia secundùm quandam proprietatem eius, quæ est substare accidentibus,aut etiam prædicatis superioribus quidditatiuis. Substare verò idem significat, quod sustentare illa. Et substantiam hoc modo sumptam diuisit Aristot. in principio huius capitis in primam,& secundam. Sed in hac acceptione non potest prædicamentum constituere,quia non sumitur essentialiter.

Ex his colligitur conclusio hæc, per quam respondetur quæstioni:Prædicamentum substantiæ habet supremum genus determinatum;& hoc est substantia completa,& finita,in cõmuni considerata. Probatur hoc arg. Supremum genus prædicamenti est illud,à quo deriuantur genera,& species eiusdem prædicamenti, & ipsum non deriuatur ab alio:sed has conditiones habet substantia completa,& finita : ergo est supremum genus prædicamenti substantiæ.Probatur minor,quia hæc non deriuatur ab alio prædicato superiori vniuoco, sed immediatè continet sub ente analogo, & ab ea deriuantur genera,& species, ex quibus efficitur recta linea prædicamenti,vt exemplis probatum est.

11 Ad argum respondetur,negando consequentiam, quia diuersa est ratio de substantia,& accidenti, in duobus ; *In primò* quidem: Nam substantia dicit particularem, & determinatum modum essendi; accidens verò plures modos essendi dicit,nullum determinans,sed confusa ratione. *Secundò*, accidens quantumcunque abstrahatur,aut sumatur pro solo accidenti incompleto, analogum est, propter intrinsecam attributionem ad substantiam, cum qua significat accidentia omnia,& ideò non potest esse genus nec determinatum genus vnius prædicamenti. Substantia verò sumpta pro completa:& finita,vniuocam rationem, atque commune dicit respectu omnium substantiarum completarum, ex quibus fit prædicamentum: & propterea potest esse supremum genus determinati prædicamenti.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Deus ponatur in prædicamento substantiæ.

QVamuis ex his, quæ in quæstione præcedenti diximus, nempe, substantiam completam, & finitam, esse supremum genus prædicamenti substantiæ, colligi posset, Deum qui substantia infinita est, non pertinere ad hoc prædicamentum; plures tamen eum in prædicamento esse affirmant, & ideo specialem disputationem postulat. 12

Tenet igitur prima opinio, *Deum esse in prædicamento substantiæ.* Ita Greg. & Gab. in 1. d. 8. quæst. 3. Holcoth quæst. 6. & Ioannes Baconius d. 9. quæst. 1. & probatur testimonio Arist. 4. Topicorum cap. 2. loco 17. vbi ait, Deum esse in genere animalis & separari ab homine per propriam differentiam immortale, his verbis, *Si differentiam, vt genus assignauit, vt si immortale, genus Dei: nam differentia est animalis immortale.* Et loco secundo eiusdem capitis: *Si differentiam in specie posuit, vt immortale id ipsum, quod est, Deum esse, &c.*

Deinde probatur ratione. Primò, quia si aliquid obstaret quo minus Deus esset in prædicamento, maximè esset substantia infinita: sed hoc non obstat; ergo nihil. Probo minorem, quia esse aliquid infinitum non obstat quo minus sit in aliis prædicamentis; vt si daretur linea infinita, esset in prædicamento substantiæ & si daretur calor infinitè perfectus secundùm intensionem, esset in prædicamento qualitatis, ergo etiam si Deus sit substantia infinita, poterit esse in prædicamento substantiæ.

Secundò, per mysterium incarnationis Deus factus est homo 13
vniuocè nobiscum: ergo verè & propriè est in specie humana tanquam indiuiduum huius naturæ, & etiam sub genere animalis: sed quod est sub genere, & specie, est etiam in prædicamento, quod ex generibus atque speciebus fit; ergo Deus verè & propriè est in prædicamento substantiæ per humanam naturam, quã assumpsit.

Secunda opinio negat Deum, vt Deus est, in prædicamento collocari. Et hæc est communis, & vera, quam ex Philosophis tenuerunt Mercurius Trismegistus in Epimandro cap. 1. Auerroes, disputatione 7. & con. Algazelem cap. vltimò. Auicenna 8. Meta ca. 4. & cum his omnes interpretes Ari. Ex sanctis patribus August. lib. de Cognitione veræ vitæ, c. 3. Anselmus in Monologio c. 26. & cum eis Boëtius 1. lib. de Trinitate, cap. 6. Ex scholasticis verò omnes, præter Nominales illos pro opposita sententia citatos. Ita mag. in 1. d. 8. & ibidem Albertus Magnus, Scotus d. bona. Richar. Duran. Ægidius, D. Th. 1. li. contra gentes cap. 24 & 25. & ibidem Ferra. & 1. par. q. 3. art. 5. & ibidem Caiet. Alexand. Alensis 1. par. q. 48. memb. 5. art. 2. & 3.

Et pro

Et probatur duplici ratione. Prima, quia Deus ita est purus actus, vt tam essentiale sit ei suum esse actuale, quàm sua essentia: ergo nihil est potentiale in Deo, quod per modum contrahibilis concipi possit. Quare repugnat in Deo esse genus. Probatur vltima consequentia, quia genus essentialiter est contrahibile: sed quod non est in genere, non est in prædicamento; ergo repugnat Deum esse in prædicamento.

Secundò, quia si Deus esset in prędicamento, aliquod genus daretur commune Deo & creaturis: sed nullum genus potest dari eis commune; ergo non erit Deus in prædicamento. Minorem probo, quia genus debet esse vniuocum: sed nihil potest dari commune vniuocum Deo, & creaturis, propter intrinsecam dependentiam, & attributionem creaturarum ad Deum, qua non possunt intelligi; ergo nec potest dari genus commune.

Ad testimonium Arist. Respondetur, Deorum nomine non veros Deos intelligere; cùm certum fuerit apud ipsum, vnum tantùm esse, sed substantias quasdam superiores, subtilissima corpora habentes, quas plures philosophi rationales esse dixerunt, homine quidem perfectiores, quia immortales; cum eo tamen conuenientes sub genere animalis rationalis; distingui verò per differentias, mortale & immortale, de quibus asserit, quòd in prædicamento sint collocanda, si verum est, quòd dentur.

14 Ad primum argumentum; Concessa maiori, distinguenda est minor: quia *esse aliquid infinitum*, dupliciter intelligi potest, aut secùdùm essentiam; aut secundùm aliquam rationem accidentalem extensionis, aut intensionis. Et infinitum primo modo, non potest esse in aliquo prædicamento, ideóque Deus excluditur à prædicamento, quia est ens infinitum secundùm essentiam. Infinitũ secundo modo ad prædicamentum pertinere potest: quia licèt sit infinitum secundùm rationem accidentalem: finitum tamen est secundùm essentiam, per quam in prædicamento collocari debet, & non ratione accidentis. Et talis esset linea infinita, si daretur, aut calor infinitus secundùm intensionem: nam linea finitam haberet essentiam quantitatis continuæ, & calor etiam finitam essentiam qualitatis: licèt illa haberet infinitam extensionem longitudinis accidentalem, & calor infinitam intensionem gradualem; quæ accidentia infinita non obstarent, quo minus in suis prædicamentis collocarentur. Et huius ratio est, quia prædicamenta constituuntur ex rerum essentiis, non ex earum accidentibus.

Ad secundum arg. Respondeo, Christum verè, & propriè esse in genere, & specie; atque etiam in prædicamento, ratione humanæ naturæ: & consequenter verbum Diuinum, cui natura humana vnita est in persona, per illã ponitur in prædicamento substantiæ. Sed ex hoc non sequitur, quòd verbum Diuinum ratione

diuinæ naturæ,aut diuinæ personæ ponatur in prædicamento. Sic igitur loquendum est in hac materia,vt absolutè dicamus.Primò, Christum esse in prædicamento substantię,quia simpliciter,& absolutè est homo,& hic homo.Secundò,Deum etiam absolutè esse in prædicamento substantiæ,quia absolutè verum est, Deum esse hominem;sed quia hoc habet ratione humanæ naturæ,& non ratione naturæ diuinæ aut diuinæ personæ:negandum est, Deum vt Deus est,vel,vt persona est diuina, esse in prædicamento. Et hoc modo intelligitur communis,& vera opinio,quam sequimur,quæ non minùs vera est modò, quàm fuit priusquam Deus fieret homo:quia ea,quę conueniunt Deo post incarnationem,pertinentia ad humanam naturam, non conueniunt ratione sui, sed ratione eiusdem humanæ naturæ; & ideo nihil ponunt in Deo, vt Deus est,quod non habuerit semper. Sed quæret aliquis, *An licèt Deus non sit per se in prædicamēto,reductiuè saltē in aliquo possit collocari.* Cui respondet Fonseca;posse quidem in illis prædicamentis, quæ extrinsecam denominationem cōtinent; vt in prædicamento,vbi, in prædicamento actionis, & habitus. Ego verò nec reductiuè in prædicamento esse admitto;quia ita tenet D. Thomas 1.p.quæst. 3.art.5.& cum eo Richardus in 1. dist.8.artic.4.quæst.1. Probatque hac ratione : Res illa dicitur pertinere ad aliquod prædicamentum reductiuè,quæ deficit à ratione perfecta,& completa talis prædicamenti, vt partes, & modi ; sic enim punctum pertinet ad prædicamentum quantitatis, & brachium ad prædicamentum substantiæ:sed Deus excedit potiùs in infinitum omnes rationes prædicamentales; ergo non est reductiuè in aliquo prædicamento. Quod D.Augustinus his verbis docuit 5.lib.de Trinitate cap. 1. *Sic intelligamus Deum (si possumus) sine qualitate bonum , sine quantitate magnum,sine intelligentia creatorem, sine situ præsentem, sine habitu omnia continentem, sine loco vbique totum , sine tempore sempiternum,sine vlla sui mutatione mirabilia facientem , nihilque patientem.*

Hæc August.ex quibus intelligitur,etiam denominationes extrinsecas aliquorum prædicamentorum, non propriè,sed abusiuè Deo conuenire, ideo non eadem ratione, aut vniuocè in eisdem conuenire cum creaturis ; & consequenter propter illas , nec reductiuè pertinere ad aliquod prædicamentum.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Angeli & corpora cœlestia sint in prædicamento substantia.

CIrca corpora cœlestia, & Angelos in ordine ad constitutionem prædicamentalem, Prima opinio fuit Commentatoris 16 10.Metaph.cap.vltimo,cōmento 16.*excludentis vtrasque substantias à*

tias à prædicamento. Quam sententiam secuti sunt Ioannes Gandauensis 10. Metaph. quæst. 22. Niphus ibidem quæst 9. & quantùm ad solos Angelos Plotinus lib. 1. Æneade 6. Ægidius Romanus in commentariis huius prædicamenti, & quodlib. 1. quæst. 8. Albertus Magnus in prædicamentis, tract. de substantia, cap. 12.

Et de corporibus cœlestibus probant hoc arg. Corruptibile & incorruptibile differunt genere; ergo differunt prædicamento: sed corpora cœlestia sunt substantiæ incorruptibiles; ergo differunt prædicamento à substantiis corruptibilibus. Probatur antecedens ex Arist. Meta. cap. vltimo, vbi id expressè docet; Deinde substantiæ corruptibiles ponuntur in hoc prædicamento; ergo corpora cœlestia non sunt in eodem, nec etiam in alio, cùm non sint in aliquo prædicamento accidentium; quare non erunt omnino in prædicamento.

De Angelis verò probatur testimonio Arist. 10. Meta. tex. 30. vbi *prater primum principium, quod est Deus*, ponit quasdam alias substantias, quas vocat intelligentias, ad mouendum corpora cælestia. Et has dicit non habere materiam, sed esse puros actus, ac sempiternos: sed substantia, quæ est purus actus, nihil habet potentiæ; ergo non habet genus. Probatur consequentia, quia genus est totum potentiale. Deinde ea, quæ non habent genus, non possunt habere speciem, nec prædicamentum; quia species componitur ex genere, & differentia, & prædicamentum fit ex generibus, & speciebus; ergo ex sententia Arist. *intelligentia*, quas nos vocamus Angelos, *non sunt in prædicamento*; *qui simplices* etiam *substantias* eas appellauit, 9. lib. Meta. tex. 22. quasi nullam habentes compositionem: ex quo etiam sequitur nec habere prædicamentum; quia ea quæ sunt in prædicamento, composita esse debent, saltem ex genere, & differentia.

17 Vnde sequitur euidenter falsam esse sententiam Duran. & contradictionem implicare in 2. d. 3. quæst. 1. num. 12. & Marsilij in 1. q. 2. qui cùm Angelos ponant in hoc prædicamento; negant nihilominus vllam prorsus habere compositionem, etiam ex genere, & differentia.

Probatur deinde ratione, quia Angeli sunt substantiæ simplices, in quibus non est compositio ex materia, & forma; ergo nec est compositio realis ex potentia, & actu: sed compositio ex genere & differentia, quæ est ex potentia & actu Metaphysicis, fundatur in compositione reali ex potentia, & actu; ergo nec est in illis compositio ex genere, & differentia: & consequenter non sunt in prædicamento.

Secunda opinio tenet, *Non solùm corpora cælestia, sed etiam Angelos collocari in hoc prædicamento.* Et hæc est communis & vera quam sequuntur quantùm ad corpora cælestia, omnes interpretes

Aristotelis

Aristotelis in præsenti capite. Et quantum ad Angelos non solum illi, sed scholastici omnes præter citatos pro opposita) cum magistro in 1.d.8.& D.Thom. 1.p.q.50.art.2. ad 1. & 3. & q. 88, art.2. ad 4. Et probatur imprimis de corporibus cælestibus testimonio Arist. 5. Meta.tex.15.7.Meta.tex. 5,& lib.8. tex. 1. quibus locis expressè docet *esse composita, non solum ex materia & forma, sed etiam ex partibus integrantibus*, eo modo, quo corpus nostrum componitur ex capite, brachio, & cæteris membris. Ergo etiam ex mente eius erunt composita ex genere & differentia. Probatur consequentia, quia compositio hæc minor est aliis, & in compositione ex materia & forma fundatur.

Probatur etiam ratione, quia corpora cœlestia, præter compositiones physicas ex materia, & forma, atque ex partibus integrantibus, habent aliam etiam physicam, ex subiecto, & accidenti materialibus, nam & quantitatem habent, & lucem recipiunt à sole; ergo habent omnes compositiones physicas possibiles, quia præter prædictas res, non possunt aliæ excogitari; ergo necesse est esse composita ex genere, & differentia. Probatur consequentia, quia vbi potentia realis est, & actus realis, poterit intellectus conceptum potentialem sub ratione contrahibilis formare, qui est conceptus genericus, & etiam conceptum actualem, & contrahentem, qui est conceptus differentialis, & ex vtroque componere speciem. Quod verò genus, & speciem habet, in prædicamento ponitur; ergo euidens est corpora cœlestia in prædicamento substantiæ collocari. 18

De angelis verò, tria asserunt doctores omnes citati, præcipuè D.Tho. Primum, *Quòd in eis sit vera, & realis compositio ex actu, & potentia*, aut *ex esse & essentia*. Secundum, *Quòd verè componantur ex genere, & differentia*. Tertium, *Quòd per se ponantur, in prædicamento substantiæ*. Et omnia sunt vera, ac necessaria.

Sed probanda sunt singula, & vt probet primum D. Thom. vbi suprà, nempe, quòd in Angelis sit compositio realis ex actu, & potentia, præsupponit, quòd in rebus materialibus duplex compositio realis reperitur. Prima ex materia, & forma, ex quibus natura earum componitur, vt natura humana ex corpore, & anima. Natura verò ita composita adhuc non est completa, sed respicit actum realem, per quem completur, & actus iste vocatur esse eius, per quod constituitur suppositum, aut persona; ergo natura est potentia realis respectu proprij esse, per quod completur, & esse est actus realis eius, & ex vtroque fit vnum, nempe suppositum; aut persona, quod non potest fieri, nisi per realem compositionem, quia compositio realis est, per quam ex duobus ex natura rei distinctis fit vnum: ergo præter compositionem ex materia, & forma, reperitur in his rebus compositio realis ex essentia, 19

& esse,

& esse, siue ex natura, & proprio actu, per quod completur.

20 Hoc supposito probat; Quòd licèt prima compositio non reperiatur in Angelis, quia carent materia, secunda tamen necessariò fit in eis potentia. Quia hæc est differentia inter esse diuinum, & creatum, quòd diuinum non est receptum ab alio, sed essentialiter habetur: quia prædicatum est essentiale Dei, sicut esse bonum, aut sapientem: esse autem creatum, extra essentiam rei creatæ est; & ideo non habet illud essentia, nisi à Deo communicetur, & hoc est esse receptum à Deo; ergo essentia creata, verè, & realiter est in potentia ad recipiendum esse à Deo, & esse receptum à Deo, actus realis eius est. Vnde sequitur, intra substantiam Angeli reperiri potentiam realem, & realem actum, ex quibus cùm fiat vnum, nempe completa substantia eius, non potest fieri nisi per realem compositionem. Et ita probatum est primum.

Ex quo probari potest secundùm, quòd sit in eis compositio ex genere, & differentia, hoc argumen. Intellectus cognoscit naturam Angeli tanquam potentiam realem determinabilem per actum essendi; ergo potest formare in eadem natura conceptum perfectibilem, ac determinabilem, & conceptum perficientem, ac determinantem: sed isti sunt conceptus genericus, & differentialis, ex quibus componitur species: ergo in Angelo est compositio speciei, ex genere, & differentia.

Ex quo euidenter probatur tertium quòd Angelus sit in prædicamento. Quia prædicamentum fit ex generibus, & speciebus essentialiter ordinatis: sed Angelus habet genus, & speciem; ergo ordinabilis erit in prædicamento.

21 Ad arg. primæ opinionis de corporibus cœlestibus, respondet D.Thom. 1.p.quæst.66.art.2. ad 2. & quæst.88.art.2.ad 4. distinguendo maiorem: quia genus duplex est, Physicum, & Logicum, seu Metaphysicum. Genus Physicum est materia, quia primò reperitur in ea potentia realis, quæ prima radix est, & fundamentum Metaphysici generis in rebus materialibus. Genus autem logicum, aut Metaphysicum, est natura abstracta à speciebus, & differentiis, vt substantia à corporea, & incorporea. Ad formam igitur argumenti, dum in maiori dicitur; corruptibile, & incorruptibile differre genere: distinguendum est, de genere physico, & logico, & de illo concedendum, quia corpora incorruptibilia constant materia diuersæ speciei, à materia corporum corruptibilium, & ideo dicũtur differre genere physico, quod est materia.

22 Et ita intelligendum est testimonium Aristotelis, in quo propositio illa continetur. Sed de genere logico non est verum, nec de eo loquitur Aristoteles, quia corpus corruptibile, & incorruptibile, commune genus habent, nempe corpus abstractum ab vtro

ab vtroque, & sub illo collocantur in prædicamento substantiæ. Non ergo sequitur, differunt genere physico; ergo differunt prædicamento, quia genus physicum, quod est materia, non est genus prædicamentale, sequeretur autẽ bene, si differrent genere logico.

Quamuis etiam posset secundò responderi, loqui Aristotelem de genere logico, aut metaphysico. Sed alio modo esset eadem maior distinguenda, dum dicitur, corruptibile, & incorruptibile, differunt genere. Nam genus prædicamentale duplex est, supremum & intermedium, & concedendum est differre genere intermedio, non supremo, quia corpus diuiditur in corpus corruptibile, & incorruptibile, tanquam in duo genera intermedia. Et sub vno continentur corpora cælestia, sub alio corruptibilia: & ita differunt genere intermedio, sed non supremo, quia sub eodem genere corporis & substantiæ continentur, & in eo conueniunt. Vnde nec differunt prædicamento, quia ea solùm dicuntur differre prædicamento, quæ sub diuersis generibus supremis continentur, vt animal, & scientia, illud enim sub supremo genere substantiæ, scientia verò sub supremo genere qualitatis continetur.

Ad testimonia Aristo. in quibus loquitur de intelligentiis: Respondeo, sempiternas esse, & materia carere, & ideo non habere potentiam ad non essendum, quia non habent principium corruptionis, sicut substantiæ corruptibilium, quæ ratione materiæ habeant in se principium non essendi. Et ideo vocantur ab Aristotele *intelligentiæ actus*; non tamen puri, quia cùm triplicem compositionem habeant necessariò, nempe ex esse, & essentia, ex subiecto, & accidenti; habent enim intellectum & voluntatem, quæ sunt vera accidentia superaddita substantiæ eorum, & præterea ex genere, & differentia, necesse est triplicem quoque potentiam habere, quia quælibet compositio suo modo fit ex actu, & potentia. Quare sicut ab his potentiis, eas non excludit, sic nec potuit excludere à prædicamento. 23

Ad argu. negandum est antecedens, quòd Angeli ita sint substantiæ simplices, vt in eis non sit compositio realis ex potentia, & actu, atque etiam ex genere, & differentia: non enim sequitur, non habent compositionem ex materia, & forma; ergo nec ex actu, & potentia: quia compositio ex actu, & potentia, vniuersalior est compositione ex materia, & forma, & communis substantiis materialibus, & immaterialibus, quia non fundatur necessariò in materia, sed in natura ipsa reperitur, ex eo quòd creata est, & esse receptum ab alio habet. Et cùm talis sit natura Angelorum (licèt spiritualis) necessariò includit hanc compositionem intra propriam substantiam, & consequenter compositionem ex genere, & differentia; quæ proximè in ea fundatur, quamuis radicaliter, & remotè fundetur in materia, in rebus materialibus. 24

QVÆSTIO

QVÆSTIO IIII.

Qualisnam sit diuisio substantiæ in primam, & secundam: vniuoca, vel analoga.

25 VT melius intelligatur quæstio, notandum est, quatuor modis accipi posse tam diuisum quàm membra huius diuisionis. Primò sic accipiuntur vt diuisum sit reale, & membra sint secundæ intentiones. Sed tunc diuisum secundùm esse reale duobus modis accipi potest: Aut pro substantia reali secundùm essentiam, aut secundùm proprietatem substandi: & si primo modo accipiatur, sensus diuisionis erit: Substantia realis, vna est vniuersalis, alia particularis, aut vna est subiectum, alia prædicatum. Et erit diuisio subiecti realis in diuersa accidentia rationis. Si verò secũdo modo, diuersus erit sensus, nempe; Substãtia realis, vt substans, vna est primum subiectum in propositione, alia secundum. Et erit diuisio quasi accidentis realis, in diuersa accidentia rationis.

26 Secundo modo potest accipi, ex opposito, ita vt diuisum sit ens rationis & membra realia, videlicet prima, & secunda substantia secundùm esse reale: eritque sensus: Subiectum in propositione, vnum est prima substantia realis, aliud secunda substantia realis. Et erit diuisio accidentis rationis, in diuersa subiecta realia.

Tertiò modo accipitur, ita vt tam diuisum quàm membra sint entia rationis, & sensus sit: Subiectum propositionis aliud est primum, aliud secundum, vel aliud particulare, aliud commune, & cùm hæc diuersa subiecta, sint quasi species subiecti abstracti à communi, & particulari, erit diuisio sic sumpta generis in species. Vltimò accipi possunt, tam diuisum, quàm membra pro substantia reali, secundùm proprietatem realem substandi, eritque sensus: Substantia realiter substans accidentibus, & prædicatis superioribus, vna est prima, quæ propria virtute substat, alia secunda, quæ substat virtute primæ. Et erit diuisio analogi in analogata; quia secunda substantia non dicitur substare, nisi per attributionem ad primam, cùm eius virtute substet.

27 Ex his quatuor modis sumendi hanc diuisionem, secundus excludi debet: quia nullus est, qui sic accipiat diuisionem; & verè est præter mentem Aristotel. atque impertinens ad propositum eius: quia cùm diuisum ordinetur ad cognitionem membrorum, si pro ente rationis accipiatur, non poterit deseruire ad ea cognoscenda. Hoc ergo modo prætermisso, secundùm alios tres, sunt quatuor opiniones diuersæ.

Prima asserit, esse diuisionem subiecti in accidẽtia; quia primo modo eam considerat. Ita Can. in principio huius capitis. Probat à sufficienti diuisione: quia hæc diuisio non est æquiuoci in-

S

aequiuocata, cùm aliquid praeter nomen diuidatur. Nec est diuisio totius in partes, quia diuisum praedicatur de membris, imò vnum membrum de alio: nam verum est, quòd prima substantia sit substantia, & cùm secunda substantia sit vniuersalis, verum est etiam praedicari de prima, quae est singularis; & tamen neque totum praedicatur de partibus: neque vna pars de alia: ergo non diuiditur per hanc diuisionem substantia, tanquam totum in suas partes. Nec est diuisio generis in species; quia vna species non praedicatur de alia, secunda verò substantia praedicatur de prima. Et praeterea si diuisio esset generica, daretur genus superius generalissimo huius praedicamenti, quod cùm sit secunda substantia, erit alterum membrum huius diuisionis, & ideo inferius diuiso, tanquam species sub genere. Nec tandem est analoga; primò quia si substantia realis in ratione substandi diuiditur, cùm substare non sit essentia substantiae, sed proprietas eius, non diuideretur substantia, sed quaedam propria passio eius. Deinde, diuisum non conueniret secundae substantiae: quia diuisum est substantia sub ratione substandi, cum substare sit subiectum; & secunda substantia cùm non possit esse subiectum, sed praedicatum, non posse ei conuenire.

Secunda opinio eodem modo accipit diuisum, pro substantia reali, & membra pro secundis intentionibus; non tamen pro substantia reali secundùm essentiam, sed secundùm proprietatem realem substandi. Et affirmat esse diuisionem accidentis realis, in accidentia rationis; quia propria passio substandi, accidens reale est; membra verò, accidentia rationis nempe substantia vniuersalis, & particularis. Pro hac sententia referuntur Louanienses, & To. sed nihil tale apud eos inuenire potui. 28

Tertia opinio integram diuisionem sumens pro secundis intentionibus, asserit esse generis in species: quam sequuntur plures moderni. Et probant hac ratione: Diuisum, quod est subiectum in communi, aequaliter participatur à prima & secunda substantia, & ab vna sine dependentia ab altera; ergo est diuisio vniuoca, atque generica. Probatur antecedens: quia quando in propositione copula absoluitur à tempore, non pendet veritas eius à singularibus, vt in hac, homo est risibilis: ergo non substat homo, qui est secunda substantia, praedicato risibili, cum dependentia à prima substantia. Et in propositionibus cōtingentibus singularibus, non dependet veritas à secundis substantiis, sed solùm à primis, quibus conueniunt accidentia sine dependentia à secundis. 19

Vltima sententia tenet, Diuisionem esse analogi in analogata. Sed qui eam sequuntur, non eodem modo eam accipiunt; sed quidam diuisum pro reali substantia, & membra pro secundis intentionibus secundùm primū modum; & ita substantia realis diuiditur

ditur in diuersas secundas intentiones, Vniuersalem, & Singularem: aut Subiecti, & Prædicati. Ita Sotus, quæst. 1. ad primum, & Caiet. cap. etiam præsenti. Sed plures alij analogam esse affirmant, tam diuisum, quàm membra accipientes realiter. Ita Albertus Magnus in prædicamentis tractat. 2. de substantia, c. 3. Iauellus 5. Meta. q. 7. Toletus q. 1. & expressè D. Tho. q. 9. de potentia, art. 1. ad 6. Et hæc videtur mihi probabilior.

30 Sed duo sunt probanda, vt maior probabilitas eius fiat manifesta. Primum quòd tam diuisum, quàm membra sumantur realiter, & non pro secundis intentionibus. Secundum, quòd sic accepta sit diuisio analogi in analogata. Probatur primum ex Arist. qui non posuit hanc diuisionem expressè; sed eam posuisse intelligimus ex eo, quod vtrumque membrum definiuit; Ergo sic sunt membra diuisionis, sicut definiuntur. Sed definiuntur secundùm esse reale: ergo efficiunt diuisionem realem. Probatur minor, quia prima sic definitur, ***Substantia, quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur***, &c. Sed excellentiæ istæ non conueniunt ei ratione secundæ intentionis; sed propter naturam realem perfectissimam; ergo realiter, & non per secundam intentionem definitur. Secundæ etiam substantiæ definiuntur, quòd sint genera, & species, quibus insunt primæ, id est, sub quibus ponuntur in prædicamento; ergo definiuntur, vt ponuntur in prædicamento: sed non ponuntur in prædicamento, vt denominantur à secundis intentionibus, sed vt sunt genera & species Metaphysicæ, atque reales; ergo realiter definiuntur.

31 Præterea, comparans Arist. vtrumque membrum diuisionis, ait, Primam substantiam esse magis substantiam, quàm secundam: quia propria virtute substat accidentibus: sed substare est actus realis, cùm sit realiter sustentare accidentia: ergo comparantur secundùm esse reale, & non intentionale: & ideo realem diuisionem efficiunt.

Probatur tandem: quia eandem substantiam diuidit Arist. in primam, & secũdam, cuius proprietates postea enumerat: sed proprietates sunt reales, vt manifestum est: ergo substantia realiter diuiditur in primam, & secundam.

Probatur deinde ratione. Primò, quia repugnant, diuisum, & membra, sumi pro secundis intentionibus, vt ponunt aliæ sententiæ: ergo omnes sunt falsæ. Probatur antecedens de diuiso: nam membra diuisionis sunt secundæ intentiones subiecti, & prædicati, vt ex definitionibus vtriusque colligitur, secundò intentionaliter intellectis: sed nulla datur secunda intentio communis subiecto, & prædicato, præter rationem vniuersalem entis rationis: ergo hæc erit diuisum, Et sensus diuisionis erit; Ens rationis aliud est subiectum, aliud prædicatum: quod patet esse

absurdum; cùm ens rationis in communi consideratum nihil denominet; & si denominaret, non magis substantiam, quàm accidentia. Ex quo intelligitur, nec diuisum huius diuisionis posse esse subiectum in communi; quia non magis denominat substantiam, quàm accidens; siquidem vtrumque potest indifferenter esse subiectum propositionis. Probatur etiam de membris, quòd non accipiantur pro secundis intentionibus: nam membra sunt subiectum, & prædicatum, vt asserit prima opinio: sed prædicatum est nobilius subiecto, cùm sit forma propositionis: ergo secunda substantia vt est membrum diuisionis, erit nobilior prima, quod expressè est contra Arist. sæpè docentem in textu; Primam substantiam esse nobiliorem secunda.

Hoc supposito probandum est secundum, quòd diuisio sit analogi in analagata; Sed vt probetur, notandum est, *Substantiam tribus modis posse considerari*, secundùm essentiam: secundùm vltimum actum substantialem eius, qui est subsistentia: vel secundùm proprietatem sustentandi accidentia. Essentia substantiæ est, esse gradum quendam entitatis realis perfectæ; hoc est, independentis ab alio, & cui debetur subsistentia per se: & licèt non possit esse in rerum natura, nisi actu existens; neque completa, nisi per subsistentiam: neutra tamen pertinet ad essentiam eius, sed extra illam est. Nec tamen sunt accidentia; sed actus quidam substantiales eius, ita vt per existentiam sit in rerum natura; & per subsistentiam vltimò compleatur, & in persona, aut supposito constituatur. Proprietas verò substandi, sequitur substantiam iam completam, aut iam subsistentem. Itaque hæc tria ita se habent: vt esse entitatem perfectam, & ex se independentem, sit essentia substantiæ; ex quo duo alia procedunt hoc ordine, vt subsistentia sit priùs, deindè verò illa mediante, procedit substare: illa quidem tanquam modus substantialis; substare verò tanquam proprietas; sed vtrumque extra essentiam eiusdem naturæ: quæ quidem ponitur in prædicamento secundùm essentiam. Sed quia hæc non facilè cognoscitur à nobis, voluit eam Arist. manifestare per intimam proprietatem, sustentandi accidentia; & ideo substantiam diuisit, secundùm proprietatem substandi, vt definitio primæ substantiæ euidenter ostendit: Vnde sensus diuisionis est; Substantia, quæ est ens completum atque perfectum, cui debetur subsistentia per se ratione cuius est quasi sustentatiua aliorum, vna est prima, alia secunda; hoc est, primò, & per se habet esse in singulari, & quasi secundariò in vniuersali. 32

Ex hac doctrina colligitur hoc arg. quo probatur diuisionem realiter sumptam esse analogi in analogata. Analogum est nomen, quod ita conuenit suis significatis, vt vni per se primò, atque simpliciter, aliis verò non nisi cum intrinseca dependentia, & attribu 33

attributione ad illud; sicut ens conuenit substantiæ, & accidenti. Sed substantia sumpta realiter in ratione substandi (vt probatum est sumi in hac diuisione) conuenit primæ substantię primò, & per se: secundæ verò non nisi cum intrinseca dependentia, & attributione ad illam; ergo habet se vt analogum respectu vtriusque, & vt tale diuiditur in ea tanquam in analogata. Probatur minor, quia substare, aut sustentare, alia propria virtute, conuenit primæ substantiæ, & per participationem eius conuenit secundis

54 Ad arg. primæ sententiæ, quæ contendebat probare, Diuisionem non esse analogam propter duo. Primum; quia diuisum est substantia in ratione substandi; ergo non diuiditur substantia, sed quædam propria passio eius. Et respondemus, concedendo, quòd non diuiditur substantia secundùm essentiam; sed in quantum cõuenit illi propria passio substandi, per quam manifestatur eius essentia, sicut posset diuidi animal, in quantum est sensibile. Secundum erat, quòd si substantia diuiditur in ratione substandi, non poterit conuenire secundæ substantiæ; quia substare est esse subiectum; & secunda substantia est prædicatum. Respondetur, secundas substantias vtramque rationem habere, subiecti & prædicati: & ad hanc diuisionem potiùs pertinent, tanquam subiecta, quæ realiter substant accidentibus, quàm vt prędicata. Fuit autem conuenientiùs diuidere substantiam, per illam proprietatem realem substandi, quàm per secundas intentiones; vt ratio prædicamentalis eius manifesta fieret, & etiam constaret, quomodo potest esse fundamentum secundæ intentionis.

QVÆSTIO V.

Quod sit formale definitum definitionis primæ substantiæ.

55 PRima opinio est Soti, quam sequuntur plures moderni, Definitum formale huius definitionis, *Esse secundam intentionem primæ substantiæ in cõmuni*, quæ abstrahitur à particularibus, secũdis intentionibus, denominantibus Petrum, & Ioannem, cæterásque secundas substantias; Materiale verò, *Rationem primæ substantiæ realem, in qua conueniunt omnes primæ substantiæ*; non vt realis est; sed vt denominatur à secunda intentione: & ex vtraque fieri vnum definitum totale, atque completum. Sicut in definitione generis diximus, formale definitum, esse secundam intentionem generis; materiale verò naturam genericam in communi, ab eo denominatam.

Probatur ex definitione primæ substantiæ tradita ab Arist. quæ sic habet: *Prima substantia est, quæ nec de subiecto aliquo dicitur: nec in subiecto aliquo est: & continet negationem prædicationis: & negationem fundamenti.* Nam ex eo non prædicatur de subiecto prima substantia, quia non est in subiecto; ergo definitum erit prima

substantia realis pro fundamento, & quasi pro materiali; & secunda intentio, aut negatio eius, pro formali.

Deinde probatur ratione; quia primæ substantiæ, vt Petrus, & Ioannes, duobus modis possunt considerari: aut secundùm esse reale substantiæ singularis: vel vt denominantur à secunda intentione: & si primo modo considerentur, nihil reale commune, & vniuocum habere possunt; ergo neque aliquid reale eis commune potest esse definitum. Probatur antecedens: quia singularia, vt singularia, sunt primò diuersa, sicut sunt vltimò distincta; ergo non possunt habere vniuocam conuenientiam; nam si eam haberent, per alias differentias essent ab ea separanda, & sic procederetur in infinitum. Ex quo sequitur; solum posse definiri primam substantiam, vt denominatam à secunda intentione.

Tertiò, si aliquid reale commune esset definitum, duo absurda sequerentur: primum, quòd Definitio non conueniret definito. 36
Quod sic probo: Definitum est aliquid reale, commune omnibus primis substantiis; ergo prædicatur de illis atque in illis est: sed definitio asserit primam substantiam non dici de subiecto, nec esse in subiecto; ergo non potest ei conuenire. Secundum, quod sequitur, est; Definitum non esse primam substantiam, sed secundam. Probatur consequentia: quia prima substantia non est prædicatum commune, sed subiectum singulare: Secunda verò substantia est prædicatum commune, quod prædicatur de primis: sed illud est reale prædicatum commune, quod prædicatur de primis substantiis; ergo est secunda substantia. Quare non potest esse definitum in definitione primæ.

Secunda opinio est Caietani cap. præsenti, vbi asserit, *Indiuidua*, seu primas substantias, vt Petrus, & Ioannes, *duobus modis considerari posse*; vel vt participant naturam humanam; vel vt habent modum particularem subsistendi. Et vtroque modo habent conuenientiam vniuocam, sed prima est conuenientia naturæ; secunda verò modi: & ideo illa vocatur specifica, hæc modalis: nam subsistentia in qua conueniunt, modus est naturæ. Et prima conuenientia significatur per hoc nomen (homo;) secunda per hoc nomen, (prima substantia:) quia prima substantia significat substantiam per se subsistentem, abstractam ab hac, & illa prima substantia, vt à Petro, & Ioanne. Definitum ergo huius definitionis, quasi materiale, *Sunt omnes primæ substantiæ:* Formale verò *est communis illa ratio particulariter subsistendi*, & adæquatum, *primæ illæ substantiæ, vt conueniunt in eadem ratione modali.* Hæc est expressa sententia D.Thomæ, 1.part.quæst.29.art.1.ad 1. vbi ita ait: *Licèt hoc singulare, vel illud definiri non possit; tamen id, quod pertinet ad communem rationem singularitatis, definiri potest.* Et sic Philosophus definit substantiam primã: & hoc modo definit Boëtius personam,

personam,& quæ.30.art 4 ad 2. *licèt persona sit incommunicabilis, tamen ipse modus existendi incommunicabiliter, potest esse pluribus communis.* Et hæc videtur mihi probabilior & tenenda.

38 Quæ probatur testimonio Arist. & ratione. Aristot.enim volens definire primam substantiam,his verbis eam explicauit:*Substantia, quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur,* &c. Quibus, euidens est significari, proprias excellentias primæ substantiæ; quæ non possunt ei conuenire, in ordine ad secundam intentionem:sed secundùm propriam naturam realem per se subsistẽtem: ergo secundùm eam definitur, & non vt denominata à secunda intentione. Et sic potiùs definiri debuit, quàm per secundam intentionem; quia nisi cognoscatur natura realis eius, non potest intelligi modus,quo fundamentum est secundæ intentionis.

Sed ratione probatur eadem sententia. Primò quia prima substantia,ad quam libet naturam substantialem se extendit;persona verò solùm ad naturam rationalem, atque intellectualem: sed personam definiuit Boëtius,secundùm modum realem subsistendi,lib. de duabus naturis, in principio (inquiens) *Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia*, Ita enim intellexit hanc definitionem schola Theologorum; ergo prima substantia eodem modo potuit definiri ab Arist. Quòd verò sic fuerit definita,probat testimonium citatum.

39 Secundò, quia prima substantia definitur secundùm rationem per quam ponitur in prædicamento, tanquam fundamentũ reale totius prædicamenti:sed euidens est,in prædicamento non collocari, vt denominatur à secunda intentione; quia sic non est fundamentum reale;sed secundùm realem naturam per se subsistentem,& sustentantem omnia;ergo secundùm eam definitur,& non vt denominatur à secunda intentione subiecti.

Ad testimonium Arist.pro prima sententia;Respondetur,quòd prima substantia per proprium modum realem subsistendi habet etiam reales negationes inhærendi in sub ecto; & prædicandi de illo,& ideo definitio,secundùm has negationes reales,intelligenda est,& non secundum negationes intentionales.

Ad primum arg. Respondetur,negando minorem,quòd Petrus, & Ioannes, vt sunt singulares homines, non conueniant; quia à modo singularitatis vtriusque abstrahi potest conceptus communis modi singularitatis. Et eodem modo, primæ substantiæ, conueniunt in modo subsistendi per se, à qua conuenientia non est necesse, vt separentur per alias differentias, sed per easdem subsistentias, vt determinatas, atque distinctas, sufficienter separantur;& ideo non dabitur processus in infinitum.

40 Ad secundum negamus,quòd duo illa absurda sequantur,si definiatur aliquid commune primis substantiis;nam illud commune

non est, cui non conuenit definitio; sed ratio sub qua conuenit primis substantiis: quare nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur; sed est communis ratio eorum, quæ nec sunt in subiecto, nec dicuntur de subiecto.

Nec etiam sequitur secundum, quòd conueniat definitio secũdis substantiis, quia secunda substantia non est, quodcunque prædicatur de prima: sed quod prędicatur de illa, tanquam natura generica, aut specifica: quod probatur ex definitione secundarum substantiarum, quæ sic habet: Secundæ substantiæ sunt genera, & species, quibus primæ substantiæ insunt; communis autem illa ratio, sub qua definiuntur primæ substantiæ, non est naturæ; & ideo non est generica nec differentialis: sed solùm modalis.

PRIMVM DVBIVM CIRCA COMparationes primarum, & secundarum substantiarum.

DVo restant explicanda circa tertium Arist. Primum pertinet 41
ad comparationes, quas fecit inter primas, & secundas substantias. Secundum ad proprietates eiusdem substantiæ. Hæc autem breuitatis gratia, quibusdam dubiis explicabuntur. Et primum est circa comparationes, an sint veræ. Sunt autem quatuor. Nam primò comparat primas substantias cum secundis, & asserit, *Primam esse magis substantiam, quàm secundam.* Secundò, comparat secundas substantias inter se dupliciter; nempe genus cum specie, & species inter se: & affirmat *Speciem esse magis substãtiam, quàm genus*: sed inter species, vnam non esse magis substantiam, quàm alteram. Vltimò comparat primas inter se, affirmans etiam *Vnam non esse magis substantiam, quàm aliam.*

Sed aduersus has comparationes, tria argumenta proponuntur. Primum aduersus omnes, quia videntur contradicere cuidam proprietati eiusdem substantiæ, qua dicitur, Substantiam non suscipere magis, & minùs: quòd si ita est, falsum erit, quòd vna substantia sit magis substantia quàm alia, siue prima sit vel secunda.

Secundum argumentum est contra primam comparationem, in qua dicitur, quòd prima substantia est magis substantia, quàm secunda; nam secunda substantia est species, vt homo; & prima substantia est indiuiduum, vt Petrus: sed species perfectior est indiuiduo; ergo secunda substantia erit perfectior prima, & ideo erit magis substantia, quàm illa. Probatur minor, quia perfectio essentialis rei, sumitur ex prædicatis essentialibus: sed prædicata essentialia primò conueniunt speciei, & per participationem eius indiuiduo; ergo perfectior erit species.

Tertium

42 Tertium est contra comparationem secundarum substantiarum atque primarum inter se, in qua dicit Arist. *Vnam speciem, non esse magis substantiam, quàm alteram.* Quod probo esse falsum: nam illa est magis substantia, quàm altera, quæ pluribus substat, sed vna species pluribus substat, quàm alia; ergo erit magis substantia. Probatur minor: quia coruus substat pluribus prædicatis, quàm homo: quia substat omnibus, quibus substat homo, & duobus aliis, nempe bruto, & aui, quæ sunt genera inferiora animalis & inter primas substantias, vna etiam substat pluribus, quàm alia: nam coruus iste singularis, substat eisdem generibus: quibus sicut non substat homo; ita nec Petrus: ergo erit magis substãtia, quàm Petrus.

Pro solutione primi argumenti, notandum est; *Magis & Minus*, duobus modis sumi posse; Propriè, & Impropriè. Sumitur autem Propriè, pro intensione graduali qualitatis: secundùm quàm, Calidum; vt quatuor, magis calidum dicitur propriè, quàm Calidum, vt duo: quia plures habet gradus intensionis eiusdem caloris. Impropriè verò sumuntur magis, & minus; pro magis, & minùs perfecto, sub quacunque cõsideratione; siue essentiali; siue accidẽtali; siue intẽsiua, aut extensiua: in qua acceptione homo dicitur magis substantia, quam equus; hoc est, perfectior essentialiter. Dum ergo Aristo. in principio capitis dicit; *Primam substantiã esse magis substantiam, quàm secundam: & inter secundas, speciem magis substantiam, quàm genus:* in secunda significatione accipit verba illa, *Magis*, & *Minus*: sed dum asserit in fine capitis; substantiam non suscipere magis, & minus; accipit ea primo modo: & ideo non est sibi contrarius.

Pro solutione secundi argumenti, notandum est, Substantiam duobus modis sumi posse. Primo; quantum ad essentiam abstrahentem ab actuali existentia, & subsistentia: & ideo, quæ solùm respicit essentialia prædicata. Secundò, sumitur pro essentia, in ordine ad actualem entitatem; quam habet extra causas, per actualem existentiam; & completam quidem, per subsistentiam: & substantiam hoc modo sumptam, sequitur proprietas substandi accidentibus, & prædicatis superioribus: nam ex eo, quòd substantia per se subsistit; potest sustentare omnia: nunc ergo; si substantia primo modo accipiatur; perfectiùs conuenit secundæ substantiæ, quàm primæ: & hoc probat argumentum: sed non sic accipitur ab Aristotele: verùm in secunda acceptione; & in quantum illi conuenit proprietas substandi: & hoc modo verum est; quod prima substantia, sit perfectior, quàm secunda: quia propria virtute substat; secunda verò, non nisi virtute eius.

43 Tertium argumentum, alia distinctione soluendum est: nam substare, duobus modis sumitur, Intensiuè, & Extensiuè: Intensiuè,

accipitur in ordine ad virtutem substandi, & hoc modo, illud dicitur magis substare, quod propria virtute substat, & illud minus, quod virtute alterius: Extensiuè autē, in ordine ad plura, vel pauciora; quibus aliquid substat. Et ex hoc respōdetur ad argumentū: quòd dum Aristoteles ait; *Primā substantiam esse magis substantiā quàm secundam:* vtroque modo intelligit hanc cōparationem; tā intensiuè. Et vtroque modo verū est: quia prima substantia pluribus substat; quàm secunda: & etiam propria virtute substat, secunda verò non nisi virtute primæ: aliæ verò comparationes intensiuè intelliguntur: non extensiuè: & ideo verum est inter species, nullam esse, quæ substet virtute alterius. Argumentum verò solum probat, magis substare extensiuè: quod est, pluribus substare: & eodem modo, verum est: inter primas substantias, vnam, non magis substare: quàm alteram intensiuè: quia vna non substat virtute alterius: sed quælibet virtute propria. Species verò magis substantia dicitur: quàm genus, vtroque modo: extensiuè quidem: nam & pluribus substat: cùm substet ipsi generi, & cæteris. Et etiam intensiuè: quia licèt non substet propria virtute, sicut nec genus: tamen propinquiùs accedit ad id, quod substat propria virtute: nempe ad primam substantiam: & hoc sufficit, vt dicatur, magis substare intensiuè.

DVBIVM SECVNDVM CIRCA TERtiam proprietatem substantiæ.

An verum sit, & in quo sensu: Secundas substantias significare Quale quid.

QVòd secundæ substantiæ, non significent Quale quid, vt Aristoteles docet: duobus argumentis probo. Primo, quia duo tantùm possunt considerari in nomine aliquo; ex quibus intelligatur significare, Quid, vel Quale quid: nempe, res significata: an sit Substantia, vel Qualitas: & modus eam significandi. Nomina secundarum substantiarum ex parte vtriusque significant Quid: hoc est, Substantiam: & non Quale quid: ergo falsum est, Quale quid significare. Probatur minor: quia ex parte rei significatæ, substantiam significant: & etiam ex parte modi: cùm sint nomina substantiua, significantia rem per modum subsistentis.

Secundò: Ex modo significandi, sumitur modus prædicandi: ergo si secundæ substantiæ: quæ sunt genera, & species, significant Quale quid: sequitur, quòd prædicentur de primis in Quale quid. Consequens est falsum, ergo & antecedens. probo minorē, auctoritate, & ratione: nam Porphyrius cap. de genere, & specie docuit expresè; *Genus, & speciem prædicari in Quid.* Et ratio ipsa coniunxit:

iunxit: quia ad interrogationem factam de specie, per Quid: respondemus, per genus; & ad interrogationem factam de indiuiduo, per speciem, vt si inquiras, quid est homo? respondemus esse animal: & si inquiras, quid sit Petrus? Esse hominem: ergo vtraque secunda substantia prædicatur in Quid: & non in Quale quid.

Circa sensum huius proprietatis, diuerso modo loquuntur auctores: & primus modus dicendi, est Alberti Magni, tract. 7. prædicamentorum, cap. 8. vbi inquit: *Genera, & species, quæ sunt secundæ substantiæ, ratione naturæ genericæ, significare Quid: sed propter differentiam, quã species continet actu, & genus potentia: significãt Quale: & ideo ratione vtriusque, Quale quid: & hunc fuisse sensum Arist.*

Hic tamen modus dicendi, hoc argum. probatur falsus: Si Genus, & Species, ratione vtriusque partis essentialis, significãt Quale quid: ergo prædicantur in Quale quid, contra sententiam Porphyrij: qui sciens speciem continere genus & differentiam, & genus differentiam, docuit expresse: *vtrumque prædicari in Quid*: & non in Quale quid, & est contra rationem: quia si prædicarentur in Quale quid: non distinguerentur à prædicabili differẽtiæ. Ideo hanc sententiam meritò refutauit Caiet. cap. præsenti.

Ipse verò Caiet. secundum modum dicendi proponit; duo distinguens in genere, & specie nempe naturam genericam, aut specificam; quæ denominatur genus: & secundam intentionem: à qua denominantur: & propter naturam genericam, atque specificam; quæ sunt substantiæ, significant Aliquid: sed propter secundam intentionem: quæ est accidens, & modum habet qualitatis: sicut albedo: & color, significant Quale: & ideo propter vtramque significant Quale quid.

Sed hic modus dicendi, non est minùs falsus: quàm primus: quod sic probo: Secundæ substantiæ significant Quale, ratione secundæ intentionis: quæ est accidens: ergo significant Quale accidentale: sicut album, significat Quale, ratione albedinis: & ideo Quale accidentale. Ex quo sequitur: quòd prædicentur de primis substantiis, in Quale accidentale, & ideo prędicatione quinti prædicabilis, quod est absurdum. Et si aliquis pro Caiet. respondeat: significare Quale accidentale: sed circa substantiam quæ naturæ generis, & speciei denominatæ, substantiales sunt. Non satis facit solutio: quia etiam album, significat qualitatem circa substãtiam: cùm subiectum, cui inhæret albedo, substantia sit: ergo eodem modo significant Quale, ac album, aut coloratũ: sed hæc prædicantur in Quale accidentale: ergo etiã secundæ substantiæ de primis.

Pro solutione igitur huius dubij, & argumentorum, notandum est, Quale quid, duobus modis accipi posse: Proprio, & Communi. Et cùm vtroque modo sumatur: per similitudinem ad veram qualitatem: quæ est forma accidentalis, quarti prædicamenti: ex

propria,

propria, & communi similitudine ad illam, accipiendus est vterque modus: nam Qualitas duo habet. Primum habet inhærere subiecto; à quo abesse potest, ipsumque circumstare, ac tali modo determinare; vt ad interrogationem de ipso factam, per Quale, propriè respondeamus per illam. Et hæc est ratio propria eius; cui assimilatur differentia quæ ad genus comparatur tanquam ad potentiam; extra cuius rationem est; & cui adesse, & abesse potest: & ideo tanquam determinans genus, ad constitutionem speciei: per modum adiacentis, adiectiuo nomine significata, prædicatur de specie: & hoc est assimilari qualitati, secundùm propriam rationem eius. Aliud habet Qualitas, commune cum cæteris accidentibus; quòd à subiecto determinetur, quantum ad actualem eius inhærentiam; & aliquo saltem modo, quantum ad indiuiduationem: & secundæ substantiæ assimilantur qualitati: secundùm hanc rationem communem, & impropriam consideratæ: quia sunt quasi communes conceptus, & communes formæ: quæ determinantur, quantum ad subsistentiam, & indiuiduationem, à primis substantiis; in quibus subsistunt: & propter hanc similitudinem docuit Aristoteles non significare Hoc aliquid; hoc est, substantiam singularem, & subsistentem; aduersus Platonem; qui *substantias ponebat separatas à singularibus, & extra illa subsistentes*: sed significare Quale; ita vt sint quasi formæ abstractæ à singularibus, solùm per intellectum: & ab eisdem determinabiles; quantum ad subsistentiam, & indiuiduationem, ad modum accidentalium: & quia verè sunt substantiæ, significare Quale quid. Deinde, cùm ratio substantialis conueniat eis propriè; ratio verò qualitatis: solùm per similitudinem, in ratione communi, & impropria qualitatis nominibus substantiuis significantur: prædicata quidditatiua appellantur: & in Quid, non in Quale quid, sicut differentia, dicuntur prædicari: quia differentia, similitudinem propriam habet cum qualitate: secundæ verò substantiæ, eidem secundùm communem, & impropriam rationem assimilantur: & ideo non prædicantur in Quale quid: quia modus specialis prædicandi, ex propria ratione: non ex communi sumi debet. Et hæc est ratio propter quam Arist. docuit, *Secundas substantias significare Quale quid: & non prædicari, in Quale quid.*

Ad primum argumentum in principio positum; Concedendum est totum, quod assumit: sed distinguendum consequẽs; dum infertur non significare Quale quid: nã si de proprio Quale quid intelligatur, verum est: si de improprio, falsum. Itaque bene stat simul, significare Quid simpliciter propter rem significatam, quæ est substantia, & propter modum significandi nominum substantiuorum, & significare etiam Quale improprium, propter quandã similitudinem cũ qualitate: & ideo quodã modo Quale quid. 51

Ad

Ad secundum, distinguenda est maior: nam ex modo significandi proprio, sumitur modus prædicandi, non ex improprio: & quia secundæ substantiæ, propriè significant Quid, & quadam ratione communi, & impropria Quale quid, potiùs prædicantur in Quid, quàm in Quale quid.

DVBIVM TERTIVM CIRCA quartam proprietatem substantiæ.

An verum sit, substantiam non habere contrarium.

52 IN hac proprietate substantiæ, videtur Arist. sibi contrarius: quod ita probo: Nam 1. l. Physicorum tex. 50. asserit. *Principia, ex quibus substantia generatur, & componitur, esse contraria: imò esse prima contraria: & in vno quoque genere, seu prædicamento, esse vnam contrarietatem: & ideo in substantia, quæ vnum genus est, vnam contrarietatem reperiri*: falsum est ergo, quod capite præsenti docet, *Proprium esse substantiæ non habere contrarium.*

Et ratione probatur, quòd substantia habeat contrarium: nam elementa contraria sunt, vt ignis, & aqua, aër, & terra, & tamen sunt substantiæ quædam. Et si respondeas: Elementa esse contraria, non vt sunt substantiæ: sed ratione primarum qualitatum, quæ sunt accidentia eorum: vt ratione caloris, & frigoris, humiditatis, & siccitatis: Contra hoc est, quòd qualitates istæ, procedunt ab ipsa substantia elementorum; ergo ab ea accipiunt contrarietatem: quare primò erit in substantia, & per participationem ab ea, in accidentibus.

Pro huius dubij solutione, notandum est: *Quatuor esse genera oppositionis*, vt docet Aristoteles in hoc libro, capite de oppositis, & 5. Metaphysicæ, cap. 10. Vna est oppositio priuatiua, inter formam, & priuationem, vt inter lucem, & tenebras: Alia contradictoria, inter affirmationem, & negationem: vt inter hominem, & non hominem, seu inter propositionem affirmatiuam, & negatiuam: Tertia, relatiua, vt inter patrem, & filium: Quarta denique contraria, vt inter calidum, & frigidum: quæ explicanda est, cùm de ea sit dubium, an reperiatur in substantia.

Contrarietas duobus modis accipitur. Primò, sub ratione Cõmuni, & impropria, pro quacunque oppositione. In qua acceptione, contraria appellamus, quocunque modo opposita. Secundò; Propriè pro vltimo tantùm genere oppositionis, ex quatuor enumeratis. Cuius talis definitio colligitur, ex Aristot. locis citatis: *Contraria sunt, quæ sub eodem genere, maximè distant, & ab eodem subiecto, mutuò se expellunt.* Vt calidum, & frigidum, sub genere qualitatis, maximè distant: hoc est, quasi extrema sunt, & à corpore, in quo vnum inhæret, expellitur aliud: vt ab aqua, in qua

in qua est frigiditas, expellitur calor. Duas igitur conditiones, ad propositum necessarias, debent habere contraria. Primam, quòd sint formæ positiuæ:quia sunt species eiusdem generis. Secundam, quòd respiciant idem subiectum,in quo vtraque inhærere potest,& aliam ab eo expellere.

53 Ex quibus intelligitur; Primò, quòd ex quatuor generibus oppositionis,tria reperiuntur in substantia:nempe,Priuatiua quia substantia, dum generatur, fit ex priuatione sui:vt homo, ex non homine:id est,ex materia, in qua est priuatio animæ rationalis.Contradictoria, vt inter hominem, & non hominem: Relatiua, vt inter Petrum & Ioannem, quatenus sunt eiusdem speciei. Sola oppositio contraria, ei repugnat, propter perfectionem suæ naturæ: quia cùm substantia tam perfectæ naturæ sit, vt ei debeatur subsistentia per se, repugnat ei, quòd sit forma inhærens subiecto: & ideo, quòd cùm alia forma se expellat ab illo, vt in definitione contrariorum dicitur: nec in tota latitudine sui prædicamenti potest talis imperfectio reperiri:Et hoc est potissimum fundamentum huius proprietatis, quam ei tribuit Aristoteles.

54 Secundò intelligitur, quonam modo concedendum sit,substantiam habere contrarium, & quo etiam modo negandum: nam de impropria contrarietate, pro quacumque oppositione concedendum est: de propria verò, pro vltimo tantum genere oppositionis suprà posito, negandum. Et quia quarta proprietas, intelligitur ab Arist. solùm de propria, verissima est eius sententia, *Quòd substantiæ nihil sit contrarium.*

55 Pro solutione argumentorum notandum est, quòd inter oppositiones, prima, & quasi fundamentum cæterarum, est priuatiua, quæ in quocunque genere,& prædicamento reperitur:nam ex duabus differentiis oppositis, per quas diuiditur genus, vna se habet respectu alterius, tanquam priuatio: quia imperfectior est illa: & ideo quasi priuatur perfectione alterius, vt in differentiis,per quas diuiditur viuens, in sensibile, & in insensibile: & animal in rationale, & irrationale, patet: nam insensibile, quasi priuatio sensus intelligitur: & irrationale, quasi ratione carens. Quòd verò sit fundamentum aliarum, probatur: quia substantia est fundamentum aliarum rerum, inter quas reperiuntur aliæ oppositiones; sed priuatiua oppositio, reperitur in prima generatione eiusdem substantiæ: quia quælibet substantia generatur, ex priuatione sui in materia: vt homo ex non homine, & ex consequenti, quæcunque alia generantur, vel fiunt, ex sui priuatione fieri intelliguntur: vt calidum ex non calido, hoc est, ex priuatione caloris in subiecto, in quo, & ex quo fit. Vnde sequitur, quòd sicut priuatiua oppositio est prima, & fundamentum aliarum, ita substantia, in qua primò reperitur, est quasi radix, à qua procedunt omnes oppositiones

sitiones: quæ ideo primò reperiuntur in ea formaliter quidem, priuatiua, contradictoria, & relatiua: contraria verò, non formaliter, sed solùm virtualiter: quia formalis repugnat perfectioni eius.

Ex hac doctrina, facilè soluuntur argumenta: nam testimonia Aristot. loquuntur de contrarietate, sub ratione communi, & impropria, pro quocunque genere oppositionis, sed præcipuè pro oppositione priuatiua: de qua intelligitur: quòd principia generationis substantiæ, sint contraria: & quòd prima contrarietas, reperiatur in substantia: hoc est, prima oppositio quæ est priuatiua. Dum verò substantiam asserit, in hoc prædicamento, non habere contrarium: loquitur de contrarietate propria, vt expositum est.

56 Ad argum. Respondetur, distinguendo antecedens: nam elementa ratione substantiæ, non sunt formaliter, nec propriè contraria, sed ratione qualitatum. Et dum dicitur; Qualitates procedere à substantia concedendum est, sed distinguendum consequēs: quòd in substantia, primò reperiatur vera contrarietas: nam virtualiter reperitur, tanquam in prima radice, à qua procedit, non formaliter. Aristoteles verò dum negat in hac proprietate quarta, *substantiam habere contrarium*, de formali intelligit, non de virtuali: quia hæc non dicit imperfectionem, repugnantem naturæ substantiali, illa verò cum eius perfectione pugnat.

DVBIVM QVARTVM CIRCA vltimam proprietatem substantiæ.

An solis primis substantiis conueniat esse susceptiuas contrariorum: vel etiam secundis, & accidentibus.

VLtimam proprietatem substantiæ, dixit Aristoteles esse, *Quod vna numero cùm sit, contraria possit in se suscipere.* Et cùm sola prima substantia, sit vna numero, secundæ verò, vnitatem tantùm specificam, & genericam habeant, ei soli videtur attributa ab Aristotele, ita vt secundis non conueniat, & multò minùs accidentibus, sed primæ substantiæ, quarto modo: hoc est, omni, soli, & semper.

57 Sed videtur, nec omnibus primis substantiis conuenire, nec solis, sed etiam accidentibus: nam propositio accidens est; & tamen eadem permanens, nunc est vera, si res ita se habeat, vt per eam enunciatur, postea verò falsa, si res mutetur; ergo suscipit contraria. Probatur consequentia: quia veritas, & falsitas contraria sunt. Nec videtur satisfacere solutio, quam tribuit Aristoteles huic argumento, dicens; *Suscipere contraria, idem esse, ac mutari de vno ad alterum*: quod verò mutatur, mutationem ipsam in se recipit, atque etiam terminum eiusdem mutationis: vt quod mutatur,

mutatur, dum fit calidum ex frigido, vtrumque in se recipit: sed propositio non mutatur, dum fit vera ex falsa, sed solùm mutatur res, & ex eius mutatione, fit propositio vera, aut falsa: & ideo non dicitur suscipere contraria: hæc inquam solutio non satisfacit argumento, quod ita probo: Veritas, & falsitas formalis, aut complexa, non est formaliter in rebus, sed virtualiter tantùm, vt in causa: quia causant in intellectu: in hoc verò, reperitur formaliter, vt enunciante, aut iudicante: nec reperitur, nisi media propositione mentali, per quam enunciat; ergo in propositione mentali, aut in intellectu, per eam enunciante reperitur veritas, & falsitas, tanquam in subiecto, quod formaliter mutatur, dum propositio fit falsa ex vera: quare necesse est concedere, quòd suscipiat contraria, cùm per veram sui mutationem ea suscipiat. Sed intellectus, & propositio mentalis, sunt accidentia; ergo accidentibus conuenit suscipere contraria, & non solis primis substantiis. Quod etiam de quantitate verum est: nam accidentia corporea, verè contraria, priùs in quantitate recipiuntur, quàm in substantia: vt calor, & frigus; ergo quantitas etiam vna numero cùm sit, erit susceptiua contrariorum.

Iam quòd non conueniat omnibus primis substantiis, probatur: quia substantia spiritualis, vt Angelus, non suscipit in se vlla contraria: imò nec substantia corporea incorruptibilis: qualis est cœlum: ergo non omnis substantia prima est susceptiua cōtrariorum. Antecedens probatur: quia contraria disponunt subiectum, in quo sunt ad corruptionem, vt calor, & frigus: sed Angeli, & corpora cœlestia, sunt incorruptibiles substantiæ; ergo non sunt capaces contrariorum. Probatur antecedens: quia contrariæ qualitates, disponunt subiectum ad diuersas formas substantiales; vt calor ad formam ignis & frigus, ad formam aquæ: sed diuersæ formæ substantiales non possunt simul esse in eadem materia, vel subiecto, nec vna expelli ab eo, nisi per corruptionem compositi; ergo contraria ordinantur ad corruptionem eius; quare non possunt esse in subiecto incorruptibili. 58

Vt hoc dubium plenè soluatur, tria sunt determinanda. Primum: An hæc proprietas conueniat solis substantiis vel etiam accidentibus. Secundum: An dato, quod conueniat solis substantiis, conueniat, non solùm primis, sed etiam secundis. Tertium: An si solis primis conueniat, quibusdam tantùm conueniat, vel etiam omnibus: & ex determinatione horum trium colligi poterit, An sit proprietas hæc substantiæ, quarto modo ei conueniens. 59

Pro solutione primi notandum est, Primam substantiam duo habere, quorum ratione conuenit illi hæc proprietas. Primum est, *quòd sit hoc aliquid*, (vt verbis Arist. vtamur) hoc est, substantia singularis, & per se subsistens, & ideo independens ab aliis. Secundum;

dum: quòd sit primum subiectum omnium accidentium: & ratione primi, conuenit illi esse vnam numero, manentem sub diuersis accidentibus: ratione secundi, quòd sit contrariorum susceptiua: Nam contrariè opposita, accidentia sunt; & ideo ratione vtriusque conuenit illi integra proprietas, nempe, vt vna numero cum sit, contraria in se suscipiat: sed cùm neutrum conueniat accidentibus, (vt notum est) nec potest eis conuenire eadem proprietas.

60 Ad arg. vero de propositione; Respondetur hæc distinctione Propositio duplex est, Vna vocalis, aut scripta, & mentalis alia: & de vocali, & scripta, euidens est, non recipere in se veritatem, aut falsitatem formalem: sed solùm est in eis veritas, tanquam in signo: quod est, esse per solam denominationem extrinsecam: vnde licèt transeant de veritate in falsitatem, non per sui mutationem id fit, quia non recipiunt hæc accidentia in se formaliter, sed solùm per mutationem rei; vnde nec suscipiunt in se contraria. De mentali verò negari non potest, quin contineat in se veritatem, aut falsitatem formalem, cùm formaliter repræsentet rem, sicuti est, aut sicut non est; nec etiam negari potest, quin in intellectu iudicante sit veritas formaliter: sed adhuc sic, non dicitur propositio mentalis, aut intellectus iudicans, suscipere contraria: quia non est principale subiectum veritatis, aut falsitatis, sed medium, per quod ista recipiuntur in anima, & adhuc, nec sic sunt tanquam medium contraria suscipiens ratione sui, aut virtute propria: & ex consequenti, nec ea habent simpliciter: sed virtute substantiæ, cuius accidentia sunt: & ideo substantia sola est, quæ tanquam præcipuum subiectum, propriaque virtute suscipit contraria, non accidentia.

61 Circa secundum; An proprietas hæc conueniat secundis substantiis, Caiet. cap: præsenti, ait, hanc particulatem, (vnam numero) distinguendam esse: nam vel à parte subiecti ponitur, vel à parte prædicati: & à parte subiecti positam, hunc sensum efficere; Proprium est substantiæ, quæ est vna numero, esse contrariorum susceptiuam, in quo euidens est, soli primæ substantiæ conuenire: quia sola est vna numero. Si verò ponatur à parte prædicati, talis erit sensus: Proprium est substantiæ, vt seruata vnitate numerica, possit contraria suscipere: & sic intellectam proprietatem, etiam est euidens, conuenire secundis substantiis: quia seruata vnitate numerica, quam habent in primis, contraria suscipere possunt: vt homo seruata vnitate numerica, quam habet in Petro, potest suscipere calorem & frigus. Hoc etiam modo, intelligitur proprietas hæc ab aliis expositoribus, vt Alberto Magno, Simplicio, & Villalpando; dicuntque sic esse locutum Aristotelem: vt hanc proprietatem communem esse omnibus substantiis efficeret,

Alij verò, negant posse secundis substantiis accommodari, vt Ammonius & Cant. in expositionibus huius capitis.

Sed nostra Sententia est, hac distinctione respondendum esse. 62 De hac proprietate substantiæ, duobus modis loqui possumus. Primo, in eo sensu, in quo locutus est Arist. Secundo, sine vlla limitatione verborum. Et si primo modo loquendum est, solis primis substantiis conuenit hæc proprietas, secundis verò nullo modo, probatur hoc contra Caiet. Primò Arist. asserit, *Maximè proprium esse substantia, vna numero cùm sit, contraria suscipere posse*; ergo proprietas hæc non potest conuenire substantiæ, nisi sit vna numero; sed secunda substantia, neque in se, neque in prima substantia, habet vnitatem numericam, ergo nullo modo ei conuenit. Probatur minor. Secunda substantia in se consideratur, vt est abstracta à prima: sed, vt abstracta à prima, non est vna numero cùm sit communis omnibus primis substantiis, sed solùm vna genere, aut specie; ergo non conuenit ei hæc proprietas. Cæterùm, vt est contracta ad primam, est quidem vna numero, non tamen est secunda substantia, sed prima: quia homo, vt est contractus ad Petrum realiter & formaliter, est hic homo: sed hic homo formaliter, est singularis homo: ergo formaliter prima substantia, & nullo modo secunda. Quare idem est dicere, quòd secũdis substantiis conueniat hæc proprietas, vt habent vnitatem numericam in primis; ac dicere, quòd solis primis conueniat.

Secundò probatur, ex definitione secundarum substantiarum; quæ ita habet: *Secunda substantia sunt genera, & species: quibus prima substantia insunt*. Sed non sunt genera, & species: vt sunt contractæ ad primam, vel vt in ea habent subsistentiam: sed in quantum considerantur, ab eadem abstractæ: sub hac autem consideratione, repugnat eis conuenire; cùm non habeant vnitatem numericam: ergo secundis substantiis: vt sunt secundæ substantiæ, non potest accommodari hæc proprietas; vt ab Arist. assignata: sed idem fuit dicere: *Proprium esse substantia: vt vna numero cùm sit, contraria possit suscipere*: ac excludere ab hac proprietate, secundas substantias.

Si verò accipiatur eadem proprietas, secundo modo, sine vlla 63 limitatione verborum, scilicet ita, vt dicamus maximè proprium esse substantiæ, suscipere contraria; conuenit omni substantiæ, eodem modo, atque proprietas substandi, sed analogicè: hoc est, per se primo, & ratione sui, primæ: secundis verò, non nisi cum dependentia, & attributione ad illam.

Circa tertium: An proprietas hæc conueniat omnibus primis substantiis: non conueniunt omnes: Sed primus modus dicendi est: Solis primis substantiis corporeis, & corruptibilibus conuenire: propter argumentum à nobis factum in principio: ita Porphyrius,

phyrius,& Ammonius, in explicatione huius proprietatis.

64 Secundus modus dicendi eſt, communis omnium aliorum Interpterum; Quod omnibus primis ſubſtantiis conueniat. Et ita tenendum eſt. Sed duo ſunt breuiter notanda,vt intelligatur. Primum; Quòd Ariſt. non loquitur de ſolis contrariis ſtrictè acceptis;qualia ſunt primæ,& ſecundæ qualitates:nam veritas, & falſitas,non ſunt ita propriè contraria, de quibus loquitur in textu, negans;*quod propoſitio dicatur eas ſuſcipere*:ſed loquitur de contrariis, vniuerſalius. Secundò notandum eſt; Quòd vt proprietas hæc conueniat alicui ſubſtantiæ, non eſt neceſſarium eam ſuſcipere omnia contraria:ſed ſufficit aliqua poſſe ſuſcipere, ſecundùm conuenientiam ſuæ naturæ. Vnde ſatis eſt,vt corpora Cæleſtia ſint ſuſceptiua contrariorum, quòd poſſint ſuſcipere motus contrarios, vnum ab Oriente in Occidentem, alterum ab Occidente in Orientem: Aut motum augmenti, & decrementi circa lucem:quos conſtat ſuſcipere Lunam à Sole. Sufficit etiam; quòd Angeli poſſint ſuſcipere veritatem & falſitatem,medio intellectu, & bonitatem,& malitiam moralem, media voluntate, & actibus eius;vt dicantur eſſe primæ ſubſtantiæ ſuſceptiuæ contrariorum.

65 Ad arg.verò; Diſtinguendū eſt antecedens: quia contraria duplicia ſunt. Propria quidem,vt primæ,& ſecundæ qualitates, quæ ad corruptionem ſubiecti ſolent diſponere:alia minus propria,nō reſpicientia corruptionem ſubiecti:& licèt Angeli,& corpora cæleſtia,non poſſint ſuſcipere contraria illa priora & propria: quia neque corrumpi poſſunt; ſuſceptiua tamen ſunt aliorum contrariorum:& hoc ſufficit:vt proprietas hæc illis conueniat: quia non de ſolis primis contrariis intelligitur ab Ariſt.ſed de his,vel aliis.

Ex his, quæ dicta ſunt, ſequitur hanc proprietatem vltimam ſubſtantiæ,conuenire primis ſubſtantiis, quarto modo:quia omni primæ ſubſtantiæ, ſoli, & ſemper conuenit. Et ideo Ariſt. dixit; *Maximè proprium eſſe ſubſtantiæ: vt vna numero cùm ſit, contraria ſuſcipere poſſit*:vt ſignificaret, alias proprietates non conuenire ei quarto modo:ſed accidentibus eſſe communes: hanc ſolis primis ſubſtantiis:*cum quibus conuertitur*.

CAPVT VI.

Continens prædicamentum quantitatis.

TEXTVS ARIST.

Quantum autem,alud quidem eſt diſcretum: aliud autem continuum.

Breuis expoſitio textus.

1 POſt ſubſtantiam, ſtatim diſputat Ariſtoteles de quantitate: quia inter accidentia corporea, primum eſt, proximè conſe-

quens naturam eiusdem substantiæ, & medium, quo illi cætera inhærent. Et intentum eius est explicare naturam quantitatis. Diuiditur autem caput hoc in tres partes. In prima, diuidit quantitaté, tribus diuisionibus; ex quibus colligit numerum specierum quantitatis. In secunda, explicat singulas species. In tertia, enurat tres proprietates eiusdem quantitatis.

Prima diuisio quantitatis, non assignatur expressè ab Arist. sed præsupponitur, & insinuatur: nam eo ipso, quòd agit de Quantitate per se præsupponit diuisionem eius, in Quantitatem per se, & Per accidens. Quantum per se, est illud: quod à se habet partes extensionis; vt linea, aut superficies: Quantum per accidens, est, quod non habet à se extensionem: sed ab alio extenditur: vt album dicitur quantum per accidens: quia albedo, non habet à se partes extensas: sed eas accipit, à superficie illius corporis, in quo extenditur.

Secunda diuisio est, (licèt tertio loco ponatur ab Aristot.) Quantum aliud est Continuum, aliud Discretum. Cōtinuum est, cuius partes copulantur termino communi: vt partes lineæ, copulantur punctis. Discretum verò, cuius partes non copulantur termino communi: vt numerus, discreta quantitas est: quia vnitates, coniunguntur aliquo termino: sed separatæ permanent.

Tertia diuisio, Quantum, aliud habet Positionem partium in continuo: aliud non habet talem positionem. Positio autem in continuo, duplex est: Vna, quam habent partes quantitatis, in ordine ad locum: ratione cuius dicitur aliquid, sedere, iacere, aut stare. Et hæc Positio partium, non pertinet ad hoc prædicamentum: sed ad prædicamentum Situs: alia est Positio, quam habent partes, non in ordine ad locum, sed inter se, secundùm quam vna dicitur anterior, alia posterior: vna dextra, alia sinistra: vna sursum, alia deorsum: & hæc est propria huius prædicamenti: secundùm quam intelligitur diuisio, quæ ait: Quibusdam quantis id cōuenire: aliis non. Duæ sunt enim conditiones necessariæ, vt quantum aliquod dicatur habere positionem in continuo. Prima, quòd continuum sit. Secunda, quòd sit permanens. Et defectu primæ conditionis: nulla species quantitatis discretæ, habet talem positionem. Defectu secundæ, ex quantitatibus continuis, tempus non habet positionem: sed reliquæ quatuor illam habent: vt linea, superficies, corpus, & locus; quia habent vtramque conditionem. 2

Species quantitatis continuæ sunt quinque: *Linea, Superficies, Corpus, Tempus, & Locus*: Species verò quantitatis Discretæ, duæ tantùm: nempe *Numerus, Oratio*. Sed probatur de singulis: quòd sint species quantitatis: vel si hoc notum sit de aliquibus. Probat Arist. saltem, quòd sint quantitates continuæ, vel discretæ; & incipit à Numero, de quo non probat esse quantitatem: quia per se est no- 3

est notum; sed quòd sit quantitas discreta, hac ratione probat: Quantitas discreta est, cuius partes non copulantur termino communi: sed partes numeri quæ sunt vnitates, non copulantur aliquo termino communi, sed separatæ manent: ergo numerus est quantitas discreta.

De Oratione verò vtrumque probat, & esse quantitatem, & esse discretam: quia neutrum est per se manifestum. Probat quòd sit quantitas, hoc arg. Longum & breue, sunt passiones quantitatis, sed oratio mensuratur syllaba longa, & breui (loquitur enim de sola vocali, quia hæc sola potest esse species quantitatis) ergo est quantitas. Quòd verò sit quantitas discreta, probat, sicut probauerat de numero: quia partes orationis quæ sunt syllabæ, non copulantur termino communi, sed separatæ manent.

4 De continuis etiam, probat eodem modo: & primo de Linea, Superficie, & Corpore, quòd sint quantitates continuæ (præsupposito tanquam manifesto, quòd sint quantitates) hac ratione: Quantitas continua est, cuius partes copulantur termino communi, sed partes harum trium specierum, copulantur termino communi: ergo sunt quantitates continuæ. Minorem ita probat: Linea, est longitudo sine latitudine, cuius partes copulantur punctis: Superficies, est longitudo, & latitudo, sine profunditate; cuius partes copulantur lineis: & Corpus, est longitudo, latitudo, & profunditas; cuius partes copulantur superficiebus: ergo partes harum trium specierum copulantur termino communi.

De Tempore verò, & Loco, supponit tanquam manifestũ quòd sint quanta, & probat, quòd sint continua: de Tempore quidem hac ratione: Partes temporis, quæ sunt præsens, præteritum, & futurum, copulantur instanti: ratione cuius fiunt vnum tempus: ergo tempus est quantum cõtinuum. De Loco verò hoc modo: Locus, ita continet corpus locatum, vt aqua arborem; vt partibus eiusdem locati, correspondeant partes loci: sed partes locati, cùm sit corpus, copulantur termino communi: ergo etiam partes loci: & ita erit locus quantitas continua, sicut corpus locatum.

Prima proprietas quantitatis est, *Non habere contrarium*; vt bicubitum, aut tricubitum, quæ sunt quantitates, nullum habent contrarium: & hæc proprietas, communis est quantitati cum substantia, vt cap. præcedenti docuit Aristoteles.

Secunda proprietas est, *Non suscipere gradus intensionis, aut remissionis*: aut quod aliis verbis dicitur; *non suscipere magis, & minus*: sicut suscipit calor, quem dicimus esse intensum, secundùm duos, aut tres gradus: non est enim vnum tempus magis tempus, quàm aliud: quia nec habet plures gradus perfectionis: & sic de cæteris speciebus quantitatis. Hæc etiam est communis proprietas quantitatis, cum substantia, & aliis: & ideo non conue-

nit quarto modo quantitati, ficut nec prima.

Tertia proprietas quantitatis est; *Quòd secundùm eam res dicantur aquales, & inaquales*; vt duo corpora, quæ verè sunt substantiæ: si habeant eandem longitudinem,dicuntur æqualia, sed ratione quantitatis:quia longitudo quãtitas est:& hæc proprietas conuenit quarto modo quantitati, qui conuenit omnibus speciebus eius,solis,& semper.

QVÆSTIO I.

In quonam sit ponenda essentialis ratio quantitatis.

PRima opinio, ponit *Rationem essentialem quantitatis in mensura*:hoc est, in eo, quòd quælibet quantitas sit mensurabilis per alteram; vel saltem suis partibus mensuretur,atque etiam sit aliarum rerum mensura. Et potest probari testimonio Arist. qui 4.lib. Physicorum, agens de tempore, quod est vna species quantitatis; illud definit, dicens: *Esse numerum, seu mensuram motus secundùm priùs,& posterius.* 6

Probatur etiam ratione:quia species quantitatis,debent distingui per rationes essentiales; sed quædam sunt, quæ non possunt distingui, nisi per rationem mensuræ: ergo hæc erit ratio essentialis quantitatis. Probatur minor:In loco, & superficie,quæ non distinguuntur, nisi ex eo quòd superficies est mensura extrinseca corporis continentis,in quo est,vt aëris,aut aquæ:& locus est superficies extrinseca corporis contenti: hoc enim modo considerata, habet rationem loci Hæc sententia attribuitur D. Tho. opusc.53.de natura loci,in fine.

Secunda opinio,est Scoti in prædicamentis, qu.17. & 5.Meta. qu.9. vbi *Essentiam quantitatis* asserit, *esse diuisibilitatem in proprias partes integrantes:* ita etiam Anto.Andr.5.Meta.qu.10.Capr. in 1.d.3 q.1 Sonci.5.Met.q 12.Iauel.q. 10. & eadẽ tenere videtur D.Tho.lect.15.eiusdem lib.& in 1.d.19.q.1.ar.1.ad 1.Probat eam Scot.testimonio Arist.& ratione.Arist enim 5.lib.Meta.c.13. definit Quantum;*Quòd sit diuisibile in ea,quæ insunt*:hoc est,in proprias partes integrantes; ex quibus componitur:sed definitio illa explicat essentiam quantitatis; ergo hæc erit ratio diuisibilitatis.

Ratione verò: quia omnes distinguunt species quantitatis, per diuisibilitatem:dicentes,diuisibile secundùm vnam dimensionem longitudinis, esse lineam; secundùm duas dimensiones,longitudinis,& latitudinis,superficiem:& secundùm tres diuisiones,longitudinis,latitudinis, & profunditatis, corpus: sicque de cæteris, secundùm proprias rationes diuisibilitatis: sed distinctio specifica,debet esse essentialis:ergo distinguuntur essentialiter;per diuisibilitatem:quare hæc erit ratio essentialis quantitatis. 7

Tertia opinio, negat *Essentiam quantitatis esse mensuram*, aut diuisibi

diuisibilitatem:sed eam ponit,in extensione partium:quæ est,vnā partem esse extra aliam.Ita Duran.in 1.d.34.qu.1.nu.26. Niphus 5.Meta.qu.9.Sotus,& Toletus,qu.1.huius prædicamenti, Canterus in expositione textus, Fonseca 5.Meta.cap.13. qu.1.sect.3. Et hæc est probabilior sententia.

Sed non eodem modo explicatur ab omnibus. Pro eius tamen intelligentia, notanda est prima distinctio quantitatis: quam tradit D.Thom.1.p.qu.42.art.1.ad 1 acceptam ex D.Augu. 6.lib. de Trinitate, cap.8 circa medium: *Quantitas,alia est Molis, alia Virtutis*: *Quantitas Molis* est, quæ in substantia corporea inhærens, partes eius sic facit extensas vt molem, aut magnitudinem eis tribuat. *Quantitas Virtutis*, est perfectio essentialis cuiuscunque rei, secundùm quam magna dicitur, vel parua:id est, in maiori,vel minori gradu perfectionis constituta: vt Angelus dicitur maior homine, & homo maior leone: quia essentialiter perfectior. Hæc autem quantitas virtutis, seu perfectionis, ad omnia prædicamenta pertinet:ideo non agimus modò de illa:sed solùm de quantitate molis,quæ constituit hoc prædicamentum. Et eam definit Arist.5.lib.Meta.cap.13.his verbis: *Quantum est diuisibile in ea,quæ insunt, quorum vtrumque, aut singulum, vnum quid, aut quodquid,aptum est esse.*

8 Sic autem explicanda est definitio; vt *Diuisibile*, appelletur. *Quantum*, ad differentiam punctorū, & aliorum indiuisibilium: & in ea, quæ insunt, diuisibile dicitur,id est, in partes integrantes,ex quibus componitur:quæ ideo formaliter ei insunt, & non solùm virtualiter, sicut elementa dicuntur esse in mixto, ex eo solùm,quòd virtutes eorum,vt calor,frigus,humor, & siccitas, in mixtis sunt, non tamen elementa ipsa secūdùm formas substantiales: & ideo non dicuntur esse in eis formaliter.Quorum vtrūque,si duas partes habeat,vel certè duas medietates,in quas diuidi solet quodlibet continuum: vel vnumquodque, si plures. Sic autem in eas diuiditur,vt post diuisionem,quælibet possit separata ab eo existere,per se. Gratia exempli:Lignum vnius palmi, diuisibile est in duas medietates:ita,vt quælibet earum, facta diuisione,existat iam per se,& independenter à toto:in quo distinguitur continuum à toto Physico, quod componitur ex materia, & forma,tanquam ex partibus,& à toto Meta.quod componitur ex genere, & differentia; ita tamen, vt non posset diuidi in has partes, potentes per se separatas existere naturaliter:quia nec forma materialis,sine materia:nec materia sine forma, materialiter esse potest. De partibus igitur integrantibus intelligitur definitio, dum dicitur:*Continuum esse diuisibile in ea,quæ insunt.*

9 Secundò notandum est, *Partes integrantes* esse in duplici differentia. Quædam sunt substantiales, aut entitatiuæ: quæ potiùs

dicuntur partes entitatis; quàm extensionis:& has dicunt plures, habere ex se substantiam, & accidentia corporea; & non recipere eas à quantitate. *Aliæ sunt partes molis*, aut *magnitudinis*; quæ vocantur partes extensionis: quia ex propria natura sunt occupatiuæ loci:& sicut quælibet est distincta ab alia; ita cuilibet debetur distincta pars loci: ita vt non possint plures occupare eandē partem loci; nec in ea esse simul cum alio corpore; aut parte eius. Gratia exempli: Duæ medietates digiti, sunt diuersæ partes extensionis; quia quælibet nata est occupare distinctam partem loci: ita, vt nec possit naturaliter occupare simul eandem partem loci cum alia, nec etiam cum alio corpore, aut parte eius:& hanc extensionem partium vocamus *molem*, vel *magnitudinem*, quàm sola quantitas habet,& eam tribuit substantiæ,ac cęteris accidentibus corporeis:& in extensione molis, dicimus consistere essentiam quantitatis. Quæ aliis verbis explicari solet sic; nempe extensionem quantitatis esse; habere partem extra partem, vel vnā partem extra aliam non secundùm entitatem: nam hoc modo etiam substantia, & cætera accidentia habent partem extra partem; sed secundùm molem:ita vt cuilibet debeatur distincta pars loci quam nata est occupare. Partes verò integrantes substantiæ, & aliorum accidentium;(quas entitatiuas vocamus)non sunt loci occupatiuæ; sed omnes possunt in eadem parte loci esse: imò in eodem loco indiuisibili.

Tertio notandum est; Quòd ab hac extensione partium, secundùm molem; quæ est essentia quantitatis, procedunt propriæ passiones eiusdem: quarum prima est,Diuisibilitas in easdem partes extensionis: quæ aptitudo, vel potentia,vt diuidatur, vocari potest. Nam statim ac intelligimus quantitatem habere partem extra partem, in quo consistit extensio ei essentialis:consequenter concipimus:esse diuisibilem,in easdem partes. 11

Secunda proprietas est *Mensura*: hoc est, quòd quantitas ipsa sit mensurabilis per aliam,vel per proprias partes.

Tertia:*Finitam esse,vel infinitam.*

Quarta:*Quòd sit fundamentum æqualitatis,& inæqualitatis.*

Quinta est,*Extensio earundem partium in ordine ad locum*: quæ non est aliud,quàm eam sic replere locum:vt singulis eius partibus, singulæ etiam atque distinctæ partes loci correspondeant. Quæ extensio, sic est separanda ab extensione essentiali, à qua procedit: vt intelligamus,aliud esse, quòd partes sint extensæ inter sese: aliud, quòd sint extensæ in ordine ad locum:Esse extensas inter sese, est habere distinctam magnitudinem, & molem: quam à posteriori explicamus per id; quod est, esse occupatiuas distinctæ partis loci: partes verò esse extensas, in ordine ad locum: est occupare, aut replere distinctas partes loci: quæ longè diuersa

diuerſa ſunt.Nam,etiam ſi quantitas non occupet locum, nec in eo extendantur partes eius; habebunt tamen diſtinctam molem; & eius ratione,erunt diſtinctæ partes,loci occupatiuæ: licèt eum actu non occupent. Diſtinctio vtriuſque extenſionis,fit manifeſta in corpore Chriſti,exiſtente in Euchariſtia:cuius quantitas,habet partes extenſas inter ſeſe & occupatiuas diſtinctarum partium loci; ſed non habet extenſionem in ordine ad locum: quia nec totum ipſum corpus, nec partes eius occupant locum: ſed modum habent eſſendi indiuiſibilem in ordine ad locum: & ideo totum corpus eſt,ſub tota Hoſtia;& totum etiam, ſub qualibet minima parte eiuſdem: vnde habet extenſionem eſſentialem:in qua dicimus, conſiſtere eſſentiam quantitatis:ſed non habet aliam extenſionem,in ordine ad locum; quam dicimus eſſe propriam paſſionem,eiuſdem quantitatis:ſed per miraculum eſt eſſentia,ſiue propria paſſione.

13 Vltima proprietas eſt; *Quòd vna quantitas non poſſit ſe penetrare cum alia in eodem loco.* Se autem penetrare, non eſt aliud quàm occupare eundem locum, vel eandem partem eius: ita vt ſi Petrus,& Ioannes, eſſent in eodem loco, dicerentur ſe penetrare:ſed penetratio corporum,non eſt naturaliter poſſibilis: itaque vno verbo poſſumus explicare hanc proprietatem, ſi eam appellemus,impenetrabilitatem formalem.

14 His explicatis;Duobus modis intelligitur & explicatur eſsẽtia quantitatis,ab his,qui dicunt, in extenſione partium, poſitam eſſe:nam moderni quidam dicunt,in eo conſiſtere, *Quòd quantitas ſit radix impenetrabilitatis*,modo explicato:cæteri verò omnes citati,in eo,quod eſt,*Quantitatem habere partem extra partem.*

Nos verò vtrumque horum pro eodem reputamus, & ſolo nomine differre cenſemus.Nam cùm extenſio partium,ſit radix impenetrabilitatis, ſicut aliarum paſſionum, idem eſt dicere, eſſentiam quantitatis conſiſtere, in extenſione partium, atque in eo, quòd quantitas ſit radix impenetrabilitatis. Sed clariùs explicari dicimus extenſionem,per id,quod eſt habere vnam partem extra aliam,ſecundùm molem,aut magnitudinem occupatiuam diuerſæ partis loci,iam à nobis declaratam.

15 Concluſio igitur noſtræ ſententiæ,& communis eſt,*quòd eſſentia quantitatis non conſiſtat in diuiſibilitate, aut menſura:ſed in extenſione partium.* Probatur hoc argu. ex doctrina tradita deſumpto.Eſſentia rei,in eo debet conſiſtere,quod primò de illa concipimus,non in aliis,quæ ex eo conſequi intelligimus:ſed primum, quod concipimus de quantitate, eſt extenſio partium; ex qua intelligimus ſequi diuiſibilitatem,& menſuram: ergo extenſio erit eſſentia quantitatis,potiùs quàm diuiſibilitas, aut menſura. Minorem probo:quia primum eſt habere partes,quam eſſe diuiſibile

in eas, aut per eas menſurabile: ergo prius eſt habere partes extenſas,quam eſſe diuiſibile in partes extenſas, aut per eas menſurabile;& ex illo ſequuntur hæc:& ideo illud erit eſſentia quantitatis;diuiſibilitas verò,& menſura,propriæ paſſiones eius.

Ad teſtimonium Ariſtotelis pro prima opinione; Reſpondeo: 16 quòd dum dixit, Tempus eſſe numerum motus, per numerum, non intellexit mēſuram,ſed diſcretionem,aut diſtinctionem partium motus, ſecundùm prius & poſterius: hanc enim propriè ſignificat numerus; vt in noſtris Commentariis ſuper 4. librum Phyſicorum,expoſitum repetitur.

Ad arg.eiuſdem opinionis; Concedenda eſt maior, ſed minor neganda: Quia ſi locus ſpecies eſt diſtincta à ſuperficie, non poteſt diſtingui, per ſolam rationem menſuræ, ſed prius debet diſtingui,per extenſionem,ratione cuius conuenit ei menſura.

Ad teſtimonium Ariſt.pro ſententia Scoti; Concedimus; Ari- 17 ſtotelem definiſſe quantitatem per diuiſibilitatem: ſed neganda eſt minor: quòd definitio ſit eſſentialis, ſed deſcriptiua potiùs cenſenda eſt: quia datur per propriam paſſionem diuiſibilitatis. Ariſtoteles autem, per paſſionem voluit deſcribere quantitatem: quia notior nobis eſt diuiſibilitas,quàm extenſio partium: & ita per illam fit nobis extenſio manifeſta.Vel ſecundò,reſpondemus: Diuiſibilitatē duobus modis ſumi poſſe. Primò, pro formali aptitudine ad diuiſionem. Secundò pro radice eius, quam poſſumus appellare diuiſibilitatem radicalem:& eſt idem prorſus, cum extenſione partium à qua diximus, procedere diuiſibilitatem formalem,tanquam ab eſſentia.Hoc ſuppoſito,concedere poſſumus, eandem minorem arg.quòd definitio ſit eſſentialis:ſed per diuiſibilitatem in ea poſitam, non intelligitur formalis, ſed radicalis: quæ idem eſt cum extenſione. Quare idem eſt etiam per diuiſibilitatē ſic ſumptam,definitā eſſe quātitatem,ac per extenſionē:in qua potiùs cōſiſtit eſſentia quātitatis,quā in diuiſibilitate formali.

Ad ſecundum:Cōcedimus,per diuiſibilitatem diſtingui,à multis, ſpecies quantitatis, tanquam per propriam paſſionem nobis notiorem,ex qua cognoſcimus diſtinctionem eſſentialem, quam habet per extenſionem. Vel ſecundò,dicimus, diſtinguere eas per diuiſibilitatem,radicaliter ſumptam,quæ idem eſt,cum extenſione:& tunc diſtinctione eſt eſſentialis.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Linea,Superficies,& Corpus,ſint tres ſpecies diſtincta quantitatis continua.

VT ratio harum ſpecierum intelligatur, notandum eſt,ex D. 18 Tho. opuſ. 48. tract. 3. cap. 3. *Quòd licèt punctum, à linea*

non

non separetur realiter:nec linea à superficie nec superficies à corpore: per intellectum tamen apprehendere possumus punctum, quod omnino est indiuisibile,realiter separatũ à linea,& fingere, quod per planum ducatur:& tunc ex ductu eius, remanebit vestigium, longum, sed nec latum; nec profundum; quod vestigium si versus latera extendatur, relinquetur aliud, non solùm longum: sed etiam latum; & tándem, si hoc eleuetur, aut deprimatur, relin-
19 querur tertium aliud vestigium,lõgum, latum atque profundum: hoc est habens grossitiem. Primũ ergo vestigium,est continuum, & diuisibile secundùm longitudinem,& appellatur linea: & cùm sit vestigium relictum ex ductu puncti, continuatur punctis:continuari verò est quaslibet duas partes eius copulari puncto indiuisibili, & ita efficit vnum continuum. Vestigium secundum, est longum,& latum, sed caret profunditate: quia non habet grossitiem (vt sic loquamur) & ideo est diuisibile,secundùm longitudinem & latitudinem,sed caret profunditate: & ideo est indiuisibile secundum profunditatem,& cùm sit vestigium, relictum ex extensione lineæ,continuatur lineis,& appellatur superficies. Tertium vestigium,est longum,latum & profundum, & cùm sit relictum ex eleuatione,aut depressione superficiei, partes eius continuantur superficiebus: & est diuisibile, secundùm longitudinem, latitudinem,& profunditatem:quæ appellantur dimẽsiones quantitatis quia quantitatem continuam, his tribus modis, quasi dimetiri possumus,hoc est,secundùm longitudinem,latitudinem,& profunditatem:& quia non sunt plures dimensiones,corpus dici-
20 tur diuisibile secundùm omnem dimensionem.

De his ergo tribus,linea superficie,& corpore; duo possent disputari. Primum:An distinguantur realiter,aut ex natura rei,possintque separari realiter:sed quæstio hæc Philosophica est,& ideo non pertinet ad propositum nostrum. Nunc verò supponenda est, tanquam communis opinio, quòd distinguuntur realiter aut ex natura rei,sine dependentia ab intellectu:& quòd naturaliter saltem nullum eorum potest separari realiter ab aliis. Secundum quod potest disputari,est, An distinguantur specie,& ideo sint species distinctæ quantitatis continuæ: & hoc quærit titulus quæstionis.

Circa quam,est prima opinio Duran.in 2. d. 2. q.4. asserentis, *lineam,& superficiem, non esse veras species quantitatis*, sed solùm negationes quasdam dimensionum: vt lineam, negationem latitudinis; superficiem, negationem profunditatis. Probat hoc argumento: Quia differentia constituens, atque distinguens speciem,debet esse positiua,cùm se habeat tanquam forma:sed linea & superficies, nõ habent differentiã positiuam, per quam constituantur,& distinguantur; ergo non sunt veræ species quantitatis.

Pro

Probatur minor,quia solùm distinguitur linea à superficie, quòd careat latitudine,& superficies à corpore, quòd careat profunditate:ergo solùm sunt negationes quædam latitudinis, & profunditatis,& non veræ species.

Secunda opinio tenet,lineam,& superficiem,esse entitates positiuas, & non solas negationes,sed non distingui specie. Probat hac ratione. 21
Si linea,& superficies, distinguerentur specie inter sese, & à corpore, maximè per longitudinem: distinguerentur, & latitudine: sed per has non:ergo nullo modo. Probatur minor:quia superficies includit longitudinem, & latitudinem; ergo non distinguitur ab ea linea,per longitudinem. Deinde corpus,includit longitudinem,latitudinem,& profunditatem; ergo non distinguuntur ab eo,linea,& superficies,per longitudinem & latitudinem.

Tertia sententia est communis,& vera: *Quòd linea, superficies, & corpus,sint vera species quantitatis continuæ,atque distincta.* Hæc est expressa apud Aristot. non solùm cap. præsenti, sed 5. Meta. cap. 13. vbi singulas has species, suis descriptionibus explicat: & omnes eius interpretes in Commentariis vtriusque loci eam sequuntur.

Præterea ratione probatur primò:quòd sint veræ species quantitatis:quia extensio partium, intrinseca ratio quantitatis est, & diuisibilitas in partes,propria passio eius: sed vtraque ratio conuenit formaliter lineæ,& superficiei: illi quidem secundùm longitudinem, huic verò secundùm latitudinem, & corpori secundùm profunditatem, secundùm quas dimensiones extenduntur partes eorum;ergo sunt veræ species quantitatis.

Probatur deinde,quòd sint species distinctæ. Primò,quia multa demonstrantur in Mathematicis de his speciebus, tanquam de distinctis:Geometra enim agit de sola linea,tanquam de proprio obiecto,nihil considerans de latitudine aut superficie: & perspectiuus de linea visuali; ergo distincta species est à superficie, & corpore. Secundò; Quia rationes formales diuersæ, distinguunt diuersas species:sed longitudo,quam dicit linea, est diuersa ratio formalis à latitudine, quam dicit superficies, & à profunditate, quam dicit corpus,vt ex se patet;ergo distinguitur species ab eis: & idem potest probari de superficie,& corpore. 22

Sed tota difficultas distinguendi has species, in eo consistit; quòd videntur posteriores, includere priores: vt corpus superficiem, & lineam; & superficies lineam. Vt ergo fiat manifestum; hanc inclusionem non tollere differentiam specificam, notandum est primò, lineam, & superficiem duobus modis sumi posse. Primò, vt sunt indiuisibiles, linea quidem secundùm latitudinem, & superficies secundùm profunditatem: & hoc modo, non sunt species quantitatis: sicut punctum, non est species quan- 23

quantitatis, sed terminatiuum, & continuatiuum partium lineæ. Probatur vtrumque: quia quantitas essentialiter est diuisibilis; ergo linea, & superficies, vt sunt indiuisibiles, non possunt esse species quantitatis, sed sunt terminatiuæ, & continuatiuæ alterius speciei: linea continuatiua partium superficiei, & superficies continuatiua partium corporis. Secundo modo accipiuntur, vt diuisibiles sunt, secundùm proprias dimensiones: linea secundùm longitudinem, & superficies secundùm latitudinem, & habent sua indiuisibilia, quibus partes eorum continuantur, & terminantur: linea terminatur, & continuatur punctis: superficies verò continuatur lineis, vt indiuisibilibus secundùm latitudinem. Et hoc modo sunt species quantitatis distinctæ, & pertinent per se, & directè, ad prædicamentum: sed secundùm primam considerationem, solùm pertinent reductiuè ad speciem illam, cuius partes copulant, vt linea ad speciem superficiei, & hæc ad speciem corporis. Sed dum dicimus, lineam esse indiuisibilem, secundùm latitudinem, & superficiem secundùm profunditatem, per indiuisibilitatem, non debemus intelligere puram negationem dimensionis: sed modum positiuum, qui per negationem indiuisibilitatis explicatur: sicut per punctum omnino indiuisibile, non intelligimus puram negationem, sed modum positiuum, quo copulantur partes lineæ. Ratio huius est; quia officium copulandi partes, reale est, & positiuum; ergo non potest à pura negatione fieri, sed ab entitate positiua. Secundò notandum est, ex doctrina D. Tho. vbi suprà, sic se habere has duas species, superficiem, & corpus, vt quælibet dicat vnam tantùm dimensionem de formali, nempe vltimam: aliam verò, vel alias, de materiali, & quasi præsuppositiuè, vt superficies, de formali solùm dicit latitudinem, de materiali verò, longitudinem, & corpus profunditatem de formali, longitudinem verò, & latitudinem, quasi de materiali: & ratio huius est: quia cùm profunditas sit dimensio continua: copulari debent partes eius, indiuisibilibus secundùm profunditatem: & tales sunt superficies, quæ cùm habeant dimensionem latitudinis: necesse est eam habere corpus: & quia superficies copulari debet indiuisibilibus, secundùm latitudinem, quæ sunt lineæ, habentes longitudinem: ideo necesse est superficiem habere longitudinem: sed ex hoc fit manifestum, quòd eas non habeat formaliter, sed solùm materialiter, & quasi per accidens: quia propria indiuisibilia, quæ per se includunt, simul sunt diuisibilia, secundùm easdem dimensiones. Vnde quia indiuisibilia lineæ, quæ sunt puncta, non sunt diuisibilia secundùm aliam dimensionem: nec linea de materiali, aut per accidens, vllam aliam dimensionem, præter longitudinem importat.

24 Vltimò notandum est; Genus, & differentiam, ita esse accipiẽda in his

in his ſpeciebus, vt definitiones earum poſſimus deſignare, quòd commune & proximum genus earum ſit, quantitas continua, ſub qua collocantur: differentia verò accipienda eſt,in ordine ad proprias dimenſiones ſingularum: & ita definitio lineæ talis erit: *Linea,eſt quantitas continua,extenſa ſecundùm dimenſionem formalem longitudinis. Superficies, eſt quantitas continua, extenſa ſecundùm dimenſionem formalem latitudinis. Corpus verò, quantitas continua, extenſa ſecundùm dimenſionem formalem profunditatis.* Nec enim ponitur longitudo in definitione ſuperficiei, nec latitudo, in definitione corporis: quia, licèt has etiam dimenſiones neceſſariò includant, non tamen formaliter, ſed ſolùm materialiter::imò nec per ſe, ſed per accidens:quod hac ratione probatur:Vna ſpecies nec componitur ex altera formaliter, nec in ea includi poteſt:ſed linea, ſuperficies & corpus, ſunt ſpecies diuerſæ quantitatis; ergo nulla poteſt aliam aut alias includere formaliter.

Ex tota hac doctrina intelligitur, quonam modo diſtinguantur linea, ſuperficies, & corpus: non quidem, vt nonnulli opinantur,per negationem alicuius dimenſionis: vt linea à ſuperficie per negationem latitudinis: & ſuperficies à corpore, per negationem profunditatis: ſed diſtinguuntur, per poſitiuam extenſionem, ſecundùm dimenſionem propriam: ita vt linea diſtinguatur à ſuperficie, per poſitiuam extenſionem partium, ſecundùm longitudinem: & ſuperficies à corpore,per poſitiuam extenſionem latitudinis: & corpus ab vtraque, per poſitiuam extenſionem, ſecundùm dimenſionem profunditatis. 25

Si autem dicatur, Ariſtotelem 5. Meta. cap. 13. alio modo has ſpecies definiſſe, nempe, *Lineam eſſe magnitudinem continuam ad vnum*:hoc eſt, ſecundùm vnam dimenſionem longitudinis. *Superficiem,ad duo,* id eſt, ſecundùm duas dimenſiones longitudinis, & latitudinis. *Et corpus,ad tria,*id eſt,ſecundùm tres dimenſiones,longitudinis, latitudinis, & profunditatis. Reſpondeo, ita definiſſe, ſed definitiones iſtæ, non ſunt diſtinctæ à noſtris, verùm eædem cum eis:& differre videntur, quia Ariſtoteles, non ſolùm formales dimenſiones poſuit, per quas conſtituuntur, ac diſtinguuntur: ſed etiam materiales, in quibus ſuperficies, & corpus conueniunt. Nos verò,ſolùm per formales definimus eas, non curantes de materialibus,quas præſupponimus neceſſariò includere.

26 Ad argum.primæ opinionis,neganda eſt minor, quòd ſolùm per negationem alicuius dimenſionis, diſtinguantur linea & ſuperficies. Non enim diſtinguuntur, niſi per poſitiuam extenſionem, ſecundùm propriam extenſionis rationem quamuis vna dicat negationem dimenſionis,quam includit altera:quod commune eſt omnibus ſpeciebus cuiuſcunque generis: nam homo eo ipſo,quòd eſt rationalis, dicit negationem cuiuſque ſpeciei irrationalis.

Ad arg.

Ad arg.secundæ opinionis ; Concessa maiori, neganda est minor,quòd non distinguantur linea, & superficies , per longitudinem,& latitudinem:quia licèt superficies includat longitudinem, non tamen formaliter , sicut linea , sed materialiter tantùm : & licèt corpus includat latitudinem , non formaliter , sed materialiter : & cùm distinctio debeat esse per aliquid formale , distinguuntur istæ species , per singulas dimensiones , quas includunt formaliter , & quæ non includuntur formaliter ab aliis, vt expositum est. Et si aliquis dicere vellet , superficiem dicere longitudinem aliam ; distinctam à longitudine lineæ , & corpus aliam longitudinem , distinctam à longitudine lineæ, & superficiei , & aliam latitudinem , distinctam à latitudine superficiei , & ita distingui à superficie , & linea, non solùm per vnam dimensionem formalem ; sed per tres etiam formales,& sibi proprias,& superficiem à linea,& corpore, per duas formales, & sibi proprias,longitudinis, & latitudinis : quod manifestum fieret , si istæ species, saltem per potentiam Dei absolutam,separarentur realiter : tunc enim corpus haberet trinam dimensionem , essétque longum,latum,& profundum,& superficies,longa, & lata, linea verò, solùm longa. Respondetur, hunc modum distinguendi has species , per solam imaginationem excogitari posse : sed secundum rationem implicare contradictionem,Probatur,quia ex eo sequeretur,Corpus habere tres longitudines distinctas ; & distinctas solo numero,& eas includere formaliter:& eodem modo , duas latitudines; imò , & triplicata puncta , quibus continuantur diuersæ longitudines;& vtrumque est impossibile.

17 Primum quidem : quia longitudines omnes,sunt eiusdem speciei;cùm habeant eundem modum extensionis partium , eundem modum continuationis per puncta , & eundem effectum formalem in subiecto : repugnat autem , quòd aliquid includat formaliter , & essentialiter , tria prædicata eiusdem speciei. Probatur secundum esse, impossibile : quia repugnat multa accidentia, purè absoluta , & eiusdem speciei , qualia sunt dimensiones , simul esse in eodem subiecto , à quo aliquo modo accipiunt indiuiduationem.Hoc autem sequeretur,si superficies,& corpus, tot haberent longitudines , & latitudines ; quas omnes tribuerent subiecto,in quo inhærerent.

Quòd verò dicitur , has species posse realiter separari,per potentiam Dei absolutam falsum est;quia manifestam cõtradictionem implicat. Quod sit probo:Si corpus esset separatum à superficie,esset quantitas continua diuisibilis, secundùm lõgitudinem, latitudinem,& profunditatem:ergo longitudo eius , continuaretur punctis,& ideo esset linea:quia Linea nihil aliud est,nisi *longitudo continuata punctis* : latitudo etiam eius continuaretur lineis: & ideo

& ideo esset superficies;quare non esset separatum à linea, & superficie, vt supponitur: implicat ergo contradictionem separari: quod potest eodē modo probari,de superficie,vt intelligēti patet.

Ratio autem fundementalis, propter quam repugnat separari vllo modo has species, est.: Quia non est dabilis; imò nec intelligibilis substantia, cui quantitas inhærere possit; nisi corporea: quæ ex sua natura, & essentia, non potest suscipere quantitatem; nisi trinæ dimensionis,nēpe longitudinis,latitudinis,& profunditatis:quare non potest dari quantitas,quæ illas omnes nō habeat. 28

QVÆSTIO III.

Vtrùm tempus, sit vera species quantitatis continua.

OCcasionem dedit Aristot. ipse huic quæstioni: nam capite præsenti, *tempus enumerauit inter species quantitatis continua.* Sed 5.Metaph. cap.13. idem tempus cum motu, docuit esse *quantum per accidens*, ita vt à mobili, & spatio; seu alia forma, circa quam versatur, motus continuationem, & extensionem accipiat: sicut albedo eam accipit à corpore, cui inhæret. Ideo diuersæ sunt opiniones.

Prima tenet, *Tempus non esse speciem quantitatis,nec habere extensionem per se; sed per accidens, sicut motum:* ita Pater Franciscus Suarius,tomo 2.suæ Met.disput:40.lect.9 num.8 & cum eo multi recentiores. Habétque hæc sententia, præter testimonium Arist, plura argum. sed tria hæc sunt potissima, & difficilia. Primum; Species quantitatis, debent esse entia realia: quia quantitas est prædicamentum reale. Sed tempus,non est ens reale: ergo nō est species quantitatis. Probatur minor: nam ens reale,quod est totum,debet habere partes reales: sed tempus,cùm sit totum,comprehendens sub se præteritum tempus, præsens, & futurum; non habet partes reales; ergo non est reale. Probo iterum minorem: quia reale est illud,quod est in rerum natura:sed nulla pars temporis est in rerum natura: nam tempus præteritum iam non est, futurum nondum est, præsens verò solum potest esse instans, seu momentum indiuisibile; quia cùm tempus sit successiuum, nullam partem potest habere præsentem, præter indiuisibile: ergo nullam habebit præsentem,& ideo nec realiter existentem.

Secundò probatur; quia *Tempus*, vt definit Arist,4. lib, Physicorum,cap.11. tex.100. *est numerus motus secundùm prius, & posterius*: sed non est numerus discretus; qui sit species quantitatis discretæ, cùm verè sit continuum, nec habet aliam extensionem distinctam,ab extensione motus; cum quo identificatur realiter; ergo sicut motus, non est quantus per se, sed per accidens; sic etiam tempus.Probatur minor: quia tempus non est aliud,quàm duratio motus: ergo non potest habere aliam extensionem partium, 29

tium,distinctam ab extensione partium motus:de quo Ar ist.affirmat,& omnes fere expositores eius: quòd sit *quantus per accidens*.

Tertiò;Impossibile est, quòd species alicuius generis pertineat ad aliquod prædicamentum; quin genus eius, ac cæteræ species ad idem prædicamentum pertineant: vt si homo pertinet ad prædicamentum substantiæ: necesse est animal in eodem prædicamẽto substantiæ collocari:sed duratio est genus, ad durationem Angelorum; quæ vocatur æuum ad durationem substantiæ corporeæ, & ad durationem motus, quæ vocatur tempus: ergo omnes collocantur in eodem prædicamento; sed durationes substantiarum,non collocantur in hoc prædicamẽto; cum sint indiuisibiles, nullã habentes extensionẽ;ergo nec poterit in eo collocari tẽpus.

30 Secunda opinio distinguit *duplicem considerationem temporis*: & ait: Si tempus consideretur sub ratione extensionis partium, & diuisibilitatis in eas non est quantum per se, sed per accidens: vnde nec est species quantitatis. Si verò consideretur sub ratione mensuræ,hoc est,in quantum est mensura motus,sic est quantum per se & species quantitatis continuæ. Aristoteles verò loquitur de eo 5. Metaphy. sub prima consideratione; & propterea ipsum connumerat inter quanta per accidens: sed cap.præsenti, sub secunda,& ideo dicit esse speciem per se quantitatis continuæ. Hãc sententiam, videntur sub hac distinctione temporis excogitasse antiqui interpretes Aristo. vt commentator, D. Thom. & alij ad concilianda diuersa loca Aristo. citata: & eos sequitur Soncinas 5. Metaphy. quæst. 8.

Tertia opinio,affirmat *tempus esse speciem quantitatis,per se distinctam à cæteris: non solùm in ratione mensuræ, sed extensionis.* Sic Fonseca, 5.Metaph.cap. 13.q.10. Toletus q. 2. huius capitis,& alij interpretes Arist. & Aristoteles ipse c. præsenti. Et hæc videtur nobis probabilior,& tenenda. Probatur, hac potissimum ratione, insinuata à D.Tho.opusc.42. cap. 2. *Essentialis ratio quantitatis, est extensio partium*:sed tempus habet distinctam extensionem partiũ à motu:ergo non accipit extensionem ab eo;sed habet per se.Probatur minor,nam fieri potest, vt motus habeat paruam extensionem;& tempus magnam.& ex opposito,tempus paruam,& motus magnam:ergo sunt distinctæ extensiones, & vna non accipitur ab alia; Antecedens probo, quia motus factus per idemmet spatium eiusdem longitudinis, non habet maiorem extensionem; siue sit tardus, siue velox;& tamen extensior est duratio eius. Nam si velox sit;durabit per dimidiam horam:si verò tardus,per integram; ergo habet maiorem extensionem,atque distinctam à motu.

31 Respondent huic argum. moderni: quòd si duratio tardioris motus,comparatur ad tempus extrinsecum;quod est duratio motus primi mobilis; vel ad tempus imaginarium, maior dicetur

V

si verò ad durationem intrinsecam,eiusdem motus; non erit maior,vel extensior,quàm motus ipse : sed potiùs in motu velociori quasi comprimuntur,partes eius: sicut comprimuntur partes motus, ratione velocitatis vnde non sequitur, durationem intrinsecam habere distinctam extensionem à suo motu, quem sequitur: licèt distinctam habeat extensionem ab eo, duratio extrinseca primi mobilis; quæ etiam non erit distincta à suo illo motu primi mobilis,quem sequitur:vt ita verum semper sit, nullam durationem,habere extensionem distinctam à suo motu; sed eam quã habet,ab eo accipere.

Contrà hanc tamen solutionem sic arguo : Non solùm duratio extrinseca cælestis motus , maiorem habet extensionem , quàm motus ille velox; sed etiam duratio propria eius:ergo solutio est falsa. Probatur antecedens:quia duratio propria, æquiualet horæ; & ei coexistit coexistentia formali: quia vtraque duratio, est formaliter successiua:sed hora, est duratio extrinseca , temporis cœlestis:ergo sunt formaliter æquales:duratio autem extrinseca, extensior est motus tardioris: ergo erit etiam extensior duratio intrinseca,& propria:quare non erit accepta ab eo.

Vnde sequitur,non minus falsum esse, quod in eadem solutione dicitur: partes intrinsecas durationis comprimi , sicut partes motus:quia partes motus comprimuntur,ratione velocitatis, quæ est quidam modus earum:sicut condensatio, est modus, quo partes aquæ,aut alterius corporis comprimuntur:sed tempus, non est capax velocitatis,aut tarditatis;vt docet,& probat Aristoles 4.libro Physic.tex.96.his verbis: *Mutatio quidem omnis , velocior aut tardior est:tempus autem non est:tardum enim,& velox, tempore definiuntur : velox enim est , quod in pauco tempore multum mouetur: Tardum autẽ quod in multo parũ:tempus autẽ non definitur tempore*, &c. Ergo repugnat,partes durationis cõprimi : & ideò falsum est; quòd duratio ipsa non sit maior,vel extensior tardioris motus. 32

Secundò probatur; In tempore , quod est duratio motus primi mobilis. Nam si vna circulatio cæli ; per quam sol mouetur ab oriente in occidentem,quæ modo fit spatio 12.horarum fieret spatio 24. horarum ; euidens esset , durationem in tali motu consumptam duplo maiorem esse ea, quæ modò consumitur : & ideo habere extensionem duplo maiorem ea quam modò habet : sed circulatio ipsa, non haberet maiorem extensionem , quàm habet modo ergo extensio durationis,distincta est ab extensione motus. Probatur minor,quia extensio motus, sumitur ab extensione spatij,aut localis præsentiæ;quæ per motum acquiritur : sed spatium est idem , & ex consequenti , præsentia localis in eo est eiusdem extensionis : ergo motus per illud factus , siue tardus , aut velox, eiusdem erit extensionis;& non maioris:cùm euidens sit durationem

nem eius, duplo maiorem extensionem habere.

33 Vt autem nostra sententia, & communis, meliùs intelligatur; notandum est, Tempus sic esse definitum ab Arist. 4. lib. Physic. *Tempus est, numerus motus: secundùm prius, & posterius.* In qua definitione, duo dicuntur de motu. Primum; quòd sit duratio prioris, & posterioris motus: ex quo sequitur aliud, nempe, quòd sit numerus partium eius: sed numerus dicit discretionem, seu separationem; quæ duobus modis sumitur. Primò, secundùm quantitatem: & sic est species quantitatis discretæ; vt tria corpora, quæ realiter sunt discreta, aut separata: sed cum certo ordine numerabilitatis inter sese, secundùm prius & posterius: quia secunda vnitas, est posterior prima, & prior tertia: alio modo sumitur discretio, seu separatio: non secundùm quantitatem, sed secundùm qualitatem: ita vt licèt partes sint continuæ secundùm quãtitatem: tamẽ diuersas habeant qualitates: quarum ratione discretæ; aut separatæ dicantur. Dum ergo dicitur: *Tempus esse numerum motus*, non de numero quantitatiuo, sed secundùm qualitatem intelligitur: quia pars prior distinctam habet qualitatem, à posteriori: & qualitas hæc, modus ipse prioritatis, & posterioritatis esse intelligitur. Ideo tempus non est species quantitatis in quãtum numerus dicitur: sed in quantum est duratio continua motus, habens partes priores, & posteriores, copulatas termino communi, quod est instans.

34 Secundò notandum est, non esse certum, quo modo distinguatur tempus à motu: sed quidam dicunt distingui ex natura rei, & ante intellectum: quod ego probabilius esse existimo: vt in nostris Commentariis, super quartum librum Physicorum ostendimus: Alij verò, non nisi ratione distingui tenent: ratiocinata tamen, hoc est habente fundamentum in re ipsa: sicut distinguuntur actio & passio in eodem motu. Siuè autem hoc, vel illud dicatur; satis est: vt possimus intelligere; Tempus habere distinctam extensionem realem, vel formalem, à motu: quæ est extensio durationis.

Tertiò notandum est: Motum duplicem habere extensionem: Vnam, in quãtum est via inter duos terminos A quo, & Ad quem: Aliam in quantum durat: & dicitur extensio durationis: & neutram habet à se: sed primam à mobili, & spatio, seu termino Ad quem: secundam verò à tempore: quæ propriè loquendo est extensio durationis. Ex quo intelligitur, vtroque modo, & omni ratione esse quantum per accidens. Tempus verò neutro modo habet extensionem à motu, aut mobili; vel spatio: sed eam habet propriam, & à se: & vocatur extensio prioris, & posterioris, secundùm durationem: distincta ex natura rei, à motu, à mobili, & spatio: & ideo dicitur intrinseca. Sed eam habet dependentem à causa efficiente motum: à qua producitur idem tempus, secundùm

ſuum eſſe, medio motu: non tanquam cauſa, ſed tanquam cauſatione: quod patet non tollere; quin eam habeat per ſe, & ab intrinſeco: nam cæteræ omnes ſpecies quantitatis, habent ſuas extẽſiones; ſicut & ſuas entitates à cauſa efficiente, à qua producuntur.

Quartò notandum: Quòd cùm tempus ſit duratio motus; & 35
motus ſit duplex; duplex eſt etiam duratio. Vna eſt duratio primi motus, hoc eſt cœleſtis: qui cùm ſit primum corpus, motus eius dicitur primus: & cum motus iſte primus ſit regulariſſimus, hoc eſt, eodem modo ſe habens ſemper quãtum ad velocitatem, & ab eo dependeant cæteri motus inferiorum corporum, omnes etiam per eum menſurantur: & ideo dicitur menſura omnium, quia mẽſura debet eſſe certiſſima: & propterea eodem modo ſemper ſe habens. Et hæc eſt ratio, propter quam in communi modo loquendi, hæc ſola duratio vocatur tempus: quia tempus videtur communis menſura omnium motuum, eſt tamẽ menſura extrinſeca: cùm ſit diſtincta à cæteris motibus, per eam menſuratis. Aliæ ſunt durationes particularium, & inferiorum motuum: quia cuilibet motui correſpondet ſua duratio particularis, & intrinſeca: ſicut quilibet habet ſuas partes priores, & poſteriores: quæ neceſſariò inferunt particulares, & proprias durationes. Sed quia iſtæ non ſequuntur ex motibus regularibus, ſed modò velocioribus, modò tardioribus: ideo nec vocantur propriè tempora: ſed tempus abſolutè dicitur vnum, pro illa prima duratione primi motus.

Ex his credo intelligetur aliquo modo natura temporis: & ex 36
ea: quem ſenſum tenuerit Ariſtoteles, dum *tempus enumerauit inter quanta per accidens*, in 5. Metaphyſicorum, videlicet non habere extenſionem omnino abſolutam, ſicut cæteras ſpecies quantitatis, ſed cum ordine ad aliud, nempe ad motum; & ideo eſſe quaſi quantum per aliud, non tamen per accidens, ſicut motus: qui non habet propriam extenſionem, ſed quam accipit à ſpatio, & ſubiecto. Tempus verò habet quidem propriam, non omnino abſolutam, ſed cum ordine ad aliud: ideo non eſt tam per ſe quantum, ac cæteræ ſpecies. Sed primum argumentum petit diſtinctionem illam rerum permanentium, & ſucceſſiuarum, quæ etiam habent partes diuerſæ rationis: nam res permanentes habent partes, quæ ſimul exiſtunt, vt lignum, vel lapis: res verò ſucceſſiuæ, non habent partes ſimul exiſtentes, ſed in ſucceſſione, & tranſitu: vt motus; cuius partes non ſimul exiſtunt, ſed quædem ſunt futuræ, aliæ præteritæ: & futuræ fiunt primò præſentes: deinde præteritæ: ſed nec præſentes ſunt per modum permanentis, aut ſimul exiſtentis: ſed per modum ſucceſſiuè tranſeuntis. Denique tam partes futuræ, quàm præſentes, & præteritæ, copulantur per inſtantia indiuiſibilia, etiam fluentia, & fiunt vnum tempus, & vna quantitas continua, & ſucceſſiua. Quare licèt nulla

nulla pars temporis sit præsens, vel existens permanenter,aut totâ simul,habet tamẽ vtrumque per modum successionis & fluxus.

Ad formam autem primi arg.neganda est minor; Quòd tempus non sit ens reale, aut non habeat partes reales actu existentes:quia licèt non existant per modum permanentis, existunt tamen, per modum successiui,hoc est, continuè fluentis:& ita tempus futurum, fit præsens, & præteritum.Et licèt tempus futurum nondum sit, & præteritum iam non sit: est tamen tempus præsens, non solùm ratione instantis, sed etiam vt tempus est: non tamen habet præsentiam permanentem,sed fluentem: fit autem vnum tempus continuum,cum præterito, & futuro, ratione instantis,per quod cum eis copulatur.

37 Vnde sequitur falsam esse, & non necessariam ad entitatẽ realem temporis dependentiam ab intellectu, quam aliqui ponunt in tempore:dicentes, Tempus complementum suæ essentiæ ab ea accipere: ita vt ante operationem intellectus, non sit completa. Quia cùm sit numerus motus,& numerus compleatur ab intellectu: ergo ita complebitur & tempus. Dico falsum hoc esse: quia ex eo sequitur, Tempus formaliter esse ens rationis, & non dari ante operationem intellectus. Probatur consequentia:quia nihil reale potest accipere ab intellectu:si ergo accipit essentiale complementum: ergo complementum hoc, est ens rationis,& ita essentia temporis, erit ens rationis, cùm per ipsum compleatur. Quare non dabitur ante operationẽ intellectus,quod constat esse falsum,cùm ante operationem intellectus,detur duratio primi motus, quæ est verum tempus. Quòd verò tale complementum non sit necessarium, probatur, quia sine illo habet tempus veras, ac reales partes, in fluxu reali consistentes, iuxta naturam entis successiui,non minùs quam motus:de quo euidens est, non depẽdere ab intellectu: sicut videbimus non dependere numerum.

Ad secundum; Concedenda est minor, quòd tempus non sit numerus,realiter discretus,discretione quantitatiua, neque species quantitatis, ex eo quòd sit numerus, sed ex eo,quòd est continua duratio motus:à quo negandum est, non distingui realiter: & licèt solùm distinguatur ratione formali,sufficit, vt sit ens cõpletum,& per se extensum: quamuis motus sit incompletus, atque extensus per accidens:nam actio & passio,identificantur realiter cum motu,tamen sufficit distinctio rationis,vt actio,& passio,sint entia completa,& prædicamentalia, quamuis motus neutrum habeat.

38 Ad vltimum; Concessa maiori,neganda est minor:quòd duratio in communi, sit genus, ad durationes substantiarum, & ad tempus: sed est analogum: quod præsertim verum est,ac necessarium, apud eosdem modernos: qui asserunt, durationem sola

ratione distingui, ab existentia rei durantis. Quo supposito, duratio substantiarum erit idem, ac existentia earum: & duratio accidentium, idem ac actualis inhærentia eorum: sed substantiæ, & accidenti, nihil datur commune vniuocum: ergo nec durationibus eorum. Et etiam si ex natura rei distinguatur duratio, ab existentia rei durantis, cùm eam consequatur naturaliter: non potest tamen duratio in communi, esse vniuoca, respectu vtriusque: quia sicut accidens habet esse secundùm quid, ita duratio consequens naturam eius, erit talis secundùm quid, per attributionem ad durationem substantiæ: nec habere poterunt rationem vniuocam durationis: quare nec sequitur durationem motus, non esse speciem quantitatis: quia durationes substantiarum, non sunt in hoc prædicamento.

QVÆSTIO IV.

An locus sit species quantitatis continua, distincta à superficie.

Occasionem dedit Aristoteles huic quæstioni: quia licèt capite præsenti, ennumerauit locum inter species quantitatis, tamen 5. Metaphysicorum, c. 13. vbi de eodem prædicamento ex professo agit, & alias species quantitatis enumerauit, nullam fecit mentionem loci. Ideo prima opinio asserit; *Locum esse speciem quantitatis, distinctam à superficie*: non quidem in ratione extensionis, essentiali quantitatis, sed solùm in ratione mensuræ. Probat. vtrumque, quia illa distinguuntur specie, in ratione extensionis, quæ habent distinctam extensionem: sed locus & superficies, non habent extensionem distinctam, sed eandem: ergo in ratione extensionis distinguuntur. Minor probatur: quia locus est superficies quædam: ergo est extensa secundùm longitudinem, & latitudinem: addit verò continentiam locati, ratione cuius non habet nouam aliquam dimensionem, sed solùm nouam correspondentiam ad locatum: ergo non habet nouam, aut distinctam extensionem, bene tamen habet nouam rationem mensuræ: quia ex eo, quod continet locatum, est mensura extrinseca eius: superficies verò, non est mensura extrinseca locati, sed intrinseca locantis in quo inhæret. Ideo Aristoteles capite præsenti, vbi rationem mensuræ præcipuè considerabat, in quantitate locum numerauit, tanquam speciem distinctam à superficie: sed 5. Metaphysicorum, vbi de quantitate agebat, præcipuè secundùm rationem essentialem extensionis, non fecit mentionem loci: quia sub hac consideratione, non distinguitur à superficie. Vnde connumerans superficiem, sufficienter connumerauit locum. Ita sentit Sotus, in hoc cap. & Masius disp. de quantitate, sect. 3. quæst. 4. 39

Secunda

40 Secunda opinio tenet, *Locum esse distinctam speciem à superficie, etiam sub ratione essentiali extensionis*: non quidem realiter, sed solùm formaliter. Hanc sequuntur Albertus Magnus, tract.8. prædicamentorum, cap.5. Lauellus, tractat.5. Canter. in extensione textus, & Toletus, quæ.2. huius capitis. Probatur testimonio Aristo. in hoc cap. vbi non solùm docuit, sed probauit; *Locum esse speciem quantitatis continua, distinctam ab aliis.*

Deinde ratione. Primò: Quia distinctus modus formalis extensionis, sufficit distinguere rationem formalem, & specificam duarum quantitatum: sed locus habet distinctum modum formalem extensionis: ergo distinguitur formaliter, atque specie à superficie. Probatur minor, quia superficies, vt superficies, solùm habet extensionem secundùm longitudinem, & latitudinem: sed vt locus, addit nouum modum extensionis, correspondentem locato, quod circumscribit, in quantum partes eius, correspondent partibus locati, & puncta punctis; & ex tali correspondentia, habet nouum modum diuisibilitatis; quia diuisibilis est, ad diuisionem locati: ergo habet distinctam rationem quantitatiuam, quæ sufficit, vt sit distincta specie à superficie; licet non distinguatur ab ea realiter.

Secundò, quia proprietas maxima quantitatis est, æquale, & inæquale: sed locus, vt locus, est æqualis locato; vt docet Arist.4. lib. Physic. tex.13. ergo vt talis, conuenit ei essentia quantitatis, per quam erit distincta species à superficie: cui, sicut non conuenit æqualitas cum locato, ita nec conueniet formalis ratio, & propria extensionis loci.

41 Tertia opinio duo asserit. Primum, *Quòd locus sit vera species quantitatis.* Secundum, *Quòd non sit species distincta, à superficie*, nec in ratione extensionis, nec in ratione mensuræ, sed solùm distinguatur ab ea, per quandam rationem accidentalem, & extrinsecam: quæ est continentia, aut circunscriptio locati. Hæc est expressa D. Th. 5. Meta. lect.15. & in 2. d.12 quæst. vnica, art.5. ad 2. & eam sequuntur Soncinas 5. Meta. qu.40. Albertus Saxoniæ 4. lib. Phys. q.1. Venetus cap. præsenti. Vallesius, controuersia 13. ad tyrones, Fonseca 3. Meta. cap.13. q.3. Pater Franciscus Suarius 2. tomo suæ Meta. disp.51. sect. 2. nu.9. & multi ex modernis. Et hæc videtur mihi probabilior.

Vt autem illam probemus, notandum est, Locum duobus modis considerari. Primo, Mathematicè, solùm pro superficie continente aliud corpus. Secundo, Physicè, prout addit quandam immobilitatem, ratione cuius respicit motum localem, aut etiam virtutem conseruatiuam locati. Et vtramque rationem eius explicuit Arist.4. lib. Physic. textu 36. sic eum definiens: *Locus est, vltima superficies corporis, continentis immobilis.* Capite

V 4

autem præsenti,solùm considerat locum,secundùm primã rationem; vt est vltima superficies continens corpus: immobilitatem verò,ad libros Physic.remittit,& secundùm illam,asserit *esse speciem quantitatis*.Et hoc est primũ, quod nostra sentẽtia affirmat.

Probatur verò secundum, *Quòd non sit species distincta à superficie*. Primò quia species distinguuntur per differentias contentas sub eodem genere:ergo species quantitatis continuæ, per differentias eiusdem generis,quæ aliquem gradum perfectionis supra illud addant. Vt igitur superficies, quatenus locus, distincta species sit à superficie, vt superficie, nouam rationem formalem extensionis, aut mensuræ,supra eam addere debet:sed nullam addit:ergo non est distincta species. 42

Probatur minor:quia vel consideramus superficiẽ,vt actu continentem locatum; vel solùm, vt aptam continere:quod habebit, si locus, qui modò repletur corpore, vacuus remaneat, non est enim alia ratio considerandi eam, vt locum: sed neutro modo considerata, addit nouam rationem extensionis,aut mensuræ:ergo nõ est vllo modo distincta species,à se ipsa,vt superficie. Probo iterum minorem quia vt actu continere, nihil addit intrinsecum, sed continere, vel circumscribere aliud, sola denominatio extrinseca est,in circunscribente,vt patet:aptitudo verò continẽdi, talis debet esse, qualis est actualis continentia:cùm potentia ab actu sumat speciem: ergo solùm erit potentia denominandi aliud extrinsecè contentum. vel circundatum: sicut aptitudo in veste, denominandi corpus vestitum: sed sola denominatio extrinseca, vel sola aptitudo ad illam; non potest esse nouus gradus perfectionis, sub genere extensionis quantitatiuæ:quod ex se dicit aliquid intrinsecum,& formale:cum sit accidens purè absolutum:ergo non potest distingui specie locus à superficie.

Et confirmari potest: quia si continere actiuè locatum, quamuis extrinsecè addit nouum modum extensionis, distinctum à superficie vt tali, ideo facit distinctam speciem quantitatis, sequitur, corpus passiuè cõtineri à loco, addere nouũ modùm supra dimensiones eiusdem corporis contenti: & ideo pro continentia passiua,aliam speciem esse distinguendam; quod nemo concedit. 43

Secundò probatur, quia continere locatum extrinsecè, vel aptam esse superficiem, ad illud continendum,aut etiam respondentia illa partium, aut punctorum,cùm partibus, & punctis locati,non potest intelligi aliud esse,præter relationem,sed sola relatio, non potest distinguere species quantitatis:quia differentia quantitatis,debet esse absoluta,sicut genus:ergo non distinguitur locus specie, à superficie, sub genere quantitatis, per continentiam locati: nec aliud addere intelligitur per quod sub eodem genere distinguatur.

Ad

Ad argumentum primæ opinionis; Distinguenda est minor,ex ea parte, qua dicit locum addere nouam rationē mensuræ: nám mensura duplex est; vt inferiùs explicabitur, Actiua, & Passiua: & illa solùm est extrinseca ratio quantitatis: passiua verò, quæ appellatur mensurabilitas est extrinseca,& propria passio eius:ab illa igitur, non possunt distingui species quantitatis; quia extrinseca: sed neque ab hac; quia communis omnibus licet omnibus intrinseca,tamquam communis passio.

Ad primum arg. secundæ opinionis;Concessa maiori,neganda est minor: quia continentia actiua locati, aut correspondentia secundùm partes,& puncta,non est nouus modus extensionis; sed sola denominatio extrinseca, in superficie,& fortè noua relatio, ad corpus contentum: quæ non possunt locum distinguere à superficie,sub genere quantitatis continuæ.

44 Ad secundum, negandum est antecedens; Quòd proprium sit quantitati esse æqualem, vel inæqualem alteri; sed est accidens commune:proprietas verò eius est, quòd secundùm eam, omnia dicantur æqualia,vel inæqualia:& hæc proprietas, communis est omnibus speciebus:& ideo non potest eas distinguere:vnde, quòd superficies continens sit æqualis locato,accidens eius est:sicut est accidens,vnum corpus,aut vnam lineam,esse æqualem alteri:quare non potest ex hoc distingui à superficie; sicut nec superficies locati potest distingui specie,à superficie loci, ex eo, quòd sit ei æqualis.

Ad Aristotelem verò; Respondetur, numerasse locum capite præsenti,tanquam speciem distinctam à superficie: quia nondum determinauerat quidnam locus esset, vsque ad quartum lib.Physic. Et iuxta varias sententias,posse distingui,vel non distingui, à superficie:interim tamen propter extrinsecam continentiam, distingui docuit; non essentialiter, sed accidentaliter. Vt ex hac distinctione, intelligeretur, modo quodam diuerso se habere ad prædicationes. In Metaph. verò, vbi iam constabat esse vltimam superficiem continentem,non fecit mentionem eius: sed connumerata superficie,à qua non distinguitur specie; sufficienter connumerari intellexit.

QVÆSTIO V.

An motus sit species quantitatis continua.

45 PRima opinio,affirmat, *Esse speciem distinctam à cæteris*: quam tenet Fonseca 5. lib.Metaph.cap.13.q.8.sect.1.2.& 3.& cū eo Conimbricenses 3.libro Physic.ca.2.qu.2. art.3.in fine. Vbi asserunt,Motum sex modis considerari posse; Primo, *vt procedit ab agente:*& sic pertinet ad prædicamentum actionis. Secundò *vt recipitur in passo*: & pertinet ad prædicamentum passionis. Tertiò,

ut est quasi forma imperfecta, tendens ad perfectionem. Quartò, *ut est acquisitio perfectæ formæ.* Quintò, *ut est successiuus.*: & his tribus modis, ad nullum prædicamentum per se pertinet: quia est quid incompletum essentialiter. Sed potest sexto modo considerari; *ut est continuus:* & hoc modo pertinet ad hoc prædicamentum, sicut tempus: sed est distincta species ab eo: quia partes temporis copulantur instantibus diuisibilibus, partes verò motus, copulantur mutatis esse, etiam indiuisibilibus: quæ valde diuersa sunt ab sese inuicem: & ideo arguunt distinctas esse species quantitatis.

Probatur testimonio Arist. 3. lib. Physic. in principio, vbi ait *Motum esse de genere continuorum:* sed genus continuorum non reperitur, nisi in hoc prædicamento: ergo sentit collocari sub genere continuæ quantitatis; quod est esse speciem eius. 46

Probatur deinde ratione; quia continuum est genus quantitatis: ergo species eius erit, quidquid habet continuitatem per se: & distincta species, si habeat distinctam continuitatem: sed motus, habet vtrumque: ergo est species quantitatis continuæ, distinctæ à cæteris. Probatur minor: quia continuitas motus, est distincta à continuitate spatij, aut termini, qui fit per eum: & etiam à continuitate subiecti, mobilis, cui inhæret, & tandem, à continuitate temporis: ergo non accipit eam, ab aliquo horum, sed à se illam habet: & ideo erit per se quantum atque continuum. Minor probatur: quia continuitas mobilis, spatij, aut termini, qui fit per motum, siue sit qualitas siue quantitas, vel quid aliud, est permanens: sed continuitas motus est successiua, sicut ipse motus; ergo est distincta à continuitate eorum, atque etiam à continuitate temporis successiua: quia cùm motus tardus est, continuitas eius est breuis, si breue sit spatium, quod mobile pertransit, continuitas temporis longa; ergo diuersa est vna ab altera. Quod etiam colligitur ex continuatiuis, quæ in tempore sunt instantia; in motu verò mutata esse valde diuersa.

Secunda opinio, negat *motum esse quantum per se:* & ex consequenti speciem quantitatis, & est communis, & vera, quam tenet expresse Arist. non solùm cap. præsenti, sed etiam 5. lib. Meta. cap. 13. quibus locis expressis verbis docet, *Motum esse quantum per accidens,* sicut album. Et cum eo omnes ferè expositores D. Thom. 5. Meta. lect. 15. Albertus Magnus tractat. 8. de quantitate, cap. 4. Socinas. 5. Metaph q. 24. Louanienses, Caiet. Iauellus, Sotus, Toletus, Mercatus in Commentariis huius cap. P. Pereira lib. 13. cap. 1. Pater Franciscus Suarius 2. tomo suæ Met. d. 40. sect. 8. & probatur duplici argum. Primo, quia motus est continuus, quia est successiuus: si enim in instanti fieret, nullam posset habere successionem: At non habet per se successionem, sed ratione termini, qui fit per ipsum; ergo nec habet per se continuitatem, sed ab eo.

Mino

47 Minorem probo: Quia motus calefactionis, ideo succeſſiuus eſt, quia calor per eum factus habet quandam latitudinem gradualem, contrariam frigiditati exiſtenti in eodem ſubiecto: quam frigiditatem, quia non poteſt agens naturale finitum, ſimul & in momento vincere, ſed paulatim, vincitur ſucceſſiuè: & ideo ſucceſſiuè producitur calor: vnde ſi detur agens infinitæ virtutis, quale eſt Deus, potens in momento vincere totam reſiſtentiam frigiditatis, in momento etiam, & ſine ſucceſſione producetur calor, & non habebit calefactio vllam ſucceſſionem, neque continuationem. Signum igitur euidens eſt, quòd vtramque habet à termino, & non per ſe: quare nec erit continuum per ſe, ſed per accidens.

Secundò, quia motus eſſentialiter eſt via, fluxus, & tendentia inter duos terminos; A quo, & ad quem: & eſt ipſum fieri termini: ergo ſecundùm propriam entitatem, & eſſentiam eſt quid incompletum. A quo non conſtituitur mobile in eſſe ſimpliciter, ſed in via ad illud: & ideo excluditur ab Ariſtotele, & eius interpretibus, ab omnibus prædicamentis, & inter poſtprædicamenta collocatur qui ſunt modi quidam incompleti rerum: ſiue ergo continuitas pertineat ad eſſentiam eius, ſiue ſit propria paſſio, erit etiam quid incompletum formaliter: quare non pertinebit ad prædicamentum per ſe, nec motus ipſe ratione illius. Falſum eſt ergo, quòd ratione continuitatis, motus ſit ſpecies per ſe quantitatis continuæ.

48 Ad teſtimonium Ariſtotelis; Reſpondetur, verba illius generalia eſſe, quæ hunc ſenſum faciunt: Motus inter res continuas numerari debet: ex quo non ſequitur, eſſe per ſe continuum, ſed habere continuitatem eſſentialem, vel accidentalem: quemadmodum, ſi quis diceret, lignum eſſe de genere grauium corporum, eo ipſo, non cogeretur admittere, grauitatem eſſe ei eſſentialem, ſed ſatis eſſet, ad veritatem generalis locutionis, modo accidentali ei conuenire.

Et eodem ferè modo reſpondetur ad argumentum; Conceſſa minori, quòd motus habet continuitatem, diſtinctam à ſpatio, & terminò: ſed negata conſequentia, quòd eam habeat per ſe: nam aliud eſt habere diſtinctam, aliud habere per ſe, quia habere per ſe, dicit ex intrinſeca ſua ratione habere: habere verò diſtinctam, commune eſt reſpectu eius, quod eſt, habere per ſe, & ab alio, aut per accidens: cùm ſit euidens, poſſe habere diſtinctam, & communicatam ab alio: vt hoc exemplo ſit manifeſtum. Albedo, habet extenſionem, quam participat à ſuperficie corporis; in quo extenditur, & eo ipſo diſtinctam ab extenſione eiuſdem ſuperficiei: quia repugnat, eandem extenſionem alicui ineſſe, à ſe, & ab alio: & nihilominus extenſio ſuperficiei, non eſt per ſe, ſed per

accidens:

accidens: quocirca licèt motus habeat extensionem, distinctam à mobili, spatio, & termino: non sequitur eam habere per se: sed habet communicatam ab eis: & ideo habet per accidens: quamuis eam quoque habeat distinctam, ab extensione temporis.

QVÆSTIO VI.

An numerus sit species quantitatis discreta.

EXaminatis iam speciebus quantitatis continuæ, ad quantitatem discretam veniendum est: quæ duas habet species, Numerum, & Orationem. Et priùs, de numero quærimus, An sit vera species quantitatis discretæ. Et difficultas consistit in hoc, an numerus sit vnum per se: nam si ita sit, non erit difficile intelligere, sitne species quantitatis discretæ, vel non sit: si verò non sit, nisi vnum per accidens, certū est, non pertinere id ad prædicamentū. 49

Prima opinio tenet, *numerum esse vnum per accidens:* & ideo nō pertinere ad prædicamentum, nec esse speciem quantitatis, sed esse vnum tantùm per aggregationem, sicut cumulum lapidum, aut aliorum corporum: Aristotelem verò eum enumerasse inter species quantitatis; quia habet quandam extensionem discretam, similem extensioni quantitatiuæ, & modum quendam vnitatis, in vulgari modo loquendi fundatum, quo dicimus, ternarium esse vnum quendam numerum, & quaternarium, esse alium distinctum. Ita Fonseca 5. lib. Met c. 13. q. 4. sectione 4. Pater Franciscus Suarius 2. to. suæ Meta. & ex modernis multi.

Probatur testimonio Arist. 3. lib. Phy. c. 7. text. 68. vbi de numero ait: *Numerus est vna plura, quantáve quadam.* Et 10. Meta. c. 9. tex. 20. *Numerus est multa vna.* & lib. 8. c. 3. tex. 10. *Numerum,* inquit, *oportet aliquid esse, quo vnus, si vnus est: aut enim non est, sed quasi congeries, aut dicendum est, quodnam illud sit, quod vnum ex multis facit.* Ex quibus sequitur, numerum ex mente Arist. non esse vnū per se, sed per accidens: & ideo non esse speciē quantitatis. 50

Quod probatur duplici arg. Primò: Ens per accidens, dicitur illud, quod constat ex pluribus entibus in actu: sed talis est numerus, ergo est ens per accidens. Probatur minor: Nam siue accipiamus tres homines, vel tres quantitates separatas, quales sunt tres Hostiæ consecratæ, quælibet est ens actu: ergo numerus ternarius ex eis constans, erit vnum per accidens. Et si respondeas; Vnitates secundùm entitates consideratas, non efficere vnum per se, sed vt ordinatas, secundùm ordinē prioris, & posterioris, in quantùm secunda præsupponit primam, & tertia primam, & secundam: & sicut per se ordinantur, ita efficere vnum per se ordine, non vnū per se entitate. Contra hoc est primò, quia ordo iste, non est realis, sed rationis; ergo non potest facere vnū per se reale, etiam vnitate ordinis. Probatur antecedens, nam vnitates ipsæ, non sunt

ex se

ex se ordinatæ, cùm ex se non sit vna prior altera; ergo solùm ab intellectu ordinati possunt: sed ordo quem ab intellectu suscipiunt, non potest esse realis, sed rationis; ergo per talem ordinem non efficiunt vnum reale, quod in prædicamento collocari possit, sed vnum rationis. Secundò, quia etiam si ordo esset realis, & numerus esset vnus ordine, licèt non entitate, non sufficit, vt ponatur per se in prædicamento: nam prædicamenta sunt entia realia; ergo debent esse vnum per se, non solùm ordine, sed entitate reali: & certè, si vnitas ordinis sufficeret, non esset numerus alio modo vnus per se, quàm ciuitas, aut exercitus: de quibus constat, non esse entia prædicamentalia.

Secundò: Vnitates non concurrunt ad compositionem numeri, per aliquam vnionem, aut vnitatem realem; ergo non possunt efficere vnum per se, quod sit in prædicamento. Euidens est consequentia, quia repugnat plura efficere vnum per se, nisi per se vniantur. Probatur autem antecedens: quia de ratione quantitatis discretæ est, quòd partes eius non copulentur termino communi; ergo repugnat eis quælibet vnio, & ex consequenti, quòd efficiant vnum per se.

Et confirmari potest, ac declarari simul: quia ideo fatentur omnes, cumulum non esse vnum per se, sed per accidens: quia solùm dicit aggregationem plurium vnitatum, absque aliqua vnione superaddita, per quam fiat vnum: sed numerus nihil dicit, præter vnitates; ergo non erit per se vnum, magis quàm cumulus, nec pertinebit ad prædicamentum. Minorem ita probo: quia qualibet vnitas, ex qua fit numerus, solùm habet esse quantitatem quandam continuam, cum negatione diuisionis; ergo tres vnitates, nihil aliud continebunt, præter tres quantitates, cum suis negationibus diuisionis: quantitates autem per se, non vniuntur: sed separatæ sunt; per negationes verò, vniri non possunt, cum vnio debeat esse modus positiuus, per quem, vnum positiuum per se fiat, ex multis diuersis; ergo neque potest ex eis resultare aliquid per se vnum, & prædicamentale.

52 Probatur tandem, quia *non potest fieri vnum per se, nisi ex potentia per se, & actu per se*, vt docet Arist. 1. lib. de anima, ca. 1. sed vnitates non se habent tanquam potentia per se, & actus per se; ergo non efficiunt vnum per se prædicamentale. Minorem probo. quia omnes vnitates sunt entia in actu; ergo nulla se habet tanquam potentia: imò nec potest se habere sic: quia non est maior ratio, quare vna se habeat, vt potentia, quàm aliæ: vnde nulla earum talem rationem habere poterit.

Secunda opinio, tenet *Numerum esse vnum per se*, & ideo speciē quantitatis discretæ: hæc est expressa apud Aristot. ca. præsenti, & 5. Metaph. cap. 13. de prædicamento quantitatis: quibus locis eum

eum enumerat inter species quantitatis discretæ. Nec potest tertius vtriusque capitis, vllam admittere expositionem, tum quia verba expressa sunt, tum etiam, quia ita sentiunt omnes expositores: Auicenna 3. libro suæ Meta. ca. 4. D. Thom. 7. lib. Metaph. lection. vlt. Scotus 5. Meta. qu. 9. Henri. 1. p. summæ, artic. 29. q. 7. & quodlib. 6. Capreo. in 1 d. 24. qu. 1. concl. Soncin. 10. Metaph. qu. 7. Argent. in 1. d. 24. quæst. 1. Iauel. 8. Meta. quæst. 9. Caiet. Sot. Tolet. Canter. cum cæteris, cap. præsenti, atque etiam ex modernis multi. Et quod plus est, sancti Patres ita sentiunt, præsertim Greg. Nyssenus, in lib. de historia sex dierum, & Ioannes Damasc. cap. 49. suæ Dialecticæ in principio. Et videtur nobis, non quidem facilior, sed probabilior, & tenenda.

Probatur hac potissimùm ratione: Vna scientia, versatur circa obiectum per se vnum, à quo sumit suam vnitatem specificam: sed de numero, tanquam de proprio, & vnico obiecto, agit Arithmeticus, & de numero sonoro, agit Musicus: & sunt veræ scientiæ; ergo habet rationem vnius per se, & poterit collocari in hoc prædicamento, tanquam vera species eius.

Et potest confirmari, & declarari simul hoc modo: Officium scientiæ, est demonstrare passiones de subiecto; ergo quod est subiectum scientiæ, debet habere proprias passiones, de se demonstrabiles: sed determinatæ passiones, procedunt à determinata essentia; ergo debet habere determinatam essentiam: & cùm numerus, sit subiectum prædictarum scientiarum, habebit determinatas passiones, & determinatatam essentiam: erit igitur vnum per se prædicamentale. Probatur hæc vltima consequentia, quia *de ente per accidens, non potest dari scientia*, vt docet expressè Arist. 6. lib. Met. tex. 4. 53

Sed duobus modis, intendunt aduersarij hoc arg. soluere Primò, distinguentes ens per accidens, quod duplex esse inquiunt, primum, secundùm entitatem, quod ex multis entibus in actu constat, vt album, aut musicum: aliud casuale, aut fortuitum qualé est inuentio thesauri: & de primo ente per accidens, scientia esse potest, de quo non loquitur Aristot. sed non de secundo: quod ideo non potest esse obiectum scientiæ: quia non habet esse certum, vel fixum, sed casuale, & contingens. Verùm hæc solutio, contraria est verbis Aristot. & rationi. Probatur primum, ex his verbis eiusdem loci: *Signum autem, quòd nulli scientiæ cura est illud, neque actiua, neque factiua, neque speculatiua; neque enim qui facit domum, facit simul quæ accidunt*, &c. Probatur etiam secundum: Quia ens per accidens secundùm entitatem, nō habet vnam essentiam determinatam, aut per se, sed multiplicem; ergo vt tale est, nec potest habere determinatas passiones, neque vnam definitionem, per quam possint de eo demonstrari in scientia: ergo 54

falsum

falsum est quòd possit esse scientia de illo.

55 Alij verò, vt Fonseca, vbi suprà, alio modo intendunt soluere idem argum. dicentes numerum dupliciter considerari. Primò, vt est à parte rei, & sic solùm dicit vnitates reales: & ideo ens reale est, non per se vnum, sed per accidens: de quo non potest esse scientia. Alio modo consideratur, in quantum vnitates eius ordinantur ab intellectu, secundùm prius, & posterius: & hoc modo, per se vnum est, non entitate, sed ordinatione: nec vnum reale, sed rationis: hoc tamen sufficit, vt sit obiectum Arithmeticæ. Nec est inconueniens, quòd scientia realis, versetur circa ens rationis: nam multæ sunt scientiæ reales, quæ versantur circa entia rationis: vt scientia de republica (quam politicam vocant) Musica & Dialectica.

Sed hæc etiam solutio insufficiens est, & falsum supponit: nam licèt scientiæ diuidantur in reales, & rationales: & rationales sint, quæ versantur in dirigendis operibus rationis, quibus non repugnat versari, circa ens rationis, vt de Dialectica constat: nullus tamen vocauit Mathematicas disciplinas rationales scientias, nempe Geometricam, agentem de linea, aut Arithmeticam, de numero, sed verè reales sunt, ex communi omnium consensu: quia non versantur circa operationes dirigendas, vt Dialectica, sed circa determinatas res. Sed nec politica potest inter rationales scientias numerari: quia non in dirigendis operibus rationis, sed in ordinandis actionibus ciuium, ac reipublicæ versatur: alioqui Ethica, & omnes, scientiæ morales, vocarentur rationales: quod satis falsum est. Ita ergo de politica, sicut de his, verum est, apud omnes, non esse rationales scientias: sed reales, & quæ circa entia realia versari debent, non circa ens rationis. Vnde sequitur, quòd si numerus formaliter est ens rationis, vt hæc solutio asserit, non posset esse obiectum Arithmeticæ.

56 Probatur secundò nostra sententia, *Quia numerus est sensibile per se*, vt docet Arist.2. lib. de anima, cap.6. ergo est ens reale, & per se vnum. Probatur consequentia, quia operationes sensuum, non dependent ab intellectu, sed priores sunt actibus eius: ergo nec obiecta sensuum, dependere possunt ab intellectu, sed ante operationem eius dantur in rerum natura: & ideo vera entia realia sunt. Quòd verò habeant vnitatem per se, probo, quia potentia sensitiua, suam vnitatem accipit ab obiecto per se, sub quo comprehenditur numerus; ergo debet esse vnum per se, non, vt ab intellectu concipitur, sed à parte rei: quia sensus non versantur circa sensibilia, vt apprehenduntur per intellectum, sed vt in rebus sunt.

Vt autem probabilitas communis sententię, quam defendimus, magis pateat & argum. quæ verè sunt difficilia, soluantur, explicandum est, quonam modo numerus sit ens reale; & à quo habeat, quòd

quòd sit vnum per se: in hoc enim consistit tota difficultas eiusdem sententiæ. Et de numero quantum ad vnitates, nemo potest dubitare, quin sit ens reale: quia tres quantitates hominum, vel lapidum, reales sunt: sed quæ sit illa ratio realis, à qua constituantur in ratione vnius numeri realis, ita vt separetur à cumulo lapidum, difficilè explicatur, & non eodem modo ab omnibus, qui eandem sententiam sequuntur.

Itaque prima opinio est Soti q.2. huius c. conclus. 2. asserentis, *Numerum esse ens reale, ex parte vnitatum; sed accipere complementum essentiale ab intellectu*: hoc autem complementum, ait esse, ordinem prioris, & posterioris; quem intellectus tribuit vnitatibus, numerans vnam post aliam; tertiam post duas, & quartam post tres: & ita constituens numerum ternarium, & quaternarium. Numerus itaque secundùm hanc sententiam, constat ex ente reali, nempe ex vnitatibus: & ex ente rationis quod est ordo prioris, & posterioris: & per talem ordinem vniuntur vnitates, & efficiunt vnum per se.

Hic tamen modus dicendi sustineri non potest: quia iuxta eum, nec numerus potest esse ens reale, nec species quantitatis. Probo primum, quia vel tres vnitates efficiunt numerum ternarium, ante operationem intellectus; vel expectanda est operatio intellectus, vt efficiat numerum; si primum dicatur, falsum erit; quod dependeat ab intellectu, vel ab eo accipiat complementum essentiale: si verò dicatur secundum; sequitur non esse ens reale formaliter, sed ens rationis: nec esse vnum per se, quia ex ente reali, & rationis, non potest fieri vnum per se, quod sit species realis prædicamenti: ergo si numerus pro materiali, est realis, & pro formali ens rationis, non poterit esse ens prædicamentale; nec prædicamentalis species. Vtrumque ergo debet habere numerus, ante operationem intellectus: & quòd ens reale sit, & aliquid per se vnum. Vt autem quomodo ea habeat, ostendamus, notandum est, Vnitates, ex quibus fit numerus, duo habere. Primum, quòd quælibet sit quantitas continua, distincta ab altera. Aliud, quòd sint numerabiles ab intellectu, secundùm prius, & posterius: & hoc est etiam in eis reale, & intrinsecum, sicut realis est aptitudo cuiuscunque rei, vt ab intellectu intelligatur: & sicut hæc aptitudo, vocatur intelligibilitas, ita aptitudo vnitatum, vt secundùm ordinem prioris, & posterioris ordinentur, vocatur numerabilitas: sed sicut rem actu intelligi ab intellectu non est aliquid reale intrinsecum in ea: nec est ens rationis, sed denominatio realis extrinseca, ab actu reali intellectus, per quem intelligitur: ita numeratio actualis vnitatum, non est aliquid reale intrinsecum in eis, nec est ens rationis, sed denominatio realis extrinseca, ab actu intellectus reali, quo numerantur. Vnitates igitur numeri, licèt sint plura entia in 57

actu,

actu, secundùm quantitatem continuam consideratæ, tamen aptitudo realis; vt numerantur realiter secundùm prius, & posterius, tribuit eis vnitatem: quia ex ea habent, vt constituant vnum numerum realem per se. Gratia exempli: tres homines aut tres lapides, reales vnitates sunt, secundùm quãtitates reales, quas habent, & secundùm aptitudinem realem, quam habet quælibet: vt numeretur realiter ab intellectu, post aliam, vel ante alia efficiunt numerum ternarium per se vnum: ex potentia per se, & actu per se suo modo compositum: nam quælibet vnitas est in potentia, vt numeretur ante aliam, vel post aliam: & quæ ante aliam numeratur; se habet vt potentia, determinabilis per aliam posteriùs numerabilem. Et cùm vtrumque habeant vnitates, ante operationem intellectus; nempe esse reales quantitates, & realiter numerabiles, secũdùm priùs, & posterius, per actum realem intellectus; efficiunt vnum per se reale, & prædicamentale: nullum complementum accipiens ab intellectu.

58 Ex hac doctrina duo colliguntur. Primum quòd sicut Arist. sæpe asserit, *Non esse quærendam eandem certitudinem in omni materia, vel obiecto: de quo potest esse scientia: neque in omni scientia*: sed quasdam scientias esse certiores aliis: quia certior est materia, circa quam versantur, secundùm maiorem, vel minorem abstractionem à materia. Ita nec est quærenda in quibuscunque rebus prædicamentalibus, eadem vnitas; aut idem modus vnus per se: sed quasdam habere maiorem vnitatem, & magis esse vnum per se; alias verò longè minorem, secundùm minorem perfectionem suæ naturæ. Verùm dummodo habeant aliquam vnitatem, sufficiet; vt in prædicamento per se collocentur, tanquam genera, vel species eius. Gratia exempli: in substantia maior reperitur vnitas, & perfectior modus vnius per se quàm in accidentibus: & inter accidentia, maior in vno, quàm alio: sed aliqualis sufficit, vt per se sint species prædicamentales, saltem imperfectæ. Et huius conditionis est numerus, & omnis quantitas discreta: quæ cùm ex propria natura debeat habere partes actu separatas, minorem possunt habere vnitatem, sufficientem tamen ad constituendas species quasdam prædicamentales imperfectas.

59 Colligitur secundum, nempe, quòd ea, quæ in vno genere sunt entia per accidens, in alio sunt entia per se: vt domus, in genere naturæ, ens per accidens, est cùm contineat plura entia naturalia in actu: vt ligna, & lapides: sed in genere artificiali, est vnum per se: ita ergo de numero dicendum est, quòd vnitates eius, in genere quantitatis continuæ, sunt multa in actu, quæ in eodem genere non efficiunt vnum per se, etiam si in cumulo congregentur: sed in genere quantitati discretæ, efficiunt per se vnum numerum propter numerabilitatem realem per quã suo modo vniũtur

per se; vt explicatum est.

Ex hac doctrina; Respondetur ad argum. & primò ad testimonium Arist. dicimus, loqui de numero pro materiali significato, nempe pro vnitatibus: & hoc modo *quanta quædam* dicuntur, & *vna quedã*, sed ratione formalis numerabilitatis, fiunt vnũ per se, quam numerabilitatem, non excludit ibi Arist. sed potiùs quærit: ideo nihil contra nostram sententiam continent illa testimonia.

Ad primum argum. Distinguenda est minor: nam vnitates numeri, duobus modis considerantur. Primò; secundùm rationem materialem; qua sunt plures quantitates actu separatæ; & hoc modo, non efficiunt vnum per se. Secundò, considerantur vt sunt numerabiles ab intellectu, secundum prius & posterius: & ex hoc habent vnitatem per quam constituunt vnum numerum. Et cùm dicitur; Ordinem prioris, & posterioris inter vnitates: non esse realem: etiam est distinguendum; nam prius, & posterius potest sumi, vt connotatur per aptitudinem numerabilitatis: & sic est aliquid reale, in eisdem vnitatibus, quia quælibet, ex propria natura potest numerari, secundùm prius & posterius: si verò consideretur in actuali numeratione, solum est intrinseca denominatio, in eisdem vnitatibus; sicut intelligibilitas, in quacunque re, est aliquid reale, sed actu intelligi, solùm est denominatio extrinseca. Et ad aliud, quod tandem dicitur: Non satis esse, quòd merùs sit vnus ordine, sed requiritur, quòd sit vnus entitate: Respondetur, numerabilitatem, non dicere solùm respectum, sed aliquid etiam absolutum, in quo conueniunt omnes vnitates, nempe aptitudinem numerabilitatis: & ideo licèt numerus sit vnus ordine, aliqua tamen ex parte est etiam vnus entitate: & hoc sufficit, vt sit species prædicamentalis. 60

Ad secundum; Negandum est antecedens, quòd vnitates non concurrant ad componendum numerum per aliquam vnionem: nam licèt separatæ sint, in quantum sunt quantitates continuæ inter se distinctæ, tamen per aptitudinem numerabilitatis, quam habent in ordine ad intellectum, vniuntur inter sese, ad efficiendum vnam quantitatem discretam: de cuius ratione est; vt partes eius non copulentur termino communi materiali: hoc est, puncto indiuisibili, aut quouis alio, non tamen quòd non vniantur formaliter, ad constituendum vnum discretum: vnde licèt separatæ sint vnitates, separatione continui, sunt tamen vnitæ, vnione discreti: & ideo, licèt non efficiant vnum continuum, efficiunt tamen vnum discretum: vt expositum est. 61

Et eodem modo respondetur ad confirmationem; Negando minorem, quòd numerus nihil aliud dicat, præter vnitates: dicit enim aptitudinem numerabilitatis, secundùm prius, & posterius earundem vnitatum, in ordine ad intellectum, à quo habent vnitatem

ſufficientem, ad efficiendum vnum per ſe diſcretum: quod non habent eædem vnitates;vt ſunt in cumulo:in quo talem ordinem numerabilitatis non dicunt, & ideo cumulus eſt vnum per accidens:ſed numerus vnum per ſe.

62 Ad tertium: Conceſſa maiori, diſtinguenda eſt minor: quòd vnitates numeri,non ſe habeant,tanquam potentia per ſe,& actus per ſe: nam duplex eſt potentia, Vna receptiua actus per modum informationis:qualis eſt materia Phyſica, ex qua fit ens naturale Alia,non receptiua; ſed determinabilis per actum: & eſt ſimilis potentiæ generis, quod non recipit in ſe actum differentiæ, ſed determinatur per eum,ad conſtitutionem ſpeciei: & talis eſt potentia,in qualibet vnitate: vt determinetur per aliam, ad conſtituendum numerum: & ita determinans, ſe habet tanquam actus per ſe;& determinata tanquam potentia per ſe: & hoc ſufficit, vt ex eis fiat vnum per ſe, imperfecta quadam vnitate, per quam conſtituunt vnam ſpeciem quantitatis diſcretæ. Hæc doctrina colligitur ex Ariſt.8. Metaph.cap. 8. tex.15.

QVÆSTIO VII.

An forma numeri ſumenda ſit ab vltima vnitate,vel ab omnibus.

63 QVæſtio hæc procedit; ſuppoſita communi opinione, quam ſecuti ſumus,quæſtione præcedenti; quòd numerus ſit vera ſpecies quantitatis diſcretæ: nam ſi eſſet ens per accidens, & non pertineret prædicamentum, nullam haberet formam, aut differentiam:& ideo non eſſet inquirendum, an ab vltima vnitate deſumenda ſit,vel ab omnibus.

Eſt igitur prima opinio Capreoli in 1.d. 24. quæſt. 1. concl. 5. *diſtinguentis duplicem formam numeri* Partialem,& Totalem, ſicut debet diſtingui, in quibuſcunque ſpeciebus ſubſtantiæ. Vt in homine forma partialis eſt illa; quæ cum materia componit naturam hominis:& natura ipſa compoſita ex materia, & forma, dicitur forma totalis:vt humanitas, dicitur forma totalis hominis: quia ſimul cum ſuo modo ſubſtantiali; qui eſt ſubſiſtentia; componit hominem: ſignificantem naturam completam in ſuppoſito. Formam igitur partialem numeri,ait eſſe vltimam vnitatem,quæ determinat præcedentes:& ita ſe habet,per modum actus; & formæ:& præcedentes per modum materiæ:vt forma binarij, eſt ſecunda vnitas,determinans primã,ad conſtitutionem talis ſpeciei: forma ternarij,eſt tertia, præſupponens duas tanquam materiam, & eas determinans per modum formæ. Formam verò totalem (inquit) non eſſe vltimam vnitatem; neque omnes; ſed naturam ipſam numeri reſultantem ex compoſitione: ex qua natura ſimul cum modo actualis inhærentiæ, fit completus numerus in concreto.Probat hoc vltimum hac ratione,quia in quibuſcunque

rebus forma totalis, quæ est natura, resultat ex vnione partium: sed nec vltima vnitas, nec omnes simul, resultant ex vnione partium: sed potiùs sunt partes, ex quibus resultat natura ipsa numeri. ergo non possunt esse forma totalis eius. Primum verò non probat; quia per se est manifestum. Hanc sententiam sequutus est priùs Albert. Mag. in prædicamentis, tit. 8. de quantitate, & in Cóment. sup. 5. c. D. Dionys. de diuinis nominibus. Imò & D. Tho. 8. Meta, lect. 3 & postea Iauellus 8 Meta. q. 10.

Secundam opinionem tenet Sonci. 10. Metaph. q. 9. vbi alio modo distinguit numerum, *In eum qui abstrahitur à particularibus vnitatibus*: & solùm dicit duo, tria, vel quatuor: & *in eum, qui contrahitur ad particulares vnitates*; & in eis consideratur: vt dum dicimus, tria corpora, tres lapides, vel tres homines. Formam igitur numeri abstracti, dicit esse vltimam vnitatem, non tamen numeri contracti: sed numerum contractum seipso constitui, in specie, hoc est, per suas vnitates simul acceptas, absque ordine primæ, vel vltimæ: vt ternarium hominum, aut quaternarium lapidum. Et hæc sententia, videtur opposita præcedenti: quia quæstio hæc de numero reali pro quantitatibus ipsis accepto procedit: cuius formam, dicit prima opinio, sumendam esse ab vltima vnitate, quod negat hæc secunda. 64

Probat porrò Sonc. 1. par. suæ opinionis, *Quòd forma numeri abstracti, sit vltima vnitas*, hac ratione: Quia numerus abstractus, solùm reperitur obiectiuè in intellectu, constituente ordinem prioris, & posterioris, inter vnum, duo, & tria, ita vt sicut ad binarium, non perueniat, nisi per vnitatem, & ad ternarium, per binarium: sicque ad cæteros semper; ergo vltima vnitas, in apprehensione intellectus, præsupponit cæteras; & ideo habet se ad illas, per modum formæ determinantis. 65

Secundam verò partem, quòd *forma numeri contracti, non sit vltima vnitas*, probat duplici argum. Primò, quia vbi est primum, & vltimum realiter, aliquis est ordo realis inter ea: sed inter vnitates numeri, nullus est ordo realis; ergo nec datur prima vnitas realiter, neque vltima, quæ possit esse forma numeri. Probatur minor, quia si ordo realis daretur inter vnitates; aut ille ordo esset naturæ aut dignitatis, loci, vbi, vel situs: sed nullus talis datur: ergo nec habebunt realem ordinem. Probo iterum minorem, quia simul tempore, possunt fieri duo, vel tria corpora, ex quibus efficitur ternarius: & ita vt vnum non sit causa alterius, nec sit eo dignius: sed nec necesse est habere ordinem loci, vel situs, cùm possint in vacuo constitui: quare nullum habebunt ordinem realem.

Secundò: Vel vltima vnitas, est forma numeri realis, in quantum est vnitas, vel in quantum est vltima: non vt vnitas, quia hæc ratio communis est omnibus; sed nec, vt vltima, propter duo.

Primum

Primum quia esse vltimam,habet ab intellectu numerante: ergo non potest esse forma realis. Secundò, quia forma rei,debet esse fixa,& inuariabilis:sed esse vltimam,sæpe variatur, pro voluntate numerantis:ita vt vnitas,quæ modò numeratur post alias,possit rursus numerari prima:vnde esse vltimam,per omnes variatur: quare non potest esse forma numeri.

66 Pro solutione huius quæst.notandum est,ex D. Tho.12. q. 54. art.4.in corpore:In accidentibus, non esse compositionem essentialem Physicam, ex materia, & forma, sed esse naturas quasdam adeò imperfectas, vt potiùs sint formæ subiectorum, per actualem inhærentiam in eo: & huius ratio est manifesta, quia materia,& forma,sunt partes essentiales entis naturalis, quod est substantia:accidentia verò,non sunt entia naturalia:sed aliquid entis naturalis:ergo non possunt habere compositionem ex materia,& forma. Vnde ex tribus compositionibus, quæ reperiuntur in substantia,nempe Physica essentialis ex materia, & forma:& quasi Entitatiua, aut substantialis, ex partibus integrantibus:& Metaphysica, essentialis ex genere, & differentia:solùm in accidentibus reperiuntur duæ postremæ: in quibus explicandum est: an vltima vnitas habeat rationem differentiæ:vel ab ea sumatur differentia essentialis.

Et vt à compositione ex genere & differentia tanquam ab essentiali incipiamus:idem est in ea forma,& differentia:quia cùm fiat ex genere, & differentia, genus se habet, vt materia & differentia tanquam forma. Videndum igitur est, à quo sumatur differentia in speciebus numerorum, an ab vltima vnitate, vel ab omnibus. Et de genere certum est, ab omnibus simul sumptum definiendum esse: quia genus proximum numeri, est quantitas discreta: discretio verò, non reperitur in vna sola vnitate; sed in omnibus: quare ab omnibus sumitur genus:differentia verò, ab omnibus etiam sumi debet: quia differentia continet gradum perfectionis, determinantem genus: vnde cùm genus contineat communem rationem extensionis, aut diuisibilitatis discretæ; differentia debet continere gradum perfectionis, talis extensionis, aut diuisibilitatis:quæ etiam non reperitur in vna sola vnitate; sed in multis. Ideo non vt est à sola vltima; sed etiam ab omnibus, sub ratione speciali debet sumi: & ita genus numeri ternarij,erit quantitas discreta: differentia verò, extensio,vel diuisibilitas in tres vnitates:sicque definitur numerus ternarius, *Est quantitas discreta,extensa secundùm tres vnitates; ita ordinatus secundùm prius,& posterius.*

67 In compositione verò totius, ex partibus integrantibus, non reperitur materia, neque forma:quia omnes partes integrantes, sic sunt in actu, vt nulla recipiat aliam, nec recipiatur ab alia:vt

inter brachium,caput,& pedes:nõ est materia, neque forma propriè loquendo:nihilominus inter partes integrantes numeri, vna pars se habet ad alias,tanquam forma, in quantum eas determinat: & ita se habet vltima vnitas in numero,determinans aliam, vel alias,ad certum numerum efficiendum: vt secunda vnitas determinat primam, ad efficiendum binarium; & tertia determinat duas,ad efficiendum ternarium,sicque de cæteris.

Nostra igitur sententia duo asserit. Primum est: Forma essentialis, quam potest habere numerus, non sumitur à sola vltima vnitate, sed ab omnibus, in quantum habent specialem rationem extensionis discretæ.

Probatur hac ratione, deducta ex doctrina tradita: Forma essentialis duplex tantùm est, Physica & Metaphysica:sed numerus non habet formam essentialem Physicam:& Metaphysica, quam habet, sumitur ab omnibus vnitatibus sic ordinatis, secundùm prius & posterius:ergo non à sola vltima. Probatur minor: quia differentia in quibuscunque rebus,sumitur à tota natura,sub gradu speciali concepta, vt in homine,à tota eius natura, sub gradu rationalitatis: ergo differentia numeri sumitur à tota eius natura, sub tali gradu extensionis discretæ considerata: talis autem gradus extensionis discretæ, non reperitur in sola vltima vnitate: sed in omnibus sic ordinatis; sicut nec discretio ipsa, in vno solo reperitur,sed inter multa:ergo nec differentia numeri,à sola vltima vnitate desumi potest,sed ab omnibus sic ordinatis: vt forma ternarij, à tribus vnitatibus sic ordinatis; vt duæ sint præsuppositæ,& ab vltima determinentur.

Secundum, quod asserit, nostra sententia est:In numero considerato; vt toto integrali, licèt non inueniatur propria forma Physica nec Metaphysica; inuenitur tamen quædam similitudo formæ:& sumitur à sola vltima vnitate: imò illa sola se habet vt forma.Probatur hac ratione:Id quod est determinabile per aliud, habet modum materiæ: & id quod determinat aliud, habet modum formæ: sed inter partes integrantes numeri, vltima vnitas se habet, vt determinans præcedentes, & istæ vt determinabiles per eam: ergo istæ se habent tanquam materia, & illa tanquam forma.Et hoc voluit prima sententia,dum asseruit; Vltimam vnitatem esse quasi partialem formam numeri: & præsertim D. Th. qui hoc idem intellexit, non de vera forma, sed de aliqua similitudine eius.Et ideo argumentis eiusdem sententiæ,non est necessarium respondere. 68

Solum hoc est notandum: Hoc habere speciale partes integrantes numeri, quòd cùm vna se habeat per modum formæ, & aliæ per modum materiæ, variata illa,quæ se habet vt forma, ex consequenti variatur differentia essentialis numeri:quia variatur modus

modus extensionis, ex quo accipitur: vt variata tertia vnitate, idem numerus habet extensionem, in ordine ad duo, vel ad quatuor, quæ diuersa est.

Secunda autem sententia, distinctionem illam de numero abstracto, & contracto; minùs bene adduxit: quia nunc loquimur de numero prædicamentali; qui est species, quantitatis discretæ, & reperitur in rebus: numerus verò abstractus, transcendentalis est, cùm in substantiis, ac cæteris accidentibus reperiatur: & ideo non magis ad hoc prædicamentum, quàm ad cætera pertinet; imò ad nullum: & ideo non est de illo curandum.

69 Ad primum igitur arg. eiusdem sententiæ; Neganda est minor: quòd non sit ordo realis inter vnitates numeri: nam licèt nòn sit ordo temporis, nec naturæ, loci, vel situs; est tamen ordo numerabilitatis, quem dicit vnitas quælibet ad alias: in quantum prius, ac posterius, numerabilis est ab intellectu, hoc est, præsupponendo eas, vel eisdem præsupposita.

Ad secundum; Distinguenda est maior: quia vnitates numeri dupliciter considerari possunt; vel vt actu numerâtur, vel vt sunt numerabiles: & ideo quælibet habet duplicem considerationem vltimæ: nempe in actuali numeratione, aut in aptitudine. Dum ergo dicitur, vel vltima est forma, vt vnitas est, vel vt est vltima; distinguendum est: nam vt vltima in ratione numerabilitatis, habet modum formæ realis, non vt vltima in actuali numeratione: quia hæc est ratio extrinseca, & variabilis, illa intrinseca, & inuariabilis, eodem modo conueniens omnibus; cùm possit quælibet numerari post alias: & ideo cuilibet inuariabiliter conuenit, esse vltimam secundùm aptitudinem: & hoc non habent ab intellectu: sed ex propria natura: quamuis non sine respectu ad intellectum: bene tamen habent id ante operationem eius: realis igitur est ratio vltimæ in qualibet vnitate, sicut ratio primæ, aut mediæ, vt explicatum est.

QVÆSTIO VIII.

An numerus prædicamentalis, non solùm reperiatur in corporibus, sed etiam in rebus spiritualibus.

70 SEnsus quæstionis est; An sicut tres homines, tres lapides, aut tria quælibet alia corpora, efficiunt numerum, qui est species quantitatis discretæ: ita tres Angeli, aut tres animæ: & procedit quæstio, supposito, quòd numerus sit per se in prædicamento.

Prima opinio affirmat; *Numerum rerum spiritualium, non minùs esse speciem quantitatis discretæ; quàm numerum corporum.* Ita Richa. in 1. dist. 10. q. 1. ad 4. & dist. 24. art 1. q. 1. & art. 2. q. 1. Marsil. in 3. q 27. art. 1. & 2. Greg. d. 24. q. 2. art. 3. Aureol. apud Capre.

eadem dist.& q ubi etiam Maior,Ocham,& Gabriel, quos sequitur magna modernorum pars.

Probatur testimoniis D Aug lib.2.de libero arbitrio,ca.16.vbi asserit,*Numerum esse aliquid intelligibile,& in omnibus rebus inueniri*; & Damas 3.lib.Fidei,cap.8.docentis,*Numerum in quibuslibet rebus inter se diuersis,sic reperiri, vt dua natura,Diuina,& humana in Christo,ad quantitatem discretam pertineant.*

Probatur etiam ratione; quia integra ratio numeri, constat ex multis vnitatibus realibus, & inter se separatis, atque numerabilibus ab intellectu, secundùm prius, & posterius:sed hoc totum conuenit tribus Angelis: ergo veram habent rationem numeri prædicamentalis.Probatur minor; quia tres Angeli,sunt distincti realiter, atque etiam realiter separati, & quilibet est numerabilis ab intellectu ante alios,& post alios.

Secunda opinio, negat, *Numerum prædicamentalem reperiri in rebus spiritualibus*, sed solùm putat ponendum esse in corporibus.Ita D.Tho q.9.de Potentia,art.7.in 1.dist.24 qu.1. art.3.& 1. part. qu.3. art.3. Capreol.in 1.di.24.quæst.1. Soncin.10.Metaph. qu.13. Iauel. lib.8. quæst.11. & colligitur ex doctrina Aristot.4. lib.Physic.6.& 7.vbi docet, *Numerum fieri ex diuisione continui.* & 2.de anima, 6. *Numerum*, asserit, *esse sensibile per se*. Sed numerus rerum spiritualium, nec fit ex diuisione continui, nec est sensibilis: quia sensus non possunt percipere nisi corporea:ergo non est numerus prædicamentalis ex mente Aristot. 71

Ratione item probatur: Primò quia omnis species, debet participare naturam sui generis proximi, atque remoti, in eadem linea prædicamentali positi: sed genus proximum numeri, est quantitas discreta: & remotum quantitas communis, continuæ,atque discretæ:ergo repugnat aliquem esse numerum prædicamentalem,nisi ex his duobus generibus participet. Tunc vltrà,numerus rerum spiritualium ex neutro genere participat; ergo non est species huius prædicamenti. Probatur antecedens: talis numerus non est quantitas: ergo non est quantitas discreta Euidens est consequentia à superiori ad inferius negatiuè: & antecedens per se notum est. 72

Secundò: quia transcendentia non pertinent ad aliquod speciale prædicamentum,vt de ente,& accidente manifestum est:sed numerus eo modo, quo reperitur in rebus spiritualibus,reperitur in quibuscunque rebus cuiuslibet prædicamenti: ergo transcendentalis est, & non prædicamentalis. Minorem probo:nam sicut dicimus,tres Angelos,aut tres animas,sic dicimus tres albedines, tres relationes,tres actiones,& passiones,sicque de cæteris prædicamentis.

Pro solutione argumentorum oppositæ opinionis, notandum est, 73

eſt,quòd ſicut vnitas ſumitur duobus modis; Primò, prout vnum eſt paſſio entis, & vnitas conuertitur cum entitate: & ſic accepta eſt tranſcendentalis: quia in omnibus rebus reperitur. Secundò, vt eſt vnitas ſpecialis, quæ fundatur in quantitate rei: & hæc eſt propria huius prædicamenti. Ita numerus, eſt duplex; tranſcendentalis,qui conſtat ex vnitatibus tranſcendentalibus:& ſpecialis, qui fit ex quantitatibus:& iſte eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, ille vagatur per omnia prædicamenta:& ideo neque ad hoc,neque ad aliquod aliud pertinet.

Hæc diſtinctio explicat ſenſum ſanctorum Patrum, qui, vt conſtat ex antecedentibus & conſequentibus, de numero tranſcendentali loquuntur; non prædicamentali. Et etiam,ſi aliquod verbum eorum videatur ſignificare numerum prædicamentalem, ſolùm per ſimilitudinem intelligi debet.

Ad argu. Diſtinguendum eſt antecedẽs;quia ſi de numero prædicamentali intelligatur; non eſt verum, quòd ſolùm dicat vnitates quaſcunque diſcretas,& numerabiles,ſecundùm prius,& poſterius:ſed debet dicere vnitates ſpeciales,& quantitatiuas, quas cùm non habeat numerus rerum ſpiritualium, ſed tranſcendentales:non eſt numerus prædicamentalis,ſed tranſcendentalis.

QVÆSTIO IX.

An oratio ſit vera ſpecies quantitatis.

Difficilior eſt quæſtio de oratione; An ſit vera ſpecies quantitatis diſcretæ. Intelligimus autem quæſtionem, de ſola oratione vocali:nam mentalis, & ſcripta, non pertinent ad hoc prædicamentum:cùm vtraque ſit qualitas,illa naturalis, hæc verò quaſi per artem facta:vocalis verò, quæ aut voce humana profertur, vel aliis inſtrumentis fit; quandam extenſionem ſyllabarum habere videtur:& ideo quærimus de illa: An ſit ſpecies quantitatis diſcretæ.

Et eſt prima opinio Louanienſium, in expoſitione huius capitis;qui negant,*orationem eſſe ſpeciem quantitatis diſcreta*, putantes eſſe quantum quoddam per accidens, ſicut album, aut motus: & hanc videtur ſequi Caiet.cap.præſenti,& ſequuntur moderni omnes,qui numerum excludunt ab hoc prædicamento.

74 Et probatur, illis omnibus argumentis, quibus probatum eſt de numero, eſſe ens per accidens: & ideo non pertinere ad hoc prædicamentum quæſt.6.quæ non ſunt hoc loco repetenda.

Sed duobus aliis ſpecialibus probanda eſt. Primò; Quia hæc tantùm ſunt in oratione, nempe ſoni ſyllabarum, motus inſtrumentorum, aut prolationis: per quem fiunt tempora conſumpta eiſdem prolationibus,ordo ſyllabarum,& ſignificatio totius orationis: ſed ex nullo horum poteſt oratio eſſe quanta per ſe: ergo

non est admittenda ad hoc prædicamentum. Probatur minor: quia soni sunt qualitates: motus quantus per accidens: tempora quanta quidem per se continua, sed quæ non possunt efficere aliã speciem quantitatis discretæ: ordo syllabarum, secundùm longitudinem, & breuitatem pro libito mutari potest: & ideo non potest efficere quantam per se orationem: & longè minùs significatio syllabarum, quam certum est, non habere ex propria natura, sed ex libera impositione hominum.

Secundò: Quia successiua non possunt habere vnitatem, nisi per continuationem: vt patet in motu; cuius partes, si semel interrumpantur per moram temporis, sic fiunt diuersæ, vt nullo modo efficiant vnum: sed syllabæ sunt quidam motus prolationis instrumentorum interrupti: ergo sunt omninò diuersi, nullam habentes vnionem, aut vnitatem: quare non possunt efficere vnam quantitatem. Et si respondeas; Ordinabiles esse ab intellectu, secundùm prius; & posterius, sicut vnitates numeri: & per talem ordinabilitatem habere vnitatem. Contra hoc est: quia si semel interrupti motus prolationis, sunt ordinabiles secundùm prius, & posterius; ergo etiam si per longum tempus interrumpantur, erunt ordinabiles; vnde si vna syllaba proferatur hodie, & altera post annum, efficient orationem, non minùs, quàm si post dimidiam horam proferretur: imò etiam si à diuersis hominibus: quæ non solùm falsa, sed absurda videntur.

Secunda opinio est Iauelli in Epirome, in 5. lib. Meta. c. 8. distinguentis duplicem considerationem orationis. Nam si consideretur, a:t, in ratione extensionis quantitatiuæ, non est oratio distincta à motu, neque quantum per se, sed per accidens, sicut motus: cùm syllabæ non sint aliud, quàm motus quidam prolationis. Si verò consideretur in ratione mensuræ, est quantum per se, & vera species quantitatis discretæ, distincta à numero: cùm sit mensura discreta, & successiua. Et propterea, inquit, considerans Arist. in Dialectica, rationem mensuræ in quantitatibus, docuit *orationem esse speciem quantitatis.* Et probauit etiam ex eadem ratione mensuræ: quia mensuratur, inquit, syllaba longa, & breui. At in Metaph. vbi præcipuè considerabat rationem extensionis eiusdem quantitatis, cùm connumerasset alias species, nullam mentionem orationis fecit, quod probatur ex mente eius, non esse speciem quantitatis in ratione extensionis, sed solùm in ratione mensuræ. 75

Tertia opinio tenet, *Orationem esse secundam speciem quantitatis discretæ*: quod Arist. non solùm asseruit, cap. præsenti, sed probauit. Ita D. Tho. opusc. 42. & in 4. d. 3. q. vnica, art. 2. ad 5. Albertus Magnus tra. de quantitate, c. 2. Scotus cap. præsenti, q. 8. Soncinas 5. Meta. q. 4. Sotus q. 2. huius capitis, & in eodem Cant. & Tolet.

& Tolet.atque moderni plures. Et hæc sententia quamuis difficilis, videtur nobis probabilior, & tenenda.

76 Et probatur hac ratione: Oratio constat syllabis verè extensis secundùm prius, & posterius, sicut numerus constat vnitatibus; ergo sicut numerus est species quantitatis discretæ, sic oratio. Probatur antecedens: quia syllaba vna longior est, maiorémque habet extensionem soni, quàm alia: non solùm ratione temporis consumpti, quod patet esse maius, sed ratione sui, nempe vt est sonus extensus: quemadmodum tres lapides, habent substantiam extensam per quantitatem: & ideo eius ratione efficiunt specié numeri. Quòd verò syllabæ sint ordinabiles ab intellectu, secundùm prius, & posterius, ratione longitudinis, aut breuitatis: probatur, quia distincta oratio est, aut distinctus pes carminis ille, qui constat vtraque syllaba longa, ab eo, qui constat vtraque breui, vel vna breui, & altera longa, ex eo quòd distincto modo ordinantur syllabæ: ergo ex se sunt ordinabiles.

In quonam sit ponenda quantitas orationis.

77 Tota difficultas nostræ sententię consistit, in explicãda quantitate orationis, assignandáque, ratione illa, in qua dicatur consistere: circa quam, non eodem modo sentiunt ij, qui nostram sententiam sequuntur.

Sed prima opinio, est multorum modernorum, qui *quantitatem orationis, nec in syllabis, nec in alio vllo ex his, quæ possunt considerari in oratione, consistere docent, sed in motibus prolationis discontinuis, & ordinabilibus ab intellectu*: vt in tribus motibus prolationis, quibus profertur hæc oratio: Dominus, dicunt cõsistere quantitatem discretam, & successiuam eius.

Hæc tamen sententia falsa est, quod probo hoc arg. Motus est quantum per accidens; ergo numerus plurium motuum, non est prædicamentalis. Probatur consequentia, à superiori ad inferius negatiuè: numerus trium motuum, non est quantitas per se; ergo nec est quantitas discreta. Secundò, quia numerus motuum, est sicut numerus alborum, aut Angelorum; ergo est transcendentalis, & non prædicamentalis.

Ideo secunda opinio, multorum est, *non in syllabis, nec in motibus prolationis earum: sed solùm in temporibus, quibus motus ipsi prolationis, atque etiam syllabæ mensurantur, quantitatem orationis ponens*: in quantum duo, vel tria tempora consumpta in eis, ordinabilia sunt ab intellectu, secundùm prius & posterius.

Quod colligunt ex Arist.cap.præsenti, qui *orationem esse quantitatem* probauit: quia mensuratur syllaba longa, & breui: sed longitudo, aut breuitas syllabarum, sumitur ex maiori, aut minori tempore, quo mensurantur: ergo in his temporibus consistit quanti

quantitas orationis,ex mente Aristotelis.

Sed nec sententia hæc videtur mihi vera,quod ita probo:Sicut numerus,est multitudo vnitatum ordinabilium ab intellectu, secundùm prius,& posterius,ita oratio, est multitudo syllabarum ordinabilium,secundùm longitudinem,& breuitatem,ex quarum diuersitate distinguunt omnes diuersas orationes:sed tempora nõ sunt syllabæ,imò valde ab eis diuersa:ergo multitudo temporum non potest esse oratio.

Secundò; Vel tempora distincta constituunt orationem, secundùm se,vel in quantum sunt mẽsura syllabarum,vterque modus est impossibilis:ergo non possunt orationem constituere.Probatur minor: quia species quantitatis constituuntur per diuersas rationes extensionis:sed tempora ex eo, quòd sint mensura syllabarum, non habent specialem rationem extensionis, distinctam ab ea, quam habent, secundùm quod sunt multa tempora: nam temporibus non aduenit noua ratio extensionis, ex eo, quòd sint mensura syllabarum, sicut nec ex eo quòd sint mensura aliorum motuum; prolatio namque syllabarum, motus quidam localis est instrumentorum; ergo si hoc modo sumpta non efficiunt speciem quantitatis discretæ,nec efficient, vt sunt mensura syllabarum.Quòd verò vt sunt discreta tempora; non efficiant orationem, probatur, quia si sic efficerent orationem: ergo vbicunque reperirentur, etiam sine sallabis eam efficerent. Euidens est consequentia, quia quod alicui conuenit vt talis vbicumque reperiatur,ei conueniet. Et præterea,quia tria tempora,nihil accipiunt à syllabis, ratione cuius efficiant quantitatem discretam: consequens autem falsum est: quia nullus vnquam dixit; nec intelligi potest; quòd tres durationes trium calefactionum,sint oratio.

Vt igitur intelligamus: in quo consistat quantitas orationis: 78
Notandum est, in voce duo esse consideranda. Primum; quòd sit sonus; per motum localem linguæ,dentium, ac palati aliorumque instrumentorum factus.Secundum,est extensio,seu corpulentia eiusdem soni,vel vocis:quæ non est aliud,quàm dilatatio, vel prolongatio eiusdem. Notum est enim, syllabam morosè prolatam,maiorem habere dilatationem,aut prolongationem, quàm eam,quæ citò profertur: quin natura ipsa talis est, syllabarum è pluribus literis conflatarum, & quarundam aliarum, vt tardiùs proferantur.v.g.(stirps,) (trabs) quàm istæ duæ, (e) (a) Eiusmodi igitur dilatatio, aut prolongatio vocis, est quasi corpulentia,vel magnitudo eius; & ita dicitur eius extensio:quemadmodũ longitudo,aut latitudo substantiæ, est extẽsio eius:vnde sicut substantia est extensa per accidens, & longitudo eius, aut latitudo, est quantitas,aut extensio per se:ita sonus,aut vox, est extensa per accidens;eius tamẽ dilatatio,prolõgatio,& corpulentia, est quantitas

titas per se: & ita ex multis extẽsionibus syllabarũ sibi succedentiũ, fit oratio: sicut ex multis extensionibus substantiæ, fit numerus. Nec mirum est, suam habere extensionem sonum ita factum, cùm sit qualitas corporea: sicut albedo, & aliæ qualitates, suam habent extensionem, accidentaliter eis conuenientem. Hæc autem extensio orationis, quam prolongationem, aut dilatationem soni vocamus; non est alia realiter distincta ab extensione, seu quantitate aëris verberati: sicut nec vox est aliud; quàm sonus ex verberatione aëris, per talia instrumenta causatus & in eodem aëre extensus, sed eadem extensio aëris, à qua sonus ipse, (qui qualitas quædam corporea est extenditur. Hæc autem extensio syllabarum, distincta est à motu prolationis; vt constat, & etiam à tempore consumpta in prolatione: sed sub syllaba comprehenditur, & nomine syllabæ significatur: & ideo oratio vocatur, multitudo syllabarum sibi succedentium, vt ordinabiles sunt ab intellectu secundùm prius, & posterius; ratione longitudinis; ac breuitatis.

79 Et ex hac doctrina facilè explicatur testimonium Arist. pro secundo modo dicendi, de temporibus adductum: nam argum. eius quo probauit, *orationem esse quantitatem*, quia mensuratur syllaba longa, & breui, quasi ab exteriori signo est: nam tempora mensura sunt extrinseca syllabarum, sed per talem mensurationem extrinsecam, cognoscimus propriam extensionem orationis, in magnitudine syllabarum, seu dilatatione, aut corpulentia earum consistentem, per quam formaliter dicuntur longæ, aut breues formaliter, & quasi intrinsecè.

Facilè etiam soluuntur argumenta primæ opinionis: Nam ad primum respondetur; quòd in antecedenti non numerantur sufficienter ea, quæ sunt in oratione, sed præcipuum relinquitur, nempe extensio, seu dilatatio, & corpulentia soni, in qua consistit propria quantitas syllabarum: sicut in latitudine, aut profunditate, consistit extensio substantiæ, aut aliarum qualitatum.

Ad secundum; Neganda est minor: quòd syllabæ sint motus prolationis, sed sunt soni quidam dearticulati, per motus prolationum facti: de quibus negandum est: quòd non habeant vnitatem sufficientem, ad constituendam orationem: habent enim eandem, quam numerus: nempe ordinabiles esse ab intellectu, secundùm prius, & posterius; pro ratione longitudinis, & breuitatis. Negandum est etiam: quòd syllaba hodie prolata, possit ordinari in modum orationis: cum ea quæ profertur post annum; quia cùm syllabæ sint ordinabiles ab intellectu proferentis, & in ordine ad concentum, & harmoniam humanam, interruptionem habere debent, in ordine ad talem finem: hoc est, tantam. & non maiorem; quæ repugnet eidem fini: repugnaret autem, si secunda proferretur post annum: imò si post mensem, aut diem: & forrè si post

post horam: quare non erunt ordinabiles cum tanta interruptione, nec efficient orationem.

QVÆSTIO X.

An si daretur linea, superficies, aut corpus, vel alia quantitas actu infinita, collocaretur in hoc prædicamento.

QVæstio hæc non est absoluta, sed conditionalis: quia non disputamus modò; An possibile sit, quòd detur aliqua quantitas actu infinita, vel impossibile: sed titulus quæstionis sub conditione quærit: An si daretur per possibile, vel impossibile, quantitas aliqua actu infinita, collocaretur in hoc prædicamento. 80

Et pars negatiua; quòd non collocaretur in prædicamento; Probatur testimonio Arist. & D.Thom Arist. enim 5. lib. Metaph tex. 10. ita ait: *Multitudo igitur quantum quid, si numerabilis est, magnitudo verò, si mensurabilis.* Sed si multitudo daretur actu infinita; non esset numerabilis: nec corpus actu infinitum, mensurabile: ergo non essent quanta ex mente Arist. nec proinde collocarentur in hoc prædicamento.

Et D.Thom. in Comment. eiusdem loci, lect. 15. docet: quòd si longitudo esset actu infinita, non esset linea: quia linea est longitudo mensurabilis, & ideo in definitione lineæ ponitur, quòd sit longitudo, clausa duobus extremis punctis.

Et ratione probatur; Primò, quia ita se habet quantitas, in suo ordine prædicamentali, sicut substantia in suo. sed substantia actu infinita, qualis est Deus; non ponitur in prædicamento: sicut diximus in 2. quæst. præcedentis capitis: ergo nec poneretur infinita quantitas in prædicamento. 81

Secundò: Eadem est ratio de quantitate continua, & discreta, quantum pertinet ad præsentem quæst. sed si daretur multitudo infinita corporum, non poneretur in prædicamento, sub genere quantitatis discretæ: ergo si daretur quantitas continua actu infinita, non poneretur in prædicamento, sub genere quantitatis continuæ. Minor probatur: quia species numeri variantur, per additionem vnitatis: vt si binario addideris vnam, transit iam in aliam speciem ternarij: si ergo daretur multitudo actu infinita, non haberet determinatam speciem, & quod non habet determinatam speciem, non potest esse sub determinato genere: ergo nec sub determinato prædicamento. Quare infinita multitudo, non posset in hoc prædicamento collocari.

Communis tamen sententia scholæ tenet; Quòd si daretur linea vel corpus, actu infinitum, poneretur in hoc prædicamento, non minùs, quàm corpus finitum. Ita Soncinas 5. Meta. qu. 15. Iauellus ibidem, quæst. 17. Durand. in 4. d. 3. quæst. 3. Niphus 8. lib. Topicorum, loco 73. Sotus quæst. prima huius prædicamenti.

Probatur

Probatur testimonio Aristotelis, 8. lib. Topicorum, loco 73. vbi docet, *Lineam finitam, & infinitam, esse eiusdem speciei*: ex quo sequitur, idem habere genus, & differentiam: & ideo in eodem prædicamento collocari: & hoc idem sentit D.Tho. 1. par. quæst.58.art.8.ad 2.

82 Idem probatur ratione: Quia quidquid componitur ex genere, & differentia, collocatur in prædicamento: sed linea actu infinita, componeretur ex genere, & differentia: ergo collocaretur in hoc prædicamento. Probatur minor, quia genus lineæ, est quantitas continua: differentia verò, extensio secundùm dimensionem formalem longitudinis: sed linea infinita, vtrumque haberet: nam esset quantitas continua: quia copularetur punctis: & esset extensa secundùm formalem dimensionem longitudinis: ergo esset in hoc prædicamento. Et si respondeas, esse quantitatem finitam, ex qua efficitur prædicamentum, non infinitam, & ideo excludi à prædicamento. Contra hoc est: quòd *esse actu infinitam*, solùm est habere partes integranres, actu infinitas: sed partes integrantes, non pertinent ad essentiam rei; vt per se est manifestum: ergo etiam si sint actu infinitæ, non variabunt essentiam lineæ, sed erit linea infinitæ eiusdem speciei, cum linea finita; vt ex Aristot. adduximus. Et ideò collocabitur sub eodem genere, & erit in eodem prædicamento.

83 Pro solutione argumentorum, notandum est: aliud esse, quòd aliquid sit infinitum secundùm substantiam, aliud, secundùm aliquam rationem accidentalem: quia substantia dicit essentiam rei: ergo idem est aliquid esse infinitum, secundùm substantiam, & esse infinitum secundùm essentiam: & quod est infinitum secundùm essentiam, est infinitum simpliciter: sed quod est infinitum secundùm rationem accidentalem, potest esse finitum secundùm essentiam: quia accidentia sunt extra essentiam rei. Vnde sequitur; quòd cùm res omnes collocentur in prædicamento, secundùm essentias, si sint infinitæ secundùm essentiam, non possint collocari in prædicamento. Cuius hæc est ratio: quia prædicamenta sunt gradus essendi, finitæ, ac limitatæ perfectionis: & quæ in eis collocantur, sub genere supremo, debent esse composita ex determinato genere, & determinata differentia, continente gradum limitatum perfectionis, sub tali genere: ergo quod est infinitum secundùm essentiam, nec potest collocari sub determinato genere, nec constitui per determinatam differentiam: & consequenter, nec collocari in determinato prædicamento. Sed quæ solùm sunt infinita, secundùm rationem accidentalem: bene possunt comprehendi sub determinato genere; & componi etiam ex determinata differentia: & ideo collocari in prædicamento: quia cùm ratio accidentalis extra essentiam sit, eam non variat,

sed

ſed ſub propria limitatione relinquit. Eſſe autem lineam, vel corpus actu infinitum, ratio accidentalis eſt: quia non eſt aliud quàm habere plures partes integrantes, ex quibus non variatur eſſentia, nec in perfectione creſcit.

Vt ſi corpus plures aut maiores partes integrantes habeat, non eſt propter eas perfectius alio, quod pauciores, vel minores habet, ſed ſolùm accidentaliter: ergo habere partes infinitas, etiam eſt perfectio accidentalis: à qua non variatur eſſentia, & ideo non minùs erit finita, & limitata ad certum genus, atque ad prædicamentum. 84

Ad teſtimonia Ariſtotelis, & D. Thom. Reſpondetur, vtrumque loqui de quantitatibus exiſtentibus, quæ ſunt actu finitæ. Quid verò ſentiant de infinitis, ſi darentur, quantum ad collocationem in prædicamento, in aliis locis à nobis citatis, pro communi ſententia, explicant: aſſerúntque non minùs in prædicamento collocari, quàm alias quantitates actu finitas. Illa verò definitio lineæ, mathematicorum eſt, qui de ſolis lineis finitis agunt; ideo eas ſolùm deſcribunt.

Ad primum argumentum; Diſtinguendum eſt antecedens: quia ſubſtantia, & quantitas, duobus modis conſiderari poſſunt: aut ſecundùm rationem finiti, & infiniti: & hoc modo, non ita ſe habet quantitas ad prædicamentum; ſicut ſubſtantia: quia hæc ſi actu ſit infinita; non poteſt eſſe ſub terminato genere, nec componi ex genere, & differentia; & ideo nec in prædicamento collocari: bene tamen poteſt omnia hæc habere quantitas infinita: & rationem huius diſcriminis tradidimus iam. Si verò conſiderentur ſecundùm ordinem prædicamentalem; eodem modo ordinantur, per diuiſionem generum, in ſuas ſpecies.

An numerus infinitus eſſet in prædicamento.

SEd an eadem ſit ratio, de quantitate continua, & diſcreta: ita vt ſicut continua, actu infinita, collocaretur in prædicamento: ita etiam diſcreta, vt numerus infinitus, non eſt certum. Nam Soncinas, vbi ſuprà, eandem aſſerit rationem eſſe de vtraque. Et probat: quia ſicut lineam eſſe actu infinitam, ſolum eſt habere plures partes integrantes: quod non pertinet ad eius eſſentiam: ita numerum eſſe actu infinitum, ſolum eſt habere plures vnitates, quæ ſunt partes integrantes eius: ergo ſicut linea actu infinita eſſet in prædicamento: ita numerus actu infinitus. 85

Ego verò contrarium ſentio: *Quòd ſi daretur multitudo corporum actu infinita, non eſſet per ſe collocanda in hoc prædicamento.* Quod colligo ex doctrina Ariſtot. 8. lib. Meta. textu 15. vbi de numero ita loquitur: *Quemadmodum de numero, ablato aut addito aliquo, ex quibus numerus eſt, non eſt ampliùs idem numerus, ſed diuerſus,*

uerſus, etiam ſi minimum auferatur, aut addatur: ita nec definitio, nec ipſum quid erat eſſe, erit ampliùs: ablato aliquo, ant addito, &c. Ex quibus verbis ſequitur manifeſta differentia, inter quantitatem continuam, & diſcretam; in eo, quòd continua per additionem alicuius partis, vel plurium, nõ variatur, ſed eadem linea, vel corpus permanet: numerus verò per additionem vnitatis variatur: vnde intelligitur, vnitates non omnino ſe habere in numero, tanquam partes integrantes: ſed ita eſſe fundamentum generis, & differentiæ, vt per additionem, vel detractionem vnitatis, varietur differentia, & ſpecies numeri. Cuius ratio ſatis probabilis eſt: quia addita vnitate, variatur diſpoſitio totius numeri; atque adeo diſcretio eius, ſeu diſcreta extenſio, quæ conſiſtebat in tali diſpoſitione vnitatum: vt extenſio, ſpecialis ternarij, in eo, quòd duæ ſint diſpoſitæ ſub tertia, in qua conſiſtit differẽtia eſſentialis eius; & ideò addita vnitate, ſoluitur ſpecies numeri, & fit alia. Et quòd hæc ſit mens Ariſtotelis, non eſt dubium: quia ſi non defineret eſſe ſpecies numeri, vel non tranſiret in aliam: non teneret ſimilitudo numerorum cum ſpeciebus: vt per ſe eſt manifeſtum.

86 Vnde ex hoc colligitur; numerum apud Ariſtotelem, eſſe ſpeciem ſubalternam: quæ diuiditur tanquam genus, in binarium, ternarium, & reliquos; qui omnes ſunt ſpecies infimæ, ſolùm habentes ſub ſe indiuidua: vt ternarins; hunc & illum ternarium.

Colligitur tandem; numerum actu infinitum non collocari in prædicamento. Quod ſic probo: Addita vnitate mutatur ſpecies numeri, & fit alia: ergo additis vnitatibus in infinitum, creſcet etiam in infinitum perfectio eſſentialis numeri: & ideo numerus actu infinitus, habebit eſſentialem perfectionem actu infinitam, in ratione quantitatis diſcretæ: quare non poterit habere ſpeciem: quia ſpecies, conſtituitur per differentiam determinatæ perfectionis: nec erit ſub genere, aut prædicamento.

Secundò: Differentia numeri ſumitur ex vnitatibus, ordinabilibus ſecundùm prius, & poſterius; ita vt ſub aliqua ordinentur cæteræ, tanquam ei præſuppoſitæ: ſed vnitates actu infinitæ, non ſunt ordinabiles ab intellectu; ergo non poſſunt conſtituere determinatam ſpeciem numeri, & quod non eſt determinatum ſecundùm ſpeciem; non poteſt eſſe ſub genere: ergo nec erit in prædicamento. Probatur minor, quia inter infinita actu, non eſt dabilis determinata vnitas, ſub qua ordinentur cæteræ: ergo nec erunt ordinabiles ab intellectu.

Argumentum verò, pro oppoſita ſententia de quantitate continua; ex doctrina à nobis tradita ſolutum eſt.

Y

QVÆSTIO VLTIMA.

An quantitas sit res distincta à substantia corporea, & cæteris accidentibus absolutis.

NOn solùm de distinctione reali quantitatis à substãtia corporea quærimus, sed etiam ab alijs accidentibus absolutis, quibus tribuit extensionem partium; vt à qualitatibus: quia eadem est ratio de illis, ac de substantia. 87

Et prima opinio; Negat esse distinctam, quam tenuerunt Ochã, in sua Dialectica, cap. de quantitate, in 4. q. 4. quodlib. etiam 4. quæst. 30. & in tract. de venerabili Sacramento Eucharistiæ, per plura capita: quibus locis affirmat; quantitatem esse ipsammet substantiam: prout habet partes situ disiunctas, & locabiles, diuersisque partibus loci correspondentes. Gabriel. in 4. d. 10. quæ. vnica, & d 12. quæst. 1. art. 1. & lect. 43. super canonem Missæ. Adamus in 4. quæst. 5. Aureolus apud Capreol. in 2. d. 10. quæst. vnica, art. 1 & videtur fuisse sententia antiquorum Philosophorum, vt Platonis: qui vt affirmat Aristot. 1. lib. Meta. tex. 5. loquens de materiali principio rerum posuit *vnam materiam pro rebus naturalibus*: cuius differentias esse dicebat *magnum, & paruum*, sentiens, *Eandem rem esse materiam, & quantitatem.*

Et ratione probatur. Primò: Quia Deus potest separare substantiam corpoream, ab omni accidente absoluto cùm ab eo non dependeat essentialiter: ergo si quantitas est accidens absolutum, realiter à substantia distinctum, poterit separari ab ea substantia: & tunc, si maneret sine quantitate, quæritur, an haberet partes loco distinctas, sicut prius; vel non si dicas habere, sequitur, non habere extensionem à quantitate, sed à se esse extensam, & occupatiuã loci: quod est esse ipsammet quantitatem, & ab ea non distingui. Si verò dixeris, non habere, sequitur partes eius loco esse coniunctas: quod est impossibile: quia non potuerunt coniungi, cùm prius essent separatæ, nisi per motum localem, cuius non sunt capaces sine quantitate: ergo ab ea non distinguuntur realiter. 88

Secundò: Si quantitas est res distincta à substantia, ei inhærebit: & tunc, vel recipitur tota quantitas, in tota substantia, & pars in parte; vel tota in tota substantia, & tota etiam in qualibet eius parte, eo modo, quo anima rationalis, recipitur tota in toto corpore per informationem, & tota etiam in qualibet parte: sed hoc vltimum repugnat accidenti corporeo, ac diuisibili, habenti partes integrantes: ergo necessarium est primum. Ex quo sequitur, substantiam habere à se partes integrantes, & non à quantitate, cùm partes eius præsupponantur partibus quantitatis, tanquam subiecta, in quibus recipiuntur: sed nihil habet à se partes integrantes, nisi sola quantitas, à qua cætera eas recipiunt: ergo substantia

ſtantia eas habens à ſe, erit ipſamet quantitas, & non diſtinguetur ab ea realiter.

89 Secunda opinio tenet: *Quantitatem diſtingui realiter à ſubſtantia, & cæteris accidentibus abſolutis.* Ita D. Auguſt. 5. lib. de Trinitate, cap. 10. D. Tho. 5. Meta. lect. 15. in fine, Scotus in 2. d. 2. quæſt. 9. & in 4. d. 12. q. 2. Rich. in 4. d. 12. art. 1. q. 1. Duran & Argentinas ibidem, q. 5. Ægydius Roma. in 1. d. 2. q. 2. Albertus Magnus 5. Phyſic. tract. 2. art. 4. Socin. 5. Meta. q. 19. & cæteri interpretes. Ariſt. c. præſenti. Et hæc eſt vera, & tenenda.

Colligitur euidenter ex doctrina Ariſt. 1. lib. Phyſic. tex. 13. vbi ita arguit, contra Meliſſum antiquum Philoſophum, ponentem, *Vnū tantùm principium rerum naturalium, & illud infinitum. Si vnum tantùm eſt principium infinitum, cùm finitum, vel infinitum ſit propria paſſio quantitatis, ſequitur præter ſubſtantiam, continere etiam quantitatem: & ideo non eſſe vnam rem, aut vnum principium, ſed multiplex*, &c. Quod argum. patet nihil probare: niſi quantitas diſtinguatur realiter à ſubſtantia: ergo ex mente Ariſtot. realiter diſtinguitur. Et lib. 2 de Anima, tex. 65. docet, *Subſtantiam eſſe ſenſibilem per accidens, quantitatem verò per ſe*: quod non poteſt eſſe verum, ſine diſtinctione reali.

Idem probatur duplici ratione. Primò: Quia naturaliter repugnat plures magnitudines aut quantitates eſſe, in eodem loco: quia hoc non poteſt eſſe ſine penetratione earum, naturaliter impoſſibili: ex eo, quòd quælibet eſt occupatiua diſtincti loci, & nata expellere aliam ab eodem: ſed vtrumque ſequitur, ſi quantitas non diſtinguatur realiter à ſubſtantia, & accidentibus abſolutis: ergo neceſſe eſt realiter diſtingui. Probatur minor: Quia ſi quantitas eſt idem realiter cum ſubſtantia, & albedine in ea exiſtente; ergo quælibet habebit propriam, & diſtinctam magnitudinem, atque extenſionem ab alia: ſed conſtat eſſe in eodem loco: ergo ſe penetrabunt.

Secundò: Quia certum eſt in fide Catholica, in Eucharistia non manere ſubſtantiam panis; ſed totam conuerti in corpus Chriſti, at experientia viſus, & tactus, docet; remanere eandem quantitatem panis: ergo ſeparatur realiter quantitas à ſubſtantia. Et quæ ita ſe habent, vt vnum poſſit eſſe ſine alio, diſtinguuntur realiter: ergo diſtinguitur realiter quantitas à ſubſtantia. Vbi illud obiter aduerto; periculoſum eſſe negare, quòd in Euchariſtia non remaneat eadem quantitas panis, & aſſerere, corpus illud quantum, ſpecierum Sacramentalium, non eſſe dimenſiones, vel quantitatem veram huius prædicamenti, ſed propriam extenſionem aliorum accidentium, vt albedinis, & aliorum.

Ad primum arg. Concedimus primum enthymema: ad id verò quod poſtea quæritur; An ſubſtantia permanens ſine quanti-

tate), haberet partes occupantes locum, vel separatas secundùm locum: respondeo non occupare locum substantiam, sic permanentem, nec eius partes: nec habere extensionem localem: sed modum indiuisibilem, quantum ad occupandum locum pertinet: nec tamen coniungi partes per motum localem: quia nec positiuè essent coniunctæ coniunctione locali, sed negatiuè tantùm, ex eo quòd ablata quantitate, nullam habent distantiam, aut ordinem localem. Sed de his in libris Physicorum, ex professo disputamus.

Ad secundum. Concedimus, substantiam habere proprias partes integrantes entitatiuas: sed non extensas, nec loci occupatiuas, quæ tamen extenduntur à quantitate in eis recepta. In his ergo partibus recipiuntur partes quantitatis: & ita tota quantitas recipitur in tota substantia, & partes in partibus. Negamus tamē consequentiam: quòd substantia sit ipsamet quantitas quia aliud est habere per se partes integrantes entitatiuas, aliud partes extensionis: & primum conceditur substantiæ, & accidentibus absolutis, secundum verò soli quantitati, à qua omnia recipiunt extensionem: quod sufficit ad distinctionem realem.

CAPVT VII.

Continens prædicamentum ad aliquid.

TEXT. ARISTOT.

Ad aliquid verò talia dicuntur, quæcunque hæc ipsa, quæ sunt, aliorum esse dicuntur, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum Arist. capite præsenti est, explicare naturam relatiuorum. Diuiditur autem caput hoc, in tres partes. In quarum prima, definitionem relatiuorum, quæ suo tempore in scholis circumferebatur, proponit, cum quatuor proprietatibus, quæ ex ea sequuntur. In secunda, dubium quoddam circa eandem definitionem: ex cuius solutione minùs bonam esse probat. Et tandem in tertia, propriam definitionem, ex qua veram proprietatem relatiuorum colligit. 1

Definitio antiqua relatiuorum talis erat: *Ad aliquid talia dicuntur, quæcunque hæc ipsa, quæ sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet alter ad alterum.* Vt duplum dicitur ad dimidium; & magnum respectu parui, scientia habitus, atque potentia, ad sua obiecta.

Prima proprietas antiqua relatiuorum erat; *Quòd relatiua habeant contrarium:* cuius exemplum facilè designari potest: quia si habitus, & virtutes sunt relatiua, inter eas reperiuntur virtus, & vitium, & alij habitus particulares contrarij: ex quibus probatur relatiua habere contrarium.

Secunda proprietas est: *Quòd relatiua suscipiunt magis & minus*: nam vnum dicitur magis simile alteri, quàm aliud, & idemmet, vno tempore magis, quàm alio simile eidem.

2 Tertia proprietas est: *Quòd relatiua dicantur ad conuertentiam.* Dici autem ad conuertentiam, non est conuersim prædicari vnum de altero, in recto, quia vnum relatiuum non potest prædicari hoc modo de alio: nam falsum est, quòd pater sit filius Sed prædicari vnum de altero in obliquo, vt petit natura relatiuorum: ita vt si aliquis est pater, filij pater sit: & si est simile, alicui simile esse debet. Vt autem hæc proprietas conueniat omnibus relatiuis; debet fieri debita assignatio termini: debita autem assignatio ter-
3 mini fiet; si terminus per se, & non per accidens assignetur. Terminus autem per se ille est, qui formalem rationem terminandi significat. Et ratio formalis terminandi est illa, quæ sufficienter terminat relationem, exclusis quibuscunque aliis, quæ in termino relationis esse possunt. Gratia exempli: pater est relatiuum, cui pro termino, non bene assignatur homo, aut album, vel musicū, sed filius: quia licèt filius necessariò debeat esse homo; & aliquando sit albus, vel musicus, etiam si hæc per impossibile ab eo remoueantur, & sola filiatio remaneat, terminabit sufficienter relationem patris, & dicetur cum eo ad conuertentiam; non cum aliis: non enim dicimus patrem esse hominis patrem, aut albi, vel musici: quia isti sunt materiales, aut accidentales termini, sed esse filij patrem: quia filius est terminus per se, & formalis.

4 Vltima proprietas est; Quòd relatiua sint simul natura: ad quam duæ requiruntur conditiones: quarum primam tangit Arist. cap. præsenti, secundam verò in post prædicamentis, ca. 3. Prima igitur conditio est, quòd vno existente in rerum natura, necesse sit existere aliud: & vno sublato, necesse etiam sit auferri aliud: vt posito patre necesse est poni filium, quocunque autem deficiente, necesse est deficere aliud, saltem sub ratione relatiui: vt mortuo filio, etiam si permaneat homo, qui erat pater, iam non permanet in ratione patris. Sed hæc conditio non est sufficiens: quia homo, & risibile, ita se habent; & non sunt simul natura; sed homo est natura prior. Alia igitur conditio est; quòd vnum relatiuum, non sit causa alterius, secundùm formalem rationem relatiui: licèt secundum rationem materialem, causa esse possit: vt pater, in quantum homo, est causa filij; non in quantum pater. His igitur duabus conditionibus concurrentibus explicata manet proprietas hæc, quòd relatiua sint simul natura.

5 Sed aduersus hanc definitionem antiquam, proponit dubium Arist. *An conueniat substantia, aut secundùm se, vel secundùm suas partes?* Et respondet; quòd substantiæ secundùm se, non potest conuenire: nam aqua, non dicitur esse alicuius tanquam termini

(licet possit esse alicuius possessoris) ergo substantia secundum se, non est relatiua: sed partibus eius; vt brachio, vel capiti, conueniret ait: quia caput, alicuius hominis, vel animalis est caput, & etiam brachium. Ex hoc autem, quod substantiæ conueniat talis definitio, saltem secundum partes, colligit Arist. non esse bonam: quia substantia omnino absoluta est, & prædicamentum constituit, primò diuersum à prædicamento ad aliquid: quare vt substantia non potest esse relatiua.

Ideo in vltima parte capitis, necessarium esse docet Arist. assignare aliam definitionem, quæ solùm conueniat veris relatiuis. Assignat autem hanc: *Ad aliquid ea sunt, quorum totum suum est, referri ad aliud*. Vt totum esse patris, est referri ad filium, & totum esse filij, est referri ad patrem. Nihil ergo absolutum debent habere relatiua, vt relatiua; sed totum esse quod habent, est referri ad aliud.

Ex hac definitione, colligit Arist. *Proprietatem relatiuorum esse: non solùm, quòd sint simul natura; sed etiam simul cognitione: & definitione*: ita vt qui definitè cognoscit vnum relatiuum, definitè etiam cognoscat alterum: quasi dicat, qui cognoscit vnum relatiuum, necesse est simul cognoscat alterum: & qui propriam definitionem vnius scit designare, necesse est, vt sciat designare definitionem alterius: vt si quis cognoscat patrem, necesse est eo ipso filium cognoscere: & qui scit definire patrem, necesse est, sciat etiam definire filium. Hæc Aristoteles in litera. 6

QVÆSTIO I.

An ad aliquid, vel relatiuum constituat speciale prædicamentum.

DVobus modis considerare possumus prædicamenta accidentium; nempe secundùm ordinem dignitatis, & secundùm ordinem, quo inhærent substantiæ prius aut posterius, magis aut minus immediatè. Et primam considerationem habuit Arist. in Metaphys. vbi de eis agebat secundùm proprias entitates: sed secundam in Dialectica; vbi modum potiùs, quo prædicantur de substantia, & ei inhærent, attendere debuit: & ideo in 5. Metaph. priùs posuit prædicamentum qualitatis, quàm ad aliquid: quia nobilior est qualitas, cùm sit accidens absolutum: sed in Logica, priùs posuit relationem; quia priùs inhæret substantiæ, quàm qualitas: quod sic probatur: Quantitas est, quæ proximæ inhæret substantiæ corporeæ, extendendo partes eius: sed post quantitatem statim sequitur relatio: quia antequam intelligatur habere qualitates, intelligitur magna, aut parua, dupla, ac dimidia, & 7

æqualis

æqualis alteri: ergo prius intelligitur relatiua, quàm affecta qualitatibus: vnde prius relatio, quam qualitas afficit substantiam non quidem prioritate temporis, sed rationis: quia cùm in primo instanti temporis, in quo genita est, habeat relationes, & qualitates, prius intelligimus habere illas, quàm has.

De relatione verò, quam per nomen, *Ad aliquid*, intelligimus, primò inquirendum est, An sit speciale genus entis; quod non est aliud ac inquirere, An sit ratio vniuersalissima, transcendens prædicamenta omnia; vel specialis, quæ specialem modum, aut genus entis contineat, sicut quantitas, & qualitas.

Et fuit prima opinio, antiquorum Philosophorum, qui Zenonem secuti, dixerunt: *Ad aliquid esse permixtum*, vel *inclusum in omnibus prædicamentis*: & ideo non esse vnum speciale genus entis. Probatur hac ratione: quia relatio præsupponit necessariò alia accidentia in subiecto: vt si sit relatio æqualitatis, præsupponit quantitatem: & si relatio similitudinis, qualitatem; & sic de cæteris accidentibus; quia inter omnia reperitur relatio: ergo in omnibus includitur, & omnibus permixta est: quare non potest esse speciale genus entis.

8 Secunda opinio fuit Platonis, à quo eam accepit Aristot. *Quod ad aliquid sit speciale genus entis.* Et hæc est iam communis in schola, & omnino vera. Probatur hac ratione: Ens diuiditur in decem prædicamenta, tãquam in diuersos modos essendi: & accidens diuiditur in nouem, tanquam in diuersos modos afficiendi substantiam: sed relatio continet diuersum modum essendi, & afficiendi substantiam: ergo erit speciale genus entis. Probatur minor: quia esse relationis, est ad aliud se habere, & substantiam afficit distincto modo ac cætera accidentia: nam quantitas, eam extendendo afficit, qualitas eam qualificando: relatio verò ordinando eam ad aliud: quem modum, nullum aliud accidentium habet: ergo tam modus essendi, quàm afficiendi substantiam, specialis est, & distinctus à cæteris: quare speciale genus entis erit.

9 Vt autem veritas huius sententiæ intelligatur, & argumentum alterius meliùs solui possit; Vnum est notandum, nempe Relationem vniuersaliter sumptam, in tria membra diuidi. Prima relatio est: Vniuersalis respectus, & intrinsecus omnibus accidentibus, quod respiciunt subiectum, vt ei inhærere possunt. Alia est respectus quidam minùs vniuersalis, qui includitur essentialiter, non in omnibus, sed in quibusdam tantùm specialibus accidentibus absolutis: vt respectus, quem habitus, & scientiæ, atque etiam potentiæ, dicunt ad obiectum, per quem respectum, simul cum ratione absoluta, per eum explicata, distinguuntur specie. Postrema relatio est; Respectus, non pertinens ad essentiam alicuius accidentis absoluti, nec ordinans rem, in qua est

ad aliud, tanquam ad ſubiectum, aut obiectum, vel quid ſimile, ſed ſolùm tanquam ad terminum. Et primum genus relationis, dicitur tranſcendentale: quia in omnibus accidentibus, eſſentialiter includitur, & ideo non eſt ſpeciale genus entis. Secundum verò, vocatur relatio ſecundùm dici: & pertinet reductiuè ad illa prædicamenta abſoluta, in quorum ratione intrinſeca clauditur: vt reſpectus ſcientiæ, ad obiectum, pertinet ad ſpeciem habitus: & relatio potentiæ ad obiectum, ad ſpeciem naturalis potentiæ; reductiuè quidem, quia aliquid ſunt, quaſi complens eſſentiam harum ſpecierum. Tertium genus relationis, triplicem conditionem habet. Prima non conuenit omnibus accidentibus, ſed quibuſdam tantùm, vt quantitati, qualitati, actioni, & paſſioni: in quibus fundatur: & non eſſentialiter, ſed accidentaliter. Et in hoc diſtinguitur à primo, & ſecundo genere relationum: quia nec tranſcendit omnia prædicamenta accidentium, ſicut primum, quamuis de multis eorum accidentaliter prædicetur: hoc enim non ſufficit, vt ad prædicamenta eorum reducatur: ſed requiritur eſſentialis incluſio, alioqui omnia accidentia pertinerent ad prædicamentum ſubſtantiæ, cùm de illa prædicentur accidentaliter. Nec pertinet ad aliquod prædicamentum abſolutum, vt ad ſecundum: quia non eſt de eſſentia alicuius abſoluti: vnde ſequitur ſpecialem eſſe rationem eius, ab omnibus diſtinctam, & hæc eſt ſecunda conditio eius. Tertia verò: quòd eius eſſentia habeat modum entis completi, & totius potentialis, contrahibilis per differentias, vt quæſtione ſequenti explicabitur. 10

11 Ad argumentum igitur oppoſitæ ſententiæ; Conceſſo antecedente, diſtinguendum eſt conſequens, quòd in omnibus includatur: nam ſi de eſſentiali incluſione intelligatur, falſum eſt: ſi verò de accidentali, concedi poteſt, quòd includatur in omni prædicamento, aliquo modo, non tamen eſſentiali, ſed accidentali: vnde non ſequitur, quòd ſit tranſcendens, aut quòd pertineat ad plura prædicamenta: nam ad vtrumque requiritur incluſio eſſentialis, vt per ſe eſt manifeſtum.

QVÆSTIO II.

An ad aliquid ſit ſpeciale genus entis realis.

Conſtituto iam in præcedenti quæſtione, quòd *Ad aliquid* ſit ſpeciale genus entis: ſequitur diſputandum in præſenti; An ſit ſpeciale genus entis realis: quod idem eſt, ac ſi quæratur; An detur relatio realis, quæ conſtituat ſpeciale prædicamentum.

Et

Et est prima opinio, negans omnino, *Relationem realem, & reale prædicamentum ad aliquid*, tenénsque per solam relationem rationis, dici tale, quidquid ad aliud refertur, vt pater, & simile. Ita plures ex antiquioribus Philosophis, quos citat commentator 12. lib. Metaph. commento 19. quos secuti sunt ex Theologis, Henricus quod lib. 9. quæst. 3. Ocham in 1. d. q. 1. Aureolus apud Capreolum in 1. d. 3. q. 1. in argument. contra primam conclusionem: & ita tenent moderni quidam: quia putant, nullam esse rationem conuincentem, quòd aliqua sit relatio realis ponenda in rebus.

12 Probatur testimonio Aristot. 5. lib. Phys. textu 10. vbi affirmat, *Ad relationem, non terminari per se motum*: & probat, quia acquiritur sine mutatione subiecti: vt si vno albo Compluti existente, fiat aliud Romæ, incipit primum album esse simile, sine noua sui mutatione, per solam mutationem alterius, in quo de nouo producitur Romæ albedo. Ex quo tale arg. colligitur: Aliquid fit relatiuum, sine reali mutatione sui; ergo sine aliqua entitate reali noua in se recepta; ergo relatio non est entitas realis. Probatur euidenter vltima consequentia: quia si esset entitas realis cùm de nouo acquiratur, non fieret aliquid de nouo relatiuum, sine noua entitate in se recepta, nec sine reali mutatione sui: quia repugnat aliquid recipere de nouo in se entitatem realem sine sui mutatione.

Probatur deinde ratione. Primò: Quia ens reale, adæquatè diuiditur in substantiam, & accidens: sed relatio non est substantia, neque accidens: ergo nõ est ens reale. Probatur minor, quòd non sit accidens: (nam quòd relatio non sit substantia, euidens est) de intrinseca ratione accidentis realis est, inhærere subiecto: si non actu, saltem aptitudine: sed relatio non inhæret subiecto vllo modo; ergo non est accidens. Minorem probo: quia proprius conceptus relationis, est esse rationem referendi aliud ad terminum: ergo relatio vt relatio, non respicit subiectum, sed terminum, nec potest inhærere: quare non erit accidens.

13 Secundò: Si relatio esset speciale prædicamentum, ex propria natura esset accidens reale, cùm constet non esse substantiam: quare nec posset esse substantia, neque ens rationis: sed aliquando est substantia, & aliquando ens rationis: ergo non erit speciale prædicamentum.

Probatur minor: quia in personis diuinis, sunt relationes reales paternitatis, filiationis, & spirationis, seu processionis: & non sunt accidentia, quia accidens repugnat Deo, sed sunt relationes substantiales; ergo relatio potest esse substantia. Deinde, relatio generis ad speciem, & speciei ad indiuidua; est vera relatio cùm totum esse generis sit ad speciem, & totum esse speciei ad indiui-

dua:& non est accidens reale, sed rationis, vt vidimus in prædicabilibus; ergo vera relatio potest esse ens rationis:& ideo non erit ex se speciale genus entis realis.

Tertiò: Quia relatio non est aliud, quam comparatio duorum extremorum, vt similitudo, comparatio duorum albotum eiusdem gradus: sed comparatio est opus rationis, quam facit intellectus, postquam naturam vtriusque cognouit; ergo non erit ens reale, sed rationis.

Secunda opinio est totius scholæ, quæ cum Arist. *ponit speciale prædicamentum relationis realis, sub nomine prædicaměti ad aliquid.* Et hæc est vera, & tenenda: quæ (nisi ego fallor) efficaciter probari potest, his rationibus: non quidem ex doctrina Aristotelis deductis, quam in hac parte non recipiunt aduersarij, sed ex ipsa natura rerum, & ex fide Catholica.

Prima ratio, in natura rerum fundatur, hoc modo: Ex natura rei, & ante operationem intellectus, magis assimilatur vnus homo alteri homini, quàm equo vel leoni: & etiam vnum album, alteri eiusdem gradus, magis, quàm ei, quod non habet tam intensam albedinem: sed simile non dicitur tale respectu sui, sed alterius; ergo si naturaliter est alteri simile, naturaliter ordinatur ad alterum, & naturalis ordinatio est realis; ergo vnum ad alterum ordinatur ex natura rei, & ordinatione reali: & ordinatio realis est relatio realis; ergo dantur in rebus relationes reales. Et confirmari potest ex creatione: nam anima rationalis, ex eo quòd creatur à Deo, vocatur, & est creatura: sed creatura non dicitur ad se, sed ad aliud; ergo refertur realiter creatorem, dabitúrque in ea relatio realis. 14

Secunda ratio, deducitur ex fide Catholica, secundùm quam in personis Diuinis ponuntur relationes reales Paternitatis, Filiationis, & Spirationis: sed vna persona Diuina refertur realiter ad aliam, quia procedit ab ea, aut quia est principium, à quo alia procedit: vt Filius ad Patrem, quia procedit ab eo, per naturalem generationem: & in creaturis vnus homo, procedit ab alio, per naturalem generationem; vt genitus à generante; ergo iste erit filius, & ille pater per veras relationes reales. 15

Sed, vt natura relationis meliùs intelligatur, & argumenta faciliùs solui possint: Notandum est illud, quod D. Tho. asserit, 1. p. q. 28. art. 1. nempe: *Quodlibet prædicamentum, duplicem conceptum habere:* Communem, in quo omnia conueniunt, saltem analogicè: & particularem, per quem distinguuntur. Communis conceptus est, esse in subiecto, actu, vel aptitudine: in quo conuenit relatio cum accidentibus absolutis: conceptus verò Particularis, & proprius, non sumitur eodem modo in absolutis, & relatione: sed in illis 16

illis,per modos speciales inhærendi in subiecto: & ideo absoluta vocantur,quia subiectum afficiunt, vt in se est. Vt conceptus particularis quantitatis, est inhærere substantiæ extendendo partes eius:qualitatis verò,qualificando eam,sicque de cæteris: sed particularis conceptus;& proprius relationis,non sumitur per ordinem ad subiectum: sed ad terminum,ad quem refert subiectum: vt conceptus proprius paternitatis, per ordinem ad filium, tanquam ad terminum:vnde accidentia absoluta his duobus conceptibus complentur,nempe inhærendi subiecto, & tali modo inhærendi:relatio verò duobus aliis.Primò quidem inhærendi subiecto,ideo communi cum absolutis: & secundò, ordinando illud ad terminum:ideo dici solet, habere duplicem conceptum:vnum, qui dicitur esse, *In*; alium, qui dicitur esse, *Ad*.

17 Testimonium Aristor. hac distinctione explicandum est: Mutatio duplex est; Vna propria,& per se talis,à naturáque intenta, quæ procedit à principio intrinseco rei, per quam mouetur corpus, ad recipiendum in se aliquam perfectionem absolutam: vt materia,ad recipiendam formam substantialem:vel corpus,ad recipiendam accidentalem. *Alia Communis*, impropria,& per accidens,quæ non procedit à principio intrinseco rei, nec per se primò intenditur à natura, sed quasi per accidens sequitur. Et per primum genus mutationis, non potest acquiri, aut fieri relatio: quia natura non intendit per se relationem, cùm non sit perfectio absoluta rei:sed sequitur quasi per accidés, in vtroque extremo,ad acquisitioné alicuius formæ absolutæ,atque per se intentæ in eis;vel saltē in aliquo eorū. Vt in exēplo adducto in argumen, de albo Romæ facto de nouo;ex cuius mutatione intrinseca mutatur ab extrinseco aliud albū,quod Cōpluti erat. Bene ergo Ari. asserit,*ad relationē non terminari per se mutationē, aut motum proprium,& per se,sed acquiri sine illa*: non tamen vult, quòd sine impropria saltem,& communi acquiratur;cùm verum sit,ac necessarium, vt subiectum quomodocunque acquirat de nouo relationem realem,aliter se habeat nunc, quàm priùs: quæ est definitio communis, & impropriæ mutationis: satis est autem per impropriam mutationem acquiri,vt sit ens reale.

18 Ad primum argu. Negandum est, relationem non esse accidés: & dum dicitur,secundùm proprium conceptum non inhærere: distinguendum est;nam si sensus sit, quòd proprius conceptus relationis, non sit inhærendi, sed referendi ad terminum, verum est. Et si rursus dicatur, secundùm hunc conceptum proprium, qui est, *Ad*, non esse accidens: concedendum est: quia non est accidens, nisi secundùm conceptum communem inhærendi: sed est tale accidens; sicut quodlibet aliud prædicamentum,

secun

ſecundùm proprium conceptum, non eſt accidens, ſed ſecundùm communem inhærendi: in quo conueniunt omnia. Et ſi tandem dicatur: Communem conceptum inhærendi, eſſe tranſcendentalem: & ideo incluſum: neceſſariò, in conceptibus particularibus prædicamentorum: quia ſi illum non includunt non erunt conceptus accidentium, nec proinde reales. Reſpondeo; Neceſſariò illum includere, propter tranſcendentiam, ſicut neceſſariò includunt conceptum entis: eum tamen non exprimere, aut non expreſsè ſignificare, ſed quaſi implicitè, aut confusè: quemadmodum rationale, includit conceptum entis, ſed non exprimit: quia expreſsè non ſignificat, niſi gradum naturæ rationalis: in quo tamē cùm includatur ens, dicitur conceptum entis implicitè, aut confusè ſignificate, non diſtinctè, aut expreſsè: itaque conceptus proprius relationis, per quem diſtinguitur relatio ab accidentibus abſolutis, non exprimit, niſi modum referendi ad terminum: ſed quia eſt conceptus formæ realis, inhærentis, & referentis ſubiectum, quod conſtituit ad terminum, etiam includit implicitè eſſe, ſicut includit conceptum entis.

Ratio autem, ob quam non exprimit, eſt: quia nomen relationis, non eſt impoſitum ad ſignificandum conceptum inhærendi, ſed conceptum referēdi: in quo tamen implicitè, includitur idem conceptus inhærendi. 19

Ad ſecundum; Diſtinguendum eſt antecedens: nam relatio duobus modis accipitur. Primò, communiſſimè prout ſolùm dicit rationem referendi, ad terminum, abſtrahendo à ratione reali, vel rationis: imò à ratione ſubſtantiali, vel accidentali: & hoc modo non efficit prædicamentum reale: quia non determinationem accidentis realis. Secundò, ſumitur ſpecialiori modo, pro ratione referendi reali, & accidentali: in qua acceptione cōſtituit tertium prædicamentum: à quo excluduntur in primis relationes rationis: quia non ſunt reales: & ad quod non pertinent relationes ſubſtantiales, aut diuinæ: quia diuina, propter ſui excellentiam, & immenſitatem, non limitantur ad ordinem prædicamentalem.

Ad tertium; Conceſſa maiori, diſtinguenda eſt minor: quia duobus modis comparantur aliqua: Primò, ex natura rei, quia rationes naturales eorum non ſunt tales abſolutè, ſed ad alterum, vt ſunt ſimilia, aut æqualia: & talis comparatio non eſt opus intellectus: ſed ſine dependentia ab eo reperitur in natura aliquarum rerum. Alia eſt comparatio, quam non habent res ex propria natura: quia non ſunt diſtinctæ: aut cùm ſint abſolutæ, concipiūtur in ordine ad aliud: & talis comparatio eſt opus rationis. Primam igitur comparationem, includūt relationes reales: aliam verò, relationes rationis: & ideo prima comparatio, tanquam 20

realis,

realis, pertinet ad hoc prædicamentum: secunda verò, tanquam non realis, excluditur ab eo.

QVÆSTIO III.

Quodnam sit supremum genus prædicamenti ad aliquid.

21 SPecialis est ratio inquirendi de supremo genere huius prædicamenti. Quia hoc arg. videtur probari, nullum posse habere, & ideo nec ordinationem prædicamentalem ex relatiuis fieri posse. Quia intrinseca ratio relatiuorum est, ordinari ad terminum: ergo siue ponatur pro supremo genere relatiuum in communi, vel ad aliquid, ordinabitur ad terminum: & tunc vel ad terminum inferiorem, vel superiorem, vel æqualem: non ad superiorem, neque inferiorem, propter duo. Primum, quia relatio realis debet esse, inter extrema realia, & realiter distincta, vt inferiùs probabitur: superius autem, & inferius sunt prædicata solùm ratione distincta, vt est manifestum; ergo non potest inter illa dari relatio realis. Secundum, quia relatiua sunt simul natura; *superius verò prius natura est inferiori*, vt docet Aristot. in postprædicamentis; ergo inter illa non potest esse relatio realis. Quare relatiuum in communi, ad terminum sibi æqualem ordinabitur, & realiter à se distinctum. Vnde sequitur, aut duo esse suprema genera huius prædicamenti, aut nullum. Probatur consequentia: quia neutrum ponitur sub alterno: sed duo esse repugnat, sicut in eodem corpore duo capita: alioqui duo essent prædicamenta ad aliquid; ergo nullum habebit supremum genus.

22 Propter hoc argum. diuisi sunt autores. Et prima opinio tenet *supremum genus huius prædicamenti*, propriè loquendo, *non esse relatiuum in concreto, vel ad aliquid, sed relationem in abstracto*: quæ est ratio referendi ad aliud: & hoc modo videntur difficultatem argumenti effugere: quia relatio non refertur ad aliud, sed est ratio referendi: ideo non colligitur esse duo genera suprema. Ita Fonseca 5. Metaph. c. 25. q. 6. sect. 2. & 3. quod ratione vniuersali probat: quia abstracta accidentium potiùs quàm concreta in prædicamento collocantur, cùm significentur tanquam entia per se: concreta verò tanquam entia per accidens. Hæc tamen sententia non potest satisfacere argumen. quia licèt verum esset, abstracta magis propriè in prædicamento collocari, nihilominus quod etiam concreta aliquo modo collocentur, necessariò concedendum est, & concedit hæc sententia: quo supposito non soluit arg.

Secunda opinio, *Ad aliquid*, aut *relatiuum*, dicit *esse supremum genus, potiùs quàm relationem*: ita Albertus Magnus tract. de prædicamento ad aliquid, cap. 2. & 10. Scotus in 1. d. 21. q. vnica. Et tunc ad arg. respondent: Supremum genus prædicamenti esse ad aliquid, vel relatiuum in communi, prout dicit conceptum abstractum

ſtractum in quo conueniunt omnia relatiua. Et hoc modo ſumptum, non refertur per ſe ad alterum; ſed per inferiora relatiua, in quibus exercetur actus referendi; vt per paternitatem,& filiationem, per ſimile, & diſſimile: ipſum verò ſolùm dicit rationem communem eorum, quæ referuntur: & ita vnicum eſt ſupremum genus in concreto; habens ſub ſe inferiora genera, & ſpecies: in quibus habet exercitium referendi.

23 Sed hac ſententia falſa probatur, duplici argu. Primò; Conceptus communis abſtractus ab inferioribus, debet continere rationem eſſentialem inferiorum, vt conceptus hominis, abſtractus à Petro,& Ioanne: rationem eſſentialem hominis: ſed ratio eſſentialis quorumcunque relatiuorum particularium, eſt referri ad terminum: ergo hanc debet continere conceptus communis relatiui,abſtractus à particularibus: vnde ſequitur relatiuum in communi; referri ad terminum in communi, ſicut relatiuum in particulari, refertur ad terminum in particulari: vel non eſſe conceptum relatiui abſtractum à particularibus.

Secundò: Qui vult definire patrem in communi, non poteſt, niſi per communem etiam terminum eum definire, videlicet per genitum in communi, aut per filium in communi: ergo pater in communi, refertur ad filium in communi: ſicut hic pater ad hunc filium: & conſequenter relatiuum in communi, ad terminum in communi.

24 Quod verò dicitur, *Exercitium referendi ſolùm habere relationem in ſingularibus*, falſum eſt, & ex ignorantia procedere videtur: quia exercitium relationis, non conſiſtit in aliqua efficientia; neque in actu aliquo ipſius relationis, quem in ſingularibus habeat, & non in conceptu communi conſiderata: ſed ſolùm eſt ordinatio naturalis vnius ad alterum eodem modo ſe habens ſemper: ergo non ſolùm in ſingularibus exercetur, ſed etiam in vniuerſalibus. Hæc ſolùm differentia eſſe poteſt: quòd in ſingularibus exercetur ſecundùm actualem exiſtentiam in eis: in vniuerſali verò conſiderata, abſtrahit ab exiſtentia:& ſolùm in hoc ſenſu, vera eſſe poteſt diſtinctio relationis, à quibuſdam aſſignata: in relationem: vt *Conceptam*, & vt *Exercitam*: quaſi dicatur, relationem,vt actu exiſtentem, inter ſingularia exerceri, quod non habet in vniuerſali, ſed conceptum tantùm eiuſdem exercitij. Et ſi aliquid aliud velit eadem ſententia, vel eadem diſtinctio, non eſt admittenda.

25 Ideo tertia opinio tenet; *Supremum genus huius prædicamenti, in abſtracto, eſſe Relationem in communi; & in concreto Relatiuum vel Ad aliquid, etiam in communi.* Hanc tenet Toletus quæſt. 2. huius prædicamenti. Et eſt probabilior, & ſequenda. Probaturque,ex communi modo concipiendi, & loquendi, de aliis prædicamentis

camentis accidentium quæ, vt in antepræ dicamentis probauimus, vtroque modo sumi possunt:in Concreto, & in Abstracto & vtroque modo accipiuntur, in diuersis locis ab Arist. nec excludi potest omnino concretum à prædicamento, nec etiam Abstractum.

Pro solutione autem argumenti notandum primò; Diuersam esse rationem formalem relatiui, & termini:nam ratio formalis relatiui, est referri ad terminum:ratio verò formalis termini,non est referri ad aliud sed terminare relationem alterius: terminare verò non est aliud,quàm esse id ad quod relatiuum ordinatur:& hoc non videtur ponere aliquid in re, quæ terminat, sed est quasi denominatio extrinseca:sicut visum esse in pariete; aut quid simile.

26 Secundò notandum; Quòd licèt diuersæ sint opiniones circa terminum relationis, an sit absolutus, vel relatiuus: certum tamen est, quòd in relationibus tertij generis, quæ sunt mensurabilis, & mensuræ, terminus non est relatiuus, sed absolutus: nam mensura absolutum quid est, non dependens à mensurabili. Gratia exempli: Scientia sub ratione mensurabilis, per suum obiectum, refertur ad illud relatione tertij generis: quam relationem terminat obiectum, sub ratione mensuræ; obiectum verò non dependet à scientia, licèt hæc dependeat ab obiecto: & ideo scientia dicitur mensurabilis,per veram relationem: sed obiectum non dicitur mensura, per relationem propriam, aut intrinsecam, sed per solam denominationem extrinsecam, mensurabilis existentis in scientia: & ideo dixit Aristot. *Obiectum non dici mensuram*, quia referatur ad mensurabile: sed quia mensurabile refertur ad ipsum, tanquam ad absolutum quid. Vnde sequitur,quòd vel omnis terminus relationis absolutus est; vel aliquis saltem: quod sufficit, vt dicamus:terminum relationis in communi consideratum; vel esse absolutum;vel abstrahere ab absoluto, & relatiuo, quia in quibusdam relationibus absolutus est, & in aliis, relatiuus.

27 Et ex hoc non est difficile respondere ad formam arg. Concedendo primam consequentiam quòd relatiuum in communi, aut ad aliquid in communi, sit supremum genus huius prædicamenti: & etiam, quòd referatur ad terminum in communi; non inferiorem, nec superiorem, sed æqualem sibi. Negando tamen secundam consequentiam, quòd duo sint suprema genera: quia terminus in communi, sub ratione formali termini, non est relatiuum: sed abstrahit ab absoluto, & relatiuo: & solùm dicit quandam denominationem extrinsecam terminandi: non prædicamentalem, sed quæ reduci potest ad idem prædicamentum, quod constituit relatiuum in communi, tanquam supremum genus, cuius terminus ipse est. Itaque terminus in communi, non potest esse supremum genus prædicamenti: quia non est formaliter relatiuus:imò nec ad prædicamentum per se pertinere, sed solùm reduci ad idem

prædi

prædicamentum ad aliquid: in quantum aliquo modo pertinet ad relatiuum in communi, constituens per se hoc prædicamentum.

QVÆSTIO IIII.

An definitio relatiuorum, tradita ab Aristotele, ex propria sententia, sit bona.

Definitio his verbis continetur in textu: *Ad aliquid sunt: quibus hoc ipsum est esse, ad aliquid quodam modo se habere.* Cuius sensus est; relatiua sunt, quorum totum suum esse, est ad terminum referri. His autem argumentis probari potest, non esse bonam. Primò, quia relatio duo respicit, nempe subiectum, cui inhæret, & tale denominat formaliter, & etiam terminum, ad quem refert: ergo duplicem habebit rationem formalem; vnam, secundùm quam respicit subiectum, & ei inhæret, aliam secundùm quam respicit terminum, & ad eum refert. Ex quo infero, totum esse relationis, non esse ad terminum referre, aut ordinare; sed aliquid habere absolutum, quatenus respicit subiectum, & ei inhæret. Et ideo falsum esse quod in definitione dicitur: Relatiuum esse, cuius totum suum esse, est referri ad aliud. Probatur consequentia: quia relatiuum dicitur tale à relatione, sed totum esse relationis, non est referre ad terminum: ergo nec totum esse relatiui erit referri ad terminum. 18

Et confirmari potest: quia hæc definitio æquè conuenit relatiuis rationis, atque realibus: imò relatiuis diuinis, & creatis: de quibus iam diximus, non collocari in prædicamento: ergo nō est bona. Probatur antecedens, quia commune est omnibus, quòd totum suum esse, sit referri ad terminum; nō enim minùs verum est totum esse speciei, esse, ordinari ad genus; & totum esse Patris æterni, ordinari ad filium, quàm totum esse similis ad aliud simile.

Secundò: Verba in definitione non dicunt actum; sed aptitudinem: sed definitio hæc, non potest dicere solam aptitudinem referendi, sed etiam actum: ergo non est bona. Probatur minor: quia relatiuum non est, quod potest referri, sed quod actu refertur: alioqui illud, quod non habet relationem, ex eo solùm, quod potest eam habere, esset relatiuum: quia sicut potest eam habere, potest etiam referri, quod patet esse falsum.

Vt definitio intelligatur, notandum est, Aristotelem, priùs quàm singula prædicamenta proponere, tradidisse vniuersalem diuisionem entis realis in decem prædicamenta, & consequenter diuisionem accidentis in nouem. Vnde sequitur ex mente illius, subintelligendum esse ens reale, in explicatione substantiæ: ita vt dicamus, Substantia est ens reale, per se: & in explicationibus prædicamentorum accidentium, accidens reale: & ita definitio relati

relatiuorum sic debet assignari: *Ad aliquid sunt accidentia realia, quorum totum suum esse, est ad aliud referri.* Et per primam particulam excluduntur relationes diuinæ, quæ non sunt accidentia: per secundam, relationes rationis, quæ non sunt accidentia realia, per cæteras verò, excluduntur relationes secundùm dici, & transcendentales: quia non sunt rationes referendi ad terminum: sed ad subiectum, aut obiectum; vel quid simile: relatiua verò huius prædicamenti, ad aliud ordinantur, tanquam ad purum terminum, de quo illam particulam *ad aliud* intellexit Arist. secundùm communem expositionem omnium interpretum.

30 Conclusio igitur nostra est: Definitionem Arist. ita explicatam esse bonam; quod probatur ex communi cōsensu totius scholæ, eam recipientis, & etiam ratione. Nam bona definitio est, quæ explicat naturam definiti, & illud distinguit à cæteris: sed hoc efficit præsens definitio relatiuorum: vt constat ex tradita expositione eius: ergo est bona.

Ad primum argum. respondent quidam, Relationem duplicem conceptum habere: Communem cum cæteteris accidentibus; qui est inhærentiæ in subiecto, actu, vel aptitudine: & vocatur esse, *In*: & Particularem; per quem distinguitur ab eis; qui est referre ad terminum; & vocatur esse, *Ad*: & ratione primi conceptus, concedunt relationem respicere subiectum, sicut cætera accidentia, sed ratione particularis, non respicere subiectum: sed terminum: & ideo totum esse relationis, vt relationis, esse ad terminum; non relationis, vt accidentis. Et posset probari hic modus dicendi, ex D. Thom. 1. p. q. 28. art. 1. vbi aduersus Gilbertum quendam, (qui asserebat; *Relationem nihil ponere in subiecto, aut relatiuo, & ideo non esse inhærentem in eo: sed quasi extrinsecus assistentem)* docet relationem secundùm communem conceptum inhærendi in subiecto, aliquid ponere in relatiuo: & ratione huius, inhærentem esse. Sed secundùm conceptum proprium relationis, nihil ponere in eo, sed solùm esse rationem referendi ad aliud.

31 Hæc tamen solutio falsa est, & eidem doctori sancto contraria. Probo primum: quia relatio secundùm proprium conceptum, *Ad*, est forma relatiua, & constituit subiectum formaliter relatiuum, vt paternitas, sub proprio conceptu paternitatis, est forma relatiua, & constituit hominē in ratione formali, & intrinseca patris: ergo secundùm proprium conceptum, ponit aliquid reale, & intrinsecum in subiecto, aut relatiuo. Euidens est consequentia: & probatur antecedens: quia denominatio patris, aut similis, & quæcunque alia relatiua, non est extrinseca, sed formalis: sicut denominatio albi, aut calidi: ergo ponit effectum formalem in subiecto: effectus autem formalis cuiuslibet realis formæ, realis esse debet: ergo necesse est, aliquid reale in subiecto ponere.

Secundò, quia si relatio secundùm esse, *Ad*, nihil ponit in subiecto aut relatiuo, ergo secundùm hunc conceptum non est aliquid reale. Probatur consequentia: quia omne ens reale aut est substantia, aut accidens: ergo aut est ens per se, aut in alio. Sed relatio secundum esse, *Ad*, non est ens per se: cùm non sit substantia: nec in alio, cùm non ponat aliquid in subiecto: ergo non erit aliquid reale, nec efficiet prædicamentum reale.

Pro vera igitur solutione atq. notandum est; Relationem realem, secundùm vtrumque conceptum, *In*, & *Ad*, aliquid ponere in subiecto, diuersa tamen ratione: nam secundùm esse, *In*, ponit aliquam rationem communem, & abstrahentem à particularibus prædicamentorum: (eo modo, quo superiùs diximus analogum abstrahi ab analogatis) sed secundùm esse, *Ad*, ponit rationem propriam relatiuam, distinctam à particularibus, quas ponunt cætera prædicamenta. Vt relatio paternitatis, ponit rationem realem patris in homine: sed hæc ratio licèt ponatur in subiecto, purè relatiua est: quia sic ponitur in subiecto, vt per illam non sit tale ad se, sed solùm ad aliud, nempe ad terminum: cætera verò prædicamenta, ita ponunt aliquid in subiecto, secundùm proprios conceptus; vt per illam rationem propriam, ad se sit subiectum, & non referatur ad aliud. Gratia exempli quantitatis secundum proprium conceptum, ponit extensionem partium in subiecto, per quam in se; & ad se dicitur extensum: sed paternitas ita ponit rationem realem patris in homine; vt per illam non sit tale ad se, sed ad filium, sicque de cæteris relationibus. 32

Et hoc modo intelligi debet D. Th dum in citato loco asserit; *Relationem secundùm esse*, In, *ponere aliquid in subiecto: sed secundùm esse*, Ad, *nihil ponere speciale per quod sit tale ad se*, sicut ponunt cætera prædicamenta, sed purè, & omninò ad aliud. Quem sensum clarissimè posuit alio loco, per quem hunc explicauimus, nempe in 1. lib. sent. d. 8. q. 4. ar. 3. ad 4. vbi ita ait: *Debilitas esse relationis, consideratur secundùm inhærentiam sui ad subiectum, quia non ponit aliquid absolutum in subiecto, sed tantum per respectum ad aliud.*

Si autem aliquis dicat: Iam ergo relatio non solùm secundùm conceptum communem accidentis, inhærebit subiecto, sed etiam secundum proprium, & vltimum relationis, qui vocatur esse, *Ad*, aduersus illud, quod ex D. Th. adduximus, quæstione præcedenti, videlicet conceptum proprium relationis, non sumi in ordine ad subiectum, sicut sumuntur cōceptus proprij accidentiū absolutorū, sed in ordine ad terminū: Præterea habebit relatio duos conceptus qui vocentur, *In*: vnum communē cum accidentibus absolutis, & alium sibi propriū. Probatur consequentia: quia tā secundū communem rationem, quàm secundùm particularem, ponit aliquid in subiecto: ergo secūdùm vtramque ei inhæret, & in eo est. 33

Respon

Respondeo ad primum: Secundùm vtrumque conceptum, inhærere subiecto: diuersa tamen ratione; nam secundùm communem inhæret inhærentia communi, cum cæteris, & abstrahente ab inhærentia absoluta, & respectiua: sed secundùm conceptum proprium inhæret inhærentia purè relatiua: quod est inhærere referendo ad aliud. Quod verò D.Tho. dixit, proprium conceptum relationis, non sumi in ordine ad subiectum, vt in accidentibus absolutis verissimũ est: sic autem intelligendum, vt non sumatur in ordine ad subiectum; vt *In se*, & *Ad se* est, sed vt refertur ad aliud; per eandem rationem relatiuam, in eo positam. In quo valde differt ratio, propria relationis, à rationibus particularibus accidentium absolutorum, quæ sumuntur in ordine ad subiectum: vt est in se, & ad se, non vt est ad aliud, per tales rationes.

34 Ad aliud verò respondeo; Relationem habere esse, *In*, commune, cum cæteris accidentibus; & esse, *In*, particulare, per quod subiectum refert ad terminum; & per hoc esse, *In*, particulare, determinatur aliud, *In*, commune, & fit vna ratio prædicamentalis ex vtroque: quia ex determinante per se, & determinabili, per se, sẽper fit vnum per se: sicut quodlibet accidens absolutum, habet esse, *In*, commune, & particulare; & ex vtroque efficitur vnum.

Ad formam igitur primi arg. Concedendum est primum enthymema; quo probatur relationem habere duplicem conceptum: Vnum, quo respicit subiectum; Alium, quo respicit terminum. Negandum tamẽ est, quod infertur, totum esse relationis, & relatiui; non esse ad terminum: quia illud esse, quod habet in subiecto: si consideretur in communi, abstrahit ab absoluto, & relatiuo, & contrahitur per esse ad terminum: & per talem contractionem, ordinatur ad illum, & fit relatiuum: si verò consideretur in particulari; est esse proprium relationis: & ideo est esse relatiuum: vnde sequitur, relatiuum esse; quidquid habet relatio, & quidquid habet relatiuum: & hoc est ***totum esse relationis, & relatiui, esse ad aliud***: vt dicitur in definitione Aristo. Ad confirmationem, responsum est, per explicationem definitionis.

35 Circa solutionem secundi argu. aliqui distinguunt relatum, & relatiuum, dicentes; Relatiuum dicere potentiam ad referendum, relatum verò, actuale exercitium referendi: & in definitione potiùs explicari ad aliquid, vt relatũ; quàm vt relatiuum. Hæc tamen distinctio, non habet fundamentum: quia, vt superiùs probauimus, exercitium referendi, vel actus referendi, non est aliud quàm naturalis ipsa ordinatio, vnius relatiui ad aliud: quæ semper eodem modo se habet, & semper est actualis, & semper exercetur inter relatiua: quod necessariò dicendum est: nam eo ipso, quòd vnũ relatiuum non referatur actu, vel in exercitio ad aliud: non habebit actu in se relationem, nec erit relatiuum forma-

liter:& eo ipso, quòd habet in se relationem, non potest non referri actu, & secundùm exercitium. Idem ergo prorsus sunt, secundùm rem, & secundùm rationem, relatum, & relatiuum: sed illud magis distinctè explicat actum referendi: quia etiam minùs distinctè dicit aliud: ideo in definitione Aristo. pro vtroque sumitur nomen, ad liquid: & actum referendi dicit, non potentiam.

Ad argumen. ergo respondetur, Distinguendo illud axioma; quòd verba in definitione non dicunt actum sed aptitudinem: nam res, quæ definiuntur, sunt in duplici differentia. Quædam enim sunt quarum ratio, vel essentia in aptitudine, vel potentia consistit: & istæ, licèt definiantur per verba significantia actum: non pro actu, sed pro potentia accipiuntur in definitione: & ratio huius est: quia actus in his, non potest esse essentialis: & ideo non bene definiuntur per actum. Aliæ sunt; quarum ratio, vel essentia, non consistit in aptitudine, sed in actu: & in definitione harum, non possunt verba accipi pro aptitudine: quia si ita accipiantur, non explicabunt naturam definiti: Sed pro actu debent accipi, vt rationem eius explicent. Vt si definiatur quantum, pro eo, quòd habet partem extra partem, secundùm extensionẽ molis, nõ possunt verba huius definitionis, dicere aptitudinem; sed actum; quia ratio extensionis, in actu consistit, non in aptitudine: sicque de cæteris. Et ita se habet relatiuum, cuius ratio, in actuali ordinatione; & relatione consistit: ideo verba definitionis eius pro actu, & non pro aptitudine accipiuntur,

QVÆSTIO V.

Vtrùm omnes relationes pertineant ad hoc prædicamentum.

TAnquam certum præsupponendum est; nec Diuinas relationes, nec etiam relationes rationis, collocati in hoc prædi- 36
camento: quia, vt in præcedenti quæst. probauimus; prædicamentum ad aliquid, est membrum quoddam generalis diuisionis accidentis realis, in nouem prædicamenta: & ideo relatiuum, quod est supremum genus, est accidens reale, atque finitum: quare nec relationes Diuinæ; cùm sint substantiales, & infinitæ, possunt pertinere ad hoc prædicamentum; nec relationes rationis: quia non sunt accidentia realia.

Solùm ergo procedit quæst. de relationibus realibus creaturarum: *An omnes ponantur in hoc prædicamento*? verùm non distinguuntur ab omnibus eodem modo: nam quidam asserunt, *Esse eas res in triplici differentia*: Quædam sunt transcendentales; quæ in rebus diuersorum præd camentorum reperiuntur, eisque essentialiter conueniunt, quasi complementum essentiæ: tales sunt respectus inclusi, in essentia cuiuslibet accidentis, per quos ordina

38 ordinatur ad subiectum, cui inhærere aptum est. Aliæ sunt relationes; quæ non omnibus accidentibus vniuersaliter conueniunt, sed quibusdam tantùm:in quorum essentiis,etiam includuntur:vt respectus, quem dicunt habitus, potentiæ, & scientiæ ad propria obiecta,& istæ vocantur relationes secundùm dici.

Aliæ denique sunt relationes,quæ nulli conueniunt essentialiter,sed accidentaliter conueniunt multis: & dicuntur relationes secundùm esse: vt paternitas, similitudo, & æqualitas. Alij verò solùm has vltimas relationes admittunt: & nullam prorsus ex iis, quæ ad essentiam alicuius absoluti pertineant. Sic videtur sentire Scot.in 4.d.12.q.vnica.Probantque non esse admittendas. Primò; quia quidquid pertinet ad essentiam substantiæ, est substantia: & quidquid pertinet ad essentiam quantitatis, est quantitas: ergo si relationes reales dantur, quæ pertineant ad essentiam omnium rerum absolutarum,erunt res absolutæ: vt in substantia,erunt substantiæ:in quantitate,quantitas,& in qualitate, qualitas. Et si ad essentiam aliquarum rerum tantùm pertineant; vt ad essentiam habitus aut potentiæ, erunt etiam potentiæ, & habitus. Hæc autem falsa sunt:ideo falsum erit tales relationes ponere.

Probatur secundò: quia si intra essentiam absolutorum admittantur relationes istæ, aliud absurdum erit concedendum: nempe,quòd tales essentiæ componantur,ex entitate absoluta,& relatiua,diuersis non solùm specie,sed genere.

39 Alij denique præter relationes accidentales, vel secundùm esse; admittunt intra essentiam absolutorum transcendentales:non tamen relationes secundùm dici, nisi solo nomine: nam habitus inquiunt, potentia, & scientia, purè absoluta sunt; nec dicunt respectum realem ad obiecta, sed absolutam proportionem cum eis: quam proportionem non possumus intelligere, nec explicare, nisi per quendam respectum, quem intellectus concipit in eis: & ideo de eis loquitur; quasi de respectiuis: cùm tamen non sint verè respectiua, sed absoluta: licèt in communi modo loquendi, respectiua dicantur:& propterea appellentur relatiua secundùm dici.

Vltimus modus dicendi, concedit, præter relationes secũdùm esse, transcendentales; & secundùm dici, & vtraque pertinere ad essentiam absolutorum: sed eas ita confundit, vt omnes esse appellandas transcendentales asserat: & ita relationem realẽ creatam, in duo tantùm membra diuidendam esse; nempe in transcendentalem, & prædicamentalem: ita vt sub primo membro, tam respectus, qui omnibus prædicamentis absolutis essentialiter conueniunt, quàm qui aliquibus tantùm, comprehendantur. Sub secundo verò, solùm relationes accidentales,quæ vocantur

secundùm esse,& pertinent ad hoc prædicamentum. Nostra sententia tribus conclusionibus explicatur. Prima est: Necesse est ponere respectus quosdam reales, pertinentes ad essentiam *accidentium absolutorum: vt respectus, quem includit inhærentia aptitudinalis eorum ad subiectum, & habitus, & potentia ad obiectum: & respectus isti, diminuta quadam relationes sunt, complentes essentiam absolutorum.* Hanc conclusionem tenet D.Tho.1.par.q.13.art.7. ad 1.& qu.28.art.1. Caiet.in opusc.de ente & essentia,c.7.qu.15. Et probatur testimonio Arist.2.lib.de anima,tex.33.vbi docet; *Essentiam specificam potentiarum, ab actibus, & obiectis sumendam esse:* quod non potest esse verum; nisi respectum essentialem ad obiectum includant. Nam euidens est, non sic accipiendam esse essentiam specificam potentiæ ab obiecto vt obiectum sit de essentia eius cùm sit semper res diuersa ab ea; ergo necesse est sumi per respectum eiusdem potentiæ ad obiectum:ideo talem respectum esse ei essentiale. Probatur consequentia: quia si nec obiectum nec respectus ad ipsum est de essentia potentiarum, nullo modo accipietur species earum ab obiectis. 40

41 Probatur deinde ratione, quia accidentia non sunt entia simpliciter,sed entis entia,hoc est,aliquid substãtiæ, ad quam intrinsecam attributionem dicunt: sed talis attributio,non potest esse, neque intelligi, nisi per aliquem respectum ad eandem substantiam, inclusum in essentia accidentium: ergo necessariò ponendi sunt respectus isti essentiales, in omnibus accidentibus absolutis.

Secunda conclusio: *Ex his respectibus ad essentiam absolutorum pertinentibus, plures sunt transcendentales, & plures etiam prædicamentales.* Probatur primum: quia transcendentale dicitur illud; 42 cuius propria ratio transcendit omnia prædicamenta, vel saltem plura:sed respectus aptitudinalis inhærentiæ ad subiectum, quem in sua essentia includit accidens, transcendit omnia prædicamenta accidentium sicut accidens ipsum: ergo erit relatio transcendentalis.

Probatur secundum, ratione opposita, nam transcendens est, quod multis prædicamentis est commune: sed dantur plures respectus essentiales rebus absolutis,qui non possunt ad plura prædicamenta pertinere:ergo non erunt transcendentales. Probatur minor: quia respectus habituum, & potentiarum ad sua obiecta, non possunt ad plura se extendere, quàm habitus ipsi, atque potentiæ, quibus sunt essentiales:sed habitus,& potentia solùm pertinent ad prædicamentum qualitatis; imò solùm ad determinata genera huius prædicamenti: ergo nec sunt,nec dici debent transcendentales.

Tertia conclusio; *Ex tribus generibus relationum, nempe transcenden*

scendentalium, secundùm dici, & secundùm esse, transcendentales ad nullum prædicamentum pertinent, relationes secundùm dici pertinent ad prædicamentum absoluti, cuius essentiam complent, relationes verò secundùm esse, aut accidentales, constituunt prædicamentum relationis.

Probanda sunt tria hæc: & primum, de respectibus transcendentalibus facilè probatur, ex ipsamet transcendentia: nam quòd transcendens est, ad nullum speciale prædicamentum pertinere potest: ergo relationes istæ transcendentales, ab omni prædicamento excluduntur. Probatur antecedens, quia prædicamenta cõtinent determinatum modum essendi; vt substantia modum per se, quantitas modum extensionis: sed transcendens non est determinatum ad aliquem modum essendi, sed comprehendit multos: ergo non potest ad speciale prædicamentum pertinere.

43 Secundum verò, de relationibus secundùm dici, sic probo: Respectus quem dicunt potentia, & habitus ad obiecta, complent essentiam eorum: ergo pertinent ad essentias, quas complent tanquam aliquid earum; quare necesse est in eodem prædicamento collocari, & sub eodem genere: sub quo sunt tales essentiæ. Quod intelligendum est reductiuè tantùm, sicut partes reducuntur ad prædicamentum, & speciem totius, & non per se, & directè: quia incompletum aliquid sunt, atque diminutum, & qui non possunt per se efficere speciem, nisi simul cum absoluto, cuius essentiam complent: vt si solum respectum potentiæ, aut habitus ad obiectum intelligas, non intelligendo absolutam rationem qualitatis, nihil completum, aut prædicamentale intelligis, quia respectus isti, essentialiter coniunguntur cum absoluta ratione qualitatis, quam complent: & ideo nihil completum sine illa intelliguntur constituere: vnde nec nomina potentiarum, & habituum imponuntur ad significandos hos respectus, sed principalem rationem qualitatis, quam consequuntur, vt bene ait D.Th. 1. par. q.13. art.7. ad 1. & quæ. 7. de potentia, art.10. ad 11. ideo nec per se constituuntur in prædicamento, sed per absolutum. Et hinc sequitur non pertinere ad prædicamentum ad aliquid, nec vocari relationes prædicamentales; sed secundùm dici ab Aristo. Et ratio huius denominationis est: quia tales ab antiquis dicebantur, & cum veris, & prædicamentalibus confundebantur: cùm tamen non sint relationes secundùm esse; sed solo nomine harum gaudeant.

44 Tertium denique, quòd relationes, quæ nulli sunt essentiales, sed accidentaliter semper conueniunt, efficiant per se hoc prædicamentum; communis est consensus totius scholæ. Et ratio eius, colligitur, ex differentia earum à relationibus transcendentalibus, & secundùm dici: quæ cùm pertineant ad essentiam abso-

lutorum, quam complent, incompleti quidam respectus sunt, & aliquid eorum: & ideo non possunt per se constituere rationem prædicamentalem, sed simul cum eisdem absolutis. Relationes verò, quæ extra essentiam omnium absolutorum sunt; primò habent modum naturæ completæ: quia nihil essentiale alicuius sunt, sed per se habent proprium modum essendi, ad aliquid, qui sit integra, atque completa ratio prædicamentalis, sicut cætera accidentia prædicamentalia, & consequenter sua genera, species, ac differentias; ex quibus per se potest fieri ordinatio prædicamentalis. Habent etiam secundò; quòd sint totum esse essentiale relatiuorum; ita vt nihil præter relationes ipsas essentialiter includant: & ideo sic definita sunt ab Arist. *Relatiua sunt quorum totum suum esse sit, ad aliud se habere.* Conueniunt igitur relationes istæ cum transcendentalibus: in eo, quòd nihil absolutum dicunt, sed totum esse earum est, esse rationes referendi ad aliud: differunt tamen in duobus. In primò quidem: quia respectus secundùm dici, non sunt tota ratio, totum esse, aut tota essentia relatiuorum: sed quoddam complementum eorum: & ideo ea, quorum complementum sunt; non sunt relatiua simpliciter, sed simpliciter absoluta: & ex consequenti dicuntur quodā modo relatiua, & ex hoc sequitur secunda differentia; quòd respectus isti non sunt ad aliud, tanquam ad terminum, sed tāquam ad subiectum, vel obiectum: vt petit natura absoluti, quod complent: relationes verò prædicamentales, non solùm non dicunt aliquid absolutum, sed sunt tota ratio, tota essentia, totum esse relatiuorum; quæ constituunt: & ideo relatiua ab eis constituta, nihil absolutum dicunt, sed totum suum esse, est referri ad aliud, non quidem tanquam ad obiectum, vel subiectum, sed tanquam ad purum terminum: quia relatio à qua sola constituuntur, non petit aliud sub aliqua ratione particulari, ad quam ordinet relatiuum, quod constituit, sed sub ratione præcisa termini. 45

Ad primum arg. secundæ opinionis, contrariæ relationis secundùm dici, distinguendum est antecedens. nam esse Substantiā, quidquid pertinet ad essentiam substantiæ: & quantitatem, quidquid pertinet ad essentiam quantitatis duobus modis intelligi potest: In recto, & in obliquo. Et primo modo, negandum est; quia non est necessarium; rem aliquam prædicari in recto: de quocunque eius modo, aut complemento: ita vt dicatur simpliciter substantia, aut quantitas: bene tamen in obliquo: ita vt dicatur aliquid substantiæ, vel quantitatis: & hoc modo verum est, hos respectus esse absolutos, vel substantias, id est, aliquid rerum absolutarum, vel substantiæ. 46

Ad secundum: Negandum est, quòd sequatur absoluta illa, in quibus clauduntur isti respectus, composita esse ex absoluto, & respe

respectiuo: quia non includuntur in rebus absolutis, per modum generis, aut differentiæ, aut per modum compositionis, sed tam in genere, quàm in differentia, atque in specie ipsa ex eis composita, per modum cuiusdam complementi: tam compositorum, quàm componentium, vnde non sequitur compositionem aliquam cum eis facere.

QVÆSTIO VI.

An species relationis prædicamentalis, à termino sit accipienda.

47 DE sola relatione prædicamentali procedit quæstio, non de relationibus transcendentalibus, nec secundùm dici: quas probauimus quæstione præcedenti, non pertinere ad hoc prædicamentum. Vt autem meliùs intelligantur, quæ de relatione dicenda sunt, quasdam diuisiones relatiuorum adducere oportet. Relatiuum igitur, quod est supremum genus huius prædicamenti, primò diuiditur in tria genera intermedia, secundùm tria fundamenta, in quibus fundatur, enumerata ab Aristot. 5. lib. Metaph. cap. 15. Primum genus relatiuorum est eorum, quæ fundantur in vnitate, vel diuersitate generica, aut specifica; & habet sub se tria alia genera, vel species, secundùm diuersa fundamenta, in quibus reperitur vnitas, aut diuersitas. Nam si reperiatur in Substantia, erit relatio identitatis, vel diuersitatis; si in Qualitate, relatio similitudinis, aut dissimilitudinis; & si in Quantitate, relatio æqualitatis, vel inæqualitatis. Secundum genus relatiuorum est eorum, quæ fundatur in actione, & passione: vt relationes paternitatis, & filiationis: & habet alia genera, vel species subalternas: secundùm diuersas actiones, de præsenti, præterito, & futuro. Tertium, eorum, quæ fundantur in mensura, vt relationes potentiarum, & scientiarum, sub nomine mensurabilis, ad sua obiecta sub nomine mensuræ: nam obiectum dicitur mensura scientiæ, & potentiæ: & scientia, atque potentia, mensurabilis per obiectum: ex eo, quòd ad nihil potest vtraque extendi, aut circa nihil versari, quod non contineatur sub proprio obiecto.

48 Secunda diuisio, minùs vniuersalis est: qua diuiditur relatiuum, in Mutuum, & non mutuum. Relatiua mutua sunt, quorũ vtrumque dicitur tale, per relationem realem: vt pater, & filius: Non mutua, quorum vnum tantùm dicitur tale, per relationem realem: in altero verò, talis relatio non est, vt mensurabile, & mensura: nam illud dicitur tale, per relationem realem: hæc verò non habet talem relationem.

Tertia diuisio est: Relatiua alia sunt Æquiparantiæ, alia disquiparantiæ. Æquiparantiæ, quæ eiusdem rationis, & denominationis sunt, vt similia, æqualia. Disquiparantiæ dicuntur quæ diuersæ rationis sunt, & denominationis, vt pater, & filius. Quod

libet autem horum generum, suas habet species, & de omnibus, & singulis,quærit titulus quæstionis, *A quo sumant distinctionem specificam,an à termino,vel ab aliquo alio.*

Et prima opinio,videtur esse D.Thom.3.p.q.35.art.5.& quodlib.9.art.4.*Quòd relatio,aut relatiuum, non sumat speciem à termino, sed potiùs à causa, per quam producitur:* Quod probat hoc argum. Quia si relatio sumeret speciem à termino, sequeretur in vtroque parente,eãdem esse relationem ad filium. Probatur consequentia: quia filius vnicus terminus est; ergo relatio patris, & matris,ad eum terminata,erit eadem.Sed consequens est falsum; ergo etiam antecedens, quòd relatio sumat speciem à termino. Probatur minor:quia pater est causa efficiens filij,mater verò passiua tantùm,ergo habent rationes causarum specie diuersas:quas necessariò consequitur diuersa relatio in vtroque: paternitatis in patre,& maternitatis in matre.

Secundò probatur: Quia species debet sumi ab aliquo intrinseco,quòd sit differentia essentialis eius: sed terminus relationis, est res diuersa à relatione,& ei extrinseca,vt pater respectu filiationis; ergo non potest sumi ab eo species. Et si respondeas, non ita sumi speciem à termino,vt terminus ipse sit differentia specifica relationis:sed ordinatio ad terminum. Contra hoc est:quòd relatio ipsa,est ordinatio ad terminum:ergo si ex ordine, aut ordinatione ad terminum, sumitur species eius; sumet speciem à seipsa:quod patet esse falsum. 49

Pro hac etiam sententia,adduci potest testimonium Arist.quia tria genera relationum distinguit (vt vidimus) non per diuersos terminos,sed per diuersa fundamenta:ergo sentit non esse sumendam speciem relationis à termino.

Secunda opinio est communis,& vera; Quòd relatio, aut relatiuum,sumit suam speciem à termino: ita vt illæ relationes sint eiusdem speciei:quæ habent terminum eiusdem speciei:vt omnes paternitates omnes similitudines: illæ verò sint specie distinctæ, quæ habent terminos specie distinctos:vt similitudo,& dissimilitudo. Probatur ex definitione Aristo.quæ ait:*Relatiua esse,quorum totum suum esse,est referri ad aliud,*hoc est,ad terminum;ergo talis erit relatio,qualis fuerit terminus, ad quem refert: & hoc est ab eo accipere speciem.Et D.Thom.absque dubio tenet eandem sententiam,3.p. q. 32. art.2. vbi sic ait: *Cùm ratio specifica relationis, consistat in hoc,quod ad aliud se habet,necesse est dicere,quòd duæ relationes,non sunt diuersa secundùm speciem,si ex opposito vna relatio eis correspondeat.* 50

Probatur etiam ratione: Quia ex quatuor generibus causarum,relatio non habet materiam,& formam; quæ sunt causæ intrinsecæ, à quibus (saltem à forma) posset sumere speciem:quia vt supe

vt superiùs probauimus, accidentia non componuntur ex materia,& forma; solùm ergo habet causam efficientem, à qua producitur: & finem, seu terminum, in quem ordinatur relatiuum: sed à causa efficiente, non sumunt res suam speciem:quia extrinseca prorsus est:ergo solùm restat causa finalis, quæ est terminus, in quem essentialiter ordinatur relatiuum: quare ab eo sumet suam speciem.

51 Sed,vt meliùs intelligatur hæc vt specificatio relationis; Notandum est,Relationem,sicut cætera accidentia,non habere compositionem Physicam,ex materia,& forma:sed Metaphysicam,ex genere,& differentia. Vt ergo intelligatur,à quo sumat speciem, explicandum est,à quo sumatur genus,& differentia eius: & quonam modo assignari possit definitio quidditatiua cuiuslibet relationis. Genus igitur relationis, sumitur à tota eius natura, sub communi conceptu referendi ad terminum considerata. Differentia verò,ab eadem concepta, sub conceptu speciali, & vltimo determinante genus: nempe ex eo, quòd sit ordinatio ad talem terminum:vt Genus paternitatis,erit communis conceptus relationis realis, qui dicit esse ordinem, vel ordinationem ad terminum.Differentia verò,esse ordinationem ad filium: & ideo definitio paternitatis talis erit:Paternitas est ordo, aut ordinatio patris,ad filium:& sic de cæteris relationibus.Itaque terminus relationis,non est differentia specifica relationis,seu esse ordinationē ad talē terminū,qui extrinsecus est relationi:sed esse ordinationē ad illum intrinsecū:& quia talis est ordinatio, quod est ad talem terminum, ideo dicitur relationem sumere speciem à termino, per quem cognoscenda,& definienda est relatio,& relatiuum,

52 Ex hac doctrina constat solutum esse secundum argu.quia nec relatio sic specificatur à termino vt terminus:vt sit differentia essentialis eius: nec specificatur à seipsa, sed à propria differentia: quæ ab eius natura sumitur, vt consideratur sub conceptu determinato, & vltimo ordinationis ad talem terminum: per quem conceptum contrahitur communis,& genericus.

Vt testimonium Arist. explicetur,notandum est: Fundamenta esse causas relationum;vel quia ab eis aliquo modo producuntur: vel si aliquando non producuntur ab eis,naturali saltem sequela, positis fundamentis sequuntur: vnde ex fundamentis diuersæ rationis,semper sequuntur relationes diuersæ speciei. Et ita concedi potest, quòd à fundamentis sumatur species relationum, aut relatiuorum, quasi causaliter; sed à terminis, quasi formaliter. Inter hos autem duos modos sumendi speciem relationum, patet secundum esse magis proprium, quem posuit Aristo. in definitione relatiuorum:& hæc est causa: propter quam communis modus loquendi scholæ, eo potiùs quàm primo vtitur: sed Arist.

& D.

& D.Thom.per fundamenta distinguunt illis locis:quia aliquando notiora nobis sunt & quia modus ille distinguendi, non contradicit proprio,& formali,sed eum infert:vnde per illum distinguentes,non negant proprium,quo ferè semper vtuntur.

An filio,correspondeat duplex relatio,vna in patre, & alia in matre, vel eadem in vtroque parente.

SOlutionem primi arg. in vltimum locum remisimus:quia circa illam dubium hoc (licèt breuissimè) disputandum est, An in patre,& matre vnica sit relatio ad filium,vel duplex,atque diuersa:nempe paternitatis in patre,& maternitatis in matre. 53

Et est prima opinio D. Thom.3.p.quæst.35.artic. 5. quam sequitur ibidem Caiet. & Ferrat.2.lib.contra gentes,capit. 4. *Quòd duplex sit,ac diuersa relatio in patre,& matre:* quæ in eo fundatur, quòd Aristot.quem sequitur D.Thom.asserit,*Patrem, & matrem diuerso modo,aut in diuerso genere causa concurrere ad generationem filij:* patrem quidem tanquam causam efficientem,matrem verò tanquam materialem:sed effectus, diuerso modo, diuersáque dependentia depēdet à diuersis generibus causatum, & diuerso modo ab eis respicitur; ergo per diuersas relationes:& ita pater refertur ad filium, relatione causæ efficientis: quæ dicitur paternitas:mater verò per relationem principij passiui, significatam nomine maternitatis. Et hæc sententia consequenter ponit, duplicem relationem,ratione saltem diuersam in filio:vnam, per quā refertur ad patrem,& aliam,per quam refertur ad matrem: nam cùm relatio sumat speciem à termino, impossibile est, quòd duæ relationes specie diuersæ, habeant eundem terminum formalem: vnde cùm filius terminet relationes diuersas, vtriusque parentis, necesse est per duas alias relationes, formaliter diuersas eas terminare,sed ambæ significantur eodem nomine filiationis.

Secunda opinio opposita tenet: *In patre,& matre,esse vnam relationem totalem, & completam*, sed quasi compositam ex duabus relationibus partialibus,& eiusdem rationis patris, & matris, & in filio non nisi vnicam ei correspondere: per quam refertur ad vtrumque parentem, tanquam ad terminum adæquatum, & ad vtrumlibet, tanquam ad terminum inadæquatum. Ita Fonseca 5. Metaph. cap. 15. quæst. 5. sect. 3. & habet oppositum fundamentum, videlicet patrem, & matrem, in eodem genere causæ efficientis,concurrere ad generationem filij:tanquam vnam causam totalem,& adæquatam, quasi ex duplici causa partiali compositam.Ita enim sentit Galenus: quem omnes Medici sequuntur, & (quibus magna fides in hac re tribuenda est) cum eis Scotus in 3. d.q.1.Ex hoc autē fundamento euidenter sequitur,quòd in patre, & matre,non sunt relationes eiusdē speciei.Probatur consequentia: 54

tiæ: quia si eodem modo, atque in eodem genere causæ efficientis, & proximè cōcurrunt ad generationem filij eodem modo ab eis dependebit: eodem etiam modo ab eis respicietur: quare per relationem eiusdem speciei, sed partialiter distinctam in vtroque: quia diuersæ sunt causæ partiales, & diuersa subiecta, in quibus non potest idem numero accidēs reperiri, & possumus exemplum adducere, de multis hominibus trahentibus nauim, in quibus diuersæ sunt relationes partiales, & inadæquatæ, ad eundem effectum: sed ex omnibus integratur vna totalis, & adæquata.

Nostra autem sententia est probabilem esse vtramque opinionem, non solùm propter patronos doctissimos; sed propter probabilia fundamenta: *ideo liberum erit cuique hanc vel illam pro libitu sequi.*

QVÆSTIO VII.

An terminus relationis, sit formaliter absolutus; vel formaliter relatiuus.

55 TRia sunt in relatiuo, Subiectum, Fundamentum, & Relatio. Subiectum, est res ipsa, quæ denominatur à relatione. Fundamentum verò, ratio, aut medium, per quod consurgit in ea relatio: & hæc est, per quam formaliter dicuntur relatiua: vt in patre est homo, qui denominatur pater, à relatione: est generatio, vel potentia generandi, in qua fundatur relatio: & est Relatio ipsa paternitatis. Ex his tribus certum est, Subiectum nón esse terminum relationis, nisi materialem; & quasi remotum: de quo non procedit quæstio, sed de duobus aliis: quorum ratione subiectum potest proximè terminare relationem. Et cùm fundamentum absolutum sit vel modum absoluti habeat, ideo titulus quæstionis quærit: *An terminus relationis, per quam vnum refertur ad alind, sit subiectum ipsum, ratione fundamenti, quod absoluta res est; vel ratione relationis*: nam si ratione primi sit terminus, terminabitur relatio ad absolutum formaliter: si verò ratione relationis, terminabitur formaliter ad relatiuum.

56 Sed duo possumus considerare in relatione. Primum, quòd sit ratio referendi vnum ad alterum. Secundum, quòd sit ratio terminandi relationem alterius: vt in paternitate, quòd sit ratio referendi patrem ad filium: & quòd sit ratio, per quam idem pater, terminet relationem filiationis: & cùm rationes istæ sint diuersæ, in eadem relatione, certum est, per relationem, secundùm primam considerationem, vnum relatiuum non terminare relationem alterius: solùm potest esse dubium, an terminet per eam secundo modo consideratam.

Et in hoc sensu quæritur, *An terminus relationis sit formaliter relatiuus?* id est, an terminet per suam relationem, saltem secundo modo

modo consideratam, relationem alterius.

Et circa quaestionem sic explicatam, sunt tres opiniones, duae extremae, & tertia media. Prima opinio extrema, asserit, *Vnum relatiuum semper, & in quocunque genere relationum, terminare relationem alterius, per propriam relationem, & nunquam per fundamentum, aut rationem absolutam.* Ita Caiet. 1. p. quaest. 13. artic. 7. quem sequuntur nonnulli ex modernis.

Probant, ex duplici proprietate relatiuorum, approbata ab Arist. & omnibus, nempe, *Quòd relatiua sint simul natura, & simul cognitione, & definitione:* ita vt nec vnum possit esse prius natura quàm alterum: nec cognosci sine cognitione alterius nec definiri, nisi alio definito: quae omnia manifesta sunt in patre, & filio: sed nihil horum potest eis conuenire, nisi vt relatiuis: ergo vt talia, referuntur vnum ad alterum, & vnum terminat relationem alterius. Probatur minor: quia pater, ratione fundamenti est prior natura filio: & filius posterior: cùm per potentiam generandi, & generationem actiuam, quae sunt fundamentum relationis, sit causa illius: & causa sit prior natura effectu: & eadem ratione potest cognosci, & definiri sine filio; ergo hoc modo, non poterit vnum terminare relationem alterius: & ideo solum per relationem possunt se terminare. 57

Sed quia relationes aliae sunt mutuae, & aliae non mutuae: quae solùm reperiuntur in vno extremo, aliud verò absolutum est: & ideo tale non videtur posse terminare aliud per relationem, sed per rationem absolutam: non apparet igitur, quomodo vera esse possit haec opinio in omnibus relationibus. 58

Propterea duobus modis defenditur, quantum ad relationes non mutuas à diuersis qui eam sequuntur. Primò, à Caiet. qui ait, *In his relationibus, vnum extremum esse relatiuum formaliter, per relationem sibi inhaerentem: aliud verò, non per relationem sibi inhaerentem, sed per relationem existentem in altero.* Gratia exempli: Scientia, quae mensurabilis dicitur, refertur per relationem sibi inhaerentem ad obiectum, tanquam ad mensuram: obiectum verò, quod mensura dicitur, refertur ad scientiam, non per relationem sibi inhaerentem, sed per eandem relationem existentem in sciẽtia: & ita vnum relatiuum est intrinsecum, & aliud extrinsecũ. Probatur ex Arist. 5. Meta. c. 15. expressè asserente, *In relatiuis tertij generis quae sunt mensura, & mensurabile; vnũ referri per relationẽ, quã in se habet, alterum verò per relationem, qua aliud refertur ad ipsum.*

Secunda via defenditur ab aliis modernis, asserentibus, *Extremum illud, in quo non est relatio realis, terminare relationem realem alterius*, non per eandem illius relationem, sed per relationem propriam: non realem, quam supponimus non habere, sed rationis: quia eo ipso quòd scientia refertur, per relationem realem 59

mensura

mensurabilis ad obiectum, acquirit obiectum nouam commensurationem, & correspondentiam cum illa, ratione cuius commensurationis, debita est ei denominatio relatiua mensuræ: & cùm non possit eam habere realem, quia res absoluta est, habebit à relatione rationis: quæ licèt non sit ante operationem intellectus, satis est debitam ei esse, & quasi in potentia proxima; vt tribuat ei denominationem relatiui, licèt non relati: nam relatiuum dicit potentiam, vt aliquid referatur ad aliud: relatum verò actuale exercitium referendi.

Hæc tamen sententia; siue hoc, siue illo modo defendatur, improbabilis mihi videtur: quia vterque modus eam defendendi, euidenter ostenditur falsus. Et primò, modum Caiet. sic impugno: Effectus formalis relationis est, facere relatiuum; sicut effectus formalis albedinis est, facere album: sed repugnat aliquid esse album: nisi ab albedine sibi inhærente: ergo repugnabit esse relatiuum, nisi à relatione sibi inhærente; falsum ergo est, quod asserit Caiet. mensuram referri ad mensurabile, per relationem existentem in eodem mensurabili.

60 Secundò: Quia relatio, cùm sit forma relatiua non potest referre ad alteram nisi illud, quod constituit relatiuum: sed constituere aliquid relatiuum, est tribuere illi proprium effectum formalem: sicut constituere albedinem, vel subiectum album, est tribuere illi proprium effectum formalem: & effectum formalem, non tribuit forma; nisi per informationem; ergo repugnat aliquid constitui relatiuum, aut referri ad aliud, per relationem existentem in altero; & non in se.

Secunda via hac ratione probatur falsa: Relatiuum, & relatum: vt superiùs probauimus, non se habent sicut potentia & actus: quia cùm relatio sit actualis ordinatio vnius ad alterum, eo ipso, quod est in subiecto; refert illud actu ad terminum, & ideo impossibile est, aliquid habere relationem in se, per quam dicatur relatiuum: quin per eandem etiam dicatur relatum. Impossibile est etiam dici relatiuum, ex eo solùm; quòd potest habere relationem; nisi eam actu habeat; nam homo, priusquam relationem habeat paternitatis, non dicitur relatiuum ad filium. Et sicut hæc vera sunt, & necessaria, in relationibus realibus; ita non minus sunt necessaria, in relationibus rationis: quia relatio rationis, concipitur ab intellectu, ad similitudinem relationis realis: eodem igitur modo erit impossibile; quòd mensura referatur ad mensurabile, per relationem rationis, priusquam illam actu habeat ab intellectu, eam cognoscente; etiam si sit ei debita: sicut est impossibile, quòd aliquid dicatur relatiuum à relatione reali, priusquam eam actu habeat.

61 Secunda opinio extrema tenet: *Terminum; non solùm in relationibus*

tionibus non mutuis, sed etiam in mutuis,esse formaliter absolutum. Ita Scot.in 1. dist.30. quæst.1. quem sequuntur omnes eius discipuli,& ex modernis multi: & in eandem sententiam, videtur inclinare Capreol.in 1.d.30.q.1.art.1.ad 3.Soncin.5. Meta.q.3.ad 2. Et de relationibus non mutuis; tanquam certum præsupponit hæc sententia,quòd ad absolutum terminentur.

Sed ita esse etiam in relationibus mutuis; probatur primò.Quia aut relatio, in quantum relatio, postulat terminum relatiuum, aut in quantum relatio mutua: sed neutro modo postulare potest talem terminum: ergo non terminatur per se ad relatiuum, sed per accidens; & ideo ad absolutum per se. Probatur minor: Primò, quòd non vt relatio:nam si vt relatio peteret terminum relatiuum, omnis relatio deberet illum habere, & nulla poterit terminari ad absolutum: sed relationes tertij generis, terminantur omnes ad absolutum; vt manifestum est: ergo relatio, vt relatio, non petit terminum relatiuum. Quòd autem eum non petat; vt relatio mutua, probatur Primò: Quia relatio non dicitur mutua, per rationem terminandi, sed per rationem referendi: quia vtrumque extremum refertur ad aliud: ergo non est necessarium, vt relatio sit mutua: quòd sit ratio terminandi,sed satis est esse rationem referendi, in vtroque extremo: quod verum esse potest etiam si absolutum terminetur.

Secundò: Quia neque omnis relatio mutua, terminatur semper ad relatiuum, sed aliquando ad absolutum: nam paternitas, aut maternitas, & filiatio, sunt relationes mutuæ: & tamen aliquando datur vna sine altera: vt in beatissima Virgine, secundùm sententiam D.Tho.3.p.quæst.35. art.5. datur relatio realis maternitatis, ad Christum hominem, in quo non est relatio realis filiationis: ergo relatio maternitatis, non terminabitur ad Christum tanquam ad relatiuum, sed tanquam ad absolutum, per passiuam generationem, quæ accidens absolutum est, terminantem relationem maternitatis. 62

Secundò: Si vnum relatiuum terminaretur ad alterum, etiam vt relatiuum, sequeretur, non posse vnum cognosci, aut definiri, nisi per alterum. Probatur consequentia: quia non potest cognosci, neque definiri relatiuum, nisi per terminum, sed consequens est falsum: ergo falsum erit etiam antecedens. Probatur minor: quia loco nominis in definitione positi, licet ponere suam definitionem: vt loco animalis, positi in definitione hominis, licet ponere viuens sensibile, quæ est eius definitio, dicereque, Homo est viuens,sensibile, rationale:ergo si pater definitur per filium, dicemus, Pater est, qui habet filium & tunc, loco filij,licebit ponere definitionem eius, quæ talis erit:filius est, qui habet patrem:& ita definitio patris erit,Pater est qui genuit eum,qui habet patrem: 63

in qua

in qua tria vitia committuntur. Primum est nugationis, seu inutilis repetitionis; quia pater ipse, qui definitur, in definitione repetitur. Secundum est, quòd ignotum per ignotius definiatur: nam dum patrem definimus per filium, non solùm æquè ignotus est filius, sed minùs notus: cum nihil de eo possimus cognoscere, nisi per patrem. Tertium, vitiosus quidam circulus: nam vnum relatiuum definitur per alterum; & hoc idem per illud: quod non est aliud, quàm definire idem per semetipsum; nam si pater definitur per filium, & rursus filius per patrem, à primo ad vltimum, definietur pater per seipsum. Quod reprobauit Arist. 5. lib. Meta. cap. 13. his verbis: *Non est autem intellectus ad illud, cuius intellectus est: idem enim profectò bis esset dictum.* Et 1. lib. de poster. resolutione, cap. 3. eundem circulum reprobauit, in demonstrationibus.

64 Tertia opinio media, inter hæc extrema, affirmat, *Relationes non mutuas terminari ad absolutum formaliter, mutuas verò formaliter ad relatiuum: & ideo relationem in communi, vel relationem, vt relatio est ad terminum, abstrahentem ab absoluto, & relatiuo.* Ita Ferra. 2. contra gentes, cap. 11. Nip. 5. Meta. d. 14. Deca. Hif. in 1. d. 3. q. 1. notab. 3. & ex modernis plures. Et hanc existimo esse certam in doctrina Arist. & D. Th. & probabiliorem cæteris. Quam efficaciter probauimus, quantum ad relationes non mutuas, vt mensurabilis, & mensuræ, Creaturæ, & Creatoris aduersus primam opinionem Caie.

Probatur etiam aduersus secundam opinionem, *Quòd relationes mutuæ terminentur formaliter ad relatiuum*: expressis testimoniis Arist. Porph. & D. Tho. Arist enim cap. præf. agens de termino relationis, & docens qualis esse debeat, ita ait: *Amplius, si quidem conuenienter assignetur, ad quod dicitur, omnibus aliis sublatis, quæcunque accidentia sunt: relicto autem solo illo, ad quod assignatum est, conuenienter semper ad ipsum dicetur, circumscriptis omnibus, quæ accidentia sunt domino: vt esse bipedem, vel scientiæ susceptibilem, vel hominem; relicto verò solo, quòd dominus est, semper: seruus enim domini seruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id, ad quod dicitur, assignetur, circumscriptis ominibus aliis: relicto autem eo solo, ad quod assignatum est, non dicitur ad ipsum. Assignetur seruus hominis, aut alicuius, & circumscribatur ab homine, esse dominum, non amplius seruus ad hominem dicetur: cùm enim dominus non sit, nec seruus est.* Quibus verbis expressè docet, seruum terminari formaliter ad dominum, vt dominus est: & dominum ad seruum, vt seruus est: quia ablatis relationibus dominij, & seruitutis, neuter potest terminare relationem alterius; & relationibus positis, etiam si omnia alia auferantur, sufficienter per eas vtrumque terminat relationem alterius.

Porph. etiam cap. de specie, idem tenet, non minus expresse: 65
nam asserit se definisse genus per speciem, & rursus: speciem per genus: quia sunt relatiua, & vnum relatiuum debet definiri per alterum, tanquam per terminum suæ relationis.

Quod D. Thom. non minus expresse docet, 1 p.q 40. art. 2. ad 4. vbi explicans definitionem relatiuorum, traditam ab Aristot. & docens quomodo conueniat relatiuis mutuis: inquit: *Cùm dicitur, quòd relatiui esse, est ad aliud se habere, per ad aliud, intelligitur correlatiuum: quod non est prius, sed simul natura.*

Probatur deinde duplici ratione. Prima, ex intrinseca ratione relatiuorum deducta. Oppositio relatiua reperitur inter relatiua vt relatiua sunt formaliter: ergo mutua relatio includit essentialiter mutuam oppositionem relatiuam: sed mutua oppositio relatiua essentialiter includit vtramque rationem, referendi, & terminandi: ergo vtrumque officium exercent relatiua per relationes; & non per fundamenta absoluta. Omnia constant euidenter, præter minorem, quam non minus euidenter probo. Mutua oppositio, consistit in hoc, quòd relatiua mutuò se respiciant, & relationes, sin: rationes mutuò se respicienti, sed mutuò se respicere est, quodlibet respicere aliud & ab eo respici: & ab eo respici, est terminare relationem eius: ergo euidens est, quòd in mutua oppositione, includatur essentialiter vtrumque officium; referendi, & terminandi: & ex consequenti, quòd vtrumque exerceant relatiua per relationes, & non per fundamenta: quia per relationes, & non per fundamenta, habent formalem oppositionem.

Secunda ratio ex Diuinis relationibus sumitur, in quibus euidenter probari videtur, vnum relatiuum, non posse per absolutum, sed per relationem terminare alterum. Duo autem præsupponit hæc ratio, tanquam certa. Primum est: Relationem realem, esse non posse, nisi inter extrema realiter distincta: quia nihil potest ad seipsum referri relatione reali. Secundum, in Diuinis non posse vnum distingui realiter ab altero per aliquid absolutum: sed solũ per relationes oppositas. Quibus suppositis, ita procedit ratio: Pater refertur ad Filium, & Filius ad Patrem, vt realiter distinguuntur: ergo vterque terminat relationem alterius, vt realiter ab eo distinctus: quia sicut relatio realis, nõ potest esse eiusdem ad seipsum realiter, ita nec terminari ad se ipsum: sed pater, & filius non distinguuntur realiter, nisi per solas relationes oppositas: ergo nec refertur vnus ad alterum: nec terminat relationem alterius, nisi per relationem; vt relatiuum igitur, & non vt absolutum: sed eadem est ratio, de relationibus Diuinis, & creatis quantum pertinet ad rationem referendi, & terminandi: ergo etiam relationes creatæ terminantur ad relatiuum, & non ad absolutum. 66

Huic

67 Huic argum. duobus modis conantur respondere moderni. Primò, quod licèt in diuinis personis nihil distinguat realiter nisi relatio:& ideo relatiuum sit, quod terminat secundum se ; tamen vt à nobis concipiuntur Diuinæ Personæ : potest distingui fundamentum relationis, à relatione ipsa , & concipi per modum absoluti:& per ipsum ita conceptum, terminabit vna persona relationem alterius: vt in filio, possumus considerare generationem passiuam: à qua dicitur genitus per modum absoluti , tanquam fundamentum filiationis : & per illam terminabit filius relationem paternitatis : non per filiationem : & sic etiam patet , per generationem actiuam, per modum absoluti consideratam.

Hæc tamen solutio, nec vera est , nec soluit arg. Probo primò: Quia in personis Diuinis , non solùm paternitas , & filiatio sunt relationes : sed etiam generatio actiua : & passiua : quæ vocantur origo actiua & passiua , dicunt formaliter relationem , alioqui non possent distingui realiter : sicut certum est distingui. Deindè à nobis , qui scimus nihil distingui in Diuinis, nisi per relationes: concipiuntur tanquam relatiuæ : ergo si per illas terminat vna persona relationem alterius; terminabit , vt relatiua formaliter. Probo secundum ; Quòd solutio non soluat argumentum. Quia licèt à nobis imperfectè intelligentibus , conciperentur generatio actiua, & passiua, per modum absoluti; cùm tamen sint relatiuæ: nihilominus secundùm se, nihil habent absolutum ; ergo cùm relationes terminentur secundùm se , & non solùm , vt imperfectè concipiuntur à nobis ; sequitur euidenter, secundùm se terminari ad relatiuum formaliter ; & non ad absolutum ; & etiam vt intelliguntur à Deo , & beatis qui eas cognoscunt , vt sunt in se.

Propterea iidem moderni , videntes prædictam solutionem insufficientem esse ; aliam tradiderunt. Concedentes , relationes Diuinas terminari ad relatiuum formaliter : non tamen creatas: Et differentiam in eo consistere ; quòd relationes Diuinæ , sunt subsistentes, aut substantiales : ideo non habent aliud fundamentum , præter seipsas ; per quod possit vnum relatiuum terminare relationem alterius ; sed relationes creatæ , sunt accidentales ; & ideo præsupponunt aliud accidens absolutum , tanquam fundamentum, quo medio consurgunt ; & per tale fundamentum , potest vnum relatiuum terminare alterum.

Sed nec differentia hæc aliquid valet: quod ita probo: Relationem esse subsistentem aut inhærentem; seu substantialem , aut accidentalem, non pertinent ad rationem formalem relationis , aut relatiui : sed materiale quid est : relationes verò , aut relatiua mutua , ex ratione formali talium relationum & relatiuorum: habent mutuam oppositionem , formaliter includentem vtran-

que rationem;referendi,& terminandi;quæ eadem est in Diuinis, & creatis:ergo eadem erit ratio terminandi in vtrisque: sicut eadem est ratio referendi; quare si ad relatiuum formaliter terminantur Diuinæ relationes, & non ad absolutum; etiam terminabuntur creatæ.

Argumenta primæ opinionis, non sunt contra nostram:& ideo non est necessarium ad ea respondere. Sed ad primum arg.secundæ opinionis; Concessa maiori, concedenda est etiam minor:secundum illam partem,qua asserit, *Relationem, vt relatio est, non terminari ad relatiuum formaliter*: sed neganda,quantùm ad aliam Quòd, *vt est relatio mutua: non petat terminum relatiuum*: quia relatio,vt relatio,consideratur tanquam genus, abstractum à mutua, & non mutua: sed vt relatio mutua, consideratur in specie: certum est autem, plura conuenire alicui rei, ratione suæ differentiæ vel speciei; quæ non conueniunt ei, ratione generis:& ideo conuenire potest relationi vt mutuæ, terminari ad relatiuum;licèt non conueniat ei sub communi ratione relationis: sed sicut hoc modo abstrahit à mutua, & non mutua; ita petit terminum abstrahentem, ab absoluto, & relatiuo. Vt autem aliud, quod in eodem arg. adducitur, de relationibus mutuis, carentibus aliquando relatione in vno extremo; vt est relatio creaturæ ad Creatorem; & relatio maternitatis B. Virginis, ad Christum Dominum, apud D. Thom. soluatur, notandum est: Primò, *Relatiua duobus modis considerari posse*: Materialiter, dum pro subiectis, aut fundamentis accipiuntur; vt dum dicitur, hunc hominem album, referri ad alium hominem album: aut generans ad genitum:quò etiam modo;solùm dicuntur relatiua accidentaliter: quia accidentalis est hæc, generans est pater: vel album est simile. Alio modo accipiuntur Formaliter, prout significantur nominibus relatiuis:patris,aut similis: & sicut relatiua; sic etiam termini accipiuntur eisdem modis:vt dum dicimus, simile referri ad album:aut patrem ad genitum:formaliter verò, si dicamus patrem referri ad filium. 69

Secundò notandum est: *Relationes mutuas, perfectas esse*: quia oppositionem relatiuam includunt:non verò mutuas, quasi mancas, & imperfectas, in quibus vnum tantum extremum relatiuæ oppositionis reperitur; vnde solùm intelliguntur habere materiales terminos;non formales. Vt relatio mensurabilis, ad mensuram: solùm materialiter dicitur terminata: & idem de relationibus mutuis: si in altero extremo suspenderetur relatio, per possibile,vel impossibile: vt si, consurgente relatione similitudinis in vno albo,suspenderetur relatio in alio (si hoc sit possibile, de quo non agimus) tunc enim solùm materialiter maneret terminata relatio alterius. 70

Ex his

Ex his respondetur; Relationes illas quæ in arg. adducuntur, esse non mutuas: quia relationes mutuæ, non versantur, nisi inter extrema eiusdem ordinis: Deus autem & creatura diuersi ordinis sunt: & ideo non habent mutuas relationes: propterea quoque solùm materialiter terminatas: & hoc est, terminari ad absolutum; mutuæ verò, oppositionem relatiuam essentialiter dicunt, ratione cuius, quælibet est ratio referendi ad aliam, & simul ratio terminandi: quia non potest oppositio intelligi, sine vtraque ratione; & ideo relatiua mutua, vt talia, ad relatiuum formaliter terminantur.

An vnum relatiuum possit, & debeat definiri per alterum.

71 SEcundum arg. petit, *An vnum relatiuum possit, & debeat definiri per alterum.* Et circa hoc dubium, est duplex opinio. Prima negat, quòd sic debeat definiri: quam tenent omnes illi; qui defendunt, relationem non terminari ad relatiuum; sed ad absolutum: & probant ex inconuenientibus, quæ sequuntur ex tali modo definiendi; in eodem argumento adductis.

Secunda opinio, est eorum, qui sequuntur nostram sententiam; *Quòd vnum relatiuum, debeat definiri per aliud*: & hæc apud Arist. & D. Tho. est certissima, vt probant testimonia eorum adducta in confirmationem nostræ sententiæ: est etiam expressa apud Porph. cap. de specie, vbi asserit, se egisse statim post genus de specie: *quia sunt relatiua*: & ideo necesse est vnum cognoscere, & definire per alterum. Huic autem testimonio, respondent moderni, non posuisse Porph. speciem, in definitione generis, vt refertur ad genus: sed vt ad indiuidua; & ideo non definisse vnum relatiuum per alterum formaliter. Sed miror sanè solutionem tam apertè falsam excogitasse: quia luce clarius est, genus definisse per speciem, tanquam per subiectum; de quo prædicatur: sed non est subiectum, de quo prædicatur genus; vt respicit indiuidua, sed vt respicit genus ipsum, vt ex se patet: ergo per illam tanquam relatiuum generis, definiuit genus ipsum. Sed in rationibus est probabilior, & (nisi ego fallor) euidenter concluditur ex Diuinis relationibus, in quibus fatentur; quòd licèt nostro modo intelligendi imperfecto, possumus intelligere, quòd terminentur ad fundamentum, per modum absoluti à nobis conceptum: tamen si sumantur vt sunt in se; vel vt à Deo ipso, aut beatis cognoscuntur, non possunt vllo modo terminari ad absolutum: quia cùm sint subsistentes, & substantiales, non habent fundamentum aliud; præter seipsas: ideo necesse est per seipsas terminare. Ex hoc deduco euidens argu. hoc modo: Relationes Diuinæ; vt sunt in se, & vt cognoscuntur à Deo, & beatis, terminantur ad relatiuum formaliter: ergo terminus formalis vnius

relatiui; vt patris, erit aliud relatiuum, nempe filius, vt filius: sed relatiuum, non potest definiri; nisi per terminum: ergo non potest definiri; nisi per aliud relatiuum. Si igitur beatus, quadam explicatione explicaret, quid sit pater Æternus; non posset alio modo; nisi dicendo, Pater Æternus est; qui habet filium eiusdem naturæ. Tunc ergo; vel ex tali definitione sequuntur illa inconuenientia, nempe circulus vitiosus; definiendo idem per seipsum, ignotum per ignotius atque etiam nugatio, vel inutilis repetitio; vel non: si non sequuntur: ergo nec sequuntur ex modo definiendi vnum relatiuum creatum per aliud: & si sequuntur; non erit verum, quòd Diuinæ relationes terminentur ad relatiuum. Probatur euidenter paritas rationis: quia tam in diuinis quàm in humanis erit verum; quòd loco nominis in definitione positi licet ponere suam definitionem: ex quo sequuntur illa inconuenientia: vel in vtrisque erit falsum, & non admittendum in relatiuis.

Ad arg. igitur; Concedenda est consequentia primi enthymematis. Dum autem dicitur, loco nominis in definitione positi, licere definitionem eius ponere; Distinguendum est: quia vel id, quod ponitur in definitione; ponitur, tanquam pars definitionis intrinseca: & tunc licebit quidem: si verò non ponatur, nisi tanquam additamentum extrinsecum; non licebit: & quia vnum relatiuum, non ponitur in definitione alterius, tanquam pars definitionis; sed tanquam additamentum extrinsecum, in ordine, ad quod sumitur differentia relationis; propterea non licet loco eius ponere suam definitionem. Et ratio huius differentiæ est: quia pars definitionis, est pars essentialis definiti; secundùm propriam naturam illud componens: vnde idem est, quòd ipsa ponatur, vel eius definitio continens naturam propriam. Quod autem ponitur tanquam additamentum; non est pars definitionis, aut definiti, nec illud componit; sed solùm extrinsecè terminat, aut respicit: quod non potest præstare per suam definitionem; sed per se: quia per se respicitur ab alio, & per se ei opponitur relatiuè: quemadmodum vnum contrarium per se opponitur alteri, & per se expellit illud à subiecto, & non per propriam definitionem. Quod considerans Arist. 6. lib. Topic. c. 2. docet, *Relatiuum, vt in definitione alterius positum, diuersum esse à seipso, extra definitionem, aut secundùm se sumpto*: nam in definitione non ponitur secundùm se: sed solùm vt extrinsecum additamentum. Præterea in definitione, non ponitur tanquam relatiuum: sed tanquam terminus: ideo non licet ponere definitionem eius, vt relatiui: vt terminus verò, solùm habet extrinsecam denominationem, quasi eius, in quo finitur relatio alterius. 73

Ad testimonium verò Aristotelis; Respondetur, non loqui de defini- 74

defini

definitione vnius relatiui per alterum, ſed ſolùm aſſerere, quòd potentia, non refertur ad ſuum ſubiectum, in quo eſt, relatione ſpeciali potẽtiæ, ſed ſolùm ad proprium obiectum: vt intellectus, non ad hominem, ſed ad intelligibile: & viſus ad viſibile: Nam ſi diceretur, inquit, relatiuè ad hominem, idem in quantum idem, bis diceretur: hoc eſt, ad duos terminos, & per duas relationes: quod patet eſſe impoſſibile. Itaque vt potentia, ſolùm dicitur relatiuè, ad obiectum, hoc eſt ad intelligibile: ad ſubiectum verò non dicitur vt potentia: ſed ſub alia ratione communi accidentis. Ita exponunt verba Ariſtot. Commentator, D. Tho. & Alexander, in Commentariis eorum verborum: & ideo hunc eſſe germanum ſenſum eorundem credendum eſt.

75 Ad aliud verò, quod in argumento dicitur: Definiri ignotum per ignotius, ſi vnum relatiuum definiatur per alterum: negandum eſt: ſed definitur per extrinſecum, æquè ignotum; & ſine quo non poteſt per notiora explicari: & hoc nihil refert: quia non requiritur, quòd magis notum ſit definito, quidquid ponitur in definitione eius, per ſe ſumptum: ſed ſatis eſt, ſi ſit æquè notum, vel ignotum, dummodo ex eo, & aliis notioribus, reſultet integra definitio, notior ſimpliciter definito: & hoc habet definitio relatiui: licèt terminus in ea poſitus, tanquam extrinſecum additamentum, æquè ignotus ſit, ſi per ſe ſumatur, ac definitum.

QVÆSTIO VIII.

An vnum relatiuum, ordinetur ad duos terminos eiuſdem ſpeciei, per eandem, vel diuerſas relationes.

76 Explicatum eſt iam in præcedẽtibus, id quod pertinet ad vnitatem, & diſtinctionem ſpecificam relationis; ideo in hac octaua quæſtione, quærimus, de vnitate numerica; An quando vnum relatiuum reſpicit plures terminos eiuſdem ſpeciei, vt pater plures filios, aut ſimile plura ſimilia, reſpiciat ſingulos per ſingulas, atque diſtinctas numero paternitates, aut ſimilitudines, vel per vnam, & eandem numero extenſam ad omnes. Sed reſpicere vnum & relatiuum plures terminos, dupliciter contingit. Primò, ita vt quilibet ſit quaſi partialis, & inadæquatus, & ex multis conſtituatur vnus totalis, & adæquatus, atque etiam neceſſarius ad terminandam relationem: & hoc modo ſpecies reſpicit indiuidua, & totum, plures partes. Et hoc modo certum eſt, relatiuum per eandem numero relationem, & non per plures, reſpicere plures terminos. Secundo modo, contingit vnum relatiuum reſpicere plures terminos, adæquatos, & totales, ita, vt quilibet ſolus, & per ſe, poſſet terminare ſufficienter relationem: & hoc modo procedit quæ. An multiplicatis his terminis, multiplicentur relationes: ita vt pater referatur ad plures filios, per plures rela-

riones, vel non multiplicentur, sed per eandem numero paternitatem referatur ad omnes. Et prima opinio tenet, *Relatiuum ad plures terminos, non eadem relatione referri, sed multis numero diuersis: ita vt tot habeat relationes: quot filios*: ita Scotus in 3. d. 8. q. vnica, quem sequuntur sui discipuli, & plures moderni: & probatur ex doctrina Aristot. qui docet in hoc capite, *Relatiua esse, simul natura, & cognitione*; ita vt quocunque eorum existente in rerum natura, ponatur necessariò aliud, & ablato etiam vno, necessariò auferatur aliud; cognito etiam vno, necessariò cognoscatur aliud: sed hæc proprietas, non potest conuenire relatiuis, si per vnam relationem referantur ad plures terminos; ergo hoc non est possibile. Probatur minor, quia posito primo termino, ponitur relatio: sed semper ponitur prius tempore vnus primus: quàm sint alij: ergo non erit relatiuum simul tempore, nec natura cum eis, sed solùm cum primo: nec etiam simul cognitione: quia prius cognoscitur primus, quàm illi alij cognoscantur. Deinde sublatis omnibus præter vltimum, qui non periit, non aufertur relatiuum. 77

Probatur deinde ratione. Primò: Quia si pater vnum habeat filium, per vnam relationem realem ordinabitur ad illũ; ergo habito secundo, consurget in eo noua relatio. Probatur consequentia: Relatio est ordinatio ad terminum; ergo noua ordinatio erit noua relatio: sed ordinatur de nouo ad nouum filium, cùm prius non ordinaretur; ergo noua est in eo ordinatio, & ideo noua relatio: & sic multiplicabuntur relationes, multiplicatis terminis. 78

Secundò: Posito fundamento proximo relationis, & termino ponitur necessariò relatio, vt posita albedine in hoc pariete: quæ est fundamentum similitudinis, & posito alio albo, quod est terminus, consurgit necessariò similitudo; ergo posito nouo fundamento, & nouo termino, consurgit noua relatio: sed genito nouo filio, ponitur noua generatio actiua in patre, quæ est nouum fundamentum relationis: ponitur nouus terminus, qui est nouus filius: ergo ponitur noua relatio. Et confirmari potest hoc modo: Si primus filius moriatur, ante generationem secundi, definit esse in patre relatio paternitatis: & per generationem secundi, consurgit noua: quia nouum est fundamentum, & nouus terminus; ergo etiam si non moreretur primus, consurgeret noua relatio. Probatur consequentia: quia eodem modo est nouum fundamentum, & nouus terminus.

79 Et si respondeas, viuente primo non consurgere nouam relationem: quia relatio est accidens: & vna paternitas, est accidens solo numero diuersum ab alia: sed duo accidentia solo numero distincta, non possunt esse in eodem subiecto: quia accidentia indiuiduantur ab eo; ergo nec potest cõsurgere noua relatio permanente

nente prima. Itaque subiectum habens vnam relationem, incapax est alterius solo numero distinctæ:& ideo vna relatio impedit, ne consurgat alia. Contra hoc est: quòd licèt accidentia purè absoluta,indiuiduentur à subiecto:& ideo non possint plura esse in eodem,solo numero distincta:accidentia tamen respectiua, non indiuiduantur à solo subiecto:sed cum ordine ad terminum, vel ad aliquid aliud,quod respiciunt. Vnde plures species visibiles (quas vocant intentionales) simul sunt in eodem oculo, vidente simul duo alba, aut duo alia obiecta; ergo cùm relatio sit accidens respectiuum, nō indiuiduatur à subiecto solo,sed cum ordine ad talem terminum:qui si fuerit nouus,capax erit subiectum recipiendi nouam relationem,solo numero distinctam : quia nullum erit impedimentum, ratione cuius non multiplicentur relationes, multiplicatis terminis.

Secunda opinio, *negat multiplicari, sed primam relationem extendi affirmat ad nouos terminos superuenientes:& ita per vnam numero relationem,referri patrem ad omnes filios.* Ita D.Thom.in 3.d. 8.q.1.& 3.par.q.35.art.5.Caiet.ibidem,Ferra. 1. lib. contra gentes,c.4.Soncinas 5.Metaph.q.32.concl.3.Toletus q.2. huius prædicamenti.

80 Potissimum fundamentum D. Tho. est, Natura accidentium: quæ sicut essentialiter sunt aliquid substantiæ, sic nata sunt ab ea indiuiduari. Duplicia autem esse possunt accidentia:nam vel sunt distincta specie,vel eiusdem speciei:& si specie distincta sint; iam supponuntur distincta numero : quia distinctio specifica, cùm sit maior,continet minorem,quæ est numerica:& ideo nullus vnquā dubitauit,quin duo accidentia specie distincta, simul sint in eodē subiecto: quia experientia notum est,in colore, & calore simul existentibus in homine : si verò sint eiusdem speciei : non supponuntur distincta, sed nata sunt à subiecto suscipere indiuiduationem, ac distinctionem:& propterea non possunt multa simul esse in eodem subiecto,siue purè absoluta sint,siue respectiua : nā cùm sint aliquid substantiæ,cui inhærent,& quam denominant, quodlibet natum est esse hoc,in quantum natum est efficere substantiā hanc,in specie talis accidentis,nempe hoc albū,aut hoc calidum: sed repugnat, quòd idem numero subiectum, sit simul diuersum numero,in eadem specie accidentali: vt quòd sint duo numero alba,aut calida; ergo repugnabit habere duplicem albedinem, aut calorem:& ex hoc infertur,subiectū indiuiduare accidentia,eiusdem speciei:quia licèt admitteretur,habere plura simul, nihilominus vnum tantùm numero esset in specie eorū,vt vnum numero album,& non plura;ergo ea traheret ad propriā indiuiduationem,ita vt vnum numero fierēt:& hoc est à subiecto accipere in-

diuiduationem. Et cùm relationes ordinentur ex propria natura, ad constituendum subiectũ relatiuum, & non possit constitui duplex numero pater, aut duplex numero simile, repugnabit habere simul duas relationes eiusdem speciei: sed si termini multiplicentur, per eandem relationem numero ordinabitur ad omnes. Illi verò, quia plura sunt subiecta, per plures relationes terminabunt eandem relationem existentem in patre, ad omnes se extendentem: & sic est intelligenda, & explicanda, opinio D. Thomæ, quam sequimur.

Probatur primò: Quia hæc paternitas ponitur, vt homo per illam fit, & denominetur formaliter hic numero pater, sed per vnã paternitatem, fit hic numero pater, & per plures, etiam si multiplicentur, non fit alius pater numero; ergo nec est capax plurium relationum: vel si ponantur plures: eo ipso efficientur vna numero omnes: quia per omnes non fit alius numero pater, sed idem. Si verò respondeas, fieri hunc numero patrem per hanc paternitatem, in ordine, ad hunc filium, & per aliam quoque eundem, in ordine ad alterum, & hoc sufficere, vt plures possint, & debeant multiplicari. Contra hoc sic arguo: In ordine ad vnum, & plures filios, est idem numero pater; ergo per vnam numero formam relatiuam, & non per plures. Probatur consequentia: quia si quælibet est distincta numero ab alia, propter distinctũ numero terminum; ergo quælibet nata est efficere distinctũ numero patrem: vnde si non facit distinctum, nec potest esse distincta numero ab alia, etiam si ad distinctum numero filium ordinetur. Quare non poterunt multiplicari in eodem patre: sed sicut idem numero pater est, respiciens plures filios, ita eos respicit per eandem numero paternitatem. 81

Secundò probatur: Quia non sunt multiplicandæ entitates reales, sine vrgenti necessitate, sed si multiplicentur relationes eiusdem speciei per multiplicationem terminorum, multiplicantur ferè infinitæ entitates reales, sine vrgenti necessitate: ergo non debent multiplicari. Probatur minor: quia infinita ferè sunt alba eiusdem gradus, ad quæ refertur vnum, & idem, per relationem similitudinis, infiniti ferè homines, ad quos refertur quilibet relatione identitatis specificæ: ergo ferè infinitas habebit entitates reales quilibet, numero distinctas, si pro singulis multiplicentur singulæ relationes. Quòd verò necessitas non vrgeat, probatur, quia secundùm communem sententiam scholæ, pro singulis conclusionibus eiusdem rationis, non multiplicãtur in eodem homine singuli habitus scientiæ, sed idem habitus numero se extendit ad omnes: & posset se extendere: etiam si essent infinitæ: sed æquè facile est, quòd eadem numero relatio se extendat ad omnes terminos 82

minos eiusdem rationis; ergo nulla est necessitas multiplicandi singulas pro singulis.

Ad testimonium Arist. Respondetur, Patrem esse simul natura, & cognitione cum filio, duobus modis intelligi posse: Aut secundùm substantiam relationis. Aut secundum extensionem eius accidentalem ad plures: & primo modo, solùm est simul natura cum primo filio, secundo modo cum omnibus, & singulis superuenientibus: & eodem modo loquendum est de conseruatione eiusdem relationis: nam cùm singulos respiciat, tanquam adæquatos terminos, ab vno tantùm dependet, vt conseruetur, quantùm ad substantiam: ab omnibus verò, & singulis, vt conseruetur, quantùm ad extensionem: quare quolibet desinente, non conseruabitur in eadem extensione, sed in minori.

Ad primum argu. neganda est consequentia primi enthymematis: & cùm dicitur nouam ordinationem, esse nouam relationem: concedi potest. Sed negandum est, quòd adueniente nouo filio, consurgat noua ordinatio in patre: sed solùm consurgit noua extensio eiusdem ordinationis, siue eiusdem relationis: sicut adueniente noua conclusione, non multiplicatur nouus habitus, sed solùm habetur de nouo extensio noua eiusdem.

Ad secundum: Concesso antecedente, neganda est consequentia: quia nouum fundamentum inducit nouam relationem, si subiectum sit capax: habita autem prima relatione, non est capax subiectum nouæ alterius relationis numero distinctæ (vt probatum est) ideo nouum fundamentum, quod ex se posset nouam inducere relationem, per accidens non inducit eam: quia per accidens fuit subiectum impeditum, per relationem iam acquisitam. Et datur euidens instantia in conclusionibus, quarum quælibet est productiua habitus, sed per accidens non producitur ab aliis, præter primam: quia inueniunt iam productum, & impeditũ subiectum.

84 Secundò respondetur: Concedendo eandem consequentiam, sed negando minorem subsumentem, quòd per generationem secundi filij, nouum ponatur fundamentum. Nam licèt ponatur noua generatio, hæc tamen non est fundamentum relationis, sed solùm ratio fundandi: fundamentum verò est potentia generandi, vt reducta ad actum, per generationem: potentia verò non multiplicatur: ideo nec ponitur nouum fundamentum, nec proinde noua relatio. Ad aliud tandem, quod dicitur de indiuiduatione accidentium: negari posset, quòd plures species intentionales sint in eodem subiecto, hoc est, in sensu, aut intellectu: qui non potest simul plura intelligere, nisi per modum vnius: hoc est, nisi vt aliquo modo ordinentur, vel per vnam speciem repræsentetur, si sint obiecta eiusdem speciei. Sed meliùs fortè dicetur diuersam esse rationem de accidentibus intentionalibus: quæ nec denominant

subie-

subiectum, nec, producuntur propter illud, nec ab eo præcipuè dependent, sed ab obiecto, propter quod producuntur, vt potentiæ vniatur, atque de accidentibus realibus, habentibus esse physicum; & secundùm illud denominantibus, & propter subiectum productis. Quæ proinde ab eodem subiecto indiuiduantur: intentionalia verò, potiùs ex propria entitate, cum ordine ad talem actionem per quam producuntur ab obiectis: sed de hoc suo loco.

QVÆSTIO IX.

An entis realis ad non ens, aut ad ens rationis, detur relatio realis.

Sensus quæstionis est; An necesse sit terminum relationis realis, esse realem, hoc est, actu existentem: vel etiam si sit ens rationis, aut ens in potentia, referatur ad illud ens actu existens, relatione reali. 85

Triplex est relatio. Prima, *pertinens ad essentiã absoluti*, vt transcendentes, & secundùm dici; quales sunt respectus, quos dicunt accidentia ad subiecta, & scientiæ, atque potentię, ad obiecta: & de his certum est apud omnes, quod reales esse possint & terminari ad ens in potentia, vel ens rationis: quia realis est respectus aptitudinalis inhærentiæ, quem dicit quantitas Eucharistiæ ad substantiam panis, in qua erat, iam non existentem. Realis est etiam respectus, quem dicit Dialectica ad ens rationis, tanquam ad proprium obiectum. Alia est relatio, *non pertinens ad essentiam absoluti*, sed quæ omnibus accidit: & hæc est prædicamentalis, sed est duplex: quædam mutua, quæ ex parte vtriusque extremi realis est, vt similitudo, & æqualitas. Et de hac etiam est certum, quòd non possit versari, inter ens actu, & ens in potentia, aut inter ens reale, & rationis. Quod probat euidenter hoc argumentum; Relatio realis mutua, debet esse ex parte vtriusque extremi realis, sed ens in potentia, aut ens rationis non est capax relationis realis: ergo non potest referri ad ens actu relatione reali; & ex consequenti, repugnat relationem realem mutuam dari entis in actu, ad ens in potentia, vel ad ens rationis. 86

Difficultas igitur quæstionis, ad solas relationes prædicamentales non mutuas, ex quibus constat tertium genus, reducitur: *An possint terminari ad ens in potentia, vel ad ens rationis, vel necesse sit habere terminum realem, & actu existentem, quamuis absolutum.* 87

Et prima opinio, affirmat, *Entis in actu ad ens in potentia: vel ad non ens, dari posse relationem realem, non mutuam:* Ita Greg. in 1. d. 28. q. 3. Soncinas 5. Meta. q. 7. & ex modernis nonnulli.

Et probatur, testimonio Arist. cap. præsenti; vbi ait, *Calefactiuũ referri ad calefactibile, & agens in actu, ad passum in potentia, in secundo genere relationum:* ergo sentit entis in actu, ad ens in potentia, dari relationem realem.

Proba

Probatur deinde ratione. Primò: Quia relatio non sumit entitatem realem à termino, sed à fundamento: ergo vt realis sit, non habet à termino, sed à fundamento: quare realis esse poterit, etiam si terminus sit ens rationis, vel ens in potentia. Quod probat Dialectica, quæ cùm scientia realis sit; & realis habitus, habet pro obiecto ens rationis.

88 Secundo: Potentiæ habitus, & scientiæ, sunt mensurabiles per sua obiecta: ergo referuntur ad ea relatione reali, mensurabilis ad mensuram, in tertio genere posita: non tamen referuntur ad illa, vt actu existentia, sed sufficit, quòd sint in potentia: ergo hæc relatio non mutua, potest dari inter ens actu, & ens in potentia. Probatur minor, quia visibile non dicit actualem existentiam, sed potentiam tantùm: & rosa non existente in hyeme, datur vera, & realis scientia de illa. Et confirmari potest hoc modo: Hæc est differentia inter officium referendi, & terminandi, quòd illud dicit intrinsecam ordinationem relatiui ad terminum: & ideo requirit veram relationem inhærentem relatiuo, & ex consequenti actualem existentiam eiusdem relatiui: sed terminare, solùm dicit extrinsecam denominationem & extrinseca denominatio potest conuenire rei non existenti: quia cùm nihil intrinsecum ponat in ea, non necessariò præsupponit actualem existentiam eius: ergo ens in potentia sufficienter potest terminare relationem non mutuam.

Secunda opinio negat, *Relationem prædicamentalem non mutuam, posse dari ad ens rationis, vel ad ens in potentia, sed asserit relationem necessariò requirere terminum realem actu existentem.* Hæc est D.Th.2.contra gentes, c.12. & 1.par. quæstione 13.quem sequuntur in eisdem locis Caiet.& Ferrar.Scotus in 1.d.3.quæstione vnica.Capreol.d.31.q.1. Sotus quæst.1. huius capitis. Fonseca 5.Metaph.c.15.q.1.sectio.2.Pater Franciscus Suarius 2.tomo suæ Metaph.& moderni ferè omnes. Et videtur nobis probabilior, & sequenda.

89 Sed explicanda est priùs, deinde probanda. Pro explicatione verò, notanda est distinctio, inter relationes transcendentales, & secundùm dici ex vna parte, & relationes prædicamentales, quòd illæ sunt de essentia absolutorum, quorum essentiam complent: ideo non dicuntur habere fundamentum, nec ex fundamento aliqua consurgere, sed naturam absoluti, cuius essentiam complent, sequuntur: quòd si ens prædicamentale fuerit; ad prędicamentum, & speciem eius reductiuè pertinebunt. Relationes verò prædicamentales, extra essentiam omnium absolutorum sunt: nec per se intenduntur, aut producuntur à natura, vel agente aliquo: sed consequuntur rem absolutam per se intentam, atque productam: nec sequuntur illam: vt in se est, sed vt commensuratur, aut proportio-

natur alteri. Gratia exempli: relatio similitudinis, extra essentiam albi, aut nigri est, nec per se intenditur, aut producitur à natura: sed consequitur albedinem, aut nigredinem per intentam & productam: nec sequitur illam vt est in se, sed vt commensuratur alteri albedini: quia si sola vna albedo produceretur in rerum natura, non consequeretur eam relatio similitudinis: & quod de similitudine dicimus, de caeteris relationibus intelligendum est.

Secundò notandum est, *In potentiis, habitibus, & scientiis, duplicem esse relationem*: Primam, per quam completur essentia eius: & haec non significatur nomine scientiae, sed imbibitur in ratione absoluta eius, ad quam significandam per se est impositum. Alia est relatio, Quae non pertinet ad essentiam scientiae, nec sequitur eam, vt est in se, sed vt commensuratur, & adaequatur obiecto: ita vt non possit circa aliquid versari, quod non contineatur sub eo: nec possit non vesari, circa quodcunque sub eo contentum. Et haec est relatio mensurabilis, per quam refertur scientia ad obiectum: non sub ratione scibilis, sed sub ratione mensurae. Itaque naturam scientiae iam completae, per respectum ad obiectum, in ratione scibilis, consequitur relatio adaequationis, aut mensurabilitatis: vnde respectus scientiae; vt significatur nomine scientiae ad scibile, est relatio secundùm dici respectus verò eiusdem scientiae; vt mensurabilis, est relatio secundùm esse, & praedicamentalis, pertinens ad tertium genus huius praedicamenti. 90

Ex hac doctrina colligitur, efficax argument. ad probandum nostram sententiam. Quia relatio praedicamentalis, cùm sit extra essentiam absoluti fundatur in commensuratione eius cum alio: & cùm sit realis, fundatur in commensuratione reali: sed nihil potest habere commensurationem, vel adaequationem realem, cum altero, nisi etiam sit reale: ergo nec potest consurgere relatio realis, in ente reali, ad ens rationis, vel ad ens in potentia. Probatur minor: Quia commensuratio realis, est realis & naturalis proportio vnius rei cum altera: in qua proportione fundatur relatio realis: ergo non potest esse talis commensuratio, aut proportio, cum ente rationis habente esse, nisi per operationem intellectus: sed nec cum ente in potentia, quia ens in potentia; non habet esse reale in rerum natura: ergo nec ad illud comparari potest realiter & naturaliter, ens reale actu existens; sed solùm per operationem intellectus, considerantis ipsum, ac si actu esset: quare nec potest esse fundamentum reale in ente reali, ex quo consurgat relatio praedicamentalis, respectu entis rationis, vel entis in potentia. 91

Ad testimonium Aristotelis, pro prima sententia: Respondeo, Relationem motiui ad mobile, & productiui ad productibile, realem esse, si extrema sint actu existentia in rerum natura: ita vt de illis

de illis verum sit, vnum habere realem potentiam actiuam, producendi, vel mouendi aliud, verbi gratia, motiuum; mobile verò habere potentiam passiuam, per quam procedit, aut mouetur ab alio: si verò vtrumque, vel alterum solùm sit in potentia, non erit relatio realis, sed rationis tantùm.

92 Ad primum; Distinguendum est antecedens: quia duplicem sensum habere potest. Primum, materialem, nempe, relationem sumere entitatem realem à re materiali, quæ est fundamentum, vt in se consideratur: & in hoc sensu, negandum est: quia relatio non sequitur rem, in qua fundatur, vt est in se, sed vt commensuratur, vel comparatur naturaliter ad alteram. Secundus sensus est: Relationem sumere entitatem realem, à fundamento, vt alteri commensurato: & est verus. Sed neganda est consequentia, quòd realis possit esse relatio, etiam si terminus, sit ens rationis, vel ens in potentia: quia res quæ est fundamentum, non potest cum his habere realem, & naturalem commensurationem: & ideo non potest tribuere entitatem relationi reali: nec proinde esse fundamentum eius.

Ad secundum; Concedendum est primum enthymema, sed minor distinguenda; nàm Scientia duobus modis accipitur, atque etiam potentia, & habitus: Aut secundùm essentialia: & hoc modo respiciunt obiecta, vt scibilia: & ideo non, vt actu existentia: Aut secundùm realem commensurationem, vel adæquationem, quam habent cùm obiectis, qua ratione consequitur eas relatio mensurabilitatis realis ad obiecta: nam sub ratione vniuersali scibilium accepta, sed sub speciali mensuræ: & hoc modo respiciunt obiecta, actu existentia; non ita, vt actualis existentia sit ratio obiectiua: sed potiùs natura eorum, secundùm quam attinguntur ab eadem scientia; existentia verò, necessaria conditio est, ad conditionem realem mensurabilitatis: quia n si actu existant, non potest scientia realiter commensurari, aut comparari ad illa: sed solùm dicentur scientiæ mensurabiles per relationem rationis mensurabilitatis, consurgentem ex comparatione, qua eas comparat intellectus cum obiecto, tanquam cum mensura earum.

93 Ratio autem huius differentiæ, inter vtramque relationem, scientiæ, vt scientia ad obiectum, vt scibile: & relationem eiusdem scientiæ, ad obiectum, vt mensuram est, quòd cùm relatio illa sit complementum scientiæ, (quæ absoluta qualitas est: ideo non dependens in sua entitate absoluta, ab entitate obiecti, sed ab actibus circa illud, per quos producitur) realis esse potest: etiã si obiectum sit ens rationis; vel solùm ens in potentia. Cuius ea est ratio: quia non minùs versatur intellectus, per actus reales, circa obiectum reale, aut actu existens; quàm circa ens rationis, vel ens

vel ens in potentia:nec minùs per tales actus reales producit verum, & realem habitum. Relatio verò realis mensurabilis accidit scientiæ, ex commensuratione, & comparatione reali & naturali cum obiecto non vt scibili, sed vt mensuræ eius:commensurationem verò, & comparationem realem, habere non potest cum eo,nisi actu existente:& ideo nec relationem realem mensurabilis: sed rationis tantùm; per comparationem intellectus cum eo,existente in potentia.Non ergo sequitur, quòd si relatio secundum dici, scientiæ ad scibile, realis sit respectu obiecti in potentia,aut respectu entis rationis,realis quoque esse possit, relatio prædicamentalis non mutua, eiusdem scientiæ, vt mensurabilis,ad idem obiectum,vt mensuratam.

Ad confirmationem; Concedenda est maior, sed minor distinguenda: nam licèt aliqua denominatio extrinseca, conuenire fortè possit enti in potentia, non tamen denominatio extrinseca terminandi relationem realem:quia relatio realis fundatur in commensuratione reali relatiui, cum termino: cõmensuratio autem realis,nõ potest esse, nisi inter entia realia actu existentia. 94

QVÆSTIO X.

An aliqua relatio prædicamentalis, fundetur proximè in substantia.

EXplicato termino relationis, iam agimus de fundamento eius. *Tria fundamenta relationum prædicamentalium* assignauit Arist. 5.lib.Metaphys.cap.15.Primum est,Vnitas, quam etiam vocauit numerum:quia principium numeri est. Vnitas verò triplex est, *Numerica, Specifica, & Generica.* Et de numerica, non intelligit esse fundamentum relationis, quia repugnat naturæ eius: nam relatio realis, prædicamentalis, dicit oppositionem realem, inter extrema, & ex consequenti distinctionem realem: quia nihil opponitur realiter sibi ipsi: sed indiuiduum, vt est vnum numero, non est vnum cum altero indiuiduo vnitate numerica, sed sibiipsi tantùm: & sibiipsi non opponitur realiter: quia non distinguitur à seipso realiter; ergo non potest fundare relationem vnitatis. Specifica verò, & generica, possunt: quia in diuersis indiuiduis,aut speciebus fundantur:& ideo habent extrema realiter distincta:vt natura humana,distincta indiuiduis;nempe Petrum,& Ioannem;& natura sensitiua, distinctas species, vt hominem, & leonem. 95

Secundum fundamentum relationis, dicit, *Esse actionem, & passionem.* Vt generatio, per quam vnus homo generat alterum, est actio:& generatio passiua, per quam vnus homo dicitur genitus ab alio,dicitur passio: & illa fundat relationem paternitatis, hæc relationem filiationis. 96

Tertium

Tertium fundamentum est *Mensura*; hoc est, adæquatio vnius rei ad aliam; quæ reperitur in potentiis, habitibus, scientiis, & virtutibus cum suis obiectis: in quantum ad omnia se extendunt; quæ sub obiectis propriis continentur;& ad nihil aliud, quod sub eis non contineatur: ex qua adæquatione, dicuntur obiecta; mensura earum: & illæ dicuntur mensurabiles ab eisdem obiectis; & secundùm hæc tria fundamenta, distinguit Arist. tria genera relationum. Primum vocans, *Quod fundatur in vnitate*, sub vnitate etiam intelligens diuersitatem: quia eadem est ratio oppositorum. Secundū genus vocat illud, *Quod fundatur in actione, & passione.* Et tertium, *Quod fundatur in mensura.* Et quantum pertinet ad hanc quæstionem, supponimus relationes secundi generis, non fundari proximè in substantia, sed mediis his accidentibus: nempe actione, passione, & mensura. Quare solùm procedit quæstio de relationibus primi generis, quæ fundantur in vnitate: *An fundentur proximè in substantia.* Et de vnitate numerica, probauimus, non fundare relationem realem: ideo difficultas quæstionis, reducitur ad vnitatem genericam, & specificam. In qua tres alias species relationum fundari, docet Arist. nam si vnitas specifica sit in substantia, dicit fundare relationem identitatis specificæ: vt vnitas specifica Petri, & Ioannis; est fundamentum relationis identatis specificæ, inter eos repertæ. Si sit in qualitate, dicit fundare relationem similitudinis: vt inter duo alba. Si sit in quantitate, fundat relationem æqualitatis: qualis est ea, quæ reperitur inter duo corpora, eiusdem longitudinis.

97 Sed in fundamentis harum trium specierum relationis, duo considerantur; nempe, Fundamentum; & ratio fundandi: Fundamentum est, res ipsa fundans relationem: vt substantia, qualitas & quantitas. Ratio verò fundandi: est vnitas, aut diuersitas specifica, aut generica: quia ratione illius, substantia, qualitas, & quantitas fundant relationem: ita, vt vnitas sit ratio fundandi relationem identitis, similitudinis, aut æqualitatis: diuersitas verò, sit ratio fundandi relationem: diuersitatis, dissimilitudinis, & inæqualitatis. Et hanc rationem fundandi, vocant alij fundamentum proximum: ipsam verò rem, quæ fundat, remotum. Vt albedinem, vocant fundamentum remotum: vnitatem verò, proximum.

Ex his tribus speciebus relationum; nempe, Identitatis, Similitudinis, & Æqualitatis, certum est duas postremas, non fundari proximè in substantia: sed in qualitate, & quantitate, per duas dicuntur res similes, vel æquales. Solùm ergo potest esse quæstio, de relationibus identitatis, & diuersitatis genericæ, aut specificæ: an proximum fundamentum earum sit substantia.

Et prima opinio asserit, *Non esse relationes reales, sed rationis*

vt relationem identitatis specificæ, inter Petrum, & Ioannem: & consequenter tenet, nullam relationem realem fundari proximè in substantia. Ita Fonseca 4. lib. Metaph. cap. 2. q. 7. sect. 8. & lib, 5. cap. 1. q. 1. sect. 7.

Probat primò: Quia vnitas specifica aut generica, est ratio fundandi has relationes: sed istæ vnitates, non dantur à parte rei: sed per operationem intellectus, abstrahentis naturam ab inferioribus: aut comparantis ad illa: vt quæst. 3. vniuersalium dictum est: ergo relationes, quæ consequuntur has vnitates; non dabuntur à parte rei: sed per intellectum: & idęo non erunt reales: sed rationis.

Secundo: Relationes, quæ eodem modo conueniunt rebus: dum actu existunt, & dum solùm sunt in potentia: non possunt esse reales: vt ex quæst. præcedenti patet: sed relationes identitatis, & diuersitatis specificæ, atque genericæ, ita se habent: ergo non sunt reales: sed rationis. Probatur minor: quia non minus sunt eiusdem speciei Petrus & Ioannes mortui quàm viui; nec minus distinguuntur specie, equus & leo, siue actu existant, siue solum in potentia: quod etiam de rosa certum est; non minùs specie distincta ab aliis floribus in hyeme quàm verno tempore: ergo vtroque modo se habentes, fundant relationes identitatis, & diuersitatis: quæ ideo non poterunt esse reales: sed rationis.

Secunda opinio *concedit tales relationes esse reales, & proximè conuenire substantiis: sed negat esse prædicamentales; & transcendentales esse vult: & ideo nullam relationem prædicamentalem, proximè fundari in substãtia.* Hanc sententiam citat Soncin. 5. Me. q. 31. & sequitur Mercatus cap. præsenti, quæst. 1. probatque testimonio D. Tho. 4. contra gentes, c. 14. vbi inquit: *Relatio non solùm præexigit esse substantiæ, sed esse aliorum accidentium, ex quibus causatur: sicut vnum in quantitate, causat æqualitatem: & vnum in qualitate, similitudinem.* Deinde hoc arg. Vnum, & distinctum, seu diuersum, sunt passiones entis: ergo conuertuntur cum eo; sed ens est transcendens: ergo & illa: quare relationes consequentes vnitatem, & diuersitatem, transcendentales erunt, non prædicamentales. Quod probatur etiam hac ratione; quia vnitas specifica, atque generica, in omnibus prædicamentis reperitur: ergo transcendentalis est, & consequenter relatio in eà fundata, est talis.

Tertia opinio duo asserit. Primum, *Relationes identitatis, & diuersitatis esse reales, & prædicamentales.* Secundùm, *Proximè fundari in substantia.* Ita Auicena 3. Meta, cap. 10. Alber. Magnus tract. de prædicamento ad aliquid, ca. 1. Caiet. 1. par. q. 28. art. 1. ad 2, Ferra. 4. contra gentes, c. 1. Soncin. 5. Meta. q. 31. Sotus cap. præsenti, q. 1 & est expressa sententia Arist. & D. Tho. & non solùm probabilis, sed vera, Aristotelis quidẽ 5, Meta. cap. 15. vbi assignat 99

gnat fundamentum relationum primi generis, his verbis: *Secundum vnum etenim, omnia dicuntur: Eadem enim sunt quorum substantia vna. Similia verò: quorum qualitas vna: Æqualia autem, quorum quantitas vna.* Et D. Thom. opus. 48. tract. 5. de prædicameneo ad aliquid, cap. 4. ait: *Nihil tamen obstat, quin relatio possit fundari immediatè in substantia: nam in vno in substantia fundatur identitas, in vno in quantitate. fundatur æqualitas, in vno in qualitate, similitudo.* Et 1. p. q. 28. art. 1, ad 1. docet, identitatem numericam, esse relationem rationis: genericam verò, & specificam, realem, & prædicamentalem.

Idem probatur ratione: Quia vnitas specifica albedinis, fundat relationem realem, & prædicamentalem similitudinis; & vnitas specifica quantitatis, relationem æqualitatis: ergo vnitas specifica substantiæ, fundat relationem realem, & prædicamentalem identitatis. Antecedens euidens est, & conceditur ab aduersariis, sed non est minùs euidens consequentia: quia omnes conditiones necessariæ ad fundandam relationem realem, & prædicamentalem, quæ reperiuntur inter æqualia, & similia, reperiuntur etiam inter ea quæ sunt eiusdem, aut diuersæ speciei in substantia: ergo non minùs fundant relationem realem, & prædicamentalem identitatis.

100 Quòd verò substantia, sit proximum fundamentum harum relationum, probatur: Quia priùs quam intelligatur substantia cum aliquo accidente, intelligitur, & est eadem, vel diuersa specie: per proprium genus, & differentiam: ergo proximum fundamentum est relationis identitatis, aut diuersitatis.

Ad primum arg. primæ opinionis; Respondetur ex doctrina tradita, q. 5. vniuersalium, distinguendo minorem: nam vnitas specifica & generica formalis, non datur ante operationem intellectus; datur tamen virtualis; quæ est fundamentum remotum vniuersalitatis, & sufficiens ratio fundandi has relationes reales identitatis.

Ad secundum: Neganda est minor: quòd istæ relationes identitatis, eodem modo reperiantur in extremis actu existentibus, & non existentibus: quia dum non existunt Petrus, & Paulus, non sunt eiusdem speciei, secundùm entitatem realem specificam: sed solùm, in quantum possunt apprehendi ab intellectu, sub eisdem prædicatis essentialibus: & ideo non possunt fundare relationem realem: sed rationis: quia fundamentum relationis realis, debet esse entitas realis: quæ non est nisi actu existens.

Ad testimonium D. Tho. pro secunda opinione adductum; Respondet Ferra. ibidem quòd substantia fundat relationem identitatis, media vnitate, tanquam ratione fundandi: quæ vnitas licèt verè sit substantialis, tamen habet modum accidentalem

in quantum intelligitur, vt quid superadditum extremis: vt Petro, & Ioanni, quasi superaddità intelligitur vnitas specifica; eo ferè modo, quo intelligitur supperaddita vnitas albedini: itaque vniuersaliter verum est: substantiam fundare relationem, medio accidente superaddito; vero quidem, aut per similitudinem accidentis apprehenso. Vel secundò, possumus respondere: non de relationibus loqui D. Tho. maiori ex parte; quia maior pars earum, conuenit substantiæ medio accidente: non tamen de omnibus: cùm in primo loco expressè doceat, quasdam fundari proximè in substantia.

Ad argumentum eiusdem sententiæ: Distinguendum est primum antecedens, quia vnitas duplex est; *Generalis*, quæ consequitur entitatem: & *Specialis*, quæ vocatur specifica, aut generica; & illa est transcendens: & ideo non potest fundare relationē prædicamentalem: hæc verò quia est specialis, potest. Quòd verò reperiatur in omnibus prædicamentis, nihil obstar; quia cùm ratio eius specialis sit, specialis semper censetur: & secundùm specialem, & propriam rationem, fundat relationem identitatis. 101

QVÆSTIO XI.

An vna relatio realis, possit esse fundamentum alterius.

QVælibet relatio per se primò, habet esse rationem referendi relatiuum, quod constituit, ad terminum sibi oppositum: vt paternitas, esse rationem referendi patrem ad filium, habet etiam esse eiusdem generis, aut speciei, vel diuersæ, ab altera relatione: vt paternitas, est eiusdem speciei, cum alia paternitate, & etiam ei similis vocari potest. Quærimus ergo, An per se referatur ad quamlibet aliam, cui est similis, vel cum qua est eadem, aut non per se, sed per aliam, relationem identitatis; nam si per se refertur, non indigens alia relatione: nec erit fundamentum eius: si verò per alium referatur: sicut quodlibet indiuiduum eiusdem speciei, refertur ad alterum, per relationem identitatis, sibi superadditam; fundamentum talis relationis, absque dubio erit.

Primam sententiam, omnibus modis negantem: *quòd vna relatio sit fundamentum alterius:* tenent Ferra. 4. lib. contra gentes, cap. 4. Soncinas 5. Meta. quæst. 29. ad 1. Et probatur ex doctrina Arist. 5. lib. Meta. cap. 15. vbi tria tantum fundamenta relationum posuit, nempe, *Vnitatem substantiæ, qualitatis & quantitatis, pro primo genere: actionem, & passionem, pro secundo: & pro tertio mensuram*: sed relatio nihil horum est; vt constat: ergo ex mente Arist. non potest esse fundamentum relationis.

Probatur etiam testimonio D. Tho. 1. par. qu. 42. art. 1. ad. 4. vbi vniuersaliter videtur negare, quod vna relatio sit fundamentum 102

alterius:

alterius; his verbis: *Vna relatio non refertur ad aliam per aliquam aliam relationem: cùm enim dicimus, quòd paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media, inter paternitatem & filiationem.*

Deinde ratione probatur. Primò: Quia relatio, essentialiter est ratio referendi vnum ad alterum: ergo per seipsam, & non per aliud, refertur ad quodcunque ordinari potest. Sicut albedo, quia ex se est ratio albi; non potest per aliam albedinem fieri alba: sed si vna relatio fundaret aliam; ordinaretur per illam ad alterum, quemadmodum ordinantur cætera, quæ fundant relationem: ergo impossibile est, quòd vna relatio sit fundamentum alterius.

Secundò: Si vna relatio fundaret alteram; daretur processus in infinitum in relationibus: at iste non est admittendus, quia ex eo sequitur dari infinitas relationes actu: ergo nec admittendum est, quòd vna relatio sit fundamentum alterius. Probatur antecedens, quia si paternitas fundat aliam relationem; cùm illa secunda sit vera relatio; erit etiam fundamentum alterius relationis: & sic de tertia, vsque ad infinitas.

103 Secunda opinio; Concedit, *Vnam relationem esse fundamentum alterius*: quam tenet Scotus in 2.d.1.quæst.4. & 5. & in 4.d.6.qu. 10. & cum eo Lyqaetus, & Mayronius eisdem locis, & Antonius Andreas, 5. Meta. quæst. 13. & lib. de sex principiis quæst. 10.

Probat primò, ex Euclide 5. Geometriæ, in principio; Vbi definit proportionalitatem, dicens, *Esse similitudinem duarum proportionum*: quod non potest esse verum, nisi in proportione fundetur similitudo: sed proportio est etiam relatio, apud omnes: ergo vna relatio, ex mente Euclidis, est fundamentum alterius.

Deinde ratione: Quia sicut duæ albedines sunt similes, quia sunt eiusdem speciei: & ideo sunt fundamenta relationis similitudinis, per quam vna ordinatur ad aliam: ita duæ paternitates, aut duæ relationes similitudinis, sunt similes; ergo fundant alias relationes similitudinis, per quas ordinatur quælibet ad aliam.

Pro solutione huius quæstionis; Notandum est, Relationem duobus modis posse considerari: *Primò per se, formaliter & essentialiter*: & hoc modo est ratio referendi vnum extremum ad alterum sibi oppositum; vt relatio paternitatis, est ratio referendi patrem ad filium.

104 Secundò consideratur *materialiter, & accidentaliter*, in quātum conuenit cum alia relatione in essentia: aut est diuersa ab ea: vt vna paternitas, aut vna similitudo, in quantum conuenit cum alia paternitate, vel alia similitudine, aut differt à filiatione, & dissimilitudine: & hoc modo non consideratur, vt ratio referendi, sed vt id, quod refertur ad aliud: & propterea dicitur, consideratio materialis relationis: quia communis est ei cum rebus

absolutis,quæ ad alias referuntur, à quibus separatur per primam considerationem formalem, & essentialem. Dicitur etiam consideratio accidentalis: quia sicut accidentale est Petro: quòd sit idem in specie cum Ioanne:& huic albedini,quòd sit similis alteri: Eadem ratione, accidentale est paternitati, quòd sit eiusdem speciei cum altera,aut ei similis. *Probatur paritas rationis euidenter*,quia,sicut hæc prædicatio:Petrus est idem cum Ioanne, aut ei similis, est in 5. prædicabili: sic etiam ista,hæc paternitas est eadem cum illa,aut ei similis.

Hoc supposito, nostra sententia duabus conclusionibus explicatur, secundùm sensum huius distinctionis. Prima est, *Relatio formaliter,& essentialiter considerata,hoc est,vt ratio referendi relatiuum ad terminum sibi oppositum,non potest esse fundamentum alterius relationis.* Vt paternitas; in quantum est ratio referendi patrem ad filium,non fundat aliam relationem:sed per se ipsam, & non per aliam, est ratio referendi. Hæc conclusio videtur mihi euidens,ideo non indigeret probatione.

Nihilominus probatur primò:Id quod fundat relationem, refertur per illam ad aliud: vt albedo fundat relationem similitudinis:& per eã refertur ad aliã albedinem. Sed relatio formaliter,& essentialiter sumpta,non refertur ad aliam, sed est ratio referendi vnum ad aliud; ergo non est fundamentum alterius relationis.

Secundò: Vna relatio formaliter sumpta, dicit formalem oppositionem cum alia relatione termini, ad quem per se ordinat relatiuum; ergo per se, atque essentialiter est ei opposita, & non per aliam: quare per se, & non per aliam, erit ratio referendi: sicut per se,& non per aliam opponitur eidem relationi:& ideò hoc modo sumpta, non indiget alia relatione cuius fundamentum sit. 105

Probatur prima consequentia: Quia si per aliam relationem esset illi opposita,non essentialiter, sed accidentaliter ei opponeretur.Et hoc modo sumpsit D.Thom. in illo testimonio relationem,dum negauit, posse esse fundamentum alterius: vt verba citata ostendunt.

Secunda conclusio: *Relatio materialiter & accidentaliter considerata,tanquam id,quod refertur ad aliud: quo pacto comparatur ad relationem non sibi oppositam, sed ad aliam, cui est similis, vel cum qua est eiusdem speciei, fundamentum est alterius relationis,per quã ad eandem relationem refertur.* Vt relatio paternitatis, non comparata ad filiationem, sed ad aliam paternitatem, tanquam ad id, quod ad eam refertur; vt est eiusdem speciei cum ea, fundat non aliam relationem paternitatis: sed aliam rationem identitatis, in primo genere: sicut Petrus, vt est eiusdem speciei cum Ioanne. Vtramque conclusionem nostram,tenet pater Franciscus

Suarius

Suarius tomo 1. suæ Metaphysicæ, disp. 47. sect. 1. num. 5.

106 Probatur quoque hæc primò: Vna relatio, solùm ordinatur per se ad oppositam, & ad quamcunque alia accidentaliter, vt probatum est: ergo licèt non ordinetur ad oppositam per aliam relationem, sed per seipsam, ad aliam tamen non potest ordinari, nisi per relationem superadditam accidentaliter. Probatur consequentia: quia si ordinatur accidentaliter ad aliam, sequitur talem ordinationem esse ei accidentalem: sed ordinatio est relatio; ergo per relationem sibi accidentalem ordinatur, quæ non potest fundari in alio, præter eandem relationem.

Secundò: Duæ paternitates, sunt eiusdem speciei, & vtraque est id, quod refertur ad alteram, in ratione identitatis specificæ, sicut Petrus refertur ad Ioannem: ergo sic sumptæ, pertinent ad primum genus relationis: & non vt paternitates, quia vt sic, pertinēt ad secundum; ergo sub ratione eiusdem, hoc est, vt extrema sunt identitatis specificæ, sed identitas specifica, per se fundat relationem primi generis: ergo duæ paternitates sub tali ratione, erunt fundamentum relationis identitatis: & ideo necessariò erit concedendum, quòd vna relatio, sit fundamentum alterius, non eiusdem generis, sed diuersi.

107 Quod hoc modo potest confirmari: Hæc prædicatio est vera, de vtraque paternitate; hæc paternitas est eadem in specie cum illa: & identitas, est relatio primi generis: ergo est eadem, per relationem primi generis: sed ipsa secundùm se aut essentialiter, non pertinet ad primum genus, sed ad secundum: ergo pertinet ad primum accidentaliter: & ideo accidentaliter de ea prædicabitur relatio primi generis: sed impossibile est, relationem prædicari accidentaliter, nisi de eo, quod est fundamentum eius: vt patet in qualibet relatione: ergo prædicabitur relatio identitatis, de duabus paternitatibus, tanquam de his, à quibus fundatur. Probatur tandem in relationibus rationis, in quibus euidens est, quòd vna relatio materialiter sumpta, sit fundamentum alterius. Nam relatio generis constituens primum prædicabile, per se, & essentialiter est ratio prædicandi, de speciebus, sed materialiter sumpta, vt est, quod prædicatur de hac & illa secunda intentione generis, tanquam de indiuiduis; pertinet ad prædicabile speciei, & fundat relationem eius, à qua denominatur accidentaliter: ergo etiam in relationibus realibus, vna fundabit aliam sumpta materialiter.

Ad testimonium Aristotelis: Respondeo, ex hoc non multiplicari fundamenta, cùm relatio vna fundet aliam in primo genere. Testimonium D. Thom. iam est expositum, per nostram primam conclusionem, cuius sensum continet: loquitur enim de relatione sumpta formaliter, & essentialiter: & hoc modo verum

est,non posse fundare aliam relationem,sed materialiter tantùm, & accidentaliter consideraram.

Ad primum argumentum:Distinguendum est consequens primi enthymematis. Nam duobus modis potest ordinari vna relatio,ad aliam.Primò *formaliter*, & vt ratio referendi relatiuum ad terminum sibi oppositum: & hoc modo seipsa, & non alia relatione ordinatur, & hoc solum probat similitudo albedinis. Secundò,*per accidens,& materialiter*,hoc est tanquam id quod accidentaliter refertur,non ad relationem sibi oppositam, sed ad aliã, cum qua est idem in specie: ad quam non refertur vt paternitas, vel filiatio,sed vt eadem: imò nec per modum relationis, sed absoluti, quod est idem in specie cum alio: quare non potest seipsa referri, sed per aliam sibi superadditam,cuius fundamentum esse necessarium est.

Ad secundũ,respondent quidam,concedendo processum in infinitum in relationibus, & nullum esse inconueniens asserũt:quia tenent relationem sola ratione distingui, à fundamento: quo supposito,solùm sequitur,quòd dentur relationes per intellectum distinctæ, actu infinitæ, non verò à parte rei: sicut concedendæ sunt in partibus continui, relationes actu infinitæ. Hæc tamen solutio non placet: quia probabilius est, relationes distingui ex natura rei à fundamentis, vt inferiùs probabitur: & ideo concedenda erunt infinita entia distincta à parte rei. Et completa quidem, hoc est, prædicamentalia & composita ex genere, & differentia: quod est inconueniens. Relationes verò partium continui, incompletæ sunt & partiales, ex quibus quasi vna totalis efficitur: & ideo non est inconueniens admittere, quòd sint actu infinitæ. 108

Respondeo igitur: Negando, quòd detur processus in infinitum in relationibus:nam aliud est dari processum in infinitum in aliquibus, aliud verò,quòd in infinitum multiplicari possint:nam illud est dari actu infinitum, hoc verò solùm in potentia: dari autem infinitum in potentia,nullum est inconueniens, sed necessarium est in diuisionibus continui,& in indiuiduis cuiuslibet speciei:& hoc tantùm datur in relationibus, ex eo,quòd vna fundet alteram, non actu infinitæ relationes. Quod sic ostendo:nã etiam si duæ paternitates, fundent alias relationes identitatis, non sequitur, quòd tales relationes identitatis fundatæ, fundent alias, sed per illas referuntur inter se, & ad quascunque alias eiusdem speciei:sicut per easdem paternitates referuntur patres, in quibus sunt, ad hos filios, & ad omnes alios, quos habebunt. Quòd verò possint multiplicari per alias relationes diuersitatis, ad quas istæ referantur per alias rationes etiam diuersitatis, nihil refert: quia eodẽ modo, per singulas relationes diuersitatis,ordinabũtur ad.

ad omnes alias diuersæ speciei:& non erit vltrà procedendum in relationibus actualibus, nec multiplicantur plures, ex eo, quòd vna relatio sit fundamentum alterius. Quòd verò semper possint multiplicari aliæ,si de nouo fiant relationes in aliis rebus solùm est,posse multiplicari in infinitum, & dari infinitum in potentia: vt in diuisionibus continui, & quibuscunque indiuiduis aliarum specierum:& ideo nullum est conueniens.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm relationes secundi generis,fundentur in potentia, vel in actione.

109 TRes modos relationum diuersos enumerauit Aristoteles in hoc secundo genere, 5.lib.Metaphysicæ, cap.15. & Primum dixit fundari *in actione præsenti*, vt calefacientis ad calefactum, & vniuersaliter agentis in actu, ad passum in actu. Secundum, *in actione futura*,vt calefactiui ad calefactibile. Tertium, *in actione præterita*,vt pater,& filius:ille enim fundat relationem paternitatis,quia genuit:iste verò relationem filiationis,quia genituus est. Ex his autem,quædam sunt relationes secundùm dici tantùm:aut etiam relationes rationis: sed omnes quasi permixtas enumerat Aristoteles,quia ex omnibus simul cognitis, meliùs cognoscitur natura relationum prædicamentalium.Ex his autem omnibus relationibus,illas saltem recipiunt omnes, pro prædicamentalibus, quæ fundantur in actione præterita:& de his, atque etiam de cæteris prædicamentalibus huius secundi generis inquirimus: *An fundentur in actione præterita,præsenti,aut futura,vel in potentia, à qua procedit actio*:vt an paternitas, & filiatio fundentur in actione,& passione præterita, quas significare solent his nominibus, genuisse,& genitum esse, vel solùm in potentia generandi actiua patris,& in potentia passiua filij,per quam dicitur genitus?

110 Potentia verò duobus modis accipi potest. Primo,pro formali aptitudine,aut virtute agendi,quæ accidẽs quoddam est,superadditum substantiæ corporeæ ad operandum. Secundò, pro ipsamet substantia,ex qua procedit talis potentia: & illa dicitur potentia formalis, hæc radicalis: quia radix eius est: vt potentia formalis ad ratiocinandum,est intellectus,radicalis verò anima,aut natura rationalis.

His expositis:Prima opinio tenet, *Relationes huius generis, non in actione, sed in potentia formali fundari*: vt paternitatem in potentia generatiua:ita Scotus.5.Meta.c.15. & in 4. d.6. q.10. & d.13.q.1. Probatur testimonio Arist.5.Meta.c.15.vbi ita ait:*Eorum verò,quæ secundùm potentiam,etiam secundùm tempora iam dicuntur ad aliquid*. Quibus verbis potentiam dicit esse fundamentum harum relationum.

Deinderatione. Primò: Quia quod non est, non potest esse fundamentum relationis realis: sed actio præterita iam non est; ergo in ea non potest fundari relatio realis huius generis.

Secundò: Quia non repugnat Deum separare relationem à subiecto: si autem fundetur in actione præterita, repugnabit prorsus; ergo non fundatur in ea. Probatur minor: quia impossibile est actionem præteritam non fuisse; ergo impossibile etiam erit, non genuisse eum, qui iam genuit, atque adeo non habere relationem ad genitum actu existentem.

Secunda opinio est, huic opposita, *Relationes huius generis non fundari in potentia, sed actione, & passione.* Ita Sotus 5. Phys. q. 2. art. 2. concl. 1. Quod etiam probatur testimonio Ari. 5. Meta. c. 15. sic loquentis de fundamento harum relationum. *Sic enim pater quoque filij pater dicitur, hoc enim fecit: ac illud passum quid est.*

Et etiam ratione. Primò: Quia illud est fundamentum relationis: quo posito, etiam si cætera non ponantur, relatio ponitur, & quo sublato, etiam si permaneant cætera, non consurgit, aut non permanet relatio: sed talis est actio præterita: ergo est fundamentum relationis. Minorem probat: quia eo ipso, quod verum est, hominem genuisse, verum est ac necessarium, habere relationem paternitatis ad filium, & quousque ponatur generatio, etiam si sit potentia, & quæcunque alia, non consurgit relatio: vt ex se est manifestum.

Secundò: Relatio agentis in actu, & passum in actu, non fundatur in potentia, sed in actione præsenti: ergo nec relatio paternitatis fundabitur in potentia, sed in actione præterita. Euidens est consequentia, quia Aristot. eodem modo de vtraque relatione loquitur. & ratio prorsus est eadem. Probatur antecedens: quia agẽs non dicitur tale à potentia: cùm videamus eam multo tempore ab aliquo haberi, & non vocari agens actu, quousque ab eo procedat actio: ab hac ergo denominatur, & in hac fundatur relatio, quam habet ad passum, & non in potentia.

Tertia opinio: *Nec actionem, nec potentiam formalem actiuam aut passiuam, dicit esse fundamentum harum relationum, sed radicalem pro forma substantiali, aut essentia ipsa rei accepta, ex qua procedit formalis.* Hanc sequuntur moderni quidam propter hoc argu. Relatio non potest dari in subiecto, sine suo fundamento, à quo sicut accipit entitatem, ita conseruatur in ea: vt sine albedine, non potest dari similitudo, aut sine quantitate æqualitas: sed si relatio paternitatis fundetur in potentia generatiua, dari poterit in subiecto sine illa: ergo dabitur sine fundamẽto proprio. Probatur minor: quia postquam homo genuit, amittere potest potentiam generandi, vel Deus saltem eam poterit ab eo auferre, viuente filio, & tunc dabitur relatio in subiecto, sine proprio fundamento: ne

igitur

igitur hoc inconueniens admittatur, asserunt fundari in potentia generandi radicali, quæ est anima, aut natura sensitiua.

112 Vltima sententia, tenet, *fundamentum harum relationum esse potentiam*, non nudam, sed vt reductam ad actum per actionem: ita vt actio solùm sit conditio, fundamentum verò potentia reducta ad actum. Hanc tenet Sonc. 5. Met. q. 15. Et videtur nobis probabilior, & tenenda.

Quatuor ergo dicimus in hac re: Primum, *Quòd fundamentum proximum harum relationum non sit potentia radicalis, pro forma substantiali, vel essentia rei.* Quod probatur primò, ex doctrina Arist. euidenter: nam 5. Meta. cap. 15. has relationes in potentia generatiua, actiua, & passiua fundari expressè docuit; sed per potentiam generatiuam, nec Aristo. neque vllus vnquam intellexit formam substantialem, aut essentiam rei; quas constat habere hominem, in quo non est potentia generatiua: ergo tertia illa sententia, non potest defendi in doctrina Arist.

113 Et probatur esse falsam hoc argum. Relationes huius secundi generis, sunt eius, quod procedit ab alio, tanquam à principio efficiente; & eius, à quo procedit aliud; sed potentia proxima, per quam vnum procedit ab alio; vt filius à patre, est formalis, & non radicalis, nisi remota: ergo si relationes istæ fundantur in potentia (vt admittit eadem sententia) repugnat, quòd earum fundamentum proximum sit forma, vel essentia; sed necessariò dicendum est, proximè fundari in potentia formali. Probatur minor: quia proximum principium efficiendi est potẽtia formalis, à qua procedit actio generandi: sicut proximum principium, à quo procedit actio intelligendi, est intellectus, & non anima, nisi remotũ.

Secundò dicimus, *Nudam potentiam, priusquam reducatur ad actum: non esse fundamentum sufficiens relationis.* Probatur hac ratione: Filius procedit à patre, tanquam ab actuali principio sui esse: sed non est actuale principium, per solam potentiam, nisi media generatione, vt notum est: ergo nec potentia est sufficiẽs fundamentum; nisi media generatione reducatur ad actum.

114 Tertiò dicimus, *Actionem non esse fundamentum harum relationum.* Quod probatur primò, quia non est certum, sed in opinione positũ, quòd relatio distinguatur ex natura rei, à fundamento: sed euidens erit, distingui has relationes, si fundamentũ earũ sit actio, & non potentia: ergo non est asserendum. Probatur minor: quia generatio actiua, non permanet in patre, sed transit ad filium: aut saltem in materia prima, ex qua generatur, est tanquã in subiecto; sed relatio paternitatis, est in patre: ergo euidens erit distingui realiter ab actione, quia euidens est, accidentia inhærentia in subiectis adæquatis, & realiter distinctis, ex natura rei esse distincta.

Secundò

Secundò:Quia relatio filiationis consequitur hominem genitum: ergo idem est principium vtriusque: sed generatio non est principium,neque causa,sed causatio, aut medium, quo procedit genitum à principio, & consequenter relatio filiationis:ergo nec potest esse fundamentum relationis. Probatur hæc vltima consequentia,quia in his relationibus,processionis vnius ab alio, idē est esse principium, à quo procedit aliud, & fundamentum relationis eiusdem principij ad ipsum.

115 Vltimò dicimus:*Fundamētum proximum harum relationum esse potentiam: vt reductam ad actum per actionem*: ita vt actio solùm sit conditio,potentia verò,vt ab ea procedit actio, fundamentum. Hæc est expressa sententia Aristot. 5.Metaph. cap. 15. vbi fundamentum earum assignans,ait: *Actiua verò, & passiua, secundùm actiuam, & passiuam potentiam, & potentiarum actiones.* Quibus verbis vtramque pertinere ad fundamentum docet,nempe potentiam,& actionem:illam quidem tāquam principium, & ideo tanquam fundamentum: hanc verò; vt conditionem necessariam; sine qua non potest illa esse fundamentum.

Et probatur rationibus primæ,& secūdæ opinionis:quibus hæc addenda est:Filius procedit à patre,tanquam à principio efficienti actuali suæ generationis:& ad ipsum, vt tale refertur: sed non constituitur in ratione actualis principij,nisi per potentiam simul cum actione generandi per quam reducitur potentia ad actum,& denominat hominem generantem, vel actuale principium generationis:ergo potentia;vt ab ea procedit actio, est fundamentum relationis.Argumenta primæ,& secundæ opinionis,ex parte probant nostram sententiam:ideo non est eis respondendum.

116 Pro solutione arg. tertiæ opinionis, de separabilitate fundamenti à relatione, explicandum est, quomodo se habeat fundamentum ad relationem:& quo etiam modo hæc dependeat ab illo. Et fundamentum quidem relationis, non est adeò materialiter accipiendum, sicut fundamentum domus,aut parietis: super quod materialiter consurgunt: sed in hoc sensu dicitur res aliqua fundamentum relationis:quia illa media fit,aut producitur relatio in subiecto: dependentia verò relationis à fundamento, non est eadem in omnibus relationibus,sed maior,vel minor, secundùm naturam cuiuslibet relationis. Est autem differentia inter relationes secundi generis,ex vna parte, & alias omnes ex altera: quòd in relationibus primi,& tertij generis,fundamentum habet modum formæ, per quam constituuntur extrema in ratione extremorum:vt albedo,quæ est fundamentum similitudinis, extremorum forma est, qua media relatio inhæret extremis: vnde si ab eis tolleretur, non haberent capacitatem recipiendi relationem; vt si albedinem tollas ab extremis similitudinis, implicat contra

contradictionem, talem relationem eis inesse: vnde sequitur, relationes has non solùm in esse, & fieri, sed etiam, in conseruari dependere à fundamentis: ita vt non possint vllo modo sine illis consistere.

Fundamenta verò relationum secundi generis, alio modo se habent: non enim sunt formæ extremorum, sed virtutes, aut media tantùm: à quibus effectiuè procedit relatio, vt à principio efficiente non quidem per se, sed quasi per accidens: quia nullum est agens, quod per se intendat relationem.

117 Gratia exempli: potentia generandi est virtus efficientis, per quam producit effectum, & ex consequenti relationem, eum consequentem: vnde relatio proximè inhæret substantiæ, quamuis media potentia, & actione fiat: vnde sequitur, has relationes solùm dependere à suis fundamentis, in esse & fieri: quia eis mediis fiunt ab efficiente; non tamen dependere in conseruari: quia non dependent ab eis tanquam à formis extremorum, sicut de cæteris relationibus dictum est.

Et ex his respondetur ad formam argument. Negandum est enim antecedens, quòd relationes huius secundi generis non possunt permanere in subiectis sine fundamentis: vnde nec repugnat, quòd separata potentia generatiua ab homine, qui genuit, & permanente, filio genito, permaneat relatio paternitatis, & filiationis: imò, extremis permanentibus, necesse est eam permanere, Et ratio huius est: quia non dependent à fundamentis, in conseruari: sed tantùm in esse, & fieri: vt explicatum est.

QVÆSTIO XIII.

An relationes tertij generis sint reales, & prædicamentales.

118 Tertium genus relationum est, mensurabilis, & mensuræ, de quibus non est apud omnes certum, An sint veræ relationes, neque an sint prædicamentales.

Sed prima opinio, tenet, *Non esse veras relationes*, sed solo nomine ita vocari: & hanc esse causam, ob quam dicuntur ab Arist. *relationes secundùm dici*: quasi titulum solum eis concedat, in re verò nihil sint: quare nec pertinent ad hoc prædicamentum, neque ad aliud.

Ita Henricus, quodlib. 2. quæst. 4. quem sequuntur moderni quidam: & probant testimonio Aristot. 5. lib. Metaph. cap. 15. *vbi Mensurabile, scibile, & intelligibile, ait, non esse ad aliquid*, quia ipsa referantur, sed quia alia referuntur ad ipsa: ergo ex parte mensurabilis nulla datur relatio, sed longè minùs ex parte mensuræ: nam mensura absolutum quid est, quare solo nomine dicuntur relatiua, & re ipsa nullam relationem habent: & hoc est esse relatiua secundùm dici, & ad nullum prædicamentum pertinere.

Alij verò, *Eiusmodi relatiua vera, & realia esse*, concedunt; sed transcendentalia vocant, non prædicamentalia: quia ad multa prædicamenta pertinere possunt; vt ad qualitatem, & quantitatem: & ideo non collocantur in hoc prædicamento. Quare secundùm has duas sententias, duo tantùm sunt genera relationis prædicamentalis. Primum, *Quod fundatur in vnitate*. Secundum *In potentia, & actione*. Tertium verò, *Res est de solo titulo*, vel, *titulus sine re*.

Tertia opinio est Caiet. quam superiùs citauimus, asserentis, *has relationes non solùm esse reales, & prædicamentales, tertium genus huius prædicamenti constituentes*, sed mutuas, hoc est, reales ex parte vtriusque extremi: quorum vnum refertur ad aliud, per veram relationem in se existentem, nempe mensurabile ad mensuram: hæc verò refertur ad mensurabile, non per relationem in se existentem, sed per relationem eiusdem mensurabilis ad ipsum. Idque probat eodem testimonio Arist. citato prima sententia. 119

Communis tamen sententia, totius ferè scholæ est, *Relationes mensurabilis, & mensuræ veras, & reales esse, & tertium genus huius prædicamenti constituere, sed non mutuas: quia reales sunt tantùm ex parte mensurabilis, non ex parte mensuræ*. Ita D. Thom expressè 5. Metaph, lect. 17. & 1 partic. quæst. 13. artic. 2. & omnes interpretes Aristot. non solùm capite præsenti, sed 5. Metaph. cap. 15. imò ipsemet Aristot. etiam expressè ibidem, postquam primum, & secundum genus relationum posuit, tertium addit: in quo posuit mensurabile, scibile, & intelligibile.

Sed notandum est primò: Quòd hoc tertium genus relationum explicat, & distinguit à primo, & secundo D. Thom. eisdem locis hanc differentiam inter ipsum, & alia assignans, quòd relationes primi, & secundi generis sunt mutuæ, hoc est, reales ex parte vtriusque extremi: ita vt in duobus extremis duæ sint relationes reales, quarum vtraque suum extremum denominat formaliter: vt in patre, & filio, simili, & æquali, est manifestum: in relatiuis verò tertij generis, solùm vna relatio realis reperitur, à qua vtrumque extremum denominatur: vnum quidem denominatione formali, & intrinseca, alterum verò solùm denominatione extrinseca: vt in scientia, & scibili, solùm reperitur vna relatio realis: per quam scientia dicitur formaliter mensurabilis, & per eandem denominatur obiectum mensura eiusdem scientiæ: sed denominatione solùm extrinseca: & ideo relationes huius generis dicuntur non mutuæ. 120

Secundò notat D. Thom. rationem, propter quam in his relatiuis, tantùm sit vna relatio realis, à qua vtrumque extremum denominetur: cùm tamen in aliis duobus generibus, singulæ relationes denominent singula extrema, & ideo dicantur relatiua huius tertij generis non mutua. 121

Rationem

Rationem autem huius esse ait, quia extrema harum relationum non sunt eiusdem ordinis, sed diuersi: & ideo licet vnum ad aliud ordinetur realiter, per intrinsecam relationem, non ordinatur tamen aliud ad illud, sed solum dicitur tale à relatione reali alterius. Gratia exempli: Scientia, & potentia ordinantur ad propria obiecta, quæ secundùm se absoluta sunt, nec pertinent ad ordinem scientiarum; & potentiarum: quare nec ordinantur ex se ad easdem scientias, & potentias: & ideo non habent relationem realem intrinsecam, à qua denominentur mensuræ, sed solum denominantur à relationibus earum: ita, vt eo ipso, quod scientia, & potentia denominantur formaliter mensurabiles, per obiecta à propriis relationibus realibus, obiecta ipsa ex se absoluta, consequantur denominationem extrinsecam relatiuam mensuræ, ab eisdem relationibus.

122 Et hunc esse sensum Arist. (ait D.Thom. dum asseruit 5. Meta. cap. 15 *relatiua primi, & secundi generis esse talia*, quia referuntur ad aliud: sed relatiua tertij generis, non quia referuntur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa: quod asseruisse docet, non propter vtrumque extremum: nam scientia, & potentia etiam dicitur talis: quia refertur ad obiectum: sed propter alterum tantùm, nempè propter ipsum obiectum; quod non dicitur scibile, nisi quia scientia versatur circa ipsum: vnde hoc non fuit aliud, quàm dicere, has relationes non esse mutuas, sed vnam pro vtroque extremo deseruire, & vtrumque denominare, formaliter quidem vnum, & extrinsecè aliud.

Tertiò notat D.Thom. quòd illud extremum harum relationum, in quo non est relatio realis; duobus modis dicitur tale.

Primo quidem, *denominatione reali extrinseca*, à relatione reali existente in alio extremo.

Secundo, *denominatione quasi formali, & intrinseca*, non reali, sed rationis.

Nam ex eo, quòd intellectus videt denominari obiectum à relatione scientiæ, & eandem relationem terminare, concipit illud, ac si verè ordinaretur ad scientiam: & tribuit illi relationem rationis; per quam ipsum ordinat ad eandem scientiam. Inter vtramque verò denominationem, hæc est differentia: quòd prima, & realis est denominatio relatiua, quia à relatione suscepta, per eam tamen non refertur scibile ad scientiam: sed ad aliquid dicitur: hoc est, relatiuè denominatur, quia aliud refertur ad ipsum: denominatio verò, quam ei tribuit intellectus, cùm sit relatio ex parte ipsius; aut in ipso concepta, eique attributa, non solùm illud denominat relatiuè, sed etiam refert ad aliud.

123 Vltimò notandum est, Potentiam, habitum, & scientiam, duos habere respectus: Vnum, qui includitur in ratione absoluta earum, & eandem

& eandem complet essentialiter: Alterum, qui extra essentiam absolutam est: & ideo ei conuenit solùm accidentaliter: & primum respectum, includunt sub nominibus potentiarum, habituum, & scientiarum: & ideo secundùm illum non sunt relatiua secundùm esse, sed secundùm dici: quare nec ipsæ, nec talis earum respectus pertinent ad hoc prædicamentum, sed ad prædicamentum qualitatis. Per secundum autem respectum denominantur mensurabiles ab obiectis, neque aliquid absolutum includunt sub his nominibus, sed solam relationem: & ideo sunt relatiua secundùm esse, & constituunt hoc tertium genus relationum. quæ omnia tradit D.Tho. eisdem locis: & nos ex mente eius copiosiùs explicuimus q.6. huius prædicamenti.

Testimonium Arist. quod pro se adducit prima opinio Henrici, & modernorum, explicatum est iam, à D. Thom. secundùm germanum sensum, in fauorem communis sententiæ, quam sequimur: quia eam, absque dubio, continent, sed à modernis in oppositum sensum trahitur. Intelligunt enim Arist. de iis relatiuis dixisse, quòd neutrum extremum totum sit verè relatiuum, sed solo nomine talia dicantur: hoc verò falsum est, & verbis Arist. contrarium: qui de solo vno extremo eorum dixit, non denominari tale per relationem; qua ipsum refertur ad aliud, sed per eam; qua aliud refertur ad ipsum: quod non potest esse verum, nisi ex parte alterius extremi daretur vera relatio realis: nam si non datur, nec erit, à quo denominetur. Sensus igitur Arist. est; Vnum extremum esse ad aliquid, quia per propriam relationem refertur ad aliud: alterum verò dici ad aliquid, non quia referatur, sed quia denominationem relatiuam à relatione alterius suscipit. Ex quo etiam patet, non bene intellexisse Caiet. idem testimonium Arist. ex eo colligentem vtrumque extremum harum relationum referri ad aliud, vnum quidem per relationem propriam. aliud verò per relationem alterius: cùm tamen repugnet aliquid referri ad aliud, nisi per relationem in se existentem. Arist. ergo relatiuum denominari docuit à relatione alterius: quia relatio non potest tribuere, nisi denominationem relatiui; quod verò referatur per alienam relationem, nec vnquam somniauit. 124

QVÆSTIO XIIII.

An relatio distinguatur realiter à fundamento, vel solùm ratione.

FVndamentum relationis primi generis, diximus iam; *Esse substantiam, qualitatem, & quantitatem, sub ratione Vnitatis, aut diuersitatis genericæ, vel specificæ.* Fundamentum relationis secundi generis: Potentiam, *actiuam, & passiuam, reductam ad actum per actionem, & passionem, Adæquationem* verò, *aut commensurationem* 125

ſurationem vnius rei cum alia,vt ſcientiæ:cum ſuo obiecto,fundamentum relationis tertij generis. Quærimus igitur modò: *An relationes mediis his fundamentis in extremis inſurgentes, diſtinguātur ab eiſdem fundamentis realiter, & ante operationem intellectus: vel ſolùm relatione per intellectum?* vt paternitas à potentia generatiua,ſimilitudo ab albedine,& æqualitas à quantitate.

196 Et prima opinio aſſerit; *Nullam relationem diſtingui realiter à ſuo fundamento,ſed ratione tantùm ratiocinata, habente fundamentum in re.* Ita ſentiunt Nominales, Ocham, & Maior, in 1. d. 3. quæſt.1. Greg.d. 28. qu.2. art.1. Marſilius in 1. q. 32. ar. 1. Herueus d. 3. q. 1. Iauellus 5. Meta. q. 22. Soncinas ibidem, q. 28. Duran. in 1. d. 3. q. 2. num. 17. Probatur teſtimonio Ariſtotelis, 5. lib. Phyſic. tex. 11. & lib. 11. Meta. cap. penultimo. Quibus locis aſſerit; *Relationem non terminare motum per ſe: quia ſæpe acquiritur ſine mutatione ſubiecti*: vt ſi Compluti ſit vnum corpus album,& fiat aliud album Romæ: illud acquirit nouam relationem ſimilitudinis;ſine aliqua ſui mutatione:imò ſine mutatione albedinis in eo exiſtentis: ergo non acquirit nouam entitatem realem, diſtinctam ab albedine. Probatur conſequentia:quia ſi relatio eſſet noua entitas realis,diſtincta ab albedine, acquireret nouam formam realem, quæ ſine mutatione ſubiecti non poteſt acquiri:imò nec produceretur ab aliquo talis entitas relationis, quia non eſt à quo produci poſſit, niſi ab eodem agente, à quo Romæ producitur nouum album: ſed ab eo produci repugnat, cùm non poſſit agere ad tantam diſtantiam.

Probatur etiam ratione. Primò, quia illa quæ diſtinguuntur realiter,ſeparari poſſunt inter ſeſe, ſaltem per potentiam Dei abſolutam:vel impediri poteſt conſecutio vnius ex altero: ſed poſito fundamento in vtroque extremo, repugnat non ſequi relationem:& permanente etiam vtroque, repugnat non permanere relationem:ſicut in duobus albis eiuſdem gradus eſt manifeſtum, à quibus repugnat ſeparari ſimilitudinem: ergo relatio non eſt entitas realis,diſtincta à fundamento.

Secundò probatur: Quia non ſunt multiplicandæ entitates ſine vrgenti neceſſitate: ſed poſita diſtinctione reali relationis à fundamento; multiplicantur penè infinitæ entitates, in ſingulis [illegible]: præſertim ſi ad diſtinctos terminos referuntur, per diſtinctas relationes; (vt probabile eſt) ergo non eſt ponenda talis diſtinctio realis. Probatur conſequentia: quia nulla vrget ratio efficax, per quam probetur eſſe ponendam: ſed cùm relatio ſit aliud, quàm modus ſe habendi ad aliud; abſque noua entitate poſſumus intelligere,alio modo ſe habere,quod eſt, referri ad aliud.

Secunda opinio diſtinctione vtitur. Nam relationes, quæ poſ-

sunt separari ab extremis; ita vt extrema permanentia cum fundamentis, possint esse sine relatione, asserit distingui realiter à fundamentis:illas verò, quæ ab eisdem fundamentis, in extremis positis,non possunt separari,non distingui ab eis;nisi ratione: quæ autem sint, quæ separari possint ab extremis: & quæ non possint; non explicat;imò neque rationem vllam affert,ad id confirmandum:quare confusè satis loquitur:id solùm declarans; quòd relationes secundi generis, quas putat in potentia nuda fundari, & non in potentia reducta ad actum, non distinguuntur à fundamento. Addit autem, quod relationes, quæ identificantur cum substantia, quæcunque illæ sint, non pertinent ad hoc prædicamentum:quia repugnat accidens identificari cum substantia. Alij verò moderni relationes omnes fundatas in substantia, realiter distinguunt à fundamento,propter eandem rationem.

Tertia opinio, *Distinguit omnes relationes reales, à suis fundamentis realiter:* quam sequuntur ferè omnes Thomistæ. Caiet. 1.part. qu.28.art. 2. & ibid.Bannes,Capr.in 1. dist. 3 qu.1. Ferrar. 4.lib contra gentes. cap. 14. Sotus quæst. 2. huius prædicamenti. Fonseca 5.lib. Meta. cap. 15. quæst. 2. sect. 1. Et eandem videtur sequi Scotus,in 2.d. 1. q. 5.& in 3.d. 8.q. 1. Et videtur mihi probabilior & tenenda. Hoc solùm addendum est,quod talis distinctio non est ita realis, qualis reperitur inter duas res: sed qualis reperitur inter rem,& modum eius: nam cùm relatio non possit esse in rerum natura, sine relatiuo (vt postea probabitur) non se habet,tanquam alia res distincta ab eo; sed tanquam modus eius: ideo non distinguitur tanquam vna res ab alia:sed per distinctam quidem entitatem realem, & sine dependentia ab intellectu: solùm tamen modalem,& distinctione non rei, sed modi:& eam sic explicatam,sequuntur iam omnes ferè moderni.

Probatur autem ex doctrina D. Th. qui *tria docet de relationibus creaturarum.* Primum; quòd aliud esse habeant distinctum, ab esse substantiæ: & secundùm hoc esse ei inhæreant. Secundum, quòd in relatiuis creatis, præter id quod significatur nomine relatiuo, inueniatur aliquid aliud, quod est res alia diuersa ab ea: quæ significatur per nomen relatiuum. Tertium, quòd relatio creata, sic inhæret subiecto; vt faciat cum eo compositionem realem: relatio verò diuina, non facit compositionem. Primum & tertium asserit 4. lib.contra gentes,capit. 14. Secundum verò 1. part. quæst. 28. ar. 2. ad 2. Ex quibus euidenter sequitur; relationem distingui ex natura rei,saltem à substantia, cui inhæret;& quam ordinat ad aliud:quia realis compositio, & realis inhærentia, supponit distinctionem realem componentium, atque etiam subiecti, & formæ inhærentis: sed superiùs probatum est, ex communi sententia: relationes primi generis,fundari proximè in sub

in substantia: ergo de his saltem relationibus euidens est in doctrina D. Th. distingui à substantia ex natura rei: & cum sit eadem ratio de cæteris, sequitur eum sentire; quòd omnes distinguantur ex natura rei, à suis fundamentis.

Idem ratione probatur. Primò, Ex noua, atque reali acquisitione relationis, & ex reali eius deperditione. Nam dum corpus erat album, & non erat simile, fit de nouo simile, per productionem noui albi; & dum hoc album corrumpitur, desinit esse simile: ex quo sic arguo: Primum album non erat realiter simile, antequã produceretur secundum; ergo cum producitur, fit realiter, & formaliter simile; per realem relationem similitudinis: quam prius non habebat, licèt haberet albedinem, quæ est eius fundamentum: sed relatio realis, est realis forma relatiua: ergo acquirit formam realem relatiuam, quam non habebat: & realis forma, est realis entitas: ergo acquirit realem entitatem: quam non habebat, licèt haberet fundamentum: relatio igitur res est à fundamento distincta. Et idem sequitur, ex reali separatione eiusdem relationis à subiecto: nam corrupto alio albo, corrumpitur in hoc realis similitudo, ergo realis forma relatiua: & ideo realis entitas, permanente entitate reali fundamenti: quod non potest esse verum, nisi sint entitates reales distinctæ.

111 Hòc argumentum duobus modis conantur soluere moderni: Primo, asserentes, quòd dum nouum album producitur, nihil nouum acquirit antiquum album, sed solùm id habere nouum ex eo quod de nouo factum est simile: vt nouum extremum connotet, quod priùs non connotabat: vnde relatio similitudinis, non est aliud (inquit) quam albedo, vt connotans terminum, ad quem refertur. Hæc tamen solutio non satisfacit argumento: quia album illud denominatur de nouo simile realiter, & formaliter; atque etiam accidentaliter, cum priùs nullo modo denominaretur: sed denominatio realis, & accidentalis, non potest fieri, nisi à forma reali inhærente: ergo noua denominatio non potest fieri, nisi à noua forma reali, & inhærente: Falsum igitur est, quòd esse de nouo simile, solum sit noua connotatio termini. Probatur consequentia: quia talis connotatio, quæ supponit nouam denominationem realem, formalem, & accidentalem, nec potest esse, nec intelligi; sine noua acquisitione realis formæ.

Quare alij respondent secundo: Negari non posse, quin antiquum album adquirat aliquid nouum; non tamen distinctum à fundamento realiter; sed sola ratione: &, vt vno verbo dicatur, non comparare nouam entitatem realem; sed nouam rationem formalem relatiuam: à qua nouam denominationem realem suscipit. Hæc tamen solutio verba solum continet, & nihil aliud

quare nec potest argumento satisfacere: quòd sic probo: Ante operationem intellectus, antiquum album fit realiter, formaliter, & accidentaliter simile, cùm priùs non esset simile, licèt haberet albedinem: sed talis denominatio, non potest prouenire, nisi à forma inhærente de nouo acquisita: cum denominatio sit noua, & acquirat talem denominationem nouam; sine dependentia ab intellectu: imò licèt numquam ab eo cognoscatur: ergo acquirit nouam formam, absque dependentia, vel distinctione intellectus: & ideo ex natura rei distinctam à fundamento, quod habebat prius.

Secundo: De relationibus fundatis in substantia, specialiter probatur; quia substantia est ens per se, nulli inhærens: & accidens reale, ex propria natura inhæret substantiæ: sed relatio est accidens reale: ergo inhæret realiter substantiæ. Sed repugnat, quòd eadem entitas realis, sit per se, & inhæreat alteri: quia esset simul per se & non per se: ergo repugnat, quòd relatio sit eadem entitas realis, cum substantia: quare necesse est relationem fundatam in substantia, distingui realiter à suo fundamento. Neque aliquid valet, quod solet responderi; relationem non inhærere substantiæ, nisi vt distinctam ratione ab ea. Hoc enim apertè falsum est, quia ante operationem intellectus, vna substantia refertur ad alteram, per relationem realem, & accidẽtalem: ergo ante operationem intellectus, relatio est in substantia. Tunc ergo: vel est ens per se, ante operationem intellectus, vel ens in alio: non per se, quia erit substantia, & non relatio accidentalis: ergo est ens in alio: quod non potest intelligi, nisi per realem inhærentiam: & cùm idem non possit sibi realiter inhærere, sequitur relationem realiter inhærentem, distinctam entitatem esse à substantia, cui inhæret, & in qua fundatur. 132

Ad testimonium Arist. Respondetur hac distinctione: mutari aliquid, duobus modis contingit, *Per se, & per accidens: Per se* mutatur illud cuius mutatio intenta est à natura, vel ab aliquo agente naturali: vt dum lapis mutatur, à loco superiori ad inferiorem. *Per accidens* verò mutatur, si mutatio eius casu contingat, vel ex mutatione alterius extrinseci. Dum ergo Arist. ait, *Ad relationem non terminari motum per se*: quia relatio solet acquiri sine mutatione subiecti, in quo consurgit: de mutatione per se loquitur; sed non excludit, quin mutetur saltem per accidens illud quod solam relationem de nouo recepit; nec ad intentum eius hoc requirebatur, sed satis est, quòd per se non mutetur, vt verum sit, quòd ad relationem non sit per se motus. 133

Ad secundum arg. priùs est respondendum, quàm ad primum. Respondemus igitur; Concessa maiore, & minore, sed negando consequentiam, quòd sine vrgenti necessitate distinguamus entita- 134

entitatem relationis ab entitate fundamenti: nam rationes adductæ, satis vrgentes sunt.

Dubium de separatione relationis à fundamento.

Circa solutionem secundi arg. dubitatur: *An posito fundamento relationis in vtroque extremo, sic necessariò consurgat relatio, vt nec per potentiam Dei absolutam, impediri possit talis consecutio: & an postquam iam est in vtroque extremo posita, possit ab eis separari, ita, vt permaneant duo alba eiusdem gradus intensionis, sine relatione similitudinis.*

Et prima opinio tenet: *Nec posse impediri, quin sequatur, nec postquam iam est in extremis, separari ab eis*: ita nonnulli ex modernis. Et quòd impediri non possit, consecutio eius, posito fundamento in vtroque extremo, probant: quia intelligi non potest, quòd vnus homo genuerit alterum, quin ille sit pater, & iste filius (si vterque permaneant) nec possunt intelligi duo alba in eodem gradu; quin intelligantur similia. Ergo fieri non potest, quin relatio sequatur posito fundamento, in vtroque extremo. Quòd verò postquam relatio iam est in vtroque extremo, non possit ab eis separari vllo modo, probant hoc argu. Relatio, non est aliud, quàm ita se habere vnum extremum ad alterum, præsupposito fundamento; ergo est modus relatiuorum: sed modus non potest esse separatus à re, cuius est: alioqui iam non esset modus, sed res: ergo nec relatio poterit separari à fundamentis in vtroque extremo existentibus.

176 Nostra tamen sententia est quòd supposita distinctione ex natura rei, inter relationem, & fundamentum: quam defendimus, separari potest relatio ab eo, etiam posito in vtroque extremo: ita vt impediri possit à Deo, ne sequatur in extremis, atque etiam postquam in eis reperitur, in eisdem esse definat: non quidem sine eis existens in rerum natura, sed extrema sine illa.

Probantur duo priora hoc arg. Relatio est entitas ex natura rei distincta à fundamento; & non pertinet ad essentiam eius, aut extremorum, in quibus est: ergo etiam si naturaliter sequatur ex eo, iam posito in vtroque extremo, non implicat contradictionem: quòd talis consecutio impediatur. Antecedens ex nostra sententia est manifestum, quia relatio non solùm est entitas distincta à fundamento, sed rationem etiam formalem, & prædicamentalem habet ab eo diuersam: ergo nulla est repugnantia, quin impediatur à Deo consecutio eius, ex fundamento in vtroque extremo posito: sicut non repugnat, propriam passionem distinctam realiter ab essentia, à qua procedit; ab ea non procedere: vt risibilitas ab essentia hominis. Et eadem ratione probatur, quòd postquam in eis reperitur, possint sine illa permanere.

Sed quia duobus modis intelligi potest: Quòd ab eis separetur: 137
Primò, ita, vt sine illis permaneat in rerum natura, atque etiam extrema sine illa: vel secundò non sic, sed ita, vt relatio destruatur, aut desinat esse: & extrema sine illa permaneant. Dicimus ergo hoc secundo modo posse ab eis separari, non primo. Probatur primum: quia non est de essentia extremorum, & habet distinctã entitatem relatio ab eis: ergo non repugnat, quòd à Deo destruatur, permanentibus sine illa extremis. Probatur secũdum: quia relatio est modus extremorum, per quem taliter se habet vnum, in ordine ad alterum: ergo intrinsecum est illi actu referre vnum ad alterum: & ideo repugnat permanere in rerum natura, quin actu referat; quia si separata ab eis daretur, nihil referret ad aliud.

Ad primum arg. oppositæ opinionis: Distinguendum est antecedens: quia duo alba esse similia, duobus modis intelligi potest, *formaliter*, aut *fundamentaliter*: & si separetur ab eis relatio, intelligerentur similia fundamentaliter, non formaliter: in quo nulla est repugnantia: & eodem modo generans, & genitus, quasi in fundamento proximo intelligerentur, pater, & filius, non formaliter.

Ad secundum: Concedendum est antecedens, quòd relatio sit modus extremorum: ex quo solùm sequitur, quòd ipsa non possit esse in rerum natura sine extremis: non tamen, quòd extrema non possint esse, sine illa.

Primum dubium.

An relationi conueniat habere contrarium.

DVo re?ant dubia, circa duas proprietates relatiuorum: quarum prima est: *Quòd in eis reperiatur contrarietas.* Videtur enim Aristo. sibi contrarius in hac proprietate. Nam capite de quantitate, negat expresfsè, *Quòd relatiua habeant contrarium*: capite verò præsenti, tanquam proprietatem tribuit illis, *Quòd contrarium habeant.* Et videntur eam habere: quia simile, & dissimile, contraria sunt: & etiam æquale, & inæquale, & sunt relatiua primi generis.

Prima opinio, est Toleti in expositione textus, qui hac distinctione vtitur: *Relatiua dupliciter cõsiderari possunt.* Primò, *formaliter*, prout relatiua sunt. Secundò, *materialiter*, pro fundamentis relationum, vt duo alba considerantur in quantum similia, & in quantum alba: & sub prima consideratione, inquit, non habent contrarium, bene tamen ratione fundamenti, habere possunt, & dum Arist. negauit habere contrarium, formaliter locutus est: sed dum eis tribuit contrarietatem, loquitur fundamentaliter: nam hoc modo contraria sunt dissimilia, vt album, & nigrum. 138

Nostra

Nostra tamen sententia est: Propriam contrarietatem, nõ conuenire relatiuis, nec formaliter, nec ratione fundamenti, sed impropria, pro quocunque genere oppositionis, etiam formaliter eis conuenit. Probatur, quòd non conueniat eis formaliter propria contrarietas, hac ratione, *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuò se expellunt*: Ergo contraria, vt talia sunt, formaliter, & expresse respiciunt subiectum, circa quod se expellunt: sed relatiua, vt relatiua, non respiciunt formaliter, & expresè subiectum, sed terminum: ergo, vt relatiua non sunt propriè contraria. Quod verò, nec ratione fundamenti, probatur: quia licèt fundamenta aliquorum relatiuorum contraria sint, vt albedo, & nigredo; quæ sunt fundamenta dissimilitudinis, tamen per accidens se habet contrarietas ad rationem dissimilitudinis. Probatur euidenter: quia sola diuersitas specifica, sine vlla contrarietate, fundat relationem dissimilitudinis: vt albedo, & nigredo; vel alia quæcunque contraria, quæ sunt fundamenta dissimilitudinis: at eodem modo eam fundarét, quamuis contraria non essent, per solam differentiam specificam: ergo contrarietas per accidens etiam se habet ad fundandam relationem, & ideo, nec ratione fundamenti per se considerari, vel vt fundamentum est, conuenit relationi.

Ad Aristotelem verò; Respondeo, non esse sibi cõtrarium: quia capite de quantitate, secundùm propriam sententiam loquitur, negans, *Quòd relatiuis aliquid sit contrarium*: præsenti verò cap. tribuit eis contrarietatem, non quòd sentiat veram esse proprietatem eorum, sed vt ostendat definitionem antiquorum, minùs bonam esse: cùm ex ea sequatur, accidentia absoluta, in quibus reperitur contrarietas, esse relatiua: & relatiuis aliquid esse contrarium: quæ cùm sint falsa, sequitur non esse bonam definitionem illam: nec est verum, quòd veris relatiuis, aliquid sit contrarium: nec ex propria sententia id aliquando docuit Arist. Quòd denique impropria contrarietas, pro quocunque genere oppositionis eis conueniat, vt relatiuis, euidens est: cùm relatio formaliter sumpta, includat oppositionem relatiuam, quæ est vnum genus ex quatuor oppositionibus.

Dubium Secundum.

An relatiua suscipiant magis, & minus.

40 DVbium hoc de solis relatiuis secundùm esse, & prædicamentalibus, procedit. Et ratio dubitandi sumitur ex Aristotele qui asserit: *Proprium esse relatiuorum, suscipere magis, & minus.* Et ne videretur alicui, eum nõ loqui de veris relatiuis, atque ex propria sententia, sed ex sententia antiquorum, & secundùm defini-

tionem eorum, ponit exemplum huius proprietatis, in simili, & dissimili:quæ sunt vera relatiua,& prædicamentalia.

Prima opinio,distinguit relatiua: Nam alia sunt *secundum esse*, quæ propriè pertinent ad hoc prædicamentum:alia *secundum dici*, quæ verè sunt absoluta,tamen includunt quosdam respectus secundùm dici,tanquam complementum essentiale: & illa priora non suscipiunt magis & minus: hæc verò suscipere possunt Ita Albertus Mag. tractatu de prædicamento ad aliquid, cap.5. Et huius sententiæ videtur esse D.Thom. cap.12. quæst 82. ar.4. Quam etiam sequuntur alij,qui aiunt secundùm veritatem, non suscipere magis,& minus vnum relatiuum,sed secundùm opinionem vulgi aliqua suscipere: vt æqualia,vel similia appellari solent, quæ licèt verè æqualia, aut similia non sint, parum tamen à vera æqualitate,aut similitudine distant:& quo minus distant, eo dicuntur magis æqualia,aut similia. Ita Canterus in expositione huius proprietatis.

Probatur primùm, quia suscipere magis & minus,prouenit ex maiori, vel minori admixtione contrarij; vt illud dicitur magis calidum, quod minùs habet de frigiditate admixta: illud verò minùs calidum, quod plus habet frigiditatis admixtæ:sed vera relatiua prædicamentalia, non habent contrarium; vt probatum est dubio præcedenti:ergo non suscipiunt magis & minus.

Secunda opinio, Distinguit relationem, *ex parte sui*: aut, *ex parte fundamenti*: & ex parte sui, negat veram relationem huius prædicamenti suscipere magis, & minus:sed ratione fundamenti suscipere concedit. Ita Caietanus,Sotus,& Toletus, cap.præsenti.

Quod probatur experientia. Nam dum albedo intenditur in extremo,in quo erat remissa, consequenter fit magis simile alteri,in quo est intensa:ergo albedo,quæ est fundamentum similitudinis,per se suscipit magis,& minus,& eius ratione similitudo:& eodem modo,dum aliquid est alteri inæquale,quò magis aufertur de quantitate eius, magis inæquale efficitur; & hoc est, relationem inæqualitatis,minorem fieri,ratione fundamenti.Sed addit hæc sententia,non esse necessarium, vt relatio suscipiat magis & minùs:ratione fundamenti,quod fundamentũ suscipiat magis & minùs: nam quantitas,ratione cuius inæqualitas maior est,vel minor, non suscipit magis & minùs: sed ratione fundamenti dicitur relatio suscipere in hoc sensu: quod non potest suscipere, nisi aliqua variatio fiat in fundamento, quæcunque illa sit: vnde magis & minus, distinguenda putat Caietanus:quia vel sumuntur Physicè:& hoc modo non fiunt,nisi per admixtionem contrarij: aut Logicè, & sic sumpta, in eo tantùm consistunt, quod est aliquid prædicari de alio,cũ his aduerbiis magis,& minùs, vndecunque id proueniat. Et Physicè,quidem sumpta,non conueniunt 141

verè

verè relationi:Logicè verò conuenire illi possunt.

142 Hæc tamen distinctio,confundit potiùs rem,quàm eam explicat : quia prædicationes Logicæ , in re ipsa debent fundari : ergo nunquam poterunt,magis & minùs,Logicè sumpta,conuenire relationi,nisi ratione fundamenti realis, & Physici : quare si Physicè sumpta , nullo modo ei conueniunt , nec Logicè poterunt ei conuenire.

Nostra igitur sententia , hac distinctione præsupposita explicanda est:*Magis,& minus, duobus modis accipiuntur , Communiter: & Propriè:Communiter* quidem:pro magis aut minùs perfectum, magis aut minùs proximum, vel distans:vnde cùm perfectio maior,vel minor, proueniat ex fundamento , ab eo proueniet magis & minus,in relatione impropriè sumptum.*Propriè* verò, accipitur magis & minùs,prout ex maiori, vel minori intensione procedit.

Nunc verò duabus conclusionibus explicatur. Prima est; *Relationibus prædicamentalibus* (de quibus solùm loquimur) *non conuenit ratione sui magis, aut minùs suscipere , propriè , nec impropriè.* Probatur hæc conclusio:Quia experientia constat,relationem ratione sui, non mutari ab eo statu in quo emergit,nisi aliquo modo varietur fundamentum:& si hoc inuariabile permaneat : nunquam ipsa variatur,nec magis & minùs suscipit:ergo non conuenit illi ratione sui.

143 Secunda conclusio:*Magis & minus propriè,& impropriè sumpta, conueniunt quibusdam relationibus ratione fundamenti : non tamen omnibus.* Probatur vtrumque,in relationibus primi generis : nam quædam dicuntur magis & minùs inæqualia, magis, & minùs similia:sed hoc non conuenit illis ratione sui:ergo ratione fundaméti:& similitudini quidem, ac dissimilitudini propriè:quia qualitates,in quibus fundantur,propriè suscipiunt magis & minùs:vt calor,albedo,& nigredo.Quando autem dicimus:his relationibus conuenire magis & minùs,ratione fundamenti : sensus est , quòd aliqua mutatione facta in fundamento, semper eis conueniat : & hæc mutatio, potest esse in fundamento remissio , & in relatione intensio quia fundamentum absolutè intenditur,cùm sit qualitas: relatio verò,non nisi comparatione alterius. Quòd verò nõ conueniat hoc,nisi quibusdã relationibus, primi generis,manifestum est, quòd solùm illis quarum fundamenta mutari possunt.

144 Ad Arist.verò respondetur:quòd dum relationibus tribuit proprietatem suscipiendi magis & minus, etiam de prædicamentalibus loquitur,non tamen intelligit eis conuenire ratione sui , sed ratione fundamenti,vt explicatum est;nec etiam intelligit eis adhuc in hoc sensu conuenire,quarto modo,cùm constet , non omnibus conuenire, neque etiam solis:quia præcipuè conuenit qualitatibus. Proprietas verò, conueniens relatiuis prædicamentali-

bus,quarto modo,est,*Esse simul natura,& cognitione*:ita vt qui definitiuè cognoscit vnum,necessariò debeat cognoscere alterum.

Sed dicet aliquis:Suscipere magis & minùs procedit ex maiori vel minori admixtione contrarij:sed dictum est, relatiua , nec ratione sui,nec ratione fundamenti habere contrarium:ergo nec ratione sui,nec ratione fundamenti conueniet illis suscipere magis & minùs.Respondetur ; Quòd ratione sui neutrum illis conuenit,sed ratione fundamenti non repugnat eis conuenire secundum,licèt nō conueniat primum,etiam ratione fundamenti:quia contrarietas fundamenti , per accidens se habet ad illas relationes,in quibus posset esse contrarietas,vt ad similitudinem,& dissimilitudinem (vt probatum est in primo dubio) Magis,& minùs ex parte fundamenti,non se habet omnino per accidens , ad magis,& minus relationum,sed quasi naturaliter ex eo sequitur. Ex eo verò,quòd relatiua carent contrarietate omnibus modis , solūm sequitur , quòd non possent ratione sui suscipere magis , & minùs.

CAPVT VIII.

Continens prædicamentum Qualitatis.

TEXTVS ARIST.

Qualitatem verò dico,secundùm quam , quáles quidam esse dicuntur , &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Arist.capite præsenti est,explicare naturam, & essentiam qualitatis:quam numerat quatto loco ante sex alia prædicamenta:quia accidens intrinsecum est,formaliter inhærens substantiæ:& ideo perfectius reliquis,quæ magna ex parte,in quibusdam extrinsecis denominationibus consistunt.Diuiditur caput in tres partes. In prima , definit qualitatem in abstracto , & connumerat quatuor eius species subalternas; quas ideo genera vocat. In secunda parte,definit qualitatem in concreto , hoc est,per ordinem ad subiectum,quod denominat:vt per illud magis fiat manifesta. Et in tertia,tres proprietates eius assignat. Definitio qualitatis est hæc : Qualitas est qua quales esse dicimur vt albedo , à qua albus denominatur homo, & ideo qualis ; quia si interroges, qualis sit homo ? bene respondebitur,si dicatur,esse album. 1

Prima species qualitatis est,*Habitus* , *& Dispositio*. Habitus sic definitur:*Est qualitas difficilè mobilis à subiecto* ; vt habitus virtutum & scientiarum. Dispositio verò : *Qualitas facilè mobilis à subiecto*

subiecto, vt calor, quem ignis producit in aqua, facilè ab ea remouetur.

2 Secundum genus qualitatis est, *Naturalis potentia, & impotentia*: secundùm quam naturalem habent inclinationem, vel aptitudinem aliqui, ad aliquem actum, aliquódue exercitium; vt ad pugnam, vel ad luctam, & dicuntur pugillatores. Alij verò inepti sunt, aut impotentes ad eundem actum. Dicitur autem naturalis: quia ab ipsa natura habetur, & non est acquisita per actus: nam si talis esset, potiùs erit habitus, aut dispositio.

Tertium genus est, *Passio, aut Passibilis qualitas*: & hæc est qualitas, nata causare passionem in sensu; vel quæ est effectus passionis permanentis: vt qualitates tangibiles, quæ causant sensationẽ in tactu; vt calor, & frigiditas, & sic de aliis: & albedo, quæ causatur in cera, ex nimio calore solis dicitur etiam passibilis qualitas: quia est effectus illius impressionis, quam Sol causat in cera: & permanens quidem, quia albedo producta in cera, nõ statim transit, sed permanet in ea. *Passio* verò dicitur *qualitas*, si sit effectus passionis citò transeuntis: vt rubor causatus in facie ex verecundia, & quia passio non est qualitas permanens, non denominat subiectum tale simpliciter, sed passum secundùm eam: vnde à rubore causato ex verecundia non dicitur homo rubeus, sed ruborem passus, & sic de cæteris passionibus.

3 Quartum genus qualitatis est, *Forma & Figura*; vt rectitudo, curuitas, statua, aut cathedra, formæ, ac figuræ dicuntur & species huius generis.

In secunda parte cap. definit Arist. qualitatem in concreto, hoc modo: *Quale est, quod secundum qualitatem denominatur, vt album, & dulce.*

In tertia parte, enumerat tres proprietates qualitatis: quarum prima est, *Qualitatem habere contrarium*: vt calori contrariatur frigiditas: nec tamen conuenit omnibus qualitatibus proprietas hæc, quia plures sunt non habentes contrarium, vt rubrum, pallidum, & alij colores medij.

Secunda proprietas est, *Suscipere magis & minus*: quòd cùm procedat ex maiori aut minori admixtione contrarij necesse est, habentibus propriè contrarium conuenire: sed nec omnibus qualitatibus conuenit hoc: quia plures sunt non suscipientes magis & minùs; vt figuræ, & similes.

Tertia proprietas qualitatis est, *Quòd secundùm eam res dicantur similes, aut dissimiles*: vt secundùm albedinem, dicuntur corpora similia. Hæc autẽ proprietas, quarto modo conuenit qualitati, quia omnibus qualitatibus solis, & semper conuenit.

QVÆS

QVÆSTIO I.

An qualitas sit supremum genus huius prædicamenti: & diuersæ qualitates, enumeratæ ab Arist. diuersæ species eius.

VT meliùs intelligatur quæstio, explicandæ sunt diuersæ acceptiones qualitatis:quæ (omissis aliis) tres sunt, vt colligitur ex Aristot.cap.præsenti,& 5.Metaph.ca.14. Qualitas in generali, significat *determinationem*, seu *modificationem substantiæ* & ideo prima acceptio eius,est pro *quocunque determinante, aut modificante aliud:* quod non solùm conuenit omnibus accidentibus,sed etiam substantiis,aut differentiis earum. Secundo modo, accipitur pro *forma quacunque accidentali*, quæ secundùm proprium modum essendi modificat, aut determinat substantiam:vt quantitas,relatio,ac cætera accidentia:& hæc etiã acceptio communis est. Tertia verò propria, pro *forma, non solùm secundùm communem rationem accidentalem determinante subiectum, sed propriè:* ita vt per eam, tanquam per formam sibi inhærentem, tali modo se habeat substantia; vt formaliter denominetur, non extensa,non relata ad aliud,sed qualis:quia ad quæstionem de ea factam per quale, propriè respondeamus per talem formam: vt si quæratur,Qualis sit substantia; propriè respondemus,esse albam, aut calidam, & ideo formæ istæ accidentales propriè dicuntur qualitates. Et secundùm hanc solam acceptionem, non secundùm duas alias, sumitur qualitas ab Aristotele,capite præsenti,& distinguitur à cæteris prædicamentis: de qua quærit titulus quæstionis: *An sit supremum genus huius prædicamenti, & qualitates particulares enumeratæ ab Arist.veræ species eius.* 4

Prima opinio tenet, *Qualitatem sic acceptam,non esse verum genus*,quod diuidatur in illas qualitates enumeratas ab Aristot.tanquam in veras species: sed tanquam analogum in sua analogata; vel tanquam res in diuersos modos. Primum affirmat Simplicius cap.præsenti,& probat ex eodem Aristotele, qui priusquam illas qualitates enumeraret,sic loquitur:*Est autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicuntur.*Secundum verò tenet Scotus capite præsenti,quæst.36.& in 4.dist.6.quæst.10.§.*Sed tunc est dubium.* & etiam probat testimonio Aristotelis, qui postquam enumerauit omnes has qualitates, dicit, *Fortasse quidem alius quispiam modus apparuerit qualitatis:sed ferè qui maximè dicuntur,hi sunt.* 5

Probat etiam ratione:Quia esse naturalem potẽtiam, vel aptitudinem acquisitam, esse causam, vel effectum passionis, diuersas habitudines qualitatis ad subiectum significant accidentales tamen, & quasi extrinsecè denominantes: quia extrinsecum est qualitati,parum aut multum durare in subiecto, causam esse, aut effectum 7

effectum paſſionis. Vnde eiuſdem ſpeciei ſunt, rubor cauſatus ex verecundia, aut ex alia cauſa permanenti: & quod amplius eſt, eidem qualitati omnino inuariatæ, conueniunt iſti modi: ergo non ſunt differentiæ eſſentiales, ſed accidentales. Probatur hoc vltimum antecedens: Quia idem calor ſi citò tranſeat, erit diſpoſitio, ſi multùm duret in ſubiecto, erit habitus, & vt virtus naturalis ignis ad calefaciendum, erit naturalis potentia, & tandem, in quantum cauſat paſſionem in ſenſum tactus, aut productus eſt per motum calefactionis, erit paſſibilis qualitas: ex quibus conſiderationibus, conſtat non variari.

Huic opinioni, addunt Boëtius & Simplicius, cap. præſenti, diuiſionem qualitatis in hos modos, aut in hæc analogata: non eſſe ſufficientem: quia alia dantur membra huius diuiſionis, ab Ariſt. prætermiſſa: quod ſic probatur: Pulchritudo, & ſanitas, ſunt qualitates, & non pertinent ad aliquod membrum ex his quatuor: cùm nec ſint habitus, aut diſpoſitiones: quia non ſunt acquiſitæ, ſed naturales: nec potentiæ, aut impotentiæ: quia non ordinantur ad actus aliquos exercendos: nec paſſiones, aut paſſibiles qualitates: quia nec per ſe ſunt effectus paſſionis, nec eam in ſenſu causãt: nec tandem ſunt forma, & figura: quod de ſanitate patet: & de pulchritudine probatur, quæ magis, & minus ſuſcipit; cùm dentur quidam pulchriores aliis: figura autem, & forma, id non habeant.

Communis ſententia à nobis tenenda, duo aſſerit. Primum; *Qualitatem verum genus eſſe, & ſupremum huius prædicamenti, diuiſum in particulares qualitates, enumeratas ab Ariſtotele, tanquam in veras ſpecies*: contra Simplicium, & Scotum: Secundum, *Diuiſionem eius in quatuor illa membra, ſufficientem eſſe: ita vt nulla detur vera qualitas quæ ſub eis non comprehendatur*, contra eundem Simplicium, & Boëtium.

Hæc eſt expreſſa ſententia Ariſt. non ſolùm in hoc cap. ſect. 5. Metaph. cap.14. & recepta ab vniuerſa ſchola: quæ prædicamentum qualitatis diſtinctum ab aliis, cum eo ponit: ſed impoſſibile eſt conſtituere prædicamentum qualitatis, ex alio genere, & in aliis ſpeciebus: ergo qualitas in communi, pro genere ſupremo recipienda eſt, & inferiores illæ qualitates, pro veris ſpeciebus. Minorem probo, quia nec ab his autoribus, contrarium opinantibus: nec ab alio excogitatum eſt aliud genus: nec aliæ ſpecies.

Nihilominus probatur ratione: Quia communis conceptus qualitatis abſtractus ab illis, prædicatur de ſingulis quidditatiuè, & vniuocè: ergo eſt genus, vel ſpecies reſpectu illarum: Species eſſe non poteſt, quia non habet genus aliud ſupra ſe: ergo erit genus. Probatur antecedens: quia negari non poteſt, quidditatiuas eſſe has prædicationes: Habitus eſt qualitas, Naturalis potentia, eſt qualitas, cùm eis conueniat definitio qualitatis, tradita ab Ariſtot.

& æqua

& æqualiter eis conuenit, sine attributione vnius ad aliam : ergo est prædicatum vniuocum,& quidditatiuum. Quod autem qualitates illæ distinguantur specie, non est minùs manifestum : quia ratio formalis habitus, valde diuersa est à naturali potentia : & hæc à forma,& figura,sed diuersæ rationes formales,constituunt, & distinguunt, diuersas species: ergo specie distinguuntur illæ quatuor qualitates, sub communi genere qualitatis.

8 Probatur tandem, quòd sufficiens sit diuisio qualitatis, in has quatuor species,ita vt nec plures sint, nec pauciores; ratione D. Thom.quam adduxit 1 2.quæst.49.artic.2 *Ratio intrinseca,& propria qualitatis, est esse determinatiuam substantiæ, secundùm modum accidentalem qualificatiuum eius* : sed modus iste qualificatiuus substantiæ, quatuor modis tantùm potest se habere,in ordine ad substantiam: ergo quatuor tantùm species possunt sub eo distingui. Probatur minor : quia vel qualitas inhæret substantiæ eam disponens,vt bene, vel malè se habeat; *vt est primò in se* : & cùm hæc sit prima consideratio substantiæ:hæc erit prima species qualitatis,quæ est *habitus & dispositio*, ita disponens substantiam. Secunda consideratio substantiæ est, *in quantum est principium operationis* : cùm vnum quodque sit propter suam operationem. Et ideo secundus modus qualitatis, est *afficere substantiam tanquam principium operationis*, & hæc est secunda species naturalis potentiæ. A substantia autem habente iam potentiam operandi, statim procedit tertio motus, continens actionem, & passionem: quia motus, vt procedit ab agente,est actio:& vt recipitur in passo, est passio : qualitas,vt acquisita per motum,est tertia species, quæ vocatur passio,& passibilis quantitas. Nam si habeat modum permanentis,est passibilis qualitas : si verò citò transeat,est passio. Vltima consideratio substantiæ est : vt iam *extensa per quantitatem*:& ita qualitas inhærens ei, ratione quantitatis, constituit quartam speciem : quæ est forma, & figura:nam figura vel est terminatio quantitatis, vel ex terminis eius resultat. Et ad hos quatuor modos,constituentes quatuor species, facilè reduci possunt omnes qualitates; vt constabat ex solutione argumentorum. Hoc solum est notandum, quòd argumentum hoc sumit sufficientiam harum specierum, aut ex præcipuo, cui conuenit specialis illa ratio qualificandi substantiam ; aut ex primo : vnde est necessarium, quòd in omnibus,quæ sub tali ratione comprehenduntur, reperiatur illa ratio. Exempli gratia : Prima species sumitur ex modo afficiẽdi substantiam, vt bene,vel malè se habeat, secundùm propriam naturam : quòd solum habent habitus, aut dispositiones naturales,quæ primò conueniunt substantiæ corporeæ, vt sanitas, ægritudo, & similes : non tamen habitus,aut dispositiones liberè acquisitæ : sed cùm omnes conueniant in ratione ha-

ne habitus, & dispositionis, in quantum sunt facilè aut difficilè mobiles à subiecto: omnes constituunt idem genus qualitatis, distinctum à cæteris, sed quasi radicaliter sumptum à naturalibus, tanquam à primis.

10 Ad primum testimonium Arist. pro prima opinione adductum: Respondetur; multis modis dici qualitatem: non sicut analogum, vel æquiuocum, sed propter differentias inæqualis perfectionis, per quas contrahitur ad diuersas species: quarum diuersitas, non tollit vniuocationem generis, quod ab eis abstrahi potest. Vel secundo respondeo, Aristotelem asseruisse; quòd qualitas dicitur multis modis; vt ostendere qualitatem esse modum substantiæ, & species eius sumi ex diuersis modis afficiendi substantiam; vt explicatum est.

Ad secundum testimonium, pro opinione Scoti; Respondetur, Aristotelem ita locutum fuisse, vt significaret facilè ad has quatuor species reduci posse, cæteras omnes qualitates; quamuis aliquæ diuersæ appareant ab eis.

11 Ad arg. Scoti: Negandum est antecedens; quòd rationes formales diuersæ harum qualitatum, sint accidentales, aut extrinsecæ: nam specialis ratio, quam habet quælibet qualificandi substantia, intrinseca sibi est, & per quam distinguitur à cæteris, tanquam per differentiam essentialem: vt esse ex propria natura, facilè aut difficilè mobilem à subiecto, essentialis ratio habitus, & dispositionis, est valde diuersa à naturali potentia. Quòd verò eidem qualitati conuenire possint omnes rationes formales specierum; concedimus: negamus tamen, quod ex hoc infertur, non esse veras species: quia distinctio specifica, non necessariò est realis: sed eadem res, potest pertinere ad diuersas species, sub diuersis rationibus formalibus, quas habet: imò ad diuersa prædicamenta; vt de actione, & passione constat: quæ cùm sint eadem entitas realis motus, efficiunt tamen diuersa prædicamenta, propter rationes formales diuersas.

Ad arg. Boëtij, negandum est antecedens; quòd dentur alia membra prætermissa ab Aristotele, præter illa quatuor: nam sanitatem posuit ipse in prima specie: & ad eandem pertinet pulchritudo: & vtraque est habitus naturalis: quia habitus, vt est primum genus qualitatis; vniuersaliter sumitur pro quacunque qualitate difficilè mobili à subiecto; siue sit naturalis, siue acquisita: quamuis specialis, & propriissima ratio habitus, solùm reperiatur in potentiis aliquo modo liberis: & ideo solùm sint acquisiti, vel infusi habitus. Species verò intentionales sensibiles, aut intelligibiles, si sint impressæ, pertinent ad speciem habitus: quia ex propria natura sunt permanentes: si verò sint expressæ, pertinent ad dispositionem: & eodem modo intelligendum

ligendum est de cæteris qualitatibus, ad has quatuor species reducendis.

QVÆSTIO II.

An habitus, & dispositio distinguantur specie.

PRima opinio tenet; *Habitum, & dispositionem non esse distinctas species, sed eandem: & solùm differre accidentaliter*; ita Sotus qu.9. huius cap. §. *ad secundam quæstionem.* Boëtius, Ammonius, Titelmanus, Villalpandus, Louanienses, capit. etiam præsenti: & probatur testimonio Arist. qui tria dicit in textu de his qualitatibus. Primum; *Quòd sunt vna species.* Secundum; *Quòd omnes habitus sunt dispositiones; licèt non omnes dispositiones sint habitus.* Tertium; *Dispositionem fieri habituum, procedente tempore, si nimis radicetur in subiecto.* Ex quibus sequitur ex mente eius, non esse species distinctas, sed solùm distingui accidentaliter. Probatur consequentia: quiã si distinctæ species essent; neque essent vna, nec prædicaretur vna de alia, nec vna posset conuerti in aliam. 12

Et ratione probatur. Primò quia habitus, & dispositio, distinguuntur ex eo, quòd ille difficilè separatur à subiecto; hæc verò facilè remouetur ab eo: sed istæ sunt differentiæ accidentales: ergo solùm differunt accidentaliter. Probatur minor: nam qualitas fit difficilè mobilis à subiecto, quia magis radicatur in eo: sed maior radicatio, procedit ex multiplicatione actuum, aut ex diuturnitate temporis, aut ex vtroque, vt patet in febri, quæ ex eo solùm, quòd multùm durat in subiecto; radicatur in eo, & fit difficilè mobilis: sed magis aut minùs perseuerare in subiecto, vel actus multiplicari, sunt accidentia eiusdem qualitatis: ergo hæc differentia habitus, & dispositionis, accidentalis est. 13

Secundò, Scientia, & virtus quælibet, eiusdem speciei est, per primum, aut secundum actum acquisita; & successu temporis magis radicata in subiecto, per frequentationem actuum: sed in principio habet rationem dispositionis, quia facilè potest remoueri à subiecto: & postea fit habitus, quia iam est difficilè mobilis: ergo accidentales sunt istæ differentiæ: facilè, & difficilè mobilem esse à subiecto: Probatur maior: quia distinctio specifica scientiæ, & virtutis, sumitur ex obiecto: sed idem obiectum, habet scientia, aut virtus in principio suæ acquisitionis; & dum iam est radicata in subiecto, per plures actus: ergo est eiusdem speciei.

Secunda opinio distinguit habitum, & dispositionem, tanquam duas species subalternas: ita vt sub habitu, distinguantur plures aliæ diuersorum habituum; atque etiam sub dispositione. Hæc est sententia D.Thom. 1.2. quæst. 49.art.2. ad 3, Iauelli, Caiet. 14

Soti,

Soti, Toleti, atque Canteri c. præsenti: quam sequuntur etiam Fonseca 5. Metaph. cap. 14. quæst. 2. sect. 1. & 2. Pater Franciscus Suarius tomo 2. suæ Metaph. disp. 42. sect. 6. num. 6. Et videtur nobis probabilior, & tenenda.

Sed vt eam explicemus, & probemus, duo sunt notanda. Primum est: *Qualitatem esse facilè aut difficilè mobilem à subiecto*, dupliciter contingere: nempe ex natura suæ causæ, per quam producitur in subiecto, & in ordine, ad quam sumit suam speciem; aut ex aliis causis, aut rationibus extrinsecis. Et si primo modo consideretur, essentialis est differentia, vnius qualitatis ab alia: ita, vt quæ sic est difficilè mobilis à subiecto, sit distincta specie ab alia; quæ eodem modo considerata, facilè mobilis est. Si verò considerentur secundo modo; solùm sunt differentiæ accidentales. Exemplum primæ considerationis, habemus in scientia, & opinione: nam illa habet pro causa demonstrationem, à qua producitur, & in ordine ad quam sepcificatur: demonstratio verò, causa efficax est, cùm sit argumentum euidens, & necessarium: & ideo scientia per eam acquisita, etiam per primum actum, difficilè mobilis est à subiecto. Sed opinio habet pro causa argumentum probabile; quod non est efficax; sed facilè destrui potest per demonstrationem oppositam, aut per oppositum argumentum probabilius: ideo opinio, facilè mobilis est, ex natura suæ cau-
15 sæ. Vnde sequitur: quod licèt versentur circa idem obiectum, tamen specie distinguantur sub hoc genere qualitatis, per differentias essentiales, facilè & difficilè mobilis, ex natura suarum causarum. Exemplum verò considerationis secundæ, est in calore febrili: qui propter debilitatem subiecti, aut particularem complexionem eius, aliásve accidentales causas extrinsecas, ita solet radicari in subiecto: vt non solùm sit difficilè mobilis ab eo; sed naturaliter sit impossibile ab eo separari: & tamen eiusdem speciei est in principio, & fine; & solùm distinguitur à seipso accidentaliter.

Secundò notandum est; Quòd licèt *facilè, & difficilè moueri ex causis accidentalibus*: nempe ex frequentatione actuum, vel ex diuturnitate temporis, *sint differentiæ accidentales habitus: & dispositionis*; sunt tamen quasi accidentia congruentia naturæ harum qualitatum: ita vt cùm habitus sit difficilè mobilis à subiecto, essentialiter, propter naturam suæ causæ, etiam accidens sit consonum naturæ eius, esse difficilè mobilem per radicationem
16 in subiecto. Et cùm dispositio sit facilè mobilis, propter naturam suæ causæ: accidens etiam consonum sit naturæ eius, non esse radicatam in subiecto, sed facilè etiam posse ab eo separari, ex parte causarum accidentaliū. Et istæ differentiæ accidentales; tribuunt eis statum habitus, & dispositionis; ita vt tunc habeat

habitus statum suæ naturæ congruentem: quando sit radicatus in subiecto: dispositio verò, quando non sit radicata. Vnde fieri potest: vt qualitas aliqua, habeat essentiam habitus; statum verò dispositionis & è contra, essentiam dispositionis, & statum habitus: & tunc distinguuntur essentialiter, quamuis vni conueniat accidens alterius: & ideo verum sit, habitum esse accidentaliter dispositionem: & dispositionem, accidentaliter habitum. Vtrumque habet scientia, aut virtus, per primum actum acquisita: quia essentialiter est habitus, & accidentaliter dispositio: essentiam quoque habitus habet, & statum dispositionis: opinio verò, radicata in subiecto, per frequentationem actuum, ex opposito, essentialiter est dispositio, & accidentaliter habitus habet etiam essentiam dispositionis; & statum habitus.

Ex hac doctrina, intelligitur differentia, inter primam & secundam opinionem: nam prima, *facilè, & difficilè mobilem esse* solùm ex parte subiecti, aut causarum accidentalium, prouenire posse credit; & ideo solùm esse differentias accidentales. Sed D Tho. alium modum magis intrinsecum earundem differentiarum inuenit, & ideo docuit essentiales esse: quem modum ex mente Arist. esse, probant hæc verba huius cap. *Differre autem habitum à dispositione, quòd permanentior, ac diuturnior est: tales verò sicut scientia, & virtutes; scientia enim videtur esse permanentium & diuturnorum: vt si quis vel mediocriter sumat scientiam, nisi grandis permutatio facta sit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo eiusmodi.* Quibus scientiam, antequam radicetur in subiecto, per frequentationem actuum, sed solum sit mediocriter acquisita, dicit esse difficilè mobilem à subiecto: & hoc habere ex natura sua, hoc est ex efficacitate suæ causæ naturalis: quæ est demonstratio: & ideo differre à dispositione. Quasi dicat differre essentialiter, per facilè & difficilè mobilem esse, desumptum ex parte causæ. Vnde sequitur, opinionem D. Tho. quam sequimur, esse, ex mente Aristotelis. 17

Tamen probatur hac ratione, quæ colligitur ex eadem doctrina. Ea distinguuntur specie; quæ differunt per differentiam essentialem: sed habitus, & dispositio, distinguuntur per differentias essentiales facilè, & difficilè moueri: ergo distinguuntur specie sub genere qualitatis. Probatur minor: Quia esse difficilè mobilem, conuenit habitibus ex natura suæ causæ; à qua sumunt speciem: nempe ex ordine ad demonstrationem; si sit habitus scientiæ: aut ex ordine ad bonum honestum; si sit habitus virtutis: quia bonum honestum, efficax causa virtutis est ex se, cùm sit consonum rationi: ergo est differentia essentialis eius; per quam distinguitur specie à dispositione facilè mobili, ex eadem causa. 18

Pro explicatione verborum Arist. notandum est, Dispositionem duobus modis sumi posse: *In genere*, *aut in specie. In genere* sumpta

pta, dicit qualitatem disponentem subiectum: vt bene se habeat, in ordine ad propriam naturam, vel operationem: quæ, si sit difficilè mobilis, ex natura suæ causæ, à qua sumit speciem; erit habitus: si verò solùm ex parte subiecti, aliorum accidentium, erit dispositio. Itaque dispositio primo modo sumpta, genus est ad habitum, & seipsam, sumptam secundo modo.

19 Et ex hoc patet, quem sensum habeat primum dictum Arist. Nempe habitum, & dispositionem, esse vnam speciem qualitatis: id est, conuenire in vna ratione superiori dispositionis, quæ vna species subalterna est, vtrique communis. Dictum verò secundum: quòd omnis habitus sit dispositio: non tamen omnis dispositio, sit habitus, verum est etiam, sumpta dispositione in genere. Tertium verò, quòd dispositio per nimiam radicationem fiat habitus, non de habitu essentialiter considerato intelligit, sed accidentaliter, aut secundùm statum, vt expositum est.

Ad primum argumentum: Distinguenda est minor: Nam si facilè & difficilè mobile sumantur ex parte subiecti, temporis, aut ex frequentatione actuum, accidentales sunt differentiæ: si verò ex natura causæ intrinsecæ, per quam producuntur, & specificantur, essentiales sunt. Argum. verò, solùm procedit ex eis primo modo consideratis: quo pacto concedimus: solùm esse differentias accidentales: & per eas ita acceptas, solùm differre accidentaliter habitum, & dispositionem, sed differunt essentialiter per easdem, consideratas secundo modo.

20 Ad secundum: Concedenda est maior, quòd eiusdem speciei sit scientia acquisita, per primum actum, & iam radicata in subiecto, per frequentationem demonstrationum: minor tamen distinguenda; nam si intelligatur, quòd in principio habeat rationem dispositionis essentialem, falsa est, & neganda: si verò de dispositione quantùm ad statum, & rationem accidentalem, vera, & concedenda. Vnde nec fit habitus essentialiter, per frequentationem actuum: quia per primum actum acquisita, habebit essentialem rationem habitus, tamen solùm acquirit statum habitus in quadam ratione accidentali consistentem: quare numquam mutat speciem, sed solùm statum, & rationem accidentalem.

QVÆSTIO III.

Vtrùm naturalis potentia, & impotentia sint species qualitatis distinctæ.

DVo sunt explicanda circa hanc speciem qualitatis. Primum: quo modo differant naturalis potentia, & impotentia, ab habitu, & dispositione. Secundum, quo modo differant inter sese, nempe, essentialiterne, tanquam duæ species eiusdem generis, vel

solùm accidentaliter: & ideo in duas partes diuidimus quæstionem hane claritatis gratia.

Prima pars quæstionis.

Circa primum notandum est, quòd *naturalis potentia, & impotentia, in vno conueniunt cum habitu, & dispositione, & in duobus differunt*. Conueniunt enim in eo, quòd aliquo modo ordinantur ad operationem: quia substantia creata sicut est limitata quantum ad esse, sic etiam quantum ad modum operandi: non enim potest per seipsam operari, sed indiget quibusdam accidentibus superadditis: quibus mediis exerceat operationes sibi conuenientes; & per hæc accidentia, formaliter fit potens, ad eliciendas tales operationes; cùm ex se solùm sit quasi radicaliter, aut virtualiter potens: & ideo hæc accidentia superaddita, vocantur potentiæ eius ad operandum: quæ partim sunt naturales, partim acquisitæ inter quas numerantur, habitus, & dispositiones. Ex quibus licèt quædam disponant eam, vt bene se habeat in suo esse, aut in sua natura, vt sanitas: aliæ verò, vt bene se habeat in ordine ad operationes, vt scientiæ, & virtutes: omnes tamen ordinantur ad operationes, vt docet D. Tho. 1. 2. q. 49. art. 2. ad 3, sed non omnes eodem modo: nam istæ immediatè, illæ verò priores remotè: quia proximè disponunt substantiam, vt bene se habeat, secundùm propriã naturam. Et cùm natura sit principium operationum, consequenter, & quasi remotè ordinãtur ad operationes: vt docet Arist. 10. lib. de historia animalium, ca. 1. dicens: *Sanum vocari hominem, aut membrum aliquod, sui corporis: quando potest facere operationem sani*. Itaque, tam habitus, & dispositio, quàm naturalis potentia, & impotentia, ordinantur aliquo modo ad operationes. 20

Sed differunt in duobus: quia naturalis potentia, & impotentia, tribuuntur ipsi substantiæ à natura, & ex vi suæ generationis: & ferè semper, sunt quasi propriè passiones eius: vt intellectus, & voluntas, respectu animæ; aut potentia motiua, respectu hominis: & præterea, semper ordinantur ad simpliciter operandum; tanquam proxima principia operationum: quia sine illis non potest operari substantia. Habitus verò, & dispositio, ferè semper sunt acquisitæ per nostros actus, vt de scientiis, & virtutibus est manifestum. Præterea, vel non ordinantur proximè ad operandum; vel si proximè, non ad operandum simpliciter, sed ad facilè operandum. Exempli gratia: Sanitas, licèt sit à natura tributa, non ordinatur tamen proximè ad operandum: virtutes autem, & scientiæ, licèt ordinentur proximè ad operandum: non tamen ad operandum simpliciter; quia per naturalem potentiam, potest substantia operari, sed ad facilè operandum: vnde per eas consequitur substantia facilitatem in suis operationibus. Et istæ 21

duæ

duæ differentiæ, manifestè ostendunt, naturalem potentiam, & impotentiam distingui essentialiter, ab habitu, & dispositione, & ideo meritò Aristotelem eas posuisse, pro distinctis generibus, aut speciebus subalternis qualitatis.

Secunda pars quæstionis.

SEd circa distinctionem naturalis potentiæ, & impotentiæ, versatur secunda pars eiusdem quæstionis, quæritque: *An sint species distincta: vel eadem: & ideo non essentialiter, sed solùm accidentaliter distinguantur.*

13 Prima opinio est, Soti, quæstione vnica huius capitis, in solutione ad confirmationem tertij argumenti, vbi ait, *Esse duas species subalternas, sicut habitum, & dispositionem.* Probatur hoc arg. Naturalis potentia, & impotentia, dicũt oppositas rationes, nempe posse, & nob posse: ergo non sunt eiusdem speciei, sed diuersæ: probatur consequentia: quia distinctio per rationes formales est essentialis, & specifica.

Secundam opinionem, tenet Fonseca 5. Meta. c. 14. q. 2. sect. 3. *Quòd non distinguantur essentialiter, sed solùm accidentaliter*: & ideo non sint diuersæ species, sed vna: *Et hac est magis ad mentem Arist. & tanquam probabilior tenenda.*

Sed vt fiat vtrumque manifestum, *tria sunt præsupponenda*, tanquam certa, & ab omnibus recepta. Primum, *Impotentiam non accipi ab Arist. pro pura negatione, aut priuatione potentiæ.* Probatur euidenter: quia dicit esse qualitatem: qualitas verò positiua entitas est; negatio autem, & priuatio, non sunt entitates positiuæ, vt per se patet: ergo non sunt qualitates, nec intelliguntur ab Aristotele, per impotentiam naturalem, sed per impotentiam intelligit qualitatẽ positiuã, tributam substantiæ à natura, ad aliquid agendũ, vel ad resistendum contrariis: sed cũ difficultate vtrũque. Itaque substantia per hanc qualitatem naturalem potest aliquid facere, aut potest resistere contrariis; ægrè tamen, & difficulter: vnde principium est alicuius operationis, aut resistentiæ, debile tamen, & quasi infirmum: & ideo non tam potentia vocatur, quàm impotentia, vt defectus, & imperfectio eius manifestetur.

14 Secundò: Certum est, *Impotentiam naturalem, non solùm sumi ab Aristot. in ordine ad resistendum cum difficultate: sed etiam ad agendum cum difficultate*: vtrumque enim expressis verbis explicuit in textu. Tertiò; Certum est, *Naturalem potentiam, & impotentiam, dum ordinantur ad operationes specie diuersas, vel vna ad agendum, & alia ad resistendum, specie distingui.* Vt hebetudo ingenij, quæ ordinatur ad intelligẽdum cum difficultate specie distinguitur, à potentia visiua ordinata ad videndum. Probatur efficaciter: quia potentiæ distinguuntur specie per actus, ad quos ordinantur,

sed videre,& intelligere sunt actus specie distincti:ergo potentiæ ad eos ordinatæ,distinguuntur specie. Nec minùs euidenter probatur, de potentia ad agendum, & impotentia ad resistendum: quia agere,& resistere contrariis,diuersa sunt:vt potentia nutritiua, distincta est, à mollitudine ceræ, quæ est impotentia,ad ægrè resistendum diuisioni.

25 Difficultas igitur quæstionis, in hoc posita est: ***An naturalis potentia ad aliquid agendum, & naturalis impotentia, ad illud idem ægrè, aut difficulter agendum, distinguantur specie: & eodem modo, naturalis potentia ad resistendum fortiter diuisioni, & naturalis impotentia ad ægrè resistendum; an distinguantur specie***:vt durities ferri,per quam fortiter resistit diuisioni,distinguatúrne à mollitudine ceræ, per quam modo quodam debili resistit eidem diuisioni: hæc enim quasi durities quædã imperfecta videtur, & prima opinio *distingui specie* docet:Nostra verò,talem distinctionem negat.

Probatur autem testimonio Arist. capite præsenti,vbi *potẽtiam naturalem* vocat qualitatem,per quam substantia simpliciter potest aliquid agere,vel contrario resistere:impotentiam verò,qualitatem quandam debilem,& quasi infirmam, ad eadem præstanda: sed debili quodam modo,& cum difficultate,quod est imperfectè illa præstare, sed perfectè,& imperfectè idem agere,aut eidem contrario resistere,non distinguuntur essentialiter:ergo nec naturalis potentia, & impotentia, ad idem agendum, vel eidem resistendum,distinguuntur essentialiter, ex mente Arist.Probatur consequentia, quia perfectè aut imperfectè efficere eandem operationem,solum potest esse differentia accidentalis.

26 Probatur deinde ratione: Quia potentiæ distinguuntur specie, per actus, & obiecta: sed potentia,& impotentia,sunt facultates quædam naturales, aut potentiæ: ergo si ordinentur ad eundem actum,erunt eiusdem speciei. Probatur consequentia:quia solùm differunt, tanquam principium eiusdem actus, aut eiusdem resistentiæ, perfectum & imperfectum, quod patet solùm esse differentiam accidentalem.

Ad arg.primæ opinionis, negandum est antecedens:Quòd naturalis potentia,& impotentia,dicant rationes formales verè oppositas:nam licèt nomina ipsa potentiæ,& impotentiæ, videantur opposita,ratione negationis, quam videtur significare impotentia,tamen verè, nec rationes significatæ opponuntur: nec nomina:quia impotentia non dicit puram negationem,sed qualitatem positiuam, debilem tamen atque imperfectam: & imperfectio hæc, quasi negatio est perfectionis, quam dicit potentia: & propter ea negationem videtur significare nomen impotentia: sed quia perfecta, & imperfecta facultas, aut potentia:respectu eiusdem actus, non possunt distingui Specie, nec esse verè opposita:

ideo nec rationes formales earum oppositæ sunt, nec nomina significant rationes verè oppositas: sed se habent, sicut hæc duo nomina, perfectum, & imperfectum: quæ etiam videntur significare oppositas rationes, & speciei diuersas, cùm tamen semper sint eiusdem speciei, si solùm secundùm rationem perfectæ, & imperfectæ distinguantur. Et eodem modo intelligendum est, de mollitudine, & duritie, vt ordinatis, ad fortiter, & debiliter resistendum: quæ licèt videantur specie differre, non tamen differunt: quia mollitudo hoc modo considerata, quasi durities quædam imperfecta est.

QVÆSTIO IIII.

De his quæ pertinent ad passionem, & passibilem qualitatem.

27 QVatuor sunt disputanda, circa passionem, & passibilem qualitatem. Primũ, *An sint veræ species qualitatis.* Secundum, *An sint species distinctæ*: vel vna tantùm, & ita solùm distinguantur accidentaliter. Tertium, *An passiones animæ*, vt ira, gaudium, & similes, pertineant ad hanc speciem. Quartum, *An etiam in eadem ponantur obiecta omnium sensuum externorum.* Ideo, quatuor dubiis propositis, & solutis, maioris distinctionis, & claritaris gratia, soluta erit quæstio.

Primum dubium.

An passio, & passibilis qualitas, sint veræ species qualitatis.

PAssio, vt à significatione nominis incipiamus: *quatuor modis accipitur. Primò.* pro *quacumque, siue sit rei disconuenientis, aut noxiæ affectio, siue conuenientis, ac perficientis*: in qua acceptione, non minùs vocatur passio, receptio speciei visibilis, aut visionis in oculo, quàm receptio caloris in aqua. vnde hæc acceptio passionis communissima est, & impropria.

Ideo accipitur secundo modo, pro, *sola receptione contrariæ qualitatis, aut disconuenientis*, per quam subiectum recipiens, disponitur ad corruptionem: & hæc receptio propriè vocatur passio.

Sed accipitur tertiò, pro *operatione animæ sensitiuæ, facta cũ aliqua passione corporali secundæ acceptionis*, in qua acceptione, ira, gaudium, dolor, & tristitia dicuntur passiones: quia ex propria natura, fiunt cum aliqua alteratione corporali: hoc est, cum calefactione, aut frigefactione, aut alia simili: vnde passiones istæ, duo includunt, nempe operationem sensibilem appetitus sensitiui: & alterationem naturalem corporis: nempe calefactioné, aut infrigidationem: illam formaliter, hanc verò quasi materialiter

& antecedenter,vel concomitanter. Ex quo factum eſt, vt duobus modis definiantur,definitione *materiali & formali*, ſeu finali. *Materialiter* definiuntur, pro alteratione reali. *Formaliter* verò, pro operatione ſenſitiua. Vt ira definitur,materialiter, quòd ſit accenſio ſanguinis circa cor:formaliter verò,quòd ſit appetitus vindictę. 21
Et hæc acceptio tertia,includit primam, & ſecundam. Nam actus appetitus ſenſitiui, non eſt diſconueniens,nec diſponit appetitum ſenſitiuum,in quo recipitur ad corruptionem,ſed potiùs eum perficit:& ideo receptio eius impropriè dicitur paſſio,ſecundùm primã acceptionem: ſicut receptio ſpeciei viſibilis, aut viſionis in oculo: ſed ex parte alterationis realis, cum qua fit,propriè dicitur paſſio, iuxta ſecundam acceptionem: & ideo acceptio tertia:quaſi mixta ex prima, & ſecunda vocari poteſt.

Quarto, modo accipitur paſſio, pro *qualitate*, quæ eſt effectus paſſionis tertio modo ſumptæ:vt rubor,qui apparet in facie ex verecundia, & pallor ex timorę, dicuntur paſſiones: & paſſio in hac acceptione,eſt tertia ſpecies qualitatis.

Diſtinguitur autem à paſſibili qualitate: quia non ſolùm eſt effectus paſsionis, ſed etiam modum illius habet *citò tranſiens*: paſſibilis autem qualitas, licèt ſit effectus paſsionis, *permanet tamen in ſubiecto*; vt color rubeus oſtendit, quem permanenter habent quidam homines. Ex hac autem differentia, *citò tranſeuntis, & permanentis*:prouenit alia,quam Ariſtot. aſsignauit in litera,inter paſsionem,& paſsibilem qualitatem:quòd *paſſio non denominat ſubiectum ſimpliciter quale,ſed bene paſſibilis qualitas id denominat.* Non enim dicitur homo rubeus,vel pallidus, ab illo colore rubeo apparente in facie,ex verecundia, aut ex timore,ſed ruborem vel pallorem paſſus: ſed ab eodem colore à natiuitate habito, rubeus vocatur,aut pallidus ſimpliciter.

Ex hac doctrina,ſumitur hoc arg. pro ratione dubitandi,ad probandum paſsionem,& paſsibilem qualitatem, non eſſe veras ſpecies qualitatis, ſed quædam analogata eius: quia paſsio non eſt qualitas ſimpliciter, ſed ſecundùm quid: at verò paſsibilis qualitas,ſimpliciter eſt qualitas:ergo qualitas in communi, quæ eſt ſupremum genus huius prædicamenti, non vniuocè, ſed analogicè de vtraque prædicatur: & ideo non tanquam genus de ſpeciebus, ſed tanquam analogum de analogatis. Probatur antecedens:quia *Qualitas*; vt definit Ariſt.*eſt à qua denominamur quales*:ſed à paſſione non denominamur quales ſimpliciter:bene tamen à paſsibili qualitate; vt ex eodem Ariſtotele, & communi modo loquendi probatum eſt:ergo ſola paſsibilis qualitas,erit ſimpliciter qualitas,paſsio verò non niſi ſecundùm quid. 29

Reſpondetur nihilominus ad dubium propoſitum: quod paſsio,& paſsibilis qualitas,vniuocè conueniunt, in ratione qualitatis

litatis in communi:& hæc prædicatur de illis, tanquam genus de sua specie ; vel de suis speciebus.

30 Vt autem hoc explicetur,& simul probetur,notandum,est,duobus modis, posse considerari passionem:nempe ,*secundùm entitatem*,vel *essentiam*,aut *secundùm modum inhærendi in subiecto*. Entitas, aut essentia eius est , esse qualitatem productam per passionem : quod est esse effectum passionis (vt vidimus) Modus verò inhærendi,est per modum citò transeuntis:quem habet ex eadem passione:à qua causatur citò etiam transeunte: sed modus iste accidentalis est : quia accidit rubori , quod per causam permanentem,vel citò transeuntem producatur. Vnde sequitur , passionem secundùm essentiam consideratam esse qualitatem simpliciter:sed secundùm modum inhærendi accidentalem , esse qualitatem secundùm quid. Et quia ex modo inhærendi sumitur denominatio, non dicitur denominare subiectum simpliciter ; passibilis verò qualitas,simpliciter denominat subiectum tale:quia modum permanentis habet:si verò sumeretur ex sola essentia:simpliciter denominaret:sicut qualitas passibilis.

Ex hac igitur doctrina colligitur arg.ad probandum,quòd vniuocè dicatur qualitas de passione,& passibili qualitate : & ideo tanquam genus : quia illud est vniuocum,cuius essentia simpliciter,& æqualiter participatur ab inferioribus:sed essentia qualitatis,participatur æqualiter,& simpliciter à passione,& passibili qualitate:ergo vniuocè,& tanquam genus prædicatur de illis.Probatur minor:quia ad essentiam qualitatis pertinet, determinare , & qualificare subiectum:quòd verò fit per modum permanentis,vel citò transeuntis,accidentale est,ex breui , aut longo tempore desumptum:sed passio determinat,& qualificat subiectum simpliciter,quamuis parum in eo duret : ergo est qualitas simpliciter : & ideo vniuocè:& tanquam genus,de ea,& passibili qualitate prædicatur,qualitas in communi.

31 Ad arg.verò allatum in contrarium:Negandum est antecedēs, & dum dicitur,qualitatem esse, à qua denominamur quales : Respondetur,per denominationem,non tam impositionem nominis significare Aristotelem,quàm effectum formalem qualitatis.Vnde sensus definitionis est , Qualitas est,à qua sumus formaliter quales:denominatio verò aliquando sumitur,ab essentia,aliquando ex modo inhærendi accidentali:vnde quòd à passione non denominemur quales simpliciter,nō tollit,quin sit simpliciter qualitas:quia formaliter efficit nos quales ; vt probatum est. Exemplum adducere possumus in albedine,de qua constat esse qualitatem simpliciter , & eiusdem speciei cum albedine parietis :.quia habet essentiam albedinis,& effectum formalem in subiecto , sicut illa : sed non denominat Æthiopem album simpliciter : quia

modus inhærendi in toto corpore, aut solùm in vna parte, à quo sumitur denominatio, & de quo constat esse accidentalem, propter maiorem, aut minorem extensionem, diuersus est: nemo tamen dixit albedinem non prædicari vniuocè, tanquam speciem de suis indiuiduis de albedine Æthiopis, & parietis: ita ergo iudicandum est de passione, & passibili qualitate.

Dubium secundum.

An passio, & passibilis qualitas, sint diuersæ species, vel vna tantùm.

Prima opinio tenet, *Passionem, & passibilem qualitatem, esse distinctas species, non minùs, quàm habitum, & dispositionem:* quam probabilem iudicat Sotus, quæstione vnica huius prædicamenti, in solutione ad confirmationem quarti argumenti: & sequuntur nonnulli ex modernis. 32

Probaturque hoc arg. Habitus, & dispositio distinguuntur specie: quia ille est difficile mobilis à subiecto, ex natura suæ causæ, dispositio verò facilè remouetur: sed ita se habent passio, & passibilis qualitas: ergo distinguentur etiam in specie. Probatur minor: quia *passio* ex sententia Arist. *citò transit*; *passibilis qualitas permanet in subiecto:* & id habet vtraque ex natura suæ causæ: nam qualitas quæ est passio, ideo citò transit, quia est effectus passionis citò transeuntis: vt rubor causatus ex verecundia: sed rubor, qui habetur à natiuitate, habet causas permanentes: & ideo permanēs est ex propria natura, & vocatur passibilis qualitas: & hanc differentiam manifestat denominatio. Nam passio, quia ex sua natura non permanet, nec subiectum denominat simpliciter: quod tamen præstat passibilis qualitas, propter permanentiam: ergo non minùs distinguuntur specie, quàm habitus & dispositio.

Secunda opinio, opposita, est, quòd *passio, & passibilis qualitas, non sint species distinctæ, sed vna, & eadem, & solùm distinguantur accidentaliter.* Hanc sequuntur Sotus vbi suprà, Fonseca 5. Metaph. cap. 14. quæst. 2. sect. 3. & plures moderni. Et nobis videtur probabilior. 33

Et probatur ratione: Quia intrinseca conditio vtriusque qualitatis est, quòd sit causa, vel effectus passionis: quòd verò citò transeuntis, aut diu permanentis accidentalis est ratio: tamen in prima illa ratione essentiali conueniunt: ergo solùm distinguuntur accidentaliter. Probatur minor: quia rubor causatus ex verecundia, est passio: si verò habeatur à natiuitate, est passibilis qualitas; sed rubores isti, sunt eiusdem speciei: & solùm distinguuntur accidentaliter: ergo passio, & passibilis qualitas, sic se habebunt. Minorem probo: Quia essentia qualitatis, euidenter colligitur ex effectu formali, quem habet in subiecto: sed rubores isti, habent

eundem effectum formalem,qui est,constituere hominem rubeũ & solùm diuersum ex eo,quod parum,vel multùm duret, ratione causæ permanentis, aut transeuntis:quod patet esse accidentalem differentiam, respectu rubei formaliter: cùm non sit minùs rubeus formaliter homo,pro illo breui tempore,quàm alter,qui habet eandem qualitatem à natiuitate: ergo non possunt distingui essentialiter,nec esse diuersæ species. Et confirmari potest, ac declarari simul:quia ad rationem ruboris essentialem, per accidens se habet,quod ab hac vel illa causa efficiente producatur:hoc est, permanente,vel transeunte,sicut ad rationem caloris:ergo ex hac parte, non distinguuntur specie rubores diuersi: sed non habent aliam differentiam essentialem, sub genere qualitatis: ergo non distinguuntur essentialiter.

34 Ad arg. verò contrariæ opinionis,neganda est minor, quòd sic se habeat passio,& passibilis qualitas,sicut habitus,& dispositio Et ratio differentiæ colligitur ex eodem Aristot. 5. Met.cap 20.tex. 25. vbi docet, ***Ad rationem habitus pertinere permanentiam*** : quia habitus ex se dicit habere,aut possidere,quasi ex consuetudine, & cum diuturnitate:ergo vt qualitas sit habitus,diuturna esse debet: & si hoc habeat ex propria natura,habebit essentialiter:si verò ex aliqua causa extrinseca,vel accidentali,solùm habebit accidentaliter:& si ab intrinseco habeat oppositam conditionem ; vt si facilè mobilis à subiecto , necesse erit distingui essentialiter ab habitu. Et ita se habent dispositio, & habitus:vt in scientia , & opinione ostendimus superius. Itaque duæ istæ qualitates , non propter solam denominationem,aut significationem nominis distinguuntur,sed quia dicunt ex propria natura,rationes diuersas,facilè ac difficilè mobilem esse à subiecto. Passio verò , & passibilis qualitas: solùm ex parte denominationis differunt : quæ tamen non desumitur ex ratione essentiali earum,sed ex modo inhærendi in subiecto,quem constat esse accidentalem : ex eo enim passio dicitur rubor, & ex eo non denominat subiectum simpliciter rubeum, quia per modum transeuntis inhæret.

35 Quòd verò hoc sit ei accidentale,probatum est : cùm non variet effectum formalem eius:ergo passio, & passibilis qualitas solùm accidentaliter differunt:quia ad essentiam earum solùm pertinet,esse causam,vel effectum passionis , in quo distinguuntur à cæteris speciebus qualitatis:citò verò transire,vel diu permanere,à quo sumitur denominatio , accidentalis ratio est : cùm tamen ad rationem formalem habitus pertineat , naturalis permanentia in subiecto : Et ex hoc cognoscitur satis probabiliter,differentia vtriusque speciei,& solutio argumenti intelligitur.

Dubium

Dubium tertium.

An passiones animæ pertineant ad hanc speciem qualitatis.

PAssiones animæ sunt, ira, gaudium, tristitia, delectatio, & similes: de quibus superiùs diximus, eas duo habere. Vnum pro formali, quod est esse operationes appetitus sensitiui: aliud pro *materiali*, nempe alterationem corpoream, cum qua fiunt: vt calefactionem, aut infrigidationem corporis, aut alicuius partis eius: quærit ergo dubium, *An collocentur in hac specie.*

Et prima opinio asserit, *has passiones non pertinere ad hoc prædicamentum*: vt sunt operationes appetitus sensitiui: sed solùm; vt de materiali dicunt qualitates reales receptas in corpore, per veram alterationem: ita plures moderni.

Probatur testimonio Ari. qui tristitiam & delectationem collocauit in prædicamento actionis, non alia ratione, nisi quia sunt actiones appetitus sensitiui: ergo hoc modo sumptæ, non possunt pertinere ad hoc prædicamentum. Probatur consequentia: quia impossibile est eandem rem, secundùm eandem rationem formalem, pertinere ad duo prædicamenta. 36

Probatur etiam ratione. Quia tristitia, & delectatio, procedunt ab appetitu sensitiuo, per quem tristari, aut delectari dicitur homo: sicut per visum videre, & per auditum audire: ergo sunt actiones immanētes: quæ ab eodem: vt agente, procedunt, & in eodem; vt in subiecto, recipiuntur: & vt in eo receptæ, dicuntur passiones: quia actio; vt recepta in passo, dicitur passio: sed actio, & passio; vt tales sunt, nihil de qualitate habent, sed in propriis prædicamentis, actionis, & passionis, collocantur: ergo passiones istæ; vt procedunt ab appetitu sensitiuo, & in eo recipiuntur, non pertinent ad hoc prædicamentum: bene tamen ratione qualitatis materialis, nempe caloris, aut frigiditatis, quæ simul dum fiunt, imprimitur subiecto, vel alicui parti eius, per alterationem realem, pertinere possunt.

Secunda opinio est opposita: quòd *passiones istæ, non solùm ratione materialis, sed ratione formalis, pertineant ad hanc speciem*: quam plures moderni tenent: & mihi videtur necessariò tenenda in doctrina Aristo. Quod sic probo: Aristoteles cap. præsenti asserit, Iram, & amentiam, & alias passiones, si permanentes sint; vt dum habentur à natiuitate, denominare hominem simpliciter amentem, vel iracundum, & esse passibiles qualitates: si verò citò transeant, non denominare hominem iracundum, aut amentem, sed solùm dici earum ratione iram, aut amentiam passum, & tunc esse passiones: ergo sentit in hoc prædicamento aliquo modo collocari; vt procedūt ab appetitu sensitiuo. Quod enim autores primæ opinionis asserunt, Arist. solum de eis loqui sub ratione materiali 37

riali alterationis, cum qua fiunt, & non sub ratione formali, qua procedunt ab appetitu sensitiuo: Friuolum est, & euidenter falsum: quod sic probo: Passiones istæ non denominant iracundos, vel amentes homines, ratione caloris, vel calefactionis, cum qua fiunt, sed, vt procedunt ab appetitu sensitiuo, turbante, aut tollēte vsum rationis: sed Aristot. docet pertinere ad hoc prædicamentum, vt denominant hominem iracundum, vel amentem: ergo non solùm secundùm materialem calorem, aut frigiditatem, quæ imprimitur in corpore, dum fiunt, sed, vt procedunt ab appetitu sensitiuo, intelligit esse qualitates huius speciei.

38 Sed tota difficultas huius rei consistit, in inuenienda ratione qualitatis, quam passiones istæ habeant: vt sunt actiones appetitus sensitiui: atque etiam in distinguenda in eis eadem ratione qualitatis inuenta à rationibus actionis, & passionis. Vtrumque autem colligi debet ex doctrina D. Tho. 1. 2. qu. 1. art. & 3. vbi distinguit appetitum sensitiuum à rationali, qui est voluntas: quòd rationalis, non est potentia corporea, nec existens in organo corporeo: sed cùm sit spiritualis, immediatè inhæret animæ, & per animā communicatur corpori: appetitus verò sensitiuus, potentia corporea est, sicut visus, & auditus: & ideo est in organo corporeo, tanquam in proximo, & adæquato subiecto. Vnde sequitur alia differentia; quòd operatio voluntatis, procedit immediatè à voluntate, & non medio organo corporeo: operatio verò appetitus sensitiui, procedit immediatè à composito, hoc est, ab illa parte corporis, in qua est hæc potentia tanquam in subiecto, sicut visus ab oculo: & ideo fit medio organo corporeo, sicut visus medio oculo.

39 Et hæc est causa, ob quā fit cum alteratione corporali eiusdem organi, aut partis in qua residet: & quo vehementiores sunt actus appetitus, eo maiorem commotionem, & alterationem corporis excitant. Hæc autem alteratio: aut contraria est complexioni corporis, aut non: si contraria non sit, excessum tamen habet semper, ratione cuius disconueniens est ei, multò magis, si est contraria. Vnde fit, vt semper disponat aliquo modo corpus, in quo recipitur ad corruptionem: & propterea vocatur propriè passio: à qua actus appetitus, qui cum ea fiunt, vocantur passiones animæ: quia semper habent coniunctam hanc passionem.

Duæ igitur sunt actiones realiter distinctæ, in quacumque passione animæ, vt in ira, & gaudio: vna appetitus in eodem recepta: alia verò alteratio corporalis, recepta in corpore: & vtraque habet terminum per ipsam productum: & terminus quidem alterationis per sensum cognoscitur; vt rubor in verecundia, cognoscitur per visum. Terminus verò productus per actionem appetitus, non cognoscitur sensu, quia interiùs producitur; & manet: nam iram non cognoscimus, nisi per ruborem, vel alio signo, aut

verbo

verbo manifestetur. Est tamen qualitas quædam corporea, sicut actus ipse appetitus, corporea actio est: verum non habet nomen proprium, quo significetur, sed nomine eiusdem actionis solet significari: quemadmodum actus amoris, à voluntate procedens suum habet terminum productum; cùm sit vera actio: sed non habet proprium nomen: & ideo vocamus eum amorem actualem: & est qualitas quædam producta, per modum actualis impressionis. Ita ergo terminum actionis appetitus, vocamus nomine actionis, 40
& dicimus esse iram actualem, vel actualem tristitiã: estque qualitas; quam idem ner appetitus sibi imprimit, per suam actionem: sicut intellectus, imprimit sibi per actionem vitalem propriam, speciem impressam; quæ est qualitas quædam per modum actus per quam rem ab ea repræsentatam intelligit. Hos igitur terminos actionum appetitus, vocamus etiam passiones, tribuentes eis nomina earundem actionum: & si per actiones citò transeuntes producantur, dicuntur passiones: vt qualitas interior, producta per actionem appetitus, quæ dicitur verecundia: si verò per actionem quasi permanentem producatur, vt est iracundia, aut dementia ab ipsa natiuitate habita, vocatur passibilis qualitas.

Ex quibus iam patet: Primò veritas Aristotelicæ sententiæ, 41
quam sequimur: nam quatuor sunt in his passionibus. Primum, est materiale, nempe alteratio corporea. Secundum, *Terminus eius*, qui est corporea qualitas, cum qua fiunt, vt color, seu calefactio aut infrigidatio. Tertium, *formale*, & est actio appetitus, habens proprium terminum: qui est qualitas quædam quam sibi imprimit appetitus, per eandem actionem: & hæc qualitas est. Quartum, & vocatur *passio*: sicut actio appetitus, passio vocatur: quia fit cum passione corporali. Ex his autem quatuor, duæ sunt actiones: nempe alteratio corporea, & actus appetitus: & duo sunt termini earum, qui verè sunt qualitates: nempe calor, aut frigiditas producta per alterationem: & ira, aut amentia actualis, producta per actionem appetitus, quæ vocatur ita. De actionibus autem certum est, non pertinere ad hoc prædicamentum ratione sui: quia non sunt qualitates, sed ad prædicamentum actionis: & vt recipiuntur in subiecto, ad prædicamentum passionis: termini verò, propriè pertinent ad hoc prædicamentum: & ratione eorum actiones ipsæ: quamuis nomen passionis, & passibilis qualitatis, ab eisdem actionibus sumant termini: nam si per actiones citò transeuntes producantur, passiones dicuntur: si verò per diuturnas, passibiles qualitates.

Secundò patet falsitas primæ opinionis; asserentis, passiones ap- 42
petitus, solùm pertinere ad prædicamentum hoc, & ad hanc eius speciem; ratione materialis alterationis, cum qua fiunt, & non ratione actus ipsius appetitus. Patet autẽ ex doctrina tradita etiam

actiones

actiones appetitus, ratione sui termini, propriè, & formaliter pertinere ad hanc Categoriam. Quod probatur hac ratione: Passio, & passibilis qualitas, dicuntur tales; quia sunt effectus passionis citò transeuntis, aut diu permanentis: sed qualitates interiores, productæ in appetitu, per actiones eius, quæ dicuntur ira, vel amentia, vel aliis nominibus nominantur, sunt effectus earundem actionum, quæ vocantur passiones: ergo verè, & propriè dicentur etiam passiones huius speciei, si citò transeant; vel passibiles qualitates, si diu permaneant.

43 Ad testimonium Aristot. pro prima opinione, respondetur, Passiones appetitus, collocasse Aristotelem in prædicamento actionis, sumendo eas pro actionibus eiusdem appetitus: in hoc autem prædicamento, & in hac specie, pro terminis earundem actionum: qui verè & propriè sunt qualitates; vt explicatum est. Et hæc eadem distinctio soluit argumentum eiusdem sententiæ.

Dubium quartum.

An obiecta omnium sensuum externorum, vt obiecta eorum sunt, pertineant ad hanc speciem qualitatis.

44 OBiectum visus est color, atque etiam lux; obiectum auditus, sonus, olfactus, odores; obiectum gustus, sunt sapores; & obiectum tactus, sunt quatuor primæ qualitates: quæ ideo vocantur communiter qualitates tangibiles, vt calor, frigus, humor, & siccitas. Et de his omnibus obiectis sensuum, certum est, primò, esse veras qualitates, & pertinere ad hoc prædicamentum. Certum est secundò: pertinere ad hanc speciem, in quantum sunt effectus passionis: quia vel per aliquam alterationem realem producuntur: & ideo impressio earum, propriè appellatur passio, aut passibilis qualitas huius speciei; vel ex communi permixtione, aut actione primarum qualitatum inter sese generantur: & hoc etiam modo, appellantur qualitates passibiles si sint permanentes, vel passiones, si citò transeant: dubium verò solùm esse potest: *An sub ratione formali obiectiua, per quam causant sensationem; vt visionem, & auditionem in sensibus, sint qualitates passibiles huius speciei.*

Et ratio dubitandi, ex vna parte est: quia sensatio, quam causant in sensu, procedit ab eis, simul concurrentibus cum potentia sensitiua, & recipitur in eadem: & quatenus recipitur, appellatur passio: ergo sunt causa passionis in sensu: sed passibilem qualitatem vocat Arist. *Eam quæ causat passionem in sensu*: ergo obiecta omnium sensuum, vt talia sunt, erunt passibiles qualitates huius speciei.

45 Ex alia verò parte, habemus expressum testimonium Arist. cap. præsenti; vbi de solis obiectis gustus, & tactus, concedit esse passibiles

sibiles qualitates: quia causant passionem in sensu: de coloribus verò,quæ sunt obiecta visus; negat hac ratione esse passibiles qualitates:sed solùm id habere eas concedit, in quantum sunt effectus alicuius passionis;per quam producuntur.

Prima opinio est, quorundam modernorum, asserentium, *omnia obiecta sensuum, vt talia, esse passibiles qualitates*,quia causant passionem in sensu: sed Aristo. quia manifestum hoc erat in sensu gustus, & tactus:ideo solùm id concessit expresè obiectis eorum: non tamen negauit obiectis aliorum sensuum: sed quia in eis non erat res ita clara, de illis docuit alia ratione, esse passibiles qualitates, nempe,quia sunt effectus passionis.

Hæc sententia non potest defendi in doctrina Aristo. quia ex pressis verbis negat obiecta visus esse passibiles qualitates, quia causant pasionem in sensu. Sed nec tenenda est, considerata natura huius speciei:quod ita probo: Solùm dicitur qualitas pasibilis huius speciei; in quantum effectus est passionis: vt illa, quæ est effectus veræ passionis, aut eius actionis, quæ cum vera passione fit: vnde species expressa, quæ producitur per intellectionem, vel quæ producitur in sensibus internis, ex sensationibus sensuum externorum, non dicuntur passibiles qualitates: quia operatio intellectus,nec est vera passio,sed impropriissima: nec fit cum vera passione: ergo nec dicetur aliqua qualitas passibilis,in quantum causa passionis: nisi sit causa veræ ac propriæ passionis: sed colores non causant veram pasionem in visu.quia visio,nec est vera pasio, vt recepta in visu,sed communisima: nec fit cum vera pasione:ergo non sunt pasibiles qualitates,quia causant pasionem in sensu.Vera igitur mens Arist. est,& vera sententia,ac tenenda, *Quòd solum obiectum gustus, olfactus, & tactus sunt passibiles qualitates*, quia causant pasionem in sensu: obiecta verò visus,& auditus, non hac rationem,sed solùm,quia sunt effectus alicuius pasionis. 45

Quod vt explicemus simul, & probemus, notanda est differentia, inter obiecta gustus, olfactus, & tactus ex vna parte, & obiecta visus, & auditus ex altera: quòd illa natura mouent sensus, vt percipiantur ab eis, cum reali alteratione organi: nempe cum humectatione, aut calefactione, vel alia simili qualitate: quæ vt recipiuntur in organis, propriè appellantur pasiones: cùm aliquo modo disponant subiectum, in quo recipiuntur, ad corruptionem: vnde sensationes horum sensuum, propriè dicuntur pasiones:quia licèt ipsæ secundùm se pasiones propriæ, non essent tales, nihilominus sic appellantur:quia fiunt cum vera pasione, sicut de pasionibus appetitus dictum est. Obiecta verò visus,& auditus, nec secundùm se propriè appellantur pasiones, nec per se fiunt cum vera pasione: licèt aliquando fortè contingat per accidens, cum vera pasione fieri. 46

Ex hac

47 Ex hac differentia ſequitur, verum eſſe, quod aſſerit Ariſto. *Solùm obiecta trium ſenſuum eſſe paſſibiles qualitates.* quia cauſant paſſionem in ſenſu: obiecta verò viſus, & auditus, non hac ratione, ſed ſolùm quia ſunt effectus paſſionis. Et probatur hac ratione. Paſſibilis qualitas dicitur illa, quæ cauſat paſſionem in ſenſu: ergo qualis fuerit paſſio cauſata, talis erit denominatio qualitatis paſſibilis: ſed ſola obiecta trium ſenſuum cauſant paſſionem propriè dictam in ſenſibus, cùm moueant ſenſus cum vera, ac reali alteratione, quæ paſſio propriè appellatur: cætera verò ſolùm cauſant paſſionem impropriiſſimam: ergo illæ ſolùm erunt paſſibiles qualitates propriè loquendo; quia cauſant paſſionem in ſenſu: hæc verò non, ſed alia ratione.

Ad argum. pro ratione dubitandi propoſitum, diſtinguenda eſt minor, nam Ariſtot. non definit paſſibilem qualitatem, per id quod cauſet paſſionem quamlibet in ſenſu, ſed propriè dictam: obiectum verò viſus, & auditus, ſolùm ſunt cauſa paſſionis communis, & impropriæ: & ideo non ſunt paſſibiles qualitates: in quantum paſſibilis qualitas cauſat paſſionẽ in ſenſu: ſed alio titulo, vel ratione, quia ſunt effectus paſſionis: teſtimonium autem Ariſt. noſtram ſententiam confirmat, vt vidimus.

QVÆSTIO V.

Quid per Formam, & Figuram intelligat Ariſt. & an ſint diuerſæ ſpecies qualitatis, vel eadem.

48 CIrca primum, variæ ſunt acceptiones *Formæ.* Nam primò, accipitur pro pulchritudine rei, quæ reſultat ex debita ordinatione partium. Secundo, pro *forma ſubſtantiali,* à qua res accipit eſſe; vt ab anima homo. Tertiò, pro *exteriori figura rerum,* non ſolùm naturalium, ſed etiam artificialium: vt quod artificioſum eſt in cathedra, vocamus formam eius.

Et ſecundùm has diuerſas acceptiones, diuerſo modo ſumuntur ab expoſitoribus, *forma*, & *figura*: nam quidam per figuram intelligunt, eam quæ in rebus non viuentibus. reperitur: per formam verò, eam quæ in viuentibus. Ita Ammonius cap. præſenti. Hæc tamen expoſitio non eſt tenenda, quia nulla videtur differentia in figuris harum rerum, propter quam vna ſit, aut dicatur forma, & altera figura.

Ideo Boëtius, & Simplicius ibidem, formam aſſerunt appellari Ab Ariſtot. *Pulchritudinem reſultantem ex debita membrorum coaptatione, ac diſtinctione: Figuram verò eam, quæ reſultat ex ſola quantitate:* vt triangularem, & quadrangularem: Sed nec expoſitio hæc poteſt eſſe ad mentem Ariſt. qui in hoc cap. pulchritudinem collocauit in ſpecie habitus.

Albertus Mag. tract. de prædicamento qualitatis, cap. 8. *figuram*

ait,*respectu solius quantitatis dici*:quia non videtur esse aliud, quā terminatio quantitatis: nam anguli, quibus constat figura triangularis, & quadrangularis, non videntur esse aliud,præter lineas qui sunt termini quantitatis: formam vero, per ordinem ad substantiam: nam sicut forma substantialis continet totam perfectionem speciei: ita qualitas huius speciei totam perfectionem eius manifestat: vnde res diuersarum specierum,propter diuersas formas substantiales,diuersas habent figuras.

Sententia D. Thom. probabilior est, quam iam ferè omnes 49
moderni Interpretes, sequuntur: eam verò his verbis explicat 7. lib. Phys.lect.7. *Considerandum est,quòd forma,& figura, in hoc ab inuicem differunt, quòd figura importat terminationem quantitatis: est enim figura,quæ termino,vel terminis comprehenditur:forma verò dicitur, quæ dat esse specificum artificiato: nam formæ artificiatorum sunt accidentia.* Quibus clarè docet, figuram esse nudam terminationem quantitatis:formam verò, dicere ordinem ad compositum artificiale. Et huius veritatis signum est:quòd,*figura reperitur in quantitatibus Mathematicis, abstrahentibus à materia sensibili*, vt docet Aristot. 5. Metaph. c. 14. vbi res Mathematicas immobiles, hoc est, abstrahentes à motu, *figuras* vocat. Et hæc non solùm reperitur in quantitatibus continuis, sed etiam in numeris: non quidem simplicibus, sed compositis: nam binarius non dicit aliquam figuram: senarius verò, qui ex duobus ternariis componitur,præter vnitates ipsa, quæ sunt quantitates, certam habet figuram,ex ipsamet compositione resultantem: vt docet expressè Aristo.5.Metaphysic. capit. 14.

Sed hoc debet notari, circa hanc expositionem: quòd dum fi- 50
gura appellatur terminus,vel terminatio quantitatis:duobus modis intelligi potest. Primo, de termino proprio, & intrinseco quantitatis: vt de punctis lineæ, & lineis superficierum & superficiebus corporis: in quo sensu non est verum; quia isti termini, essentiales sunt quantitati: figura verò accidens eius est, ad prædicamentum qualitatis pertinens. Secundo, de termino accidentali,& quasi extrinseco: qui intrinsecos terminos, & intrinsecam terminationem consequitur: & eiusmodi termini, vel terminatio, propriè loquendo, habent rationem figuræ. Et huius ratio est: quia tres anguli, ex quibus constituitur figura triangularis, præsupponunt tres lineas, suis punctis iam terminatas: & ex eis iam terminatis, atque completis in sua specie, figura triangula fit. Ex quibus intelligitur: potiùs dicendum esse, claritatis, ac proprietatis gratia, figuram resultare ex terminis, vel ex terminatione quantitatis, quàm esse terminum, aut terminationem quantitatis:nam terminus quantitatis aut terminatio eius, incōpletum quid est,cū sit indiuisibile,vel ab indiuisibilibus facta:ideo non

non habet aliam speciem vel prædicamentum, ab ipsis quantitatibus: figura verò, completum quid est, ex genere, & differentia compositum, & per se habet speciem, atque prædicamentum.

Circa secundùm verò, An forma, & figura distinguantur specie: quidam interpretes, diuersas species eas faciunt, ex eo distinctas, quòd figura abstrahit à materia sensibili: forma verò dicit ordinem ad materiam sensibilem, tribuens speciem artificialibus, & manifestam faciens speciem rerum naturalium: vt constat in forma statuæ, & exteriori hominis.

Tenendum tamen est: Formam & figuram non esse diuersas species qualitatis, sed vnam, & eandem: & solùm distingui accidentaliter. Probatur hac ratione: Eadem res prout magis, vel minùs abstracta à materia consideratur, non distinguitur specie: sed solùm accidentaliter: in quantum diuersum ordinem dicit ad materiam: vt homo Physicè consideratus, prout componitur ex materia, & forma, & habet in se principium motus, non distinguitur specie à se ipso, prout composito ex genere, & differentia, quo pacto non dicit ordinem ad materiam sensibilem: sed forma, & figura solùm ex eo distinguuntur, quòd figura abstrahit à materia sensibili, forma verò eandem respicit: ergo non distinguuntur specie, sed solùm accidentaliter. Probatur consequentia: quia accidentalis est ei ordo ad materiam sensibilem, vel abstractio ab ea: licèt enim ad diuersas scientias pertineat res, vt diuerso modo abstrahitur a materia, tamen pertinere ad eandē, vel diuersam scientiam, sic vel aliter esse abstrahibilē à materia, accidit ei quāuis scientiæ, essentialis sit talis modus abstrahendi à materia:

CAPVT IX.

De prædicamento Actionis, & Passionis.

Quatuor explicanda sunt, circa hæc duo prædicamenta actionis, & passionis. Primum est, *Quid nomine actionis, & passionis significetur.* Secundum: *Quid vtraque sit.* Tertium, *Quæ sint genera suprema vtriusque prædicamenti: & in quas species diuidantur,* (ex his enim ordinatio prædicamentalis fit.) Quartum, *Quot, & quæ sint proprietates actionis, & passionis.*

Circa primum, diuersæ sunt acceptiones, actionis, & passionis: non primò accipitur actio Grammaticali modo, pro significato cuiuslibet verbi actiui, siue propriè sit actio, siue per modum actionis significetur. Sed hac acceptione omissa, quia non est realis; sed nominalis: tribus modis accipitur actio realiter. Primò, *pro solo actu libero voluntatis:* & hoc modo sumitur ab Aristot. 2. lib. Magnorum moralium, cap. 2. Secundo modo, sumitur vniuersaliùs, *pro qualibet actione immanente:* sub qua cōprehenduntur non

solùm actiones intellectus,& voluntatis, sed etiam appetitus sensitiui & sensuum externorum & internorum : qua acceptione vtitur Aristot. 6. lib. Ethic. capit. 4. Postrema acceptio adhuc est vniuersalior,tamen propria,pro *quacunque actione cuiuslibet agentis*,libera vel necessaria, immanente , vel transeunte. Et hoc modo accepit actionem Aristot. cap. præsenti : quod euidenter probant exempla eius, tam in actionibus immanentibus , vt in dolore,& tristitia,quàm in transeuntibus,vt in calefactione,& infrigidatione,ab eo assignata. In hac etiam vniuersali acceptione,actio est supremum genus prædicamenti actionis : & passio supremum genus prædicamenti passionis:nam quæ de actione dicta sunt,eodem modo intelliguntur de passione : cùm passio non sit aliud, quàm actio ipsa,prout recepta in subiecto.

Quid Actio, & Passio sint.

Gilbertus Porretanus ; (qui ideo auctor sex principiorum vocatur ; quia libellum quendam de sex vltimis prædicamentis scripsit.) sic definit actionem: *Actio est , secundùm quam in id quod subiicitur,agere dicimur*. Hæc tamen definitio limitata est: quia solùm comprehendit actiones transeuntes : quia per has solùm dicimur agere circa aliud à nobis subiectũ : immanentes verò, non circa aliud versantur , sed in eodem agente manent : nec etiam comprehendit actiones , quæ non habent præsuppositum subiectum,nec ideo mutationes sunt (si tamē, aliquæ ex his reperiantur , quod adhuc est in opinione positum) alia igitur definitio vniuersalior assignanda omnino est , quæ omnes comprehendat : & ea talis esse poterit. Actio est, *qua media , vt via , effectus recipit esse,vel conseruationem eius ab agente*. Passio verò erit,*à qua aliquid dicitur pati,per impressionem effectus ab agente*. Et licèt modus quo distinguuntur actio , & passio , non pertineat ad præsentem considerationem,sed ad Physicam , de quo agit Aristo. 3. lib. Physic. tamen ex mente eius , atque communi sententia scholæ, non distinguuntur realiter , sed ratione ratiocinata : hoc est, per intellectum, supposito fundamento in re : nam in eadem entitate ab agente procedente , considerat intellectus rationem egressionis ab eo , & receptionis in passo : & hoc est distinguere rationes formales earum:quæ constituunt diuersa prædicamenta : nam, vt superiùs probauimus,non requiritur distinctio realis , aut ex natura rei inter prædicamenta,sed rationis ratiocinatæ sufficit.

Quot,& quæ genera, & species,habeant actio, & passio.

Prima diuisione , diuiditur actio , in eam : Quæ versatur *circa subiectum præsuppositum* : & hæc dicitur eductio formæ de

pote n

potentia materiæ, aut vnitio eius cum materia: dicitur etiam generatio: Et in aliam: Quæ non versatur *circa præsuppositum subiectum*: sed per eam producitur res ex nihilo: & talis est creatio: si tamen vera actio est, & non sola relatio dependentiæ creaturæ à Deo: quod adhuc est in opinione positum.

Secunda diuisione, diuiditur in actionem *Substantialem*, & *Accidentalem*: illa est, per quam producitur aut conseruatur substantia, hæc verò per quam producitur accidens: & sub vtraque comprehenduntur plures species.

Tertia diuisio actionis est, in *Immanentem*, & *Transeuntem*. Actio immanens est: quæ non versatur circa aliquod subiectum, extra agentem causam, nec effectum aliquem extra illam producit, sed, ipsa cum suo termino producto, manet in eodem agente: vt visio, auditio, & actio vitalis intellectus, per quam producitur verbum mentis ad intelligendum. Actio verò transiens est, quæ non manet in agente, sed circa subiectum extra illud versatur: aut effectum omnino extra illud producit: vt generatio hominis, & calefactio aquæ.

Quartò diuiditur in actionem *Successiuam*, & *Instantaneam*: Successiua est calefactio, & nutritio: Instantanea, est generatio hominis. Et quodlibet horum membrorum, habet suas species, vsque ad infimas: atque ex his omnibus generibus, & speciebus, sub genere supremo, constituitur ordinatio prædicamentalis actionis. Et eodem modo constituendum est prædicamentum passionis: quia eisdem diuisionibus diuiditur passio.

Quot, & quæ sint proprietates actionis, & passionis.

5 Quatuor solent enumerari proprietates actionis, & passionis: ex quibus duas assignauit Aristo. in litera. Prima est, *Habere contrarium*. Secunda, *Suscipere, magis, & minus*: sed neutra conuenit omni actioni, & passioni, sed his tantùm, quæ versantur circa terminos habentes contrarium: quales sunt actio calefactionis, & infrigidationis, ac similes: nec etiam conueniunt proprietates istæ præterea his actionibus ratione sui, sed solùm ratione terminorum: inter quos reperitur contrarietas.

Duas alias posuit Gilbertus. Primam, & in ordine tertiam, quòd proprium sit actioni, & passioni, *semper esse cum motu, aut mutatione*, sed etiam de hac non est certum, quod omni actioni conueniat: quia multi ponunt actiones sine subiectis præsuppositis: de quibus ideo certum est, non esse motus, vel mutationes.

Secunda proprietas, & vltima in ordine est, *Quòd actio inferat passionem, simúlque cum ea fit*: de qua certum est: quòd conueniat actioni quarto modo: quia cùm actio & passio sint eadem entitas, & præterea necesse sit actionem, cùm sit accidens, in aliquo reci-

pi:& vt recepta,sit passio,necesse est inferre passionem, & semper esse cum ea.

CAPVT X.

De cæteris prædicamentis.

Prædicamentum Quando.

TRia explicari debent, vt intelligatur natura huius prædicamenti. Primum, quid sit *Quando*, vel in quo consistat ratio formalis eius. Secundum, *Quot, & quas habeat species*, ex quibus fiat ordinatio prædicamentalis eius. Tertium, *Quot, & quæ sint eius proprietates.* 1

Explicatur in quo consistat ratio formalis prædicamenti Quando.

ARistoteles non definiuit, *Quando*, nec docuit, in quonam formalis ratio eius consistat: sed definiuit Gilber. quamuis obscura admodum definitione, dicens. Quando est id *quod ex adiacentia temporis relinquitur*: per adiacentiam verò videtur significare, esse aliquam denominationem, prouenientem rebus ex tempore, aut ex eo, quod in tempore sint.

Hæc autem definitio Gilberti, diuersis modis explicatur & D. Thom. duas posuit explicationes eius, opusc. 48. tract. de sex vltimis prædicamentis, cap. 1. & 2. ex diuersis auctotibus collectas. Prima asserit, *tempus duobus modis considerari*. Primo, vt est mensura successiua, & continua. Secundo, vt explicatur ad mensurandam substantiam, & motum, vel operationem eius: ex qua applicatione procedit vt denominentur mensurata à tempore, denominatione quadam extrinseca: & dicantur esse, fuisse, aut futura esse & actio dicatur hesterna, vel hodierna. Hęc igitur denominatio extrinseca, est illud, quod ex adiacentia temporis relinquitur: hoc est, ex eo, quòd tempus circumstat substantiam, & eius operationes: circumstare verò non est aliud, quàm intrinseca ratione ad eas pertinere, & non per inhæsionem.

Secunda, non est multum diuersa. asserit enim, *id quod ex tempore relinquitur esse, quòd substantia, & operationes eius, tempori subdita, dicantur*: in quantum non totum suum esse habent simul, sed quasi augmentum, vel extensionem, aut intensionem à tempore accipiunt: & in eo dicuntur crescere, consenescere, ac tandē ab eo consumi: & hoc est prędicamentum, Quando, nempe tēpori subdi. 2

Duæ istæ explicationes, in eo conueniunt. quòd vtraque ponit prædicamentū Quando, in sola denominatione extrinseca à tempore consistere: & ideo falsa est: quod sic probo: Prædicamentalis ordinatio, si vera est ex veris generibus, & speciebus, licèt imperfectis, ac diminutis fieri debet, sed ex sola denominatione extrinseca,

feca,nec genus,nec ſpecies ſumi poſſunt: ergo ex ea ſola non poteſt conſtare prædicamentum.Probatur minor,quia genus & ſpecies dicunt aliquam naturam,& entitatem realem:ſed denominatio extrinſeca, nec eſt aliqua natura nec aliqua entitas realis in rebus,quibus prædicamentum hoc conuenire poteſt, vt patet:ergo non poteſt ex ea ſola prædicamentum conſtitui.

3 Secundò:Si aliquid intrinſecum ponunt, non poteſt eſſe abſolutum:quia nulla entitas abſoluta reſultat in rebus,aut in tempore ipſo,ex adiacentia eius, ſed ad ſummum relatio aliqua: quæ ſi realis ſit,pertinebit ad prædicamentum.Ad aliquid ſi rationis, ad nullum: ergo non poteſt ex tali adiacentia temporis, conſtitui reale prædicamentum:aut certè,non diſtinctum à prædicamento, Ad aliquid.

Propterea moderni quidam aſſerunt, tria eſſe conſideranda in hoc prædicamento,ſicut in cæteris:nempe, *Formam denominantem ſubiectum*:& hanc dicunt eſſe *Durationem*: & *ſubiectum denominatum ab ea*:& hoc eſſe *Motum*,aut rem aliam durantem,& effectum formalem. *Effectum verò formalem*,non eſſe alium, quàm durare in eſſe:ideo concretum eſſe, *Durans*, vt ſic. Sed qui hanc opinionem tenent,diuiſi ſunt: nam quidam ab hoc prædicamento excludunt, non ſolùm æternitatem, quæ duratio infinita eſt, ſed etiam tempus: quia cùm pertineat ad prædicamentum quantitatis,non poteſt in iſto collocari;vnde abſtractum huius prædicamenti,aſſerunt eſſe,durationem creatam indiuiſibilem ſub qua, collocatur, æuum Angelorum, & duratio ſubſtantiæ corporeæ, tanquam genera ſubalterna:quarum quælibet durationum,aiunt, diuiditur in diuerſas durationes eiuſdem generis,ſed diuerſæ ſpeciei,ſecundùm diuerſitatem ſpecificam Angelorum,& ſubſtantiarum corporearum.

4 Hæc tamen ſententia primò eſt contra Ariſt. in hoc lib. prædicamentorum,cap.4 vbi cùm enumeraſſet prædicamenta,& perueniſſet ad hoc,ita ait,*Quando autem, vt heri, ſuperiori anno*, &c. Quæ verba tempus expreſsè ſignificant;vt patet.

Deinde eſt contra rationem: Quia vel æuum, & duratio alia ſubſtantiæ corporeæ, pertinent ad hoc prædicamentum:quia durationes creatæ ſunt:vel,quia indiuiſibiles: non propter ſecundū: quia ratio diuiſibilis,vel indiuiſibilis impertinens eſt ad hoc prædicamentum,cùm id non ſit quantitas, ſed quando: ergo pertinent: quia ſunt durationes creatæ, ſed tempus eſt vera duratio creata:ergo non poteſt excludi ab hoc prædicamento.

Noſtra igitur ſententia eſt:quòd Quando in abſtracto ſignificat durationem creatam in communi, vt comprehendit æuum, durationem indiuiſibilem ſubſtantiæ corporeæ, & durationem ſucceſſiuam motus, quæ eſt tempus, in concreto verò rem

durantem, duratione creata: ita tenent plures moderni.

Et probatur, à sufficienti diuisione: quia *Quando*, dicit aliquo modo durationem; vt manifestum est, non tamen durationem comprehendit infinitam Dei: quia hæc non pertinet ad prædicamentum: ergo dicit durationem creatam comprehendentem successiuam, & momentaneam, siue sit Angelica, vel alia quæcunque creata. Probatur consequentia: quia successiua, non potest excludi, vt probatum est: nec etiam momentanea, vel indiuisibilis: quia talis duratio, cùm sit accidens creatum, & completum, per se debet pertinere ad aliquod prædicamentum: sed ad nullum præter hoc, pertinere potest: ergo in eo erit per se collocanda: & ita supremum genus erit duratio creata, prout vtramque comprehendit: vel res durans, vt comprehendit ea, quæ durant, vtraque duratione. Probatur minor, quia certum est, durationem indiuisibilem non pertinere ad prædicamentum quantitatis: cuius propria ratio est extensio, & diuisibilitas propria passio: quòd verò non pertineat ad alia prædicamenta, ostendunt rationes eorum diuersissimæ à duratione. 5

Arg. verò alterius opinionis, quo probatur, tempus esse excludendum ab hoc prædicamento, quia pertinet per se ad prædicamentum quantitatis: nihil probat aduersus eos, qui asserunt tempus esse quantum per accidens: & ideo non pertinere ad prædicamentum quantitatis: apud quos pertinere poterit hoc prædicamentum. Sed habet apud nos difficultatem maximam, qui tenemus, *Esse quantum per se, & speciem quantitatis.* Hac tamen distinctione soluitur. Duo possunt considerari in tempore: nempe, *quòd successiua duratio sit:* & *quòd continua:* quo pacto abstrahit ab extensione, seu diuisibilitate per se, & per accidens. Probatur, nam euidens est apud omnes, tempus esse durationem successiuam: & tamen non est euidens, quòd sit per se extensa: sed satis probabile, quòd sit extensa per accidens: ergo ratio successiuæ durationis, abstrahit ab extensione per se, & per accidens. Nos igitur, qui tenemus, tempus esse extensum per se, possumus ipsum hac ratione collocare in prædicamento, *Quantitatis*: sed in ratione successiuæ durationis in prædicamento, *Quando*: & hac distinctione solutum est argumentum. 6

Quot, & quæ habeat genera, & species hoc prædicamentum.

Supremum genus huius prædicamenti, quod est *Duratio creata*, vel *Durans creatum*, diuiditur, in durationem *Permanentē*, & *Successiuam*: tanquam in duas species subalternas: & rursus, *Duratio permanens, in Æuum*, quod est duratio Angelorum, & in Durationem *substātiæ corporeæ: Duratio verò successiua:* in durationem *primam motus cœlestis*, quæ per antonomasiā vocatur tēpus; & in 7

&in durationem *motus inferioris*:& adhuc quælibet ſpecies ſubalterna durationis permanentis,habet alias ſpecies infimas, ſecundùm diſtinctionem ſpecificam,Angelorum,& ſubſtantiarum corporearum:& ex his generibus,& ſpeciebus,fit ordinatio prædicamenti Quando.

Quot,& quas proprietates habeat hoc prædicamentum.

8 TRes proprietates tribuit Gilbert. huic prædicamento: ſed omnes videntur aliis etiam eſſe communes. Prima eſt, *Non habere contrarium*:Secunda,*Non ſuſcipere magis:& minus*: de quibus manifeſtum eſt aliis conuenire. Tertiam dicit eſſe, *quòd duratio creata ſolùm conuenit his,quæ incipiunt eſſe, vel apta nata ſunt incipere eſſe*:de qua etiam probatur:quòd conueniat aliis:quia alia etiam ſunt accidentia, quæ ſolùm conueniunt his, quæ incipere apta nata ſunt:vt mutatio, & motus,aliaque huiuſmodi. Nullam igitur habet proprietatem prædicamentum hoc,nobis notam:ſed aliquam abſque dubio habebit, quam ignoramus:nam cùm debiliſſimæ ſit naturæ,mirum non eſt,ſi intimas eius proprietates non cognoſcamus.

Prædicamentum Vbi.

1 CIrca prædicamentum *Vbi*, quatuor etiam explicanda ſunt. Primum,*Quid per nomen*,Vbi,*ſignificetur*. Secundum, *In quo conſiſtat ratio formalis eius*.Tertium,*Quot,& quæ genera, & ſpecies habeat*,ex quibus ordinatio eius prædicamentalis fiat. Quartum, *Quot,& quæ ſint proprietates eius.*

Circa primum; Nomen Vbi,vno tantùm modo accipitur,pro reali præſentia: per quam aliquid dicitur præſens eſſe loco, aut ſpatio loci:nam & ſi corpus ſit in vacuo,habebit præſentiam realem: cùm ſit certum, & ab omnibus conceſſum, poſſe moueri in vacuo:in quo,ſicut verum, & realem motum haberet, ita verum terminum motus acquireret: eſt autem *Vbi*, terminus proprius motus localis:quare verum haberet *Vbi*,veramque ac realem præſentiam.

Quid ſit Vbi,aut in quo conſiſtat ratio formalis eius.

VBi,ſic definitur à Gilberto:*Vbi,eſt circumſcriptio corporis,à circumſcriptione loci proueniens*:quibus verbis duplicem circumſcriptionem inſinuat. Prima eſt,*Circumſcriptio loci à locato*:& hæc poteſt vocari actiua. Secunda verò paſſiua eſt, *Quia locatum dicitur à loco circumſcribi*:& hanc dicit eſſe de ratione, Vbi; nam alia ad locum potiùs pertinet,& ad prædicamentum quantitatis reduci poteſt, in quo ponitur locus: ſed in circumſcriptione paſſiua, præſentiam localem virtualiter includit Gilbertus: quia non po-

test corpus circunscribi loco,nisi sit ei præsens. Nihilominus definitio hæc limitata est , & non omnino completa : quia solùm comprehendit,Vbi,pro locali præsentia,cùm tamen corpus habere possit verum,Vbi,sine illa.

Sic ergo definiendum est, Vbi , definitione adæquata , & comprehendente,Vbi,quodcunque:*Vbi est realis præsentia , quam habet corpus in loco,aut in spatio loci.*

Ex qua definitione intelligimus , quatuor habere conditiones Vbi. Prima est:*Esse aliquid reale*:quia non potest esse aliquid præsens alteri , nisi per aliquid reale : & cùm Vbi sit terminus realis motus , necesse est aliquid etiam reale esse : alioqui per realem motum,nihil reale acquireretur,à quo tanquam à termino haberet speciem realem.

Habet secundò ; *Quòd sit aliquid inhærens subiecto realiter*.quia cùm per motum tendat mobile ad acquirendum sibi aliquẽ terminum:& motus sit realis:nõ solùm realem terminum debet acquirere,sed in se manentem. Probatur consequentia : quia motus & terminus in eodem subiecto recipi debent ; vt manifesta inductione probari potest,in omnibus motibus.Habet tertiò Vbi quòd sit *entitas realis,distincta ex natura rei à subiecto,in quo est.*

Probatur hoc,ex noua acquisitione , & separatione à subiecto: nam illud,quod separatur ab alio realiter,necesse est distingui ab eo, absque operatione intellectus:cùm ante illam separetur.: sed hoc Vbi,definit esse in corpore , & acquiritur aliud nouum : ergo vtrumque separatur à corpore , ante operationem intellectus : & ideo ante illam distinguitur,& ex natura rei.

Quartum quod habet,Vbi,est,*non esse puram relationem,sed aliquid absolutum includens , & etiam respectum secundùm dici ad locum,quo circumscribitur corpus , vel ad spatium loci.* Probatur hac ratione:quia sola relatio non potest per se terminare motum , vt docet expresè Arist.5.lib.Phys. sed , Vbi terminat per se motum localem,vt ibidem asserit:ergo non dicit solam relationem , sed modum quendam realem absolutum,quem per respectum ad extrinsecum explicamus.Hic autem modus absolutus, nõ est aliud, quàm accommodatio rei præsentis ad locum , vel ad spatium loci:ita vt si corpus sit,sic se accommodet illi ; vt totum corpus respondeat toti loco,aut spatio , & singulæ partes singulis etiã partibus loci:si verò si res indiuisibilis,tota correspondeat toti loco, aut spatio : & tota etiam singulis partibus : quòd verò simul cum hoc modo absoluto , includat respectum realem ad extrinsecum locum,vel spatium,certum esse debet : quia talis accommodatio, intrinsecam dicit correspondentiam : ergo intrinsecum etiam respectum.

Quot,

Quot, & quæ habeat genera, & species, Vbi.

4 VBi poteſt diuidi. in *Circumſcriptiuum*, & *Definitiuum*. *Circumſcriptiuum* eſt, quod habet corpus quantum, quod ita eſt præſens ſpatio; vt toti ſpatio correſpondeat totum corpus, & partibus correſpondeant partes: & id ſuo modo poteſt habere res ſpiritualis, ſic ſe accommodans loco; vt ſingulis partibus loci correſpondeat tota, & tota etiam toti loco. Vbi *Definitiuum*, poteſt vocari ſimplex præſentia, per quam res poteſt dici præſens alicui, ſine commenſuratione, vel accommodatione ad illud: & hoc modo erunt fortaſſe præſentes Angeli in Cælo empyreo, in quo non ſunt tanquam in loco, ſecundùm ſententiam D. Thom. magis communem in ſchola: licèt adhuc ſit hoc poſitum in opinione, *An Angeli moueantur per motum realem, eis inhærentem*: & ex conſequenti, *An verum Vbi acquirant*: aut ſolùm per extrinſecam denominationem à corpore: quod mouent.

Secunda diuiſione diuiditur Vbi, ab Ariſtot. 7. & 8. lib. Phyſ. in Vbi, *Surſum*, & *Deorſum*, tanquam in diuerſas ſpecies, per quas, tanquam per proprios terminos diſtinguuntur ſpecie motus localis, ſurſum, & deorſum: quãuis moderni plures, hanc diſtinctionẽ ſpecificã, Vbi, & motuũ localium non admittãt: ſed nos Ari. ſequẽtes, probamus admittendã eſſe, 5. Phy. in noſtris Cõmentariis.

Quot, & quas proprietates habeat.

5 DVas proprietates ei concedit Gilbertus, videlicet, *Non habere contrarium*: & *Non ſuſcipere magis, & minus*: quas patet non ei ſoli conuenire, ſed multis aliis. Et prima proprietas, (ſi vera eſt de propriiſſima contrarietate, quæ in ſolis qualitatibus, ſe expellentibus ab eodem ſubiecto, intelligi debet: nam aliam ei concedit Ariſtot. non ita propriam, locis citatis. Alij etiam tribuunt, Vbi, duas alias proprietates: nempe, *Eſſe immobile*, cùm cõſtet moueri non poſſe cum corpore, in quo eſt, ſed moto corpore, ſtatim deſinere eſſe in eo: & ideo aliam eius proprietatem dicunt eſſe, *Quòd corrumpi poßit*: vtraque tamen proprietas, communis eſt ei cum aliis: nam immobilitatem, loco etiam concedit Ariſtot. 4. lib. Phyſ. & multæ ſunt aliæ res corruptibiles Ego verò quintam proprietatem ei concederem, quæ nulli poteſt conuenire, ſed quarto modo ei conuenit: quia cum eo conuertitur: & hæc eſt, *Acquiſibile, aut producibile eſſe per ſe, per motum localem.*

Prædicamentum Situs.

6 QVatuor alia de Situ declaranda ſunt. Primum: Quid per *Situm conſtituentem hoc prædicamentum intelligatur*. Secundum in quo cõſiſtat ratio formalis eius. Tertiũ, *In quot, & quæ genera, &*

ſpecies

species diuidatur. Quarum, *Quot, & quæ proprietates ei attribuãtur.*

Circa primum, variis modis accipitur Situs. Primo; pro *loco, aut vbi; in quo res sita est*: sed hæc nimis est impropria: ideo accipitur secundò pro *quadam relatione ordinis, quam res habet in loco:* per quam dicitur esse sursum, aut deorsum; priorem aut posteriorem habere locum: sed hoc non ad Situm, sed ad Vbi pertinet: & ideo nimis est impropria respectu situs. Quare secũdùm has duas acceptiones, non potest constituere speciale, aut distinctum prædicamentum ab aliis.

Tertia igitur acceptio, & propria, colligitur ex Arist. 5. lib. Metaph. cap. 19. vbi ait, *Dispositio dicitur ordo partes habentis, secundùm locum.* Quæ verba intelligunt omnes Interpretes, de prædicamento Situs, quod sub nomine dispositionis explicare voluit.

In quo consistat formalis ratio huius prædicamenti.

DEfinitio *Situs*; secundùm hanc vltimam acceptionem, ex Arist. colligenda est: erit autem talis: *Situs est, dispositio partium in loco; secundùm quam aliquis sedere, stare, aut iacere dicitur.*

Sed distinguere situm à prædicamento vbi, difficile est: quia esse aliquid extensum, & esse tali modo extensum, ad idem prædicamentum pertinet: ergo esse aliquid in loco; & esse tali modo in loco, pertinebit ad idem prædicamentum: sed situs non est aliud, quàm tali modo esse in loco, hoc est cum tali dispositione partiũ: ergo non efficiet distinctum prædicamentum, à prædicamento Vbi; quod est esse in loco. Probatur minor. nam stare, aut sedere, non est aliud; quàm tali modo esse in loco: ideo tenuit Fonseca 5. Met. c. 7. q. 2. sect. 4. quòd licèt vulgò dicatur sitũ, & vbi; diuersa efficere prædicamenta, tamen secundùm veritatem Philosophicam, non distinguitur situs, à prædicamento vbi.

Hæc tamen sententia expressè in primis contraria est Arist. & 3
toti Peripateticæ scholæ, decem prædicamenta recipienti: & inter ea, situm: si enim non distinguatur à prædicamento vbi, non erunt nisi nouem: est etiam contra rationem: quia situs, distinctam saltem rationem formalem habet à prædicamento vbi: vt statim ostendemus.

Sed in quo consistat hæc ratio, non est certum apud omnes. Itaque secunda opinio, *tenet in sola denominatione extrinseca à loco, consistere.* Quæ etiam falsa probatur. Primò: Quia sola denominatio extrinseca, non sufficit prædicamentum constituere, vt probauimus. Secundò: Quia qui sedet, vel stat in loco; eodem modo stabit, & sedebit, si locus in quo est, corrumpatur, & in vacuo remaneat: ergo eodem modo habebit situm; sicut est certum habere vbi: sed tunc non denominaretur extrinsecè à loco; cùm non sit in loco: ergo nihil erit prædicamentum situs.

Propte

Propterea tertia opinio asserit; *non esse solam denominationem extrinsecam, sed relationem corporis, & partium eius ad locum*, vel spatium loci. Sed nec potest hæc opinio defendi. Quia si solam relationem dicit: vel est relatio secundùm esse, & ita non distinguerentur situs à prædicamento ad aliquid: vel est relatio secundùm dici, & hoc non; quia relatio secundùm dici, est de essentia absoluti; vt probauimus in prædicamento ad aliquid, ergo non potest per solam relationem secundùm dici, constitui prædicamentum situs: sed aliquid absolutum habere debet in quo respectus secundùm dici includatur.

4 Ideo vltima opinio, quam sequuntur omnes ferè Interpretes Arist. cap. præsenti, & 5. Metaph. cap. 19. asserit; *Situm dicere quid absolutum*: nempe specialem modum se habendi totius corporis, & partium eius in loco, aut spatio loci; in quo modo absoluto, includitur respectus secundum dici, ad locum, & partes eius: vnde ex absoluto, & respectiuo, constat ratio adæquata huius prædicamenti, sicut & prædicamentum vbi. Quam rationem explicuit Arist. vbi suprà, nomine dispositionis partium in loco: sed situs à prædicamento vbi, non distinguitur realiter, sed solùm ratione ratiocinata, sicut actio à passione. Præsupponit enim vbi tanquam aliquid prius secundùm rationem; & addit supra illud, specialem illum modum dispositionis partium in loco: nam priùs intelligimus corpus esse præsens loco, aut spatio loci, quam intelligamus talem habere dispositionem partium in eo: sed hæc dispositio partium, non est alia entitas realis, ab entitate, vbi, sed alia ratio formalis: quam certum est, non dicere, vbi, sed solùm præsentiam in loco, aut spatio loci; & nihil aliud; præsentia autem in loco, sine tali dispositione, & ideo sine ratione situs intelligitur: & hoc est, in eadem entitate reali, distinguere intellectu, duplicem rationem prædicamentalem: sicut distinguimus in eadem entitate realis motus; prædicamentum actionis, & passionis.

5 Ad arg. primæ opinionis, distinguenda est maior: quia esse & esse tali modo, dupliciter contingit. Primò, ita, vt talis modus essendi, comprehendatur sub eodem esse: & tunc verum est, ad idem prædicamentum pertinere. Alio modo, ita; vt extra rationem eius sit: & tunc non ad idem, sed ad aliud pertinebit: quod patet in eodem exemplo quantitatis: nam esse extensum, constituit prædicamentum quantitatis: sed corpus tali modo esse extensum, vt sit alteri æqualiter extensum, non comprehenditur sub extensione: & ideo non iam ad prædicamentum quantitatis, sed ad prædicamentum ad aliquid pertinet: & ita se habet situs, in ordine ad vbi: quod simpliciter dicit esse in loco, non comprehendens per se, nec per suas species; speciales modos, aut dispositiones, se habendi in loco: & ideo situs specialem modum se habendi in loco dicit; non

compre

comprehensum in ratione formali vbi:quare aliud prædicamentum constituere potest.

Quot, & quæ sint genera, & species Situs.

GEnera, & species huius prædicamenti, ita colligunt Albertus 6
Magnus, lib.de sex principiis tractatu de positione, cap. 1. & D.Thom. opusc,48.cap.2.vt supremum genus; quod est dispositio partium in loco, aut in spatio loci, diuidatur in id, quod est, *Rectè esse positum*, aut *Reflexè*: tanquam in duo genera subalterna: deposita: sub quibus continentur, Sedere, Stare, Iacere, Cubare, & eiusmodi alia, tanquam species; in quas diuiduntur eadem genera: & ex omnibus fit ordinatio prædicamentalis.

Quot, & quæ sint proprietates huius prædicamenti.

DVas proprietates ei attribuunt Alb Mag.& D.Thom. vbi su- 7
prà: videlicet, *Contrario carere*; & *Suscipere magis & minus*: quæ etiam conueniunt pluribus aliis: quibus tertiam addit Gilbertus, nempe, *Assistere proximè substantiæ*: quæ etiam conuenit prædicamento, vbi; & immediatiùs; cùm sit prius secundùm rationem; vt probauimus: sed cùm sint idem realiter; vtrique conuenit immediatè,realiter loquendo: sed non est sic intelligendum quòd situs assistat substantiæ vt extrinsecè prorsus se habeat ad illum: nam verè ei inhæret,tanquam modus eius:sed assistere dicitur;quia ab extrinseco dependet.

Prædicamentum, Habere.

EAdem quæ de cæteris prædicamentis explicata sunt: de *habe-* 1
re,vel *habitu*, qui est vltimum prædicamentum,sunt declaranda. Primum, *Quid per habere sit intelligendum*: Secundum, *Quid sit habere, aut in quo consistat ratio formalis eius*. Tertium, *Quot genera,& species habeat*. Quartum, *Quot etiam, & quæ sint proprietates eius*.

Circa primum, multis modis accipitur *habere*; vt docet Arist.5, 2
lib.Metaph.cap.10 text.25.sed tres sunt præcipuæ acceptiones eius. Prima vniuersalis: ita vt *inter habentem, & rem habitam, solùm sit distinctio rationis*: vt homo dicitur habere substantiam & cætera prædicata essentialia. Secunda acceptio est minùs vniuersalis: ita vt *respectus realis, & ex consequenti realis distinctio sit, inter habentem, & rem habitam*. In qua significatione, idem est habere aliquid, quod illud respicere: vt pater dicitur habere filium. Sed vtraque hæc acceptio in propria est; & secundùm quam habere non constituit speciale prædicamentum: quare Tertiò accipitur, pro eo; quod est *habere aliquid; non quomodocunque, sed ita: vt habens, sit speciali ratione accommodatum, vel commensuratum rei habitæ*;

habita; cum respectu reali ad illam : non tanquam ad terminum: sed tanquam ad aliquid cui habens speciali modo adaptatur. Et secundùm diuersum modum huius adaptationis, vel accommodationis ad illam, diuerso modo dicetur eam habere, & diuersum prædicamentum constituere. Habere locum, vel spatium, est prædicamentum vbi: habere durationem, prædicamentum, quando: habere positionem partium in loco, prædicamentum, situs: habere vestes, aut arma, prædicamentum, *Habere*: quia specialis est accommodatio corporis ad vestes, & arma: vnde generale nomen habere, specialiter ei attribuitur.

Et secundùm hanc acceptionem, definitur à Gilberto hac definitione: *Habitus est corporum; & eorum, quæ circa corpus versantur, adiacentia.* Quasi dicatur; vestes circundare, aut operire corpus, per specialem accommodationem eiusdem corporis ad eas; tanquam ad aliquid extrinsecum ei non inhærens: itaque ratio formalis huius prædicamenti, consistit in modo speciali; *quo corpus sese accommodat vestibus, aut armis*: qui modus diuersus est ab aliis: quibus se accommodat loco, aut durationi: & ideo speciale constituit prædicamentum: quod *in Concreto*, dicitur *Habere, aut Habitus*: *Abstractum verò*, nomen non habet, sed abstractum eius vocatur, ratio habitus, vel ratio habendi.

Quot, & quæ sint genera, & species Habere.

3 HAbere diuiditur, tanquam supremum genus, in diuersos modos habendi; distinctos per diuersas res habitas, quibus diuersis modis se accommodat corpus: vt, *Habere vestes*: aliud genus est ac, *Habere arma*: & quodlibet horum, diuiditur in alias species, quales sunt, *Tunicatum esse*, *Loricatum esse*; & aliæ similes: & ex his generibus, & speciebus, vsque ad indiuidua; quæ sunt, Petrum aut Ioannem, esse calceatum, tunicatum, aut loricatum, constituitur ordinatio prædicamentalis.

Quot, & quæ sint proprietates huius prædicamenti.

PRima proprietas, *Habere*, est: *Quod magis & minus suscipiat*, nam eques, armatior est pedite: & magis calceatus dicitur qui caligis simul, & calceamentis ornatus est; quàm qui solis calceamentis. Secunda proprietas est: *Non habere contrarium.* Nam esse calceatum, & loricatum, non sunt opposita. Sed vtraque hæc proprietas, communis est aliis rebus: circa quas notat bene D. Thom. opusc. 48. tractat. de sex vltimis prædicamentis, cap. 3. non esse inter se repugnantes: quia licèt suscipere magis & minus, propriè sumptum, procedat ex maiori vel minori admixtione contrarij: & ideo nihil possit ea suscipere, nisi contrarium habeat: tamen magis & minus, non attribuuntur huic prædicamẽtò propriè

sumpta

sumpta; sed impropriè:hoc est, secundùm quandam extensionem quia pluribus vestibus, aut armis, paucioribusve ornatur corpus:ideo bene hoc modo sumpta, magis,& minus, conuenire possunt huic prædicamento:licèt non habeat contrarium.

Vltima proprietas eius est; *Quod adiacentiam inter plura necessariò dicat*; ita,vt vnum sit actu in alio:nisi enim vestes, aut arma sint in homine; non dicetur vestitus, vel armatus,nec habere illa, secundùm specialem significationem huius prædicamenti (quamuis alio titulo possessionis possit ea habere,) quod in aliis non est necessarium:nam corpus potest habere vbi,& situm;etiam si actu non circumscribatur loco: ideo hæc proprietas, videtur conuenire quarto modo,huic prædicamento.

QVÆSTIO VNICA.

An habere sit aliquid intrinsecùm, & inhærens, vel in sola denominatione extrinseca consistat.

Circa hanc quæst. reiicienda in primis est opinio quorūdam modernorum,qui nihil intrinsecum inuenientes in eo quod est habere, dixerunt non esse speciale prædicamentum. Sed hoc est contra communem consensum totius scholæ, quæ cum Arist. tenet *decem esse prædicamenta*: & *Habere,esse vnum ex eis*: quod si excludatur, nouem erunt tantùm. Et etiam contra rationem qua probabitur specialem rationem & prædicamentalem habere, licèt imperfectam,ac diminutam. 4

Hac ergo refutata sententia: est alia modernorum, qui in sola denominatione extrinseca, à vestibus, aut armis, consistere aiunt hoc prædicamentum, præter quam, nihil intrinsecum, vel inhærens dicit. Probant primò: Quia habere non est aliud,quàm esse vestitum, vel armatum:ergo forma, à qua denominatur corpus, sunt vestes, vel arma: sed hæc non inhærent ei, sed extrinsecè adiacent, illud circundantes: ergo non dicit aliquid intrinsecum, vel inhærens, sed extrinsecam solùm denominationem ab eis. 5

Secundò: Ex eo, quòd homo habeat vestes, vel arma, nullus modus realis, & intrinsecus potest ei aduenire, præter relationem propinquitatis, vel contactus ab illa: sed constat hunc respectum generalem esse, & ideo non pertinere ad hoc prædicamentum: ergo nihil speciale intrinsecum dicit, sed solam denominationem extrinsecam à vestibus, vel armis: cuius signum est, quòd etiam si vestitus, vel armatus homo, vestibus, aut armis spolietur,nihil reale intrinsecum, aut sibi inhærens amittit:ergo neque aliquid sibi inhærens acquirit, dum induitur vestibus, aut armis, sed solùm acquirit, & amittit extrinsecam denominationem ab eis:quare in hac sola consistit ratio formalis huius prædi-

camenti.

camenti. Hæc tamen opinio falsa probabitur quæst. sequenti, vbi ostendam, solam denominationem extrinsecam non posse efficere prædicamentum speciale.

6 Nostra igitur sententia opposita est, nempe, habere; præter denominationem extrinsecam à vestibus, aut armis, modum aliquam formaliter inhærentem corpori continere & hunc modum esse entitatem realem absolutam, includere tamen respectum secundùm dici ad vestes, vel arma: ita vt ratio formalis huius prædicamenti, absoluto simul cum respectu constet.

Sed quisnam sit modus iste inhærens corpori, ex doctrina Arist. colligi debet: qui lib. 5. Meta. cap. 10. sic loquitur de hoc prædicamento: *Habitus autem dicitur, tanquam quidam habentis, & habiti actus, sicut actio quadam, aut motus: nam cùm hoc quidem efficit, illud verò fit, media est effectio: ita, & habentis vestem, & vestis habita, est medius habitus: hunc itaque habitum, quod non contingit habere manifestum est: ad infinita enim progrederetur, si habiti esset habitum habere.* Quibus verbis duo expressè docet. Primum, quòd inter vestem, & hominem vestitum, aliquid est medium; sicùt inter agens, & effectum, media est actio: & hoc medium, inter vestem, & hominem, vocat actum habendi, seu habitionem, (vt sic loqui liceat ad hæc explicanda.) Docet secundò, quòd hic actus medius, non habetur medio alio habitu, ne in infinitū procedatur: quia non est quod habetur: sed ratio habendi: vnde seipsa, & non per aliud medium conuenit homini vestito, aut armato.

Et ex vtroque colligo hoc argum. ad probandam nostram sententiam. Si inter corpus & vestem est aliquid medium, haberi dicuntur vestes, medium hoc ex parte corporis se tenet: ergo aliquid reale in eo est: & accidentale quidem, cùm adesse, & abesse possit, dum homo induitur, & spoliatur vestibus; quare necesse est formaliter inhærere eidem homini. Præterea: Si medium hoc non habetur per aliud medium, sed se ipso, quia est ratio habendi: sequitur non esse extrinsecum homini, sicut vestes: nam si extrinsecum esset, per aliud medium haberetur, sicut habentur vestes: ergo est aliquid intrinsecum ei inhærens.

7 Sed quid sit hoc medium intrinsecum, in quo consistit formalis ratio huius prædicamenti, ex doctrina eiusdem Aristo. 3. lib. de partibus animalium, cap. 1. colligendum est; vbi asserit, naturam dedisse animalibus vestes, quibus operiantur, vt cutē, pilos, lanam, aut quid simile, & arma, quibus possint se defendere ab aliis, & etiam ea ostendere, si opus fuerit, hominem verò nudum edidisse: intellectum tamē ei tribuisse, quo propria industria posset sibi vestes, & arma quærere, & ex rebus aliis ea conficere.

Ex quibus duo colliguntur valde notanda, in quibus differt homo à cæteris animalibus. Primum est, quòd vestes, & arma

eorum, ſunt partes integrantes ſuorum corporum: vnde non dicuntur ea habere proprie, ſed communiſſima, atque impropriiſſima ratione, non pertinente ad hoc prædicamentum: ſicut dicuntur habere pedes, aut caput: veſtes verò, & arma ſolius hominis ſunt quædam alia corpora ſibi extrinſeca, quæ propriè dicuntur ei adiacere: & ideo propriè dicitur ea habere, & ſpeciali, ac propriiſſima ratione dicitur veſtitus, & armatus: quare ei ſoli propriè conuenit prædicamentum, habere. Veſtimus quidem ſimias, & armamus equos, tamen non dicuntur veſtiti, vel armati propriè, ſed per quandam analogiam, & ſimilitudinem ad hominem: quare nec dicuntur propriè habere veſtes, & arma ſecundùm rationem formalem huius prædicamenti.

Secundum, quod colligitur, eſt, Naturam loco veſtium, & armorum, dediſſe homini naturalem aptitudinem, & accommodationem ad illa induenda, per quam aptitudinem ſpeciali modo eiſdem ſeſe aptaret, & accommodaret, dum eis indueretur: & ratione huius accommodationis, ſpecialem ornatum, & quaſi naturalem ei tribuunt veſtes, & arma: cæteris verò animalibus ſuas veſtes, & arma, tanquam partes integrantes corporum habentibus, nec dedit natura, nec neceſſe fuit dare talem aptitudinem, & accommodationem ad extrinſecas veſtes, & arma: vnde nec eis tribuunt quaſi naturalem ornatum, ſicut homini, ſed quaſi artificiatum, & nimis improprium. 8

Ex quibus infero, quòd dum homo nudus eſt, ſolùm habet aptitudinem naturalem, & quaſi aptitudinalem accommodationem, & coaptationem ad veſtes, & arma: ſed dum eis induitur, exit in actum talis aptitudo: non quidem in actum, qui ſit actio, ſed qui ſit modus formalis actualis accommodationis, & coaptationis in eo productus: aliquo modo ſimilis actioni, & paſſioni, in quantum veſtes, & arma dicuntur veſtire, & armare hominem, & homo ipſe dicitur veſtiri, & armari, veſtituſque & armatus eſſe. Et modus iſte actualis accommodationis, & coaptationis, vocatur habitus, ſeu habitio, quem Ariſtot. docuit eſſe medium, inter veſtes, & hominem: & non habere per alium modum, ſed ſeipſo ineſſe homini tamquam medio habendi veſtes, & arma. In hoc igitur modo abſoluto, includente tamen reſpectum ſecundùm dici ad veſtes & arma, & extrinſecas etiam denominationes ab eis, conſiſtit ratio formalis huius prædicamenti: quam extrinſecam vocant aliquandò D. Tho. & alij antiquiores Interpretes, propter eaſdem denominationes extrinſecas, quas includit: non certè modum intrinſecum, & inhærentem excludere volentes. 9

Ad primum arg. alterius opinionis; Neganda eſt prima conſequentia quòd à ſolis veſtibus, & armis denominaretur homo veſtitus, & armatus: ſed primò atque formaliter denominatur, ab

ab actuali modo accommodationis, & coaptationis ei inhærente, deinde à vestibus, & armis, denominatione extrinseca: in qua non consistit principaliter ratio huius prædicamenti; sed in alia denominatione formali.

Ad secundum: Negandum est primum antecedens; quòd nullus modus realis oriatur in homine, ex eo, quòd vestibus induatur: oritur enim modus actualis accommodationis inhærens; vt explicatum est: quem modum amittit, dum vestibus, & armis spoliatur; & alium de nouo acquirit; si iterum induatur. Ratione, igitur huius modi formalis, & intrinseci, intrinsecum quoque, atque formalem concretum habet hoc prædicamentum.

QVÆSTIO GENERALIS PRO omnibus sex vltimis prædicamentis.

An ratio formalis eorum consistat in aliquo intrinseco, & formaliter inhærente, vel in sola denominatione extrinseca.

10 PRiusquam probabiles sententias adducamus; excludenda est illa, tanquam improbabilis, eorum qui tenuerunt: *Ex decem prædicamentis, sola quatuor prima, nempe substantiam, quantitatem, relationem, & qualitatem, esse propriè prædicamenta*: reliqua verò sex: solùm esse quasdam complicationes, seu aggregationes quorundam prædicatorum, minùs imperfectorum: ex quibus, nec genera, neque species, sed nec prædicamentales ordinationes constitui possunt: nisi per quandam similitudinem, & analogiam, ad illa quatuor: & ideo inquiunt, Aristotelem paucissimis verbis, & perfunctoriè admodum genera & species eorum distinxisse. Hoc verò probabilitate prorsus caret: cùm Aristoteles capite de incomplexis, absque distinctione enumerauit decem prædicamenta; & postea quatuor illis propositis, enumerauit actionem, & passionem cum reliquis: & suis locis, de singulis probatum sit, proprias rationes prædicamentales habere: genera etiam atque species, quamuis imperfectissima, & quorum non est adeò frequens vsus in scientiis: & ideo paucis verbis explicata sunt ab Aristotele.

11 Hac igitur exclusa sententia falsa. Prima opinio est Scoti, in 3. d. 1. q. 1. in 4 d. 13. quæst. 1. & quodlib. 11. quæst. 4 quibus locis hanc distinctionem relationum excogitauit: *Quædam sunt relationes*, (inquit) *Intrinsecus aduenientes*: quæ posito fundamento, & extremis, necessariò insurgunt in eis, vt paternitas, & filiatio; Aliæ sunt, *Extrinsecus aduenientes*, quæ adhuc posito fundamento, & extremis non necessariò insurgunt: & ideo non ex natura extremorum proueniunt, sed ab extrinseco: tales sunt relatio vnionis, inter materiam, & formam, & relatio inter locatum & locum: de quibus constat: quòd existentibus extremis, nempe materia,

& forma, vt dum separatur anima à corpore, atque etiam locatum à loco, cum deferens, non sequitur relatio vnionis, aut locationis inter illa: nisi rursus ab aliqua causa efficienti, & proinde extrinseca vniantur. Et in his relationibus extrinsecus aduenientibus, ait consistere rationes horum sex praedicamentorum. Erit itaque secundùm Scotum praedicamentum *Actionis*; relatio ad principium, seu causam efficientem, à qua procedit effectus; & *Passio*, relatio ad eandem; vt imprimentem effectum in passo. *Vbi*; relatio corporis ad locum, aut spatium loci. *Quando*; relatio rei ad propriam durationem. *Situs*: relatio corporis; secundùm suas partes ad locum. Et, *Habere*; relatio eiusdem corporis ad vestes, vel arma. Distingui autem sufficienter haec sex praedicamenta ait. 12

Probat Scotus hoc argumen. Petrum esse in loco, vel habere vbi; non est Petrus ipse; nec locus eum circundans: ergo cùm sit aliquid; erit relatio eius ad locum dumtaxat. Probatur consequentia: quia cùm superficies continens Petrum, ei non inhaereat: nihil aliud acquirit, dum incipit esse in loco, praeter relationem ad locum: nec aliquid aliud amittit, dum recedit à loco, praeter eandem relationem: ergo, Vbi, nihil aliud praeter relationem erit. Sicque de caeteris quinque praedicamentis; quibus dem argumen. applicari potest. Eandem forè sententiam Scoti sequitur, Capreol. in 2. d. 2. qu. 1. & Soncinas 3. Meta. q. 6. ad 4. nam licet illam distinctionem relationum non admittant; asserunt tamen sex vltima praedicamenta, non consistere in aliquo absoluto, nec in absoluto simul cum respectu: sed puros quosdam, & solos respectus includere.

Haec tamen opinio duo continet falsa. Nam primò falsum est: quòd dentur tales relationes: quas vocat Scotus *extrinsecus aduenientes*. Secundò, falsum est etiam: quòd si darentur, in eis solis posita esset ratio formalis horum praedicamentorum.

Probatur autem primò: quòd non dentur. Relationem extrinsecus aduenientem, vocat Scotus eam quae posito fundamento: & extremis, non sequitur: aut non consurgit: sed impossibile est: quòd positis extremis cum fundamento, non consurgat in eis relatio: ergo impossibiles sunt tales relationes. Probatur minor: quia extrema omnia relationis, sunt talia per fundamentum: siue ab extrinseco eis proueniat relatio: siue ab intrinseco: ergo repugnat poni fundamentum in eis: quin sequatur relatio. Gratia exempli; duo alba, sunt extrema similitudinis, per albedinem in vtroque positam: duo homines, extrema sunt paternitatis, & filiationis, per generationem actiuam, & passiuam: & ideo repugnat naturaliter: quòd posito fundamento, & extremis, non sequatur in eis relatio. Quod in exemplis etiam Scoti, non est minus euidens: nam relatio vnionis, inter materiam, & formam: 13

funda

fundatur in actione:per quam ab agente vniuntur, (quam vocant vnitionem:)& relatio loci ad locatum:& locati ad locum : (si ex parte vtriusque realis est)fundatur in approximatione, seu commensuratione locati ad locum : aut circumscriptione loci ad locatum:sed naturaliter est impossibile, quod locatum sit approximatum, aut commensuratum loco, aut quòd locus circunscribat locatum,& non sequatur talis relatio : ergo impossibiles sunt tales relationes.

14 Deceptio verò Scoti fit manifesta:quia in suis exemplis,solùm ponit extrema, & non fundamentum eorum : nempe materiam, & formam, nulla facta mentione vnitionis, quæ fundamentum est:locatum quoque, & locum sine circumscriptione, aut approximatione:quod est ponere extrema nuda, aut materialiter accepta,non formaliter, vt sunt extrema relationis, quod habent per fundamentum:quare non est mirum,si eis sic positis, non sequatur relatio:positis verò cum fundamento, impossibile est non sequi. Quod etiam reperitur in cæteris relationibus:nam licèt ponas duos homines, nisi ponas vnum procedere ab alio per generationem, quæ est fundamentum relationis, non sequitur in eis relatio paternitatis, & filiationis : hac verò posita, necessariò sequitur.Et ecce patet, quo pacto friuola est, & sine fundamento, distinctio Scotica relationum.

15 Item probatur secundum, quòd etiam si darentur tales relationes, non posset in eis solis consistere ratio formalis horum prædicamentorum. Et sumo ad id probandum, prædicamenta actionis,& passionis:argumentorque hoc modo, Actio, & passio, sunt idem motus:ita vt actio non sit aliud,quàm motus,vt procedit ab agente;& passio,motus; vt receptus in passo:sed motus, vt procedit ab agente,dicit entitatem absolutam viæ, præter respectum ad agens:& passio, eandem entitatem receptam; præter respectum ad passum:ergo de his duobus prædicamentis euidenter probatur, non posse consistere in solo respectu. Et eodem modo potest probari de aliis:quãuis in his duobus magis sit manifestũ.

16 Probatur secundò:Quia si prædicamenta hæc,in solis, & puris relationibus consistunt, impossibile est distingui à prædicamento ad aliquid:ergo cùm certum sit,& à Scoto concedatur, ab eo distingui,non possunt consistere in sola relatione.Probatur antecedẽs,ex definitione præd camenti ad aliquid.Relatiua prędicamẽti ad aliquid sunt,quorum totum suum esse,est ad aliud referri : sed totum esse horum prædicamentorum, est referri ad aliud : ergo sunt relatiua illius prædicamenti.Probatur minor; quia si in sola & pura relatione consistunt, cùm relatio nihil absolutum dicat, sed solùm esse rationem referendi ad aliud : totum esse horum erit relatio,& ex consequenti,totum erit referri ad aliud.

Secunda opinio opposita est, asserens hæc vltima prædicamenta, in ratione purè absoluta consistere: non quidem intrinseca, aut inhærente, sed purè extrinseca: quam consequitur respectus ad extrinsecum, non tamen pertinens ad relationem formalem, aut essentialem eorum, sed quasi accidentalis: vt prædicamentum, vbi, non est aliud: quàm locus: vt denominans extrinsecè locatum: sicque de reliquis. Ita Herueus, quodlib. 1. quæst. 9. Iauellus 5. Meta. quæst. vltima, Sotus quæst. vnica de sex vltimis prædicamentis, Fonseca 5. Met. c. 15. q. 7. sect. 3.

Probatur à sufficienti partium enumeratione: nam hæc prædicamenta, non dicunt nudam relationem, vt probatum est contra Scotum: nec absolutam simul cum respectu: quia hoc est aggregatum per accidens, ex rebus diuersorum prædicamentorum. Nec etiam dicunt rationem purè absolutam, intrinsecam, seu inhærente: quia Aristoteles, & cum ea tota schola, vocat ea prædicamenta adiacentia, atque extrinseca: & meritò, cùm vbi, non sit aliud, quàm extrinsecè circunscribi loco: & vestitum esse, extrinsecè circunscribi vestibus: sicque de cæteris ergo necesse est, rationem formalem eorum, absolutam, & omnino extrinsecam ponere. 17.

Hæc etiam sententia falsa probatur duplici argumento. Primo: Quia prædicamentum dicit ordinationem ex generibus, & speciebus constitutam: sed genera, & species non possunt constare, aut fieri ex sola denominatione extrinseca, cùm dicant naturam realem, & intrinsecam: ergo nec prædicamentum ex sola denominatione extrinseca constare potest. Præterea, Denominatio extrinseca, nihil ponit in re denominata: & ideo nouam denominationem extrinsecam, admittunt omnes in Deo, vt quòd sit creator in tempore: quam denominationem non habuit ab æterno: ergo, si sola denominatio extrinseca sufficit constituere hæc sex prædicamenta, Deus poterit in eis collocari, absque vlla sui imperfectione, aut limitatione: quod superiùs probauimus falsum.

Secundo Quia de duobus saltem prædicamentis euidenter probatur, non consistere in sola denominatione extrinseca: nempe, de prædicamento *passionis*, &, *vbi*: propria enim, & formalis ratio *passionis*, consistit in receptione motus, vel actionis in passo. ergo formaliter dicit rationem inhærentem, & non solùm extrinsecam. *Vbi* etiam, est proprius terminus motus localis: ergo in eodem mobili debet recipi, in quo recipitur motus: sed motus formaliter inhæret mobili, *cùm sit actus mobilis, prout mobile est*, vt definit Aristoteles 3. lib. Physicorum in principio: ergo, Vbi etiam inhærebit mobili, & non erit sola denominatio extrinseca.

Vltima opinio, quam tenent cæteri omnes interpretes Aristotelis, non solùm cap. præsenti, sed etiam 5. Metaph. cap 15. asserit, *rationem formalem horum prædicamentorum, in modo aliquo absoluto,* 18
& in

& inhærente in subiecto, consistere, simul includente respectum secundùm dici ad aliquid extrinsecum, atque etiam extrinsecam denominationem ab eo: vt prædicamẽtum Vbi, includere realem præsentiam in loco, aut spatio loci: & hanc præsentiam modum esse absolutum, in corpore inhærentem, cum respectu secundùm dici ad locum, aut spatium, & præter hanc includere etiam denominationem à loco ipso, si localis sit præsentia. Hæc est probabilior sententia, & tenenda.

Probaturque ex refutatione aliarum opinionum, hoc modo: Hæc prædicamenta, non dicunt solum respectum; vt probauimus contra Scotum: nec solam denominationem extrinsecam: ergo dicunt aliquam rationem absolutam, & intrinsecam, quia respectus, in aliquo absoluto debet includi; vt non pertineat ad prædicamentum ad aliquid. Quòd verò absolutum cum respectu,
19 non sit vnum per accidens, probatum est in prædicamento ad aliquid: nam cùm includatur respectus essentialiter in ratione absoluta, non concurrunt ad constituendum vnum per modum cõpositionis: & ideo non efficiunt vnum per accidens: sed absolutum, includens essentialiter respectum, vnum per se est: ad cuius prædicamentum pertinet respectus ipse, & non ad prædicamentum ad aliquid: quod in potentiis, habitibus, & scientiis, necessariò concedendum esse probauimus: nec respectus isti sunt transcendentales: quia nec omnibus prædicamentis, nec pluribus sunt communes: sed ad solum prædicamentum absoluti, in quo includuntur, & cuius essentiam complent, reducuntur.

Ad argumentum Scoti; Neganda est consequentia, quòd, Vbi, sit sola relatio ad locum: sed est realis præsentia in modo absoluto, & inhærente locato consistens, atque includens respectum ad locum; vel denominationem extrinsecam ab eo.

20 Ad argumentum secundæ opinionis; Neganda est secunda pars antecedentis: quòd prædicamenta hæc non dicant absolutum cum respectu: negandum est etiam: quòd tale absolutum cum respectu, sit ens per accidens: quia cùm respectus ipse, non pertineat ad prædicamentum ad aliquid, nec concurrat simul cum absoluto, ad constituendum vnum tertium per modum compositionis, sed tanquam complementum essentiale eiusdem absoluti, in eo includatur, & ad idem met prædicamentum reducatur, vnum per se est absolutum cum respectu: & vnam rationem prædicamentalem, licèt imperfectam, constituere potest.

VLTIMA PARS LIBRI PRÆDICAMENTORVM, QVAM POSTPRAEDICAMENTA VOCANT.

CAPVT XI. DE OPPOSITIS.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De oppositis autem, quot modis solent opponi, dicendum est.

Breuis expositio textus.

1 POST explicationem prædicamentorum, quædam proponit Aristot. declaranda: quæ sunt quasi modi quidam, aut rationes incompletæ, multis prędicamentis communes: quas à prædicamentis, propter vtramque rationem excludit, nempe propter *Transcendentem*, & *Incompletam*. Sunt autem quinque: *Oppositio, Prius & posterius, Simul, Motus*, & diuersi modi *Habere*: ideo per quinque capita sequentia; vsque ad decimum quintum, explicationem eorum, & totum librum absoluit.

Intentum Aristotelis in hoc vndecimo capite est, explicare naturam *Oppositionis*, & species eius: & in duas partes diuiditur. In prima diuidit oppositionem in quatuor genera: & explicat singula membra. In secunda, Speciales conditiones contrariæ oppositionis enumerat. *Oppositio*, inquit Aristoteles, *quadruplex est, Relatiua, Contraria, Contradictoria, & Priuatiua.*

Relatiuè opposita dicuntur illa, quorum totum suum esse, est ordinari ad aliud; vt pater, & filius; simile, & aliud sibi simile opponuntur relatiuè. *Contrariè opposita*, ait esse illa, quæ cùm ad inuicem non ordinentur, sunt tamen sibi repugnantia: vt calor, & frigus. Sibi autem repugnare idem est, ac esse formas sibi repugnantes circa idem subiectum: & per hoc distinguuntur ab oppositis contradictoriè, & priuatiuè, per primam verò particulam à relatiuè oppositis.

Oppositio priuatiua, est eorum, quæ nata sunt fieri circa idem subiectum; vt cæcitas, & visus, aut cæcum, & videns: hoc est circa subiectum aptum habere vtrumque vt cæcitas, & visus circa lapidem, in quo nulla est aptitudo ad visum: ideo homo dicitur propriè cæcus, lapis verò solùm dicitur, non videns.

Vltima oppositio, & maior, aut perfectior omnibus est Contradictoria, quæ nullum habet medium; cùm tamen reliqui medium

dium habeant.Nec conuenit rebus; nisi vt à nobis concipiuntur, & vocibus significantur: & ideo eam definit Aristoteles:per affirmationem & negationem, dicens: *Ea opponuntur contradictoriè; quæ tanquam affirmatio, & negatio repugnant*:id est; quæ per affirmationem,& negationem repugnare cēsentur; vt Petrus sedet; & non sedet.

In secunda parte capitis, explicat conditiones contrariorum: quarum prima est; *quòd bono necessario,contrariatur malum*; malo verò non solùm bonum:sed etiam aliud malum. Secunda conditio est, *Posse vnum existere in rerum natura,sine altero*:vt album sine nigro: in quo distinguuntur à relatiuis; quorum vnum esse sine altero repugnat. Tertia conditio, *Contraria non possunt simul esse in eodem subiecto*; vt idem corpus,non potest simul esse album, & nigrum:Quarta cōditio;*Contraria possunt fieri circa idem subiectum genere,vel specie*; vt,album,& nigrum circa Petrum,& Ioannem; qui sunt eiusdem speciei; atque etiam,circa hominem, & equum; qui sunt eiusdem generis. Vltima conditio est;*Quòd contraria sint sub eodem genere proximo*; *aut sub diuersis*; vt album, & nigrum,sub eodem genere proximo coloris:virtus,& vitium, sub diuersis: quod tamen sic intelligi debet; vt semper,& necessariò, sint sub eodem genere proximo,aut remoto, intermedio vel supremo:vt virtus,& vitium, sunt sub eodem genere remoto *Habitus*:& sub eodem genere supremo *Qualitatis*.

CAPVT XII.

De modis prioris.

TEX. ARISTOTELIS.

Prius autem alterum altero, dicitur quadrupliciter,primò,quidem, & maximè propriè.

Breuis expositio textus.

1 INtentum huius capitis, est explicare modos Prioritatis; nec diuisione indiget: quia solùm in eo explicat Aristoteles, quatuor modos prioritatis: quia suo tempore circumferebantur in schola,quibus ipse addit quintum à se inuentum. Primus modus prioritatis est secundùm quem *vnum dicitur prius tempore altero*; vt qui hodie nascitur,dicitur prius tempore eo,qui nascetur cras. Secundo modo *illud dicitur prius altero; à quo non valet subsistendi consequentia*:qua ratione vnum dicitur prius duobus: & quodlibet prædicatum superius,prius inferiori:quia valet consequentia. Sunt duo; ergo est vnum:non valet tamen; Est vnum; ergo sunt duo.Est homo; ergo est animal:non tamen sequitur: Est animal: ergo est homo.Tertius modus,prioritatis;*non est in ratione essendi;*

sed ordinis:& reperitur inter illa,quæ sic sunt ordinata, vel ordinabilia; vt in tali ordinatione,vnũ sit prius,aliud posterius: vt in oratione,priora sunt eleméta,seu litteræ,syllabis;& syllabæ priores dictionibus:& in numero ternario, prima, & secunda vnitas; priores sunt tertia. Quarto modo,*digniora, aut honorabiliora dicuntur priora minùs dignis*. In qua significatione, priores apud se vocare solent aliqui eos;quos plus diligunt:vel alia de causa pluris faciunt. Sed hunc modum prioritatis, improprium dicit esse Arist. quia non fundatur in esse rerum: vel in naturali ordinabilitate earum: sed solùm in apprehensione hominum. His quatuor modis quintum addit Arist.quo prius dicitur vnum respectu alterius:quia causa illius est: quamuis sit simul tempore cum eo: vt homo dicitur prius, quàm risibile: quia est causa eius: & vniuersaliter omnis causa prior est suo effectu hoc genere prioritatis.Ex his auté quinque modis,secundus,tertius,& quintus,dicuntur prioritates naturæ:omnes verò sunt prioritates reales:quibus addere possumus,prioritatem secundùm rationem, qua illud dicitur priùs altero, quod licèt non sit reipsa eo prius, bene tamen nostro modo intelligendi: vt in secundis intentionibus, & relationibus rationis,est manifestum. Omnia,quæ dicta sunt de modo prioris; intelliguntur de modo posterioris,secundùm eandem proportionem.

CAPVT XIII.

De modis simul.

TEX. ARISTOTELIS.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem, & propriissimè:quorum generatio in eodem est tempore.

Breuis expositio textus.

INtentum Arist.est explicare modos quibus vnum dicitur simul cum altero: nec diuisione indiget cap. quia solùm in eo tradit Aristoteles, tres modos simultatis quorum primus est: quo ***aliqua dicuntur simul tempore***: quæ simul generantur vel fiunt in rerum natura. 1

Secundus modus est: quo ***aliqua dicuntur simul natura***:& sunt ea; quæ dicuntur ad conuertentiam:& neutrum est causa alterius: vt pater,& filius:simile,& aliud sibi simile:& in vniuersum omnia relatiua, prædicamenti ad aliquid:quorum proprietatem esse diximus,ex mente Arist. quòd sint simul natura, & cognitione. Licèt enim *materialiter* sumpti,pater & filius:hoc est, vt generans, & genitus:ille sit prior natura:quia est causa:& iste posterior:quia effectus:tamen sub *formali* ratione relatiua patris, & filij, simul natura sunt.

Tertius

Tertius modus simultaris, versatur *inter differentias ex æquo diuidentes genus, & species per eas constitutas:* ex æquo autem diuidere genus, est, æquè proximè illud diuidere: vt rationale, & irrationale, dicuntur simul natura: non tamen rationale, & reptibile: aut aquarile: quia rationale, & repribile: non diuidunt æquè proximè animal: sed reptibile, solùm diuidit animal iam contractum, per irrationale: rationale verò, immediatè. Ideo non sunt simul natura. Et quæ de differentiis dicimus, de speciebus quoque per eas constitutis, secundùm eandem proportionem intelligendum est.

CAPVT XIV.

De speciebus motus.

TEX. ARISTOTELIS.

Motus autem species sunt sex.

Generatio, Corruptio, Augmentum, Diminutio, Alteratio, & secundùm locum Mutatio, &c.

Breuis expositio textus.

1 INtentum Arist. est, explicare naturam specierum motus; & diuidirur caput hoc in duas partes. In prima enumerat sex species motus. In secunda, quot, & quæ sint contraria motui, & speciebus eius. Sumit autem motum Arist. vniuersaliter: pro *omni mutatione physica:* quo pacto eum definiuit 3. lib. Physico. *Quòd sit actus entis in potentia: secundùm quod in potentia:* nec vocat species motus eas: quas enumerat: quòd intelligat veras esse species aut motum verum esse genus. Quia cùm motus, & species eius, sint entia incompleta: & ideo non prædicamentalia: nec verùm genus ipse motus est, nec illæ sunt veræ species, sed dicuntur quodammodo species: id est, modi essentialiter diuersi eiusdem motus. In hoc igitur sensu asserit: *Species motus esse sex.* Prima est *Generatio*: per quam producitur substantia, vt homo. Secunda *Corruptio*: per quam desinit esse substantia, vt mors, vel desitio hominis. Tertia est *Augmentatio*: per quam res maiorem quantitatem acquirit quàm habebat: & ideo augeri dicitur. Quarta, *Diminutio*: per quam deperdit aliquam quantitatem ex ea, quam habebat prius: & propterea fit minor. Quinta est, *Alteratio*: per quam res acquirit qualitatem, quam priùs non habebat: vel contrariam ei, quam habebat priùs: aut *denique intensionem, aut extensionem in eadem: quam iam habebat:* vt dum aqua calida magis calefit: quia plures gradus acquirit in eisdem partibus calidis: vel ad nouas nondum calefactas extenditur calor. *Motus* autem

localis

localis est sextus, per quem corpus acquirit, vbi, aut realem præsentiam. Itaque non dicitur localis; quia proprius terminus eius sit locus, sed vbi quod acquirit; semper est præsentia localis: hoc est commensurata loco, à quo circumscribitur; licèt supernaturaliter possit acquirere vbi sine loco.

In secunda parte capitis, docet Aristoteles; motum in communi consideratum, habere vnum contrarium; nempe quietē: quemlibet verò motum specialem, duo asserit habere opposita; vnum sub ratione communi motus; aliud sub ratione speciali; vt est talis motus. Exempli gratia; Generatio; vt est motus: habet quietem in communi, pro contrario: sed vt est motus ad substantiam: habet pro contrario quietem in substantia: & eodem modo intelligendum est de cæteris speciebus motus; sed dum asserit Aristoteles, *motum in communi habere pro contrario quietem in communi, & motum in speciali quietem in communi & in speciali*: non de propria contrarietate loquitur, sed de communi, & impropria pro quocūque genere oppositionis: quia motus, & quies, aut talis motus, & talis quies, non opponuntur contrariè, sed priuatiuè.

CAPVT XV.

De modis habere.

TEX. ARISTOT.

Habere secundùm plures modos dicitur, aut enim vt habitum, & dispositionem, aut aliam aliquam qualitatem.

Breuis expositio textus.

INtentum Aristotelis est, tradere omnes modos, vel acceptiones, quibus *aliquid habere* dicimur. Caput diuisione non indiget, quia solùm in eo enumerat Aristot. septem modos, habere: quorum Primus est, secundùm quem dicimur *habere qualitatem*: vt intellectum, virtutes, & scientias. Secundus modus est, *habere quantitatem*; vt corpus, dicitur habere magnitudinem bicubitam, aut tricubitam. Tertius est, *habere non ea quæ inhærent corpori, sed quæ illud circumstant*, vel extrinseca sunt ei; vt habere vestem, vel arma. Quarto modo dicitur *aliquid habere aliud, non in toto corpore, sed in aliqua eius parte*; ratione cuius totum corpus dicitur illud habere: vt habere nasi curuitatem, vel annulum in manu, aut pileum in capite. Quintus modus, *est habere partem ipsam*, vt caput, vel manum. Sexto modo, dicitur *vnum habere aliud, quia continet illud*: vt amphora dicitur habere vinum. Vltimus modus habendi, est *per possessionem*: vt vir dicitur habere vxorem, vxor virum, atque etiam homo habere pecunias. Plures alios modos habendi enumerat Aristoteles 5. Metaphy. cap. 23. tex. 18. sed hos ait ma

ait magis esse in vsu: & ideo pro Dialecticorum vsu & captu sufficere. Et nos etiam sufficere dicimus hæc adnotasse, circa librum prædicamentorum, ad maiorem Dei gloriam, & studiosorum vtilitatem.

COMMENTARIORVM IN VNIVERSAM ARIST. DIALECTICAM, VNA CVM DVbiis & quæstionibus hac tempestate agitari solitis,

SECVNDA PARS:

Continens libros de interpretatione, de priori, & posteriori resolutione, libr. Topicorum, & Elenchorum.

Lib. 1. Arist. περὶ Ἑρμηνείας; *seu de Interpretatione.*

PROEMIVM TOTIVS OPERIS.

Opus hoc, iam ad secundam operationem intellectus pertinet; quæ vocatur *compositio, & diuisio*; & ideo inscribitur ab Arist. περὶ Ἑρμηνείας, seu de Interpretatione: quia ille solus dicitur aliquid interpretari, qui veritatem, aut falsitatem in aliquo contentam exponit: & ideo interpretatio, solùm de oratione continente veritatem, aut falsitatem (quæ est enuntiatio) propriè dicitur: vt asserit bene D. Thom. lectione prima horum commentariorum: simplicia verò vt nomen, & verbum; partes potiùs interpretationis vocantur: sic & quædam alia, quibus naturales effectus exprimuntur; vt suspiria, & gemitus, nimis impropriè dicuntur interpretationes. Vnde sequitur, idem esse, quòd opus hoc de *interpretatione* appelletur; ac de *enuntiatione.*

Quodnam sit obiectum huius operis.

EX inscriptione iam explicata, intelligitur; *Enuntiationem esse obiectum adæquatum huius operis*: in quo conueniunt omnes interpretes Arist. quia hæc est de qua principaliter agitur in eo: & cuius partes explicantur: quæ sunt, nomen, & verbum: hæc est etiam, cuius passiones probantur, & in quam cætera de quibus disputatur, tanquam in finem ordinantur: quæ sunt propriæ conditiones obiecti.

Verùm enuntiatio duplex est: Vna *Simplex*, quam vocant *Categoricam*; & alia *Composita*, quæ appellatur *Hypothetica*: & ideo vel

partibus vtriusque, licèt præcipuè de categorica, tanquam de præcipua specie: vtraque ergo pertinent per se ad obiectum: sicut vterque syllogismus ad obiectum priorum.

De loco quem hoc opus obtineat inter cæteras partes Dialecticæ, & de diuisione eius.

Opus hoc secundum locum obtinet inter partes Dialecticæ: quia de secunda operatione intellectus agit: ideo immediatè collocatur post librum prædicamentorũ, agentem de prima; & ante libros de priori resolutione, ac cæteros, in quibus agitur de tertia.

Diuisio verò, non est eadem apud omnes interpretes: nam Græci, sub vno eodemque libro totum opus includunt: Latini verò quos sequimur, in duos libros illud diuidunt: in quorum Primo, *de enuntiatione, & eius partibus*: nomine videlicet, verbo, affirmatione, & negatione agitur. In secundo verò, *de variis modis enunciationum*: quod idem est, ac de enunciationibus modalibus.

Liber primus sex habet capita. Primum, quasi *procemium est totius operis*: in quo Arist. proponit materiam, de qua acturus est. In secundo, agit de *nomine*. In tertio de *verbo*. In quarto de *enunciatione*. In quinto de *oppositione enunciationum*. In vltimo, *de particularibus enunciationibus*, (quas vocat de futuro contingenti) explicans modum quo in eis reperiantur veritas, & falsitas.

CAPVT I.

TEXTVS ARIST.

Primùm oportet ponere quid sit nomen, & quid verbum, &c.

Breuis expositio textus.

3 Intentum Arist. in præsenti capite, est, explicare modum significandi conceptuum, vocum, & scripturarum. Diuiditur autem caput hoc in duas partes. Prima, quasi *procemium est totius operis*, in quo proponit ea, de quibus acturus est. *In secunda agit, de conceptibus, vocibus, atque scripturis.* Explicans modum significandi omnium.

Ea de quibus agendum est in hoc opere, sex esse ait, nempe, *Nomen, Verbum, Affirmatio, Negatio, Enunciatio, & Oratio*: & singula propriis definitionibus explicanda esse.

In secunda parte, *de conceptuum, vocum, atque scripturarũ significatione* agendum esse ait. Inter quæ, talis est ordo: vt à rebus ipsis, tanquam ab obiectis intellectui, imprimantur species intelligibiles, quibus informatus operatur: & per propriam operationem producit aliam speciem, quæ vocatur expressa, atque etiam conceptus, seu verbum mentis, repræsentans rem; vt actu, aut

aut expresſè intellectam: ſed quia res per conceptum repræſentata, debet ſignificari aliis: ideo adinuentæ ſunt voces, & ſcripturæ, vt per voces ſignificentur præſentibus, per ſcripturas, abſentibus. Ex quo colligit Ariſt. conceptus ſignificare immediatè res: voces verò eaſdem res, mediis conceptibus: ſcripturas tandem voces, quæ omnia his verbis docet: *Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, earum, quæ ſunt in anima paſſionum notæ: & ea quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in voce.* Per paſſiones animæ, conceptus intelligens, ſecundùm omnes expoſitores: quia cùm in eodem intellectu, à quo producuntur, recipiantur, & receptio ſit quaſi quædam paſſio, meritò dicuntur paſſiones: quarum voces notas eſſe ait, id eſt ſigna.

Itaque *Conceptus*, ſignificant res. *Voces*, res, & conceptus. *Scriptura* verò, voces immediatè, & remotè conceptus, & res. Diuerſa tamen ratione: nam *conceptus*, inquit, ſignificant *naturaliter: voces* verò, atque ſcripturæ, non niſi *ad placitum*. Probat vtrumque hoc argumento: Natura ſemper ſe habet eodem modo, apud omnes nationes: ergo quæ ſe habent eodem modo apud omnes naturalia ſunt, & quæ non ſunt eadem apud omnes, non ſunt naturalia, ſed ex diuerſo hominum placito variantur: at conceptus cuiuſcunque rei, eſt idem apud omnes: voces verò, atque ſcripturæ, ſunt diuerſæ: apud diuerſas nationes: ergo conceptus ſignificant *naturaliter*: voces verò, & ſcripturæ *ad placitum*. Probatur minor quia tam Græci, quàm Latini, eundem conceptum formant de homine, ſed diuerſis vocibus illum ſignificant, pro diuerſitate linguæ.

Porro in ordine ad veritatem, & falſitatem, diuerſo modo ſe habere docet, *conceptus, voces, atque ſcripturas ſimplices, & cōpoſitas*: nam ſimplices, nihil verùm, aut falſum continent, niſi eis addatur, eſt, vel non eſt: compoſitæ verò, cum eodem verbo, iam ſignificant verum, & falſum. Probat primum hac ratione: quia ſi ſimplicia, aut incomplexa ſignificarent per ſe verum, vel falſum, maximè id haberent nomina compoſita, vt centimanus: ſed qui hoc nomen proferret, non diceret verum aliquid vel falſum, quia non mentiretur, nec veritatem diceret, niſi addat eſſe, vel non eſſe: ergo in vocibus, aut conceptibus ſimplicibus, nulla eſt veritas: quod verò compoſitæ cum verbo, eſt, aut non eſt, veritatem, aut falſitatem contineant: tanquam per ſe notum relinquit.

QVÆSTIO VNICA.

An voces ſignificent conceptus, & res: atque ſcripturæ voces ad placitum: conceptus verò naturaliter res.

Circa hanc quæſt. quædam ſunt apud omnes certa. Primum, *quòd conceptus ſignificent res naturaliter*: propter rationem 4

Ariſt.

Arist. quia eiusdem rei eundem etiam conceptum omnes formant, si eandem rationem eius concipiant; & diuersum, si diuersam: ergo conceptus semper sunt idem apud omnes: & ex consequenti naturaliter significant res. Probatur antecedens, quia de ente eundem conceptum omnes formant: si entitatem solùm in eo considerent: & similiter si vniuocationem eius respectu substantiæ, & accidentis, vel etiam analogiam: nam licèt, qui putant esse vniuocum, diuersum conceptum eius forment, ab his qui putant esse analogum, hoc tamen ideo est, quia diuersam rationem in eo considerant, nempe vniuocationem, & analogiam, omnes nihilominus qui vniuocationem considerant, eundem conceptum eius formant: & etiam qui considerant analogiam: & qui illam considerant, semper diuersum ab his qui considerant hanc: & ita intelligitur Aristo. dum ait, conceptus significare naturaliter res, quia sunt iidem apud omnes, si eiusdem rei sint, vel eiusdem rationis formalis eius: si verò rei diuersæ, aut diuersæ rationis eiusdem rei, diuersi sunt conceptus. Ex quo etiam ostenditur conceptus naturaliter significare: quia non est minùs naturale diuersum esse apud omnes, quod ex propria natura diuersum est, quàm esse idem quod ex propria natura est idem.

Certum est secundò: *Scripturam significare vocem ad placitum:* quod probatur euidenter, quia ab hominibus inuentæ sunt: & diuersæ, ad significandas voces diuersas, ab eisdem pro libitu applicantur: ergo significant voces ex libera hominum impositione.

Difficultas igitur quæ consistit, in significatione *vocum*, & in modo significandi earum. In significatione quidem: *An voces significent non solùm res, sed etiam conceptus, quos de eisdem rebus formamus.* In modo etiam significandi: *An significent res naturaliter, vel ad placitum.*

Et est prima opinio quorundam modernorum, quæ asserit *voces solùm significare res: conceptus verò non significare, sed exprimere.* Quod sic probant: Illud significat *vox*, pro quo supponitur in propositione: sed voces non supponuntur pro conceptibus, sed pro rebus: ergo non significant conceptus, sed res. Probatur minor, primò ex Aristot. 1. lib. Elench. c. 1. vbi asserit: *Quia non possumus res, de quibus disputamus, ad scholas adducere, vtimur vocibus loco rerum: sicut ludentes, vtuntur calculis pro pecuniis*; ergo intelligit Aristotel. pro solis rebus voces supponi. Prob. secundò: quia in hac propositione, *Homo disputat*, non supponitur vox homo, pro conceptu hominis, sed pro homine ipso: de quo verificatur disputatio, & non de conceptu.

Iam quòd voces exprimant conceptus, sic explicant: voces non solum inuentæ sunt, vt pro rebus ponantur in propositione: sed etiam vt per eas conceptus nostros internos manifeste-

mus aliis,quibus non possunt per se innotescere: ergo voces sunt quasi manifestatiuæ & declaratiuæ conceptuum:declarare autem, atque exprimere, idem sunt:& ideo licèt voces non significent conceptus,eos tamen propriè dicuntur exprimere.

5 Secunda opinio tenet,*voces non solas res, sed etiam conceptus* significare:ita D. Thom.expresse qu. 8.de Potentia,art.1.&. 1.par. qu. 27.art.1.quem sequuntur omnes ferè interpretes Aristot.cap. præsenti, & Arist. ipse expressè id docet, his verbis: *Sunt ergo ea quæ sunt in voce, earum quæ sunt in anima passionum nota*, &c. Per passionem animæ, conceptus ipsos intelligens: & non res conceptas,vt volunt moderni: quia passiones animæ, actus eius significant in ea manentes: qui sunt conceptus, non res intellectæ: res enim nihil sunt ipsius animæ, nec in ea manent; sed solùm sunt obiecta actus eius, extra eam existentia: asserit autem esse notas eorum,id est signa:ergo sentit eos significare.Et ita tenendum est.

Sed vt eam explicemus,& probemus simul, notandum est, Signum quatuor diuisionibus diuidi.

Prima diuisio est:Signum aliud est *Proprium*,aliud *improprium*. Signum *proprium*, duas habet conditiones. Primam, vt faciat nos venire in cognitionem alicuius rei, à se distinctæ, quam dicitur significare. Secundam, vt à natura ipsa, vel hominum voluntate, ad talem rem significandam sit institutum: vtramque conditionem habent suspiria, & gemitus: & ideo propria signa naturalia sunt alicuius affectus interni. Cæterum defectu primæ conditionis; voces nullam rem extra se significantes, non sunt propria signa, sed nimis impropria: vt blictri, & similes. Defectu verò secundæ, risus non est signum rationalitatis, licèt per eum cognoscatur à nobis: quia non est à natura institutus ad significandã rationalitatem,licèt per eum possit à nobis demõstratiuè cognosci.

Secunda diuisione diuiditur signum *proprium*, relicto improprio, in signum *Naturale*, *Ad placitum*, *& Ex consuetudine*. *Naturale* est,quod à natura institutum est, ad rem aliquam significãdam,vt gemitus. *Ad placitum*:quod ex volũtate hominũ,vt homo ad significandum hominẽ.*Ex consuetudine verò*,quod consuetudo fecit,vt per vnam rem intelligamus aliam, ad quam significandã communiter ordinatur,vt mappæ appositæ, signa sunt prandij.

Tertia diuisio signi est, *In Internum: & Externum.Internum* est, quod intra animam nostram permanet, vt conceptus: *externum* verò, quod per externos sensus, vt visum, & auditum percipitur: & talia sunt signa,voces,& scripturæ: hoc tantùm signum descripsit D. Aug. 2.lib.de Doctrina Christ. capit. 1.his verbis: *Signum est res,quæ præter speciem quam ingerit sensibus, alterius rei à se facit in cognitionem venire.*

Quarta diuisio signi est: Signum aliud est *Manifestatiuum tantùm*

tantùm: aliud *Manifestatiuum simul*, *& Suppositiuum*. *Manifestatiuum tantùm*, est illud quod rem aliquam à se distinctam significat, aut repræsentat, pro qua nõ substituitur, vel supponitur in propositione: vt sonus campanæ signum lectionis futuræ est, sed non ponitur pro ea in propositione. *Manifestatiuũ verò, & suppositiuũ simul est*, quod non solùm rem significat, sed pro ea ponitur: vt hæc vox homo, ponitur in propositione pro homine, quem significat.

6 Secundò notandum: Significatum duplex esse posse, *Quo*, *& Quod*. Significatum, *Quo*, dicitur res illa ad quam significandam ordinatur signum. Significatum, *Quod*, dicitur medium quo eam significat. Præterea, *Significatum*; aliud est *Proximum*, aliud *Remotum*, & quasi vltimatum: Et iuxta hãc doctrinam, intelligendũ est, quo pacto voces significent res, & conceptus. Nam conceptus significant immediatè quidem, non vt *quod*, sed solùm vt *quo*: quia mediis conceptibus, quos de rebus formamus, significamus eas per voces: res verò significant etiam immediatè vt *quod*, sed quasi remotè, & vltimatè, comparatas ad significatum, quo, nempe conceptus. Præterea, Voces sunt signa conceptuũ significatiua tantũ, nõ suppositiua, rerũ verò significatiua simul, & suppositiua: quia pro eis, & non pro conceptibus supponuntur in propositione.

His suppositis, Opinio Arist. D. Tho. & nostra duabus conclusionibus explicatur. Prima est: *Voces significant conceptus immediatè, & vt quo: & ideo minùs principaliter: res verò immediatè quidem, vt Quod & ideo principaliter: sed res; etiu conceptuũ, quasi remotè, & vltimatè: & tam conceptus, quàm res ad placitum*. Probatur prima pars hoc argumento: Plures voces impositæ sunt ad significandas naturas vniuersales; vt homo, & animal: sed res non sunt vniuersales: vt sunt ad extra, sed vt per conceptus communes à nobis abstractæ, atque cognitæ: ergo non significantur per voces, nisi mediis conceptibus communibus, quos de eis formamus. Et ex consequenti, conceptus significant immediatè, vt quo: & ideo minùs principaliter: & ipsis mediis res vltimatè, principaliter. Probatur hæc vltima consequentia: quia conceptus non sunt nisi media quædã: quibus significantur res, ad quas significandas ordinantur.

Secunda verò pars: quòd voces significant res, & conceptus ad placitum, euidens est: quia non habent significationem à natura, sed soni quidam sunt, nihil præter se, & prolatorem impropriè significantes: ab hominibus verò ordinatæ sunt ad significandum res alias, mediis conceptibus: ergo significant ad placitum, quod colligitur ex verbis Scripturæ sacræ, Gen. 2. *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam: vt videret, quid vocaret ea: omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipsum est nomen eius*

Quod autem de vocibus dicimus, solùm est intelligendum de

his,quæ *Dearticulata sunt*:hoc est,lingua, dentibus, & palato formatæ : his enim tantùm vtuntur homines ad significandum conceptus,& res : & ideo dicuntur significare *ad placitum. Inarticulata* verò,quales sunt voces brutorum,gemitus etiã, & suspiria nostra:naturaliter significãt aliquẽ affectum internum, nisi fortè eũ explicemus de articulatta voce : nã tunc iam per eã significaretur ad placitum:quia diuersæ nationes,diuersis aliquando dearticulatis vocibus, in hunc finem significandi affectum internũ vtuntur.

Ad arg. alterius opinionis ; Distinguenda est maior , nam signum significatiuum tantùm,& non suppositiuum, non significat id,pro quo supponitur,sed id pro quo nõ supponitur:signum verò significatiuum, & suppositiuũ simul id tantùm significat, pro quo supponitur. Et ideo non est vniuersaliter verum quòd voces illud tantùm significent , pro quo supponuntur ; quia licèt respectu rerum, sint signa significatiua,& suppositiua simul , tamen respectu conceptuum, solùm sunt significatiua:vnde possunt eos significare quamuis non supponantur pro eis in propositione. Et in hoc sensu intelligitur testimonium Aristotelis,qui de vocibus; vt sunt significatiua simul,& suppositiua rerum, loquitur ; hoc tamen non tollit,quin etiam possint significare conceptus,vt media,licèt pro eis non supponantur.

CAPVT II.

De Nomine.

TEX. ARIST.

Nomen igitur est vox significatiua secundùm placitum , sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata.

Breuis expositio textus.

INtentum huius capitis, est explicare naturam *nominis* ; de quo agit Arist. tanquam de parte actuali enunciationis , & priusquam de verbo,tanquam de simpliciori: nam *verbum* non solùm rem aliquam significat,sed etiam actionem cum tempore , *nomen* verò solam rem ; vel quia nomen est quasi materia propositionis, & ideo primum eius fundamentum : verbum verò quasi forma. Caput autem hoc non eget diuisione : quia nihil aliud in eo facit Arist. quam definitionem nominis assignare,& singulas eius particulas explicare.

Definitio nominis ita habet : *Nomen est vox significatiua secundùm placitum , sine tempore , cuius nulla pars significatiua est separata.* Vox ponitur in hac definitione loco generis , & accipitur pro sola dearticulata humanis instrumentis prolata , nempe, lingua , dentibus , palato , ac cæteris : Quam sic definiuit idem Aristo.

Aristo.2.lib.de anima,textu 90.*Vox est sonus,ab animalis ore prolatus,cum imaginatione quadam.* Vnde per vocem, excluduntur soni inarticulati brutorum, atque etiam soni instrumentorum,qui alio modo satis imperfecto dicuntur voces. *Significatiua* etiam vocatur,vt excludantur voces humanæ dearticulatæ,nihil tamen significantes,vt blictri. *Secundùm placitum*; vt excludantur signa omnia naturalia.*Sine tempore*; vt excludatur verbum, quod cum tempore significat. Quid sit autem significare sine tempore, constabit capitulo sequenti,in quo explicatur, quid sit cùm tempore significare. *Cuius nulla pars significatiua est separata*: ad differentiam orationis: cuius partes per se separatæ significant: vt partes huius orationis, homo albus:Probat tandem hanc particulam hoc argu. Si partes alicuius nominis separatæ significarent, maximè partes nominis compositi; vt partes huius nominis, Equiferus:sed partes eius separatæ, nihil significant: ergo nec partes separatæ alicuius nominis significabunt. Maior euidens est,quia cùm nomen compositum sæpe contineat plura nomina simplicia, tanquam partes, maior ratio erat in eo; vt partes eius separatæ significarent, quàm in nomine simplici, cuius partes non nisi syllabæ, & literæ sunt. Minorem verò probat: quia partes huius nominis, equiferus, ab eo separatæ, si tanquam partes eius accipiantur, nullam significationem retinent:cùm equiferus,non significet equum ferocem,sed aliud animal ab eo diuersum. A ratione tandem nominis, excludit nomina infinita vt non homo,non leo:quia non habent determinatam significationem, sed de omnibus dicuntur præterquam de re significata per nomen,supra quod cadit negatio:vt, Non homo, de omnibus dicitur,præter hominem. Verum autem nomen, aliquid determinatum significare debet.Excludit etiam casus obliquos:vt hominis, & hominem:quia non tam nomina:quàm deriuationes quædam à nomine ipso recto,censentur.

QVÆSTIO I.

An bene definiatur nomen per vocem.

Ratio dubitandi est:quia nomen, & verbum, sunt partes propositionis, sed in mente & scriptura sunt propositiones non minùs quàm in vocibus: ergo erunt etiam nomina, & verba: si igitur per vocem definiatur nomen, diminuta erit definitio, non comprehendens omnia nomina.

Circa modum intelligendi hanc definitionem, est prima opinio Louaniensium cap.præsenti: qui asserunt *accommodari posse nominibus mentalibus, & scriptis*, paucis mutatis. Mentalibus quidem,mutatis duabus particulis,nempe,vox,& secundùm placitum. Scriptis verò, mutata sola voce:& ideo non esse diminutam: quia licèt non comprehendat omnia, nomina vt iacet, potest tamen

omnia comprehendere, per accommodationem.

Hæc tamen opinio sustineri non potest: quia cùm definitio sit quasi indiuisibilis terminus definiti, sub qua tota eius essentia contineri debet, mutata qualibet particula, vel addita, mutatur tota definitio: ergo si hæc definitio non potest conuenire omnibus nominibus, nisi detractis aliquibus particulis: sequitur non posse eis conuenire, sed diminutam esse. Probatur consequentia: quia detractis ilis particulis, non est eadem definitio, sed alia: ergo repugnat, hanc definitionem conuenire omnibus nominibus: vnde diminuta censebitur, si solùm potest conuenire cum detractione illarum particularum.

Nostra igitur sententia est, vera nomina solùm in vocibus reperiri simpliciter, in mente verò solùm conceptus rerum significatarum per nomina, qui potiùs dicuntur termini mentales, ex quibus propositio mentalis componitur. In scripturis verò solùm reperiuntur nomina per deriuationem à vocibus, quarum quasi supplementa sunt, vt cum absentibus agere possimus. Vnde sequitur bene definitum esse nomen ab Arist. per vocem.

Probatur testimonio Arist. cap. 1. Antepraedicamentorum, vbi definiens æquiuoca, ait: *Ea esse, quorum nomen commune est, ratio verò substantiæ nomini accommodata, diuersa.* Per rationem verò substantiæ, secundùm communem expositionem omnium, conceptus intelligitur: ergo sentit Arist. nomen à conceptu distingui, & ideo conceptum non esse nomen, sed in solis vocibus nomina reperiri. Probatur consequentia: quia vbi nomen est commune, conceptum asserit esse diuersum.

Probatur etiam ratione: Quia antequam nomina imponeret rebus Adam, innominatæ censebantur, etiam si haberet proprios conceptus earum: & cùm primum nomina eis imposuit, dixit Deus, *Omne quod vocauit Adam animæ viuentis, ipsum est nomen eius.* Quasi diceret, tunc primò cœpisse nomina. Et nos etiam dum non habemus vocem propriam, ad aliquam rem significandum impositam, dicimus talem rem innominatam esse; quamuis proprium eius conceptum in mente habeamus. Ex quibus sequitur, in mente non esse nomina, sed conceptus, qui dicuntur termini mentales, ex quibus componitur propositio mentalis: & rationem termini vniuersaliorem esse, nomine & verbo, ex quibus sola propositio vocalis propriè ac simpliciter componitur: in scriptura verò, solùm per quandam analogiam ad vocem per eam significatam, reperiuntur nomina, & verba: sunt enim scripturæ quasi nomina, & verba depicta. Non est igitur necessarium particulas detrahere à definitione Arist. vt conceptibus, & scripturis accommodetur: quia nec eis potest propriè conuenire: & ideo bene definiuit nomen per vocem.

Ad

Ad arg. pro ratione dubitandi propositum; Concessa maiori, & minori, neganda est consequentia: quia propositio in communi, non componitur ex nomine, & verbo, sed ex terminis quorum ratio vniuersalior est: sola autem propositio vocalis, ex nomine, & verbo componitur. Vnde non sequitur, vera nomina, & verba reperiri, vbicunque reperitur propositio, sed solùm quòd reperiãtur termini, ex quibus componatur: qui in mentali, sunt conceptus extremorum, & copulæ, in scripta verò nomina, & verba depicta: & ideo non talia simpliciter, sed secundùm quid.

QVÆSTIO II.

An nomen definiatur per vocem, tanquam per verum genus.

DVobus modis potest considerari vox. Primo, *Materialiter*, prout solùm dicit sonum dearticulatum humanis instrumentis. Secundo, *Formaliter*, prout significatiua: ex quo habet, quòd sit nomen, aut verbum: & primo modo considerata, habet se, tanquam subiectum eiusdem significationis, commune ad nomen, & verbum: sicut lignum, commune subiectum est, respectu cathedræ, & portæ, potens suscipere formam artificialem vtriusque: si verò consideretur, vt significatiua; verum genus est ad nomen, & verbum. Quæstio igitur est, *An nomen* definiatur per eam materialiter sumptam, tanquam per subiectum, sicut statua definitur per lignum: vel potiùs, sumptam formaliter, prout significatiuam, tanquam per verum genus: ita vt vox significatiua, genus sit huius definitionis, & reliquæ particulæ, sint differentiæ.

Et prima opinio tenet, *Nomen non definiri per vocem, tanquam per subiectum*, sed per vocem significatiuam, tanquam per verum genus nomini & verbo commune: ita Niphus, Lemosius, & Psallus, cap. præsenti: & probatur: Quia res quælibet, per definitionem quidditatiuam definienda est, si fieri potest, cùm iste sit optimus definiendi modus: sed posita voce significatiua, pro vero genere, erit quidditatiua definitio nominis: posita verò sola voce pro subiecto, non erit quidditatiua: cùm subiectum non sit genus accidentis, sed extra quidditatem eius: ergo primo modo intelligi debet definitum nomen ab Aristot. potiùs quàm secundo.

Secunda opinio est D. Thom. & Ammonij, ca. præsenti: *Quòd non definiatur nomen ab Arist. per vocem significatiuam, tanquam per verum genus*, sed per solam vocem, tanquam per subiectum, loco generis positum: & hæc est probabilior cuius potissimũ fundamentum colligitur ex Arist. 8 lib. Metaph. textu 6. vbi propriũ modum definiendi artificialia, *ait, esse per subiectum loco generis, & per formam artificialem, loco differentiæ*, vt si domum definire velis, dices, esse lapides, & ligna, ita composita. Et D. Thom. opusc. de ente, & essentia, c. 7. non solùm artificialia, sed etiam accidẽtia

omnia, meliùs definiri ait *per subiectum loco generis, quàm per verum genus*. Et ratio huius est manifesta: quia essentia accidentis, & modus essendi eius, sumuntur per ordinem ad subiectum: ergo vtrumque fit magis notum per subiectum: & cùm definitio eo fine tradatur: vt per eam cognoscamus naturam definiti, melior modus definiendi accidentia erit per subiectum, pro genere positum, quàm per verum genus, quod per idem subiectũ innotescit. Sed nomen, & verbum, sunt accidentia quædam artificialia, ab intellectu facta, & in concreto significata: ergo meliùs per vocem, tanquam per subiectum definienda sunt, quàm per vocem significatiuam, tanquam per verum genus: & sic censendum est ab Arist. esse definita.

Ad arg. alterius opinionis; Distinguenda est maior: nam si res, quæ definitur, sit substantia, quidditatiuè definienda est per genus, & differentiam, si fieri possit: si verò sit accidens, præsertim artificiale, & in concreto significatum, modus magis naturalis, & per quem essentia eius clariùs explicabitur, erit, illud definire per subiectum loco generis: quia verum genus, & vera eius differentia: per subiectum respectu cuius accipiuntur, potiùs quàm per se cognoscenda sunt: & ex consequenti quidditas, & essentia eius, ad quam cognoscendam ordinatur per se definitio.

QVÆSTIO III.

An verum sit nomen significare ad placitum, vt in definitione dicitur.

Circa modum significandi *Vocum*, Tres opiniones refert D. Th. in Comment. huius capitis. Prima fuit eorum, qui tenuerunt *esse naturalia signa rerum*: sicut nos dicimus de conceptibus: quam Pythagoræ, & eius discipulis, tribuit Dexippus, lib. 1. q. in categorias, c. 6. & videtur etiã fuisse Heracliti, & Cratilli. Probaturque hoc arg. Quia quibus natura tribuit facultatem, seu potentiam ad aliquem actum exercendum, consequenter tribuit instrumenta naturalia, quibus illum possint exercere: vt homini tribuit facultatem ad ambulandũ: & ideo tribuit eis pedes tali modo fabricatos, quib. ambulare possit: sed facultas loquendi naturalis est: ergo natura tribuit homini cum ea, naturalia instrumenta, per quæ loqueretur: hæc autem instrumenta sunt voces; nõ nudæ: alioqui bruta etiam loqui possent; sed dearticulatæ, ac significatiuæ: sicut brutis, dedit voces naturaliter significantes; quibus possent suos affectus internos manifestare: ergo voces significatiuæ sunt à natura datæ hominibus; quibus possint aliis manifestare conceptus mentis internos. Ex quo euidenter sequitur; significationem earum esse naturalem, & non ex impositione hominum: quia naturale est quidquid à natura conceditur.

10

Secun

Secunda opinio ex diametro opposita est, asserens, *significationem vocum non solùm non esse à natura:* sed sic ex beneplacito hominum procedere: vt possit quisque pro libitu, his nominibus iam impositis vti, vel alia noua excogitare, & ad significandum imponere, eisque vti: prout sibi placuerit ad loquendum: & postmodum eisdem relictis, noua alia imponere: quam videtur tenuisse Hermogenes quidam Philosophus Platone, & Arist. antiquior: vt Plato ipse testatur in Dialogo Cratyllo.

Ratio huius sententiæ est: quia si vocum significatio ex libera voluntate hominum dependet: mutari poterit pro libitu: ita vt voces hodie impositæ ad significandum, crastino die nihil iam significent aut à prima significatione mutentur, ac de nouo imponantur ad alias res diuersas significandas: & ideo cadere dicantur à significatione, ex quo nullum sequetur inconueniens.

Tertia opinio media est inter hæc extrema; Concedens *voces non significare naturaliter:* sed ex impositione hominum: non tamen ita esse liberam: vt quisque pro libitu possit, his, aut illis vocibus vti, easque de nouo ad significandum imponere; sed congruentem naturis rerum, ad quas significandas imponuntur: ita vt singulis rebus, iuxta propriam naturam talia sunt nomina accommodata. Itaque libera hominum impositio, quandam considerationem discretam habuit concomitantem, vel præcedentem; per quam impositor, cognoscens rerum naturas, eis accommodauit propria nomina, quibus congruenter significarentur: & talis impositio perpetuò durat, & ab omnibus sic inuiolabiliter recepta est: vt nemini liceat pro libitu eam mutare, aut nouas impositiones vocum introducere. Hanc sententiam secuti sunt grauissimi Philosophi: Plato vbi suprà, Arist. in his capitibus, Tullius li. 1. Academicarum quæstionum, Quintilianus lib. 8 institutionum, cap. 6. D. Thom. Albertus Magnus, cùm cæteris expositoribus huius capitis. Et hæc est vera & tenenda.

11 Quam vt explicemus simul, & probemus, notandum est, *Res esse in duplici differentia:* nam quædam sunt *Naturales:* quibus certum est, à primo nostro parente, diuina sapientia prædito, per quã perfectè cognouit naturam singularum rerum nomina fuisse accommodata ex directione Dei; vt verba hæc Genes. 2. ostendunt: *Formatis igitur Dominus Deus de humo, cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam; vt videret, quid vocaret ea: omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipsum est nomen eius.* Quasi dicat Deus vniuersalem hanc impositionem ex eius commissione factam sic esse perpetuam: vt nunquam omnino, aut vbicunque ab aliquo mutanda sit, licèt diuersa sint nomina, iuxta diuersitatem nationum, & linguarum: in quibus etiam est euidens: nulli vnquam licuisse pro libitu mutare impositio-

nem. Aliæ ſunt res *Artificiales*, quibus etiam ab hominibus arte præditis & per eam perfectè cognoſcentibus earum conditionem, iuxta eam conuenientia, accommodata ſunt nomina: hoc eſt talia; vt ſignificatio eorum, aut ex modo quo fiunt: aut ex aliqua earum proprietate: vel vſu in quem ordinantur per artem, deſumatur. Quod maiori ex parte, verum eſſe intelligendum eſt: nam aliquando contingit; vt nulla talis ſimilitudo, nobis ſaltem cognita, in nominis impoſitione ſeruetur: & hæc doctrina ſimul explicat; & probat veritatem communis ſententiæ: quam ſequimur.

Ad arg. verò primæ ſententiæ: Conceſſa maiori, neganda eſt minor: quòd voces ſint inſtrumenta facultatis naturalis ad loquendum, ſed potiùs inſtrumenta huius facultatis ſunt, lingua, dentes, & palatum: quibus formantur eædem voces: & iam formatæ imponuntur ad ſignificandum: vt media eſſe poſſint, quibus homo proprios conceptus aliis explicet: quare licèt ex parte ſoni voces ſint naturales, ex parte tamen ſignificationis per artem, vel ſcientiam fiunt: ſicut cathedra, ex parte ligni naturalis eſt: ſed artificialis ex parte formæ, per artem factam: & ideo ſimpliciter vocatur artificialis: ſic etiam nomina, & verba artificialia ſunt vocanda.

Argumentum verò ſecundæ opinionis, ex doctrina tradita ſolutum eſt: quia licèt libera ſit impoſitio vocum ad ſignificandum; conformis tamen naturis rerum: & ideo non à quocunque facta: ſed à ſapientibus qui perfectè cognoſcentes earum naturas, talia nomina, eis congruentia accommodarunt: vnde nec variari poteſt pro libitu ſignificatio nominum: nec ab ea nomina cadere poſſunt.

QVÆSTIO IV.

An verum ſit, partes nominis ſeparatas, non eſſe ſignificatiuas.

HAnc particulam definitionis probauit Ariſtot. ex nomine compoſito: *cuius partes ſeparatæ*, ait, *non ſunt ſignificatiuæ*: vt partes eius ſunt: etiam ſi ſint integra nomina: ergo multò minùs partes nominis ſimplicis ſeparatæ, erunt ſignificatiuæ: cùm non ſint integra nomina, ſed ſyllabæ, & literæ: ſed hæc ratio nihil valet ergo non probatur per eam, quòd partes nominis ſeparatæ, non ſint ſignificatiuæ, nec verum hoc erit. Probatur antecedens: Quia partes nominis compoſiti, ſunt integra nomina, vel nomen integrum, & verbum, vt patet in hoc nomine, agricola: & ſeparatæ retinent eandem ſignificationem; per quam componebant nomen: ergo partes nominis compoſiti ſeparatæ etiam vt partes eius vel iuxta ſignificationem totius, ſunt ſignificatiuæ. Probatur minor

minor,nam hoc nomen ager,& hoc verbum, colo, componebant nomen, agricola, per proprias significationes,nempe, & ager significans agrum,& colo actionem colendi:vnde agricola, significat colentem agrum: & hanc eandem significationem retinent separata à compositione vt notum est:ergo verè significant iuxta significationem totius,vel vt sunt partes eius:quare nec ratio Arist. probat, partes nominis separatas non significare: nec verum esse potest,saltem in nomine composito.

Probatur secundò: Quia si nomina simplicia caderent à propria significatione,& imponerentur ad significandas res diuersas, etiam caderet à sua significatione nomen compositum:ergo pendet significatio eius, ex propriis significationibus partium: sed partes separatæ, retinent proprias significationes: ergo separatæ significabunt iuxta significationem totius. Pro solutione huius quæst. notandum est,Nomen compositum, sic ex nominibus integris,aut ex nomine & verbo componi, vt ex pluribus,ac diuersis significationibus eorum, resultet tertia quædam significatio indiuisibilis eiusdem nominis compositi: quæ significatio, non potest in eisdem iam separatis conseruari: in quo simile est nomen compositum,naturali composito viuenti, ex anima, & corpore facto,nõ quocunque,sed heterogeneo:hoc est partes habenti diuersæ rationis; vt brachium, caput, & pedes: non enim componitur nomen aliquod, ex multis nominibus,eandem rem significantibus: vt ex gladio, & ense: sed ex significantibus res diuersas:quare ex his diuersis significationibus, resultat tertia significatio totius, diuersa à partibus. Vt patet in nomine, respublica,& in nomine equiferus: quia nec respublica, significat rem quamlibet, vel negotium publicum: sed congregationem ciuium sub his legibus,& tali ordine dispositam: quæ diuersum quid est, à significatione vtriusque partis separatæ:& equiferus, significat non equum ferocem,quem significant partes separatæ, sed aliud animal valde diuersum. Vnde, sicut anima non informat partes separatas corporis,sed dum separantur à toto, aliam formam diuersam consequuntur:ita forma nominis compositi,quę est significatio eius,non informat partes separatas, sed alias habent significationes sibi proprias partes, atque diuersas significatione totius,quam participabant,dum illud componebant.

13 Itaque sicut quælibet pars nominis compositi, per se sumpta, habet propriam significationem vnam,& indiuisibilem, quæ non conuenit syllabis,nec in eis separatis permanet,sed desinit esse, & quasi corrumpitur separatis syllabis: sic etiam nomen compositum ex aliis nominibus, aut ex nomine, & verbo, propriam habet significationem, distinctam à significatione partium,& indiuisi

diuisibilem quidem:& ideo talem, quæ non prædicatur de partibus, nec in eis separatis permanere potest. Et ratio huius est: quia nomen compositum, distincta impositione imponitur, ad significandum totum, atque ad significandas partes:& ad significandum rem diuersam ab ea quam partes significant: similem tamen aliquo modo, & quæ non resultaret, nisi ex his partibus. Vnde sequitur, diuersa nomina, ita per proprias significationes concurrere ad componendum aliud: vt cùm media alia impositione, & ad aliam rem significandam concurrant, proprias significationes amittant in tali compositione, & aliam diuersam participent: licèt similem propriis, sed dum à compositione separantur, illam rursus significationem quam in toto habebant, amittunt, & proprias retinent. Et hoc est, quod dici solet, separatas non significare: iuxta significationem totius. Licèt videantur significare propter similitudinem, quæ reperitur inter significationem totius, & proprias earum: Dependet enim significatio totius, ex eis: verùm distincta est, & in eis permanere non potest.

Ex hac doctrina respondetur quæstioni: verum esse, quòd asserit Arist. in definitione nominis, quòd partes eius, si vt partes accipiantur, non sunt significatiuæ, dum ab eo separantur: quamuis proprias significationes separatæ retineant: quia cum significatio totius, distincta sit à propriis partium significationibus, & sit quasi forma rei heterogeneæ, partes diuersæ rationis informans; corrumpitur separatis partibus. Et ideo non potest in eis permanere.

Ad primum arg. Distinguenda est minor: quòd partes nominis compositi componant illud per proprias significationes: nam si ita intelligatur: quòd significatio totius, non sit alia à significatione partium: falsum est: cùm distincta impositione, & ad rem distinctam significandam: vel saltem modum distinctum habentem, imponatur. Si verò per proprias significationes concurrere intelligatur: ita, vt tertia significatio, à propriis distincta, atque indiuisibilis: cui simplex etiam & distinctus conceptus correspondet in mente, à conceptibus partium per se sumptarum: verum est: sed ex eo non sequitur: quòd partes separatæ retineant eandem significationem totius, vel quam ab eo participabant: quia hæc statim corrumpitur, quam primum partes separantur: sicut corrumpitur nomen ipsum compositum: ideo non potest in eis permanere. Quocirca bene Arist. dixit: nihil iam significare, iuxta significationem totius, vel vt partes eius.

Ad secundum: Concedendum est primum enthymema, sed neganda vltima consequentia quòd partes separatæ significent iuxta significationem totius: nam licèt significatio totius pendeat ex significatione partium; & desinat esse, partibus cadentibus

à pro

à propria significatione: nihilominus cùm distincta sit significatio totius, à propriis partium significationibus, atque indiuisibilis, corrumpitur eis separatis: vnde permanere non potest in eis: sed licèt proprias significationes retineant, verum est, nihil significare separatas, iuxta significationem totius: quia nihil retinent de significatione eius: licèt eam aliquando retinere videantur, propter similitudinem, quam habent propriæ, cum significatione totius, iam corruptæ.

QVÆSTIO V.

An nomen infinitum, omninò sit excludendum à definitione.

14 SEx sunt explicanda de nomine infinito. Primum, *Quid sit.* Secundum, *Quid, & quomodo significet.* Tertium, *De quibus dicatur.* Quartum, *An nomina transcendentia possint fieri infinita.* Quintum, *An nomen infinitum sit inter absoluta, vel inter connotatiua numerandum.* Vltimum, *An dicatur vniuocè de entibus, & non entibus, vel analogicè.*

Circa primum notandum est: *Negationem duobus modis sumi posse:* Primò *neganter*, quod est sumi in tota vi negationis: quo pacto, etiamsi in principio propositionis ponatur, copulam eiusdem propositionis, & totam ipsam propositionem negat: & propterea de ea dictum est, esse malignantis naturæ, ita, vt quidquid post se inueniat, destruat, & oppositum efficiat. Secundo modo, accipitur, non secundùm totam vim negationis, sed *secundùm limitatam:* ita vt solùm neget significatum illius vocis, cui proximè adiungitur, nec vis eius vlterius transeat. Vnde, si adiungatur subiecto propositionis, non transit vis eius ad copulam: nec negatiuam reddit propositionem: & hoc est accipi *Infinitanter:* quia effectus eius, solùm est negare significatum nominis, cui adiungitur, & ex hoc, quasi infinitum illud efficere: quia cætera omnia significat, præter rem illam, supra quam cadit: vt non homo, significat cætera omnia præter hominem, nihil eorum determinans: & ideo dicitur habere significationem infinitam. Nomen igitur infinitum negationem includit, non neganter sumptam, hoc est, non in tota vi negationis, sed sumptam infinitantet: hoc est, secundùm vim negandi, determinatam ad proprium eius significatum.

Ex quibus intelligitur, nomen infinitum hoc modo esse definiendum: *Nomen infinitum, est nomen compositum ex nomine simplici, & negatione, infinitanter accepta;* vt non homo, non leo: & hæc de quidditate eius.

De modo significandi nominis infiniti.

QVantum verò ad modum significandi eius pertinet, aliqui dicunt, *de materiali*, significare rem illam, quæ negatur, de *formali*

formali verò, cæteras omnes vt non homo; de materiali hominem, de formali verò leonem, & bouem, ac cætera omnia præter hominem. Melius tamen dicendum est, non significare rem illam quam negat, sed *de materiali*, cæteras præter illam: *de formali* verò, puram negationem eius: vt non homo, *de materiali*, leonem, & bouem cum cæteris, & *de formali*, solam negationem hominis. Quod sic probatur: quia non homo, non significat leonem, aut bouem, secundùm naturas positiuas eorum: sed in quantum sub negatione hominis cadunt, vel continentur: ergo secundùm naturas positiuas *materialiter* pertinent ad significationem nominis infiniti. *Formaliter* verò secundùm negationem talis naturæ, in propria inclusam.

Circa significatum verò eius omnes conueniunt: adeò extensum esse, vt cætera omnia, præter rem illam quam negat, significet, non solùm existentia actu, sed etiam possibilia: imò etiam impossibilia, vt Chimæram, & Centimanum; & ratio huius est manifesta ex dictis. Nam si formale significatum eius, est negatio illius rei, cui adiungitur: ergo materiale erit omne illud, cui potest conuenire talis negatio: sed hæc conuenit cæteris omnibus existentibus, aut possibilibus, imò etiam impossibilibus: ergo hæc omnia comprehenduntur sub materiali significatu eius: sed omninò indeterminatè, atque confusè: & ideo modo quasi infinito: quia non magis aliquod Ens vnum, quàm aliud determinat, vt ex se est manifestum.

Ex quibus sequitur: Duo habere nomen infinitum, in quibus deficit à vera ratione nominis: Primùm, *ex parte formalis significati*, quòd nullam rem, aut naturam, vel rationem positiuam significat formaliter, sed puram, & solam negationem illius rei, supra quam cadit: vt non homo, solam negationem hominis. Secundum, *ex parte significati materialis*: quia nihil determinatum significat, sed tam illud quod est, quàm quod non est, imò quod impossibile est. Et propter hæc duo, excludit Arist. nomen infinitum à definitione nominis: quia verum nomen, determinatam significationem habere debet, & naturam aliquam positiuam, vel saltem positiuam rationem eius debet significare.

De quibusnam dicatur nomen infinitum in propositione.

PRima opinio asserit: quòd *licèt nomen infinitum significet, tam ea quæ sunt, quàm quæ non sunt*, & tam possibilia, quàm impossibilia: tamen in propositione non potest verificari, nisi de solis existentibus, non de possibilibus, vel impossibilibus. Ita Sotus 2. lib. Summularum, c. 1. notabili quinto: quod probat hoc argum. Nomen infinitum, non potest dici de non existentibus, atque impossibilibus, nisi in propositione affirmatiua, de subiecto non supponente: 15

ponente : sed talis propositio, est falsa secundùm regulas Summularum : ergo nunquam de his verificabitur, sed de solis existentibus. Maiorem probat : quia vt subiectum propositionis supponi pro aliquo dicatur,requiritur, quòd res significata existat in rerum natura , tempore significata per copulam : ergo solùm potest supponi pro existentibus , non pro possibilibus , vel impossibilibus : quare propositio in qua de his dicitur, erit de subiecto non supponente. Minorem verò,quòd affirmatiua de subiecto non supponente sit falsa, manifestam esse ait in his propositionibus:Adam est albus, Antichristus est niger : euidens namque est consequentia, à propositione de tertio adiacente , ad propositionem de secundo, vt Petrus est albus : ergo Petrus est : ergo euidens erit consequentia,Adam est non homo : ergo Adam est : sed consequens est falsum : ergo & antecedens, quod est propositio affirmatiua de subiecto non supponente.

Secunda opinio, affirmat, *Nomen infinitum , non solùm significare existentia , & possibilia,atque impossibilia* ; sed etiam verificari posse de omnibus in propositione.Ita D.Thom. cap.præsenti. cum Boëtio, & Ammonio , quos sequuntur moderni omnes interpretes;& est expressa sententia Aristot. cap. præsenti, vbi ita ait : *Non homo verò,non est nomen : quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est.* Et ita tenendum est. Probatur duplici argum. Primò, ex intrinseca conditione nominis infiniti , quæ talis est , vt nullam formam ponat in subiecto , imò neque vllam rationem positiuam,sed puram negationem illius rei, cui adiungitur:vt non homo , solam negationem hominis : sed sola negatio non postulat existentiam subiecti : imò nec possibilitatem eius:quia etiam de re impossibili verificatur , vt de chimæra , negatio hominis ; ergo de his omnibus verificari potest nomen infinitum. Probatur consequentia : quia euidens argum. ducitur à propositione negatiua ad affirmatiuam,de prædicato infinito, in eisdem terminis. vt leo non est homo : ergo leo est non homo : sed nomen infinitum, negatur de impossibilibus : quia vera est hæc, Chimæra non est homo:ergo affirmabitur de eisdem, in propositione de prædicato infinito: & ita vera etiam erit hæc ; chimæra est non homo. Probatur iterum consequentia : nam ideo vera est propositio negatiua, de subiecto impossibili : quia negatio nihil positiuum ponit in subiecto: sed nomen infinitum nihil positiuum ponit in subiecto , sed solam negationem : ergo secundùm hanc, potest de eadem re possibili verificari in propositione affirmatiua.

Secundò ; Prædicata contradictoria , habent immediatam oppositionem : ergo de quolibet ente,aut non ente , necesse est alterum eorum verificari:sed homo, & non homo sunt prædicata contradictoria : ergo necesse est alterum eorũ verificari de quacunque re pos

re possibili, vel impossibili: sed de re impossibili vt de chimæra, non verificatur homo: ergo verificabitur non homo: sicque de cæteris nominibus infinitis, quæ de rebus etiam impossibilibus verificari debent.

Pro solutione arg. alterius opinionis: Notandum est, *Prædicatum propositionis affirmatiuæ duobus modis se habere ad subiectum*, nam vel accidens eius est, modùmve accidentis habet, vel ad essentiam eius pertinet, aut tanquam propria passio se habet. Et si primo modo se habeat, certum est subiecto actu existenti attribui: quia accidentia non conueniunt subiectis, nisi secundùm actualem inhærentiam in eis: quam constat necessariò supponere actualem existentiam: Si verò secundo modo se habeat, certum est non conuenire ei secundùm actualem existentiam, sed secundùm naturalem connexionem cum eo: quæ cùm nullum tempus determinet, sed perpetua sit, eodem modo semper se habens, propositio etiam perpetuæ veritatis est: & copula (vt aiunt) absoluitur à tempore: quod est, extrema non coniungere, pro vlla differentia temporis: cùm tamen in propositione accidentali, pro determinata differentia temporis, in qua existunt extrema, ea coniungat. 16

Ex quibus sequitur, solùm in propositionibus accidentalibus, extrema supponi: & ideo solùm in his requiri actualem existentiam extremorum, ad veritatem propositionis affirmatiuæ. Et etiam in his solùm intelligi illam regulam Summulistarũ, quòd propositio affirmatiua de subiecto non supponente est falsa: ac tandem solùm in his esse bonam consequentiam, à propositione de tertio adiacente, ad propositionem de secundo. In propositionibus autem necessariis, nec supponuntur subiecta, nec vniuntur secundùm actualem existentiam, nec secundùm aliquam differentiam temporis, sed solùm secundùm naturalem connexionem, abstrahentem ab existentia, & tempore: vnde in eis hæc sola regula vera semper est, & obseruanda: quòd omnes propositiones affirmatiuæ, sunt semper veræ: & omnes negatiuæ semper falsæ. Quare nec in his valet consequentia, à propositione de tertio adiacente, ad propositionem de secundo: quia in propositione de tertio, prædicatum coniungitur subiecto, secundùm naturalem connexionem cum eo: in propositione verò de secundo, dicit actualem existentiam, vt si dicas: Homo est rationalis, ergo homo est: antecedens erit verum, nullo homine existente, & consequens falsum. Quam doctrinam, si ad nomen infinitum applicemus, inueniemus significare omnia possibilia, & impossibilia, quasi modo essentiali, cùm per se omnia significet. Et ex hoc sequitur, de illis verificari in propositione, quasi per modum naturalis connexionis, & non secundùm actualem existentiam:

quare

quare omnes propositiones affirmatiuæ sunt veræ: & omnes negatiuæ falsæ:quia extrema non supponuntur:nec valet in eis consequentia, à propositione de tertio adiacente, ad propositionem de secundo.

Ad formam igitur arg. Concedenda est maior, quòd nomen infinitum non possit verificari de impossibilibus,aut non existentibus nisi in propositione affirmatiua de subiecto non supponente:sed minor distinguenda,quòd affirmatiua de subiecto non supponente sit falsa: nam si accidentalis sit, concedendum est:quia vniuntur extrema secundùm actualem existentiam, quam habere debent tempore significato per copulam: & si eam non habuerint,falsa erit propositio. In propositionibus verò necessariis,non requiritur actualis existentia extremorum: quia solùm vniuntur secundùm naturalem connexionem: & ideo affirmatiua, licèt sit de subiecto non supponente, vera est. Et cùm propositiones affirmatiuæ de prædicato infinito, modum habeant necessariarum, negandum est etiam in eis quòd affirmatiua de subiecto non supponente sit falsa.

An transcendentia nomina possint infinitari.

17 PRima opinio,tenet,*infinitari non posse transcendentia*, si in tota sua vniuersalitate accipiantur: vt ens absolutè sumptum: Si verò cum limitatione vt pro ente reali tantũ, aut pro ente rationis,infinitari posse.Ita Alber.Magnus in Comment. huius lib, tract.2.c.5.cũ Auicena: quos sequuntur Toletus, & alij cap.præsenti. Probatur ex natura nominis infiniti, quod tam de entibus, quàm de non entibus, dicitur: sed si infinitetur ens absolutè sũptũ,solùm de non entibus dici poterit:ergo non potest infinitari.

Secunda opinio, adhuc hoc modo sumpta, *transcendentia infinitari posse*, concedit:ita Sotus 2 lib Summularum,c. 1. notab.6. Suesanus, & Louanienses c. præsenti. Probant: Quia prædicationes istæ,Chimæra est non ens:Nihil est;non ens, sunt de prædicato infinito:& prædicatum est ens in sua vniuersalitate: ergo transcendentia in sua vniuersalitate sumpta,infinitari possunt.

Pro solutione dubij; Distinguenda sunt transcendentia, hoc modo:Quædam sunt Vniuersalissima,*vt ens*,alia minùs vniuersalia:*vt passiones eius,Verum,Bonum, & Vnum*, quæ minùs vniuersalia dicuntur: quia secundùm rationes formales non se includunt: nec enim bonum,est verum formaliter:nec verum, est formaliter vnum.Et rursus,vniuersalissimum transcendens,vt ens, potest sumi *absolutè,vel cum alia limitatione*. Videlicet pro solo ente reali: vel pro sola substantia.Et de transcendentibus minùs vniuersalibus,euidens est infinitari posse:quia non verum, aut non bonum, adhuc verificari possunt de entibus, & non entibus; nam verum

Hh

est non bonum: & vnum est non verum formaliter. Certum est etiam, ens cum limitatione acceptum, infinitari posse, propter eandem rationem: sed an possit sine limitatione acceptum; de hoc solùm potest esse dubium.

Et nostra sententia est infinitari posse. Probatur, ex propria definitione nominis infiniti, à nobis assignata in principio, secundùm quam solum dicit esse compositum ex nomine simplici, & negatione ei adiuncta: sed non ens, componitur ex vtroque: ergo simpliciter est nomen infinitum: & hoc etiam probat arg. secundæ opinionis.

Ad argu. verò primæ opinionis, negandum est antecedens; quòd de ratione nominis infiniti sit, de entibus, & nõ entibus verificari: sed hoc solùm pertinet ad rationem nominis infiniti particularis: de quo Arist. & omnes communiter loquuntur. Ad rationem verò nominis infiniti, vt sic solùm pertinet, quòd ex nomine simplici particulari, vel transcendente, & ex negatione ei adiuncta componatur.

An nomina infinita sint numeranda inter absoluta, vel inter connotatiua.

Certum est; nec esse absoluta simpliciter, nec connotatiua: 18
cùm nec simpliciter sint nomina, sed solùm secundum quid. Solùm ergo potest esse dubium, An ad hæc potiùs, quàm ad illa reducantur. Toletus in Comment. huius capitis asserit; *inter absoluta numerari:* quia non habent materiale, & formale significatum, vt connotatiua: sed solùm significant negationẽ in concreto.

Nostra verò sententia est, ad connotatiua potiùs reducenda esse: quia de formali dicunt negationem rei, cui adiungũtur, de materiali verò, rem aliam quamcunque: ideo connotatiuorum similitudinem habent.

An nomen infinitum dicatur vniuocè de entibus & non entibus, vel analogicè.

Respondetur vniuocè dici de omnibus. Cuius ratio est; quia significatum formale eius, est sola negatio eius rei; cui adiungitur: negatio verò æquè conuenit entibus, & non entibus: ergo æquè dicitur de omnibus; atque adeò vniuocè: non quidem propria vniuocatione; quia denominatiua non sunt propriè vniuoca: sed impropria, qualis in denominatiuis reperitur.

Adnotandum tandem est; Circa definitionem nominis, non esse ei addendas duas illas particulas; *finita, & recta*; vt excludantur nomina infinita & obliqui casus: quia per alias particulas definitionis; iam exclusa censentur: nec Aristot. eas posuit in definitione; sed post integram explicationem eius.

CAPVT

CAPVT III.

De Verbo.

TEXTVS ARIST.

Verbum autem est, quod consignificat tempus; cuius pars nihil significat seorsum: & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Aristot. est explicare naturam *Verbi.* Diuiditur autem caput in tres partes, In prima; *Definitionem verbi proponit, & explicat.* In secunda; *Excludit à ratione verbi, infinitum verbum, & casus verbi*: hoc est verba aliorum temporum à præsenti. In tertia; *Colligit, verbum cum nomine, in duobus conuenire.*

Definitio verbi talis est: *Verbum est, quod consignificat tempus; cuius pars nihil significat seorsum: & est semper eorum; quæ de altero prædicantur, nota.* In qua definitione subintelligi debent, duæ istæ particulæ; vox significatiua ad placitum; ex definitione nominis: secundùm communem expositionem interpretum: quia communes sunt nomini, & verbo: sed quia hoc satis est erat notum, noluit Arist. eas in definitione verbi repetere, sed à consignificatione temporis initium eius sumere: quia iam incipit verbum, per hanc particulam à nomine differre. Consignificare verò tempus; idem est, ac connotare tempus: vel ex consequenti illud significare. Itaque, quia verbum actionem aut passionem per se significat; aut aliquid per modum actionis, aut passionis: & actio aut passio fiunt in tempore, dicitur tempus simul, & ex consequenti significate cum actione ipsa aut passione, per se primò significata Itaque diuersum quid est, *significare tempus, & consignificare.* Significare enim tempus est; rem, quæ est tempus: sicut quamlibet aliam, per se significare: sed consignificare tempus: vel significare cum tempore, est significare rem aliam; vt in tempore factam: ex hoc enim; licèt non significetur tempus, sed res alia, simul tamen denotatur, & simul quasi ex consequenti significatur: quod est consignificari: & hoc soli verbo conuenit, nomini verò solū conuenit significare tempus, vt dies, & nox, determinata quædam tempora significant, non tamen consignificat tempus.

Alia verò particula, cuius pars nihil significat seorsum, distinguit verbum ab oratione: & satis fuit explicata in definitione nominis. Solùm restat vltima, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota: quasi dicat; verbum esse signum, aut significare coniunctionem prædicati cum subiecto, quam facit. Nomen

enim prædicatur, aut subiicitur in propositione: sed verbum vnit prædicatum cum subiecto, & talem vnionem significat: in quo etiam distinguitur à nomine, & oratione.

In secunda parte, excludit verba infinita, & casus verbi, à definitione; propter easdem rationes, quibus exclusit nomen infinitum, & casus obliquos à definitione nominis. Quia verbum debet significare determinatam actionem & passionem: determinatamque coniunctionem prædicati cum subiecto; sed verbum infinitum, nihil determinatum significat: ergo non est simpliciter verbum, sed secundùm quid: & propterea excludendum est à definitione verbi; atque etiam casus verbi; hoc est, verba aliorum temporum, quàm præsentis. Quia non ratione sui; sed ratione verbi præsentis, conuenit eis officium verbi: nec actionem, aut passionẽ simpliciter talem significant; sed præteritam, aut futuram: quæ cùm non sit actu in rerum natura; solùm est talis secundùm quid.

In tertia tandem parte capitis: Duo colligit, in quibus *verbum conuenit cum nomine.* Primum est: quòd verbum per se sumptum; hoc est, extra propositionem, significat aliquam rem, sicut nomen: vt curro, significat cursum. Secundò; quòd sicut nomen per se sumptum, non significat verum, vel falsum, nisi adiungatur ei verbum: ita verbum per se sumptum hoc est extra propositionem, non significat verum aut falsum, nisi ei aliquo modo adiungatur nomen. Cuius rationem assignat: quia veritas, & falsitas, solùm reperiuntur in compositione, & diuisione: sed verbum per se sumptum: non significat talem compositionem: quia non potest intelligi sine extremis; hoc est, sine prædicato, & subiecto: ergo verbum sine nomine sibi adiuncto, non potest veritatem, aut falsitatem significare.

QVÆSTIO I.

An verum sit verbum consignificare tempus.

NOn videtur hæc particula definitionis conuenire omni verbo: ergo non bene fuit posita ab Arist. in definitione. Probatur antecedens: quia si verbum consignificat tempus: maximè quia significat actionem, cui cõuenit mensurari tempore: sed non omne verbum significat actionem: vt probat verbum substantiuum, *est*: ergo neque omne verbum consignificabit tempus. Quod magis etiam fit manifestum: dum idem verbum, *est*, vnit extrema secundùm naturalem connexionem eorum: quod facit quotiescunque prædicatum est de essentia subiecti: aut propria passio eius: tunc enim non vnit ea pro aliqua differentia temporis: cùm tales propositiones, ante omne tempus, & post omne tempus sint veræ, & ideo dicantur esse perpetuæ veritatis: in

quibus

quibus copula abſoluitur à tempore : ergo in eis non poteſt conſignificare tempus.

10 Nec ſoli verbo conuenit; ſed etiam nomini:ergo etiam ex hac parte,non bene fuit indefinitione collocata eadem particula:probatur antecedens,quia prandium, cœna, & ſimilia nomina,ſignificant actionem comedendi, connorando quòd tali tempore fiat: ergo conſignificant tempus. Prætetea participium; vt amans,currens,eſt verum nomen; cùm ponatur pro ſubiecto, aut prædicato propoſitionis:& tamen conſignificat tempus cùm ſignificet actionem tempore præſenti, aut futuro exercendam:ergo nominibus etiam conuenit conſignificare tempus.

Circa hanc particulam definitionis, duo explicanda ſunt. Primum, *An ſoli verbo conueniat conſignificare tempus,vel etiam participio, & aliis nominibus.* Secundum, *An omnibus verbis, & ſemper conueniat.* Circa primum præſupponendum eſt,quid ſit conſignificare tempus.Non eſt enim aliud; quàm ſignificare cum tempore: & vtrumque eſt ſignificare aliquid: nempe actionem , cui conuenit menſurari tempore : ex hoc enim ſimul cum re illa,ſignificatur tempus,quod eſt conſignificari:vel res illa notatur, vt menſurata tempore,quod eſt ſignificari cum tempore.

Quo ſuppoſito,circa participium non loquuntur omnes eodem modo:ſed plures negant conſignificare tempus.quia licèt ſignificet actionem tempore menſuratam; non tamen per modũ actionis; ſed per modum formæ inhærentis ſubiecto.vt currens,ſignificat actionem currendi , per modum formæ inhærentis:ſicut inhæret albedo: & ideo non ſignificat eam, vt menſuratam tempore:nec proinde conſignificat tempus.

Communis tamen ſententia tenet , *participium conſignificare tempus.* Et hoc eſt verum. Ita D. Tho. cap. præſenti , vbi aſſerit: *Participium ſeparari è verbo , per vltimam particulam definitionis; nempe, & eſt ſemper eorum , quæ de altero prædicantur,nota. Et conuenire cum eo in cæteris omnibus :* ita etiam Sotus 2. lib. Summularum, cap. 1. & ibidem Mercatus, Venetus,tractat. 2. de partibus propoſitionis,cap. 2. Tolerus cum cæteris modernis,in hoc cap.

Probatur teſtimonio Ariſt. qui vltimam particulam,explicantem proprium officium verbi , poſuit, ad excludendum participium; vt docuit D.Tho. non enim excludi poteſt per eam aliud: ergo ſenſit in reliquis particulis conuenire , quarum prima eſt, conſignificare tempus.

Probatur etiam ratione:Quia participium ſignificat actionem; vt egreditur ab agente:vt calefaciens ſignificat calefactionem:vt à ſe egreſſam:ergo ſignificat actionem per modum actionis.Probatur conſequentia:quia modus actionis,eſt egredi ab agente:ſed actio fit in tempore ; ergo participium ſignificat cum tempore:

cuius euidens signum est, quòd ei adiunguntur aduerbia: hæc tarde & velociter: quæ non conueniunt, nisi his, quæ significant motum vel actionem; vt actio est. Distinguitur verò participium à verbo, per vltimam particulam, vt asserit D. Thom. quia licèt significet cum tempore, non vnit tamen extrema: in quo consistit propria, & vltima ratio verbi. Et ex his habemus, quòd consignificare tempus, non conuenit soli verbo, sed etiam participio: quòd videtur esse medium inter nomen, & verbum.

Sed an puris nominibus conueniat; vt cœnæ, & prandio, ac similibus. Dicendum est, non conuenire: quia solùm significant actionem materialiter, vel vt res quædam est, non formaliter, & per modum actionis: vnde nec per modū, quo mensuratur tēpore; gratia exempli, cœna significat actionē comedendi vt rem quandā sicut albedo significat albedinem; non tamen significat eam ex parte sua; vt factam tali tempore: sed solùm habet tali tempore fieri, ex consuetudine hominum, non ex eo, quòd per tale nomen significatur: quod necessarium est ad consignificandum tempus. Nam verbum, ex eo dicitur consignificare tempus: quia significat actionem per modum actionis: & ideo vt mensuratam tempore. Quare, ex vi suæ significationis, & non ex cōsuetudine, vel alia ratione extrinseca, dicitur simul cum actione significare tempus: & proinde illud consignificare. Et ex hoc intelligitur: consignificare tempus soli verbo, & participio conuenire, non puris nominibus.

Circa secundum verò, *An omnibus & verbis semper conueniat:* solùm est difficultas de verbo substātiuo, est: nam de cæteris satis est manifestum, quòd significent cum tempore. Et ratio dubitandi est: quia solùm significat existentiam simpliciter; vel existentiam rei, sub aliqua forma accidentali: primum habet, in hac propositione, Homo est: secundum in hac: Homo est albus. Dicendum tamen est, ex communi sententia interpretum: *Non significare actionem veram, sed existentiam rei per modum actionis:* & hoc satis esse; vt significet cum tempore: quia existentia significata per modum actionis, significatur vt mensurata tempore: nam sicut actio, ex se mensuratur tempore, ità etiam, quod per modum actionis significatur; & ideo verbum, est, significans existentiam rei per modum actionis, consequenter significat tempus: quod propriè est consignificare tempus; vel significare cum tempore.

Sed, *an semper hoc habeat:* hoc est, in propositionibus etiam, in quibus solùm vnit extrema, secundùm naturalem connexionem prædicati cum subiecto: in quibus dicitur absolui à tēpore, maxima difficultas est: quia non ab omnibus eodem modo explicatur, quid sit verbum in his propositionibus, absolui à tempore vel quo modo possit absolui à tempore, & simul significare cum tempore.

Omissis autem aliorum explicationibus: quia non videntur 12 satis

ſatisfacere difficultati: Notandum eſt, *Verbum duo habere*: duabus particulis definitionis, ab Ariſt. explicata, contenta. Primum, Conſignificare tempus: Secundum, Vnire extrema, quod explicuit Ariſt. vltima particula definitionis, *Et eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota.* Hoc eſt coniunctionis prædicati cum ſubiecto, quam facit. Extrema autem vnit, ſecundum naturam eorum: ita, vt ſi prædicatum dicat actualem exiſtentiam, vel actualem inhærentiam in ſubiecto, illud cum eo vniat ſecundùm actualem exiſtentiam vel inhærentiam in eo: & in hoc ſenſu vera, vel falſa, iudicanda ſit propoſitio. Si verò prædicatum non dicat actualem exiſtentiam, vel inhærentiam in ſubiectò, ſed eſſentialem, aut neceſſariam connexionem cum eo, ſecundum hanc, & non ſecundùm illam, ipſum vniat ſubiecto: exemplum vtriuſque habemus in his propoſitionibus, homo eſt albus: homo eſt rationalis: nam in prima, prædicatum dicit actualem inhærentiam in ſubiecto, & ſecundùm eam ei vnitur: in ſecunda verò, eſſentialem connexionem gradus rationalis, cum homine: abſtrahentem ab actuali exiſtentia, nam licèt nullus ſit homo in rerum natura, tamen verum eſt, hominem eſſe rationalem.

Circa conſignificationem etiam temporis, & extremorum vnionem, duo conſideramus in verbo. Primum, *Quòd eſſentiale eſt ei*, nempe conſignificare tempus, vniendo extrema. Secundum *Quaſi accidentale*; nempe conſignificare tempus, & vnire extrema pro tempore ſignificato: Itaque eſſentiale eſt verbo vnire extrema, conſignificando tempus: ſed ea vnire, pro determinata differentia temporis ſignificata, ſolùm eſt accidentale: & ideo ex natura extremorum, iudicandum eſt; an hoc efficiat verbum in propoſitióne, vel non. Nam ſi apta ſunt pro ea differentia coniungi, ita coniungentur: ſi verò non ſunt apta pro ea coniungi; ſuſpendetur talis modus coniunctionis, & vnientur ſimpliciter, abſque tali determinatione, vel reſtrictione, & quidem extrema propoſitionum accidentalium vel modum accidentalem habentium, non neceſſariò, ſed contingenter vniuntur: cùm accidens, aut habens modum accidentis, poſſit vniri, & non vniri ſubiecto: quare non ſunt apta vniri; niſi pro determinata differentia temporis: & ideo in talibus propoſitionibus, verbum vnit extrema, pro determinata differentia temporis; quam conſignificat: nempe pro tempore præſenti, præterito, & futuro. Extrema verò propoſitionum neceſſariarum, dicunt naturalem connexionem cum verbo eodem modo ſe habentem ſemper: quare non petunt vniri pro determinata differentia temporis, ſed abſolutè, & ſimplici-
22 ter, abſtrahendo à qualibet differentia temporis; & ideo non vniuntur cum limitatione, vel reſtrictione ad aliquam differentiam temporis, ſed ſecundùm naturalem, & neceſſariam conne-

xionem, abstrahentem ab illa. Vnit igitur verbum, in his propositionibus extrema, sed non coarctat vnionem, ad differentiam temporis, quam consignificat sed relinquit in propria natura, & conditione. Et hoc est *absolui à tempore*; hoc est etiam tales propositiones esse perpetuæ veritatis: quemadmodum eorum connexio necessaria est, atque perpetua, & semper eodem modo se habens, nec à tempore vllo modo dependens. Igitur sat est explicatum; quomodo conueniat omni verbo, consignificare tempus, & semper ei conueniat: & quid sit absolui à tempore: & quomodo non repugnet semper consignificare tempus, & aliquando absolui à tempore.

Et ex hac doctrina soluta sunt argumenta, in principio posita. Nam ad primum; Distinguenda est minor, quia quædã sunt verba, quæ significant veram actionem: alia, quæ significant aliquid per modum actionis: vt substantiua; nempe existentiam rei: & cùm existentia, significata per modum actionis; significetur ex consequenti per modum eius, quod mensuratur tempore; etiam verba substantiua consignificant tempus quod etiam habent in propositionibus necessariis, in quibus dicuntur absolui à tempore: quia non repugnat significare tempus, & absolui à tempore: vt explicatum est.

Ad secundum; Distinguendum est antecedens; quòd cœna, & prandium, significent actionem, per modum actionis: solùm enim eam significant materialiter; vt rem quandam; sicut cætera nomina: & ideo non connotando, quòd tali tempore fiat: sed hoc quod est tali tempore fieri, ab extrinseco prouenit; ex hominum consuetudine; & non ex vi significationis eorum: quare non sufficit; vt dicantur significare cum tempore, vel consignificare tempus.

QVÆSTIO II.
An verbum sit vera pars propositionis.

PRima opinio, tenet *verbum non esse partem propositionis*: sed quasi partium ligamentum. Ita Sotus in 1. editione Summularum, & alij cum eo. & probatur primò, ex compositione domus: in qua ligna, & lapides, concurrunt tanquam partes: claui verò quibus vniuntur ligna; & ligamentum, quo vniuntur lapides, non sunt partes; sed partium nexus: sed ita se habet verbum in propositione, cùm sit copula per quam vniuntur partes: ergo non est pars propositionis.

Secundò, ex eisdem partibus componitur res quælibet; in quas absoluitur: sed propositio solùm resoluitur in extrema quæ sunt subiectum: & prædicatum: ergo solùm componitur ex subiecto, & prædicato; tanquam ex partibus: quare verbum non erit

pars,

pars, cùm nec sit subiectum, nec prædicatum. Probatur minor, ex Arist. 1. lib. de Priori resolutione, cap. 1. sic definiente terminum: *Terminus est extremum propositionis: in quod propositio resoluitur, tanquam in subiectum & prædicatum.*

23 Secunda opinio, de verbo saltem substantiuo, *est*, asserit, *non esse partem propositionis*: quia nullam actionem significat; quæ possit prædicari de subiecto: ita Villalpãdeus, & Suetanus ca. præsenti.

Tertia opinio, tenet, *verbum duo habere*. Primum, quod significet aliquam rem, in quo conuenit cum nomine. Secundum quòd vnit extrema: & ratione primi, est pars propositionis, ratione verò secundi, non est pars; sed nexus partium: ita tenent quidam moderni.

Communis sententia & vera, duo asserit. Primum, *Verbum esse partem propositionis: quasi materialem ratione rei significata.* Secundum, *Esse partem formalem: per proprium officium verbi: quod est vnire extrema.* Ita Porphy. Ammonius, Boëtius, Albertus Magnus, D. Tho. & Toletus cap. præsenti.

Vt autem vtrumque explicemus, atque probemus simul: Notandum est duo habere Verbum. Primum, *Rem aliquam significare cum tempore*, nempe, actionem, vel aliquid per modum actionis; quod habet non solùm in propositione, sed etiam extra illam: vt expressè docuit Arist. in fine præcedentis ca. *Curro* enim, significat actionem currendi cum tempore: & verbum substantiuum, *est*, existentiam rei per modum actionis. Habet secundum; Quod est, *esse notam eorum, quæ de altero prædicantur*, (vt verbis Aristot. vtamur) quod non est aliud, quàm esse signum compositionis prædicati cum subiecto: nam ita consignificat cum tempore: vt ea applicet subiecto: vnde hoc secundum, est quasi propria, & vltima differentia verbi, per quam constituitur in ratione formali, & essentiali verbi, quod non exercet, nisi in propositione; licèt aptum semper sit, exercere talem actum. Gratia exempli, in hac propositione, homo currit, sic actionem currendi significat cum tempore; vt eam applicet homini Et cùm hæc applicatio, sit formalis compositio prædicati cum subiecto; verum est, quòd verbum continet, atque significat formalem compositionẽ prædicati cum subiecto. Itaque cursus, in eadem propositione est, qui componitur cum homine, & prædicatur de illo: sed verbum *curro* est, quod illum cum homine componit, quod illum de homine prædicat: cursus etiam est prædicatum, *quod*, sed verbum curro, est quasi prædicatum, *quo*: cùm sit ratio, & quasi forma enunciandi: & tandem cursus, est quasi materiale prædicatum; verbum verò quasi formale. Et ideo D. Thom. asseruit, *Verbum non solùm ratione rei significata, se tenere ex parte prædicati, cùm de subiecto illa enuncietur, sed etiam vt est nota compositionis*: cùm hoc modo sit quasi

prædicatum formale: & ita ex vtroque est prædicatum propositionis: ex primo quidem, quasi materiale, & vt quod: cùm res ab eo significata sitque prædicatur: ex secundo verò, quasi forma, & vt quo: cùm sit signum compositionis, & prædicationis eiusdem prædicati cum subiecto.

Secundò; Notandum, duobus modis contingere *Verbum applicare subiecto rem à se significatam.* Vno modo, nudam quidem aut solam, dum propositio non habet aliud prædicatum, præter verbum. Quod patet in propositionibus de secundo adiacente; vt homo currit: in quibus solam actionem significatam componit verbum cum subiecto, vel eam de illo prædicat. Altero modo, nudam aut solam, sed coniunctam alteri prædicato, & modificatam per illud: vt in propositionibus de tertio adiacente; vt Homo est albus, in quibus non solum esse, quod significatur per verbum, enunciatur, sed coniũctum cum albedine: & ita sensus eiusdem propositionis est, homo est ens, affectum albedine: & primo modo, totale prædicatum est significatum verbis, secundo verò modo quasi partiale, sed vtroque modo est prædicatũ materiale, & verbum semper formale, quia semper significat, & facit compositionem prædicati subiecto.

Ex hac doctrina, colliguntur duo argumenta: quibus efficaciter probãtur duo illa, quæ nostra sententia, & communis asserit. Primum argumentum probat, *Verbum, ratione rei à se significatæ, esse prædicatum propositionis materiale, & vt quod, & ex consequenti veram partem eius;* & est tale: Verbum significat actionem vel aliquid per modum actionis, sed hoc est, quod prædicatur de subiecto: nudum quidem, in propositionibus de secundo adiacente, vel coniunctum cum alio prædicato; vt in propositionibus de tertio adiacente: ergo verbum per rem à se significatam, semper est prædicatum totale, vel partiale propositionis: & proinde semper est pars propositionis.

Secundum arg. probat, *Verbum semper esse prædicatum propositionis formale, & vt quo: atque adeò, partem formalem eius: & procedit,* hoc modo: Propositio formaliter, est compositio prædicati cum subiecto: sed verbum est signum formale huius compositionis, eam faciens; ergo est ratio formalis eius; & ideo formalis pars: sicut anima est pars formalis viuentis, quod componit, tribuens ei esse tanquam vera eius forma. Verbum namque vnit de subiecto per rem à se significatam, & simul est signũ formale, efficiens eandem vnionem: & ideo est quasi forma, tribuẽs propositioni vitam, ea similitudine, qua anima tribuit corpori esse, & viuere, per informationem. Et veritas hæc ostendit deceptionem aliarum opinionum, quæ putant verbum solùm esse materialem nexum propositionis, ita, vt solùm materialiter vniat prædicatum cum subiecto: sicut

cto: sicut lapides domus vniuntur calce, vel ligna clauo: cùm tamen hoc plenè sit falsum; nam verbum sic vnit prædicatum subiecto, vt semper vniat rem à se significatam ratione cuius, verum prædicatum propositionis est, veráque pars eius sic etiam vnit; vt formale signum sit, eiusdem compositionis prædicati cum subiecto: & signum quidem non solùm significatiuum; sed simul factiuum formaliter: quod est esse formam totius propositionis: & ideo partem formalem eius.

25 Et si dicatur, Prædicatum esse partem formalem propositionis. Respondeo; Comparatione subiecti, se habere tanquam formam: quia illud determinat, sed in ordine ad totam propositionem, tam subiectum, quàm prædicatum, sunt partes materiales; & forma totius propositionis, & earũdem partium materialiũ, est verbum.

Ex his facilè soluuntur argumenta primæ opinionis. Nam ad primum, neganda est minor: quòd verbum ita se habeat in propositione; sicut se habet ligamentum partium domus: non enim vnit prædicatum & subiectum materialiter; sed per modum formæ totius compositionis; vt explicatum est.

Ad secundum; neganda est etiam minor: quòd propositio solùm resoluatur in subiectum, & prædicatum; tanquam in partes: solùm enim in hæc resoluitur, tanquam in extremas partes; quas ideo vocat Aristoteles terminos eius: quia terminus non quamlibet partem rei significat; sed extremam: & aliquando non partem, sed indiuisibile extremum: quod non est vera pars, vt patet in termino lineæ. Verbum igitur, vera pars formalis propositionis est, licèt non sit extrema: quòd intelligo in ratione formali verbi: nam per rem à se significatam, quam applicat subiecto, & de eo prædicat, etiam est extrema pars propositionis; cùm sit prædicatum eius.

QVÆSTIO III.

An verbum infinitum possit collocari in propositione.

26 QVæstio hæc, vnum præsupponit, tanquam certum apud Arist. & omnes, videlicet *dari verbum infinitum extra propositionem:* quod docuit expressè Aristoteles, cap. præsenti; illud excludens à definitione verbi: & cum eo omnes interpretes. Sed quærit aliud, An verbum infinitum, non solùm detur extra propositionem, sed etiam possit in propositione collocari.

Et est prima opinio, antiquorum Interpretum, Alberti Magni, & Boëtij, in hoc capite: *non posse collocari in propositione.* Quod probatur duplici argu. Primo: Quia verbum fit infinitum, sicut nomen, per negationem, non neganter, sed infinitanter sumptam: ita vt vis eius vlteriùs non transeat, sed nomen, aut verbũ cui adiungitur,

gitur, solùm neget: at repugnat negationem adiungi verbo in propositione, nisi negãter sumptam: ergo repugnat infinitari verbum in propositione. Probatur minor, quia repugnat negationem adiungi verbo in propositione, quin propositio negetur: sed non potest esse propositio negatiua, nisi negatio adiuncta verbo sumatur neganter, vt per se est manifestum: ergo repugnat sumi infinitanter additam verbo in propositione: & ex consequenti, repugnat verbum infinitari.

Secundo: negatio infinitanter sumpta, negat omninò illud, cui adiungitur, licèt vis eius vlteriùs non transeat: ergo adiuncta verbo, non solùm negat significatum eius, sed proprium etiam officium verbi, quod est esse notam eorum, quæ de altero prædicantur: atqui negato officio verbi, redditur propositio negatiua: ergo non infinitatur verbum. Probatur consequentia: quia non potest esse negatiua propositio, nisi negatio eius neganter accipiatur: Sumpta autem neganter non potest verbum infinitum reddere, sed negatiuum, vt patet in propositionibus negatiuis.

Secunda opinio tenet, *non solùm extra propositionem dari verbum infinitum, sed etiam in propositione*: ita Ammonius, Suesanus. Toletus c. præsenti, Sotus, & Mercatus, 1. lib. Summularum. c. 2. de verbo, & omnes moderni interpretes. Videtúrque nobis probabilior. Probatur primò duobus testimoniis Arist. nam c. præsenti, sic loquitur de verbo infinito: *Non valet autem, & non laborat; non verbum dico: consignificat enim tempus, & semper de aliquo est.* Quasi dicat, semper de aliquo prædicatur: sed non potest prædicari, nisi in propositione: ergo sentit Arist. in propositione posse infinitari. Secundum testimonium habetur lib. 1. posteriorum, c. 10. vbi 17 hanc demonstrationem constituit Arist. in prima figura: *Stellæ non micantes, sunt prope nos: planetæ non micant: ergo planetæ sunt prope nos.* Quæ tamen vitiosus erit syllogismus, si negatio in minori sumatur neganter: nam tunc constituet propositionem negatiuam: minore autem negatiua, viua, vitiosus est syllogismus in prima figura: ergo necesse est infinitanter accipi ab Arist. ita vt sensus sit, planetæ sunt non micantes: & ita efficiet verbum infinitum in propositione. Probatur etiam ratione: quia verbum extra propositionem est infinitum: ergo negatio ei adiuncta, non accipitur neganter, sed infinitanter: vel ergo negat totum, quod habet verbum, nempe significatum eius, & officium copulæ, vel solùm significatum: si primum dicatur, sequitur posse esse infinitũ in propositione, licèt totum, quod habet, negetur: & etiam sequitur, si dicatur secundum: quia si solùm negetur significatum eius, non efficiet propositionem negatiuam: sed affirmatiuam de prædicato infinito: vt contingit in demonstratione Aristotelis adducta.

Vt autem veritas huius sententiæ fiat manifesta, & faciliùs soluantur

uantur argumenta alterius, notandum est, Differentiam sententiæ vtriusque in eo solùm consistere: quod prima allerit, *Ex duobus, quæ habet verbum*, nempe significare rem cum tempore, & esse notam eorum, quæ de altero prædicantur, *primum tantùm ei conuenire extra propositionem: secundum verò non nisi in propositione exerceri:* & ideò extra propositionem posse infinitari: quia potest negari totum, quod in eo statu habet: in propositione verò, non posse: quia non potest ei adiungi negatio, nisi negetur vtrumque: negato autem vtroque, propositio constituitur negatiua: & ideo negatio sumitur neganter, & non potest ipsum efficere infinitum.

Secunda verò opinio, quam sequimur: non putat necessarium, *quòd negatio adiuncto verbo in propositione neget vtrumque:* sed sicut extra propositionem ei adiuncta, potest negare solùm significatum, non negata compositionis nota: ita in propositione potest illud solùm negare: non negata eadem compositionis nota: & ita potest verbum infinitari, & constituere propositionem affirmatiuam, de prædicato infinito; & huius ratio est, quia duo illa distincta sunt in verbo: ergo potest negari primum, non negato secundo. Præterea; In eo, quod est rem aliquam significare, conuenit verbum cum nomine: & ideò quantum ad hoc, infinitari potest, per negationem, non tamen quantum ad notam compositionis: quia cùm hæc limitetur ad hoc prædicatum, & hoc subiectum, siquidem verbum coniungit, necesse est coniunctione hac, seu compositione negata, totam propositionem negari: & ideo negationem neganter sumi: non enim datur medium in compositione ipsa, inter negatiuam: & affirmatiuam nec infinita esse potest propositio, vt propositio est formaliter: licet, possit esse infinita, ex parte prædicati, aut ex parte subiecti.

28 Ad primum argu. neganda est minor: quòd non possit negatio adiungi verbo in propositione, nisi neganter sumpta, aut nisi fiat eo ipso propositio negatiua: potest enim solùm negare significatum verbi, non negata vnione eiusdem cum subiecto: vt fit extra propositionem: quia distincta est vtraque ratio in verbo: & ideo potest negatio cadere sub vna, & non sub alia, vt probatum est, in verbum.

Ad secundum: negandum est antecedens; quòd necesse sit negationem alicui adiunctam, negare quidquid in eo est, sed negare potest in verbo rem significatam, vt negat in nomine, & in eodem verbo extra propositionem, non negata compositionis nota: quid enim prohibet, verbum infinitum extra propositionem existens, in propositione collocari, absque eo, quod vis negationis se extendat ad notam compositionis? nihil profectò: quia negatio infinitanter sumpta, eodem modo se habet in propositione,

tione, & extra illam: necesse est ergo fateri, verbum sicut extra propositionem, sic etiam in propositione, posse infinitari: vt tenet communis, & vera sententia.

CAPVT IIII.

De enunciatione.

TEX. ARISTOTELIS.

Oratio autem est vox significatiua, cuius partium aliqua significatiua est separata vt dictio: non vt affirmatio, vel negatio, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum huius capitis, est explicare naturam *Enunciationis.* Diuiditur autem in tres partes. In prima, Definit orationem, quæ genus enunciationis est: & eius definitionem exponit. In secunda; Definit enunciationem, & variis diuisionibus eam diuidit. In tertia; Incipit agere de oppositione enunciationum.

Vt enunciationem definiat, prius definienda est oratio, quæ genus eius est. Sic autem definitur: *Oratio est vox significatiua, cuius partium aliqua significatiua est separata, vt dictio: non vt affirmatio, vel negatio.* Loco generis ponitur vox, per quam definitur oratio, tanquam per subiectum: sicut cætera accidentia in concreto, vt diximus cap. de nomine, per secundam particulam, excluduntur à definitione voces nihil significantes: & per tertiam, subintelligendam, nempe, *ad placitum*: excluduntur voces significantes naturaliter: quam non expressit Aristot. quia satis expressa, atque explicata fuerat capit. de nomine, per particulas verò sequentes, excluduntur nomen, & verbum: quorum partes separatæ, vel nihil significant, vel non significant iuxta significationem totius. Cùm tamen partes orationis, quæ sunt diuersa nomina, aut nomen, & verbum, separatæ significent: vt patet de partibus huius orationis homo albus. Sed addit Arist. non significare, vt affirmationes, vel negationes: sed, vt dictiones tantum: quia quælibet pars orationis separata, nihil continet de esse, aut non esse, nisi ei adiungatur verbum.

Orationem iam definitam *duplicem esse* ait, in 2. par. cap. Vnam *Enunciatiuam*, quæ verum, aut falsum continet: & tales sunt orationes modi indicatiui: vt homo ambulat. Aliam *non enunciatiuam*, quæ nihil veri, aut falsi continet: vt orationes imperatiui, aut optatiui aliorumve modorum. Enunciationem igitur ait, non esse orationem quamlibet, sed eam tantum, quæ verum, aut falsum continet: & ideo sic definienda est: *Enunciatio est oratio, verum, vel falsum significans*; in qua definitione insinuatur

prima diuisio enunciationis: in veram & falsam. Vera enunciatio, est illa, quæ *ita enunciat vnum de alio, sicut à parte rei se habent*, vt homo est animal: falsa verò, quæ *aliter enuntiat, ac se habent à parte rei*, vt animal est lapis.

29 Secunda diuisio est: *Enunciatio, alia est Vna, alia Multiplex.* Vna est, quæ vnum significat, vt homo est albus: vel cuius partes coniunctione vniuntur, vt Petrus currit, & Ioannes loquitur. Multiplex verò, quæ vel non significat vnam, vel terminis æquiuocis constat: vel cuius partes non vniuntur aliqua coniunctione, vt Petrus loquitur, Ioannes ambulat.

Tertia diuisio est: *Enunciatio vna, alia est Simplex*, vnum de vno enuncians, vt homo est albus: alia *Composita*: quæ plures simplices includit coniunctione vnitas: vt Petrus disputat, & Ioannes ambulat. Diuisio postrema est Enunciationis simplicis, *in affirmatiuam, & negatiuam*: quas species eius vocat Arist.

Agit tandem de contradictione, seu oppositione inter enunciationes reperta, quam sic definit: *Oppositio enunciationum est, affirmatio, & negatio eiusdem prædicati, de eodem subiecto.* Ad talem oppositionem, vnam saltem conditionem, omnino requisitam esse docet, nempe, quòd vtraque enunciatio terminis vniuocis constet: nam si aliquem terminum æquiuocum habeant, erũt quidem eiusdem de eodem, non re, sed sola voce: & ideo sola etiam voce, & non re erunt oppositæ. Vt canis latrat, canis non latrat.

QVÆSTIO I.

An in definitione orationis definiatur oratio in vniuersali, vt perfectam, & imperfectam, simplicem, & compositam comprehendit.

Prima opinio asserit, *Orationem non definiri in vniuersali, sed solùm orationem perfectam, communem ad orationem modi indicatiui, & aliorum.* Ita Albert. Magn. 1. lib. de Interpret. tract. de Orat. c. 1. & Philoponus cap. præsenti. Probant: Quia bona definitio debet dari per genus proximum: sed sola oratio perfecta, est proximum genus orationis, communis verò, ad perfectam, & imperfectam, est genus remotum: ergo per illam, & non per hanc definitur.

Secunda opinio: *Solam orationem simplicem* definiri docet: quia putat solam quoque enunciationem simplicem definiri, cuius genus patet non esse orationem in communi, sed solam simplicem. Ita Porphyr. & Aspasius, in hoc capite. Probant ex definitione orationis, in qua dicitur, quòd partes eius separatæ per se sunt significatiuæ, vt dictiones, nõ vt affirmationes: sed partes orationis cõpositæ significant, vt affirmationes: vt patet in hac oratione composita, homo loquitur, & equus currit: cuius vtraq; pars est

propositio

propositio affirmatiua: ergo oratio composita, non comprehenditur in hac definitione: sed sola simplex definitur.

Tertia opinio, est Boëtij, & D. Thom. in hoc loco, asserentium; Orationem in communi, definitam esse ab Arist. vt comprehendit *perfectam, & imperfectam; simplicem, & compositam.* Et hæc est vera, & tenenda. Probatur primò, aduersus primam opinionem, quòd definiatur oratio vt communis ad perfectam, & imperfectam, ex definitione, quæ integra conuenit orationibus imperfectis cum qualibet sit vox significatiua ad placitum, cuius partes separatæ, per se sunt significatiuæ, vt dictiones, non vt affirmationes: vt ostendit hæc, homo albus.

Probatur secundò aduersus secundam, quòd definiatur oratio in communi ad simplicem, & compositam: quia orationem definitam, diuidit statim Aristotel. *in vnam significatione, & in vnam coniunctione*, hoc est in simplicem, & compositam: ergo vtramque comprehendit definitio.

Ad argu. primæ opinionis: Neganda est maior, quòd bona definitio, necessariò debeat dari per genus proximum: sed æquè bene, vel etiam meliùs potest dari per genus remotum: dummodo ponantur cum eo omnes differentię, vsque ad vltimam, vt in prædicabilibus ostendimus. Bene enim definietur homo, si dicamus, esse substantiam, corpoream, viuentem, sensitiuam, & rationalem.

Ad secundum arg. Respondent D. Thom. & Alexander, in definitione ea solùm poni, quæ conueniunt definito, vt tali: non quæ sub alia ratione particulari possunt ei conuenire: vt in definitione animalis, ea solùm, quæ pertinent ad naturam sensitiuam, non alia, quæ possunt conuenire animali, in hac vel illa specie considerato, ratione alicuius differentiæ. Et ita in definitione orationis ponuntur ea, quæ conueniunt ei in genere, nempe, vt oratio est abstrahens à simplici, & composita: ex quibus vnum est, quòd partes eius non sint significatiuæ, vt affirmationes, sed solum, vt dictiones. Quòd verò oratio aliqua, nempe composita, habeat partes significatiuas, vt affirmationes, non conuenit ei, vt est oratio, aut ex ratione generica orationis, quæ definitur, sed ex ratione specifica orationis compositæ: vnde, hoc non contradicit definitioni, nec tollit, quin sub ea comprehendatur.

QVÆSTIO II.

An enunciatio sit ens reale, vel rationis.

TRia sunt consideranda in enunciatione, seu propositione. Primum; Voces ipsæ, scripturæ, aut conceptus. Secundum; Ordinatio eorum in propositione, secundùm rationem prædicati, subiecti, & copulæ. Tertium; Actus intellectus per quem ordinantur, & ex eis sic ordinatis efficitur propositio. Et de primo, & tertio, 31

certum

certum est, esse realia, & de quo nemo dubitauit: sed quia in his non consistit formalis ratio Enunciationis, sed solum materialis, tertium verò pertinet ad formalem rationem eius: certum etiam erit, quòd enunciatio materialiter accepta, & quasi pro fundamento, sit ens reale. Dubium verò, An enunciatio formaliter sit realis, vel ens rationis.

Prima opinio; Distinguit de *enunciatione vocali, scripta, atque mentali:* & de duabus primis, asserit formaliter esse ens rationis, sed de mentali docet formaliter esse ens reale. Ita tenēt moderni: quidam: & vtrumque probant hoc arg. Enuntiatio vocalis, & scripta solùm sunt reales ex parte vocum, & scripturarum, sed ex parte significationis, & veritatis, sunt entia rationis, cùm significatio earum, ex libera impositione hominum dependeat, quæ nihil reale in eis ponit. veritas etiam cùm non sit in eis formaliter, sed solùm tanquam in signo: ideo nihil habent etiam reale, sed rationis: ad rationem autem formalem propositionis, non pertinent scripturæ, & voces, nisi vt significatiuæ rerum, & veritatis in mente existentis: ergo propositio vocalis, & scripta, materialiter tantum est ens reale, formaliter verò ens rationis. Quòd verò mentalis sit ens reale formaliter, probant: quia conceptus ex quibus fit, non solùm sunt reales: sed significatio(quæ inest eis à natura) & veritas quoque repetitur in eis formaliter: ergo tam ex formali significatione, & veritate, in quibus consistit formalis ratio propositionis, quàm ex materiali conceptuum, erit ens reale.

Hæc sententia quantùm ad enuntiationem vocalem, & scriptam vera est: non tamen quantum ad mentalem, quod ita probo: nam licèt duo illa realia sint in conceptibus nempe significatio, & veritas, ordinatio tamen in modum compositionis, prædicati, subiecti, & copulæ, non potest esse ens reale: quia nihil reale ponit in eis, sed sicut in vocibus, & scripturis, esse subiectum, & prædicatum, & propositionem, solum est relatio rationis, quæ consequitur actum realem intellectus ea ordinantis: ita in conceptibus, quantumuis naturaliter significantibus, & formalem rationem veritatis continentibus, solùm est relatio rationis, esse ordinatos in ratione subiecti & prædicati, ac mentalis propositionis: quare non minùs in his quàm in scripturis, & vocibus ens rationis est formalis ratio enuntiationis. Quod verò de veritate reali cōceptuum dicitur, licèt in opinione sit positum) tamen admittendum est: sed non sequitur ex eo, enuntiationem mentalē formaliter esse ens reale: quia licèt conceptus: eo ipso quòd formantur ab intellectu, habeant veritatem realem simplicem: complexam tamen seu compositam non habent, nisi supposita ordinatione intellectus, & constitutione eorum in ratione prædicati, & subiecti, ac propositionis, quæ cùm relationes tantum rationis sint,

efficitur propositionem mentalem formaliter esse ens rationis.

Nostra igitur sententia est, non solùm enuntiationem vocalem & scriptam formaliter esse entia rationis, sed etiam menlem absolutè loquendo. Quia licèt aliquid reale habeat, pertinens ad rationem formalem propositionis, nempe significationem, & veritatem: nihilominus vltimum, per quod constituitur enuntiatio, in ratione formali enuntiationis, est ens rationis nempe ordinatio conceptuum in ratione prædicati, & sub:ecti, atque compositionis ex his: & ideo absolutè pronunciandum est, enuntiacionem mentalem formaliter, esse ens rationis: & ex consequenti: omnes, & singulas enunciationes, esse entia rationis formaliter: & ex his solutum est arg. oppositæ opinionis.

QVÆSTIO III.

An enuntiatio quidditatiuè sit definita ab Arist. per veritatem & falsitatem.

ARist. cap. præsenti definit enunciationem, *per veritatem, & falsitatem*: & ideo dubitamus, *An veritas, & falsitas*, pertineant ad essentiam enunciationis, & ideo talis defin:tio sit essentialis: vel potiùs sit *accidens, aut propria passio eius*, & ita accidentalis, aut discriptiua sit. 32

Et est prima opinio, quorundam modernorum, asserentium, *Veritatem, & falsitatem pertinere ad essentiam enunciationis*: & ideo essentialiter esse per eas definitam. Probatur hoc argum. Quia illa est differentia essentialis alicuius speciei per quam à cæteris eiusdem generis distinguitur: sed enunciationem distinguit Arist. à cæteris orationibus non enunciatiuis, per significationem veri, & falsi: ergò veritas, & falsitas, sunt differentia essentialis eius, per quam separatur à cæteris speciebus orationis.

Secunda opinio tenet, *Essentiam enunciationis non consistere in significatione veri, aut falsi*, sed in eo quod est vnum de altero enũciare: veritatem verò, aut falsitatem, extra essentiam enunciationis, esse, tanquam accidens, vel ad summum vt propriam passionem, per quam descripsit eam Aristot. Ita Alexander, Ammonius, & Niphus cap. præsenti, & omnes ferè moderni; & nos etiam verum id existimamus esse, & doctrinæ Arist. valde consonum.

Probatur testimonio Arist. capit. de substantia in prædicamentis. Vbi docet, *eandem enuntiationem, secundùm speciem suscipere veritatem, & falsitatem, & mutari de vera in falsam ab extrinseco*, nempe ex mutatione rei ad extra. Vt hæc propositio, Petrus sedet, eadem numero permanens; vera nunc est, sedente Petro, stante verò fit falsa; & hanc mutationem ab extrinseco ei prouenire; & ideo suscipere cõtraria, sine sui mutatione: ex quo tale argum. colligo. Eadem propositio immutata permanet, sub veritate, & fal

falſitate:ergo veritas,& falſitas, non eſt de eſſentia propoſitionis aut enunciationis.Probatur conſequentia : quia,ſi de eſſentia eius eſſet,non permaneret eadem,ſed alia eſſet ſecundùm ſpeciem, & numerum vera, & falſa : quare ex mente Ariſtot. non pertinet ad eſſentiam enunciationis verum,aut falſum ſignificare.

Præterea Propoſitionem definiens Ariſtot.lib.1.Priorum, cap. 1.ait,*eſſe orationem,qua aliquid de aliquo affirmat, aut negat*: & 1. lib.Poſte.cap.2.aſſerit,*propoſitionem eſſe alteram partem enunciationis,in qua vnum de vno enunciatur, nulla facta mentione veri, aut falſi*: ergo ſentit non in his,ſed in eo, quod eſt enunciare vnum de altero, conſiſtere eſſentiam eius. Probatur etiam ratione:Primò: Quia ſi veritas,& falſitas pertinent ad eſſentiam enunciationis:ergo enunciatio vera,& falſa,diſtinguuntur ſpecie: ſicut veritas ipſa,& falſitas, ſpecie diuerſæ ſunt: ſed differentiæ ſpecierum eſſentiales, non pertinent ad eſſentiam generis, ſed extra eam ſunt; vt ex Ariſt. & Porphyrio adduximus, in tertio prædicabili: vt differentia rationalis, & irrationalis, non pertinent ad eſſentiam animalis; ergo verum, & falſum ſignificare extra eſſentiam enunciationis in genere ſumptæ eſſe debent: quare aliquid aliud de eſſentia eius erit, quod per verum & falſum contrahatur ad diuerſas ſpecies:& hoc erit enunciare vnum de altero;quòd aliud erit verum,aliud falſum.

Et ſi dixeris:Totum diſiunctum,nempe verum,aut falſum,pertinere ad eſſentiam enunciationis in genere:& alterutrum eorum per ſe, eſſe differentiam ſpecificam : probatur hoc eſſe falſum: quia totum diſiunctum, componitur ex partibus oppoſitis: ergo non poteſt eſſe de eſſentia vnius,& eiuſdem rei.

Secundò probatur eadem ſententia: Quia enunciatiatio genus eſt,ad mentalem,vocalem,& ſcriptam: ergo conueniet eis vniuocè:ſed veritas,& falſitas, non poſſunt eis vniuocè conuenire: ergo nec pertinere ad eſſentiam eius.Probatur minor:quia in ſola enũciatione mentali,reperiuntur formaliter, in vocali verò, & ſcripra, ſolum tanquam in ſigno: & ideo per attributionem ad mentalem:ergo conuenit eis analogicè.

Tertiò: Quia hæc cauſalis eſt vera: quia enunciatio enunciat vnum de altero;eſt vera, aut falſa; Et hæc cauſalis eſt falſa: quia enunciatio eſt vera aut falſa: enunciat vnum de altero: ergo prius natura eſt,enunciationem enunciare vnum de altero: quam eſſe veram aut falſam:in illo ergo conſiſtit eſſentia eius,quam ſequuntur verum, & falſum; vt proprium accidens. Et certè ita eſt: quod eo ipſo quòd intelligimus vnum enunciari de altero,intelligimus orationem enunciatiuam:quamuis nihil de vero aut falſo intelligamus: ergo in eo ſolùm conſiſtit eſſentia enunciationis,hæc verò extra eam ſunt.

Ad arg. alterius sententiæ; Distinguenda est maior, nam distingui ab aliis speciebus eiusdem generis, dupliciter contingit. Primò distinctione specifica: & hoc modo non potest vnum distingui ab alio, nisi per differentiam essentialem. Secundò non distinctione specifica; sed accidentali: & sic distinguuntur enunciatio vera, & falsa, non essentialiter. Voluit autem Arist. enunciationem definire cap. præsenti, per verum, & falsum, tanquam per accidentia eius nobis notiora: ex quibus innotesceret nobis essentia eiusdem enũtiationis, in eo solùm consistens quòd vno de altero enuntietur.

QVÆSTIO IV.

An enunciatio mentalis sit vna simplex qualitas.

DE sola enuntiatione mentali quærimus, *An sit vna qualitas simplex*; vel composita potiùs ex multis simplicibus; non de vocali, & scripta, de quibus certum est, compositas esse ex multis vocibus simplicibus: aut scripturis. Circa *mentalem* verò, notandum est primò, quòd si accipiatur pro actu *intellectus*, quo apprehendimus res, aut de rebus apprehensis iudicamus, non est quid compositum, sed simplex. Nam iudicium intellectus, quo iudicamus veram esse hanc enunciationem, homo est albus; vnicus est, atque simplex actus intellectus: nec propriè sumitur pro eo enunciatio mentalis; ideo de hoc non procedit quæstio; sed de conceptibus; quos format intellectus de rebus ipsis: quibus formatis, iudicat vnum conuenire alteri, & iudicando, componit vnum cum altero: & hæc conpositio, & propositio mentalis, de qua inquirimus; An sit vna qualitas simplex, vel non nisi ex multis composita.

Secundò notandum est: Sic se habere intellectum in formanda enuntiatione mentali; vt primò apprehendat simplicia, per plures, ac simplices conceptus: deinde, ex his efficiat compositionem; priusquam iudicet de conuenientia vnius respectu alterius: vel aliquando integram apprehensionem totius enuntiationis habeat; ante iudicium: quia prius apprehendit compositionem integram; quàm iudicet de conuenientia prædicati cum subiecto: vt patet, dum audimus hanc propositionem; astra sunt paria; quam integram apprehendimus; antequam iudicemus de veritate, aut falsitate eius: imò cùm apprehensionem eius habeamus; numquam habemus iudicium: quia nulla apparet ratio iudicandi veram esse potiùs quàm falsam. De propositione igitur mentali apprehensa: euidens est, non esse simplicem qualitatem; quare difficultas quæstionis reducitur, ad propositionem mentalem iudicatam; *an sit simplex qualitas, vel composita.* Nam duobus modis possumus intelligere; quòd intellectus iudicet veram esse

esse hanc propositionem apprehensam; homo est albus, ex tribus conceptibus compositam. Primò ita, vt iudicet conceptum simplicem albedinis conuenire conceptui simplici hominis: & tunc euidens est, propositionem mentalem iudicatam; quæ est quasi terminus iudicij, non esse qualitatem simplicem, sed compositam, sicut propositionem mentalem apprehensam. Alio modo potest se habere intellectus in iudicio: non iudicando vnum conceptum simplicem conuenire alteri; sed ex tota apprehensione composita, vel ex tribus conceptibus simplicibus, prædicati, subiecti, copulæ, formando quemdam alium distinctum; per quem repræsententur significata totius compositionis; nempè prædicati, subiecti, & copulæ: ita vt simul per vnum illum conceptum iudicet de veritate, aut falsitate totius compositionis; eo modo, quo phantasia ex duplici specie montis, & auri, format tertiam quandam simplicem, repræsentantem montem aureum. Eo etiam modo, quo Angelus per vnum simplicem conceptum, intelligit integram compositionem à nobis factam. Si enim ita fiat; enunciatio mentalis erit vnicus simplex conceptus, & vna simplex qualitas; per quam repræsententur prædicatum, subiectum, & copula.

Et prima opinio tenet; Ita fieri: & ideò enunciationem mentalem iudicatam esse vnam simplicem qualitatem. Ita Sotus 2. lib. Summularum, cap. 5. Toletus 3. lib. de anima, quæst. 19. Probatúrque hoc argum. *Intellectus*, cùm sit potentia superior phantasia, habet eandem, aut maiorem virtutem componendi, quàm illa: sed phantasia ex duplici specie simplici diuersarum rerum, elicit vnam etiam simplicem repræsentantem, quidquid per duas illas repræsentabatur: ergo eandem habebit intellectus: & ita poterit sic iudicare de apprehensione composita, vel de conuenientia vnius conceptus simplicis cum altero, vt vnum conceptum eliciat repræsentantem, quidquid per vtrumque conceptum repræsentabatur, vel per totam compositionem apprehensam: & ita enunciatio iudicata, & repræsentata per vnum illum conceptum, erit vna simplex qualitas.

Secunda opinio tenet; Hoc esse impossibile: & omnino necessarium: *vt sicut intellectus apprehendit subiectum, prædicatum, & copulam propositionis; non per vnum, sed per plures conceptus: ità vnum attribuat alteri per iudicium*: & per hanc attributionem, componat enunciationem iudicatam, ex eisdem simplicibus conceptibus, per apprehensionem formatis. Et sic propositio mentalis iudicata, non sit vnus conceptus simplex neque vna simplex qualitas; sed composita ex multis conceptibus, & qualitatibus simplicibus. Ita pater Gabriel Vazques tomo 2. 1. par. dis. 13. c. 13. Et videtur mihi vera sētētia, & expressa apud D. Tho.

1. par. q. 58. art. 4. ad 1. vbi de enunciatione mentali sic loquitur: *Non qualiscunque multitudo intellectuum compositionem causat, sed multitudo illorum intellectuum quorum vnum attribuitur alteri.* Per multitudinem namque intellectuum: multitudinem conceptuum intelligit: ex quibus intellectum, componere ait, enũciationem mentalem iudicatam; per attributionem vnius ad alterum.

Probatur etiam ratione. Primò: Quia intellectus efficit enunciationem mentalem iudicatam, per attributionem vnius ad alterum: hoc est affirmando vnum de altero, vel negando illud de eo. Sed attribuere vnum alteri, ab eo diuerso: dicit multiplicitatem: ergo cùm id quod attribuitur alteri in propositione mentali, sit conceptus attributus alteri conceptui; sicut in propositione vocali est vna vox attributa alteri: sic propositio mentalis, non est minùs composita qualitas, quàm vocalis. 35

Secundò: Voces significant res mediis conceptibus: ergo propositio vocalis est signum propositionis mentalis: sed illa non est vna vox simplex, sed composita ex multis: ergo neque propositio mentalis erit vnus simplex conceptus, vel qualitas, sed ex multis conceptibus prædicati, subiecti, & copulæ composita. Quod præsertim verum est, ac necessarium vbi prædicatum, & subiectum, sola ratione distinguuntur: vt in propositione identica: quam repugnat intellectum efficere, nisi ea distinguendo, quæ à parte rei non sunt distincta: hæc autem distinguere non potest: nisi per plures conceptus ea intelligat, & vnum eorum alteri attribuat: ergo repugnat talem enuntiationem mentalem, esse vnum simplicem conceptum, vel vnam simplicem qualitatem.

Ad argu. alterius sententiæ: Concessa maiore, distinguenda est minor, quia ex duplici conceptu simplici diuerso, elicere tertium etiam simplicem, repræsentantem plura, quæ repræsentabantur per illa; duobus modis intelligi potest. Primò, *per modum simplicis expressionis*; ita, vt vno illo conceptu exprimatur, quidquid per plures repræsentabatur. Secundò, *per attributionem, & compositionem vnius cum altero.* Et primo modo, fieri potest à phantasia, & intellectu nostro: sed secundo modo, fieri repugnat: quia componere vnum cum altero, dicit multiplicitatem conceptuum: & cùm sic fieri debeat per iudicium, quo constituitur enuntiatio mentalis: non potest per vnum conceptum fieri: sed necessariò per plures, ex quibus enuntiatio mentalis componatur: & propterea non potest esse enuntiatio mentalis conceptus simplex, aut simplex qualitas: sed composita ex pluribus conceptibus, & qualitatibus. In Angelis verò, simplex conceptus, & simplex qualitas est: quia non iudicant componendo vnum cum altero: vel vnum alteri attribuendo: sed vno simplici conceptu exprimendo vtrumque. Modus autem iste, pugnat cum imperfectione nostri intellectus: non

non intelligentis, nisi componendo & diuidendo.

QVÆSTIO V.

An diuisio enunciationis, in affirmatiuam, & negatiuam, sit generis in species, vel analogi in analogata.

PRima opinio est Alexandri; quem citat D.Tho cap præsenti, asserentis esse *diuisionem analogi, in analogata,* quam sequuntur etiam Philoponus, 1.lib.Poster. cap.21 Aspasius, & Burana, 1.lib.Priorum, cap.1. Probatur hac ratione: Analogum est; quod de vno membro dicitur per prius; & de alio per posterius: sed enunciatio dicitur per prius de affirmatiua; & per posterius de negatiua: ergo analogum est respectu earum: & ita diuisio erit analogi in analogata. Probatur minor. Primò ex Arist. cap. præsenti; vbi sic ait: *Est autem vna prima oratio enunciatiua, affirmatio: deinde negatio.* Probatur etiam ratione: Quia affirmatio dicit compositionem, negatio diuisionem: compositio autem prior est diuisione. Præterea, affirmatio dicit formam positiuam, quæ priuat negatio: forma verò prior est priuatione. Et tandem negatio cadit supra affirmationem: cùm propositio negatiua non sit aliud, quam affirmatiua, addita negatione: illa igitur prior est posterior hæc.

Secunda opinio est Soti, 2. lib. Summularum, asserentis, *affirmationem & negationem esse diuersas qualitates enuntiationis:* & cùm qualitas sit accidens; diuidetur enuntiatio in affirmatiuam, & negatiuam; tanquam subiectum in diuersa accidentia. Probatur hoc argu. Accidens est; quod potest adesse, & abesse subiecto: præter corruptionem eius: sed affirmatio, & negatio, ita se habent respectu enuntiationis: ergo sunt accidentia eius. Probatur minor: quia enunciatio eadem permanens secundùm essentiam, transit de affirmatiua in negatiuam; vt hæc eadem: Petrus currit, fit negatiua addita negatione Petrus non currit.

Tertia opinio est communis: quòd diuisio enuntiationis sit generis in species; ita Porphyrius, Ammonius, Boëtius, Simplicius, D.Tho. Louanien. Suesan. Lemosius, & Tolet. cap. præsenti. Et hæc est probabilior, & tenenda.

Probatur primò: Quia essentia enunciationis; vt superiùs probauimus, consistit in eo, quod est attribuere vnū alteri aut enunciare de illo: sed hoc fit per affirmationem, & negationem: ergo istæ sunt differentiæ essentiales, diuidentes enunciationem. Erit ergo diuisio generis in species.

Secundò: Enunciatio affirmatiua, & negatiua, conueniunt in ratione communi enuntiationis: quæ de vtraque prædicatur: nam vera est hæc; Enunciatio affirmatiua, est enunciatio: est enunciatio negatiua, est enunciatio; est æquè vera quæ distin-

guuntur specie . ergo enunciatio est genus ad vtranque. Probatur minor:quia affirmatiua dicit vnionem,& compositionem prædicati cum subiecto:negatiua verò diuisionem & separationem ab illo : at isti sunt modi enunciandi,formaliter, & essentialiter diuersi: vt patet:ergo constituunt enunciationes,formaliter,& essentialiter diuersas.

Ad arg. primæ opinionis:Distinguenda est maior:nam dici per prius de vno : & per posterius de altero : duobus modis contingit: vel *ratione prædicati superioris, in quo communi, vel ratione differentiarum per quas distinguuntur,* & primus modus tollit vniuocationem:& efficit analogiam : secundus verò nullo modo : cùm in omnibus generibus reperiatur : in quibus semper datur vna species , prior aliis , propter minorem perfectionem suæ differentiæ: quod non impedit:quin natura generica ex sua parte,æqualiter& vniuocè participetur ab omnibus speciebus. Et ita contingit in enuntiatione:cuius ratio ex parte sua æquè participatur ab affirmatiua , & negatiua : & non secundùm prius & posterius: sed enuntiatio affirmatiua , propter maiorem perfectionem suæ differentiæ : prior est negatiua, vt asserit Aristot. & probat argumentum : hoc tamen non tollit vniuocationem nec rationem genericam.

Ad arg.secundæ opinionis:Distinguenda est minor,quia propositio eadem permanens,solùm materialiter:hoc est,secundùm materiales terminos,transit de affirmatiua in negatiuam : non tamen eadem permanens formaliter, & essentialiter : sed diuersæ speciei fit , addita negatione : propter diuersum modum enunciandi , vt probauimus : quare affirmatio, & negatio , differentiæ essentiales sunt enunciationis , & non qualitates:nisi eo modo:quo differentiæ essentiales , dicuntur qualitates generis essentiales : quare nec sunt vllo modo accidentia eius.

QVÆSTIO VI.

An diuisio enuntiationis in simplicem & compositam,sit generi in species, vel analogi in analogata.

PRima opinio tenet, *Vniuocam* esse hanc diuisionem:& ideo generis in suas species:Ita Sotus 2.lib.Summularũ,cap.6. & alij. Probant primò:Quia enunciatio simplex, & composita,conueniũt vniuocè in genere orationis : ergo etiam in genere enunciationis: quod est oratione inferius. Probatur consequentia:quia quæ conueniunt vniuocè sub genere superiori, necesse est etiam vniuocè conuenire,sub genere inferiori:vt si duo animalia conueniunt sub genere viuentis superiori , necesse est sub genere animalis viuente inferiori,etiam vniuocè conuenire.

Secundò : Significare verum , aut falsum : vel est de essentia

enun

enunciationis; vel propria passio eius:sed enunciatio simplex, & composita,conueniunt vniuocè in eo;quod est significare,verum, aut falsum:nam enũtiatio composita,simpliciter est vera,aut falsa;sicut simplex:ergo conueniunt etiam vniuocè in ratione communi enuntiationis,tanquam species sub genere.

Secunda opinio quorundam modernorum; asserit diuisionem hanc esse, *Subiecti in accidentia*. Probatur hoc arg. Quòd magis, & minùs compositum; solùm differunt ex hoc accidentaliter: vt paries à tota domo: & enunciatio omnino simplex, ab ea, quæ componitur ex parte subiecti, ex alia simplici enunciatione; vt hæc: *homo est albus, est propositio*: solùm differt accidentaliter ab illa;*homo est albus*:quia magis composita est:sed enunciatio composita;solùm differt à simplici, penes magis, & minus compositum: quia simplex, solùm componitur ex subiecto,prædicato, & copula:composita verò,ex his quidem remotè; proximè verò ex multis enuntiationibus simplicibus:ergo solùm distinguuntur accidentaliter.

Tertia opinio est communis: Quòd hæc diuisio sit *analogi in analogata*. Ita Boëtius, Ammonius,Suessanus, Toletus c. præsenti. D.Thom. opusc.48. cap. 6. & moderni plures. Videturque nobis probabilior, & magis conformis doctrinæ Arist. qui enuntiationem simplicem vocauit vnam,propter vnum significatum:& ideo vnam simpliciter: compositam verò vnam coniunctione; quod est, esse vnam secundùm quid: & ideo secundùm quid enuntiationem.

Probatur id ratione. Primò:quia ratio formalis enunciationis; vt superiùs probauimus, consistit in enunciando vnum de altero: sed enunciatio composita,non enunciat vnum de altero: quia nō componitur proximè ex subiecto, & prædicato; sed solùm dicitur enunciatio ratione simplicium; ex quibus constat, coniunctione vnitis:& solùm ratione earum significat veritatem,aut falsitatem:ergo ratio formalis enunciationis,conuenit per se primò simplici; compositæ verò solùm per participationem,& attributionem ad illam:quod est analogicè conuenire.

Secundò: Vna species non componitur formaliter ex altera,licèt materialiter componi non repugnet:sed composita enunciatio, componitur ex simplicibus formaliter: hoc est, inquantum enunciant vnum de altero, & inquantum veritatem etiam simplicem habent: cum quolibet horum ab eis sublato non consistat enunciatio composita:ergo non possunt esse species enunciationis: sed erunt analogata eius, contra primam opinionem. Item probatur contra secundam, quòd non differant solùm accidentaliter: quia differunt per modum formalem, & essentialem: qui in simplici est enunciatiuus, in composita verò non;sed

forma eius potiùs consistit in vnione simplicium, aut enunciatiuarum: ergo differunt essentialiter: quare diuisio non potest esse subiecti in accidentia: sed erit analogi in analogata; vt probauimus aduersus secundam opinionem.

Ad cuius arg. Respondendum est: & ad primum; Concesso antecedente, neganda est consequentia, & ratio est: quia ratio enunciationis, est longè perfectior oratione: quam non potest per se attingere composita enunciatio: sed solùm per participationem simplicis: quamuis per se, & simpliciter, possit attingere rationem orationis. Et licèt simile exemplum, non facilè inueniatur in entibus naturalibus; quia eorum natura, non est ita variabilis: inuenitur tamen in eisdem rebus artificialibus, ab intellectu factis: nam species, & indiuiduum vniuocè conueniunt sub genere relationis rationis, tanquam species eius: sub genere tamen inferiori, relationis prædicabilitatis, non conueniunt nisi analogicè: quia indiuiduum, non attingit perfectionem eius; cùm non prædicetur, nisi impropriè, de seipso. Itaque ratio inferior, adeò perfecta esse potest; & ratio superior, adeò imperfecta; vt non per se, aut non vniuocè eam possit participare: sed solùm per attributionem, ad aliud membrum perfectius; cum quo in genere superiori, valde imperfectiori, vniuocè conueniebat: & hoc satis est, vt non sit bona consequentia ita arguentis: hæc duo conueniunt vniuocè in prædicato superiori; ergo etiam in prædicato inferiori.

Ad secundum: neganda est minor: quòd enunciatio simplex, & composita conueniant vniuocè in eo; quod est verum, vel falsum significare, nam hoc solùm conuenit compositæ per participationem simplicis: quare negandum est etiam, quòd sit vera, vel falsa simpliciter.

Ad arg secundæ opinionis, neganda est etiã minor: quòd enunciatio simplex, & composita, solùm differant penes magis & minùs compositum; nam differunt per diuersos modos formales enunciationis: quia simplex habet modum formalem enunciandi: composita verò non habet per se modum enunciandi, vnde nec per se enunciat: sed solùm per participationem simplicis: per se verò solùm habet modum coniunctionis enunciatiuarum: & ideo essentialiter sunt diuersæ.

CAPVT V. DE MODIS oppositionum.

Capite quinto, agit Aristotel. de modis oppositionum, inter enunciationes repertis. Quod caput non à nobis exponendum: quia de oppositione propositionum, & modis omnibus eius, satis disputant Summulistæ, regulas eorum ex hoc capite, atque

ex lib.

lib. 2. huius operis deducentes: quare non putamus necessarium hac in parte eas repetere.

CAPVT VI.

De oppositione, & veritate enunciationum de futuro contingenti.

TEX. ARISTOTELIS.

In his ergo quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse est affirmationem, & negationem veram esse, vel falsam, &c.

Breuis expositio textus.

33 INtentum Arist. c. præsenti est, ostendere regulam propositionum contradictoriarum: quæ est talis: Si vna est vera, altera necessariò debet esse falsa: non esse veram eodem modo in propositionibus singularibus, de futuro contingenti: quemadmodum vera est in propositionibus materiæ necessariæ, & remotæ, atque etiam in propositionibus contingentibus de subiecto vniuersali. Diuiditur autem c. hoc in duas partes, nam in prima proposita quæstione & soluta, duplici ratione probat propriam sententiam. In 2 verò, duplicem distinctionem necessarij: circa res & propositiones tradit.

Egerat Arist ca. præcedenti, sub finem, de natura contradictionis, aut oppositionis in propositionibus repertæ: dixeratque necessariam esse conditionem contradictoriarum enunciationum, vt si vna sit determinatè vera, altera determinatè sit falsa. Cap. verò præsenti, proponit hanc quæst. videlicet: *An hæc conditio contradictoriarum vera sit, non solùm in propositionibus materia necessaria, & remota, sed etiam materia contingentis.* Loquitur autem non de contingenti raro, quale est fodientem inuenire thesaurum: nec de contingente frequenter, quale est hominem noctu cubare: sed de contingente ad vtrumlibet: hoc est, ad vtramque partem, quod æquè potest esse, & non esse: vt Petrum peccare, vel honestè viuere.

Et præsupponit tanquam certum. Primò, veram esse regulam in omnibus propositionibus materiæ necessariæ, & remotæ, siue vniuersales sint, seu singulares: nam si determinatè verum est, Petrum esse hominem: determinatè est falsum, Petrum non esse hominem: & si determinatè verum est, omnem leonem non esse lapidem: determinatè est falsum, quòd aliquis leo sit lapis. Secundò præsupponit tãquam certum, veram quoque esse regulam in propositionibus contingentibus de subiecto vniuersali: nam si determinatè verum est, hominem esse album: determinatè est falsum, nullum hominem esse album. Tertium quoque certum esse

esse ait:nempe eandem regulam esse verã in propositionibus contingentibus,de subiecto singulari,si sint de præsenti, aut præterito:nam si determinatè verum est,Petrum studiosè viuere, aut vixisse:determinatè est falsum,Petrum non studiosè viuere, aut vixisse. Nulla enim in his propositionibus potest esse indeterminatio,sed sicut determinatè verum est,quod fuit, & est ita determinatè falsum erit, non fuisse, aut non esse. Solùm ergo procedere quæstionem ait, de propositionibus singularibus, de futuro contingenti: *An vna earum sit determinatè vera, & alia determinatè falsa.* Et ratio dubitandi est manifesta: quia causa contingens aut libera,non est determinata ad effectum futurum,sed potest se determinare,& potest se non determinare: & ideo quamdiu determinatio eius futura nunciatur, per propositionem singularem de futuro,tamdiu quasi suspensa manet:& ideo veritas eiusdem propositionis indeterminata semper videtur.

Respondet autem Arist. In his propositionibus, determinatè verum esse totum disiunctum, ex vtraque contradictoria cõflans. Vt Petrus peccabit,aut non peccabit:nam peccare aut non peccare,ita necessarium est,sicut esse,vel non esse: ergo ita determinatè verum. Sed vtramlibet contradictoriam per se sumptam, non esse determinatè veram,aut falsam, vt Petrus peccabit, atque etiã Petrus non peccabit.Quod probat duplici argum.ducente ad impossibile. Primo:Quia si determinatè essent veræ,nihil esset in rebus contingens,sed omnia euenirent necessariò:vt si determinatè verum esset; Petrus hoc efficiet,aut illud: studiosus, aut vitiosus erit: bellum erit futurum cras; vel non erit futurum, necessariò euenirent effectus isti:& ideo non possent non euenire: quare nihil esset in rebus contingens,quod est absurdum.

Secunda ratio: Quia si propositiones istæ singulares de futuro contingenti essent determinatè veræ,& omnes futuri effectus,necessariò euenirent, neque aliquis esset effectus contingens, non esset consultandum de rebus futuris,nec deliberandum:quare nec esset consilium,nec libertas:nam deliberatio, & consultatio, solùm est de rebus contingentibus:quæ possunt esse, & non esse: de his enim quæ necessariò futura sunt,vt de ortu solis crastino,nullus vnquam sanæ mentis consultandum esse dixit.Tollere autem contingentiam,consilium,deliberationem,imò,& libertatem nostram,absurdum est: ergo non est dicendum propositiones singulares de futuro contingenti esse determinatè veras, aut determinatè falsas.

Explicat tandem duplicem distinctionem necessitatis rerum, 40 & enunciationum. Prima talis est: *Quædam res sunt necessariæ ex propria natura,* vt cœlum: *aliæ verò, non nisi ex conditione temporis, quo mensurantur:* cùm tamẽ ex propria natura contingentes sint:

vt Pe

vt Petrum ambulare,dum ambulat, necessarium est, non ex propria natura,sed ex conditione temporis, quo mensuratur ambulatio eius: & hoc modo verum esse vniuersaliter ait,quòd omnis res quando est, necessariò sit & omnis propositio pro tempore, quo vera est, necessariò,est vera,sed necessitatem primam simpliciter esse talem affirmat:secundam verò,non nisi secundùm quid: hoc est ab extrinseco, & ex suppositione temporis, in quo res est,vel in quo propositio vera est.

Secunda est distinctio necessarij: *Quædam sunt necessaria absolutè*, id est,sine comparatione ad aliud: vt hominem esse animal. *Alia non nisi ex comparatione ad suum oppositum*: ita, vt quod per se sumptum contingens est, sumptum cum suo opposito sit necessarium: vt contingens est hæc, Petrus ambulabit, at si sumatur cum sua opposita, necessarium facit totum disiunctum, vt, Petrus ambulabit, aut non ambulabit. Et hunc etiam modum necessitatis extrinsecum esse ait, & secundùm quid talem: cùm tamen primus simpliciter sit talis,& ab intrinseco. Et hunc modum necessitatis, atque etiam secundum, primæ distinctionis, reperiri docet in enunciationibus singularibus contingentibus de præsenti,præterito, & futuro: nam dum Petrus ambulat, necessarium est ex suppositione, ambulare: & etiam quòd ambulauerit, supposito, quòd ambulauit:& etiam est necessaria hæc de futuro, Petrus ambulabit,ex suppositione, quòd ambulabit. Necessarium quoque est disiunctum hoc,Petrus ambulabit,vel non ambulabit: sed cum vtraque hac necessitate totius disiuncti, & etiam cuiuslibet partis per se sumptæ, ex suppositione temporis verum est, quamlibet per se sumptam esse contingentem, & indeterminatè veram.

3 QVÆSTIO VNICA.

An singulares enunciationes de futuro contingenti, habeant veritatem, aut falsitatem determinatam.

DE solis singularibus, & contingentibus procedit quæstio: nam propositiones necessariæ, atque etiam ex materia remota constantes, necessariò veræ sunt, vel necessariò falsæ: siue sint vniuersales, siue singulares: & ideo determinata est earum veritas, aut falsitas: determinatè etiam veræ sunt contingentes de subiecto vniuersali, aut determinatè falsæ: vt omnis homo ambulabit: nullus homo ambulabit: &, homo ambulabit:homo non ambulabit. Quia licèt effectus futurus, atque contingens,in singulari possit esse, & non esse; vniuersaliter tamen verum est, quòd causa contingens determinabitur ad operandum: imò necessaria est determinatio eius in singulari vago, licèt sit omnino contingens

contingens in quolibet singulari determinato. Necessitate quidem morali: quia moraliter loquendo, hoc est, more humano, vel vt res humanæ solent euenire, necesse est, homines ambulare: & ideo determinatè vera hæc, homo ambulabit: & aliquis homo ambulabit: & determinatè falsa, omnis homo ambulabit: nullus homo ambulabit. In hoc enim sensu accipitur illud Christi apud Matthæum: *Necesse est, vt veniant scandala.* Certum quoque est, singulares propositiones contingentes de præsenti, & præterito, esse determinatè veras, vel falsas: imò necessarias, non quidem ab intrinseco, vel simpliciter, sed ab extrinseco, & ex suppositione temporis: vt iam fuit à nobis expositum. Solùm ergo de singularibus de futuro contingenti quæstio esse potest: *An determinatam habeant veritatem, vel indeterminatam*: quia determinatio causæ futuræ, à qua pendet veritas earum, quamdiu futura enunciatur, indeterminata est: & ideo non videtur posse tribuere veritatem determinatam eisdem propositionibus.

Ideò prima opinio asserit: *Nullam prorsus habere veritatem, aut falsitatem tales propositiones, sed neutras esse*: hoc est, nec veras, nec falsas. Ita Antonius Cordubensis, lib. 1. sui Quæstionarij, q. 55. dub. 2. Probatur: quia veritas, vel falsitas enunciationis sumitur, per conformitatem, aut difformitatem, ad rem significatam: sed res significata per hanc enunciationem: Petrus peccabit, non est in rerum natura, quamdiu enunciatur futura: ergo enunciatio ipsa non est ei conformis, nec deformis: quare non erit vera, neque falsa, sed neutra, & certè si vera, aut falsa concedatur sequitur simul esse veram, & falsam, quod repugnat. Probatur consequentia: quia cùm res significata indifferens sit ad essendum, & non essendum; & non magis ad vnum, quàm ad alterum determinata, non est maior ratio, ob quam enuntiatio sit vera; potiùs quàm falsa: quare vel neutrum habebit, vel vtrumque: & hoc est impossibile: ergo illud necessarium, quod est esse neutram.

Secunda opinio: *Aliquam veritatem tribuit his enunciationibus*, non quidem determinatam, sed confusam, aut indeterminatam: ita vt totum disiunctum ex vtraque contradictoria compositum, sit determinatè verum, ac necessarium, vt Petrus disputabit, vel non disputabit: sed vtraque earum per se sumpta indeterminatè, vera sit aut falsa, quod est dicere indifferentem esse ad veritatem, aut falsitatem: & ideo non esse actu veram, nec actu falsam, sed quasi in potentia, nondum determinata. Ita Alber. Mag. 1. lib. de interpretatione, tract. de oppositione, cap. 4. Catherinus in opusc. de veritate enunciationum, Louanien. & Tolet. cap. præsenti. Et hæc videtur expressa sententia Aristotelis, qui eam probauit hac ratione: *Quod determinatè verum est, necessarium existimatur:*

matur : ergo si enunciatio singularis de futuro contingenti, determinatè vera est, erit necessaria. Ex quo sequitur, futura omnia necessariò euenire. Probatur consequentia quia si hæc est necessariò vera, Petrus disputabit; disputatio Petri, à qua sumit suam veritatem, erit necessariò futura, & non contingens: quare nulla relinquetur libertas, nec locum habebit consilium, aut deliberatio: quia de rebus necessariò futuris non deliberamus: nec dicuntur esse in nostra potestate necessaria, sed contingentia solùm, quæ possunt euenire, & non euenire: sic, vel alio modo fieri.

Probatur secundò: Nam ab eo quod res est, vel non est, enunciatio dicitur vera, vel falsa: sed res significata per enunciationem singularem de futuro contingenti, ita est determinata; vt quamdiu futura est, & vt talis enunciatur, nullam determinationem habeat: ergo nec propositio de futuro eam enuncians determinatam habebit veritatem: sed indeterminata, atque indifferens semper erit ad veritatem, & falsitatem.

Tertia opinio, tenet, *Tales enunciationes habere determinatam veritatem, aut falsitatem: sed contingentem*: Et hæc est vera, & valde conformis fidei Catholicæ, quam tenet Scotus in 1. d. 3. quæ. 1 5. ad argumenta principalia, D. Bona. d. 38 art. 3. q. 1 ad 1. Richar. art. 1. quæst. 5. ad 1. Greg. q. 1 art. 1. Ocham. quæst. 1. ad principale, Gabriel quæst. 1. art. 1. notab. 7. Marf. quæ. 40 ad 3. Holcoth in 2. quæ. art. 7. Sotus in cap. 9. Epistolæ ad Rom. p. 5. Pater Franciscus Suarius opusc. de absoluta scientia futurorum contingentium, cap. 2. num. 6. P. Gabriel Vazquez, tomo 1. primæ partis, disp. 67. cap. 3. & iam ferè omnes moderni nostri temporis.

Sed vt eam simul explicemus, & probemus, notandum est, *Quid sit determinata veritas*: nam ex hoc constabit; an tribuenda sit singularibus enunciationibus de futuro contingenti. Determinata autem veritas, duo habere debet. Primum; *Quòd sit distincta*; *& non confusa*: sicut confusa est ea, quæ reperitur in propositionibus æquiuocis; vt in hac; Canis mouetur: in qua non verificatur prædicatum de aliquo subiecto distinctè; sed confusa, & quasi suspensa manet veritas eius. Secundò requiritur; *Quòd sit actualis*: quæ in ordine ad actuale significatum accipiatur, nam si solùm sit in potentia indifferenti, suspensa dicetur enunciatio à veritate. Actuale autem significatum enunciationis, illud dicitur; quod actu est in rerum natura, tempore significato per copulam eius: ita vt si enunciatio sit de præsenti; actualem habeat veritatem, ac determinatam; si res significata existat tempore præsenti: & si sit de præterito; determinatè vera erit; si eius significatum aliquando fuit in rerum natura. Si verò sit enunciatio de futuro, erit determinatè vera; si eius significatum aliquando futurum sit in rerum natura: vt hæc enunciatio; Sol orietur cras, determinatè vera est hodie:

hodie: quia significatum eius crastina die erit in rerum natura.

Secundò notandum est, *Propositionem de futuro*; *sicut de praeterito, duplicem esse:* Vnam, quae determinat aliquod tempus: vt haec; Petrus disputabit cras. Aliam, quae nullum determinat sed totum tempus futurum, quasi indefinitè significat: vt Petrus disputabit. Et vt determinatè vera sit prior; necesse est disputationem Petri futuram esse die crastino: vt autem posterior, sufficit, quòd aliquo tempore habitura sit esse actuale in rerum natura: ita vt verum sit tunc de praesenti enunciare Petrus disputat.

His suppositis: Probatur iam nostra sententia; Quòd propositiones singulares de futuro contingenti, sint determinatè verae, aut falsae: Ex fide Catholica quae docet Deum ab aeterno euidenter cognouisse veritatem earum: ex quo sequitur; eam habuisse ab aeterno. Probatur consequentia: quia Deus non cognoscit futura esse; nisi quae verè futura sunt. Gratia exempli: Deus ab aeterno cognouit hanc singularem, de futuro contingenti, veram esse, Antichristus est peccaturus: ergo cognouit, quòd aliquando erit vera de praesenti: sed propositio, quae aliquando est vera de praesenti, semper fuit vera de futuro, & determinatè vera, cùm aliquando sit de praesenti determinatè vera; ergo cognouit Deus ab aeterno, determinatam veritatem eius de futuro: quod non pòtest esse, nisi eam habuerit. Alioqui cognouisset Deus tanquam futurum; id, quod futurum non est.

Probatur etiam ratione. Primò: Quia, si Petrus hodie disputat, determinatè verum erit, de praesenti enunciare, Petrus disputat: ergo etiam fuit determinatè verum, heri enunciare de futuro; Petrus disputabit. Probatur euidenter consequentia: quia veritas enunciationis de futuro, mensuratur per significatum eius: & determinata veritas, per determinationem eiusdem significati: sed disputatio praesens, habet nunc esse determinatum de praesenti: ergo habuit heri esse determinatum de futuro: & ideo enunciatio de futuro: quae illud enunciabat, determinatam veritatem habuit; quam sicut heri habuit certum est ante mille annos habuisse.

Secundò; Determinata veritas enunciationis, sumitur ex significato eius determinato: sed significatum huius enunciationis; Petrus disputabit, habebit aliquando esse determinatum de praesenti: ergo habet modò esse determinatum de futuro: & ideo propositio, quae illud de futuro enunciat, erit determinatè vera, cùm eius significatum, sit determinatè futurum. Probatur minor: quia disputatio Petri aliquando habebit esse actuale, atque distinctum extra causas.

Probatur tandem: Quia si propositiones istae non habent determinatam veritatem: ergo nullo modo sint verae, aut falsae,

nec

nec erunt aliquando: hoc est, nec actu, nec potentia, quod est absurdum. Probatur consequentia: quia frustra est potentia, quæ nec reducitur, nec reduci potest ad actum: sed illæ enunciationes, nunquam erunt de futuro veræ: imò nec esse poterunt, si modò non sunt determinatè veræ quia cùm effectus præsens fuerit, iam non sunt veræ de futuro, sed de præsenti: ergo non habet veritatem de futuro, determinatam actu, nec potentia: quod est nullo prorsus modo esse veras de futuro.

Ad arg. primæ opinionis; Distinguenda est minor, quòd significatum propositionis singularis de futuro contingenti, non sit in rerum natura: quia licèt non sit in differentia temporis præsentis, est tamen in differentia temporis futuri, significata per copulam, in qua habebit esse determinatum, & actuale, & in hoc sufficit, vt determinatè sit vera enunciatio, de futuro: sicut, nec modò est in rerum natura significatum propositionis de præterito: sed quia in propria differentia temporis, habuit esse actuale, ac determinatum, sufficit, vt enunciatio de præterito, sit determinatè vera. Aliud verò, quod infertur, simul esse veram, & falsam, si determinatè vera concedatur: negandum est: quia ideo est determinatè vera, quia significatum eius habebit esse determinatum, tempore significato per copulam: quod licèt possit non esse, cùm sit contingens: erit tamen, & ideo propositio erit vera, non autem falsa: quia licèt possit non esse, non est tamen verum, quòd non sit habiturum esse in propria differentia temporis. Itaque cùm enũciatur futurum, & non solùm possibile, non satis est, quòd possit non esse; vt falsa sit propositio: sed requiritur; vt omnino non sit futurum quod patet esse falsum: & ideo malè infertur, propositionem simul esse, veram, & falsam.

Pro solutione argum. secundæ opinionis, notandum est, *Effectum futurum duplicem esse, Necessarium, & contingentem.* Necessariò futurus est ille, qui non potest non esse futurus: quia per caussam necessariam futurus est; vt ortus solis crastinus: necessariò futurus est: quia per caussam necessariam, ac determ natam ad vnum. Contingenter verò futurus esse dicitur ille, qui tẽpore quidem futuro habiturus est esse; non minùs quàm effectus necessarius, contingenter tamen: ita vt possit non esse futurus: quia per causam sit liberam, aut contingentem: quæ sic eum producit in differentia temporis futuri: vt possit illum non producere: sic se ad operandum determinabit: vt possit se non determinare. Et cùm veritas, aut falsitas enunciationis mensuretur per rem significatam, duplex est etiam enunciatio de futuro: vna *Necessaria*: vt Sol orietur cras. & alia *Contingens*; vt Petrus disputabit: & quidem vtraque determinatè vera, aut falsa: sed illa prior necessariò: quia ita est vera, vt possit esse falsa: hæc verò posterior contin-

gentet: quia ita eſt vera, vt poſſit eſſe falſa. Vnde ſequitur: hanc non eſſe bonam conſequentiam; Hæc enunciatio, Petrus diſputabit, eſt determinatè vera: ergo neceſſariò; vel neceſſariò vera: nã ita eſt determinatè vera; vt contingens, & contingenter ſit vera: quia ſic eſt vera vt poſſit eſſe falſa: ſicut effectus per eam ſignificatus, ſic eſt determinatè futurus; vt poſſit non eſſe futurus.

Ex hac doctrina ſoluitur argum. Ariſt. Cuius negandum eſt antecedens: quia non omne, quod futurum eſt, habebit eſſe per cauſam neceſſariam; ſiquidem habebunt plura per contingentem: & ideo nec ſunt neceſſaria, nec neceſſariò futura, ſed contingentia, & contingenter futura: & ex conſequenti enunciationes, per quas ſignificantur, licèt ſint determinatè veræ, non tamen neceſſariæ, ſed contingentes: quia ſic ſunt veræ, vt poſſint eſſe falſæ.

Pro ſolutione alterius; Aliud eſt notandum: in quo conſiſtit deceptio huius opinionis: Nempe, *cauſam liberam, vel contingentem indeterminatam eſſe, atque indifferentem*: quia poteſt ſe determinare, & poteſt ſe nõ determinare. Cẽrtũ tamen eſt, quòd determinabit ſe: vel non ſe determinabit: & ideo, certum eſt etiam effectum eius futurum eſſe; vel nõ eſſe futurũ: & ſi futurus eſt, potuiſſe non eſſe futurum, & ſi futurus nõ eſt, potuiſſe etiam eſſe futurum.

Gratia exempli: Voluntas Petri ſemper eſt indeterminata, & indifferens, ad diſputandum, vel non diſputandum, quouſque ſe determinet craſtino die, tali hora ad diſputandum: & tunc ceſſabit indifferentia eius. Quare diſputatio, determinata erit tali hora diei craſtini: ita tamen vt potuerit non eſſe: ſed ſicut verum erit tunc de præſenti, eſſe determinatam contingenter & potuiſſe non habere eſſe determinatum illa eadem hora: quia poſſet cauſa libera ſe non determinare: ita verum eſt hodie, quòd habitura ſit cras eſſe determinatum, contingenter tamen: quia verum eſt. potuiſſe non eſſe: & ideo eſt verum, quod diſputatio habitura ſit eſſe determinatum. Enunciatio igitur futura; Petrus diſputabit die craſtino, tali hora non comparatur ad voluntatem eius; vt indeterminatam: ſed vt ſe determinantem tali hora ad diſputandum: nec ſignificat diſputationem: vt in potentia; vel vt in poteſtate voluntatis nondum determinatæ: ſed; vt determinatum, & habentem eſſe actuale: non præſens, ſed futurum craſtino die, tali hora: & ex hoc determinatam habet veritatem, non minùs quàm propoſitio de præſenti, eodem tempore, quo ſit diſputatio prolata: Petrus diſputat. Quia ſicut tunc habet diſputario eſſe determitũ de præſenti; Ita nũc habet eſſe determinatũ de futuro. Et in hoc conſiſtit deceptio ſecundæ opinionis: quia putat propoſitionem de futuro, comparari ad cauſam: vt indeterminatam tantùm: cùm tamen non comparetur ad eam: vt nunc indeterminatam: (licèt verè nunc indeterminata ſit:) ſed ad eandem; vt ſe determinantẽ

tempore

tempore futuro,per copulam significato:ex quo determinatã habet veritatem enunciatio, licet contingentem: quia comparatur ad causam; vt se determinantem in futuro, contingenter tamen: iuxta propriam naturam:& ideo potentem se non determinare.

Ad formam igitur arg. Distinguenda est minor, quòd res significata per enunciationem de futuro quamdiu enunciatur futura, nullam habeat determinationem: nam licet nullam habeat determinationem præsentem, habet tamen determinationem futuram,quam significat:& contingentem quidem, cùm sic futura sit disputatio determinata:vt possit non esse: hoc enim non tollit futuram eiùs determinationem, sed ostendit esse contingentem: & ideo non tollit determinatam veritatem enunciationis de futuro,sed ostendit determinatam eius veritatem, non esse necessariam,sed contingentem.

Sed quid dicendum ad Arist.qui videtur sentire, *tales enunciationes non esse determinatè veras*. Respondeo, plures adhiberi solutiones à pluribus,quæ quidem non videntur ad mentem eius esse. Et ideo eas non refero. Alij verò quibus prædictæ solutiones non satis faciunt,asserunt ita sensisse Arist.quòd *tales enunciationes non habeant determinatam veritatem*: sed errasse in hoc, aduersus fidem nostram,quæ cùm ponat à Deo euidenter cognosci ab æterno,quasdam esse veras,& alias falsas,necesse est concedere,determinatè veras esse,aut falsas:quia quòd Deus cognoscit futurũ esse,determinatè futurum est, licèt contingens. Quare non est audiendus in hac parte Arist. Ego verò credere non possum Aristotelem errasse: quia certum est cognouisse eum libertatem nostræ voluntatis contingentiam aliarum causarum: quæ sunt duæ radices totius cõtingentiæ futurorum effectuum,quos enunciationes singulares de futuro contingenti enunciant. Et cùm cognouerit eosdem effectus,habituros esse determinationem actualem, licèt contingentem, tempore futuro per copulam earum significato, impossibile est eundem non intellexisse, quòd tales enuntiationes habeant determinatam veritatem licèt contingentem.

In eo igitur sensu, determinatam veritatem eis denegauit: in quo eam concessit enuntiationibus materiæ necessariæ, & remotæ:atque etiam contingentibus de subiecto vniuersali: imò & singularibus de præsenti, & præterito, atque etiam toti disiuncto, ex vtraque contradictoria singulari de futuro constanti, quale est hoc, Petrus disputabit, vel non disputabit. His autem omnibus concessit veritatem determinatam,sumptam pro necessaria,quam negauit singularibus de futuro contingenti: non tamen eis denegauit determinatam veritatem contingentem.Itaque sensus eius fuit,Regulã cõtradictionis,quod ex duabus cõtradictoriis,vna determinatè est vera,& alia determinatè falsa,id est, vna necessariò

est vera, alia necessariò est falsa, in omnibus enunciationibus cuiuscunque materiæ esse veram, exceptis singularibus de futuro contingenti, in quibus solis deficit: quia neutra per se sumpta est determinatè vera, id est, non est necessariò vera, sed contingenter veræ sunt vel falsæ: & ob id, non est de illis humana scientia: hanc nihilominus veritatem contingentem, determinatam habent propter determinationem contingentem effectus tempore futuro, per copulam earum significato. Quòd autem iste fuerit sensus eius: ex duobus ostendo.

Primò ex argumentis, quibus id probauit: in quibus arguit à determinata veritate, ad necessariam. Et ex determinata veritate harum enunciationum, infert, tolli consilium, & deliberationem: esset autem friuolum argumentum, nisi determinationem veritatis pro necessitate acciperet.

Secundò, ex his verbis, quibus apertè eundem sensum significauit: *Sed & in contradictione eadem ratio est, esse quidem, vel non esse omne, necesse est, & futurum esse vel non.* Non tamen diuidentem dicere alterum necessarium. Dico autem, vt necesse est: Futurum esse bellum nauale cras, vel non futurũ esse, non tamen cras fieri bellum nauale necesse est, neque non fieri: fieri tamen vel non fieri necesse est. Et in hoc sensu explicant Aristot. Rich. in 1. distinctione 38. arti. 1. quæst. 5. ad 1. & Maior ibidem, quæst. 1.

Breue dubium, an effectus contingens quando est, sit necessarius, vel adhuc contingens.

NON parum iuuabit, ad meliùs intelligendum præcedentem quæstionem determinatio huius dubij, ex qua etiam explicabitur vniuersalis illa propositio Aristotelis, frequenter in hac materia repetita nempe, *Omne quod est, quando est, necesse est, esse.* Quæ si vera sit sequitur ex ea, futurum contingens, dum iam est in rerũ natura, non esse contingens, sed necessarium. Quod etiam sic probo, nam causa libera priusquam se determinet ad operandum, indeterminata, & contingens est, sed dum de præsenti operatur, cessat iam indeterminatio: ergo cessat contingentia eius: & ex consequenti cessabit contingentia effectus, & erit necessarius.

Dubium hoc hac distinctione soluendum est: *Necessarium* dupliciter sumitur. Primò, *Ex propria natura*, & hoc dicitur necessarium simpliciter; vt ortus solis: quia ita est; vt non possit non esse, propter necessitatem suæ causæ. Secundò, dicitur aliquid necessarium, non ex propria natura, sed *Ab extrinseco*: vt ex determinatione temporis in quo producitur extra causas; licèt à causa contingente fiat. Quo supposito dicimus, *Effectum contingentem dum iam est, adhuc esse contingentem simpliciter: sed necessarium solùm ab extrinseco, ex determinatione temporis.*

Proba

Probatur primum: Quia causa libera, liberè se determinat ad operandum: ergo ita se determinat; vt possit se non determinare:& consequenter ita operatur;vt possit non operari:quare dum operatur, non necessariò; sed liberè, & contingenter operatur: & ideo operatio ipsa, aut effectus etiam dum fit, vel præsens est; contingenter procedit à sua causa; & contingens esse habet simpliciter. Probatur secundum, quòd sit necessarium ex suppositione: quia supposito quod iam habet esse, non potest non esse: alioqui simul posset esse, & non esse: quod repugnat. Et in hoc sensu intelligitur propositio Arist. *Omne quod est, quando est, necesse est esse*: quasi dicat ex suppositione temporis, in quo præsens est, non potest non esse: & hoc tantum probat argumentum factum: quia licèt per determinationem causæ liberæ ad operandum, cesset indeterminatio, atque indifferentia eius:liberè tamen cessat: & ideo liber semper est effectus, atq; contingens ex propria natura; etiam tum, quando præsens est: licèt ex suppositione præsētialitatis sit necessarius;ab extrinseco, & ex suppositione.

In secundo libro huius operis;solùm agit Aristoteles,de enunciationibus modalibus: & oppositione earum: de quibus copiosè in Summulis differitur:& cùm ex hoc libro desumpta sint; quæ à Summulistis repetuntur, & inculcantur, non iudicamus necessarium,ea nunc repetere, nec capita huius libri exponere:cùm iam sit tota eorum doctrina ab adolescentibus satis intellecta: sed ad libros de Priori resolutione procedendum esse.

Finis huius operis.

COMMENTARII IN LIB. ARISTOT. DE PRIORI analysi,seu Resolutione.

PROOEMIVM HVIVS OPERIS.

OPus hoc initium est tertiæ partis Dialecticæ, in quo Arist.incipit agere de tertia operatione intellectus:ad quam pertinet syllogismus. Inscribitur autē de priori resolutione: & Resolutio Logica, siue intellectualis, de qua intelligitur inscriptio, non est dissolutio syllogismi: sicut materialis, & physica resolutio rei, est eius dissolutio; sed est,

quasi examinatio partium, ex quibus syllogismus, qui est instrumentum Dialecticæ, constare debet. Finis quoque resolutionis est, perfectio eiusdem syllogismi: quæ nota debet esse, ex modo ipso resolutionis, aut examinationis eum componente; vt vim habere possit ad inueniendam, ac probandam veritatem: vt copiosiùs explicabimus in proœmio librorum de posteriori resolutione.

De inscriptione huius operis.

SEd cur de priori resolutione inscribantur, non satis constat, complures quippe dicunt: ideò de priori dici hos libros, sequentes verò de posteriori resolutione: quia in his agitur de forma syllogismi: in sequentibus de materia. Hæc tamen ratio insufficiens est: quia licèt verum sit, in his libris agi de syllogismo, secundùm formam: falsum tamen, quòd in sequentibus solùm agatur de eodem, secundùm materiam: quia si verum hoc esset: demonstratio non distingueretur à syllogismo in communi: nec è syllogismo topico, & sophistico: nisi per materiam: quod est apertè falsum: nam ex eo sequeretur: nec demonstrationem esse speciem syllogismi, nec distingui specie à syllogismis Dialecticis, & sophisticis. Probatur euidenter consequentia: quia à materia non sumitur differentia essentialis constituens speciem, & distinguens eam ab aliis, sed à forma. Propterea dicendum est: hos libros appellari de resolutione priori: sequentes verò de resolutione posteriori: quia in his agitur de forma syllogismi communi atque generica: quæ sumitur ex dispositione eius in figura, & modo: & quam constat communem esse omnibus syllogismis. In lib. verò sequentibus, agitur de forma speciali: nempe, de modo concludendi necessariò vnam veritatem de altera: per quem constituitur demonstratio in specie syllogismi, & distinguitur ab aliis: vt etiam explicatur copiosiùs in proœmio operis sequentis. Forma autem communis, atq; generica, prior est, & notior nobis: ideo de priori resolutione meritò inscribuntur libri isti.

Quodnam sit obiectum huius operis.

PRima opinio asserit: *Demonstrationem esse subiectum:* quia ex his, & sequentibus lib. vnum opus efficitur: cuius scopus est demonstratio: tanquam finis, in quem proximè ordinatur. Vnde Arist ca. 1. huius lib. proponens intentum huius operis asserit esse, de *Demonstratione, & disciplina demonstratiua disputare.* 2

Secunda opinio: *Opus hoc à sequenti distingui*: & ideo negat demonstrationem esse obiectum: sed neque asserit syllogismum esse adæquatū obiectum; verum argumentationem in communi: quia Arist.

Arist.non de solo syllogismo agit,sed etiam de aliis argumentationibus:vt de inductione,enthymemate, & exemplo : quare aliquid his commune,debet esse obiectum huius operis.

Nostra tamen sententia, & magis communis inter expositores huius loci est: supposita distinctione huius operis, à sequenti: necessariò admittenda: cùm diuersa sint ea de quibus in vtroque agitur: *Solum syllogismum in communi esse adæquatum obiectum eius.* Quia vel nihil de cæteris argumentationibus agit in ea Arist. vel si agit aliquid:solùm, vt deseruire possunt syllogismo. Idipsum ratione probatur: Quia adæquatum obiectum scientiæ alicuius est: cuius partes ex professo explicat scientia,cuius definitionem tradit, cuius passiones probat:sed in hoc opere traduntur partes syllogismi, assignatur definitio eius, & passiones probantur, vt in 1.& 2.lib.est manifestum: ergo syllogismus est obiectum huius partis adæquatum. Quod verò Aristo. dicit:propositum sibi esse,agere de demonstratione: solum probat:quod libri sequentes, quasi finis sint, in quem ordinatur opus hoc: de quo fine patet, non agi in hoc opere: & ideo neque ad eius obiectum pertinet.

Diuisio totius operis.

3 IN duos libros,aut partes diuiditur opus hoc.In quorum primo *de syllogismo,& partibus eius* agit Arist. In secundo de eius proprietatibus, seu passionibus: quas potestates seu potentias,& impotentias vocat Aristoteles.

Primus autem hic liber, diuiditur in tres partes.In prima quæ procemij rationem habet,proponit Aristot.materiam totius operis syllogismúmque,& partes eius(quę sunt *propositio,& terminus*) definit.In secunda agit de conuersionibus propositionum.In tertia,de figuris,& modis syllogismorum: & de his, quæ ad easdem figuras pertinent,

CAPVT I.

TEX. ARISTOTELIS.

Primum dicere circa quid, & cuius sit consideratio; quoniam circa demonstrationem.

Breuis expositio textus.

4 CAput hoc quasi procemium est totius operis: in quo Arist. intendit proponere finem eius in quem ordinetur, atq, etiã ea,de quibus in eo acturus est. Diuiditur in duas partes.In quarũ prima:proposito fine, proponit ea de quib.agẽdũ est:nẽpe,propositionem,terminũ,syllogismum perfectum,&imperfectum:& sin-

gula hæc definit:ac item diuidit,quæ multiplicia sunt:nempe, propositionem & syllogismum.

Finem huius operis, asserit esse demonstrationem:quæ cùm sit potissimum instrumentum Dialecticæ:ad illam ordinantur omnia: remotè quidem simplicia; proximè verò propositiones, & forma syllogistica:de qua in hoc opere agendum est. Forma hæc, eo ferè modo:quo genus,ordinatur ad constituendam potissimam eius speciem.

Definit ergo primò propositionem:quia notior nobis erat,cùm de ea iam egerit in lib. de Interpretatione, & definitio eius talis est:*Propositio est oratio affirmatiua, vel negatiua,alicuius de aliquo.* In qua pro genere ponitur oratio:quæ secundùm se nihil affirmat, aut negat. Contrahitur autem, per affirmationem,& negationem, tanquam per differentias essentiales: vt 1. lib. de Interpretatione diximus: & per has definitur potiùs:quàm per verum, vel falsum: quia in ordine ad syllogismum; ad quem proximè ordinatur: nihil refert; quòd vera sit, vel falsa: cùm forma syllogistica, tam in falsis quàm in veris propositionibus consistere possit: sed necesse est, affirmatiuam esse, aut negatiuam, vt syllogismo deseruiat.

Diuidit eandem propositionem,duplici diuisione. Prima est, in *Vniuersalem, Particularem* & *Indefinitam.Vniuersalis*, illa est,cuius subiectum pro omnibus inferioribus sub se contentis, distribuitur: vt omnis homo est animal. *Particularis*, cuius subiectum afficitur signo particulari: vt aliquis homo est animal. *Indefinita*; cuius subiectum est terminus communis, nullo signo effectus, vt homo est animal. De propositione singulari non facit mentionem: quia non pertinet per se ad artem, vel scientiam, nec ad formam syllogisticam.

Secunda diuisio propositionis est, *in Dialecticam; & Demonstratiuam.Dialectica*, est probabilis,ex qua efficitur probabilis syllogismus:sed quæ formam habet interrogationis, in eo qui interrogat: in eo verò, qui syllogismum constituit, solùm est simplex propositio probabilis:vt si dicas; Putásne, animal rationale,est definitio hominis? modum habet interrogationis. Si verò interrogationem auferas, habet modum simplicis propositionis, ex qua fit syllogismus. Alia est propositio *Demonstratiua*; quæ vera debet esse, ac necessaria: & ex vtraque potest fieri syllogismus: & ideo propositio syllogistica,vtrique communis est.

Definit deinde terminum, tali definitione: *Terminum voco in quem resoluitur propositio: vt in prædicatum, & de quo prædicatur:* vt homo,& animal.

Definit tandē syllogismum,hac definitione:*Syllogismus est oratio: in qua positis quibusdam,alterum quid,à positis, necesse est cōtingere: eo quòd*

eo quòd hæc sint. In qua definitione, *Oratio*, ponitur pro genere: quia communis est ad omnes argumentationes;cum quibus in ea conuenit syllogismus: *In qua quibusdam positis*: hoc est, duabus præmissis,dispositis in modo,& figura:vt distinguatur ab exemplo; quòd ex vna tantùm singulari, colligit aliam: ab enthymemate; quod ex vna tantùm procedit,quasi supprimēs aliam:atque etiam ab inductione: quæ licèt ex multis singularibus colligat vniuersale:non tamen dispositis in modo,& figura; sed solùm numeratis. Addit autem; *eo quòd hæc sunt*:vt explicet conclusionem syllogismi, sequi ex virtute præmissarum, sic dispositarum; absque aliquo extrinseco additamento.

Diuidit syllogismum, *in perfectum, & imperfectum. Perfectum* esse ait,qui nullo indiget,vt appareat necessarius:& tales sunt syllogismi primæ figuræ; *Imperfectum verò*,qui reductione quadam indiget,ad perfectum,vt appareat necessarius.

Principia tandem per se nota,quibus innititur tota ars syllogistica,duo esse docet,nempe:*Dici de omni*, cui innituntur syllogismi affirmatiui:& *Dici de nullo*,cui innituntur negatiui. *Et dici de omni*,sic explicat,quando nihil est sumere sub subiecto,de quo nō dicatur prædicatū:sed minor propositio sumitur sub maiori, quia subiectum eius continetur sub subiecto eiusdē maioris:ergo euidens est,quòd si prædicatum maioris dicitur de subiecto,dicentur etiam de omni contento sub illo:quod colligitur in conclusione: vt ostendit hic syllogismus, Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia: in cuius conclusione, prædicatum maioris, quod dicitur maior extremitas, prædicatur de subiecto minoris, quod dicitur extremitas minor, & continetur sub subiecto eiusdem minoris. *Dici autem de nullo*, tale est,Si prædicatum maioris negatur de subiecto minoris, negabitur etiam de quolibet contento sub eo; & hoc fit in cōclusione vt si dicamus, Nullū animal est lapis:omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis.Euidens est enim, quòd si lapis negatur de omni animali in maiori, negatur etiam de omni homine, in conclusione,quod sub eo assumptum fuit in minori.His autem duobus principiis,*Dici de omni*, & *Dici de nullo*, non indiget syllogismus perfectus, vt appareat necessarius:sed vt appareat, quibus efficacitas eius innitatur: & ideo necesse est, vt sciamus eam probare per illa,vt certi simus de ea.Nam si quis eam probare nesciat, quod est reducere formam syllogisticam ad sua principia indemonstrabilia, non habet scientiā de efficacitate eius. Et ideo hæc principia dicuntur, *Dici de omni,& de nullo prioristicè*:quia in posterioribus sumuntur secūdùm veritatem,ac necessitatem propositionum: & dicuntur *posterioristica*, quibus innititur tota ars demonstratoria.

Kk 5

CAPVT II.

TEX. ARISTOT.

Quoniam verò omnis propositio est, aut inesse, aut necessariò inesse, aut contingenter inesse.

Breuis expositio textus.

INtentum *Aristo.* est explicare modum, quo propositiones *de* 7 *inesse* conuertantur. Diuiditur autem in duas partes; In prima, diuidit propositionem, in eam, quam vocat *de inesse*, & aliam, quæ vocatur *Modalis*. In secunda, docet, quonam modo conuertantur *propositiones de inesse*: nā de conuersione modaliū agit ca. sequenti.

Diuisio est hæc: *Propositio, alia est*, in qua simpliciter prædicatur vnum de altero: aut negatur de illo, absque modo aliquo necessario, aut contingenti adiuncto: & hæc vocatur propositio *de inesse*: quia prædicatum dicitur de subiecto, secundùm esse, quod habet in eo, non secundùm hunc vel illum modum, quo ei conuenit, videlicet secundùm modum necessitatis, aut contingentiæ: vt homo est animal. *Alia propositio modalis*. in qua prædicatum dicitur, vel negatur de subiecto, cum aliquo modo necessitatis, aut contingentiæ adiuncto: vt homo necessariò est animal: paries contingenter est Albus. Acturus igitur Arist. de conuersione propositionum, priùs agit de conuersione propositionum de inesse, capite præsenti, quàm de cōuersione modalis: quia propositio de inesse, prior est, & quasi fundamentum modalis.

Propositio de inesse quadruplex est. *Vniuersalis negatiua*, *Vniuersalis affirmatiua*: *Particularis affirmatiua*, *& Particularis negatiua*: quam hoc modo diuidit, quia diuersum modum conuersionis 8 habent affirmatiuæ, & negatiuæ: *Indefinita* verò, eundem modum conuersionis habet, ac particularis.

Quatuor igitur assignat regulas; pro conuersione harum quatuor propositionum. Primam, pro conuersione *Vniuersalis negatiua*, quam dicit conuerti in seipsam: vt nullus homo est animal, in hanc, nullum animal est homo. Secundam; pro *Vniuersali affirmatiua*, quam dicit, non conuerti in seipsam, hoc est, non in aliam vniuersalem, sed in partem, hoc est, in particularem: vt Omnis homo est animal, in hanc, Aliquod animal est homo. Tertiam, pro *Particulari affirmatiua*, quam dicit conuerti in seipsam: vt aliquis homo est animal: ergo aliquod animal est homo. Vltimam regulam, pro conuersione *Particularis negatiua*, quam dicit nullo modo conuerti. Vt hæc propositio, Aliquod animal non est homo: non conuertitur in hanc, Aliquis homo non est animal.

Notabile circa literam.

9 QVædam sunt notanda circa hoc cap. vt melius intelligatur doctrina Ar sto.primum, *Quid conuersio sit?* Et licèt à pluribus sic definiatur, Conuersio propositionis est, *Transmutatio prædicati in subiectum*: tamen insufficiens est hæc definitio: quia conuersio, argumentatio quædam est, ab vna propositione, in alteram, per transmutationem extremorum: & bona conuersio illa debet appellari, quæ bona consequentia est: quia in ea, repugnat dari antecedens verum, & consequens falsum. Mala verò, in qua id dari potest, Ita ergo definienda est: Conuersio propositionis est, *Argumentatio, in qua per transmutationem prædicati in subiectum, colligimus vnam propositionẽ ex altera*, vt si sic dicamus, Nullus homo est animal: ergo nullum animal est homo. Transmutatio autẽ extremorum, sic debet fieri in conuersione, vt non solùm non varientur termini, sed nec significatio eorum, nec suppositio, nec distributio.

Secundum notabile.

10 SEcundò notandum est: *Duplicem esse conuersionem*: Vna est, *Qua fit per simplicem transmutationem extremorum*: Alia, *Qua fit per contrapositionem eorum*: & prima, satis per se est manifesta. Secunda verò, fit per transmutationem quidem extremorum, sed additis eis duabus negationibus infinitantibus: & huius conuersionis non est vsus, nisi in propositionibus affirmatiuis, quia negationes non possunt addi supra alias negationes, sine magna confusione. Vniuersalis igitur affirmatiua, conuerti potest in seipsam, per contrapositionem, hoc modo: Omnis homo est animal: ergo omne non animal, est nõ homo. Et particularis etiam affirmatiua: vt aliquis homo est animal: ergo aliquod non animal, est non homo. Huius autem conuersionis non fecit mentionem Arist. quia non est propriè conuersio: nam cùm extremis addantur negationes, non videntur eadem manere, sed variari quod tamen ad veram conuersionem necessarium esse diximus vnde non tam est conuersio secundùm formam propositionis, quàm secundùm sensum. Præterea, quia ad constitutionem syllogismorum inutilis etiam est, propter negationes, quibus obscura redditur forma syllogistica. Alij addũt, hanc conuersionẽ solùm posse fieri in terminis existentibus: quia si nõ existant, dabitur antecedẽs verũ, & cõsequens falsum: vt patet in hac conuersione: Omnis homo est ens: ergo omne non ens, est nõ homo, in qua antecedens est verum, & consequens falsum, cùm sit propositio affirmatiua, de subiecto non supponente. Mihi tamen videtur, etiam in terminis non existentibus fieri posse:

posse; neque vnquam dari antecedens verum, & consequens falsum: quare nec datur in eodem exemplo. Sed negandum est, quòd consequens sit propositio affirmatiua, de subiecto non supponente; nam terminus infinitus, etiam de non entibus, & de quibuscunque non existentibus dicitur: vt in 1. lib. de interpretatione probauimus: quare non efficit propositiones, de subiecto non supponēte, sed similes essentialibus, in quibus copula absoluitur à tempore: ideo nō est necessaria existentia extremorū ad suppositionē.

Tertium notabile.

Circa conuersionem particularis negatiuæ, notandum est; *ideo non conuerti*: quia dari potest aliquando in conuersione eius antecedens verum, & consequens falsum; quod sufficit, vt conuersio non sit legitima: cùm de ratione conuersionis sit argumentatio: & hæc euidenter probetur vitiosa, ex eo tantùm, quòd semel dari possit antecedens verum, & consequens falsum, in simili forma argumen. Ratio autem fundamentalis, propter quam in tali conuersione, datur antecedens verum, & consequens falsum est: quia fit argumentum à termino non distributo in antecedente, ad eundē distributum in consequente: vt fit manifestum, si dicamus: Aliquod animal, non est homo: ergo Aliquis homo, non est animal. Animal enim nō distribuitur in antecedēte, cùm sit subiectū propositionis particularis: & distribuitur in consequente, cùm sit prædicatum propositionis negatiuæ. Et ideo, non est bona consequentia, à conuersa ad conuertentem: nec proinde legitima conuersio, & hoc vult dicere Aristotel. dum particularem negatiuam, non conuerti docet: quia mala conuersio, non est conuersio, sicut mala consequentia, non est consequentia. 11

CAPVT III.

TEX. ARISTOTELIS.

Eodem autem modo se habebit, & in necessariis propositionibus, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Aristot. in hoc capite est, tradere regulas conuertendi propositiones modales. Diuiditur autem cap. in duas partes. 12 In prima tradit regulas *conuertendi propositiones de necesse.* In secunda verò, regulas *conuertendi propositiones, de modo contingenti.*

Pro conuersione, igitur Propositionum de necesse, easdem regulas tradit; quas capite præcedenti tradiderat, pro conuersione propositionum de inesse. Prima regula est, *Quod vniuersalis negatiua*

tiua de necesse conuertitur simpliciter. Quam probat arg. ducente ad impossibile, in terminis non significantibus. Sed vt meliùs intelligatur; illud constituemus in terminis significantibus; hoc modo: Si vniuersalis negatiua, non conuertitur simpliciter: ergo hæc non est bona consequentia: Necesse est nullum hominē esse equum: ergo necesse est, nullum equum esse hominem: poterit ergo dari antecedens verum, & consequens falsum. Sic igitur verum illud antecedens; Necesse est nullum hominem esse equum: & hoc consequens falsum; Necesse est nullum equum esse hominem: & si hoc consequens falsum est, verum erit istud; Contingit aliquem equum esse hominem: ex quo bene sequitur: ergo contingit aliquem hominem, esse equum; per conuersionem simplicem: sed hęc est contradictoria primi antecedentis malæ conuersionis; quod concessum est esse verum: nempe, Necesse est nullum hominem esse equum: ergo concedendum est; vniuersalem negatiuam de necesse, conuerti simpliciter; vel dari duas contradictorias simul veras.

Secunda regula est: *Vniuersalem affirmatiuam de necesse, conuerti in partem: & particularem affirmatiuam conuerti simpliciter.* Quam probat simili alio argumento, ducente ad impossibile quod non est necessarium repetere. Tertia regula: *Particularis negatiua de esse non conuertitur.* Hanc probat hac ratione: Quia sicut hæc est mala consequentia, Aliquod animal non est homo; ergo aliquis homo non est animal in conuersione particularis negatiuæ de inesse: quia datur antecedens verum; & consequens falsum: ita in particulari negatiua de necèsse; Aliquod animal non esse hominem, est necesse: ergo aliquem hominem esse animal, non est necesse.

In secunda parte cap. agit de conuersione propositionum de contingenti: quod duobus modis sumi posse ait. Primò, prout est idem, quod possibile: & hoc modo etiam conuenit rebus necessariis: quia si necesse est hominem esse animal: ergo etiam est possibile, & consequenter contingens, sumpto contingenti pro possibili: Sed hanc acceptionem contingentis, impropriam esse docet. Ideo secundo modo, sumitur propriè, pro eo; *quod potest esse, & potest non esse.*

Hoc supposito, prima regula est: *Quòd omnes propositiones de contingenti; Primo modo, eadem prorsus ratione conuertantur; ac propositiones de inesse, & de modo necesse:* quam nec oportet probare, nec exemplis ostendere, cùm sit satis manifesta.

Secunda regula: *Omnes propositiones affirmatiua de contingenti. Secundo modo accepto, conuertuntur, etiam eisdem modis: nempe, Vniuersalis affirmatiua in partem:* vt contingit omnem hominem esse album: ergo contingit aliquod album esse hominem; & particula-

tis affirmatiua simpliciter; vt contingit aliquem hominem esse album: ergo contingit aliquod album esse hominem. Quæ etiam regula non probatur ab Arist. quia manifesta est.

Tertia: *Vniuersalis negatiua, non conuertitur; particularis verò negatiua conuertitur simpliciter:* & in hoc differunt propositiones de contingenti; ab omnibus aliis. Hanc regulam probat alia ratione, nisi quia negatiuæ de modo contingenti propriè sumpto affirmatiuam habent figuram: quid autem hoc sit, statim explicabitur.

Dubium primum circa conuersionem propositionum de necesse,

An vera sit secunda regula conuersionis, vniuersalis affirmatiua, & particularis affirmatiua, de necesse.

Primò agendum est *de conuersione propositionum de necesse*; vt ordinem Arist. sequamur. Deinde *de conuersione propositionum de contingenti*: & tandem dicemus, quid sentiendum sit, de propositionibus de possibili, & impossibili. Est ergo primum dubium: 14
Quia secundùm hanc regulam; propositio vniuersalis affirmatiua de necesse, conuertitur in particularem, & particularis affirmatiua simpliciter: sed probatur vtrumque falsum: quia in vtraque conuersione datur antecedens verum, & consequens falsum: ergò vtraque est mala conuersio. Probatur antecedens in his: Necesse est omnem grammaticum esse hominem: ergo necesse est aliquem hominem, esse grammaticum: & rursus, Necesse est aliquem grammaticum esse hominem: ergo necesse est aliquem hominem esse grammaticum. Aliqui respondent has propositiones modales, duobus modis sumi posse. Primo in sensu composito: ita vt significatio modi, cadat supra totum illud concretum; vt compositum ex homine, & grammatica: & sensus sit. Necesse est omne quod necessariò est grammaticum, esse hominem: & tunc antecedens est falsum, sicut, & consequens: quare non probatur malam esse conuersionem. Si verò sumantur *in sensu diuiso*: ita vt modus non componat grammaticam cum homine, sed naturæ suæ relinquat: verbi gratia, si talis sensus sit Omnem grammaticum, non posse non esse hominem non possunt conuerti iuxta traditas regulas: quas solùm in sensu composito intellexit Arist. Hæc solutio non placuit Villalpandeo in Commentariis huius capitis: quia verè diminuta est. Nam cùm in vtroque sensu, possit sumi modus, & meliùs atque frequentiùs sumatur in sensu diuiso; vt per se est manifestum, satis diminutus esset Aristot. si regulas conuersionis non assignaret iuxta communem, & magis proprium sensum propositionum. Propterea respondet ipse: Veram esse eandem regulam, etiam in exem-

plo

plo allato, ſi ſeruetur idem ſenſus vtriuſque propoſitionis. Quod in conuerſione vniuerſalis negatiuæ probat; Videlicet: Neceſſe eſt nullum grammaticum eſſe hominem: ergo neceſſe eſt nullum hominem eſſe grammaticum; nam vtraque in eodem ſenſu accepta, eſt falſa.

Sed hæc ſolutio minùs ſatisfacit, quàm prima: nam regula non habet difficultatem in conuerſione vniuerſalis negatiuæ, ſed in ſolis affirmatiuis: quæ etiam ſi in eodem ſenſu accipiantur, neceſſe eſt dari aliquando in earum conuerſione, antecedens verum, & conſequens falſum. Vt exemplum datum probat euidenter.

Ideo reſpondemus: Propoſitiones de modo Neceſſe, vniuerſaliter loquendo accipiendas eſſe, ſuppoſita exiſtentia extremorum: vt in eis vera eſſe poſſit regula conuerſionis tradita ab Ariſtot. Vt in exempli argumento, ſuppoſito, quòd homines, & grammatica ſint in rerum natura; tunc verum eſt antecedens: Neceſſe eſt omnem grammaticum eſſe hominem: quia ſenſus eſt, exiſtente homine, & grammatica, neceſſe eſt omnem grammaticam eſſe in homine. Et etiam verum eſt conſequens; Neceſſe eſt aliquem hominem eſſe grammaticum: quia ſenſus eſt, homine, & grammatica exiſtentibus in rerum natura, neceſſe eſt aliquem hominem eſſe grammaticum: quamuis non ſuppoſita exiſtentia extremorum, ſed abſolutè accepta, ſine tali ſuppoſitione, falſa eſſet propoſitio.

Dubium ſecundum.

An bene probauerit Ariſtoteles regulas conuerſionis propoſitionum de neceſſe.

15 Videtur non bene id probaſſe, propter hoc arg. quia non bene probatur res aliqua per medium minùs notum, quàm ipſa ſit: ſed Ariſtotel. probauit regulas conuertendi propoſitiones de neceſſe, per conuerſionem particularis de contingenti, de qua nihil adhuc dixerat: ergo minùs bene id probauit. Minor patet ex litera Ariſtotelis. Reſpondetur, quòd ſi bene intelligatur ratio Ariſtotelis, non vtitur conuerſione propoſitionis de modo contingenti, ſed propoſitionis de ineſſe: ex qua poſtea colligit, propoſitionem particularem de contingenti hoc modo: Si non conuertitur ſimplicitér vniuerſalis negatiua de neceſſe: ergo poteſt dari antecedens verum, & conſequens falſum: ſit ergo verum hoc antecedens, Neceſſe eſt nullum hominem eſſe equum: & conſequens falſum, Neceſſe eſt nullum equum eſſe hominem. Et ſi hoc conſequẽs falſum eſt, bene ſequitur ex eo, veram eſſe hanc propoſitionem: Contingit aliquem equum eſſe hominem; quæ eſt eius contradictoria. Et quia contingens, ſumptum non poſſibili, ſignificat id, quod poteſt eſſe ex propoſitione particulari de contingenti, hoc

mo d o

modo sumpto, infert Aristotel. propositionem particularem de inesse, per illam regulam, Possibili posito in esse, nullum sequitur inconueniens hoc modo: Contingit aliquem equum esse hominem: ponatur ergo inesse: Quòd aliquis equus sit homo: & tunc propositio hæc de inesse, Aliquis equus est homo, conuertitur simpliciter in hanc: ergo aliquis homo est equus, per regulas conuertendi propositiones de inesse, iam traditas cap. præcedenti: ex qua colligit hanc modalem de contingenti pro possibili, Contingit aliquem hominem esse equum: quia ex propositione de inesse euidenter colligitur propositio de possibili: sicut ex actu, colligitur bene potentia. Et hæc vltima est contradictoria illius antecedentis malæ conuersionis, quod verum esse concedebatur: videlicèt. Necesse est nullum hominem esse equum: & ideo colligit duas contradictorias simul esse veras, sine vlla conuersione propositionis de contingenti, per solam conuersionem propositionis de inesse, & per regulam contradictoriæ oppositionis, traditam lib. 2. de interpretatione quòd si vna est falsa, altera debet esse vera: & quòd propositiones de necesse, habeant oppositionem cum propositionibus de contingenti, etiam sumpto pro possibili modo, quo explicatur.

Circa conuersionem propositionum de modo contingenti,
Primum notabile.

DVobus modis docuit Aristotel. sumi contingens. Primò, *Impropriè.* Secundò, *Propriè. Impropriè* quidem pro possibili; & ita sumpto, eisdem modis conuerti propositiones eius, ac conuertuntur propositiones de necesse & eisdem argumentis probandæ sunt; atque etiam, vt regulæ veræ possint, intelligi debent propositiones, supposita existentia extremorum: vt dictum est in eisdem propositionibus de necesse. Et tandem in conuersione omnium modalium, intelligendum est, solùm agere Aristot. de propositionibus de modo affirmato: sed variatis ex parte dicti, secundùm quantitatem & qualitatem. Hoc est de vniuersalibus, & particularibus, affirmatiuis, & negatiuis.

Secundum notabile.

CIrca propositiones verò de contingenti, secundo modo sumpto, notandum est, *Omnes propositiones eius efficere sensum copulatiuum*; vt hæc propositio: Contingit hominem esse album, efficit hunc sensum, Possibile est hominem esse album, & hominem non esse album: sicque de reliquis cuius ratio euidens est, significatio ipsius modi: quæ est rem posse esse, & posse non esse: & propterea contingens hoc modo sumptum, vocatur ad vtrumlibet, quasi vtrumque partem possibilem significet. Vnde sequitur ex affirmatiua inferri negatiuam; & ex negatiua, affirmatiuam.

Bene

Bene enim sequitur, Contingit hominem esse album: ergo contingit hominem non esse album: atque etiam, Contingit hominem non esse album: ergo contingit hominem esse album. Et ideo propositionibus de modo contingenti, opponuntur propositiones de modo necesse, & de modo impossibili: quia ex duobus potest prouenire quòd aliquid non sit contingens: nempe, ex eo, quòd sit necessarium, & ex eo, quòd sit impossibile: vnde vtraque hæc est falsa, Contingit hominem esse animal: atque etiam, Contingit hominem esse equum. Prima, quia necessaria. Secunda, quia impossibilis. Et ex hoc procedit, tam diuersum modum conuersionis habere propositiones de contingenti, ab aliis omnibus aliorum modorum. Nam cùm vniuersalis negatiua aliorum modorum, conuertatur simpliciter, de modo tamen contingenti, non conuertitur simpliciter. Et cùm particularis negatiua aliorum modorum, non conuertatur; si sit de modo contingenti, conuertitur simpliciter: & hæc est sententia Aristotelis.

Tertium notabile.

17 SEd vt eam intelligamus, notandum est Tertiò, quòd vt ***aliqua propositio conuertatur,*** necesse est, secundùm omnia, quæ includit conuerti: nam si secundùm aliquid non conuertatur, non fiet conuersio secundùm integrum sensum eius: nec dicetur ipsa conuerti, sed aliquid eius: quare talis conuersio, fiet secundùm vocem tantùm, & non secundùm sensum, & veritatem: & ideo non erit vera, sed apparens tantùm. Ex quo præsupposito certissimo, non erit difficile intelligere; verum esse vtrumque assertum ab Aristot. Primum quidem, quòd vniuersalis negatiua de contingenti, non conuertatur simpliciter. Exempli gratia: Contingit nullum hominem esse album: non conuertitur in hanc, Contingit nullum album esse hominem: quia includit has duas propositiones de possibili, Nullum hominem esse album, est possibile: & Possibile est omnem hominem esse album: sed hæc secunda non conuertitur simpliciter; vt per se est manifestum: ergo nec vniuersalis negatiua eam includens poterit simpliciter conuerti.

Quòd verò secunda regula, de conuersione particularis negatiuæ vera sit, hoc modo probatur: Propositio particularis negatiua, propter significationem modi, infert affirmatiuam: vt probauimus: ergo hæc est bona consequentia, Contingit aliquem hominem non esse album: ergo contingit aliquem hominem esse album: ex qua sequitur per conuersionem simplicem iam traditam: ergo contingit aliquod album esse hominem: & ex hac sequitur etiam, propter significationem modi, negatiua, nempe, Contingit aliquod album non esse hominem, quæ est conuertens negatiuæ particularis in principio sumptæ: ergo euidenter

probatur; conuertendam esse simpliciter. Sed vt hæc regula vera sit, propositiones debent sumi supposita existentia extremorum: vt in propositionibus de possibili, & necesse diximus; alioqui dabitur antecedens verum; & consequens falsum: vt in hoc exemplo: Contingit hominem non esse ridentem: ergo contingit ridentem non esse hominem: atque etiam, Contingit hominem non esse grammaticum: ergo contingit grammaticum non esse hominem. Supposita autem existentia extremorum, nempe, risus, & hominis, aut Grammaticæ, & hominis, sicut consequens est falsum, ita & antecedens: nam homine, & Grammatica existentibus, non est contingens, quòd Grammaticum sit homo: sed necessarium ex suppositione: nam si Grammatica est in rerum natura, non potest esse nisi in homine, seu non esse in homine: ergo necesse est eam in homine esse; quare falsum erit, quòd contingat Grammaticum esse hominem.

Sed aduersus hanc conuersionem particularis negatiuæ, est arg. satis difficile. Nam ideo dictum est ab Aristot. *particularem negatiuam de inesse non conuerti simpliciter*: quia datur antecedens verum & consequens falsum: & hoc ideo, quia fit argumentum à termino non distributo ad terminum distributum; ex parte subiecti propositionis conuertendæ: vt patet in hac, Aliquod animal non est homo, ergo aliquis homo non est animal. Animal enim non est distributum in antecedente: & tamen distribuitur in consequente, ratione negationis supra illud cadentis: sed idem defectus contingit in conuersione particularis negatiuæ de contingenti: ergo falsum erit, quòd conuertatur Et hæc regula erit contraria illi; quæ negat particularem negatiuam de inesse conuerti. Probatur minor: quia dum sic procedimus, Contingit aliquem hominem non esse album: ergo contingit aliquod album non esse hominem; homo, qui est subiectum in antecedente, non distribuitur, sed solùm afficitur signo particulari: & tamen distribuitur in consequente, ratione negationis cadentis supra illum: ergo ex parte eius erit talis conuersio, argumenti à termino non distributo, ad terminum distributum sicut conuersio particularis negatiuæ de inesse; & consequenter, erit vitiosa, & nulla, sicut est illa. 18

Respondetur; Distinguendo minorem, quòd in conuersione negatiuæ de contingenti: fiat argumentum à non distributo ad distributum: quia diuerso modo fit, atque in propositione de inesse: nam in hac fit, ex parte totius, atque integri extremi, sed in modali de contingenti, tantum ex parte extremi partialis, cùm tamen ex alia parte maneat extremum sine distributione, nam extremum propositionis modalis est dictum: cùm propositio de modo contingente negatiua, contineat etiam affirmatiuam, duas habet

habet partes dictum eius: vnam negatam, & alteram affirmatam. Et ideo vnam distributam; & alteram sine distributione. Gratia exempli; dum sic procedimus, in eodem exempli loco allato arg. Contingit aliquem hominem non esse album: ergo contingit aliquod album, non esse hominem: hoc consequens negatiuum, continet etiam affirmatiuum, nempe, Contingit aliquod album esse hominem: in quo patet hominem non distribui, licèt distribuatur in alia parte eiusdem dicti negatiua: ex affirmatiua autem, sequitur iterum alia pars negatiua; nempe; Contingit aliquod album non esse hominem: quæ est conuertens eiusdem particularis negatiuæ. Vnde sequitur, non impedire conuersionem, nec vitiosam eam reddere argumentationem, à non distributo ad distributum, ex parte extremi partialis manentis sine distributione in alia parte affirmatiua eiusdem.

Sed aduersus hanc solutionem, est argum. adhuc difficilius; Quia ex eo sequitur, vniuersalem negatiuam eiusdem modi contingentis, conuerti simpliciter; contra aliam regulam negantem conuersionem eius. Probatur id sequi, quia ex eo tantùm non potest conuerti vniuersalis negatiua simpliciter, quia includit vniuersalem affirmatiuam, non conuertibilem simpliciter, sed vniuersalis affirmatiua, ex eo solùm non potest conuerti simpliciter: quia talis conuersio erit argumentum à non distributo ad distributum, ex parte prædicati eius: quod cùm non sit in ea distributum, distribuitur in conuertente; vt patet, dum sic procedimus: Contingit omnem hominem esse album: ergo contingit, omne album esse hominem. Constat verò vniuersalem affirmatiuam: solùm esse partem dicti vniuersalis negatiuæ, eam includentis: & ideo solum esse extremum partiale eius: ergo si non reddit vitiosam conuersionem; quòd in ea fiat argumentum, à non distributo ad distributum, ex parte extremi partialis: vt dictum est in conuersione particularis negatiuæ, nec igitur efficietur vitiosa conuersio vniuersalis negatiuæ. Respondetur, Esse diuersam rationem in vniuersali negatiua, includente vniuersalem affirmatiuam; ac in particulari negatiua: nam in conuersione huius duo sunt: Primum, quòd idem terminus, qui non est distributus in subiecto antecedentis; non distribuitur in vtraque parte consequentis; sed in altera tantùm: in alia verò, sine distributo manet, cùm sit particularis affirmatiua.

Secundum est; quòd eadem pars affirmatiua conuertitur simpliciter: & per talem conuersionem, colligitur euidenter ex ea particularis negatiua: quæ est conuertens particularis negatiuæ, in principio assumptæ ad conuersionem: & ideo à primo ad vltimum, sequitur euidenter particularem negatiuam conuerti. In vniuersali verò affirmatiua, inclusa in negatiua vniuersali,

neutrum horum reperitur. Non primum: quia sic argumentum à non distributo ad distributum, dum eam conuertimus: vt terminus qui non distribuitur in antecedenti, semper in consequenti distribuatur: hoc est, tam in conuertente affirmatiua; vt patet, cùm sit vniuersalis quàm in negatiua vniuersali, quàm includit, cuius omnes terminos patet esse distributos, Ideo omni ex parte est argumentatio à non distributo ad distributum: & plus infertur in consequenti; quàm contineatur in antecedenti. Sed nec reperitur secundùm: quia vniuersalis affirmatiua, in quam conuertitur, non includit propositionem conuertibilem, ex qua possit deduci conuertens vniuersalis negatiuæ, sed solum vniuersalem negatiuam non conuertibilem, vel de qua disputatio est, an conuertatur: quare non possumus vti conuersione eius in eadem argumentatione, sicut possumus vti conuersione particularis affirmatiuæ inclusæ in alia particulari negatiua; & ideo numquam possumus colligere ex conuersione vniuersalis affirmatiuæ, quam includit, vniuersalem negatiuam, quæ sit conuertens alterius vniuersalis negatiuæ: de cuius conuersione agitur. Ex his igitur duabus differentiis, tanquam à signo euidenti colligimus, propositionem particularem negatiuam, continere virtualiter suam conuertentem: cùm per euidentes consequentias ex ea deducatur: & ideo conuerti posse; vt docuit Arist. Vniuersalem verò negatiuam, non continere suam conuertentem vllo modo, cùm ex ea non possit deduci: sed solùm affirmatiuam vniuersalem, quæ impedimento est ei, ne possit simpliciter conuerti.

Et si tandem dicatur, hinc sequi, quòd vniuersalis negatiua saltem possit conuerti in partem: cùm vniuersalis affirmatiua, quam includit, & propter quam solam non potest conuerti, in particularem conuertatur: quod tamen videtur esse contra regulam Arist. negantem vllo modo conuerti. Respondeo; Necessariò concedendum esse, quòd vniuersalis negatiua conuertatur in particularem: quia id conuincit argumentum: quin hoc nunquam Aristot. negauit: quia nullum est fundamentum, propter quod negari possit, sed solum negauit conuerti; vt petit propria natura; hoc est conuersione simplici; sicut conuertitur in aliis modis, atque in propositionibus de inesse. Et hæc de conuersione propositionum de modo contingenti.

Notabile Vnicum,

Circa conuersionem propositionum de possibili & impossibili.

Vltimò notandum est, *circa conuersionem propositionum de possibili, & impossibili*; non esse locutum Arist. expresè, & 21
in par

in particulari de illis: quia eisdem modis conuertuntur, secũdùm sensum, & æquipollentiam: ac propositiones de necesse: licèt aliquando diuersæ appareant ab eis: præsertim propositiones de impossibili. Et de propositionibus de possibili, res est manifesta: cùm sint de contingenti impropriè sumpto, de quibus suprà diximus, eodem modo conuerti posse, ac propositiones de necesse. Sed de propositionibus de impossibili, intelligetur facilè, si consideremus propositiones de impossibili affirmato, æquipollere propositionibus de necesse, habentibus oppositum dictum, vt hæc propositio: Impossibile est aliquem hominem esse equum: æquipollet huic, necesse est nullum hominem esse equum: quare sicut illa conuertenda est: & sic de cæteris de impossibili, affirmato modo. nam de his solis loquitur Arist. in his cõuersionibus: vt diximus. Solùm est repetendum in hac parte: quod intelligitur semper, supposita ex.stentia extremorum.

CAPVT IV.

TEX. ARISTOTELIS.

Determinatis verò his. Dicamus iam per qua, & quando, & quomodo fiat omnis syllogismus, &c.

Breuis expositio textus.

22 INtentum Aristot. cap. præsenti est, explicare *naturam, & rationem primæ figuræ.* Diuiditur autem in duas partes. In prima: Explicat modos vniuersales, quibus syllogismi fieri possunt: ex quibus alios omnes inutiles: qui videntur eis similes, reiicit. In secunda: Explicat duos alios modos particulares vtiles: & ex eis tanquam inutiles, omnes alios: qui in simili dispositione fieri possunt, etiam reiicit.

Modos vniuersales explicat his verbis: *Quando tres termini sic se habent, vt postremus sit in toto medio, & medius in toto primo, sit, vel non sit, extremorum fieri syllogismum necesse est,* &c. Per medium terminum intelligit eum, qui bis sumitur in præmissis. Per postremum terminum: minorem extremitatem: & per primum, maiorem extremitatem. Sensus igitur verborum eius talis est: Quando tres termini, ita sunt dispositi: vt medium subiiciatur vniuersaliter maiori extremitati, in prima propositione: in secunda verò, minor extremitas subiiciatur vniuersaliter medio: affirmatiuè quidem fit syllogismus in primo modo, qui vocatur, *Barbara:* quia constat tribus propositionibus affirmatiuis, & est talis: Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia. Negatiuè verò, in secundo modo, qui vocatur *Celarent:* quia constat minori

affirmatiua, & maiori, & conclusione negatiuis: & ita constituitur: Nullum animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Quomodocunque autem aliter disponantur medium, & extremitates in propositionibus vniuersalibus; modos inutiles, ac vitiosos efficiunt: in quibus tam propositiones vniuersales affirmatiuæ; quàm negatiuæ, indifferenter sequuntur: vel, vt alij dicunt: dantur termini; in quibus Omni, & etiam termini; in quibus Nulli. & probatur vitiosas esse consequentias; v.g. dari duas contradictorias simul veras. Itaque; ex dispositione vniuersali terminorum solum duo producti modi vtiles resultant; in quibus perfecti efficiuntur syllogismi. Quod probatur euidenter; quia in primo; dicitur de omni: hoc est prædicatum maioris quod vniuersaliter dicitur de subiecto in maiori, dicitur necessariò de aliquo contento, & sumpto sub eo in conclusione. In secundo verò, dicitur de nullo: nam prædicatum maioris negatur vniuersaliter de subiecto eiusdem: & ideo negatur etiam necessariò de subiecto minoris in conclusione.

In secunda part. cap. Explicat duos alios modos vtiles eiusdem figuræ, quos vocat particulares: quia altera præmissarum particularis est; & vniuersalis altera. Si ergo inquit vtraque præmissa sit particularis, inutiles fiunt omnes modi: Si verò particularis vna, & vniuersalis altera: vel maior est vniuersalis: in qua maior extremitas dicitur vniuersaliter de medio: & minor particularis; in qua medium dicitur de minori extremitate, modo particulari: fit tertius modus perfecti syllogismi; qui dicitur *Darij*: quia constat maiori vniuersali affirmatiua; & minori, & conclusione, particularibus etiam affirmatiuis. Et talis est modus is: Omne animal rationale, est risibile: Aliquis homo est animal rationale: ergo aliquis homo est risibilis. Si verò maior sit vniuersalis negatiua; in qua maior extremitas negetur vniuersaliter de medio: & minor particularis affirmatiua, in qua medium dicatur de minori extremitate, modo particulari: fit modus vtilis quartus primæ figuræ, qui vocatur *Ferio*: & est talis: Nullum animal est lapis: Aliquis homo est animal: ergo aliquis homo non est lapis. Quòd verò duo isti syllogismi perfecti sint: euidens est, ex duobus aliis prioribus: à quibus solùm differunt ex parte minoris propositionis: quæ in illis est vniuersalis, & in his particularis: & consequenter conclusiones eorum sunt particulares. Cùm ergo particulares propositiones eorum, contineantur sub vniuersalibus aliorum, si illi euidentes sunt, & in eis dicitur de omni, & de nullo: idem prorsus habebunt isti. Cæteri verò modi, quibus disponi possunt præmissæ vniuersalis, & particularis: inutiles sunt: & in quibus dantur termini, in quibus Omni, & in quibus Nulli. Hæc Arist.

Quid

Quid sit figura, & quotuplex; & quid modus, explicatur.

FIgura syllogismorum, nihil aliud est quàm debita dispositio trium terminorum. hoc est, medij, & extremitatum: *secundum debitum modum prædicationis, & subiectionis.* Dicitur autem per metaphoram, ex similitudine figuræ geometricæ: nam sicut hæc resultat ex lineis terminatis per puncta, ita dispositis: eodem modo figura syllogistica, ex propositionibus, quæ sunt quasi lineæ terminatæ extremis punctis: hoc est, subiecto, & prædicato: quæ vocantur termini propositionum, quia sunt extrema eius.

Figura triplex est: quia tribus tantùm modis disponi possunt media, & extremitates. Nam vel medium in prima est subiectum: & in secunda prædicatum. & vocatur prima figura propter tria. Primò: Quia medium in hac dispositione, non solùm rationem habet medij, quòd per id coniungantur extremitates: sed etiam proprium situm medio debitum: cùm sit inter extremitates collocatum: ita vt sit subiectum vnius, & prædicatum alterius. Secundò: Quia in hac figura, omne genus propositionis colligitur: nempe vniuersalis affirmatiua, vniuersalis negatiua: particularis affirmatiua, & particularis negatiua. Tertiò: Quia ex hac figura deriuantur aliæ: nam vel medium est prædicatum vtriusque præmissæ: & sic est secunda figura: vel est subiectum vtriusque, & sic est tertia. Cuius ratio satis congruens est: quia prædicatum est nobilius subiecto: & ideo nobiliorem rationem, & locum habet medium: & nobilior ex consequenti est dispositio ipsa: in qua semper est prædicatum ea, in qua semper est subiectum: & propterea dispositio illa, Secundam; hæc verò figuram Tertiam meritò constituit.

Modus est, debita dispositio præmissarum, secundùm debitam qualitatem, & quantitatem, hoc est, secundùm rationem vniuersalis, & particularis: in qua consistit quantitas propositionis: & secundùm affirmationem, & negationem, in quibus consistit qualitas.

Modi primæ figuræ, quatuor tantùm enumerati sunt, nempe, *duo vniuersales, & duo particulares.* Quia his tantùm quatuor modis, debito modo disponi possunt præmissæ: vt ex eis euidenter inferatur conclusio: cæteri verò omnes modi, inutiles sunt, vt dictum est.

Dubium vnicum.

An præter tres figuras enumeratas ab Arist. addenda sit quarta.

PRima opinio tenet, *Addendam esse quartam:* quam tribuunt Galeno medicorum principi. Et probatur hoc arg. *Figura est debita dispositio medij: & extremitatū, secundùm debitā subiectionem*

& prædicationem: sed præter tres modos, quibus disponuntur ab Aristot. possunt quarto alio modo ab eius diverso disponi: ergo ex tali dispositione efficietur diuersa figura, quæ sit quarta. Probatur minor: quia dispositio primæ figuræ est: in qua medium est subiectum maioris, & prædicatum minoris: dispositio secundæ; in qua medium est prædicatum vtriusq; præmissæ: & dispositio tertiæ: in qua medium est vtriusq; subiectum, sed possunt etiã quarto modo disponi: ita vt medium sit prædicatum maioris, & subiectum minoris: scilicet vt ex tali dispositione non minùs euidenter sequatur conclusio, quàm ex tribus prioribus: ergo resultabit ex tali dispositione quarta figura, distincta à tribus. Minor probatur hoc exemplo: Omne risibile est homo: omnis homo est animal rationale: ergo omne animal rationale, est risibile.

Communis tamen consensus totius scholæ, *tres tantùm figuras ponit* cum Aristot. Et ita nobis sentiendum est. & probatur hac 26 ratione: Quia figura propriè loquendo, est quasi forma syllogismi: in qua formaliter disponuntur propositiones: hoc est secundùm modum naturalem, ac debitum formæ earum. Debitus autem modus, in eo consistit: vt id quod se habet, vt forma: sit prædicatum, & quod se habet vt materia, sit subiectum: sed tribus tantùm modis ita possunt propositiones disponi: ergo tres tãtùm erunt figuræ enumeratæ ab Arist. Minorem sic probo: Non possunt disponi quarto illo modo, nisi in maiori prædicetur, id, quod verè se habet vt materia, & subiiciatur, quod se habet vt forma: atqui hæc dispositio præter naturam, & formam propositionis est, vt idem exemplum assignatum probat: ergo ex illa dispositione non potest propria aliqua figura resultare: quare rarò, vel nunquam in disputationibus tali dispositione syllogismorum vtimur. Talis ergo dispositio, si aliquid simile figuræ habere potest, imperfectum quiddam est, & dispositioni primæ figuræ, quodammodo affine, ad quam reduci debet. Ad argum. verò: Distinguenda est minor: quia disponi possunt, sed non modo debito ad efficiendam figuram, vt probatum est: & ideo talis dispositio, figuram distinctam non efficit, sed propter quandam similitudinem, reducitur ad primam.

Et si aliquis obiiciat ex opposito, primam solam sufficere, cùm per eam inferatur omne genus propositionis: & ideo, secundam, & tertiam non fuisse addendas. Respondeo: Necessarias esse secundam, & tertiam: quia licèt in prima colligi possit omne genus propositionis, non tamen semper ea vti possumus in disputationibus: quia non semper tam manifesta consequentia constitui potest, vt omnibus euidens appareat; sed necesse est, aliis minus euidentibus sæpe vti, vt per eas ad euidentiores primæ figuræ perueniamus. Necessariæ præterea sunt, vt copiam syllogismo-

habeamus,

habeamus, ad instituendas disputationes: quam per solam primam figuram non haberemus.

CAPVT V.

TEX. ARISTOTELIS.

Quando verò huic quidem omni, illi autem nulli insit, aut vtrique omni, aut nulli, figuram quidem talem voco secundam.

Breuis expositio textus.

28 INtentum Arist. c/præsenti est, explicare *naturam secundæ figuræ.* Diuiditur autem in duas partes. In prima; Explicat dispositionem secundæ figuræ. In secunda; Modos omnes vtiles syllogizandi in ea, refutatis inutilibus, percenset.

Secunda figura efficitur, (inquit Arist.) *quando sic disponuntur præmissa: vt medium sit prædicatum vniuersale de extremitatibus, in vtraque:* ita vt affirmetur in vna, & negetur in alia: indifferenter quidem, quia siue maior sit negatiua, siue minor, dum modo non sit vtraque affirmatiua, aut negatiua, bona est dispositio, vt his duobus exemplis ostenditur: Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis, & rursus: Omnis homo est viuens: Nullus lapis est viuens: ergo nullus lapis est homo. Ideo medium in hac figura, ait Aristo. esse, *quod omni, vel nulli extremitati inest:* Extremitates verò, quibus inest medium: & vt vtramque distinguat, asserit maiorem extremitatem esse eam, quę iuxta medium posita est: esse autem iuxta medium positam dicit, quia sicut medium est prædicatum in præmissis, ita maior extremitas in conclusione. Ideo medio similis est. Minorem verò extremitatem, longiùs ait distare à medio: quia cùm medium semper sit prædicatum, minor extremitas, semper est subiectum. Vnde (inquit) sequitur, quòd medium quasi foris seu extrà ponatur respectu extremitatum: quia semper prædicatur, & nunquam subijcitur: atque etiam primum sit positione: quia cùm sit prædicatum semper, præcipuum locum in hac figura tenet: extremum porrò vtrumque in præmissis subiicitur. In hac figura nullum syllogismum perfectum fieri dicit: quia syllogismus perfectus ille est, qui nullo indiget, vt appareat necessarius: sed omnes syllogismi huius figuræ, indigent reductione ad syllogismos primæ: ergo nullus eorum perfectus est.

29 In secunda parte capitis: Enumerat modos vtiles huius figuræ, inutilésque reiicit. Inquit ergo: Quando medium huic quidem omni, illi verò nulli inest, fit primus modus vtilis, qui vocatur *Cesare*, hoc modo: Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Reducitur autem ad secundum

modum primæ figuræ, per solam conuersionem simplicem maioris, hac ratione: Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis.

Si verò è contrario medium huic quidem nulli, illi verò omni inest: id est, si in maiori negatur vniuersaliter de maiori extremitate, & in minori vniuersaliter affirmatur de extremitate minori, fit secūdus modus, qui dicitur *Camestres*, vt ostenditur hoc exemplo: Omnis homo est animal: Nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est homo, Qui reducitur ad secundum modum primæ figuræ: conuersa minori simpliciter, & transmutatis præmissis. Ita vt minor conuersa fiat maior, & maior fit minor, hoc modo: Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis.

Tertium modum fieri, ait, si medium, huic quidem nulli: id est, in maiori vniuersaliter negetur de maiori extremitate: illi verò alicui insit, id est, in minori dicatur de aliqua extremitate minori, fic tertius modus: qui dicitur *Festino*. Fit autem vtrumque, si maior sit vniuersalis negatiua: & minor particularis affirmatiua, hac ratione: Nullus lapis est animal: Aliquis homo est animal: ergo aliquis homo non est lapis. Reducitur autem ad quartū modum primæ figuræ, per solam conuersionem simplicem maioris: hoc modo: Nullum animal est lapis: Aliquis homo est animal: ergo aliquis homo non est lapis.

Quartum denique modum, fieri ait: quando medium, huic quidem omni, illi verò alicui nō inest hoc est, quando maior est vniuersalis affirmans, in qua vniuersaliter prædicatur de maiori extremitate: & minor particularis negans, in qua negatur de ea sumpta in particulari, resultat modus iste, qui vocatur, *Baroco*: & est talis; Omnis homo est animal: Aliquis lapis non est animal: ergo aliquis lapis non est homo. Modus autem iste non potest reduci ad primam figuram ostensiuè, vt per se est manifestum: ideò Aristoteles illum reducit per impossibile, ad primum modum: hac ratione: vt ex maiori, & contradictoria conclusionis, pro minori, inferatur contradictoria minoris, eiusdem syllogismi, simul vera cum ea: vt si ita dicamus: Syllogismus in *Baroco*, dicis: non est bona consequentia: ergo dari potest in ea, antecedens verum, & consequens falsum: sit ergo verum illud antecedens, pro maiori, & minori, & sit conclusio falsa: cuius contradictoria, vtrique debet esse vera, nempe, Omnis lapis est homo: quā sic accipio pro minori: & cum maiori eiusdem syllogismi, hunc syllogismū efficio: Omnis homo est animal: Omnis lapis est homo; ergo omnis lapis est animal: quæ est contradictoria minoris illius syllogismi, nempe, Aliquis lapis non est animal: & vtraque est vera: hæc quidem, quia erat pars antecedentis malæ consequentiæ: altera verò, quia erat 30

contradi

contradictoria consequentis falsi, eiusdem malæ consequentiæ. Vnde sequitur, vel bonum esse syllogismum, quarti modi huius figuræ, vel dari duas contradictorias simul veras. Cæteri autem modi huius dispositionis inutiles sunt: & tales probari possunt per terminos: in quibus omni, & in quibus nulli.

CAPVT VI.

TEX. ARISTOTELIS.

Si autem eadem, hoc quidem omni, illud verò nulli inest, vel ambo omni, vel nulli figuram quidem huiusmodi voco tertiam.

Breuis expositio textus.

INtentum huius capitis est, explicare *naturam tertiæ figuræ*. Diuiditur autem in duas partes. In prima definit, & explicat tertiam figuram: medium atque extremitates, quomodo sint in ea disposita. In secunda: Modos vtiles, qui in ea fieri possunt, enumerat, inutilibus exclusis.

In prima parte. *Tertia*, inquit, *figura fit, quando tres termini sic disponuntur, vt medium in vtraque præmissa subiectum sit: maior verò extremitas, prædicatum maioris, & minor prædicatum minoris*: sed necesse est, vt maior propositio semper sit vniuersalis, & conclusio semper particularis; ideo medium sic definit: *Medium autem in hac dico, de quo ambo prædicantur*. Id est, de quo prædicantur ambæ extremitates. Extremitates verò esse ait, quæ prædicantur, sed maiorem longiùs esse à medio, quia semper prædicatur, tam in præmissis, quàm in conclusione. Medium verò semper subiicitur, ideo quasi dissimiles & oppositas rationes habent: ac propterea hanc extremitatem longiùs esse dicitur à medio. Minor verò extremitas (inquit) est, *quæ propius*, hoc est, quæ magis accedit ad medium; cùm saltem in conclusione sit subiectũ, sicut medium in vtraque præmissa. Nullum autem syllogismum perfectum fieri in hac figura docet; quia omnes indigent reductione ad primam, vt appareant necessarij.

31 In secunda parte capitis, enumerat modos vtiles, qui in hac figura effici possunt, inutilib. exclusis. Primus igitur modus efficitur; *Quando vtraque præmissa est vniuersalis affirmatiua*: vt si dicamus: Omnis homo est viuens; Omnis homo est animal; ergo Aliquod animal est viuens. Et vocatur modus iste *Darapti*. Reducitur autem ad tertium modum primæ figuræ per solam conuersionem minoris in partem, hoc modo: Omnis homo est viuẽs: Aliquod animal est homo: ergo Aliquod animal est viuens.

Secundus modus fit: *Quando maior est vniuersalis negatiua, & minor*

minor vniuersalis affirmatiua: & vocatur *Felapton*, atque est talis. Nullum animal est lapis: Omne animal est viuens: ergo aliquod viuens non est lapis. Reducitur autem ad quartum modum primæ figuræ, per solam conuersionem minoris in partem; hoc modo; Nullum animal est lapis: Aliquod viuens est animal: ergo aliquod viuens non est lapis.

Tertius modus fit, *Quando maior propositio est particularis affirmatiua, & minor vniuersalis negatiua: & dicitur Disamis.* Vt si dicamus, Aliquod animal est corpus: Omne animal est viuens: ergo aliquod viuens est corpus. Reducitur autem ad tertium modum primæ figuræ, per conuersionem maioris, & transmutationē præmissarum. Ita, vt maior conuersa fiat minor, idque per conuersionem simplicem conclusionis, & ex minori, fiat maior. hoc modo: Omne animal est viuens, aliquod corpus est animal: ergo aliquod corpus est viuens. Quartus modus fit: *Quando maior est vniuersalis affirmatiua, & minor particularis etiam affirmatiua:* vt si dicamus: Omne animal est viuēs; Aliquod animal est corpus: ergo aliquod corpus est viuens: & vocatur *Datisi.* Reducitur autem ad tertium modum primæ figuræ, per solam conuersionem simplicem minoris: hoc modo: Omne animal est viuens: Aliquod corpus est animal: ergo aliquod corpus est viuens. Quintus modus fit, *Quādo maior est particularis affirmatiua: & minor vniuersalis affirmatiua:* vt si dicamus: Aliquod animal non est lapis: Omne animal est viuens: ergo aliquod viuens non est lapis. Et vocatur *Bocardo*, qui non potest deduci ad modos primæ figuræ ostensiuè, sicut alij, sed solùm per impossibile, secundùm regulas huius reductionis hoc modo: Omne viuens est lapis: Omne animal est viuens: ergo Omne animal est lapis.

Sextus modus fit; Quando maior est vniuersalis negans, & minor particularis affirmans, vt in hoc exemplo: Nullum animal est lapis: Aliquod animal est viuens, ergo aliquod viuens non est lapis: & vocatur *Ferison*, qui reducitur ad quartum modum primæ figuræ, per solam conuersionem simplicem minoris, hoc modo: Nullum animal est lapis: Aliquod viuens est animal: ergo aliquod animal non est lapis. Per has autem reductiones ad modos primæ figuræ, probatur euidenter, vtiles ac bonos esse omnes syllogismos secundæ ac tertiæ figuræ. Solùm autem vsi sumus reductione ostensiua: quia breuis est. Reductionem verò per impossibile, tanquam longiorem ad Summulas remittendam censemus, vbi iuuenes in ea frequenter exercentur: & propterea non est necessarium hac in parte eam repetere. Ex tribus figuris, resultant quatuordecim tantùm modi vtiles, sequentibus dictionibus significati, quarum quælibet significat suum modum: & quatuor primæ significant quatuor modos primæ figuræ: quatuor sequentes,

tes, significant quatuor alios secundæ figuræ: sex verò vltimæ, sex alios tertiæ figuræ. Dictiones verò istæ sunt: ***Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Cesare, Camestres, Festino, Baraco, Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.*** Quinque enim alij imperfecti primæ figuræ, non sunt constituti ab Aristotele, sed post eum ab aliis additi.

Traditur ars inueniendi medium, ad conficiendos syllogismos, & probandum quodlibet genus propositionum.

DE hac arte agit Arist. cap. 29. huius primi lib. vbi quod ex se obscurum est, obscurius multò fecit, vtens elementis, aut literis, nihil significantibus, pro mediis inueniendis. Nos verò eam in terminis significantibus, nobisque familiaribus, atque etiam verbis minimè obscuris, breuiter explicabimus: tanquam fundamentum præsupponentes, proprium officium medij in syllogismo: quod non est aliud quam vnire, aut disiungere extremitates, vnire quidem in syllogismo affirmatiuo, seu prædicatiuo: qui componitur ex propositionibus affirmatiuis: disiungere verò, in syllogismo negatiuo, hoc est constante aliqua propositione negatiua. Et ratio huius distinctionis est manifesta: quia per syllogismum affirmatiuum probanda est propositio affirmatiua, in qua aliquod prædicatum vnitur alicui subiecto: medium autem ad vniendum terminos accedere debet. In syllogismo verò negatiuo, probanda est propositio negatiua, in qua prædicatum negatur de subiecto: quod est separari ab eo: medium verò, ad aliqua separanda, tale debet esse; vt disiungat ea, non vt vniat. Vtrumque ergo officium conuenit medio, respectu diuersorum syllogismorum, & diuersarum propositionum probandarum.

Ex quibus sequuntur duæ regulæ vniuersales. Prima, ***Ad probandam propositionem affirmatiuam quamcumque quærendum esse medium,*** quo extrema eius, hoc est prædicatum, & subiectū vniantur. ***Ad probandam verò quamlibet negatiuam, medium potiùs quærendum, quod ea disiungat.*** Sed vt particulares regulas, quas Arist. tradit intelligamus, aliud fundamentum debet præsupponi, nempe, medium comparatum ad extremitates: quas vnire, aut separare debet, triplex esse, *Antecedens, Consequens, & Extraneum. Medium antecedens*, illud dicitur ex quo aliqua, vel vtraque extremitas sequitur: vt homo, respectu risibilis. *Medium consequens*, quòd ex vna, vel ex vtraque extremitate, sequitur. *Medium* denique *extraneum*, quod alteri, vel vtrique extremitati repugnat: vt lapis respectu animalis atque etiam viuentis.

Ex quo infertur, Primò; Quòd ad probandam propositionem quamlibet affirmatiuam, quærendum sit medium antecedens, vel consequens, respectu vnius, aut vtriusque extremitatis: ad probandam

bandam verò propositionem negatiuam, non est quærendum medium antecedens neque consequens, sed extraneum.

Secundò sequitur; Ad probandam quamlibet propositionem oblatam, considerandum esse, quonam modo se habeant prædicatum & subiectum eius; nam si vnum conueniat alteri, per medium antecedens, vel consequens probanda est: si verò ei repugnet, per medium extraneum. Supponimus autem propositionem probandam, veram esse debere, aut probabilem; vel quòd talis existimetur: nam ad probandum propositiones falsas vt tales, nec medium dari potest, neque ars vlla illud inueniendi.

His suppositis, quatuor regulas tradit Aristoteles vbi suprà, ad concludenda quatuor genera propositionum, sub quibus comprehenduntur omnes aliæ. Prima regula est; Ad *inferendam vniuersalem affirmatiuam*, tale medium quærendum est quod sit consequens respectu subiecti, & antecedens respectu prædicati, v. g. ad inferendam hanc propositionem; Omnis homo est substantia, assumendum erit animal, quod est consequens ad hominem, & antecedens respectu substantiæ, & syllogismus fiet hoc modo in *Barbara*: Omne animal est substantia: Omnis homo est animal; ergo Omnis homo est substantia.

Secunda regula; *Ad inferendam particularem affirmatiuam*, assumendum est medium, quòd sit antecedens respectu subiecti, & prædicati eius, quæ sunt extremitates: vt ad inferendum hanc, Aliquod animal est substantia, assumi debet homo, ex quo vtrumque sequitur: & fiet hoc modo in *Darapti*: Omnis homo est substantia: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est substantia.

Tertia regula; *Ad inferendum vniuersalem negatiuam*, assumendum est medium, quòd sit consequens respectu subiecti, extraneum respectu prædicati: vt ad probandam hanc; Nullus homo est lapis, assumendum est animal: & sic probatur in *Cesare*. Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis.

Quarta regula: *Ad concludendam particularem negatiuam*, assumendum est medium, quod sit antecedens ad subiectum & extraneum, respectu prædicati, vt ad concludendam hanc, Aliquod animal non est lapis, assumendum est: Homo: & ita concludetur, in *Festino*: Nullus homo est lapis: Aliquis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis.

Finis huius operis.

COMMEN

COMMENTARII IN DVOS LIBROS ARISTOTELIS STAGIRITÆ, DE POSTERIORI Analysi, seu resolutione, vnà cum dubiis,& quæstionibus hac tempestate agitari solitis.

PROOEMIVM TOTIVS OPERIS.

1 CVM officium Dialecticæ sit dirigere opera rationis, hoc est disponere illa, atque ordinare, in diuisiones, definitiones, propositiones & syllogismos, cæterasque argumentationes, iuxta triplicem operationem intellectus dirigendam, diuiditur hæc scientia ab omnibus.Ita vt prima pars eius, censeatur illa, quæ primam operationem, nempe apprehensionem simplicium ordinat, naturam eius sic explicans; vt sciamus ea apprehendere, vt oportet, ad efficiendam compositionem: quod pertinet ad secundam operationem intellectus, ita dirigendam; vt per illam sciamus ex simplicibus iam apprehensis, compositionem constituere,nempe diuisionem, definitionem, & argumentationem, per debitam namque constructionem horum instrumentorum, directa, atque ordinata censetur operatio. Tertiam verò dirigit logica,dum ex eisdem compositionibus argumentationem constituit. Nam in argumentatione,iuxta regulas Dialecticæ constituta, ordinata censetur tertia operatio intellectus, cuius officium est,vnum ex alio colligere. Prima igitur pars Dialecticæ,sunt prædicamenta, ex simplicibus ordinatis constituta.Prædicabilia verò,non tam primam partem constituere censentur, quàm præambulum quoddam esse,ad primam partem prædicamentorum.

2 Secunda pars Dialecticæ, est opus de interpretatione, in quo traduntur regulæ constituendi propositionem, seu enunciationem. Ad tertiam verò partem pertinent; libri priorum, in quibus agitur de syllogismo in communi, libri posteriorum topicorum,& elenchorum, in quibus de syllogismis in speciali agitur: nempe, demonstratiuo, topico, seu probabili, atque sophistico. Et hac ratione habemus totam hanc scientiam in tres partes diuisam:per quam tres operationes intellectus diriguntur,ordinantur, perficiuntur. Ad cuius postremam partem pertinere, duos istos libros, de Posteriori analysi,aut resolutione, quos nunc interpretandos suscipimus, ex eadem diuisione efficitur manife-

stum.

ſtum: qua ſuppoſita, ad ſcopum huius operis, (quod ſubiectum, vel obiectum vocant) oculis ſubiiciendum veniamus.

Quodnam ſit ſubiectum, vel obiectum huius operis?

PRo eodem iam accipiuntur, ſubiectum, cuius notitiam tradit ſcientia, demonſtrando proprietates, aut paſſiones eius, & obiectum, circa quod, quaſi circa ſcopum, verſatur conſideratio eius. Quærimus ergo primò, *Quodnam ſit ſubiectum, vel obiectum huius Poſterioriſticæ partis*. Præſupponendæ autem ſunt conditiones obiecti, in 6. quæſt. proœmiali à nobis traditæ.

Prima opinio tenet: *Eſſe modum ſciendi*; vt comprehendit non ſolùm demonſtrationem, ſed etiam definitionem. Imò hanc principaliter: ita commentator, Alexander, & Theophraſtus, in proœmio huius operis: quos ſequuntur nonnulli ex modernis. 3

Et probatur hac ratione: Quia definitio eſt principale inſtrumentum ſcientiæ: ergo per ſe pertinet ad Dialecticam, docentem inſtrumenta omnia ſciendi facere: ſed in nulla alia parte docet Ariſtoteles modum efficiendi definitionem, niſi in his libris: ergo ad eos pertinet per ſe, de definitione agere, quare ad eius obiectum ſimul cum demonſtratione pertinebit. Probatur minor; quia in libris Topicorum, & ſi quæ eſt alia pars Dialecticæ, in qua aliquid de definitione agatur, non de modo eam efficiendi agitur, ſed ſupponendo eam iam conſtitutam in his libris, examinatur eadem.

Secunda opinio eſt communis, & vera, *quòd ſola demonſtratio, & non modus ſciendi, communis demonſtrationi, ac definitioni, ſit obiectum huius operis*. Sic Thom. Albertus magnus, Caiet. Sotus, Toletus, Mercatus, & omnes ferè moderni interpretes. Probatur teſtimonio Ariſtot. qui ſtatim in principio primi capitis, omnem doctrinam, omnemque diſciplinam, ex præexiſtenti cognitione fieri docet, & probat: quod potiſſimum fundamentum eſt, totius artis demonſtratiuæ. Ex quo cognoſcimus, aſſenſum concluſionis, ex notitia principiorum generari: quod eſt naturam demonſtrationis intelligere. 4

Probatur deinde ratione: *Quia illud eſt obiectum alicuius operis*, cuius partes eſſentiales traduntur in eo, cuius natura explicatur, & cuius paſſiones probantur: ſed hæc omnia præſtantur in his libris, de ſola demonſtratione, & non de modo ſciendi communi: vt in diſcurſu eorum eſt manifeſtum: ergo. Nam ſi de definitione agitur (quod concedimus) non vt de alio modo ſciendi, à demonſtratione diſtincto, ſed tanquam de parte eius eſſentiali agitur: quia potiſſimum principium eius eſt: ergo ſola demonſtratio eſt obiectum, & non aliquid aliud commune demonſtrationi, & definitioni.

Et ex

Et ex hoc soluitur argum. contrariæ opinionis, cui omnia concedenda sunt, sed ex concessione eorum, solùm habetur: quòd per per se in his libris agatur de definitione, tanquam de parte essentiali demonstrationis, non verò tanquàm de alio modo sciendi distincto. Vnde qui asserit demonstrationem solam esse obiectum, non excludit definitionem, sed eam comprehendit: nón tanquam sub aliquo prædicato communi, sed vt pars comprehenditur sub toto: & consequenter sub consideratione eius.

Digniorem esse hanc partem Dialecticæ cæteris omnibus ostenditur.

5 CVm notum sit, scientiam ex obiecto sumere dignitatem, colligitur opus hoc dignius, atque perfectius esse, cæteris partibus dialecticæ: quod sic probo: Notitia simpliciũ, de quibus agit prima pars dialecticæ, ordinatur ad compositionem, tanquam ad finem, de qua agitur in secunda parte: & compositio, ad syllogismum eodem ordinatur modo: ergo sicut compositio, est perfectior simplicibus, pari ratione syllogismus erit perfectior compositione, & eisdem simplicibus: sed inter syllogismos, perfectissima est demonstratio, ad quam ordinantur, quæcunque tractantur in hac scientia, tanquam ad potissimum instrumentum, per quod generatur scientia: ergo opus hoc quasi finis est aliarum partium dialecticæ: & ideo dignius erit cæteris omnibus.

6 Sed contra hoc est arg. difficile: Quia libri de priori resolutione, agunt de forma syllogismi, hoc est, de figura, & modo, in quo debet constitui; cæteri verò libri, de materia eiusdem; nempe libri de posteriori resolutione, de materia necessaria; ex qua constat demonstratio, libri Topicorum, de materia probabili: ex qua conficitur syllogismus Dialecticus, libri Elenchorum, de materia apparenti: ex qua conficitur syllogismus pseudographus, aut deceptorius: sed forma cùm sit actus, est perfectior materia; quæ est potentia: ergo libri Priorum, sunt pars nobilior Dialecticæ, quàm libri Posteriorum, Topicorum, & Elenchorum. Probatur consequentia: quia sicut scientia totalis, sumit suam dignitatem, ex dignitate obiecti totalis: ita quælibet pars scientiæ, ex obiecto partiali sibi proprio. Vnde sequitur; falsum esse quod dicimus, hos libros posteriorùm, esse nobiliorem partem totius Dialecticæ.

7 Hoc argum. concludit, aduersus plures, qui tenent hoc opus solùm agere de materia necessaria syllogismi: & per hanc distingui à libris Priorum, agentibus de forma syllogistica: & à libris Topicorum, & Elenchorum, agentibus de materia probabili & apparenti. Ideo dicendum est; hoc opus, non solùm de materia syllogismi agere: sed etiam de forma. Sed forma syllogismi duplex est, generica, & specifica. Forma generica est dispositio

in modo & figura. Forma verò specifica, ex modo speciali concludendi vnum ex alio, sumitur quod sic probo: Forma generica syllogismi, sumitur ex modo inferendi conclusionem ex præmissis, dispositis in modo, & figura: ergo specialis modus inferendi conclusionem ex præmissis erit specialis forma syllogismi: sed demonstratio, de qua agitur in hoc opere, tanquam de proprio obiecto, continet non solùm dispositionem, in modo & figura; sed etiam specialem modum inferendi conclusionem ex præmissis: nempe tanquam effectum ex causa per se, & propria, aut tanquam causam ex effectu proprio, & per se: ergo continet formam specialem, & perfectissimam syllogismi.

Secundò probatur: Quia demonstratio generat scientiam; syllogismus verò probabilis opinionem: at isti duo effectus, sunt specie distincti: ergo duo isti syllogismi, nempe demonstratiuus, & probabilis: qui sunt causæ per se eorundem effectuum, distinguuntur specie. Et distinctio specifica, non est per materiam sed per formam: ergo distinguuntur per formam. Non per formam vtrique communem: quæ est dispositio in modo, & figura: cùm hæc sit generica, & vtrique communis: ergo per formam specialem: & non solùm per materiam. 8

Itaque tenendum est: *quòd præter communem formam, & genericam syllogismi, ex modo, & figura desumptam; datur duplex forma specialis, ex modo speciali concludendi desumpta, per quam distinguuntur specie demonstratio, & syllogismus Dialecticus, seu probabilis.* Forma specialis demonstrationis est, modus concludendi euidenter, effectum per se ex causa; vel causam per se ex effectu: modus verò concludendi syllogismi probabilis; non est euidens, sed probabilis. Itaque in modo, & figura conueniunt; sed in modo speciali inferendi conclusionem ex præmissis, dispositis in modo, & figura, distinguuntur; quia modus concludendi demonstrationis euidens, & necessarius est. Modus verò concludendi syllogismi Dialectici, non est euidens, aut necessarius, sed probabilis & cùm ille modus sit perfectissimus, perfectissima species syllogismi erit Demonstratio. Exemplo esse possunt duo, isti syllogismi, Omne animal diligit sibi simile: sed Omnis homo est animal simile alteri homini: ergo omnis homo diligit alterum hominem. Et; Omne animal rationale, est risibile: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est risibilis. Nam cùm vterque sit constitutus in primo modo primæ figuræ; secundus concludit euidenter: quia conclusio eius sequitur ex præmissis, tanquam effectus proprius, & per se, ex sua causa. Nam risibilitas, proprius effectus, necessarius, & per se rationalitatis est, cum qua conuertitur. Nihilominus primus syllogismus non concludit euidenter; sed solùm probabiliter: quia conclu

conclusio eius non sequitur ex præmissis, tanquam effectus necessarius, aut per se: sed tanquam effectus quasi contingens. Nam licèt similitudo inclinet ad dilectionem, tamen non tanquam ad effectum necessarium, sed liberum, & qui sæpe impeditur aliis rationibus: Syllogismus verò Sophisticus, distinguitur specie ab vtroque: quia peccat in forma: non enim habet debitam dispositionem in modo, & figura; licèt videatur habere: quare nec habet veram formam sed solùm apparentem.

9 Ad arg. igitur. Negandum est antecedens, quòd opus hoc solùm agat de materia syllogismi: agit enim etiam de forma non communi, aut generica, de qua agunt libri Priorum, sed de specifica: & perfectissima quidem; vt pote ex perfectissimo modo euidenter concludendi desumpta, & ex hoc habet, quòd sit nobilissima pars totius Dialecticæ; ad quam ordinantur cæteræ omnes, tanquam ad finem. Sed deceptio eorum, qui falsò putant agere de sola materia, occasionem sumpsit ex hoc: quòd modus iste perfectissimus, euidenter inferendi conclusionem ex præmissis, non reperitur, nisi in propositionibus in materia necessaria constitutis: vnde verum est, opus hoc agere, de materia necessaria syllogismi: sed falsum, quòd agat de sola materia; sed præcipuè, de forma speciali, & perfectissima.

Finis huius operis & titulus, seu inscriptio eius, explicatur.

10 Finis huius operis nobilissimus est: quia *naturale desiderium hominis: vt est rationalis, perficit.* Ab ipso enim rationalis natura hominis procedit, naturale desiderium sciendi, hoc est, cognoscendi effectus per causas, aut causas per effectus: vt docuit expressè Arist. 1. lib. Met. in principio dicens: *omnes homines natura scire desiderant.* & ad hoc desiderium adimplendum ordinatur opus hoc, de natura demonstrationis agens: quæ est potissimum instrumentum sciendi: vt patet ex eius definitione, tradita ab Arist. cap. 2. huius 1. lib. in hunc modum: *Demonstratio est syllogismus faciens scire.* Inscribitur verò, de *posteriori resolutione.* Quem titulum vt intelligamus; vtraque particula eius explicanda est: nempe; *Resolutio*, & *Posterior. Resolutio* verò *alicuius*

11 *rei, duplex est, Physica, seu realis, & Logica; aut rationalis. Physica resolutio*; est dissolutio aut destructio realis rei: vt dum equus moritur, dicitur resolui in materiam: & dum domus destruitur, dissolui; aut resolui eam dicimus, in ligna, lapides & terram; ex quibus constructa fuit. *Logica* verò, seu rationnalis resolutio, non est destructio; sed perfectio rei. Consistit enim, in quodam examine singularium partium, ex quibus res est constituta: quo examine ostenditur, singulas eius partes tales esse, quales esse debent, secundùm præcepta illius artis; per quam constructa est

Vt dum examinamus partes definitionis, iuxta regulas definiendi traditas à Dialectica, ostendentes proprio genere, & propria differentia constare; dicimur resoluere definitionem. Quod patet idem esse, ac ostendere perfectam esse. Resoluere igitur demonstrationem, non erit aliud, quam partes, hoc est principia, seu præmissas eius examinare: dum scilicet ostenduntur non vtcunque veræ, sed etiam necessariæ esse, & per se; atque immediatæ: ita vt cognitis terminis, sine vllo argumento, quo probentur, eis assentiatur intellectus, vel certè, per euidentes demonstrationes reducantur vsque ad prima principia, ex sola notitia terminorum euidentia: nisi enim vno, aut altero modo cognoscat quis, esse per se euidentia, nec veram demonstrationem habebit, nec scientiam conclusionis sed syllogismum Dialecticam & opinionem. Vt Aristot. docet capt. 2. huius 1. lib. his verbis: *Ex primis autem indemonstrabilibus, quoniam non sciet non habens demonstrationem ipsorum.* Res fit manifesta hac demonstratione. Omne animal rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est risibilis: cuius minor est propositio, per se nota, aut immediata: cùm in ea prædicetur definitio de suo definito, sine vllo medio, vel argumento probante, sola per se immediatè conueniat definito: ita vt statim ac significationem terminorum cognoscit intellectus; iudicet esse veram. Hoc est enim esse principium immediatum, aut per se notum. Cæterùm maior non est per se nota: quia risibilitas non conuenit homini immediatè; sed media alia passione priori, nempe admiratione. Demonstranda igitur est; vt intellectus certò, atque euidenter cognoscat esse veram. Demonstratur verò per admirationem, pro medio assumptam, hoc modo: Omne admiratiuum, est risibile: Omnis homo est admiratiuus: ergo Omnis homo est risibilis. Sed adhuc 11 demonstratio hæc non sufficit: quia licèt maior præmissa sit immediata; in qua prædicatur vna passio immediata de alia, nempe risibilitas de admiratione, quæ sine vllo medio ex ea sequitur; minor tamen in qua prædicatur admiratio de homine; non est immediata: quia admiratio non sequitur ex rationalitate per se immediatè, sed media alia passione priori, nempe capacitate disciplinæ.

Quare vt cognoscat intellectus esse certam: & euidentem, scire debet eam demonstrare, per capacitatem disciplinæ sumptam pro medio: hoc modo; Quidquid est capax disciplinæ, est admiratiuum: Omnis homo est capax disciplinæ, ergo Omnis homo est admiratiuus. Porrò hæc demonstratio perfectissima est: quia constat præmissis immediatis aut per se euidentibus: atque indemonstrabilibus, talis est enim maior, in qua vna passio immediata prædicatur de alia, nempe admiratio de

capaci

capacitate disciplinæ, qua mediante, sequitur ex rationalitate. Talis est etiam minor, in qua prima passio, quæ immediatè sequitur essentiam, prædicatur de definitione, explicante eandem essentiam: & ad hanc demonstrationem reducta est prima, quæ non esse vera demonstratio, nisi ad eam reduceretur per veras demonstrationes. Quòd si aliquis nesciat eam ita reducere, non erit in eius intellectu demonstratio vera, sed syllogismus probabilis: nec habebit per eam scientiam conclusionis; sed opinionem. Et hæc reductio, est resolutio logica, & rationalis, quia per eam examinantur partes demonstrationis, & probantur euidenter tales esse: quales esse debent secundùm regulas huius artis: hoc est secundùm definitionem eiusdem demonstrationis, tradendam in 2. cap. huius lib. quæ prima regula est totius artis, & scientiæ. Et tandem: quia in hoc opere, docetur modus iste resoluendi demonstrationem, per reductionem præmissarum vsque ad prima principia per se nota, aut indemonstrabilia, ideo inscribitur de resolutione.

14 Sed quia demonstratio duplici forma constat (vt iàm diximus) communi, aut generica ex modo, & figura desumpta, & speciali desumpta ex modo concludendi: duobus modis resoluitur: nempe, *secundùm formam communem*, quæ examinatur, & probatur per illa principia, *Dici de omni*, & *Dici de nullo*: & etiam *secundùm formam specialem*, quam resolutionem modo ostendimus: & resolutio secundùm formam genericam, prior est resolutione secundùm formam specificam: quia vniuersaliora sunt priora: & genus est prius specie: ideo libri agentes de syllogismo in communi, appellantur de priori resolutione, hoc est de resolutione syllogismi, secundùm formam genericam, quæ prior est. Hoc verò opus, docens resoluere syllogismum secundùm formam specialem, quæ est posterior, inscribitur de posteriori resolutione.

Sed contra hoc est argu. Quia in his libris non solùm docet Arist. resoluere demonstrationem, vsque ad prima principia, sed etiam componere illam ex talibus præmissis, & partibus: & prius est demonstrationem componere, quàm eam resoluere: quia resolutio est quasi examen compositionis: ergo de compositione potiùs tanquam de prima, quàm de resolutione debent appellari. Res-

15 pondeo, omissis aliis solutionibus: concesso antecedente, sed negata consequentia: quia licèt de compositione per se tractetur, & prior sit, resolutio tamen est perfectior: quia est quasi forma, & anima compositionis, per quam constat euidenter, factam esse secundùm regulas artis, & ideo bonam esse: & demonstrationem compositam esse exactam, firmam, & stabilem, atque generatiuam scientiæ.

Ex quibus sequitur, non esse distinguendam resolutionem rationis in *Logicam*, & *Mathematicam*: vt distinguit Toletus, in

proœmio huius operis q. 2. quia si resolutio certa fit, per veras monstrationes fieri debet. Omnis autem resolutio facta per demonstrationes: est logica: quia ad solam logicam pertinet eam docere. Quocirca solùm potest appellari Mathematica, in quantum ad hanc scientiam applicatur, sicut etiam potest appellari Physica, aut Metaphysica, vt applicatur ad has scientias. Nam licèt omnis scientia resoluat suas conclusiones, & demonstrationes, vsque ad prima principia, tamen modùm resoluendi per veras demonstrationes, à Dialectica accipit, cuius proprium est id docere.

Explicatur quem locum obtinere debeat opus hoc, inter cæteras partes Dialecticæ.

QVidam (vt Villalpandeus) in proœmio lib. de priori resolutione, asserunt, *vnum, & eundem, tractatum componi, ex libris priorum, & posteriorum*: & ideo eundem locum esse concedendum his lib. & illis. Alij verò, vt Philoponus, & Auicena, *Distinctum tractatum esse dicunt*, tamen libros Topicorum collocant immediatè, post lib. Priorum: hoc verò opus statim post lib. Topicorum. 16

Verùm communis sententia, duo asserit. Primum: *Opus hoc distinctum esse à lib. priorum.* Quia in eo agitur de syllogismo secundùm formam specialem, in lib. verò priorum de eodem, secundùm formam communem tractatur, & considerationes istæ diuersæ sunt, ideo ad distinctos pertinent tractatus. Secundum: *Hos libros immediatè post libros priorum, & ante libros Topicorum, & Elenchorum esse collocandos*: ita D. Tho. in proœmio huius operis, Albert. Mag. 1. Posteriorum, tract. 1. Caieta. Sotus, Louanien. Tolet. Merc. & moderni omnes, in hoc proœmio: & ratio est manifesta: Quia in libris priorum agitur de syllogismo in genere, sub qua consideratione prior est, quàm secundùm suas species de quibus agitur in cæteris libris: ergo libris priorum, debetur primus locus, respectu 17
aliorum, in quibus agitur de syllogismo: sed inter species syllogismi, perfectissima est demonstratio (de qua agit hoc opus) & ex consequenti prima ergo statim post lib. priorum collocari debet.

Quare dicatur iudicatiua hæc pars posterioristica, pars verò topica inuentiua.

SEd quæri tandem solet in hoc proœmio, *Quare hæc pars Dialectica dicatur Iudicatiua?* Cui omissis alijs opinionibus: Respōdeo, ex doctrina D. Tho. in hoc proœmio posita, rationem rei huius esse: quia iudicium intellectus factum de veritate rei, est quædam sententia: & perfectum iudicium, non quæcunque sententia ab intellectu prolata, sed firma, atque certa: firmam autem, & certam

certam sententiam, non potest ferre intellectus, nisi firmiter, & certò adhæreat alteri parti contradictionis. Hoc autem consequitur per demonstrationem: cuius non solùm præmissæ, sed etiam conclusio ex eis deducta, certa atque euidens est: vt docuit Arist. lib. 2. cap. 1. dicens: *Oportet scientem simpliciter à credulitate,*
18 *impermutabilem esse.* Meritò ergo dicitur, hæc pars posterioristica iudicatiua: quia in ea docetur modus certum iudicium ferendi, de veritate propositionum: quod perfectissimum quid est. Pars verò Topica, non vocatur iudicatiua, quia per syllogismum Topicum, non fertur iudicium certum de conclusione, sed probabile tantùm. Inuentiua verò dicitur, quia ad inuentionem (vt bene D. Thom. inquit) non requiritur certitudo: quamuis loca ipsa inuenta, per certam demonstrationem probentur in parte Topica, in quantum pars est logicæ docentis. Per Topicam quoque eadem logica docet, in cæteris scientiis, loca adinuenire, ad eruenda argumenta probabilia. Itaque quælibet pars Dialecticæ, habet aliquid inuentionis, & aliquid etiam iudicij. Sed iudicare, quasi per ἀντονομάσιαν conuenit huic operi posterioristico, cæteris verò per participationem eius, & inuenire loca argumentorum probabilium, eodem modo conuenit parti Topicæ, & cæteris ex eius participatione. Ideo pars posterioristica, vocatur *Iudicatiua.* Topica verò *Inuentiua*: quia ab eo, quod principale est, vel principaliùs conuenit, sumitur appellatio.

Modus procedendi, & diuisio totius operis.

19 Circa modum procedendi: *An definiendo ac diuidendo procedat Arist. vel etiam demonstrando*, non omnes conueniunt. Sed Venetus cap. 1. huius operis, affirmat, diuisionibus, ac definitionibus, vti Aristo. in discursu huius operis, non demonstrationibus: quod probari potest testimonio Aristo. qui in 2. c. 1. lib duplici definitione definit demonstrationem. Et etiam hoc argum. Arist. in hoc opere, agit de demonstratione: ergo non procedit demonstrando. Probatur consequentia, quia si per demonstrationes procederet, daretur processus in infinitum: & idem probaretur per seipsum. Probatur consequentia, quia si per demonstrationem probaretur natura demonstrationis: ergo natura illius demonstrationis: qua vteretur, esset probanda per aliam demonstrationem; & ita in infinitum. Et si per demonstrationem probatur natura demonstrationis, illa eadem demonstratio, per quam probaretur, seipsam probaret, cùm sit vera demonstratio: vel ignotum per ignotius: cùm ante demonstrationem, per quā probatur natura demonstrationis, non sit illa demonstratio cognita.
20 Duo tamen dicenda sunt in hac re. Primò: *Omnem scientiam aut omnem partem scientiæ, vt plurimum procedere definiendo.* Quia

necesse est proprium obiectum in principio definire, vt definitio eius assumi possit, tanquam medium ad probandas passiones de illo: & ideo in hoc opere non sic procedit Aristo. demonstrando, quin etiam procedat definiendo. Secundò dicendum est: *Proprium modum procedendi huius operis, esse per demonstrationem*, vt in 2 & 10. cap. pluribusque aliis ostenditur, in quibus demonstrationibus vtitur Aristo. ad ostendendam naturam demonstrationis, & proprietates eius, & de hoc nemo potest dubitare. Ad argu. verò: negandum est inconuenientia illa sequi: nam assignata prius definitione demonstrationis, iam per illam cognoscitur natura cuiuscunque demonstrationis: etiam illius, quæ postea adducitur ad probandum aliquid de demonstratione. Nec tamen demonstratio, quæ adducitur, indiget alia, per quam probetur: sed seipsam probat, diuersa ratione: quia in quantum conuenit cum cæteris demonstrationibus, in natura communi demonstrationis, explicata per definitionem, est id, de quo aliquid probatur: & in quantum est medium, per quod probatur, est id, quo aliquid de natura eadem communi probatur: non verò de qua id probatur. Diuersa autem ratione esse id, de quo aliquid probatur, & id, quo illud idem, probatur, non est inconueniens: quia definitio, per quam explicatur natura communis definitionis, seipsam explicat diuersa ratione: vt notum est.

Generalis diuisio totius operis est in duos libros: In quorum Primo, *de natura demonstrationis, & partibus eius agit Aristo.* In Secundo: *De modo constituendi definitionem*: quæ potissimum medium est eiusdem demonstrationis: particularis autem diuisio, cuiuscunque libri suis locis designabitur.

CAPVT I.

TEXTVS ARIST.

Omnis doctrina, omnisque disciplina intellectiua, ex præexistenti fit cognitione, &c.

Breuis expositio textus.

PRimus hic liber, de posteriori resolutione, in tres partes diuiditur. In prima, docet Aristo. *Demonstrationem esse.* In secunda: *Quid sit demonstratio, & quibus partibus constet.* In tertia: *Qualis sit*, hoc est, quas habeat passiones, aut proprietates. 1

Intentum huius capitis, *Quòd actualis rerum notitia, atque scientia, verè sit in nobis: & ex alia notitia priori generetur.* Habet autem duas partes, in quarum prima, tradit Aristo. vniuersalem, quandam propositionem, prædictam veritatem continentem: eámque probat in omni genere intellectualis cognitionis. In secunda

cunda quot, & quæ sint præcognitiones, & de quibus habeantur.

Duo versabantur errores in scholis tempore Arist. *circa acquisitionem scientiæ.* Primus, Heracliti, & Cratylli antiquorum Philosophorum: qui non distinguentes notitiam intellectiuam à sensitiua, nec putantes aliquid esse in rebus vniuersale, sed solùm singularia sensibilia, quæ in continuo motu, & fluxu sunt, consequenter asserebant, nec dari scientiam de rebus, nec dari posse: quia scientia si esset possibilis, de vniuersalibus, atque perpetuis deberet esse.

2 Secundus error, fuit Platonis, vt testatur idem Arist. 1. & 7. lib. Meta. concedentis quidem scientiam, non tamen de nouo acquisitam, sed à principio habitam, hoc modo: vt dum materia, ex qua generatur homo, disponitur ab agente naturali, statim per impressionem, atque virtutem ideæ hominis separatæ, infundatur anima, plena speciebus rerum omnium: per quas posset scire omnia: solùm quod non exeat in actum cognoscendi, propter impedimentum corporis, & quasi ligamentum sensuum, quousq; tale impedimentum exercitatione tollatur: quo sublato cognoscere incipiat anima, non ea, quæ priùs ignorabat, sed quæ à principio cognouerat: impedita tamen fuerat ab actuali consideratione eorum: & ideo ita se habuit, ac si obliuioni tradidisset, quæ priùs cognouerat: Vnde inferebat Plato, *Scire nostrum esse, quasi reminiscentiam quandam eorum, quæ priùs cognouimus.* Quod hoc argumen. probabat, in quodam dialogo de scientia, & virtute qui vocatur *Menon,* à Menone persona quadam eiusdem appellationis in eo introducta. Dum homo vult aliquid scire: aut scire vult, id quod iam sciebat, vel quod nesciebat: primum est impossibile, quia nemo scire vult ea, quæ iam cognoscit. Nec minùs impossibile est secundum, quòd scire velit id quod ignorat: nam sicut frustra aliquis quæreret hominem, quem non nouit: quia etiam si illum inueniat, cognoscere non poterit: ita frustra quæreret aliquis scientiam eius: quod non cognouit, quia non poterit illud cognoscere, etiam si ei sese offerat. Necesse est ergo dicere, quòd ea velimus scire, quæ priùs cognoscebamus: sed quasi obliuioni tradidimus: & ideo non de nouo, sed quasi per quandam reminiscentiam illud modò cognoscimus.

3 Aduersus hos duos errores, proponit Aristo. hanc propositionem vniuersalem: *Omnis doctrina, omnisque disciplina, intellectiua, ex praexistenti fit cognitione.* Cuius sensus est: Omne iudicium intellectus, non ex sola notitia terminorum habitum, sed aliquo medio, aut ratiocinatione acquisitum, siue propria industria, aut labore, ita vt doctrina appelletur: siue à magistro acceptũ: & ideo disciplina vocatum, fit, hoc est, verè datur aduersus Heraclitũ, & fit de nouo: ita vt res per illud cognita, non fuerit cognita priùs:

sed simpliciter ignorata, aduersus Platonem. Hanc veritatem vniuersalem, probat Arist. in triplici genere cognitionis. *In Scientifica* quidem certissima, qualis est ea, quæ habetur, per Mathematicas disciplinas; in quibus euidens est, iudicium ac notitiam conclusionis fieri, ex notitia præmissarum priùs habita. Et eodem modo in cæteris Artibus, non solùm liberalibus, sed etiam mechanicis; in quibus vnum semper cognoscitur, ex notitia alterius priùs habita, quousque peruenitur ad primum principium illus artis, nō per aliud, sed per se notum, hoc est, ex sola notitia terminorum. Probat deinde in cognitione probabili, quæ habetur per syllogismum Dialecticum, cuius conclusio cognoscitur ex notitia probabili præmissarum, vel euidenti, per consequentiam probabilē, aut per inductionem: in qua, ex notitia singulariū, fit experimentum, quod est iudicium vniuersale. Probat tandem in Rhetoricis argumentationibus, quæ sunt Enthymema, & exemplum: nam Enthymema, est quasi syllogismus truncatus, cui deficit maior vel minor, subintellecta tamē ab arguente: & iudicium cōclusionis, fit ex iudicio alterius præmissæ priùs habito. Exemplū verò procedit, ex vno singulari ad aliud, per similitudinē: & ideo notitia vnius habetur, ex notitia alterius prius habita.

In secunda part. cap. agit Arist. de Præcognoscendis, & Præcognitis. Nam si notitia conclusionis debet fieri, ex præexistenti cognitione, necesse est explicare, quæ, & quot sint præcognoscenda, & de quibus: vt est eis haberi possit notitia conclusionis: Duo ait esse præcognoscēda, aut duas esse præcognitiones ad notitiā conclusionis necessarias, *An sit, & Quid sit.* Tria autem esse de quibus habendæ sunt præcognitiones, nempe, *Subiectum, Passio, & Principium*, & hæc appellātur præcognita. *Subiectum*, est illud de quo est scientia, vel scientifica conclusio. *Principia*, sunt præmissæ demonstrationis, ex quibus infertur conclusio. *Passio est*, quæ demonstratur de subiecto in cōclusione. Exempla ponit Arist. in Mathematicis disciplinis; sed nos ea afferemus in rebus nobis notioribus hoc modo; Vt habeamus euidentem notitiam huius cōclusionis; Omnis homo est risibilis, necesse est, duo præcognoscamus, An sit, & quid sit: & de tribus quidem, nēpe, de subiecto, circa quod versatur conclusio, quod est homo: de principiis, quæ sunt præmissæ istæ, per quas demōstratur, nempe, Omne animal rationale est risibile: & omnis homo est animal rationale: & de passione demonstrata de illo, quæ est risibilitas. Non est tamen habenda vtraque præcognitio de singulis: sed de subiecto tātùm: de principiis verò, prima, nempe, an sint, hoc est, an sint vera: de passione verò, secundum, nempe, quid sit, hoc est, quid nomen significet: nam quòd sit, probatur in conclusione: id est, quòd insit subiecto: quia cùm sit accidens, non habet aliud esse, quàm subiecto inesse 4

His

His explicatis, respondet Arist. in fine cap. ad arg. Platonis. Distinguẽdo maiorem: nam dum interrogatur: An qui vult scire aliquid velit scire, quod sciebat priùs, vel quod ignorabat: Respondendum esse ait, non velle scire, quod simpliciter sciebat: nec quod omnino ignorabat: sed quod ignorabat formaliter, atque simpliciter, sciebat tamen virtualiter, & secundùm quid, hoc est: non in se, sed in alio priùs cognito: in quo virtualiter continetur. Gratia exempli, dum volo scire, An homo sit capax disciplinæ: volo scire, id quod non sciebam actu, & formaliter, sed solùm virtualiter, in illis duabus præmissis priùs cognitis Omne animal rationale est capax disciplinæ, &, omnis homo est animal rationale: in quibus notitia eius virtualiter continetur: & ideo dum infertur ex eis, cognosci potest: quia non prorsus ignorabatur, sed virtualiter saltem cognoscebatur: & per illationem, cognoscitur formaliter.

QVÆSTIO I.

An de omni, & sola cognitione intellectiua, intelligatur vniuersalis propositio Aristotelis.

6 PRiùs quàm diuersas sententias proponamus, paucis explicanda est propositio Aristo. *in qua per doctrinam, & disciplinam, idem assensus intellectus significatur:* qui, vt propria industria acquiritur, vel, vt à magistro procedit, doctrina dicitur: vt verò à discipulo acceptus, disciplina. Deinde per cognitionem intellectiuam, non quodlibet iudicium intellectus significatur, sed illud solum, quod per aliquod medium, vel ratiocinationem habetur: nam si ex sola cognitione terminorũ habeatur, certũ est nõ fieri ex alio iudicio intellectus: quamuis fiat ex notitia apprehensiua terminorum, & significationis eorum. Alioqui, si ex alio iudicio fieret, daretur processus in infinitum. Sensus igitur propositionis est; Omne iudicium intellectus, per aliquod medium, vel ratiocinationem habitum, fit ex alio, habito etiam per ratiocinationem, vel ex sola notitia terminorum: ita vt tandem ad aliud per se notum, aut sine medio habitum reducatur. Iste est sensus propositionis de qua inquiritur, *An de omni, & sola cognitione intellectiua accipiatur, & an vera sit.*

Et prima opinio tenet; *Non solùm in scientiis, sed etiam in opinione, & fide humana verum esse, ac de eis intelligi, & ex consequenti, de omni iudicio intellectus, per medium habito.* Ita Sotus quæst. 1. huius cap. in solutione ad primam confirmationem, 2. arg. probat id: Quia vtraque generatur ex aliquo principio euidenti, per probabilem, aut ineuidentem consequentiam: opinio quidem, dum sic argumentamur: Corpus sphæricum, aut perfectè rotundum, tangit aliud corpus perfectè planum in puncto; ergo datur punctum

ctum indiuisibile. Fides etiam humana, dum dicimus, Homini fide digno credendum est: ergo vera sunt quæ ab hoc homine, fide digno, dicuntur.

Secunda opinio asserit, *Non solùm ad scientias humanas, sed etiã ad scientiam angelorum se extendere, & in ea veram esse.* Ita moderni quidam: qui hanc sententiam ita probant: Quia Angelus cognoscit effectum per causam: vt quòd homo sit risibilis: quia est rationalis: & cognitio causæ, est prior cognitione effectus, sicut causa est prior effectu: ergo cognitio effectus fit in eo, ex præexistenti cognitione causæ. Præterea Angeli inferiores illuminãtur à superioribus: & illuminatio non videtur esse aliud quàm manifestatio veritatis, quam superior cognoscit, & ignorat inferior: ergo cognitio inferioris angeli, fit ex præexistenti cognitione superioris.

Nostra sententia, & communis omnium ferè expositorũ Arist. in hoc capite, his conclusionibus explicatur. Prima: *Non intelligitur propositio Arist. de scientia angelorum, nec in ea potest habere veritatem.* Vt hanc explicemus, atque probemus simul, notandũ est: *Aliud esse cognoscere, quàm vnum sit ab alio, aut ex alio, vel propter aliud: & aliud habere cognitionem vnius, ex cognitione alterius:* nam primum: non dicit distinctam cognitionem vtriusque, nec vllam imperfectionem ex parte cognoscentis, sed per vnam & eandem cognitionem, potest vtrumque cognosci, cum illo ordine, aut dependentia, quã secundùm se habent: & ita cognoscuntur à Deo, & ab angelis, causa, & effectus quicunque. Ita, vt per vnam simplicem cognitionem, vtrumque cognoscant: & quàm vnũ habet esse ab alio: sic etiam cognoscunt essentiã quamcunque & omnes passiones ab ea procedentes. Habere autem cognitionẽ vnius, ex cognitione alterius, dicit distinctionẽ cognitionum, & causalitatem, non solùm inter obiecta cognita, sed etiam inter cognitiones ipsas; ita vt vna sit causa alterius in aliquo genere: & hæc est maxima imperfectio: quæ solum reperitur in cognitione nostra discursiua, per quam successiuè plura cognoscimus: & cognitio vnius sequitur post aliam, & fit ex alia, & hoc est fieri ex præexistenti cognitione; vt asserit propositio Arist. 8

Ex hac ergo verissima doctrina probatur iam; Nullum iudiciũ intellectus diuini, aut angelici; fieri ex præexistenti cognitione. Quod sic probo: Iudicium intellectus fieri ex præexistenti cognitione dicit distinctionem cognitionum: quia eadem cognitio nõ dicitur fieri ex seipsa: sed Deus, & Angeli, non cognoscunt effectum, & causam distinctis cognitionibus: ergo cognitio effectus in eis non fit ex præexistenti cognitione causæ. 9

Quod verò dicitur, Angelum cognoscere effectum per causam; Distinguẽdum est, nam ex parte rei cognitæ, verum est; quia verè cognoscit

cognoscit Angelus, effectum habere esse à causa, & propter eam esse: sed ex parte cognitionis, non est verum: quia cùm cognitio causæ, & effectus sit eadem, non est verum, quòd cognitio vnius fiat ex cognitione alterius: hoc enim distinctionem cognitionum dicit, quæ non repetitur in Deo, nec in angelis, respectu causæ, & effectus. Et quod de scientia Angelorum dicimus, eodem modo intelligendum est, de scientia infusa primi Parentis, quam habuit à principio, quo factus est à Deo.

10 De illuminatione verò; Concedimus, quòd cognitio inferioris angeli, fiat ex præexistenti cognitione superioris: propositio tamen Arist. intelligitur in eodem intellectu, non in diuersis.

Secunda conclusio: *In opinionibus non semper est verum; quòd vna cognitio fiat ex alia*; vt asserit prima opinio: *sed solùm ea quæ habetur per discursum.* Probatur hæc Conclusio: Quia opinio non solùm habetur per discursum, ex propositione euidenti, sed dantur etiam opiniones per se notæ; hoc est, per se probabiles: sicut principia scientiarum per se euidentia: & in eis non habetur vna cognitio ex alia, sed ex sola notitia terminorum: vt hæc propositio, Mater diligit filium suum, per se est probabilis: & non quia colligitur ex alia, sed sola significatione terminorum habita, necessariò iudicat intellectus esse probabilem: ergo in his opinionibus, non fit cognitio ex præexistenti alia cognitione, verùm hoc ipsum ex professo explicabitur in cap. 26. huius lib.

11 Tertia conclusio: *Assensus fidei humanæ, non fit ex præexistenti cognitione.* Probatur hæc etiam, contra Sotum: Quia formalis, & proxima ratio assentiendi in fide, est testimonium fide digni, per quam rationem distinguitur ab opinione. Huius enim assensus; vel habetur ex sola notitia terminorum; vel colligitur ex alio assensu euidenti, per consequentiam probabilem: ergo assensus fidei, non fit ex alio, nec per discursum, sed ex solo testimonio habetur sine discursu: quare non fit ex præexistenti cognitione. Et quod de fide humana dicimus, eodem modo intelligendum est, de fide diuina, & de reuelationibus Prophetarum.

Ad arg. verò primæ opinionis: Respondeo, Assensum opinionis, habitum per illum discursum, fieri ex præexistenti cognitione, sed non omnem assensum opinionis, haberi discursum; vt probauimus: & ideo non semper fieri ex præexistenti cognitione. Quòd verò assensus fidei humanæ fiat per illum discursum negamus. Immediatè quippe habetur ex testimonio fide digni: aliàs si fieret per illum discursum, opinio esset, non fides humana.

Ex his tribus conclusionibus, sequitur, propositionem Aristotelis vniuersaliter esse veram, in omni scientia, humano more acquisita, & in opinione, quæ habetur per discursum tantùm. Et ideo sensum eius hunc esse; *Omne iudicium intellectus, per discursum*

sum habitum, siue euidens sit, vel probabile, fieri ex praexistenti aliquo iudicio intellectus, ex sola notitia terminorum habito: vel etiam per discursum, reducibili tamen ad iudicium aliud, ex sola notitia terminorum habendum.

QVÆSTIO II.
An de subiecto sit praesupponenda actualis existentia.

DVas praecognitiones assignauit Arist. nempe, *An res sit*, & *Quid sit*, & vtramque habendam esse docuit de subiecto vel obiecto, circa quod versatur scientia, & huius ratio est manifesta: quia si subiectum non habet esse, neque habebit essentiam, aut quidditatem: & ideo nec proprias passiones: quae de illo probentur in scientia. Nec denique habebit definitionem quidditatiuam, per quam probentur: quare si non sit, non poterit esse obiectum scientiae. Esse autem; vt modò loquimur, non est aliud, quàm existentia in rerum natura. Sed haec duobus modis habetur, *Actu* quidem, dum res existit extra suas causas: vel *Potentia*, dum non est extra illas sed in virtute earũ, à quibus produci potest. De existentia autem subiecti possibili, nemo dubitat, quin sit necessariò praesupponenda: quia si non possit vllo modo eam habere, reputabitur ens impossibile, sicut Chimaera: quare nõ poterit de illo haberi scientia. Ideo solùm quaerimus de existentia actuali: *An necesse sit de subiecto praecognoscere, quòd actu sit in rerum natura, vt de illo habeatur scientia: vel sufficiat praesupponere, quòd eam possit habere.* 12

Et prima opinio affirmat; *Necessarium esse quòd de subiecto praesupponatur actualis existentia*: non quam semper habeat, sed saltem temporibus à natura statutis: vt de rosa, actu non existente, habetur scientia in hyeme: quia praecognoscimus illam habituram tempore veris. Si verò eam suo tempore non esset habitura, non posset de ea haberi scientia. Ita Caiet. cap. praesenti, & Toletus, quaest. vnica ad 5. 13

Et probatur testimonio Arist. id expresse asserentis, lib. 2. huius operis, textu 8. his verbis: *Quaerere autem Quid est, non habentis Quod est, nihil est quaerere.* Quasi dicat, non esse quaerendam definitionem eius, quod non habet existentiam: quia non poterit inueniri: & ideo nec poterit esse obiectum scientiae.

Probatur etiam ratione: Quia ab eo quòd res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa: id est, ab eo, quòd actu existit: vel non existit: ergo actualis existentia subiecti, temporibus saltem, quibus eam accipere potest à causis naturalibus, fundamentum est omnium veritatum, quae de illo possunt cognosci in scientia: quare necessariò erit de illo praecognoscenda.

Secunda opinio est opposita; Quòd non sit necessariò praecognoscenda actualis existentia subiecti, temporibus etiam à natura statutis. 14

ſtatutis: ſed licèt eam nunquam habeat, nec habiturum ſit, poſſe haberi ſcientiam de illo, ſi præcognoſcatur, quòd eam habere poſſit. Ita Sot. quæſt. 1. de præcognitis; vbi docet, quod dum Ariſtot. ait de ſubiecto præcognoſcendum eſſe, An ſit, hunc ſenſum tenet, id eſt, An ſit verum ens, habens ſaltem eſſe poſſibile in ſuis cauſis.

Ratio huius ſententiæ eſt: Quia ſufficit ſubiectum habere eſſe poſſibile in ſuis cauſis: vt veram habeat definitionem, veráſque paſſiones: quæ de illo poſſint probari in ſcientia: ergo ſufficit hoc de illo præcognoſcere.

Noſtra ſententia duabus concluſionibus explicatur. Prima eſt: *Intrinſeca ratio ſcientiæ, non petit actualem exiſtentiam ſubiecti: ideo non eſt neceſſariò præcognoſcenda de illo, ſed ſufficit præcognoſcere exiſtentiam poſſibilem.* Probatur hoc arg. Scientia ex propria natura eſt perpetua, & circa obiectum neceſſarium, & perpetuum debet verſari: ſed actualis exiſtentia, nec ſemper conuenit ſubiecto, nec neceſſariò, ſed modo quodam contingenti, cùm paſſim res eam amittant, dum corrumpuntur: ergo non habetur ſcientia de ſubiecto; vt actu exiſtente etiam ſtatutis temporibus. Nec erit neceſſariò præcognoſcenda actualis eius exiſtentia, ſed ſufficiet præcognoſcere poſſibilem. Hæc eſt contra Caiet.

15 Secunda concluſio, *Vt habeatur ſcientia de aliquo ſubiecto à nobis, imperfectè cognoſcentibus, neceſſe eſt quòd habuerit aliquando actualem exiſtentiam, non quocunque tempore à natura ſtatuto, ſed vel ſemel.* Hæc ex parte eſt contra vtramque opinionem. Et probatur hac ratione: Imperfecta noſtra cognitio habetur per ſenſus: ergo non poſſumus habere ſcientiam de aliquo obiecto; niſi per aliquem ſenſum illud percipiamus: ſed ſenſus non percipiunt, niſi res actu exiſtentes: ergo neceſſe eſt obiectum aliquando habuiſſe actualem exiſtentiam; vt notitia eius ſcientifica ad intellectum perueniat mediis ſenſibus. Quòd verò in temporibus natura ſtatutis, eam habeat, neceſſarium non eſt: cùm poſſit per eam, quam ſemel habuit, modo ſcientifico à nobis cognoſci. Vtramque concluſionem noſtram, tenet Ferrar. 1. lib. contra gentes, cap. 66.

16 Teſtimonium verò Ariſtot. pro ſententia Caiet. adductum, de eſſe poſſibili intelligendum eſt: quod ſufficit; vt quidditas eius inueniatur. Vel ſi de actuali intelligitur, de modo quo à nobis acquiritur ſcientia, loquitur in eo Ariſt. non de ſcientia ſecundùm rationem intrinſecam.

Ad arg. verò eiuſdem ſententię; Diſtinguendum eſt antecedens: Nam ab eo, quòd res eſt, vel non eſt, id eſt ab eius exiſtentia poſſibili accipitur veritas propoſitionis ſcientificæ: non ab actuali: & illa eſt fundamentum ſufficiens veritatum totius ſcientiæ.

Argum. verò pro ſententia Soti; Concedendum eſt: quia ſolùm probat, ſufficere exiſtentiam poſſibilem ſubiecti præcognoſcere, ad

ad intrinſecam rationem ſcientiæ: vt aſſerit prima concluſio noſtra: ſed ad imperfectum modum: quo eam nos communiter acquirimus, neceſſarium eſt, vt eam habuerit aliquando, & aliquando de illo fuiſſe præcognitam: vt probat concluſio ſecunda.

QVÆSTIO III.

An de ſubiecto præcognoſcendum ſit quid rei, vel ſolùm quid nominis. 17

DVplex eſt definitio. *Vna* per quam explicatur eſſentia rei: & hæc vocatur *definitio rei, vel quid rei*; vt animal rationale. *Alia* eſt definitio, ſeu potiùs explicatio vocis: vt dum dicimus; magnanimum eſſe, magnum habentem animum: vel infinitum; quod non habet finem. Et hæc dicitur *definitio nominis, vel quid nominis*: quia quidditas nominis, videtur eſſe ſignificatio eius, per eam explicata. Et hæc, non eſt dubium, quin ſit neceſſariò præcognoſcenda de ſubiecto ſcientiæ: nam ſi ignoremus, quid ſignificet hæc vox, homo, non poterimus habere de illo veram aliquam notitiam, nec ſcientiam. Sed quæſtio procedit de definitione, quid rei, aut quidditatiua ſubiecti; *An ſit neceſſariò præcognoſcenda.*

Et prima opinio aſſerit: *Non eſſe neceſſariò præcognoſcendam,* ſed ſine eius notitia, poſſe haberi de re ſcientiam. Ita Tolet. vbi ſuprà probat hoc modo: Quia ad demonſtrandum effectum per cauſam: non requiritur præcognoſcere quid ſit cauſa, & quid effectus, ſed ſolùm quòd effectus procedit per ſe à cauſa: ergo non requiritur præcognitio, quòd quid eſt. Vnde Aſtrologi demonſtrant lunam eclipſari, per ſuam cauſam, ignorantes definitionem lunæ & cœlorum: & Mathematici multa demonſtrant de figuris, & numeris, ignorantes definitiones eorum.

18 Vt autem quid ſit tenendum in hac quæſt. decernamus: Notandum eſt; *Duplicem eſſe demonſtrationem, Quia, & Propter quid. Demonſtratio propter quid*: eſt illa, per quam demonſtramus effectum per ſuam cauſam: & talis eſt hæc: Omne animal rationale eſt riſibile: Omnis homo eſt animal rationale: ergo Omnis homo eſt riſibilis. *Demonſtratio Quia,* èſt, per quam ex oppoſito demonſtramus cauſam per effectum; vt ſi dicas: Omne riſibile eſt admiratiuum: omnis homo eſt riſibilis: ergo Omnis homo eſt admiratiuus. Præterea *demonſtratio Propter quid,* adhuc eſt duplex, *Vna*, per quam demonſtratur propria paſſio de ſubiecto: & talis eſt prima, quam adduximus; tales etiam ſunt plures in ſcientiis particularibus, demonſtrantibus paſſiones de ſubiecto: vt in Metaphyſica, & vtraque Philoſophia Naturali, & Morali. *Alia eſt*, in qua demonſtratur effectus per cauſam, cuius non eſt propria paſſio: & talis eſt ſecunda demonſtratio adducta: tales etiam ſunt ferè omnes demonſtrationes Mathematicæ. Nam iſtæ ſcientiæ

non

non tam demonstrant passiones de subiecto, quàm rationes quasdam figurarum, & proportiones numerorum, posteriorum per priores.

19 His suppositis tribus conclusionibus explicatur nostra sententia. Prima est: *Præcognitiones, & ordo quo habendæ sunt de subiecto, passione, & principijs, quæ vocantur præcognita, non habent locum in demonstratione Quia, sed solùm in demonstratione Propter quid.* Probatur testimonio Arist. qui cap. 2. huius 1. lib. asserit, de modo sciendi à posteriori, hoc est demonstrationem Quia, nondum se fuisse locutum, sed nec locuturum vsque ad decimum cap. vbi vtramque demonstrationem distinguit. Ergo regulæ in hoc capite traditæ, de præcognitionibus, & præcognitis, solùm intelliguntur in processu demonstrationis Propter quid, vt etiam ostendunt exempla omnia ab Arist. adducta.

Probatur etiam ratione: Quoniam per demonstrationem Quia sæpe demonstratur definitio, vel essentia rei, per propriam passionem: vt ostendit hæc demonstratio: Omne risibile est animal rationale: Omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo est animal rationale. Aliquando etiam probari solet, quòd subiectum sit, quando non est adeò manifestum. Sed id quod demonstratur, non potest præsupponi, aut præcognosci: ergo in demonstratione Quia, non est præcognoscendum de subiecto, an sit, neque quid sit, sed sufficiet præcognoscere quid nominis.

Secunda conclusio: *In demonstrationibus etiam Propter quid, in quibus non demonstratur propria passio de subiecto, sed effectus de sua causa, non est necessariò præcognoscendum quid rei de subiecto: sed sufficit præcognoscere proprium conceptum causæ, ac dependentiæ effectus ab ea, seu rationis, per quam demonstratur effectus.* Probatur: Quia in his definitionibus, non sumitur pro medio demonstrandi definitio subiecti, sed solùm dependentia per se effectus à causa: ergo non requiritur præcognitio illius: sed huius sufficiet.

Tertia conclusio: *In demonstrationibus probantibus passionem de subiecto, necessariò præcognoscenda est definitio quid rei:* Hæc est etiam manifesta: Quia in his demonstrationibus, definitio quid rei assumitur pro medio: ergo est altera præmissarum: sed præmissæ præcognoscuntur ad inferẽdam conclusionem: ergo necesse est quid rei de subiecto præcognoscere. Et in his demõstrationibus intelligitur præceptum Arist. de præcognoscendo quid rei, de subiecto: vt docet expressè D. Tho. 1. p. q. 1. art. 7. ad primum: ex quo desumptæ sunt omnes tres conclusiones nostræ, quas tenet etiam Caiet. cap. præsenti. Ex quibus intelligitur, regulas Arist. de præcognitionibus, & præcognitis, secundùm proportionem intelligendas esse, in diuersis demonstrationibus. Ita vt de subiecto præcognoscendum sit, quid rei, atque etiam, quid

nominis in his demonstrationibus, quæ probant passionem de subiecto: in aliis verò, in quibus ratio posterior, vel effectus per rationem priorem, vel causam probatur, solùm conceptus causæ; & dependentia eius ab effectu est præcognoscenda, verùm quid nominis in omnibus.

Argum. verò Tolet. solùm probat non esse necessariò præcognoscendum quid rei de subiecto, in demonstrationibus probantibus effectus per causas; vel rationes posteriores per priores: quod concedit secunda conclusio nostra: ideo nihil efficit contra tertiam.

QVÆSTIO IV.

An præcognitiones de subiecto, passione, & principio, haberi debeant ante demonstrationem: vel etiam in demonstratione ipsa.

VT intelligatur titulus quæstionis; Explicandum est: Quid sit *aliquid præcognoscere de aliquo*: & qua necessitate haberi debeant præcognitiones istæ; de tribus præcognitis, *Præcognoscere aliquid de aliquo*, est, priusquam de illo disputetur, vel probetur vnum aliquid, aliud distinctum cognoscere, vel præsupponere; quod non probatur, sed tanquam certum præsupponitur. Gratia exempli: Si demonstrare velimus de homine, quòd sit admiratiuus, aut risibilis priusquam intellectus assentiatur conclusioni, oportet, vt intelligat hominem esse: & etiam quid sit, quid nomen risibile significet. Nisi enim hæc cognoscantur, non poterit intellectus præmissis assentiri, nec ex eis inferre conclusionem. Et hæc est necessitas præcognoscendi. An verò hæc præcognoscenda sint, antequam formetur demonstratio: vel satis sit, dum præmissæ disponuntur, & eis assentitur intellectus ea procognoscere, de hoc est quæst. 21

Circa quam prima opinio tenet, *Ante totam demonstrationem, necessariò esse præcognoscenda*: & non sufficere in demonstratione ipsa. Ita Tolet. quod probat testimonio Arist. qui exempla posuit in illo principio vniuersalissimo; Quodlibet est, vel non est: & in vnitate, quæ est principium numeri, pro subiecto. In triangulo verò, pro passione: de quibus euidens est cognosci ante totam demonstrationem: ergo intellexit Arist. præcognitiones ante demonstrationem habendas esse, & non in demonstratione ipsa. 22

Probat etiam ratione; Quia præcognitiones, & præcognita, præsupponuntur scientiæ acquirendæ: sed ad acquisitionem scientiæ pertinet tota demonstratio, cùm scientia acquiratur per eam: ergo ante demonstrationem necessariò habendæ sunt præcognitiones. Pro solutione quæst. notandum est, *Præcognitiones, & præcognita*, duobus modis considerari posse. *In communi, & in particulari*, vel in exercitio, aut apprehensione vniuer-

salí

sali: vt si dicamus, *Principium esse*; Totum est maius sua parte: *Subiectum verò*, vnitatem; & *Communem passionem*; triangulum figuræ. Hæc enim vix, aut nunquam ingrediuntur demonstrationem, sed tanquam communissima exempla, & quasi speculatiuè afferũtur. *Subiectum* verò, passio & *principium* accipiuntur in particulari, pro his, quæ ingrediuntur demonstrationem, & pertinent ad particulares scientias: vt Subiectum in scientia de homine, est homo. Passiones, quæ de illo probantur, sunt admiratio, & risibilitas. Principium, per quod probantur, est eius definitio.

23 Quo supposito, duo asserit nostra sententia. Primum est: *Præcognitiones, & præcognita, sub vniuersali ratione considerata: ante demonstrationem haberi*: Secundum, *Si considerentur in particulari*. hoc est, ea quæ pertinent ad particulares scientias, *possunt quidem ante demonstrationem haberi, & communiter ante illam habentur*: hoc tamen non est necessarium ad assensum conclusionis, nec ad acquisitionem scientiæ, sed in demonstratione ipsa haberi possunt, simul ac intellectus disponit præmissas, & eis assentitur. Hæc est communis sententia, quam tenent Themistius, in sua Paraphrasi, super 1. lib. Posterior: cap 1. & 2. D. Tho. Caier. Venetus, Sotus, & cæteri cap. præf. Et primum non oportet probare; cùm illud concedat opposita sententia: sed probatur secundum hac ratione; *Præcognosci* dicitur illud, quod non probatur per demonstrationem sed præsupponitur ante assensum conclusionis. Sed ea quæ cognoscuntur in præmissis demonstrationis, & non ante demonstrationem integram., non probantur per demonstrationem, sed præsupponuntur ante assensum conclusionis: ergo verè, & propriè dicuntur præcognosci: & sufficit ad essensum conclusionis, & acquisitionem scientiæ; quòd intra demonstrationem præcognoscantur. Quòd verò communiter præsupponantur demonstrationi, manifestum est: quia experientia constat, ferè semper nos ea cognoscere, antequam formemus syllogismum demonstratiuum: sed contingere posset vnum vel alterum eorum non esse nobis cognitum: & tunc sufficere inter disponendas præmissas, illud percipere.

24 Testimonium Arist. pro prima opinione nihil probat contra nostram: Quia Aristot. in communissimis præcognitis, exempla posuit, quæ cùm demonstrationem vix, aut nunquam ingrediantur, ante illam habendæ sunt eorum præcognitiones. Ad arg. verò; Distinguendum est antecedens: nam per acquisitionem scientiæ possumus intelligere, constitutionem totius demonstrationis: & tunc negandum est: quòd ante acquisitionem scientiæ necessariò debeant haberi præcognitiones. Vel solum assensum conclusionis intelligimus, in quo magis propriè consistit acqui-

sitio scientiæ: nam præmissæ potiùs sunt principia acquisitionis, quàm acquisitio: & in hoc sensu magis proprio, concedendum est antecedens: quod ante acquisitionem scientiæ haberi debeant: sed ex hoc non sequitur, quòd ante demonstrationem; vt per se est manifestum.

QVÆSTIO V.

An assensus conclusionis fiat, ex assensu præmissarum, aut principiorum in genere causæ efficientis, vel solùm materialis.

QVæstio hæc fundamentum habet in propositione vniuersali Arist. asserentis, *Doctrinam, vel disciplinam, quæ est iudicium conclusionis, fieri ex praexistenti iudicio præmissarum, vel principiorum.* Vnum autem fieri ex alio, aliquod genus causæ denotat. Et potest denotare materialem, vt dum dicimus, domũ fieri, ex lignis, & lapidibus: vel cognitionem intellectiuam, fieri ex sensitiua, hoc enim materialem quoque causalitatẽ denotat. Quia cognitio sensitiua concurrit ad intellectiuam, determinando materiam, vel obiectum circa quod versari debeat. Et potest etiam *denotare causam efficientem*: vt dum dicimus, calorem fieri ex igne, aut ab igne, ideo quærimus, *An assensus conclusionis fiat ex assensu principiorum in genere causæ efficientis, vel materialis tantùm.* Et quod materialiter ex eo fiat certissimum est: quia conclusio componitur ex terminis præmissarum, nẽpe ex maiori, & minori extremitate: & præterea determinatur per assensum principiorũ: quia ex talibus principiis, tales conclusiones deducere potest intellectus, & non alias diuersas. Hæc autem ad genus causæ materialis pertinere manifestum est. Sed, *An præter genus causæ materialis, efficiens quoque reperiatur in eis*: ita vt assensus præmissarum sint causæ efficientes assensus conclusionis, de hoc est quæstio. 35

Circa quam est prima opinio Durandi, *negantis eis efficientiam*, in 2. d. 2. q. 2. ad quartum: propter hæc duo argumenta. Primò: Quia causa efficiens agit, in quantum est actu in rerum natura: nam quod non est, nihil potest efficere: sed dum intellectus assentitur conclusioni, iam non sunt assensus principiorum: ergo non possunt esse causa efficiens eius. Probat minorem: quia intellectus non potest simul habere plures actus, vel assensus: sed vnum post alterum: ergo dum habet assensum conclusionis, iam transiuit assensus præmissarum: quare non poterit esse efficiens causa eius. Et vniuersaliter loquendo vnus actus non potest habere virtutem effectiuam alterius.

Secundò: Assensus principiorum, cùm per solam notitiam terminorum habeatur, specie distinguitur ab assensu conclusionis, qui habetur per medium demõstrationis: ergo si ille sit causa efficiens huius, erit causa æquiuoca specie distincta, ab effectu: sed

non

non potest esse causa æquiuoca: ergo nec erit efficiens. Probatur minor, quia causa æquiuoca est vniuersalis, & remota, vt cœlum, vel Sol: assensus autem principiorum, est causa particularis, & proxima conclusionis: vt per se est manifestum: ergo non est æquiuoca.

17 Secunda opinio est opposita; Quòd *assensus principiorum, non solùm sint causa materialis conclusionis: sed etiam efficiens*: hanc tenet expresse D. Th. cap. præsenti, lect. 3 vbi asserit, esse sententiam Arist. 2. lib. Physic. & 1. lib. contra gentes. cap. 57. ratione 4. vbi eum exponit, & sequitur Ferra. atque etiam Gabriel q. 8 prologi dub. 2. Sotus q. 1. huius capitis, ad 2. Toletus in expositione primi textus, notab. 3. Et hæc est vera & tenenda.

Probatur duplici arg. Primò: Quia illud quod constituit potentiam in actu primo, concurrit cum ea efficienter ad actum secundum: vt species coloris, tanquam virtus eiusdem coloris, qui est obiectum visus, constituit potentiam visiuam in actu primo ad videndum: & ideo concurrit efficienter cum ea ad visionē, quæ est actus secundus; sed per species principiorum, & assensum eorum constituitur intellectus in actu primo ad assentiendum conclusioni: ergo assensus eorum concurrit efficienter ad assensum conclusionis. Minorem probo: Quia intellectus nudus, non est sufficiens, neque completa causa assensus conclusionis, nisi informetur per assensum principiorum: ergo assensus ille concurrit, per modum formæ determinantis intellectum, & constituentis ipsum in actu primo ad assensum conclusionis: sed forma determinans, atque constituens in actu primo, est causa efficiens operationis: ergo assensus principiorum concurrit effectiuè ad assensum conclusionis.

18 Secundò: Ratio formalis obiectiua est causa efficiens actus, vt patet, in actu videndi: cuius ratio formalis obiectiua, est visibilitas eiusdem coloris, & ideo efficiens causa. Item in fide humana, cuius ratio formalis obiectiua, est testimonium fide digni: & ideo efficiens causa actus credendi: sed ratio formalis obiectiua, propter quam assentitur intellectus conclusioni, est assensus principiorum, vt docet expresse Arist. cap. sequenti. Et probat euidens ratio: quia propter principia assentitur intellectus conclusioni: ergo erit causa efficiens assensus conclusionis.

Ad primum argu. Durandi: Negãda est minor: quòd dum intellectus assentitur conclusioni, non permaneant assensus principiorum. Et cùm dicitur, intellectum non posse simul habere plures assensus: distinguendum est: quia duobus modis possunt se habere plures assensus, vel per modum plurium, quando non sunt inter sese ordinati, vel per modum vnius, quando sunt ordinati. Intellectus ergo non potest habere plures assensus per

modum plurium, bene tamen per modum vnius; & ita se habent assensus principiorum & conclusionis, qui ordinati sunt, cùm ille sit ratio formalis assentiendi huius. Dum ergo intellectus assentitur conclusioni, perseuerare potest, & perseuerat in assensibus principiorum, quasi continuans eos: & ideo possunt esse causa efficiens assensus conclusionis. Quòd verò vnus actus intellectus, non possit esse causa alterius, negandum est: nam saltem potest esse causa, *Qua*, licèt non sit causa, *Qua*: hoc est, ratio formalis causandi, licèt, non sit id quod causat: & ita assensus principiorum, est ratio formalis assentiendi, licèt non sit causa, quæ efficiat assensum conclusionis: sed hoc solus intellectus habet, ratione eiusdem assensus principiorum: & ideo assensus iste est efficiens, Quo, assensus conclusionis, non efficiens, *Quod*: sicut veritas rei, est causa efficiens intellectionis eius, tanquam *Quo*, non tanquam *Quod*.

Ad secundum: Concedenda est prima consequentia, quòd assensus principiorum sit causa æquiuoca assensus conclusionis: quia specie distinctus ab eo; sed minor neganda, quòd sola causa vniuersalis, & remota sit æquiuoca: nam omnis causa, siue vniuersalis, siue particularis: proxima, vel remota, verè est æquiuoca: quia ratio causæ æquiuocæ, non consistit in eo quòd particularis sit, vel vniuersalis, proxima, vel remota, sed solùm in eo, quòd sit distincta specie à suo effectu: quod patet: quia eo ipso, quòd est eiusdem speciei, est vniuoca. 29

QVÆSTIO VI.

An assensus principiorum includatur formaliter in assensu conclusionis.

Certum est, quòd intellectus diuersò actu, atque priori, assentitur præmissis, deinde conclusioni: & diuerso quidem numero; atque specie: quia principiis assentitur propter se: hoc est, sine aliquo medio: sed habita solùm significatione terminorum. Conclusioni verò non propter se: sed propter principia, quorum accedit, præsupponitur assensui conclusionis. Quæstio igitur est, An postquam intellectus habuit assensum principiorum, & accedit ad assentiendum conclusioni, sic ei assentiatur propter principia, vt assensum eorum iterum repetat: vel satis sit, vt dicatur assentire conclusioni propter principia, quòd assensum eorum immediatè habuerit absque eius repetitione: nam si primo modo fiat, includetur formaliter assensus principiorum in assensu conclusionis: si verò secundo modo, non includetur formaliter, sed solùm præsuppositiuè: quod est verè non includi formaliter, sed præsupponi. 30

Et prima opinio, quam sequuntur moderni quidam, tenet necessa

necessariò quidem præsupponi, sed cùm sit prior, realiter atque specie distinctus ab assensu conclusionis, non posse in eo includi formaliter. Probat testimonio Arist. Et duplici arg. Arist. enim in libris priorum, agens de forma syllogistica, asserit, *Medium bis sumendum esse in præmissis*: & ideò non esse repetendum in conclusione, sed in ea vnam extremitatem prædicari de altera. Peccaret igitur syllogismus in forma: si medium ingrederetur conclusionem: sed hoc est necessariò concedendum, si assensus principiorum includatur formaliter in conclusione: ergo non potest includi. Minorem sic probo: Præmissæ componuntur ex medio, & extremitatibus: ergo si repetantur in assensu conclusionis, medium erit necessariò in conclusione repetendum: sed non potest includi formaliter, nisi repetatur, vt per se est manifestum: ergo falsum est, quòd formaliter includatur. Asserit etiam Aristoteles cap. præsenti, agens de modo demonstrandi, notitiam conclusionis fieri ex præexistenti notitia principiorum; si ergo assensus principiorum præexistens, est respectu assensus conclusionis; erit præsuppositus: & consequenter, non inclusus formaliter in eo: nam si formaliter includeretur, simul haberetur, & non prius.

Primum arg. eiusdem sententiæ est: quia si principia includuntur formaliter in conclusione; ergo eodem actu, quo assentitur intellectus conclusioni, assentitur etiam principiis: sed assensus conclusionis, est scientificus, procedens ab habitu scientiæ: ergo per actum & habitum scientiæ assentiremus principiis: consequens autem est falsum: quia assensus conclusionis est notitia discursiua, assensus verò principiorum intuitiua, & sine discursu: ergo non potest iste formaliter in illo includi. Quod etiam probatur impossibile: quia assensus principiorum, numero, & specie distinctus est, ab assensu conclusionis: ergo non potest includi in eo formaliter. Probatur consequentia, quia quæ sic distincta sunt: non possunt formaliter se includere.

Probatur secundò: Quia in syllogismo euidenti infertur aliquando conclusio vera, ex præmissis falsis. Vt patet in hoc: Omnis arbor est animal: Omnis homo est arbor: ergo, Omnis homo est animal: Si ergo præmissæ includuntur in conclusione formaliter, falsum includetur formaliter in vero: quod repugnat. Confirmari etiam potest experientia: quia in conclusione solùm coniungitur vna extremitas cum altera, nulla ibi facta mentione medij: coniungitur ergo propter medium præsuppositum, non formaliter inclusum, sed ad summum virtualiter. Probatur consequentia: quia formalis inclusio impossibilis est, sine formali mentione, aut repetitione.

Secunda opinio; Affirmat *assensum principiorum, non solùm præsupponi assensui conclusionis, sed formaliter includi in eo.* Ita D. Th. 1.

2. qu. 8. ar. 3. his verbis. *Primò aliquis intelligit, ipsa principia secundùm se: postmodum autem intelligit ea in ipsis conclusionibus, secundùm quod assentit conclusionibus, propter principia.* Idem etiam tenet, q. 12. ar. 4. D. Th sequuntur Capr. in 1. d. 2. q. 1. in solutione ad arg. contra 4. conclus. Ferra. 1. lib. contra gentes, cap. 57. Soncin. 6. Meta. q. 10. Duran. in 2. d. 38. q. 3. ad 3. qui omnes docent, intellectum eodem actu fieri in conclusionem, & principia, cùm ei propter principia assentiatur: quod aliter fieri repugnat, nisi assensus principiorum includatur formaliter in assensu conclusionis. 32

Deinde probatur hoc argu. satis efficaci: Eodem actu fertur potentia quælibet in obiectum, & in rationem formalem eius; vt visus eodem actu fertur in colorem, & in rationem visibilitatis: aut in colorem, & lucem, si lux se teneat ex parte obiecti in visione coloris Et ratio huius euidens est: quia ex obiecto, quod percipitur, & ex ratione formali illud percipiendi, constituitur vnum obiectum totale, atque completum, tanquam ex Quo, & Quod; sed assensus principiorum, est ratio formalis obiectiua assentiendi cóclusioni: ergo eodem actu fertur intellectus in conclusionem, quæ est obiectum, cui assentitur, & in principia, quæ sunt rationes assentiendi: sed non potest ferri in principia eodem actu nisi in obiecto eiusdem actus includantur formaliter: ergo necessarium est formaliter includi: præsertim cùm assensus conclusionis distinguatur specie, à fide humana, & opinione, solùm propter diuersam rationem formalem assentiendi: quæ in opinione est, ratio probabilis, in fide humana, testimonium fide digni, in assensu scientifico, principia per se euidentia.

Probatur secundò; Inductione, in actibus intellectus, & voluntatis: nam in actu fidei, formaliter includitur testimonium fide digni: quia est ratio formalis credendi: vt in actu voluntatis, per quē volumus media, includitur voluntas finis, tanquam ratio volendi media: vt in actu, quo volumus sumere potionem propter sanitatem, includitur formaliter actus intentionis, quo volumus sanitatem: sed assensus principiorum est ratio formalis, & actualis, propter quem assentimus conclusioni: ergo actu & formaliter includitur in assensu conclusionis. 34

Sed vt veritas nostræ sententiæ intelligatur, & argu. oppositæ meliùs soluantur, Notandum est: *Principia, & conclusionem, & assensus vtriusque duobus modis considerari posse.* **Primò**, in quantum intellectus assentitur Principiis per se, & ex sola cognitione terminorum: & conclusioni, tanquam alteri obiecto distincto: non considerando: quòd ei assentiatur propter principia: cùm constet posse ei assentire propter aliam rationem, vt propter testimonium fide digni, aut propter argumentum probabile. Et hoc modo, nec præmissæ includuntur in conclusione, nec assensu eorum.

Secun

Secundo modo considerantur, *in quantum habent ordinem, ac dependentiam inter sese:* nempe conclusio, vt ei assentitur intellectus, propter principia:& principia, vt sunt causa conclusionis, tãquam formalis ratio assentiendi:& hæc dependentia,& hic ordo, essentialis est assensui conclusionis. Sicut ordo, ac dependentia assensus fidei ex testimonio, intrinsecus est ei. Euidens igitur est, assensum conclusionis, essentialiter includere ordinem dependentiæ, ad assensum principiorum, tanquam ad rationem formalem obiectiuam. Sed vbi clauditur formaliter ordo, clauditur ex consequenti illud, ad quod ordo ipse terminatur: ergo in assensu conclusionis, clauditur etiam ex consequenti assensus principiorum tanquam terminus dependentiæ essentialis: quam habet ab eo assensus conclusionis.
35 Itaque assensus, non clauditur formaliter, aut essentialiter in assensu, cùm distinguantur specie, & numero: sed ordo dependentiæ vnius ab altero, clauditur formaliter: & consequenter, assensus ipse, à quo essentialiter dependet. Vnde ordo dependentiæ, tanquam quid intrinsecum, & formale includitur, assensus verò, tanquam extrinsecum, à quo dependet, & sine quo idem ordo dependentiæ essentialis, nec esse, nec intelligi potest. Verùm actu includitur: quia actualis est ordo: nec includitur vt Quod, sed solùm vt Quo: quia solùm, vt ratio assentiendi. Exẽplum huius possumus adducere in visione coloris, supposito quòd lux sit necessaria ex parte obiecti ad videndum: tunc enim eodem actu fertur visus, in colorem, & lucem: non ita, vt lux sit, quod videtur, sed ratio formalis videndi: nec lux ipsa includitur in colore ipso, qui videtur: imò nec in obiecto actus videndi, tanquam aliquid intrinsecum: sed quia color, vt est obiectum visus, habet essentialem ordinem dependentiæ à luce: quia nec esse potest, nec intelligi sine illa, propterea lux etiam actu includitur in obiecto visionis: per quam videtur color, tanquam terminus actualis dependentiæ obiectiuæ. Sic ergo intelligendum est, principia, & eorum assensus, includi in conclusione, & assensu eius: quia essentialis est ordo dependentiæ ab eis, assensui conclusionis: & quia ordo iste actu formaliter, & essentialiter includitur in assensu conclusionis, necesse est, principia etiam, & eorum assensum, actu formaliter includi: non, tanquam ei intrinseca, sed tanquam id, sine quo essentialis ipse ordo, nec esse potest, nec intelligi.

Ex hac ergo doctrina: Respondetur ad testimonia Aristot. Ad
36 primum quidem: Concedendo, quòd medium non debet ingredi conclusionem: nec id sequitur ex nostra sententia, quòd formaliter ingrediatur: quia principia non ingrediuntur, vt Quod: id est, vt quibus assentitur intellectus, sed solùm, vt Quo. Ideo non sunt formaliter exprimenda, aut repetenda in conclusione: sed sufficit

extremitates formaliter exprimere, aut repetere, atque coniungere, cum actuali dependentia à principiis: & consequenter à medio, vt formaliter includantur, licèt non exprimantur: sicut in actu fidei non exprimimus testimonium, dicentes, nos credere propter testimonium fide digni, sed solùm exprimitur illud, quod, creditur: ratione tamen actualis dependentiæ ab eodem testimonio, inclusum censetur testimonium, licèt non exprimatur. Ad secundum testimonium. Respondemus: Notitiam conclusionis fieri, ex præexistēti notitia principiorum: præsupposita quidem, vt Quod, sed inclusa in ea, vt Quo. Hoc est, vt ratio assentiendi eidem conclusioni.

Ad primum arg. Concedendum est, quidquid assumit: & concludit præter vltimam consequentiam, quam hoc modo infert: ergo per actum, & habitum scientiæ assentiretur intellectus principiis. Hæc enim neganda est. quia principia, vel eorum assensus, non includuntur in assensu conclusionis, tanquam id cui assentitur intellectus: sed tanquam ratio assentiendi: vnde solùm sequitur, quòd per actum, & habitum scientiæ assentiatur intellectus conclusioni, propter principia.

Quod verò dicitur, Assensum principiorum specie, & numero distingui, ab assensu conclusionis; Verum est: sed ex hoc solùm sequitur, quòd non possit in eo includi, tanquam aliquid ei intrinsecum, sed tanquam extrinsecum: sine quo nec esse, nec intelligi potest essentialis ordo dependentiæ, quem includit assensus conclusionis, ab eo. Hunc enim modum inclusionis, non tollit differentia numerica, nec specifica, vt per se est manifestum.

Ad secundum; Concedendum est antecedens, neganda consequentia, quòd falsum includatur in vero: quia conclusio vera, non sequitur ex præmissis; vt falsis, sed vt sic dispositis in forma syllogistica: quare solùm infertur: quòd illæ, vt sic dispositæ, includantur in assensu conclusionis, tanquam, Quo, modo iam explicato.

Ad confirmationem; Concedendum est antecedens, quòd solùm in conclusione coniungantur extremitates, nulla facta mentione medij: sed quia coniunguntur per medium: hoc est, cum actuali, & formali dependentia ab eo, necesse est, medium includi formaliter in tali coniunctione, quæ est assensus ipse cōclusionis: veruntamen: quia non includitur tanquam Quod, hoc est, tanquam id cui assentiatur intellectus, per assensum conclusionis: sed tanquam Quo, id est tanquā ratio formalis, & actualis assentiendi eidem conclusioni: ideo non exprimitur, nec expressa mentio eius fit, sed nec exprimi potest, absque peccato contra formam syllogisticam.

QVÆSTIO VII.

An habito assensu præmissarum, assentiatur intellectus conclusioni in eodem instanti.

SI præmissæ disponantur debitò ordine, quem postulat ars syllogistica, ac demonstratiua: *Certum est assensum maioris, priùs tempore haberi posse, quàm assensus minoris, & conclusionis habeatur:* Quia vniuersalis propositio est, sub qua subsumenda est minor, tanquam particularis: & ex vtraque inferenda conclusio: ideo non dependet ab assensu minoris, & conclusionis.

38 Certum est etiam, *quòd si non seruetur ordo disponendi præmissas, etiam assensus minoris poterit haberi priùs tempore, quàm assensus maioris, & conclusionis:* quia dum minor non subordinatur maiori: sine illa esse potest: & si ita habeatur, non est necessarium, quòd statim ex ea inferatur conclusio. Gratia exempli: Priùs tempore habere potest intellectus, hunc assensum maioris, Omne animal rationale est risibile, quàm habeat hunc assensum minoris, Homo est animal rationale: & hunc assensum conclusionis, Omnis homo est risibilis. Potest etiam nullo ordine seruato, priùs tempore habere secundum quàm primum & tertium: de his igitur non potest esse dubium.

Sed solùm, *An habitis assensibus, maioris, & minoris, dispositis, & ordinatis, necesse sit simul habere assensum conclusionis: vel priùs haberi possint illi, quàm habetur iste.* Et de proprietate naturæ, certum est, priùs illos haberi: quia sunt causa assensus conclusionis causa autem prior est natura suo effectu. Quæstio ergo procedit, de prioritate temporis, An possit intellectus habere assensum maioris, & minoris, dispositis in hoc instanti & non habere in eodem assensum conclusionis: vel necesse sit, quòd in eodem instanti sequatur ex eis, & cum eis simul tempore habeatur.

Et videtur non esse necessarium, quòd habeatur in eodem instanti: quia intellectus non potest simul plura intelligere, vt docet Arist. 2. lib. Top. cap. 3. loco 33. his verbis, *Contingit enim plura scire, cogitare autem non.* Per cogitationem, intelligens actualem cognitionem: sed præmissæ, & conclusio sunt plura: ergo non poterit ea simul, hoc est, in eodem instanti intelligere. Et, si dicas plura quidem esse, sed habere modũ vnius: in quantùm ordinata sunt in eodem syllogismo. Adhuc duplex est aliud impedimentũ.

Primum: quia potest habere errorem contrarium conclusioni, & nimis radicatum in subiecto, per plures actus: tunc ergo nõ poterit statim eum expellere per assensum conclusionis: & ideò, nec statim ei assentire. Secundũ: quia capacitas intellectus, per quam potest multa simul intelligere, finita est: ergo si numerus eorũ quæ potest actu considerare, impleatur per assensus præmissarum, non

non poterit simul habere assensum conclusionis, quousque alium dimittat.

Vera tamen sententia est, *Assensum conclusionis in eodem instanti sequi, ex assensibus praemissarum.* Cuius ratio est: Quia vt Aristot. docuit, cap. praesenti, ex terminis eorum fit, & in eis continetur virtualiter, tanquam in causa, aut tanquam arbor in semine: ideo nullum potest esse impedimentum: quin statim ex eis sequatur.

Ad testimonium Arist. Respondetur, intelligendum esse de pluribus, vt plura sunt; hoc est, diuersa, & nullo modo inter se, vel ad tertium ordinata: nam quae per modum vnius intelliguntur, non dicuntur plura simpliciter sed vnum: assensus autem pręmissarum, & conclusiones, per modũ vnius se habent: quia in eodem syllogismo ordinati sunt, ideo simul possunt haberi ab intellectu. Cui non obstat impedimentum erroris: nam cùm fortior causa sit demonstratio, statim illum vincit atque expellit: & etiam si nimis sit radicatus, non impediet assensum conclusionis, neque habitum scientiae: qui per illum producitur in eodem instanti, sed permanebit simul cum eo, quousque multiplicatis demonstrationibus omnino expellatur. Non enim repugnat, contrarios habitus remissos, simul permanere in eodem subiecto: sicut neque contrarias qualitates remissas, vt calorem, & frigus. Aliud denique impedimentum, de capacitate intellectus finita (circà quod multa verba consumit Sotus. cap. praesenti) difficultate caret: nam licèt intellectus, duo, vel quatuor tantùm diuersa simul possit intelligere, & vnum, vel tria actu consideret: dum accedit ad constituendam demonstrationem, poterit assensus praemissarum, & conclusionis simul habere, cùm modum vnius habeant, licèt sint tres.

QVAESTIO VIII.

An habitis assensibus praemissarum, liberum sit intellectui assentire conclusioni: vel necesse sit assensum eius habere in eodem instanti.

DVplex est libertas voluntatis, *Contrarietatis, & Contradictionis:* & illa vocatur etiam libertas, quoad specificationem, hęc verò libertas quoad exercitium. *Libertas contrarietatis* est posse voluntatem actum bonum, & malum habere, aut intellectum assensum, vel dissensum. Et dicitur contrarietatis: quia actus bonus, & malus contrarij sunt, atque etiam assensus, & dissensus intellectus. Specificationis verò: quia ab obiecto speciem accipiunt actus. *Libertas* verò *contradictionis* est, posse voluntatem, vel intellectum exercere actum, vel eum suspendere: quia habere actũ, & non habere, contradictoriè opponuntur. Et exercere actum, vel non exercere, denotat exercitium potentiae. Intellectus autem, licèt radicalem quandam rationem libertatis habeat: in quan-
40

tùm formalis libertas voluntatis originem habeat ab eo, quòd intellectus plura potest ei obiecta proponere, & ideo ipsa operari valet circa vnum, vel alterum; vt sibi placuerit nihilominus formalem libertatem, quæ consistit in eo, quòd est velle se applicare ad operandum, vel nolle operari, sola voluntas habet: à qua eam participat intellectus, in quantum potest applicari ad intelligendum: non à se, sed à voluntate, & etiam potest intelligendo diuerti, aut remoueri.

Quo supposito, quærimus; *An habitis assensibus euidentibus maioris, & minoris possit intellectus per dependentiam à voluntate assensum conclusionis suspendere: Ita vt in eodem instanti, vel non operetur, vel à voluntate diuertatur ad operandum circa aliud obiectum diuersum, ab assensu conclusionis; vel omnino necessitetur ad assentiendum eidem conclusioni.*

41 Certum est autem necessitari, quantùm pertinet ad specificationem; ita vt non sit ei liberum assentire, aut dissentire: sed si operetur circa obiectum propositum, assentire debeat conclusioni, dissentire verò nullo modo possit: quia ex assensibus principiorum veris & necessariis, non potest, nisi assensus verus ac necessarius procedere: ergo si procedat aliquis, assensus debet esse, dissensus esse non potest. Nam sicut voluntas non potest odio prosequi bonum; vt bonum sibi repræsentatum: ita intellectus, non potest dissentire vero ac necessario; vt tali sibi proposito. Quæstio igitur est: *An possit non assentire conclusioni; vel quod idem, est assensum suspendere, cessando omnino ab operatione, vel operando circa aliud.*

Et est prima opinio quorundam modernorum, asserentium; *Nullo modo posse intellectum suspendere assensum conclusionis, sed necessariò eum elicere.* Probant primò: Quia assensus principiorum sunt per se euidentes, & necessarij, & continent virtualiter assensum conclusionis: & continentia quidem naturali: sicut semen
42 continet virtualiter arborem & arbor fructum: ergo conuincitur ab eis intellectus naturaliter: vt assentiat conclusioni: sed necessitas naturalis, non subditur libertati voluntatis; vt patet in actu potentiæ nutritiuæ, quem non potest suspendere voluntas, quin cibum sibi applicatum conuertat in substantiam viuentis: ergo non poterit voluntas suspendere actum intellectus, quin statim assentiatur conclusioni.

Secundò: Quia sicut se habet in voluntate intentio finis ad electionem mediorum, sic se habet in intellectu assensus principiorum, ad assensum conclusionis, vt D. Thom. docet, 1.2.qu.8.art.5. & cum eo tota schola: sed certum est apud omnes: quòd posita efficaci intentione finis & perseuerante voluntate in ea; non potest suspendere actum electionis, sed necessitatur omnino ad eligen-

dum

dum aliquod medium, pro consecutione eius: ergo habito assensu principiorum, & perseuerante in eo intellectu, non potest vllo modo suspendere actum conclusionis.

Secunda opinio est opposita, quòd adhuc *positis assensibus praemissarum, possit intellectus suspendere assensum conclusionis, ita vt à voluntate diuertatur ad operandum circa aliud obiectum.* Hanc sequitur iam maior pars modernorum, & continetur in doctrina D. Thom. & ideo à nobis tenenda est.

Sed vt eam explicemus simul, & probemus, duo sunt notanda, ex doctrina D. Tho. ab omnibus iam recepta. Primum est, quòd *intellectus subditur voluntati*, quantum ad exercitium actus: hoc est, quantùm ad applicationem eius ad operandum, vel remotionem ab operatione hac, vel illa: ita docet D. Thom. 1. 2. qu. 9. art. 1. ad 3. his verbis: *Voluntas mouet intellectum, quantùm ad exercitium actus: quia & ipsum verum, quod est perfectio intellectus, continetur sub vniuersali bono, vt quoddam bonum particulare.*

Ex quibus deducitur haec distinctio: *Sicut bonum est duplex: Summum, & perfectissimum*, in quo continetur omnis ratio boni, quale est Deus; & *Particulare, ac limitatum*, quale est quodlibet bonum creatum. Eodem modo *duplex est verum, Summum, & perfectissimum*, continẽs omnem rationem veri, vt idem met Deus: & *Particulare, ac limitatum*, quale est quodlibet verum creatum: siue sit principium euidens siue conclusio ex eo deducta. Praeterea, sicut voluntas libera est circa quodcunque bonum particulare, siue sit finis, siue medium, ita vt possit operari, & non operari circa illud: circa bonum verò summum, perfectè cognitum: quale est Deus clarè visus à beatis, nullam habet libertatem, sed omnino necessitatur ad illud diligendum. Eodem modo intellectus, circa quodlibet verum particulare, liber est, per dependentiam à voluntate: ita vt possit applicari à voluntate, ad operandum circa illud, & diuerti ab operatione: sed circa summum verum clarè sibi ostensum, nullam habet libertatem, nec potest diuerti à voluntate, quin operetur circa illud. Et rationem huius reddit D. Thom. Quia quodlibet verum particulare, & operatio intellectus circa illud; est etiam particulare bonum: sed circa particulare bonum quodcunque, non necessitatur voluntas, sed potest velle, & non velle illud; ergo liberum est voluntati, velle applicare intellectum ad operandum, circa quodcunque verum particulare, vel diuertere illum ab operando circa illud: non tamen circa verum vniuersale, ac perfectissimum clarè ei ostensum, quale est Deus in patria. Quia omnis potentia, naturaliter determinata est ad operandum circa illud, quod perfectissimè continet omnem rationem sui obiecti: ita vt dum sibi offertur, non possit suspendere operationem: sed Deus clarè visus continet perfectissimè 43

ctissimè

ctissimè omnem rationem veri: ergo nec voluntas potest suspendere actum propositum circa illud sibi ab intellectu, nec intellectus circa illud sibi clarè ostensum. Quia sicut est vniuersale bonum, sic operari circa illud est vniuersale bonum potentiæ: & ideo clarè illud videre intellectum, summum bonum eius est, & summum bonum voluntatis, & ita nec ipsa potest eum non diligere, nec diuertere intellectum à visione clara eiusdem.

45 Ex tota hac doctrina colligitur hæc ratio efficaciter probans nostram sententiam: Voluntas non necessitatur ad operandum circa aliquod particulare bonum: ergo nec intellectus circa particulare verum. Probatur consequentia; supposito, quòd intellectus subditur voluntati, quantùm ad applicationem, seu exercitium operandi: quia intellectum operari, circa particulare verum, est bonum particulare eius, atque etiam bonum particulare voluntatis: ergo non necessitat voluntatem ad applicandum intellectum vt operetur circa illud, sed liberum est ei eum applicare, aut diuertère. Conclusio autem demonstrationis, est verum quoddam particulare: ergo etiam habito assensu principiorum, non necessitatur voluntas ad applicandum intellectum; vt assentiatur conclusioni, sed potest eum diuertere ab assentiendo.

46 Secundò notandum est ex doctrina eiusdem D. Thom. 1. 2. q. 50. art. 1. & 3. deducta ex Aristot. & recepta etiam ab omnibus: *Quòd potentia non est capax habitus*, nisi in ordine ad obiectum, circa quod potest operari liberè: vnde potentia omnino naturalis, nullam habens libertatem in suis operationibus; saltem ex participatione voluntatis non est capax habitus: nec potest eum acquirere, quantumuis frequenter operetur vt patet in potentia visiua, quæ non est capax habitus ad videndum, neque potest illum acquirere, per frequentes actus visionis. Sed intellectus, per assensus principiorum, acquirit habitum, qui vocatur intellectus: & habitis assensibus principiorum, etiam acquirit habitum scientiæ, per assensum conclusionis, secundùm communem sententiam totius Scholæ: ergo aliquam habet libertatem in assensu principiorum: & eo habito, in assensu conclusionis: minima autem libertas est, posse assentire, & assensum suspendere: ergo negari non potest, quin hanc habeat.

47 Ad primum arg. oppositæ sententiæ; Concedendum est antecedens, cum consequentia: sed distinguendum consequens, quòd conuincatur intellectus per assensum principiorum, ad assentiendum conclusioni: nam licèt conuincatur quantum ad specificationem actus: quia non est ei liberum, si operatur circa conclusionem, elicere actum dissensus, sed necessariò assentiendum est ei: quantùm ad exercitium tamen non conuincitur: quia intel-

lectus

lectus non est potentia purè naturalis, sicut visus; nec operatur omnino ex determinatione ad vnum, sicut ille: sed subditur imperio voluntatis, circa quodcumque particulare verum, quantum ad applicationem, vel exercitium: & ita potest à voluntate applicari ad essentiendum principiis, & conclusioni (quæ vera particularia sunt) & diuerti ab assensu eorum.

Ad secundum; Distinguendum est antecedens: quia sic se habet in intellectu assensus principiorum, ad assensum conclusionis, sicut in voluntate intentio finis, ad electionem mediorum, quantum ad aliquid; sed quantum ad aliud, se habet diuerso modo. Conueniunt namque in eo, quòd sicut voluntas, per se primò tendit in finem, & ex intentione finis mouetur ad media, sic intellectus, per se primò mouetur ad assensum principiorum, & ex assensu principiorum mouetur ad assensum conclusionis. Differunt tamen, quòd voluntas non eligit media, propter finē vtcumque spectatum, sed propter consecutionem eius: & ex hoc prouenit, quòd si velit perseuerare in intentione finis, non possit suspendere actum electionis, sed quamuis liberum sit ei, vnum aut alterum medium eligere, non possit non eligere aliquod. In intellectu verò hoc non reperitur: quia assensus conclusionis, non ordinatur ad consequutionem alicuius finis, sed solùm habet necessitatem consequentiæ: quia virtualiter continetur in principiis, ex quibus procedit per euidentem consequentiam. Sed procedere, aut non procedere, dependet ex applicatione voluntatis ad assensum eliciendum: quæ applicatio libera est, vt probauimus, cùm sit circa verum quoddam particulare, & distinctum ab ipsismet principiis. Vnde liberum est voluntati applicare, aut diuertere intellectum ab assentiendo. 48

CAPVT II.

TEX. ARISTOTELIS.

***Scire autem arbitramur vnumquodque simpliciter, & non sophistico more,*&c.**

Breuis expositio textus.

Capite præcedenti, docuit Aristot. *Scientiam esse, & de nouo acquiri per demonstrationem, ex præexistenti cognitione principiorum.* In hoc autem secundo capite intendit docere, quid *Scientia, & quid Demonstratio sit.* Diuiditur autem in tres partes. In prima, *vnam definitionem scientiæ*, & *duplicem demonstrationis* tradit. In secunda, *Definit principium*, illudque duplici diuisione diuidit. Et in tertia, *Docet, & probat principia*, seu præmissas notiores esse conclusione. 1

Pluribus

Pluribus verbis definit *scire*, hoc est scientiam in concreto ex quibus pauca hæc sumenda sunt, quibus breuis definitio assignatur, *Scire est cognoscere causam rei: & quod illius est causa & quod non contingit aliter se habere.* Per quam solùm definit Arist. perfectissimam scientiam, quam vocat scientiam, *Propter quid:* (nam de scientia Quia, minùs perfecta, c. 10. huius libri se acturum promittit) ad quam habendam, triplicem conditionem requiri affirmat. Prima est; vt *causam conclusionis cognoscamus.* Secunda, vt *cognoscamus talem causam, non solùm secundùm cognitionem nostram esse causam; sed etiam secundùm rem*: nam dum probamus hominem esse rationalem, quia est risibilis, risibile prius est in nostro intellectu: & ideo causa cognoscendi rationale, sed non est causa essendi eius, verùm potius est effectus. Et ideo non habemus scientiam Propter quid, de rationali, sed solum Quia. Tertia conditio est, vt *cognoscamus, non solùm esse causam essendi, sed causam necessariam*: ita vt ea posita, necessariò sequatur effectus: hoc enim significatur illo verbo, *Et quod nō contingit aliter se habere.* Integram definitionem breuissimè explicat Arist. dicens: *Scire esse, per demonstrationem intelligere*: quia si vera sit demonstratio Proptqr quid, tres illæ conditiones reperiuntur in præmissis respectu conclusionis.

2 Definit deinde demonstrationem, duplici definitione, quarum prima ita habet: *Demonstratio, est syllogismus scientialis*, siue syllogismus faciens scire: & est definitio finalis: quia finis demonstrationis est, generare scientiam: & hæc scientia genita per demonstrationē, est assensus conclusionis eius, genitus ex præmissis.

3 Secunda definitio, *Materialis est.* Nam sicut ex fine, propter quem efficitur domus, nempe, vt à pluuiis, aliisve temporum iniuriis nos defendat, colligimus ex quibus partibus materialibus constare debeat, nempe ex lignis, lapidibus aliisque partibus tali modo dispositis: ita Arist. ex fine demonstrationis, colligit, quibus partibus dispositis, & ordinatis, constare debeat demonstratio: quasi ita arguens: Demonstratio ordinatur ad generandam scientiam, tanquam ad finē: ergo talis debet esse; *Vt procedat ex veris, primis, immediatis, notioribus, & prioribus, causisque cōclusionis.* Probat singulas particulas definitionis: & primò, quod *demonstratio procedat* ex veris, hoc modo: Obiectum scientiæ debet habere esse: ergo quod non est, non scitur: sed falsum nihil est: ergo non potest de illo esse scientia: veram igitur esse oportet conclusionem demonstrationis, cuius assensus est scientia: ergo debet procedere ex præmissis veris, tanquam ex causa. Probatur consequentia: quia falsum cùm nihil sit, non potest esse causa veri. Quòd verò demonstratio procedat *ex primis*, probat secundò: quia nisi præmissæ sint principia per se euidentia

formaliter: hoc est, quibus cognita significatione terminorum, statim assentiatur intellectus; vel saltem virtualiter: si is qui demonstrationem facit, sciat ea reducere ad principia per se nota, per alias demonstrationes, non habebit scientiam conclusionis: nec proinde veram demonstrationem, sed Dialecticum tantum syllogismum, & assensum opinionis de conclusione. Probat tandem tertiò quòd *notioribus, prioribus, & causis conclusionis procedat.* Quia Scire, est rem per causam cognoscere: ergo præmissæ debent esse vera causa conclusionis, sed causa est prior & notior effectu, ergo debent esse priores & notiores non solùm quo ad nos: quo pacto, illud est prius, quod notius est nobis, licèt secundùm naturam sit posterius: vt effectus notior nobis est causa, & ideo prior quoad nostram cognitionem: sed præmissæ debent esse priores, & notiores conclusione, ex natura rei, quod habebunt, si secundùm rem sint causæ eius: vt expositum est. In secunda part. c. 2. Quia dixerat demonstrationem debere procedere 4
ex primis: hoc est, ex præmissis, quæ sint principia indemonstrabilia: definit principium indemonstrabile: hoc modo; *Principium est, propositio immediata demonstrationis.* Explicat autē, quid sit esse propositionem demonstrationis, vel demonstratiuam: & quid sit esse immediatam. *Propositio, inquit, est altera pars enūciationis, vnū de vno complens.* Nam enunciatio diuiditur in *affirmatiuam negatiuam.* Esse igitur propositionem demonstrationis idem est ac esse enunciationem affirmatiuam, aut negatiuam: quæ tanquam præmissa ponitur in demonstratione, ad inferendam conclusionem: & ideo debet esse vera, ac necessaria: vt distinguatur à propositione Dialectica, quæ solùm est probabilis: & ideo potest esse falsa. *Immediata verò propositio est qua non est alia prior.* Hoc est, quæ non habet aliam, per quam demonstrari possit, sed cui intellectus, ex sola notitia terminorum assentitur.
Diuidit deinde principium in duo membra: nempe in *Dignitatem, & Positionem. Dignitas*, seu ἀξίωμα, est propositio immediata, atque indemonstrabilis, adeò vniuersalis, & manifesta, vt 5
eius veritas omnibus pateat: & hac fortè ratione vocatur Dignitas, quia dignum est, cui assentiantur omnes. Et hac etiam de causa inquit, Arist. *Dignitates cognoscere debere omnes: qui scientiam aliquam acquirere volunt, priusquam ad eam addiscendam accedant.* Tales sunt: *Quodlibet est, vel non est: Totum est maius sua parte*, & similes. *Positio* verò, seu, θέσις est propositio per se nota, & indemonstrabilis, sed nec vniuersalis adeò, vt ἀξίωμα nec cuius veritas, omnibus sit manifesta: & ideo, quam non est necessarium, vt cognoscat prius, qui aliquam scientiam addiscere incipit, sed tunc potest per se, vel à magistro eā accipere: & talia sunt omnia principia particularium scientiarum, vt definitiones. Est autem alia differen-

differentia, inter *Dignitatem*, & *Positionem*, quòd *Dignitates* vix aut nunquam ingrediuntur demonstrationem, sed omnibus scientiis præsupponuntur. *Positiones* verò præmissæ demonstrationis sunt: & ideo *positiones* vocantur, quia ponuntur in demonstratione ad inferendam conclusionem.

Positionem rursus diuidit, in eam quæ *verum*, vel *falsum* continet: & hæc est propositio, quam appellant *Suppositionem*: quia sub tali dispositione ponitur in demonstratione ad inferendam conclusionem. Et in eam, quæ non continet, *verum*, *nec falsum*, sed ex illa potest suppositio fieri, & dicit esse definitionem; vt animal rationale, est principium, quod vocatur definitio, ex qua potest fieri aliud principium, quod sit suppositio; vt si dicamus, Homo est animal rationale, Suppositio est; quia verum, vel falsum continet.

6 In tertia parte; Docet, *principia*, *vel præmissas demonstrationis*, magis euidentes, magisque certas esse debere, quàm conclusionem eiusdem demonstrationis. Quod probat, ex communi illo axiomate: *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Vt si Petrum diligo propter Ioannem, magis diligo Ioannem, quàm Petrum: sed conclusioni demonstrationis assentitur intellectus propter præmissas: ergo fortiùs ac certiùs assentitur præmissis: quare certiores & notiores esse debent conclusione.

QVÆSTIO I.

An secunda definitio demonstrationis sit bona.

QVæstio hæc, non tam proponitur ad rei difficultatem discutiendam, quàm ad elucidandam definitionem Arist. atque ostendendum exactam esse. Quod vt fiat, duo arg. aduersus eam proponemus, ex quorum solutione id fiat manifestum. Primũ est: *Quia definitio per genus, & differẽtiã dari debet*, vel per aliquid, quod loco generis aut differẽtiæ ponatur: sed nihil ponitur pro genere in hac definitione, vt verba eius ostendunt, quibus ab aliis argumentationibus distinguatur, in nullo verò eorum cum eis conuenit: ergo caret omnino genere: & ideo nõ est integra vel cõpleta.

7 Secundum: *Quia bona definitio, nec vnum verbum debet habere superuacaneum*: sed hæc habet plura eiusmodi: ergo non est bona. Probatur minor: quia, demonstrationem procedere ex primis & prioribus, idem sunt: nam prima, & priora, idem prorsus significant: ergo redundat alterum. Præterea; Causa est prior, & notior effectu: ergo qui dicit demonstrationem procedere ex causis, dicit debere procedere ex prioribus, & notioribus: sufficeret ergo ponere in definitione, particulam ex causis; & sic duæ aliæ, nempe ex prioribus, & notioribus, videntur superfluæ, totamque definitionem vitiosam efficere; Et tandem; Quòd

procedat ex primis, & ex immediatis, aut indemonstrabilibus, idem est: cùm idem sit principia demonstrationis esse prima, & esse immediata, aut indemonstrabilia: ergò aliquod horum verborum superfluum est.

Nihilominus definitionem hanc bonam esse ita probo: *Bona definitio est, per quam, sufficienter explicatur natura definiti, & distinguitur à cæteris:* sed hæc duo præstat hæc definitio demonstrationis, explicans naturam demonstrationis, & eam distinguens à cæteris argumentationibus: exacta igitur censenda est. Probatur minor: qua hæc definitio, explicat partes, ex quibus demonstratio constare debet nempe præmissas veras, necessarias & quæ sint veræ causæ, & per se conclusionis: & quæ sic disponantur, vt ex eis euidenter inferatur conclusio. Et demonstratio ex his constituta, essentialiter distinguitur ab aliis speciebus argumentationis, cum quibus conuenit in genere remoto argumentationis, & cum syllogismo dialectico *in genere* syllogismi: quod genus subintelligitur, absque dubio ab Arist. nec necessarium fuit illud expresse in definitione ponere: quia & in libris Priorum proximè antecedentibus, syllogismum definierat: & in prima definitione eiusdem demonstrationis, præsenti capite tradita, eundem syllogismum expressè posuit pro genere, dicens; *Demonstrationem esse syllogismum scientialem, aut facientem scire.* Quare secunda definitio his verbis debet assignari: *Demonstratio est syllogismus procedens ex veris, primis, & immediatis, notioribus, & prioribus, causisque conclusionis:* ita vt per syllogismum, conueniat in genere immediato cum dialectico: & per eandem particulam, censeantur separatæ ab ea cæteræ argumentationes, atque etiam syllogismus sophisticus: qui dum peccat in forma, non est syllogismus simpliciter: sed secundùm quid: & ideo non conuenit eum demonstratione in syllogismo: tanquam in genere: sed solùm analogicè: & ob eam causam sic censetur separatus: Per cæteras verò particulas definitionis, distinguitur demonstratio à syllogismo Dialectico, qui ex aliis valde diuersis procedit vt in Topicis dicetur. Et ex his manet explicata definitio demonstrationis, Et solutum primum arg.

Ad secundum: Neganda est minor, quòd in hac definitione aliquod verbum sit superuacaneum: quia licèt quædam eandem rem significent, singula tamen diuersam rationem eiusdem rei significant: quod satis est, vt nullum sit superfluum: Vt principia esse prima, & esse immediata, aut indemonstrabilia, diuersas rationes principiorum denotant. Principium namque, dicitur primum in ordine ad conclusionem: quæ non est prima; sed à primo deriuata. Immediatum verò, aut indemonstrabile, respectu alterius medij prioris, per quod demonstrari possit, quo caret,

caret. Prima quoque dicuntur principia, propter dignitatem, & priora propter causalitatem. Causa denique duplicem habet dignitatem, respectu effectus, & quòd sit prior natura illo, & quòd sit notior: & licèt vna sequatur ex altera, ratione tamen distinguuntur. Quocirca nullum est verbum in definitione, quod non significet rationem aliquam, vel dignitatem principiorum, distinctam ab ea, quam significat aliud: quod satis est, vt nullum sit superfluum. Imò necesse fuit omnia illa verba in definitione ponere: vt omnes rationes principiorum exprimerentur: & ratio atque dignitas demonstrationis explicatiùs traderetur. Vnum tamen est notandum: quòd dum dicitur demonstrationem procedere ex caussis: per causas, non solùm intelliguntur illæ, ex quibus realiter procedit effectus, sed quæcunque rationes priores aliis. Nam de ente demonstrantur proprietates, aut passiones eius in Metaphysica, vt quòd sit vnum verum, & bonum: & de Deo demonstramus, quòd sit æternus: quia est immutabilis: idque per veras demonstrationes: & tamen non potest esse vera causalitas, inter vnum & alterum, cùm nec sit distinctio ex natura rei: verùm sufficit prioritas rationis quam intellectus noster inter ea ponit, ad veram demonstrationem.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit propositio per se nota, & an omnis immediata appellanda per se nota.

Circa definitionem & diuisionem propositionis per se notæ, non videntur eodem modo sentire, D. Th. & Scotus: atq; ex consequenti: nec sectatores vtriusque. Nam D. Th. de veritate q. 10. art. 12. lib. 1. contra gentes, c. 10 & 11. & 1 p. q 2 art. 1. sic definit propositionem per se notam: *Propositio per se nota est, cuius prædicatum includitur in ratione intrinseca subiecti*: vt homo est animal. Deinde diuidit primò propositionem per se notam: *in eam qua est per se nota, secundùm suam naturam, & non quoad nos: & in eam, qua est per se nota, etiam quoad nos. Per se nota ex natura sua, & non quoad nos*, est illa, cuius prædicatum verè est intrinsecum respectu subiecti, sed nos id ignoramus: & talis erit illa, in qua definitio nobis ignota prædicatur de suo definito. *Per se nota verò ex natura sua, & quoad nos*, erit illa cuius prædicatum verè est subiecto intrinsecum, & à nobis cognoscitur: vt homo est animal rationale.

Secundò diuidit propositionem per se notam ex natura sua, & quoad nos in Vnã, *cuius termini omnibus patent*. Et tales sunt, principia vniuersalissima, vt quodlibet est, vel non est: & totum est maius sua parte Et in Aliam, *cuius termini non omnibus sunt manifesti, sed solis sapientibus*: & talis est hæc: Spiritualia nõ sunt in loco

circumscriptiuè. Hanc definitionem propositionis per se notæ, cum vtraque diuisione, amplectuntur ferè omnes:Richar. in 1.d. 3.art. 1.q.2. Duran ibidem q.3.Ferr.1.lib.contra gentes, cap.10. Capreol. in 1. d.2.art.1.& 2. Caiet.1.p.q.2.art.1.& cap. præsenti. Sotus c.prœcedenti,q.2.ad 9.& plures alij

Secunda opinio Scoti,opposita est,quia nec definitio ei placet, nec diuisiones recipit, sed aliam definitionem ipse assignat prolixam satis, & obscuram, his verbis: *Propositio per se nota, quæ ex terminis propriis,qui sunt aliquid eius,vt sunt eius,hoc est,vt sic concepti, & non propter aliquid aliud, quod sit extra terminos proprios, habet euidentem veritatem.* Vt omne totum est maius sua parte:& talem ait esse omnem propositionem, per se notam:& ideo non esse diuidendam illis diuisionibus, traditis à D.Thom

11 Ex qua definitione colligit, distinctam esse propositionem, in qua prædicatur prima passio de definitione: vt animal rationale, est capax disciplinæ:& in qua prædicatur de definito:vt homo est capax disciplinæ, quod multis probat argumentis, putans fortè contrarium hoc esse sententiæ D. Thomæ. Sed hæc argumenta omittenda sunt,quia id non negat D.Tho.vt videbimus. Scotum sequuntur Aureol.& Greg. quos citat Capreol.in 1.d.2.q.2.art.2. qui aduersus definitionem D.Tho. sic arguunt.

Primò:Multæ sunt propositiones per se notę in Mathematicis scientiis,in quibus prædicatum non est de intrinseca ratione subiecti:vt totum est maius sua parte:&, à quolibet puncto in quodlibet punctum,possumus lineam ducere. Et in Philosophia naturali; Motum esse, atque etiam Naturam esse:imò, & hæc per se nota est: Animal rationale est capax disciplinæ: Nix est alba: Coruus est niger; Et ex opposito,aliæ sunt,in quibus prædicatum est de intrinseca ratione subiecti:vt homo est substantia. Animal est corpus:& tamen non sunt immediatæ, quia inter prædicatum & subiectum dantur alia prædicata media vt patet. Ergo definitio D.Thom.ex vtraque parte probatur insufficiens.

Secundò arguũt; Contra diuisionem:quia propositionẽ esse per se notã,non consistit in eo,quòd termini eius à nobis cognoscantur,sed solùm in eo,quòd ex se habeat euidentẽ veritatẽ.& multò minus consistit in eo,quòd à solis sapientibus vel ab omnibus cognoscantur eius termini:sed solùm in eo,quòd per se sint cognoscibiles. Ergo diuisiones in per se notam ex natura sua: & quoad nos:& in per se notam sapientibus, vel insipientibus, extra rationem propositionis per se notæ sunt: & ideo admitti non debent. 12

Tertiò: Quia propositio per se nota est illa, quæ ex propriis conceptibus, à quocunque intellectu formatis,talis est:ergo omnis propositio per se nota,nobis etiã erit per se nota:& ideo malè diuiditur,in per se notam ex natura sua,& quoad nos. Antecedẽs probant,

probant, quia vel formamus proprios conceptus eius vel alios diuersos: si proprios, nobis erit per se nota: si diuersos, non erit eadẽ propositio, sed alia diuersa: ergo propositio per se nota; ex se cuilibet intellectui erit per se nota: nulla ergo dabitur per se nota, ex natura sua, quæ non sit etiam per se nota, quoad nos.

In hac re, nostra sententia est, *Propositionem per se notam; definiendam esse, ac diuidendam*, vt Arist. c. præsenti definiuit ac diuisit: eius autem definitioni, ac diuisionibus magis esse conformem sententiam D. Thō. & communem, quàm sententiam Scoti.

13 Verba Arist. sic habent: *Principium demonstrationis, est propositio immediata: immediata verò, quæ non est alia prior.* Quibus per principium demonstrationis, intelligit propositionem per se notam: hæc enim sola principium vocari potest: nam quæ mediata est, non principium, sed conclusio vocatur. Sic ergo definiẽda est propositio per se nota apud Arist. vt breuis, clara, & vniuersalis sit definitio: *Propositio per se nota est, inter cuius prædicatum & subiectum nullum datur medium, per quod à priori possit demonstrari.* In qua definitione, solùm definitur propositio per se nota demonstrationis, aut demonstratiua hoc est, necessaria, quod Arist. apertè significauit, dicens: *Principium demonstrationis esse propositionem immediatam*, quod dicimus, ad excludendas aliquas propositiones, quæ cùm verè accidentales sint & ex contingente, & non demonstratiuæ, ab aliquibus dicuntur per se notæ, atque immediatæ: vt nix est alba, superficies est colorata, & similes.

14 Ex definitione autem sic intellecta, Colligitur primò: Omnino conuerti propositionem per se notam, & immediatam, atque indemonstrabilem: quia de vtraque verum est, nullum eam habere medium, per quod à priori possit demonstrari. A priori autem dicimus: quia nil impedit, quominus propositio sit per se nota, & per effectum demonstretur: vt homo est animal rationale, demonstratur per illam: homo est risibilis: & nihilominus est per se nota: quia non demonstratur à priori, sed à posteriori: & hæc de definitione propositionis per se notæ.

Hanc Aristot. diuisit, quatuor diuisionibus, ex quibus tres posuit cap. præsenti, quartam verò cap. sequenti. Primã in *Dignitatem*, & *Positionem*. *Dignitatem* vocauit vniuersalissimam, quæ vix ingreditur scientiam, vel demonstrationem, sed quasi fundamentum est plurium, vel omnium scientiarum & demonstrationum, vt quodlibet est, vel non est: totum est maius sua parte quæ ideo dixit necessariò debere cognosci ab his, qui aliquam scientiam addiscere incipiunt. *Positionem* verò, quæ est propositio per se nota non tamen vniuersalis, nec etiam, quam cognoscere debet, qui aliquam scientiam addiscere vult: sed particularis, & propria alicuius scientiæ, ex qua fiunt demonstrationes in ea, &

quæ in ipsamet scientia traditur: & tales sunt omnes definitiones, & omnia principia propria particularium scientiarum. Hæc autem diuisio, eadem est cum secunda, quàm tradit D. Tho dicens, *Propositionem per se notam vnam esse, cuius termini omnibus patent:* quales sunt vniuersalissimæ, quas appellauit Aristot. dignitates. Et in aliam, cuius termini non omnibus, sed sapientibus tantùm sunt manifesti: & istæ sunt, quas vocat Aristot. positiones.

Secunda diuisione: eam diuisit in *Positionem*, *& suppositionem:* circa quam versabitur quæstio sequens.

Tertiam verò diuisionem, satis apertè insinuauit, dum notiora diuisit in ea, *Quæ sunt notiora natura, & quoad nos.* Ex hac enim diuisione sequitur, per se notum, aliud esse ex natura sua, & non quoad nos, aliud verò ex natura sua, & quoad nos: & ex cōsequēti propositionem per se notam, eisdem modis diuidi ab Arist. Et probatur hoc arg. Omnis definitio cōstituit propositionem per se notam, cū definito: sed plures sunt definitiones nobis incognitæ: ergo propositiones, quas constituere possunt cum suis definitis, erunt ex natura sua per se notæ non tamen quoad nos: imò quæ demōstrari, quoad nos, poterunt, à posteriori, per aliquē effectum. 15

Quartam denique diuisionem posuit c. seq. *In per se notam positiuè*, cuius prædicatum positiuum, sine medio demonstratiuo conuenit subiecto, & *In per se notam negatiuè*, cuius prædicatum negatiuum, sine medio conuenit subiecto: tales sunt propositiones, in quibus vnum prædicatum negatur de altero: vt Substantia non est Quantitas. Non tamen illæ, in quibus particulare genus vnius prædicamenti, aut vna species negatur de alia; vel de supremo genere alterius prædicamenti: vt Albedo non est Quantitas. Linea non est color; Habitus non est Numerus: quia istæ possunt demonstrari per supremum genus, alterius prædicamenti, negatum: vt Albedo non est quantitas: quia est qualitas: & qualitas non est quantitas: & linea non est color: quia non est qualitas. Et vna species, vel vnum genus negatur de altero: vt substantia nō est quantitas: & homo non est equus. Negationes enim istæ essentiales sunt: & ideo propositiones necessarias, atque demonstratiuas, & per se notas constituunt. Verba Aristot. sunt: *Sicut quædam principia sunt indemonstrabilia. Quòd sit hoc illud, & quòd sit hoc in illo: sic & quòd non erit hoc illud, nec quòd sit hoc in illo: quare, hæc quidem esse aliquid, alia autem non esse aliquid, erunt principia.* 16

Quòd verò duæ diuisiones à D. Thom. assignatæ, sint conformes primæ, ac tertiæ diuisioni, designatis ab Aristot. vel potiùs quòd sint eadem, probauimus iam. Restat igitur ostendere, quòd eius definitio conformis sit definitioni Aristo. à nobis ex verbis eius desūptæ. Quod sic probari potest: Definitio D. Th. est, 17

Propo

Propositio per se nota est ea, cuius praedicatum includitur in ratione intrinseca subiecti. Sed propositio talis non habet mediũ,per quod possit à priori demonstrari: vt probabitur ex solutionibus argumentorum Scoti,& aliorum:ergo consona est definirioni Aristot. Definitionem verò Scoti,non reiicimus ex eo, quòd nõ possit reduci ad eandem:sed quia prolixa satis est, atque obscura:vt verba eius ostendunt.

Pro solutione primi arg. Duplici distinctione distinguendum est praedicatum intrinsecum.Primò quidem,*in Recto*, aut *in Obliquo*.Deinde,*Secundùm esse,aut secundùm causalitatem*:& in Recto, nulla pars est praedicatum intrinsecum,respectu totius: quamuis secundùm esse sit ei intrinseca:sed in obliquo intrinsecum est: & hoc modo est propositio per se nota:Totum est maius sua parte. Praeterea, effectus per se, atque immediatus, non est intrinsecus causae:sed intrinsecus est ordo causalitatis,inter causam proximã, & per se,atque eius effectum & ex consequenti,effectus ipse quodam modo est praedicatum intrinsecum, respectu causae, ratione eiusdem ordinis intrinseci. Dum autem definit D. Thom.propositionem per se notam; cuius praedicatũ est intrinsecum subiecto: quacumque ratione intrinsecum esse debere intelligit. Hoc est, aut secundùm esse, aut secundùm ordinem intrinsecum proximae causalitatis.

18 Ex his respondetur ad arg.Negando antecedens, quòd aliqua sit propositio per se nota, cuius praedicatum non sit intrinsecum subiecto,aut secundùm esse, aut secundùm intrinsecum ordinem proximae causalitatis:in recto,aut in obliquo:secundùm se,aut secundùm ordinem intrinsecum vnius ad alterum. Et cùm intrinsecus sit ordo causalitatis,inter effectum & causam proximam,& per se,propositionem per se notam constituit, dum de causa praedicatur:cùm sit intrinsecum praedicatum causae:si non ratione sui: bene tamen ratione ordinis intrinseci.Et si non in recto,bene tamen in obliquo. Aliae autem praedicationes accidentales,si aliquo modo sint per se notae,non sunt propositiones demõstratiuae:quia non sunt necessariae. D. Thom. autem solùm definit propositionem per se notam demonstratiuam : vt de Aristot. etiam notum est,hanc tantùm eum diffinisse.

Pro aliis denique propositionibus essentialibus, & mediatis, quas adducit idem argum. alia distinctione vtendum est nempe, *Medium esse duplex,Reale vel rationis,aut formale,& virtuale.Medium reale*,dicitur illud,quod est re distincta à praedicato, & subiecto,inter quae ponitur medium:vt admiratiuũ, est medium reale inter hominẽ,& risibile,& hoc etiam dicitur medium formale, *Medium verò rationis est*, quod solùm ratione nostra distinguitur à subiecto,& praedicato, & dicitur medium virtuale : quia secun-

dùm rem, aut formam, non est distinctum ab extremis, sed secundùm nostrum intellectum plures conceptus eiusdem rei concipientem: virtute tamen, & quasi fundamentaliter contentos in re ipsa. Et quantum pertinet ad propositiones demonstratiuas; vtrumque medium constituit propositionem simpliciter mediatam, & simpliciter demonstrabilem. Probatur ex Arist. qui concedit definitionem esse medium demonstrationis: atqui Definitio solùm potest esse medium rationis, & virtuale.

Vnde sequitur, Omnes propositiones, quæ possunt demonstrari per definitionem prædicati aut subiecti, esse simpliciter mediatas: vt sunt illæ, in quibus prima passio, prædicatur de definito, atque etiam de definitione: quia illa potest demonstrari per definitionem subiecti, hæc verò per definitionem passionis, & etiam, illa, in qua vna passio prædicatur de alia; vt admiratiuum est risibile: & etiam illæ: quæ assumuntur in arg. Sed communiter dicuntur immediatæ, quia secundùm rem tales sunt.

Ad secundum: Distinguendum est antecedens. Nam sicut notiora, vel minùs nota dicuntur talia, & ex natura sua, & etiam in ordine ad intellectum imperfectè cognoscentem: sic etiam propositio per se nota, & licèt per accidens sit ad rationem propositionis per se notæ secundùm se sumptæ, quòd non sit per se nota, quoad nos: nihilominus sumpta in communi, quasi analogicè diuiditur; in propositionem per se notam natura sua, & quoad nos. 19

Ad tertium, negandum est antecedens, quòd propositio per se nota sit, quæ ex propriis conceptibus, à quocunque intellectu formatis talis est: sed illa est, inter cuius prædicatum, & subiectum, non datur medium, per quod à priori sit demonstrabilis: & quia hoc non est semper nobis notum de quacumque propositione, ideo non quæcumque per se nota ex natura sua, est per se nota quoad nos. Talis autem propositionis non formamus proprios conceptus distinctos, sed confusos: & ideo non est alia, sed eadem; non tamen per se nota nobis quia immediationem prædicati & subiecti non cognoscimus.

QVÆSTIO III.

An nuda definitio sit principium, quod vocatur positio.

DEfinitio duobus modis considerari potest: Primo; *Secundùm rationem definitionis præcisam*; vt explicat naturam definiti: vt animal rationale. Secundo; vt simul definitio *coniungitur in propositione*: vt cùm dicimus, homo est animal rationale. Et primo modo nuda sumitur, hoc est, sine definito: & de ea sic accepta quærimus, *An sit principium demonstrationis, quod vocatur positio*. Et rationem dubitandi ex vna parte præbuit Arist. qui positionem diuisit in eam, quæ est propositio, verum aut falsum continens. Et in 20

aliam,

aliam,quæ non continet verum, aut falsum: qualis est definitio, nudè quidem accepta, & non cum definito: quia dum definito coniungitur,iam continet verum aut falsum,cùm efficiat cum eo propositionem.Ex quo euidenter infertur pars affirmatiua, quòd nudè definitio sit principium,quòd vocatur positio.

21 Sed opposita pars,quòd non possit esse positio, videtur probari euidenter hoc argum.à superiori ad inferius negatiuè.Quia principium diuisit Arist. in *Dignitatem*, & *Positionem*:& rursus positionem,in eam,quæ continet verum,aut falsum:& in eam quæ nihil horum dicit:qualis est definitio. Ex hoc ergo desumitur tale arg.Principium est quid superius,ratione dignitatis,& positionis, cùm in hæc principia specialia diuidatur: ergo euidens est talis consequentia, à superiori ad inferius negatiuè.Definitio non est principium:ergo non est positio. Antecedens probatur,ex definitione principij tradita ab eodem Aristot. *Principium*, inquit, *est propositio immediata*: sed nuda definitio, non est propositio: ergo nec propositio immediata,& ex consequenti, nec est principium.

Plures solutiones adhibentur huic difficultati, quas consultò prætermitto:quia iam nemo eas curat. Solùm afferam solutionem D.Thom.in Comment.huius cap.quam sequuntur ferè omnes moderni:& videtur mihi necessariò admittenda. Positionem duplicem esse,*Formalem*, *&* *Virtualem*. *Formalis*, est propositio. *Virtualis* verò,est definitio: quia ex ea proximè potest effici propositio,quæ sit formalis suppositio. Arist.ergo vocauit definitionem positionem:non quòd formalis sit positio, sed quòd sit virtualis. Et hoc etiã modo est principiũ, & immediata propositio.

22 Sed contra hanc solutionem est arg.Quia si hoc sufficit,vt definitio dicatur positio,etiam definitũ poterit vocari positio. Probatur consequentia: quia sicut ex definitione adiuncta definito, potest proximè effici propositio, quæ sit formalis positio: eodem modo ex definitio adiuncto definitioni: sed definitum non potest vllo modo vocari positio,alioqui, cuiliber parti poterit attribui denominatio totius:ergo nec definitio vocari potest positio, propter illam rationem virtualem. Respondetur, negando consequentiam: quia specialis est ratio in definitione: vt dicatur positio virtualis, quæ non est in definito, nec in aliis. Nam definitio ex propria natura, est medium ordinatum, per quod passiones demonstrantur de subiecto in scientia: vnde per se & proximè ordinatur, ad constituendam propositionem necessariam, & per se notam:quam non potest constituere,nisi cum definito. Per se etiam ponitur in scientia, tanquam fundamẽtum omnium veritatum eius,& hæc est etiam specialis ratio,propter quam vocari debet positio.Et has speciales rationes considerans Aristot.meritò eam vocauit principium,& positionem,quæ non reperiuntur

in defi

in definito. Nam cùm non sit medium ordinatum ad demõstrandas passiones, nec per se ordinatur ad propositionem per se notam constituendam, potiùs quàm ad constituendam quamlibet aliam, non ponitur, tanquam fundamentum proximum omnium veritatum eiusdem scientiæ, sed ad summum remotum. Ideo non potest vllo modo vocari positio.

QVÆSTIO IV.

An principia demõstrationis sint magis vera, quàm conclusio, & vniuersaliter, vna propositio, an possit esse verior altera.

PRæsupponenda est definitio veritatis quam omnes recipiunt: *Veritas est, adæquatio intellectus cum re, vel ad rem.* Adæquatio intellectus vocatur: quia veritas, saltem complexa (quam *formalem* vocare solent) primò, & formaliter reperitur in intellectu, & propositione mentali, per quam enunciat vnum de altero. In propositione verò vocali, & scripta, solùm reperitur tanquam in signo. Dum ergo intellectus ita enunciat per propositioné mentalem, sicut res se habet in se dicitur verus: dum verò enunciat aliter, ac res se habet in se, dicitur falsus. Nam, vt sæpè Aristot. repetit, ab eo quod res est, vel non est, enunciatio dicitur vera, vel falsa: vt si de Petro sedente enunciet, quòd sedet: verus est, si verò quòd stet; vel non sedeat, erit falsus. Veritas igitur cõsistit, in adæquatione conceptus cum re ipsa: vel in adæquatione rei; vt repræsentatæ per conceptum, cum seipsa; vt est in se. Quærimus ergo: *An complexa hæc veritas, suscipiat magis & minus, in ordine ad præmissas, & conclusionem:* ita vt intellectus dum assentitur præmissis, magis verus sit, quàm dum assentitur conclusioni: & ex cõsequenti, præmissæ in intellectu, quæ sunt propositiones mentales, sint magis veræ, quàm conclusio, etiam in mente: quæ est propositio mentalis ex eis deducta: & consequenter, eadem principia; vt sunt propositiones vocales, aut scriptæ, sint veriora conclusione vocali, aut scripta. Et vniuersaliter, intellectus per vnam propositionem mentalem, an magis verus sit quàm per alteram: & propositio ipsa mentalis, sit verior: atque ex consequenti, vocalis, & scripta. 23

Prima opinio: *Negat præmissas esse veriores conclusione*: & *vniuersaliter vnam propositionem esse veriorem altera.* Ita tenent ex modernis nonnulli Probant ex intrinseca ratione veritatis. Nam veritas consistit in adæquatione conceptus cum re ipsa repræsentata. Ita vt nunc verus sit, quãdo repræsentat rem, sicut se habet in se: falsus verò, cùm eã alio modo repræsentat: sed adæquatio cõsistit in indiuisibili: ita vt nõ possit intelligi maior, aut minor: ergo veritas propositionis etiam consistit in indiuisibili: ita, vt non possit maior, aut minor intelligi in diuersis propositionibus. 24

Proba

Probatur minor: quia adæquatio est quædam æqualitas conceptus repræsentantis, cum re repræsentata: sed æqualitas consistit in indiuisibili: ita vt non possit esse maior vel minor. Quia si duo corpora habenr æqualem magnitudinem, ita vt neutrum excedat alterum: tunc dicuntur æqualia: si verò vnum excedat alterum, quamtumuis minimo excessu, non erunt æqualia, sed simpliciter inæqualia: ergo eodem modo: vel conceptus repræsentat rem, sicut est in se, vel excedit, aut deficit, quantumlibet minimo excessu. Si primo modo se habeat, verus erit: si secundo, falsus: & consequenter, si propositio enunciat rem sicuti est, erit vera, si verò excedat, vel deficiat, quantumlibet parum, erit falsa: non potest igitur intelligi, quòd sit vna magis vera, quàm alia: sed eo ipso, quòd minùs vera excogitatur, erit falsa. Gratia exempli: Non minùs verum erit Petrum esse album, si ei albedo inhæreat, quàm esse hominem: quia non minùs adæquatur vna propositio rei significatæ, quàm altera: sicut, si duo corpora sint æqualia, non erit possibile excogitare alia magis æqualia.

Secundam opinionem tenent ex modernis alij: Affirmantes *principia esse veriora conclusione: & vniuersaliter, vnam propositionem veriorem altera.* Probatur testimonio Arist. 4. Meta. tex. 18. vbi docet *aliquid esse magis verum, quàm aliud, & pariter magis falsum.*, quod sic probat: Quia non æquè mentitur, qui dicit, quatuor esse quinque, ac ille, qui dicit, quatuor esse millia: ergo magis falsum est, quod iste asserit, quàm quod ille: sed falsum, est contrarium veritati: ergo eodem modo erit vna propositio magis vera quàm alia. Probatur consequentia: quia contrariorum eadem est ratio. Prætetea cap. præsenti, docet expresse; *conclusionem esse veram propter præmissas:* ergo præmissæ erunt magis veræ: quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis.

Probatur deinde ratione: Quia à nemine negatur principia esse certiora, euidentiora, & magis necessaria, quàm conclusionem, cùm sint per se certa, per se euidentia, per se necessaria, hoc est, sine vllo medio, sed quibus intellectus, cognita tantùm significatione terminorum assentitur: conclusio verò non sit certa, euidens, aut necessaria per se, sed per aliud: hoc est, per principia, quibus mediis ei assentitur intellectus sed magis certum, magis euidens, & magis necessarium, est magis verum: ergo erit eodem modo magis vera. Et certè, si vna propositio non esset verior altera, non esset fides diuina magis vera, quàm scientia, aut quàm quælibet alia cognitio humana. Vnde, nec magis verum esset, quòd Deus est trinus & vnus, quàm quòd paries est albus, cui inhæret albedo: quod tamen falsum est, & contra D. Tho. 1. 2. q. 4. ar. 8. vbi docet: *fidem diuinam ex propria natura certiorem esse quacunque scientia nostra.*

Nostra

Nostra sententia, medium tenet inter hæc extrema, & explicatur hac distinctione: Veritas *duobus modis potest considerari*. Primo, *Formaliter, ex parte essentiæ*: quæ consistit in adæquatione intellectus per conceptum, vel iudicium cum re, extrà existente, per eundem conceptum repræsentata. Secundo, *ex parte fundamenti, & causarum eius*. Fundamentum, est entitas & perfectio ipsarum rerum, circa quas versatur. Nam cùm verum, sit passio entis, quæ perfectiora sunt secundùm entitatem, censentur etiam perfectiora secundùm veritatem. Causæ autem veritatis esse possunt, necessitas, infallibilitas, certitudo, atque euidentia: pondus etiam, siue momentum rationum, quibus probatur. 26

Duplici ergo conclusione respondemus. Prima, *Veritas ex parte rationis formalis, & essentialis ipsius adæquationis, in qua consistit, non potest esse maior in vna propositione, quàm in alia.* Secunda, *ex parte fundamenti, & causarum eius, maior esse potest & ideo vna propositio ex hac parte magis vera, quàm altera.* Vtraque conclusio cum distinctione adducta, continetur expresse in doctrina D.Thom. quæ.2. de virtutibus, art.9. vbi ita ait: *Cùm veritas consistat in adæquatione intellectus, & rei, si consideretur veritas secundùm rationem æqualitatis, quæ non recipit magis & minus; sic non contingit esse aliquid magis, & minùs verum. Sed si consideretur ipsum esse rei, quæ est ratio veritatis, sicut dicitur in 2. Meta. eadem est dispositio rerum in esse, & veritate: vnde quæ sunt magis entia, sunt magis vera: & propter hæc etiam in scientiis demonstratiuis, magis creduntur principia, quàm conclusiones.* Et primam conclusionem nostram probat arg. primæ opinionis. Secundam verò, *probant arg. opinionis secundæ*, & ideo non est necessarium illi, aut his respondere. 27

Solùm restat explicandum, quomodo sit loquendum absolutè in hac re: An dicendum sit absolutè; *Præmissas esse veriores conclusione: & vnam propositionem veriorem alia*: vel absolutè negandum. Respondeo; Eodem modo loquendum esse; vt loquimur in substantia. Qua sicut substantia non habet latitudinem gradualem, sed consistit in indiuisibili ratio eius, ita veritas non habet latitudinem gradualem, sed ratio eius consistit in indiuisibili adæquationis. In substantiis autem, non dicimus vnam esse magis substantiam, quàm aliam, sed id negamus absolutè, cum Arist. dicimus autem, vnam substantiam esse meliorem aut perfectiorem alia: aut secundùm maiorem perfectionem specificam, aut indiuidualem: pari ratione de veritatibus seu propositionibus veris loquendum est. Ita vt absolutè negandum sit, vnam propositionem esse veriorem altera. Concedendum tamen, habere perfectiorem veritatem: aut essentialiter, aut indiuidualiter. 28

Et

29 Et ideo dicendum est; Præmissas perfectiorem veritatem specificam continere, quàm conclusionem, & vnam conclusionem, perfectiorem veritatem indiuidualem, quàm alteram: quia proximior est principiis, à quibus ambæ deriuantur. Et eodem modò loquendum est de falsitate. Quamuis perfectio, non bene ad falsitatem applicetur, quæ nihil est, sed loquendum est de illa, iuxta naturam eius, eodem modo, ac loquimur de veritate: quamuis distinctis terminis, aut modis loquendi. Hæc tamen ratio reperitur particularis in falsitate, quòd hæc, cùm sit quasi recessus à veritate, præter causas illas, propter quas vna veritas dicitur perfectior alia: & vna propositio perfectiorem veritatem continere, quàm alia: vna falsitas dicitur etiam maior, aut ingentior alia: & vna propositio continere maiorem falsitatem, quàm alia: quia magis à veritate recedit. In quo sensu dixit Arist. vbi suprà, magis mentiri eum, qui dicit quatuor esse mille, quàm alium qui diceret quatuor esse quinque: cuius sensus est, ingentius proferre mendacium.

QVÆSTIO V.

An semper sit necessarium, vtramque præmissam demonstrationis, certiorem esse conclusione.

30 PRæmissæ demonstrationis, in duplici differentia possunt esse. Nam vel sunt propositiones *Immediatæ*, atque indemonstrabiles: vel *Demonstrari possunt*. Quod vt intelligatur, sciendum est, quòd omnes conclusiones totius scientiæ, continentur virtualiter in principiis eiusdem scientiæ, à quibus suo ordine procedunt, ita vt quædam proximiores sint principiis, quam aliæ: Vnde quædam demonstratur per alias priores: mediatas tamen, & adhuc demonstrabiles, quousque perueniatur ad aliquam immediatè deriuatam ex principiis. Et hinc est, quòd non omnes demonstrationes habent præmissas immediatas, vel indemonstrabiles: sed plures vnam saltem, vel alteram, quæ demonstrari potest. Gratia exempli: Ab essentia hominis procedunt plures passiones, vt, capacitas disciplinæ, admiratio, & risibilitas: tali ordine, vt capacitas disciplinæ procedat immediatè: & hac media, admiratio: media verò admiratione, risibilitas: & iuxta hunc ordinem demonstrantur in scientia de illo: prima per essentiam: secunda per primam: & tertia per secundam: & ideo demonstratio illa, per quam demonstratur prima passio de essentia, habet vtramque præmissam immediatam, atque indemonstrabilem: alia verò in quibus demonstrantur reliquæ, vnam quidem præmissam indemonstrabilem, & aliam quæ demonstrari potest. Prima passio demonstratur sic: Omne animal rationale est capax disciplinæ: Omnis homo est animal rationale: ergo

ergo Omnis homo est capax disciplinæ. Cuius demonstrationis vtraque præmissa est immediata, maior quidem, in qua prædicatur prima passio de essentia: & minor, in qua prædicatur definitio de definito. Sed in sequente demonstratione per primam demonstratur passio secunda: Quidquid est capax disciplinæ est admiratiuum: Omnis homo est capax disciplinæ: ergo Omnis homo est admiratiuus. Cuius maior, est propositio immediata, in qua vna passio immediata prædicatur de altera: minor verò demonstrari potest.

His expositis, vnum præsupponit quæstio & alterum quærit. 31
Præsupponit quidem, *Præmissas esse certiores conclusione sic in communi.* Quod non solùm est assertum ab Aristotele, sed expresse probatum: quia certitudo conclusionis deriuatur à præmissis: & ideo certiores esse oportet. Quod præsertim verum est, ac necessarium, dum præmissæ sunt propositiones immediatæ: nam illæ ex se, & à se habent certitudinem: conclusio verò, non ex se, neque à se, sed deriuatam ab eis: at magis certum est, quod à se habet certitudinem, quàm quod habet ab alio: ergo præmissæ immediatæ certiores sunt conclusione. Quæstio igitur solùm potest esse, de præmissis demonstrabilibus, *An istæ etiam debeant esse certiores conclusione?* ita vt dum demonstratio habet vnam immediatam, & alteram demonstrabilem, sufficiat conclusionem esse minus certam, quàm illam; & possit esse æqualis in certitudine cum altera: vel necesse sit, etiam esse minus certam, quàm præmissam demonstrabilem.

Et prima opinio tenet; Hoc non esse necessarium, sed *posse* 32
esse conclusionem æqualiter certam cum præmissa demonstrabili. Ita tenent moderni quidam. Et probant, testimonio Aristot. in fine huius cap. vbi non dixit necessarium esse magis credere omnibus principiis, quàm conclusioni, sed *aut omnibus, aut aliquibus:* Sentit ergo habere conclusionem æqualem certitudinem, cum aliquo eorum.

Probant deinde ratione: Quia si præmissæ debent semper esse certiores conclusione, maximè propter rationem Arist. nempe propter quod vnumquodque tale, & illud magis: sed hæc non probat, nisi in causis æquiuocis, non in vniuocis: ergo non probat de omnibus præmissis, sed solùm de immediatis. Probatur consequentia: quia solùm præmissæ immediatæ sunt causæ æquiuocæ conclusionis, quia differunt specie ab illa: præmissa verò demonstrabilis, cùm sit assensus scientificus, eiusdem speciei est cum conclusione: & ideo non potest esse causa æquiuoca eius, sed vniuoca semper erit. Vnde non erit necessariũ, quòd sit certior cõclusione. Minorẽ verò probant: quia effectus causæ vniuocæ, æqualis perfectionis est cũ ea; vt patet in homine generante, & genito.

Secundò potest probari: Quia conclusiones eiusdem scientiæ deriuantur ab eisdem principiis: ergo æqualem habent certitudinem ab eis deriuatam: sed sæpè contingit conclusionem, & præmissam demonstrabilem, pertinere ad eandem scientiam; vt ostendit secunda demonstratio à nobis adducta, in principio huius quæstionis: ergo habebit æqualem certitudinem cum ea. Quod firmiùs probari potest in demonstrationibus Theologicis, in quibus conclusio procedit, ex vna præmissa pertinente ad fidem diuinam, & ex altera pertinente ad Philosophiam naturalem: vt ostenditur in hac: Omnis homo est risibilis: Christus est homo: ergo Christus est risibilis. Tunc ergo vel conclusio pertinet ad fidem diuinam: vel ad habitum scientiæ Theologicæ: & vtroque modo est certior præmissa euidenti: Quia fides diuina certior est scientia. Igitur id etiam; quod à fide diuina deriuatur, certius erit: illa ergo conclusio, Christus est risibilis, certior est, quocunque modo accipiatur, maiore præmissa, nempe Omnis homo est risibilis; quare non solùm conclusio æqualem potest habere certitudinem, cum altera præmissarũ, sed aliquando maiorẽ.

33

Nostra sententia est: *Vtramque præmissam semper, & necessariò esse certiorem conclusione; ita, vt nullo casu possit habere æqualem certitudinem cum aliqua earum.* Et hæc est magis communis inter modernos.

Probatur duplici arg. Primo: Quia in demonstratione propter quid (de qua loquimur) præmissa demonstrabilis agit in virtute principiorum, à quibus proximiùs deriuatur, quàm conclusio: cùm hæc deriuetur mediante illa: ergo maiorem habebit certitudinem. Probatur euidenter consequentia: quia quo effectus proximius deriuatur à causa, eo perfectiùs participat virtutem eius: præsertim comparatione alterius effectus: à quo non nisi vllo mediante participatur.

34 Secundo: Quia præmissæ, quæcunque illæ sint, continent vnionem extremitatum cum medio: conclusio verò continet vnionẽ earumdem extremitatum inter sese, media vnione earum cum medio, tanquam ratione formali, ac totali; propter quã vniuntur inter se: ergo prior vnio, à qua totaliter dependet secunda, fortior est, cùm sit immediatior: sed fortiorem esse vnionem extremitatum cum medio, est certiores esse præmissas: ergo maior certitudo prouenit eis, ex natura demonstrationis. Quare repugnat conclusionem, habere æqualem certitudinem, cum aliqua earum.

Ad testimonium Arist. Respondet D. Thom. in Commentariis illius non dixisse, *omnia principia certiora esse conclusione, sed saltem aliqua*: quia licèt ex virtute demonstrationis semper sit vtraque præmissa certior, contingit tamen aliquando conclusionem habere aliam certitudinem experientiæ, præter eam, quam

à præmissis participat, ratione cuius habebit æqualem certitudinem cum aliqua præmissarum: vt dum quòd luna nunc eclipsetur, experientia sensuum cognoscimus: & ideo non est minùs nobis certa, quàm quòd terra interponatur inter eam, & solem, per quam demonstratur à priori: tamen per accidens contingit hoc: & ideo non tollit, quin per se, & ex virtute demonstrationis semper sit vtraque præmissa certior conclusione.

Primum argum. petit expositionem illius vniuersalis axiomatis; *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Vt constet in quo sensu verum sit: & cur ab Arist. adductum; ad probandum præmissas debere esse certiores conclusione. Et an ex illo efficaciter probetur. Plures ac variæ expositiones eius, adducuntur à diuersis interpretibus. Plures etiam, & diuersas conditiones requirunt, ad veritatem eius, quas molestum esset referre. Nos igitur tres conditiones requisitas esse dicimus, vt verum sit: quarum duas posuit ipsemet Arist. 4. lib. Meta. tex. 4, idemmet axioma referens his verbis: *Vnumquodque autem maximè tale est, præ ceteris; cuius causa nomine & ratione idem conuenit: sic ignis est calidissimus, quòd ceteris caloris causa sit.* Quibus, Primò, asserit, *prædicatum debere conuenire pluribus formaliter*: & vni eorum per se primò, aliis verò per participationem eius, & non aliunde. Secundò: *Eidem primo, & ceteris nomine, & ratione*, hoc est vniuocè: & ideo essentialiter. Tertiam conditionem posuit D. Tho. 1. p. q. 87. art. 2. ad 3. quòd in eodem ordine causatum contineantur; hoc est, in eodem genere causæ efficientis, vel finalis, aut quouis alio. Ita, vt si illud cui per se primò prædicatum conuenit, sit finis cætera sint media ad ipsum ordinata: & si illud sit efficiens, cætera sint quasi effectus ab ipso procedentes. His igitur tribus conditionibus concurrentibus verum est, ac necessarium illud axioma, *Propter quod vnumquodque tale & illud magis tale.* Cuius sensus est: Si aliquid conuenit multis, & vni eorum per se primò: quod ideo dicitur maximè, tale, aliis verò propter ipsum, necesse est magis conuenire primo, quàm cæteris. Nec potest dari aliquis casus, in quo oppositum contingat. 35

Ex eodem axiomate, efficax deduxit argu. Arist. ad probandum, certiores, euidentiores, magis necessarias esse, perfectiorémque veritatem continere præmissas, quàm conclusionem: quia tam illis quàm huic conuenit formaliter certitudo, euidentia, necessitas, atque veritas; & omnes continentur in eodem ordine causæ efficientis: præmissis etiam conueniunt hæc, per se primò: conclusioni verò, vt conclusio demonstrationis est solùm propter præmissas, & non aliunde: ideo euidenter infertur, quòd magis aut perfectiùs eis conueniant.

Ad formam etiam arg. Neganda est consequentia, quòd solùm 36

teneat

teneat verum, prædictum axioma in caulis æquiuocis: & negandum est, quòd solùm probet de præmissis immediatis, & non de demonstrabilibus. Nam licèt primò probet de illis, consequenter tamen etiam probat de his: quia præmissæ demonstrabiles, non sunt causa conclusionis ex propria virtute, aut secundùm se, sed virtute principiorum, à quibus deriuantur, & vt ab eis deriuantur: cuius euidens signum est, quòd si is qui demonstrationem constituit, nesciat eas reducere ad prima principia, per euidentes demonstrationes: non efficiet demonstrationem, nec habebit scientiam conclusionis: sed efficiet argumentum probabile, generans opinionem. Vnde sequitur, prima principia virtualiter, & vt talia, esse causam conclusionis. Et ideo per se primò, secundùm eandem rationem virtualem, conuenire eis veritatem, necessitatem, certitudinem, & euidentiam, conclusioni verò solùm propter illa: & propterea illis perfectius.

Ad secundum: neganda est consequentia, quòd æqualem habeat certitudinem conclusio, cum præmissis demonstrabilibus, quia omnes deriuantur ab eisdem principiis, nam nō deriuantur æquè proximè: ideo non æqualiter participant certitudinem principiorum, sed perfectiùs illæ: quia magis propriè deriuantur.

37 Vltimum quod additur in eo secundo arg. tangit demonstrationes scientiæ Theologicæ, quæ procedunt ex vna præmissa diuinæ fidei, & ex altera euidenti: & aliquando ex vtraque de fide, per consequentiam euidentem. In quibus dicimus, conuincere rationem Arist. quòd *ambæ præmissæ sint certiores conclusione.* Quod præterea probatur, ex cōmuni alio axiomate in scholis recepto: *Conclusio sequitur debiliorem partē præmissarum*: ergo si vna, vel ambæ sint fidei diuinæ, cùm diuina fides sit obscura, non poterit esse euidens conclusio: imò neque habere eandem certitudinem fidei, obscura quoque erit. Et si vtraque præmissa sit diuinæ fidei, conclusio obscura erit, & minùs certa vtraque præmissa. Cuius ratio est: quia præmissæ fidei non concurrunt in demonstratione Theologica ad inferendam conclusionem, nisi media demonstratione: ergo certitudo earum modificatur per certitudinem consequentiæ, quæ non potest esse, nisi naturalis: vnde nec poterunt producere conclusionem perfectiorem in certitudine, quàm sit perfectio certitudinis naturalis. Sed hæc est minor certitudine diuinæ fidei: ergo minorem habebit certitudinem conclusio, quàm præmissæ. Et si altera præmissarum sit certa, certitudine Philosophica, minorem habebit certitudinem conclusio. Et si cōtingeret, quòd altera præmissarum esset solùm probabilis, non posset esse certa conclusio, sed probabilis tantùm. Probantur hæc omnia, duabus illis rationibus: quibus probatum est, præmissas perfectiores esse debere conclusione, in veritate, in certitudine, necessitate,

atque euidentia, & in caeteris omnibus. Ex quo deductum est hoc idem axioma: Conclusio sequitur debiliorem partem praemissarum: cuius sensus est, nullam posse habere perfectionem aequalem cum praemissis, sed quidquid imperfectionis est in eis, manifestari debet in conclusione.

Ex quibus infero: Conclusionem demonstrationis Theologicae, non pertinere ad habitum fidei diuinae, vt quibusdam modernis placuit: sed ad habitum scientiae Theologicae. Quod hac ratione probo; Habitus fidei diuinae, solùm innititur testimonio, aut reuelationi diuinae: & immediatè ei innititur, non discursui, aut ratiocinationi, seu demonstrationi: sed conclusio demonstrationis Theologicae, innititur immediatè discursui, aut demonstrationi, per quam deducitur ex praemissis, & non testimonio: aut reuelationi immediatè: ergo non pertinet ad habitum diuinae fidei, sed scientiae Theologicae. Minorem licèt satis per se certam, probo: quia si vtraque praemissa syllogismi sit diuinae fidei, vel altera euidens euidentia naturali, & syllogismus solùm probabilis, certum est, conclusionem solùm esse probabilem: hoc est, nec scientiam, nec fidem diuinam, sed opinionem: ergo non causatur à praemissis secundùm se, sed vt modificatis per certitudinem demonstrationis: huic ergo innititur proximè conclusio, & non testimonio, aut reuelationi diuinae. 38

Et ex his respondetur ad argumentum; conclusionem demonstrationis Theologicae, nec pertinere ad fidem diuinam, neque ad scientiam naturalem, sed ad scientiam Theologicam imperfectam, & obscuram: vnde fit, imperfectiorem esse, & minùs certam vtraque praemissa. Concedimus ergo: quòd fides diuina sit certior scientia: negamus tamen, quòd conclusio ab ea deriuata, sit etiam certior scientia: nam conclusio ab ea deriuata, non habet maiorem certitudinem, quàm sit certitudo consequentiae, vel illationis, per quam modificantur praemissae ad inferendam conclusionem: in illatione verò, aut syllogismo, perfectius esse habent praemissae, quàm conclusio in certitudine, euidentia, necessitate, ac veritate, vt probauimus: & ideo, impossibile est, conclusionem esse aequalem in his, cum altera praemissarum. 39

CAPVT IV.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem impossibile aliter se habere, cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique fuerit scibile, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Arist. in praesenti cap. est, docere quales debeant esse propositiones, ex quibus demõstratio componitur. Diuiditur autem 1

autem in duas partes. In prima, proponit hanc conclusionem vniuersalem; *Scientiam, quæ per demonstrationem generatur, esse de rebus necessariis*: & ex ea colligit, demonstrationem debere procedere, aut componi ex propositionibus necessariis. In secunda parte: Ponit *tres conditiones, quas habere debent propositiones*, vt ita sint necessariæ, quòd ex eis possit componi demonstratio. Conclusio, quã proponit, est. *Scientia, quæ est conclusio demonstrationis, debet esse de rebus necessariis.* Quam sic probat: Conclusionem demonstrationis, scimus ex principiis, quæ sunt propositiones immediatæ: ergo non potest aliter se habere: sed quod non potest aliter se habere, est necessarium: ergo conclusio demonstrationis est necessaria. Probatur prima consequentia: nam cætera per se patent. *Scire*, est rem per causam cognoscere: & quod illius est causa: & non potest aliter se habere: ergo non solùm scientia: sed id, quod scitur, nempe obiectum, circa quod versatur, non possunt aliter se habere, quod est esse necessaria: cùm necessarium sic definiatur, quod non potest aliter se habere.

Ex hoc infert, quòd demonstratio debeat componi, aut procedere ex propositionibus necessariis. Quod sic potest probari: Conclusio demonstrationis, quæ est scientia, est necessaria, & de rebus necessariis, & procedit ex præmissis, tanquam ex causis: ergo præmissæ, ex quibus componitur demonstratio, non solùm veræ, sed necessariæ debent esse. Probatur consequentia: quia licèt ex præmissis falsis contingat colligi conclusionem veram, & ex non necessariis necessariam, tamen id fit, non tanquam ex causis, sed virtute dispositionis syllogisticæ: alioqui effectus esset nobilior sua causa, quod est impossibile.

2 In secunda parte: *Proponit tres conditiones, quas habere debent propositiones*, vt ita sint necessariæ, quòd ex eis componi possit demonstratio. Quarum prima est, vt *sint de omni*. Hoc est, vt prædicatum in eis, dicatur de quolibet contento sub subiecto, & pro quolibet tempore. Defectu primi, hæc propositio non est de omni: Omnis homo disputat: quia plures sunt, de quibus non verificatur prædicatum. Defectu secundi, neque ista est de omni: Omnis homo vigilat: quia licèt prædicatum dicatur de quolibet contento sub subiecto, non tamen pro quolibet tempore: sed pro certo quodam ac determinato. Hæc verò: Omnis homo est coloratus, est de omni: quia habet vtrumque, vt per se patet.

Secunda conditio est: *Quod propositiones sint per se*: ideo, vt eam explicet: diuidit *per se* in quatuor modos, Primus modus, *per se* est, quando *Prædicatum pertinet ad essentiam subiecti*: quia vel est definitio eius, vel pars definitionis: vnde istæ omnes propositiones, sunt in primo modo per se: homo est animal: homo est rationalis: homo est animal rationale,

Secundus modus est, *quando ex opposito Subiectum pertinet ad definitionem prædicati*, vt homo est admiratiuus, homo est risibilis.

Tertius modus, *non est prædicandi, sed essendi*, & illud dicitur per se hoc modo, quod per se subsistit, & non inhæret alteri, tanquam accidens: & iste est modus proprius prædicamenti substantiæ. Quartus modus est, *per se causandi*, quando prædicatur effectus de sua causa per se. *Effectus per se* dicitur, qui sequitur ex propria virtute causæ: & non aliunde: hoc est, non casu, aut fortuna: quia effectus casuales, & fortuiti, qui non sequuntur ex virtute causæ, sed ex quodam concursu casuali, aut per accidens, non dicuntur effectus per se, sed per accidens: vnde propositio hæc: Fodiens terram inuenit thesaurum, non est per se. At verò per se sunt istæ, in hoc quarto modo: Iugulatus interiit: Ædificator ædificat. Ex his igitur quatuor modis per se, duo priores sunt per se prædicandi, tertius per se essendi: quartus per se causandi: & vt propositiones sint aptæ ad demonstrationem, necesse est, sint per se in primo, secundo, aut quarto modo.

Tertia conditio est seu terminus, *vt vniuersaliter prædicetur*: quod sic definit Arist. *Vniuersale autē dico, quod vtique & de omni sit, & per se, & secundùm quod ipsum.* Quæ definitio triplicē conditionem continet, quam habere debet propositio, vt in ea prædicatum dicatur vniuersaliter de subiecto. Prima est, *quòd dicatur de omni*: & defectu huius conditionis, in hac, non dicitur prædicatum vniuersaliter, homo vigilat; quia non dicitur de omni. Defectu secundæ conditionis, neque in hac dicitur vniuersaliter prædicatum de subiecto: Homo est coloratus: quia nec dicitur per se. Defectu quoque tertiæ, non dicitur in hac vniuersaliter, homo est sensibilis: quia sensibile, non conuenit homini secundùm quod ipsum: hoc est, in quantum homo est, sed, in quantum est animal. Conuenire enim prædicatum subiecto, secundùm quod ipsum, idem videtur esse, ac conuenire illi, in quantum tale est: hoc est, non secundùm rationem communem, sed secundùm propriam.

QVÆSTIO I.

An demonstratio debeat procedere ex necessariis.

TRia proponam arg quibus videtur probari, non omnem demonstrationem procedere ex necessariis. Primum sit: Hæc est vera demonstratio propter quid: Quotiescunque terra interponitur inter solem, & lunam, sequitur eclipsis: sed dum duo hæc astra, ad talem punctum perueniunt, interponitur terra inter vtrumque: ergo eclipsis sequitur. Minor verò non est necessaria, sed contingens. Quia, quòd ad talem punctum perueniant, vel non accidentale omnino est naturæ eorum, cùm possit eis adesse, & abesse præter corruptionem: ergo non omnis demonstratio

constat

constat ex propositionibus necessariis.

Secundum; Quia hæc etiam est vera, & propria demonstratio: Omne album est disgregatiuum visus. sed corpus habens albedinem, est album: ergo est disgregatiuum visus. Et tamen minor nõ est necessaria, sed contingens: quia contingens est, quòd corpus habeat albedinem, & quòd sit album: vnde neque etiam conclusio necessaria est: quia sicut non est necessarium, corpus esse album, ita neque est necesse, quòd cùm sit album, sit etiam disgregatiuum visus: ergo non omnis demonstratio procedit ex necessariis.

Tertium; Quia *necessarium est, quod non potest aliter se habere:* sed in Phylosophia naturali, & morali, dantur multæ propositiones demonstratiuæ multæ etiam conclusiones demonstratæ, quæ possunt aliter se habere: & aliquando aliter se habent: vt quòd futuræ sint pluuiæ in hyeme, & calores vigebunt æstate: ergo non omnes demonstrationes procedere debent ex necessariis.

5 Sententia tamen Arist. vniuersaliter vera est, & tenenda, *quòd non possit vlla demonstratio procedere, ex propositionibus contingentibus, aut non necessariis.* Quod hac ratione, deducta ex doctrina eius, euidenter probatur: Conclusio cuiuslibet demonstrationis, est scientia sed scientia habetur per causam necessariam, vt constat ex definitione eius: quæ talis est: *Scire, est rem per causam cognoscere: & quòd illius est causa: & quòd non potest aliter se habere, quin ea posita sequatur effectus:* ergo debet procedere ex necessariis. Probatur consequentia: quia præmissæ ex quibus procedit, sunt causa per se, & necessaria conclusionis: ergo debent esse necessariæ.

Ad primam arg. diuersis modis respondetur. Nam Venetus cap. præsenti respondet, non demonstrari lunam eclipsari actu, sed potentia, vel aptitudine: hoc est, non demonstrari, quòd eclipsetur, sed quòd sit eclipsabilis. Et licèt actu eclipsari non sit necessariũ, esse tamen eclipsabilem necessarium est: & pari ratione, licèt non sit necessarium, quòd ad talem punctum ipsa, & Sol peruenniant, tamen quòd peruenire possint, necessarium est. Vnde propositiones illius demonstrationis ita sumptæ, necessariæ sunt. Hæc tamen solutio falsa est propter duo.

Primum: quia Astrologi non solùm demonstrant lunam esse eclipsabilem, sed tali die, tali hora, & tali puncto eclipsandã esse: ergo secundùm actũ accipi debent propositiones illius demõstrationis. Secundũ: quia causa per se, & effectus per se, non solum secundùm aptitudinem, sed etiam secundùm actum constituũt propositionem per se, in quarto modo: ergo secundùm actum constituunt propositionem necessariam. Probatur consequentia: quia omnis propositio per se, est necessaria apud Arist. & apud omnes.

6 Ideo est secunda solutio aliorum modernorum; Quòd demõ-

Pp 4

stratio illa non procedit de hac luna,& de hoc sole, vt singularibus, sed secundùm rationem communem,& specificam, aut genericam eorum: quam constat multis possibilibus esse communem: nam plures possunt soles, plures etiam lunæ à Deo fieri. Licèt ergo contingens sit, quòd Sol iste, & hæc Luna, ad talem punctum perueniant, tamen quòd Soli,& Lunæ, vt sic conueniat, non est cõtingens, sed necessarium. Sed hæc etiam solutio, aut nihil dicit, aut non est minùs falsa quàm præcedens. Quod ita probo: quia vel ad talem punctum peruenire, & eclipsari, accipiuntur secundùm actum; vel secundùm potentiam; si secundùm actum, eo ipso, quòd sunt prædicata accidentalia, & contingentia, respectu horum indiuiduorum, euidenter probatur esse accidentalia respectu speciei: nam si albedo contingenter inest Petro; euidenter sequitur, contingenter inesse homini,& animali: ergo si prædicata illa contingenter insunt isti soli,& huic lunæ: contingenter etiam conuenire debent soli,& lunæ, sub ratione communi, aut specifica acceptis. Et præterea effectus per se non solùm in communi, sed etiam in singulari prædicatur per se, & necessariò de sua causa, etiam in singulari, & actu accepta; vt ostendunt propositiones istæ: Iugulatus interiit: Ædificator ædificat.

Nostra igitur sententia duo asserit. Primum: Demonstrationem illam, per se primò procedere de sole,& luna secundùm rationem communem: vel certè de communi ipsa ratione, & specifica. Nihilominus etiam de hoc sole & hac luna, per applicationem. Quemadmodum passio demonstrata de specie, applicari potest ad hoc, vel illud indiuiduum: vt si de homine demõstramus, quòd sit risibilis, eandem demonstrationem possumus applicare Petro, sumpto pro minori extremitate, ac dicere: Omne animal rationale est risibile: Petrus est animal rationale: ergo Petrus est risibilis. Ita ergo, quòd ad talem punctum perueniant sol,& luna, & hæc eclipsetur per interpositionem terræ, de ratione eorum communi demonstratur primò, at per applicationem, de his singularibus. 7

Secundò dicimus: Non secundùm potentiam, sed secundùm actum demonstrari eclipsim, per actualem interpositionem terræ: & nihilominus vtramque propositionem esse per se. Non quidem in primo, aut secundo modo, sed in quarto: & ideo sicut sunt per se, perseitate causalitatis, sic etiam sunt necessariæ, necessitate causalitatis. Nam prædicatum, duobus modis potest comparari ad subiectum, vel prædicari de illo, atque ei conuenire, aut secundùm rationem essendi vel inhærēdi, aut secundùm rationem causandi. Et secundùm primam rationem, sumuntur in propositionibus primi,& secundi modi per se. Iuxta secundam verò, in propositionibus quarti modi: Quia primus, & secundus modus, sunt modi per se prædicādi, tertius per se essēdi,& quartus, per se causandi; vt docuit

docuit Aristot. Vnde intelligitur, quòd si propositiones quarti modi accipiantur in ratione prædicandi, nulla ferè erit per se, sed omnes erunt per accidens: vt patet in his Iugulatus interiit: Ædificator ædificat. Actu enim ædificare, accidit planè ædificatori, & de illo prædicatur prædicatione quinti prædicabilis; vt constat: sed in ratione causandi, per se sunt: quia effectus per se, etiam secundùm actum, per se prædicatur de sua causa, actu causante, perseitate causandi.

8 Ad formam igitur argu. Distinguenda est minor: Quia solem & lunam ad talem punctum peruenire; vt interpositio terræ sequatur: per se eis conuenit perseitate causandi: & eodem modo, per se sequitur ex interpositione eclipsis: nam impossibile est rem aliter se habere, quin ex motu horum astrorum sequatur, quòd ad talem punctum non perueniant, & vbi peruenerint quòd non eueniat eclipsis lunæ. Si ergo in ratione causandi sumantur, necessariæ sunt propositiones & ita sumuntur hic: Si verò in ratione essendi, vel prædicandi, non sunt necessariæ, sed accidentales, & contingentes. Verùm non accipiuntur hoc modo. Pro solutione aliorum argumentorum notandum est, propositionem necessariam esse, quæ enunciat rem necessariam: hoc est, quæ non potest aliter se habere. Sed rem esse necessariam, duobus modis contingit: *Simpliciter*, vel *ex suppositione. Necessarium simpliciter* est illud, quòd ex propria natura tale est; vt non possit non esse: vt quòd homo sit animal, vel rationalis. *Necessariū verò ex suppositione*, quòd ex propria natura potest non esse, aut non esse tale: vt corpus disgregare visum, non esse necessariū secundùm naturam corporis, sed contingens: ex suppositione verò, quòd sit album, necessarium est Præterea *necessarium simpliciter*, adhuc triplex.

Primum, *quòd nullo modo potest non esse, sed implicat contradictionem, quòd non sit*; vt hominem esse animal, vel rationale. Secūdum *quòd non potest non esse, per virtutem naturalem causarum, bene tamen potest per supernaturalem Dei*: vt quòd ignis sit calidus, vel homo sit risibilis. Nam per potentiam supernaturalem Dei, separari potest calor ab igne, & risibilitas ab homine. Tertium *quòd non potest non esse, per virtutem naturalem causarum, vt plurimum; quamuis rarò poßit per eandem virtutem non esse.*

9 Et secundùm hos quatuor modos necessarij, distinguendi sunt quatuor alij modi, propositionum necessariarū: dicendumque, demonstrationem debere procedere ex necessariis propositionibus, vno, vel alio modo sed perfectior erit, si procedat ex propositionibus necessariis simpliciter, quàm si solùm procedat ex propositionibus necessariis ex suppositione: & perfectissima, si procedat ex necessariis simpliciter, iuxta primum modum: minùs perfecta, si iuxta secundùm: imperfectissima verò, si iuxta tertium. Et ideo

demonstrationes Philosophiæ naturalis, & moralis; ex quibus plures constãt propositionibus, quæ solùm, vt plurimũ veræ sunt, imperfectissimæ censentur:& scientiæ ipsæ, infimum locum certitudinis inter omnes tenent.

Ex his ergo solutum est secundum, & tertium arg. Nam licèt demonstrationes illæ, non procedant ex necessariis, simpliciter, tamen procedunt ex talibus ex suppositione: vt ea quæ adducitur in secundo argumento: vel si ex necessariis simpliciter, non tamen semper euenientibus, sed vt plurimùm tantùm. Sufficit autem aliquo modorum istorum, procedere ex necessariis. Et quòd sufficiat procedere ex necessariis, vt plurimùm euenientibus, docuit expresſè Arist. cap.24. huius primi libri, & recipiunt id omnes: Quia omnes recipiunt vtramque Philosophiam pro vera scientia:& meritò:quia necessarium reputatur, quod vt plurimùm euenit, necessitate naturali, aut morali:ergo obiectum scientiæ esse potest. Nec est periculum errandi, in tali modo demonstrandi: quia non demonstratur effectum semper euenire, sed vt substat virtuti, aut modo operandi causarum: hoc autem deficere non potest: ideo nec erroris periculo se exponit, ita procedens. Quòd verò sufficiat propositiones esse necessarias, ex suppositione, probatur: Quia sic acceptæ, non possunt aliter se habere: quare cùm in tali processu demonstrandi sic accipiantur, conclusionem euidenter inferunt: quæ vt substat præmissis, non potest aliter se habere: & ideo scientifica est, atque necessaria.

QVÆSTIO II.

An demonstratio debeat constare ex propositionibus, de omni, per se, & vniuersaliter.

TRia propono argumenta aduersus hos tres terminos; vt eorum occasione explicentur singuli. Primum erit, *aduersus primum terminum de omni.* Quòd propositiones singulares, necessariæ, atque per se, possunt demonstrationem componere,& tamen non sunt de omni: ergo non omnes propositiones demonstratiuæ debent esse de omni. Maior satis est per se manifesta, cùm in Philosophia demonstretur de Deo, quòd sit, & quòd sit vnus: nec solùm à posteriori, vel demonstratione, Quia, sed etiam demonstratione Propter quid, demonstrare possumus de eo, quòd sit æternus: quia est immutabilis. Et de Christo Domino demonstrantur plura in Theologia, suppositis principiis fidei: quæ omnia non possunt, nisi per propositiones singulares demonstrari. Nam cùm Deus & Christus sint termini singulares, non possunt ex eis fieri, nisi propositiones singulares. Minor verò, quòd tales propositiones nõ sint de omni, euidens est, cùm repugnet propositionem esse de omni,& non esse vniuersalem: quo modo enim 11

in pro

in propositione singulari conuenire potest prædicatum, cuilibet contento sub subiecto, & pro quolibet tempore, cùm nihil sub subiecto singulari contineatur?

Secundum arg. *Contra primum & secundum modum per se*, hac ratione: Primus modus per se est, quando prædicatum est definitio, aut pars definitionis subiecti: ergo hæc propositio, Risibile est homo, & similes, erunt in secundo modo per se, quod est falsum: quia indirectæ sunt, & ex quibus demonstrationes, saltem propter quid, non possunt componi. Præterea, secundus modus per se est, quando subiectum pertinet ad definitionem prædicati: sed omnia accidentia definiuntur per subiectum aliquo modo, cùm habeant intrinsecum ordinem aptitudinalis inhærentiæ ad illud, qui non potest explicari, nisi posito eodem subiecto in definitione accidentium: ergo omnia accidentia prædicabuntur de subiectis, in secundo modo per se. Et ita, hæc propositio, corpus est album, & similes, erunt in secundo modo: cùm album definiatur per corpus, quòd tamen patet esse falsum: Quia omnes sunt accidentales, & contingentes, ex quibus demonstrationē componi repugnat: ergo secūdus modus per se, falsus est, & ad demonstrationē ineptus.

Tertium argum. est *contra modum vniuersaliter*, quem sic exponit Aristot. *Vniuersaliter dicitur prædicatum de subiecto, si ei conueniat secundùm quod ipsum*: hoc est secūdùm rationem propriam, vel vt tale est: quod patet non habere, nisi conuertatur cum eo: ergo nulla propositio superioris prædicati, quales sunt istæ, Homo est animal, Homo est corpus, erunt vniuersales: sed constat esse has in primo modo per se, & ex eis posse demonstrationem Propter quid componi: ergo modus vniuersaliter diminutus est, non comprehendens omnes propositiones, ex quibus perfectissima demonstratio potest procedere.

12 Circa ordinem horum trium terminorum, D. Tho. ca. præsenti, & cum eo Sotus, & iam ferè omnes moderni, asserunt, *ita se habere, tanquam prædicata superiora, & inferiora*: ita vt *Vniuersaliter* sit inferior cæteris, & post ipsum sequatur *Per se*: tandem *De omni*. Itaque se habent hoc modo, sicut Homo, Animal, & Viuens. Nam quidquid dicitur vniuersaliter, est per se, & de omni: & quidquid est per se, est etiam de omni: non tamen quidquid est de omni, est per se, nec omne per se est vniuersaliter. Quod colligitur ex Arist. definiente *Vniuersaliter, quòd sit de omni, & per se: & quòd conueniat prædicatum subiecto, secundùm quod ipsum*, vel vt tale est: quibus apertè satis significat; Per se, aliquid addere supra Vniuersaliter: sicut Vniuersaliter, aliquid addit suprà per se, & De omni: quod non potest esse verum, nisi tanquam quid superius, & inferius se habeant, modo explicato. Et hæc est vera sententia, & tenenda.

Licèt contrarium teneat Toletus, quantùm ad modum Per se, & De omni: affirmans plures propositiones esse per se, quæ non sunt de omni: vt hominem esse grammaticum, est in secundo modo, per se, & non est, de omni: cùm non conueniat omni homini actu habere grammaticam. Nam de aptitudine, euidens est conuenire omnibus; & curuitas etiam conuenit naso, Per se, non tamen omni. Falsum est enim, quòd propositiones istæ sint per se. Nam neque grammatica, proximè ac per se definitur per hominem, sicut nec reliquæ scientiæ, aut artes: neque curuitas definitur per nasum adæquatè & per se: cùm constet aliis etiam subiectis conuenire eam posse, præter nasum, & hominem: vnde ad quintum prædicabile pertinent similes propositiones, tanquam purè accidentales.

Circa terminum, *De omni*, notandũ est, cum D. Tho. lect. 9. horum Commentar. Themistio cap. 9. suæ Paraphrasis, & Soto, c. præsenti. Quòd *dici de omni*, duplex est, *Prioristicum & Posterioristicum*. *Prioristicum* vocatur in eo sensu, quo adducitur ab Arist. in lib. priorum; & à Summulistis in 4. lib. Summularum, & significatio eius est: quòd nihil sit sumere sub Subiecto, de quo non dicatur Prædicatum, non quidem secundùm veritatem propositionis, sed secundùm modum enunciandi. Nam ad formam syllogisticam impertinens est, quòd propositiones sint veræ, vel falsæ; & solùm per se requiritur forma aut modus enunciandi vniuersalis: ex quo habetur; vt si prædicatum dicitur de subiecto distributo, necesse sit dici de quolibet assumpto sub eo: cùm pro omnibus distribuatur. *Dici verò de omni, Posterioristicum* vocatur, in eo sensu, quo adducitur ab Arist. in hoc opere, nempe in ordine ad demonstrationem: quæ cùm ex veris propositionibus constare debeat, necesse est; vt Prædicatum de omni, dicatur de quolibet contento sub Subiecto: non solùm secundùm modum enunciandi, sed etiam secundùm veritatem propositionis. Et in eodem sensu accipiendum est, *Dici de nullo*: de quo non fecit mentionem Aristot. in hoc cap. quia facilè intelligi potest, idem esse in propositionibus negatiuis, prædicatum negari de omni subiecto, ac in affirmatiuis dici; Vnde negatiuæ omnes propositiones, in quibus prædicatum negatur de omni subiecto, & quolibet contento sub eo, & pro quolibet tempore, etiam sunt de omni modo negatiuo. 13

Circa terminum Per se: notanda est ratio, propter quam, in quatuor modos diuiditur ab Arist. ita vt nec sint plures, nec pauciores: & est hæc: Res de qua aliquid demonstramus, quatuor tantùm potest habere considerationes. Primam; *vt est in se, & per se*. Secundam, *In ordine ad prædicata essentialia*, Tertiam, *In ordine ad proprias passiones*. Quartam, *In ordine ad propriam operationem, cuius est causa per se*. Et prima consideratio, constituit 14

tertium

tertium modum, qui non est prædicandi, sed essendi. Secunda consideratio, constituit primum: & Tertia constituit secundum: qui sunt modi prædicandi: Quarta verò, constituit quartum: qui nec est modus essendi, nec prædicandi, sed per se causandi. De termino verò *Vniuersaliter*, dicemus quæstione sequenti.

His suppositis: Sententia Arist. est, quam sequuntur omnes expositores. *Quod omnis demonstratio Propter quid, debet constare propositionibus, de omni, & per se: sed non omnis debet constare propositionibus, quæ sint vniuersaliter: sed solùm perfectissima inter has:* illa, inquam, quæ procedit ex causa adæquata conuertibili cum effectu; & vtrumque probari potest efficaciter. Primum quidem hoc arg. *Omnis demonstratio debet procedere ex necessariis*; vt asseruit, & probauit Arist. in principio huius cap. sed omnis propositio necessaria, debet esse aliquo modo de omni, atque etiam per se: ergo omnis demonstratio debet constare propositionibus de omni, & per se. Quòd verò non omnis demonstratio Propter quid, procedere debeat ex propositionibus, in quibus prædicatum dicatur vniuersaliter de subiecto, in sequentibus erit manifestum.

15 Circa solutionem primi arg. *Distinguenda sunt diuersa singularia*: nam quædam sunt, in quibus indiuidualis differentia non distinguitur à specifica; vt plures tenent de angelis: vel certè à prædicatis essentialibus; vt in Deo: in quo sicut esse, & essentia, non distinguuntur; eadem ratione, nec distinguuntur prædicata essentialia ab indiuidualibus. Alia sunt singularia, in quibus certum est distingui indiuidualem differentiam aliquo modo; à specifica, cùm indiuidua multiplicentur sub eadem specie. Sic autem & in angelis etiam apud alios distinguitur: & in his indiuiduis in quibus non distinguitur, dantur propositiones singulares, quæ sint per se, & ex quibus demonstratio componi potest: & istæ æquiualent vniuersalibus, quia essentiales sunt; & si plura darentur indiuidua illius essentiæ, essent de prædicato communi. Vnde virtute saltem sunt de omni: & hoc sufficit; vt verum sit, omnem propositionem demonstratiuam esse de omni. In indiuiduis verò, in quibus differentia indiuidualis distinguitur à specifica, nulla potest dari propositio, ex qua possit fieri demonstratio propter quid: quia de his indiuiduis, sub ratione talium indiuiduorum acceptis; vt de Petro; vt Petrus est, non potest dari demonstratio, nec scientia propter quid: vt expressè docet Arist. 7. lib. Meta cap. 14. & pluribus aliis locis. Et D. Thom. quæst. 9. de potentia, art. 1. ad 1. & 1 p. q. 29. art. 1. ad 5. negat singularia posse definiri, & proinde esse obiectum scientiæ: quia definitio est medium demonstrationis, & scientiæ. Vnde sequitur; nec in his dari propositionem, quæ propriè sit, per se, neque de omni: sed dum aliquid demonstratur de eis, demonstratione propter quid solùm demon

demonstrantur passiones communes speciei, per essentiam quoque communem: & hoc est de illis demonstrari in quantum participant naturam speciei, non ratione differentiæ indiuidualis: & est quasi applicatio scientiæ de specie, ad illa. Et hoc modo demonstrantur in Theologia de Christo, passiones hominis: & etiam diuina attributa, & proprietates, inquantum habet vtramque naturam, Diuinam & Humanam, quasi per applicationem scientiæ de Deo, & homine, illi personæ, illique indiuiduo esse habenti vtramque naturam. Et hoc esse verum, ostendunt demonstrationes ipsæ: quod certè, non est dari scientiam, vel demonstrationem, propter quid, de singulari naturæ corruptibilis; vt talis, sed vt habente naturam specificam, vel etiam simul diuinam de qua vera scientia esse potest vt explicatum est. 16

De his tamen indiuiduis potest dari scienti a à posteriori, quæ vocatur scientia, *Quia*, atque etiam demonstratio, *Quia*: ex effectibus per experientiam cognitis procedens: & ideo tam scientia ipsa, quam demonstratio *Experimentalis* vocatur. Qualis de Petro daretur, etiam si de homine nullam scientiam à priori haberemus: quia per experientiam cognoscimus, Petrum, & Ioannem esse capaces disciplinæ: & consequenter, per eandem experientiam, quòd homo, sit capax disciplinæ, quòd admiratiuus, atque risibilis: talem ergo demonstrationem possumus constituere de Petro: Omne illud, quod assequitur notitiam alicuius rei, est capax disciplinæ: Petrus consequitur notitiam huius, aut illius rei: ergo est capax disciplinæ, & etiam Quidquid admiratur, est admiratiuum: Petrus admiratur: ergo est admiratiuus. Et pariter probare possumus, quòd sit risibilis, & rationalis. Sed demonstrationes istæ nimis sunt imperfectæ, vt cap 10. ostendit Aristo. Quare non est necessarium constare eas propositionibus per se aut de omni, sed satis est, constare propositionibus vtcumque necessariis. Quia hos tres terminos, de omni, per se, & vniuersaliter, solùm adduxit Arist. pro demonstrationibus perfectis, quæ vocantur propter quid. Et ex his constat solutum esse primum arg.

Circa propositiones indirectas; de quibus procedit prima pars secundo argum. diuersæ sunt opiniones. Prima, Caiet. cap. præsenti, qui dicit. *esse per se in secundo modo*, cùm conueniat eis definitio: nam prædicatum est de definitione subiecti; vt in hac: Risibile est homo: aut, Rationale est homo. Alij verò, negant omnino, vllam propositionem indirectam esse, per se, aut ex ea posse fieri demonstrationem, propter quid. Et hoc mihi videtur probabilius: Quia propositiones indirectæ, carent forma, & modo naturali propositionum: in quibus prædicatum habet modum formæ, subiectum verò modum materiæ. In indirectis verò; oppositum videmus, cùm illud habeat locum prædicati; quòd verè subiectum est: & 17

ideo

ideo ſunt quaſi propoſitiones contra naturam : ergo non conuenit illis ratio, per ſe, vel de omni : qui modi cùm pro demonſtrationibus, Propter quid, traditi ſint ab Ariſto. non conueniunt niſi propoſitionibus naturalibus, & habentibus veram formam propoſitionum : ex quibus demonſtratio, propter quid, fieri poteſt. Nihilominus quandam habent ſimilitudinem cum propoſitionibus, per ſe, & de omni.

Ad formam igitur argum. neganda eſt conſequentia: quia definitiones horum modorum, præſupponunt rationem directam propoſitionum: vnde ſenſus eorum eſt, primus modus per ſe eſt, quando prædicatum pertinet ad definitionem ſubiecti, directæ propoſitionis: & ſecundus, quando ſubiectum directæ propoſitionis, pertinet ad definitionem prædicati.

Ad aliam partem eiuſdem arg. neganda eſt conſequentia, quòd *omne accidens prædicetur de ſubiecto, in ſecundo modo per ſe*: quia modi, per ſe, præſupponunt propoſitionem neceſſariam ſicut diximus modò, præſupponere propoſitionem directam. Vnde ſenſus definitionis ſecundi modi, per ſe, eſt; Secundus modus, per ſe, eſt, quando ſubiectum pertinet ad definitionem prædicati, in propoſitione neceſſaria. Ita ſentiunt communiter expoſitores, c præſenti, præſertim Sotus, & Caie. & colligitur ex Ariſt. qui priuſquam definiuiſſet modos per ſe, probauit demonſtrationem procedere ex neceſſariis: & explicatis primo & ſecundo modo per ſe, ſubdit;
18 Cætera omnia eſſe accidentia quaſi præſupponens, hos modos non reperiri, niſi in propoſitionibus neceſſariis. Cap. etiam 6. huius libri, docet expreſsè, quòd, ea quæ conueniunt, per ſe, his modis, neceſſariò conueniunt. Falſum eſt ergo, & ſuperius à nobis refutatum quod Toletus aſſerit, *Quaſdam propoſitiones accidentales, eſſe in ſecundo modo per ſe.*

Ad formam igitur arg. Conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia, quòd accidens prædicetur de ſubiecto, in ſecundo modo: non enim ſatis eſt, quòd ad definitionem accidentis pertineat ſubiectum; vt prædicetur per, de illo : ſed requiritur, quòd neceſſariò ei conueniat, & non contingenter, vel purè accidentaliter.

Ad tertium arg. Concedimus, non omnem demonſtrationem, propter quid, conſtare propoſitionibus, in quibus prædicatum dicatur de ſubiecto vniuerſaliter : ſed ſolùm perfectiſſimam, quæ procedit ex cauſis adæquatis, & conuertibilibus cum effectibus: vt in ſequentibus conſtabit.

QVÆSTIO III.

Quidnam ſignificetur per terminum vniuerſaliter, & an conueniat propoſitionibus ſuperiorum, vel ſolùm his quæ ſiunt in terminis conuertibilibus.

Circa

Circa primum, quod quærit titulus quæstionis, notandum est 19
Vniuersale duobus modis sumi. Primò, *vt est modus subiecti*, ratione cuius constituitur propositio vniuersalis: Vt omnis homo est animal. Secundò; *Vt est modus prædicati*, constituentis propositionem de prædicato communi, aut vniuersali. Certum est autem, non sumi hoc loco ab Arist. vt est modus subiecti, sed prædicati: cùm accipiatur comparatione subiecti. Sed adhuc; vt est modus prædicati, dupliciter sumitur. *Communi quidem ratione*, pro quolibet prædicato multis communi, in qua acceptione sumitur à Porphyrio in prædicabilibus: & definitur ab Aristot. *quòd sit vnum in multis*, 1. lib de interpretatione. Sed in arte posterioristica, specialiùs accipitur, non pro quolibet prædicato multis communi, sed solùm pro eo, quod conuenit subiecto, *secundùm quod ipsum, vel primò*. Quale est prædicatum huius propositionis; Homo est rationalis: & in hac acceptione, sumitur ab Aristotele cap. præsenti, atque in titulo quæstionis.

Quo supposito, quærit secundò: *An conueniat propositionibus de prædicato communi, pertinente ad essentiam rei*; Ita vt omnes propositiones, in quibus prædicatur genus proximum de specie, sint vniuersaliter: vel solùm illæ, in quibus prædicatum conuenit per se subiecto, & cum eo conuertitur.

Prima opinio asserit: *Idem esse vniuersaliter conuenire prædicatum subiecto, quod conuenire ei, per se primò, atque immediatè*: & 20
ideo prædicationes generis, tales esse. Ita Ferr. 2. lib. contra gentes, cap. 15. & Sotus cap. præsenti, qu. vnica. Probant testimonio Aristot. cap. præsenti: vbi sic ait: *Per se autem, & secundum quod ipsum, idem; vt per se, lineæ inest punctum, & rectum*. Sed propositio, in qua prædicatur genus proximum de specie, est per se: ergo erit etiam secundùm quod ipsum. Et secundùm quod ipsum, est idem, quod vniuersaliter: vt idemmet Aristot. docet explicans, quid sit vniuersaliter: ergo erit etiam vniuersaliter. Et idem asserit D. Tho. 2. lib. contra gentes, cap. 15. vbi prædicatum, quod ita conuenit per se alicui: vt non conueniat ei per aliquam causam, sed immediatè, & per se: docet conuenire secundùm quod ipsum: & ideò vniuersaliter. Sic autem conuenire animal homini, patet; ergo sentit D. Thom. conuenire vniuersaliter.

Probant deinde ratione: Quia idem est, prædicatum conuenire subiecto vniuersaliter, ac ei conuenire primò, vel secundùm quod ipsum: nempe, vt tale est, aut non per aliud: sed tota definitio, conuenit speciei, vt tali, & non per aliud medium, sed immediatè: quod est conuenire ei primò: ergo conuenit ei vniuersaliter: & ex consequenti, quælibet pars definitionis vniuersaliter conueniet: at altera est genus: ergo, &c.

Secunda opinio, est expressa D. Thom. asserentis, *illud solum* 21
prædicatum

prædicatum conuenire vniuersaliter, quod non excedit subiectum, sed per se ei conuenit, & cum eo conuertitur. Verba eius sunt: *Impossibile, aliquod vnum duobus conuenire, & vtrique secundùm quod ipsum: quod enim de aliquo secundùm quod ipsum dicitur, ipsum non excedit: sicut habere tres angelos æquales duobus rectis, non excedit triangulum, de quo prædicatur, sed est idem conuertibiliter,* &c. Ita etiam Albertus Magnus, 1. lib. Posteriorum, tractatu 2. cap. 11. Venetus, Caietanus, Toletus, & moderni omnes. Et hæc est vera sententia, & tenenda.

22 Probatur testimonio Arist. qui explicans terminum, *Vniuersaliter,* docuit expresse, aliquid addere vniuersaliter, supra duos alios terminos, nempe de omni & per se: ergo sentit non sufficere quòd sit prædicatum per se, in primo, aut secundo modo vt dicatur vniuersaliter. Asserit præterea, addere supra terminum, de omni; & per se, quod conueniat subiecto, secundùm quod ipsum, vel vt tale est: sed genus proximum, non conuenit speciei, vt talis est, cùm sit commune cæteris speciebus: ergo non conueniet ei secundùm quod ipsum, nec vniuersaliter.

Probatur etiam ratione: Quia prædicatum conuenire subiecto, secundùm quod ipsum, est conuenire ei, vt tale est, quod expresse docet Arist, & concedunt aduersarij: sed animal non conuenit homini, vt talis est: ergo neque secundùm quod ipsum. Probatur minor, homo, vt talis est distinguitur ab equo, & leone, ac cæteris speciebus: At per genus animalis non distinguitur ab eis, sed potiùs cum eis conuenit: ergo animal non prædicatur de homine, vt talis est, atque adeò nec secundùm quod ipsum, nec vniuersaliter.

23 Secundò: Nihil conuenit alicui, secundùm quod ipsum, vel vt tale est, nisi quod est sibi proprium, & non commune aliis: non quod commune est, potiùs conuenit illi, vt communicat cum eis. Gratia exempli, quod conuenit homini, vt talis est, nempe, vt est homo, conuenit illi, vt est tale animal, & non vt habet naturam sensitiuam communem cæteris animalibus: sed vt est animal, non est tale animal: ergo animal non conuenit ei vt tale, nec secundùm quod ipsum, vel vniuersaliter. Itaque nostra sententia duo asserit. *Primum est, quod vt prædicatũ conueniat subiecto vniuersaliter, non requiritur, nec sufficit quòd conueniat ei essentialiter, aut in primo modo per se, vel etiam immediatè.* Nam bene potest his modis conuenire, & non conuenire vniuersaliter: & ex opposito, bene potest conuenire in secundo modo, & non essentialiter, nec immediatè, & conuenire vniuersaliter. Vt substantia conuenit homini essentialiter, & in primo modo per se: & animal etiam immediatè: & tamen neutrum conuenit ei vniuersaliter: & capacitas disciplinæ vel admiratio, non conueniunt homini his modis, nihilominus ei conueniunt vniuersaliter

Secundò asserit: *Illud prædicatum conuenire subiecto vniuersaliter, quod conuenit ei primo, & secundùm quod ipsum, vel vt tale est:* & hoc modo conuenire, est esse adæquatam rationem eius, vel secundùm adæquatam rationem ei conuenire: & eius ratione, quibuscunque aliis, quibus attribuatur. Gratia exempli: Sensibile non conuenit homini ratione sui: quia non conuenit ei, vt homo est: sed, vt est animal, nec conuenit ei secundùm adæquatam rationem: sed secundùm inadæquatam: neque animal conuenit homini, vt homo est, cùm sit ei commune cum aliis animalibus: nec est adæquata ratio eius. Et vt vno verbo hoc explicetur; Illud solum prædicatum conuenit vniuersaliter subiecto: quod conuenit illi per se, & cum eo conuertitur: tales autem sunt propositiones, in quibus prædicatur tota definitio de definito, vel etiam differentia: tales etiam in quibus prædicatur propria passio, de sua specie, vel genere, à quo proximè & adæquatè procedit. Et quotiescunque aliquid conuenit alicui, cum reduplicatione dicitur conuenire ei vniuersaliter, aut secundùm quod ipsum.

Ad testimonium Arist. Respondetur primò; Quòd dum dicit vniuersaliter idem esse, quod per se: non est sensus, quòd cum eo conuertatur, sed quòd sit idem cum eo, secundùm rem: sicut prædicatum inferius cum superiori. Vel secundò, idem esse vniuersaliter asserit, quod per se conuertibiliter: quod enim non intelligat esse idem simpliciter, patet ex eo, quod statim docet: nempe, addere supra vtrumque terminum, de omni & per se, quod sit secundùm quod ipsum.

Ad argu. Concessa maiori, & minori, negatur consequentia: quòd quælibet pars definitionis, per se sumpta, prædicetur vniuersaliter de definito: quia non conuenit ei vtraque vt tale est: sed sola differentia.

CAPVT X.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quia verò differt, & propter quid scire; primùm quidem in eadem scientia, & in hac dupliciter.

Breuis expositio textus.

Intentum Aristo. in hoc decimo c. est *distinguere demonstrationem, Quia, & demonstrationem Propter quid,* & rationem vtriusque explicare. Diuitur caput in duas partes. In prima, docet differre demonstrationem, Quia, à demonstratione Propter quid, in eadem scientia. In secundis, differre in diuersis scientiis.

Differunt inquit, *scire, Quia,* & *scire, propter quid:* & consequenter demonstrationes ipsæ, in eadem scientia, duobus modis. Nam

Nam demonstratio, *Propter quid*, procedit à causa proxima & adæ-
1 quata: Demonstratio, Quia, à causa remota, & inadæquata: quia non infert positiuè effectum, sed solùm per modum negationis. Et ponit duplex exemplum. Primum, in hac demonstratione; Quidquid respirat, est animal: Paries non est animal: ergo Paries non respirat, in qua patet, esse animal, non esse causam proximam respirandi, sed habere pulmonem: nec etiam esse adæquatam: quia multa sunt animalia, quæ non respirant: quia pulmone carent. Exemplum secundum adducit, ex dicto cuiusdam Philosophi: qui cùm Scytha esset, & Athenis videret mulieres saltantes: rogatus, an in Scythia essent similes saltatrices, respondit, non esse vites. Causam remotam, & inadæquatam reddens: ex qua talis demonstratio constitui potest: Vbi non sunt vites, non sunt saltatrices: sed in Scythia non sunt vites: ergo non sunt saltatrices. Proxima verò causa esset, negatio vini: quod cùm sit causa lætitiæ, ex qua saltatio prouenit: negatio eius causa esset negationis saltandi. Et quia demonstrationes istæ, procedunt per negationem, asserit Ari. fieri semper in secunda figura, quia medium quoque eis, debet esse prædicatum. Secundò differunt: Quia in eadem scientia demonstratio, propter quid sẽper procedit à causa. & cum causa sit prior effectu, dicitur demõstratio à priori: sed demonstratio, quia, procedit ab effectu; qui cùm sit posterior, dicitur demonstratio à posteriori. Duo alia exempla demonstrationis, quia, adducit Aristo. Primum in stellis, quæ sunt in duplici differentia: nam aliæ sunt fixæ, vt illæ quæ sunt in octauo cælo: quod firmamẽtum appellatur, aliæ verò, quæ sunt in corporibus cœlestibus inferioribus. Et istæ dicuntur Planetæ. Illæ igitur quia longè distant à nobis, videntur habere motum quendam tremoris: & ideo videntur micare vel scintillare, cùm tamen nullum talem motum habeant: sed propter imperfectionem visus, putamus stellas illum habere. Planetæ verò non apparent cum tali motu, quia minùs distant à nobis. Ex hoc igitur effectu, talis demonstratio, Quia, constitui potest. Stellæ non scintillantes sunt propè nos: Planetæ non scintillant: ergo sunt propè nos. Aliud exemplum adducit in Luna: de qua probare possumus, quòd sit circularis, aut rotunda ex hoc effectu: quia augmentum lucis modo circulari suscipit. Erit autem talis probatio: Quidquid circulariter illuminatur, rotundum est, sed Luna illuminatur circulariter à Sole: ergo est rotunda.

Sed distinguit duplicem effectum: *Adæquatum*, qui conuertitur cum causa: & *Inadæquatum*, qui non conuertitur cum ea: & inquit, quòd si effectus sit adæquatus, ex demonstratione, quia, procedente ab eo, potest fieri demõstratio, propter quid: & ex opposito, ex demonstratione, propter quid, demonstratio, quia, vt patet

in rationalitate, & risibilitate. Nam illam possumus probare, per hanc, & erit demonstratio, quia: & rursus hanc per illam, & erit demonstratio, propter quid. Si verò effectus sit inadæquatus, poterit ex eo fieri demonstratio, quia, per quam probemus causam: non tamen demonstratio propter quid, per quam ex causa probemus effectum. Et ratio huius differentiæ est, quia effectus adæquatus, conuertitur cum sua causa: sed inadæquatus non conuertitur, & ideo in illo potest vtraque demonstratio fieri: in hoc verò, solùm demonstratio, quia. Nam causa inadæquata, non necessariò infert effectum. Vt si dicamus, quidquid mouetur motu progressiuo, est animal: homo mouetur motu progressiuo: ergo est animal. non licebit demonstrationem, propter quid, à causa procedentem constituere: quia non est verum dicere, quidquid est animal, mouetur motu progressiuo: nam quædam sunt animalia quibus talis motus non conuenit.

In secunda parte docet Aristot. Differre *demonstrationem, propter quid, à demonstratione, quia*, in diuersis scientiis: sed diuersas esse scientias, duobus modis contingit; vel subordinatas, ita vt vna collocetur sub altera: & tales sunt Geometria, & Perspectiua: illa agit de linea, & hæc, de linea visuali: & ideo illa vocatur subalternans, hæc verò subalternata. Et eodem modo Arithmetica, agens de Numero, dicitur subalternans: Musica verò, agens de numero sonoro, ei subalternata. Aliæ sunt diuersæ scientiæ non subalternatæ; vt Geometria, & Medicina. Asserit ergo Arist. *differre demonstrationem, quia, & propter quid, in scientiis subalternatis*: quia demonstratio propter quid, pertinet ad scientiam subalternantem, quæ cùm sit superior, reddit causam principiorum scientiæ subalternatæ, & ea probat à priori: demonstratio verò quia, pertinet ad scientiam subalternatam, procedentem ab effectu. 2

Differunt etiam in diuersis scientiis non subalternatis: Quia aliquando contingit, quòd aliqua propositio in vna scientia sit euidens: quæ tamen non reddit causam eius, sed ad aliam scientiam pertinet reddere talem causam, per demonstrationem, Propter quid: & ideo ad illam scientiam pertinet, demonstrare talem propositionem per demonstrationem, Quia, ad hanc verò, per demonstrationem, Propter quid. Vt in Medicina, aut Chirurgia, euidens est hæc propositio: Vulnus circulare difficilius sanatur, quàm oblongum. Eius tamen causam, non reddit hæc scientia, sed geometria: quia latera circuli magis distant: & ideò difficiliùs coniunguntur. Distinguuntur ergo in his scientiis diuersis, demonstratio, quia, & propter quid.

QVÆS

QVÆSTIO I.

An demonstratio procedens à causa remota sit, quia, vel propter quid.

3 Circa remota duplex est; *Adæquata*, & *inadæquata*. *Adæquata* quæ conuertitur cum effectu: vt rationalitas, est causa remota risibilitatis, conuertibilis cum ea. Causa remota *inadæquata*, est, quæ non conuertitur cum effectu: vt natura sensitiua, est causa remota respirationis: quæ non conuertitur cum effectu, cùm constet non omne animal respirare. Et de causa remota adæquata certum est; non constituere demonstrationem, quia: sed propter quid. Quæstio igitur procedit, de causa remota inadæquata; *An demonstratio ab eo procedens, sit demonstratio, quia, vel propter quid.*

4 *Et quòd non sit demonstratio, quia, sed propter quid*, probatur testimonio Arist. cap. 2. huius lib. vbi agens de demonstratione, propter quid, asserit, *procedere ex primis*, vel ex his quæ reducuntur ad prima: & cùm principia sint causæ conclusionis, idem est, ac si dicat, procedere ex causa proxima, aut remota, quæ ad proximam reduci possit: sed causa remota, etiam inadæquata, potest reduci ad proximam, cùm respectu illius dicatur remota: ergo demonstratio ex ea procedens erit, propter quid.

Probatur etiã ratione. Primò: quia demonstratio propter quid, est demonstratio à priori: demonstratio verò, quia, à posteriori, non alia ratione, nisi, quia illa procedit à causa, quæ prior est effectu; & hæc ab effectu, qui posterior est causa: sed causa remota vera causa est, & prior effectu: ergo demonstratio ab ea procedens, à priori est, & causam conclusionis reddit: ideo est demonstratio propter quid.

Secundò: Omnis demonstratio procedens ab effectu proximo, vel remoto, adæquato, vel inadæquato, est demonstratio quia: ergo omnis demonstratio procedens à causa proxima, vel remota, adæquata, vel inadæquata, erit demonstratio propter quid. Probatur consequentia, quia sicut se habet effectus ad demonstrationem, quia, ita se habet causa ad demonstrationem propter quid.

Pro solutione huius quæst. notandum est, *Causam remotam, & inadæquatam*: de qua quæritur, *duplicem esse, Superiorem, & inferiorem. Superior* est, ex qua quidem procedit effectus, mediante proxima: non tamen ab omni ea procedit: sed ab aliqua. Vt esse animal, est causa remota, & inadæquata respirationis, quia ab ea procedit respiratio, media proxima: quæ est habere pulmonem, & sanguinem calidum: sed non ab omni animali procedit, cùm sint multa, quæ his carent: & ideo natura sensitiua in eis, non est causa respirationis. *Alia est causa remota & inadæquata inferior*, à qua quidem semper procedit effectus, & ab omni ea; sed non à sola: cùm possit etiam ab alia procedere: vt patet in exemplo

saltationis, adducto ab Arist. cuius causa remota, & inadæquata, sunt vites & vnum: non tamen ab his solùm procedit, sed ab aliis etiam causis lætitiæ: quæ proxima causa saltationis est.

Hæc est autem differentia inter has duas causas: Quòd inferior infert effectum. Bene enim sequitur, ex vitibus, & vino, saltatio aliqua, sed non infertur ab illo: cùm non sequatur, si saltatio aliqua est, vinum esse, & vites: nam ex causa alia prouenire potest saltus, etiam si neutrum horum sit. Negatio tamen effectus, bene infert negationem causæ. Vnde bene respondit Anacharsis Philosophus ille Scytha, dum rogatus, cur in Scythia non essent saltatrices, & tibicines: Respondit, ideo *non esse, quia non sunt vites*: causam reddens inadæquatam, per modum negationis.

Secundò, notandum est, Quòd dum Arist. asserit, *demonstrationem procedentem à causa remota*: non solùm de adæquata non loquitur, sed nec de inadæquata inferiori: & ideo de sola inadæquata superiori, quod colligitur euidenter ex verbis eius: nam postquam propriam sententiã proposuit, & eã exemplis comprobauit: hæc verba subjũxit: *Assimilãtur autem tales causa his, quæ secũdùm excessum dicuntur*, id est, prædicatis superioribus, quæ inferiora dicũtur excedere: ergo de solis causis superioribus loquitur. Ex quibus solùm potest inferri effectus, per modum negationis. 5

Notandum, item est, tertiò, quòd adhuc non infertur effectus ex his per modum negationis, tanquàm ex causis formaliter: sed sicut, ex negatione prædicati superioris, infertur negatio inferioris: & ex negatione generis, negatio differentiæ: atque ex opposito, ex negatione differentiæ, negatio generis, absque vlla causalitate propria Quod probari potest efficaciter, his exemplis: Quidquid est homo, est viuens: sed Paries non est viuens: ergo Paries non est homo. Quidquid est rationale, est animal: Lapis non est animal: ergo non est rationalis. Sed in his non infertur, tanquam ex causis, sed tanquam ex puris negationibus superioris prædicati: ergo nec in illis causis remotis infertur ratione alicuius causalitatis, sed solùm ratione negationis superioris prædicati. Probatur consequentia, quia sicut probamus de pariete, quòd non respiret: quia non est animal, probare æquè possumus, non esse rationalem: quia non est animal: hoc modo; Quidquid est rationale, est animal; Paries non est animal: ergo non est rationalis. Imò quod non respiret, ex sola negatione risibilitatis; dicentes, Quidquid est risibile, respirat: Paries non est risibilis: ergo non respirat. Vbi nulla interuenit ratio causalitatis: sed ex sola negatione generis, sequitur negatio differentiæ. Aut ex negatione proprietatis, negatio eiusdẽ respirationis. Vnde sequitur, quòd sicut per demonstrationes procedentes ab effectibus, non redditur causa conclusionis, nec propter quid eius; sed solũ probatur, quòd hoc, vel illud sit: vt 6

quòd

quòd homo sit rationalis, per risibilitatem: & ideo appellantur ab Arist. demonstrationes, Quòd hoc est. Ita per negationem causæ remotæ superioris, solùm probatur, quod in aliquo non sit effectus eius: non posito propter quid, talis negationis, & absque vlla causalitate. Sicut ex negatione vnius prædicati, probatur negatio alterius, etiam absque causalitate. Quare ratio causæ, in his solùm reperitur materialiter: & ideo valde similes sunt demonstrationes istæ, procedentes à causa remota, & inadæquata, per negationem, demonstrationibus, Quia: vel, Quòd hoc est. Et propterea Arist. eas reduxit potiùs ad demonstrationes, quia, quàm ad demonstrationes, propter quid.

Duo igitur asserit nostra sententia. Primum; *Omnem demonstrationem procedentem à causa, vt causa est, siue sit proxima, vel remota, siue sit adæquata, vel inadæquata, esse propter quid, seu διότι*, Quod euidenter probant testimonium Aristot. & rationes adductæ pro hac parte.

7 Secundum, *Demonstrationes procedentes à causa remota inadæquata, & superiori per negationem, de quibus solùm loquitur Aristot. cap. præsenti, meritò fuisse ab eo communeratas inter demonstrationes, Quia, siue ὅτι, potiùs quàm inter demonstrationes, Propter quid*. Cuius est ratio: quia non procedunt ex negatione talis causæ per modũ causalitatis, sed solùm per modum negationis superioris prædicati, sicut in simili forma, probantur negationes quorundã prædicatorum, per negationes aliorum: imò etiam negatio eiusdem effectus causæ remotæ, per negationem alterius, absque vlla causalitate: ergo negatio causæ, solùm concurrit materialiter. Quare per tales demonstrationes, non dicitur, propter quid sed solùm probatur, quòd negatio effectus talis causæ conueniat alicui: sicut probatur ex effectu, & per demonstrationem, quia, quòd homo sit animal, vel rationale. Quare argumenta non sunt soluenda, cùm efficaciter probent, quòd intendunt.

QVÆSTIO II.

An diuisio demonstrationis in demonstrationem, quia, & propter quid, sit generis in species, vel analogi in analogata.

8 PRæsupponit titulus quæstionis tanquam certũ, hanc diuisionem esse sufficientem, quod admittunt omnes: Et potest probari hac ratione: Illa diuisio est sufficiens, cuius membra continent omnia, quæ sub diuiso comprehenduntur: Sed membra huius diuisionis, comprehendunt quamcumque demonstrationem: ergo continent, quidquid continetur sub demonstratione in communi, quæ est diuisum eiusdẽ diuisionis. Probatur minor, nã præter demonstrationem procedentẽ à causa, & ab effectu, enumeratur ab Aristot. in sequentibus demonstratio ad impossibile: per

quam probatur, vnum eſſe alterum; vel non eſſe, deducendo ad impoſſibile. Ab aliis etiam additur demonſtratio à ſigno: per quã ex ſigno nobis euidenter noto, probamus rem ita ſe habere: vt Lunam eclipſari: quia videmus lumen amittere: ſed vtraque hæc demonſtratio comprehenditur, ſub demonſtratione ὅτι, vel διότι, atque etiam alia quæcumque excogitabilis: vt bene docet Sotus, & Toletus, cap. præſenti: ergo hæc diuiſio, comprehendit omnes demonſtrationes. Probo iterum minorem: Quia demonſtrationes ad impoſſibile, ſemper procedunt per viam cauſæ aut effectus: & ideo reducuntur ad demonſtrationem; quia, vel propter quid: vt oſtendunt duæ ſequentes. Si homo non eſſet riſibilis, non eſſet rationalis: ſed conſequens eſt impoſſibile: ergo & antecedens. Cuius ſenſus eſt: ſi homo non eſſet riſibilis, non eſſet rationalis: ſed verum eſt eſſe rationalem: ergo verum eſt eſſe riſibilem. Et hæc alia: Si homo non eſſet rationalis, non eſſet admiratiuus: ſed conſequens eſt impoſſibile: ergo antecedens. Illa enim procedit à cauſa, hæc verò ab effectu, vt patet. Demonſtratio verò à ſigno, ſemper procedit ab effectu: quia ſignum nobis notum per experientiam, ſemper eſt effectus: vt exemplum eclipſis lunæ adductum manifeſtat: Duo autem membra huius diuiſionis, nempe demonſtratio, quia, & propter quid, communia ſunt: ſub quibus comprehenduntur diuerſæ demonſtrationes procedentes à cauſis; vel ab effectibus. Vnde malè Caiet. dixit: aliud membrum demonſtrationis, propter quid, eſſe diſtinguendum: nam quodcunque illud ſit, comprehenditur ſub vno membro huius diuiſionis, tanquam ſpecies ſub genere. Suppoſito, *quòd diuiſio ſufficiens ſit*, quærimus, *An ſit vniuoca*, ita vt demonſtratio diuidatur, in hæc duo membra, tanquam genus in ſuas ſpecies. Vel, *an ſit analoga?* ita vt tanquam analogum potiùs in ſua analogata. 9

Et prima opinio aſſerit, *Analogam eſſe diuiſionem*, & non vniuocam. Ita Themiſtius, in ſua paraphraſi ſuper 1. lib. poſteriorum, cap. 7. Venetus cap. præſenti. Et probatur teſtimonio Ariſtot. qui definiens demonſtrationem cap. 2. huius libri *ſolam demonſtrationem, propter quid*, duplici definitione explicauit: quæ definitio non poteſt vllo modo conuenire demonſtrationi, quia. Imò ipſemet Ariſtot. eodem cap. quaſi cum conditione aſſeruit, de demonſtratione, quia, loquens. *Si autem alius modus ſciendi, dicemus poſtea* Ad hoc nimirum decimum cap. ſe referens ſecundùm communem ſententiam expoſitorum. Ex quo infertur, demonſtrationem 10 non eſſe vniuocam, nec genus ad vtramque. Nam ſi vniuoca eſſet: vt communis vtrique definienda eſſet, & non pro vna eius ſpecie tantùm: cùm ergo ſola demonſtratio propter quid definita ſit, hanc ſolam demonſtrationem ſimpliciter ſentit Ariſt. Demonſtrationem verò, quia, non niſi ſecundùm quid, & per attributionem

tionem

tionem ad illam, tanquam ad principale analogatum. Cuius signum est etiam, quòd Arist. nunquam eam definiuit, satis esse putans definisse præcipuam, ex cuius similitudine, & attributione, facilè intelligitur alia.

Tandem ratione probatur. Primò; Quia demonstratio est instrumentum acquirendi scientiam: sed scientia acquisita per demonstrationem, quia, non potest esse talis simpliciter, sed solùm secundùm quid: ergo nec demonstratio, quia, erit demonstratio simpliciter, sed secundùm quid. Probatur minor ex duobus. Ex primo quidem: Quia non scimus simpliciter aliquid, cuius naturam, & essentiam ignoramus sed habita demonstratione, quia, ignoramus naturam, & essentiam rei: & solùm cognoscimus eam esse talem, ex aliquo effectu extrinseco, ex quo procedit demonstratio, quia: vt dum demonstramus hominem esse rationalem, ex effectu ridendi, quem experimur: ergo non potest esse demonstratio simpliciter. Ex secundo verò: Quia de primis principiis, non habetur scientia simpliciter, cùm ex terminis sint nota: sed nullum est principium, quantumuis immediatum, quòd non possit probari aliquo modo, per demonstrationem, quia: ergo hæc non generat scientiam simpliciter sed quandam aliam notitiam conclusionis, scientia inferiorem: & ideo non erit simpliciter demonstratio, sed secundùm quid.

11 Secundò: Si demonstratio genus est ad demonstrationem, quia, & propter quid: ergo scientia erit etiam genus, ad eam, quæ generatur per vtramque: distinguenturque specie, tam sciẽtia actualis, quia, & propter quid: quæ sunt assensus vtriusque demonstrationis, quàm habitualis, genita per vtrumque assensum. Sed consequens est falsum: ergo etiam antecedens. Probatur minor: quia vtraque demonstratio habetur sæpe de eodem obiecto; vt de homine, aut quouis alio: sed scientiæ distinguuntur specie, per obiecta: ergo nec scientiæ actuales, nec habituales genitæ per has demonstrationes possunt distingui specie. Atque adeò nec demonstrationes ipsæ, sed solùm vt quædam analogata demonstrationis in communi, quæ in eas diuiditur.

Secunda opinio, tenet; *Demonstrationem diuisam esse ab Arist. in demonstrationem, quia, & propter quid, tanquam vniuocum quid, & verum genus in suas species.* Ita videntur sentire Ammonius super 1. lib. de Anima, textu 21. & 34. & Flandria ibid. quæst. 19. arti. 3. Sed expressè Sotus, & Toletus, cap. præsenti, & omnes moderni interpretes: & videtur mihi vera, & tenenda. Prob. primò: Quia demonstratio, quia procedit ex principiis certis, & euidentibus, & per consequentiam euidentem in modo & figura constitutam: ergo est syllogismus necessarius, & euidens, specie distinctus à

probabili, & sophistico; Quod est esse speciem syllogismi demonstratiui, distinctam ab ea quam constituit demonstratio, propter quid, vtraque ergo specie syllogismi demonstratiui, abstrahi potest ratio communis syllogismi demonstratiui vniuoca, atque generica, sub qua distinguentur specie.

Quod probatur secundò; Ex principiis vtriusque, & assensibus conclusionum, per vtramque genitis. Nam demonstrationes, distinguuntur per principia, ex quibus procedunt; & per assensus conclusionum, quos generant: cùm principia sint rationes formales assentiendi conclusionibus: & conclusiones, effectus proprij principiorum, ac demonstrationum: sed principia demonstrationis, quia, & propter quid, distinguũtur essentialiter: Quia hęc continent causam conclusionis, & reddunt propter quid eius: illa verò effectum: & ideo solùm probant conclusionem à posteriori. Et etiam assensus conclusionum distinguuntur essentialiter, per eadem principia diuersa, tanquam per diuersas rationes assentiendi, quæ sunt quasi obiecta formalia earum: ergo vtraque parte distinguuntur specie demonstratio, quia, & propter quid: ideóque demonstratio in communi diuidetur in eas, tanquam genus. 12

Vt autem explicetur testimonium Aristot. & soluatur primum argumen. *Notandum est*; Quòd licèt genus ex parte sua æqualiter participetur ab speciebus, nihilominus ex parte differentiarum inæqualis perfectionis, per quas descendit ad illas, constituit easdem species inæquales in perfectione: vt constat in genere animalis. Ita ergo demonstratio in communi, abstracta ab vtraque æqualiter participatur ab eis ex parte sua, sed differentiæ, vtriusque diuersæ sunt perfectionis: quia longè perfectius est reddere causam conclusionis: & ideò, propter quid eius, quàm solùm eam probare ex effectu. Ideo demonstratio, propter quid, longè perfectior species demonstrationis est, quàm demonstratio, quia: non ratione generis, sed ratione differentiæ perfectissimæ: sicut homo inter species animalis. Et sicut hæc maior, perfectio speciei humanæ, non tollit rationem vniuocam animalis: eodem modo nec maior perfectio demonstrationis, propter quid, tollit rationem vniuocam, aut genericam respectu vtriusque demonstrationis. 13

Aristot. ergo, solùm definiuit præcipuam speciem demonstrationis in secundo capite: quia illa est potissimum instrumentum artis demonstratoriæ, ad generandam scientiam, explicaturus aliam speciem imperfectam, capite præsenti: quod & fecit, dicens talem esse, vt procedebat ab effectu: non reddens propter quid conclusionis, sed ostendens ita esse. Negamus igitur Arist. sentire, quòd sola demonstratio, propter quid, sit demonstratio simpliciter: demonstratio verò, quia, tantùm secundùm quid: quamuis sentiat; perfectissimam speciem demonstrationis esse illam; hanc verò

verò imperfectissimam ratione differentiarum.

Ad primum arg. neganda est minor, quod assensus demonstrationis, Quia, non sit scientia simpliciter. Et dũ primò dicitur, per illam nos nõn cognoscere naturam, & essentiam rei. Respondeo, essentiam rei, non cognosci per demonstrationem etiam propter quid, sed cognitam præsupponi, per habitum principiorum, cùm definitio sit principium ex se indemonstrabile, & non cognoscibile, per scientiam propter quid, in suo genere: sed ex sola notitia terminorum. Vnde nec est defectus demonstrationis, quia, quòd per eam cognoscatur essentia rei: sed officium vtriusque demonstrationis est, tradere cognitionem obiecti, ex aliqua eius proprietate: quod facit demonstratio propter quid, probans à priori, & ex causa proprietates subiecti. Officium verò demonstrationis, quia ex proprietate ipsa, per experientiam cognita tradit cognitionem eiusdem subiecti: nullam causam reddens, sed solùm probans, quòd talis sit naturæ ex illa proprietate. Negandum igitur est, quòd scientia genita per demonstrationem, quia, non sit simpliciter talis: quamuis concedamus esse valde imperfectam. Quòd verò secundò dicitur, *de principiis non haberi scientiam.* Distinguendum est, quia perfecta scientia, & à priori, non potest de
14 illis haberi: quia per se nota sunt, & à priori indemonstrabilia. Esse autem per se nota non tollit, quin à posteriori possint demonstrari, per demonstrationem, quia, per quam habebitur scientia de illis. Imperfecta quidem, tamen vniuocè talis, cum sciẽtia à priori, & propter quid, quare & demonstrationes ipsæ, vniuocam, atque genericam habebunt conuenientiam.

Secundum arg. duo petit. Primum; *An assensus demonstrationis, quia, & propter quid,* qui dicuntur scientiæ actuales, *distinguantur specie.* Secundum; *An per assensus generentur habitus scientiæ specie distincti.* Circa primum, est prima sententia Soti, q. 1. huius cap. qui licèt teneat demonstrationes ipsas distingui specie, negat tamen assensus specie distingui, sed vult esse eiusdem speciei. Quod probat hoc arg. Principia demonstrationis, sunt causa æquiuoca conclusionis, cùm distinguantur specie ab ea: sicut sol est causa æquiuoca caloris, sed idem effectus secundùm speciem, potest procedere à causis æquiuocis diuersæ speciei; vt idem calor à sole, & igne: ergo idem assensus conclusionis poterit procedere, à diuersis principiis diuersisque demonstrationibus secundùm speciem. Licet ergo demonstrationes sint specie distinctæ, non sequitur, quòd assensus conclusionis vtriusque specie distinguantur. Quod videtur sibi necessariò concedendum, de eclipsi lunæ, demonstrata per demonstrationem, propter quid, ex causa, & per demonstrationem, quia, ex effectu: non enim

habe

habemus ex eo assensus specie diuersos; sed eundem secundùm speciem: & solùm accidentali quadam, atque extrinseca ratione distinctum, vt per vnam & aliam demonstrationem procedit.

Hæc tamen sententia falsa est. Quod ita probo: Assensus conclusionis sumit suam speciē ex principiis, à quibus procedit, tanquam ex medio formali assentiendi, vt concedunt omnes, & probat euidens ratio. Nam assensus huius conclusionis, terra est rotunda, genitus ex principiis philosophicis, hoc est, motus physici, & ex principiis mathematicis, distinguitur specie: etiā si sit eiusdem propositionis, & ab eodem intellectu habeatur: sed media assentiendi conclusioni demonstrationis, quia, & propter quid, (quæ sunt principia continentia causam eius, vel ab effectu eam probantia) constat distingui specie: sicut de demonstrationibus, quia, & propter quid probatum est: ergo assensus conclusionum vtriusque demonstrationis, etiam si de eadem re habeatur, specie distinctus erit: quia per diuersa media formalia habetur. 15

Nostra igitur sententia est, *Assensus vtriusque demonstrationis, specie distingui.* Quod euidenter probatur, supposita distinctione specifica demonstrationum, quam admittit Sotus. Nam repugnat per diuersa media assentiendi, quæ sunt obiecta formalia eorundem assensuum, non generari diuersos assensus secūdùm speciem. 16

Nec arg. Soti probat oppositum. Sed minor distinguenda est, nempe, quòd à causis æquiuocis specie diuersis, possit procedere idem effectus, secundùm speciem: nam si inadæquatæ sint, potest: si verò sint adæquatæ, repugnat. Et ratio huius distinctionis est: quia à causis inadæquatis indifferenter procedit idem effectus: à causis verò adæquatis, determinatè & necessariò. Quia causa adæquata, conuertitur cum suo effectu: ideò repugnat, eundem effectum secundùm speciem procedere à causis adæquatis, diuersæ speciei. Ignis verò & sol, causæ sunt æquiuocæ caloris, diuersæ speciei, sed inadæquatæ: & ideo potest calor, ab vtralibet indifferēter procedere, & ab vtraque calor idē secundùm speciē: at assensus conclusionis, procedit à demonstratione, & principiis eius, tanquā à causa adæquata: & ideo repugnat, quòd idem assensus secundùm speciem procedat ab vtraque, supposita distinctione specifica earum à nobis probata, & ab eodem Soto concessa.

Secundùm, quod petebat idem arg. est, An per has demonstrationes, non solùm generentur assensus diuersi, qui vocātur diuersæ scientiæ actuales: sed etiam diuersi habitus, qui vocantur absolutè diuersæ scientiæ. Circa quod est prima opinio multorum, ex his qui nobiscum tenent, *diuersos esse assensus vtriusque demonstrationis*, asserentium non generare diuersum habitū scientiæ secundùm speciem: si tales demonstrationes circa eandem rem versentur; vt circa hominem, vel circa ens naturale quod

est

est obiectū naturalis Philosophiæ, Sed assensum vtriusque demonstrationis, esse inadæquatum, respectu eiusdem habitus: & solùm differre ab alio, quasi specie partiali, & inadæquata, ideo posse procedere ab eodem habitu scientiæ, secundum speciem. Quia habitus solùm distinguuntur specie, per actus adæquatos, sicut etiam per adæquata obiecta: & non per inadæquatos.

17 Probant testimonio Aristot. qui cap. præsenti docet, *demonstrationem, quia, & propter quid, differre, in eadem scientia atque in diuersis.* Quod non potest esse verum, nisi pertineant aliquando ad eandem scientiam: sed eadem scientia est, idem habitus: ergo nec verum esse potest, nisi pertineant ad eundem habitum. Quare non potest defendi in doctrina Arist quòd per demonstrationem, quia, & propter quid, circa eandem rem, generentur diuersi habitus scientiæ: alioqui de eodem homine habebit quis plures scientias: & de eodem ente naturali, plures philosophias, si per demonstrationes, quia, & propter quid, naturam & proprietates eorum cognoscat: quod inauditum est in scholis.

Probatur deinde ratione: Quia sicut potentia habet maiorem extensionem, quàm habitus, & ideo potest eadem secundùm speciem, intra latitudinem sui obiecti, habere plures habitus, specie distinctos, qui sint quasi inadæquati respectu illius: eodem modo habitus, habet maiorem extensionem, quàm actus, cùm videamus eundem habitum scientiæ, plures atque diuersas habere demonstrationes: & ideo plures assensus diuersos, qui sunt plures actus: etiam si solùm procedat à causa, vel solùm ab effectu: ergo poterit habere plures actus, vel assensus, quorum quidam procedant à causa, per demonstrationem, propter quid, alij verò ab effectu, per demonstrationem, quia. Et sicut demonstrationes, ita

18 assensus erunt inadæquati, respectu eiusdem habitus. Non est ergo necessarium, plures multiplicare habitus, circa idem obiectum, propter demonstrationes, quia, & propter quid, & assensus earum specie distinctos: sed idem habitus poterit se extēdere ad illos, tanquam ad diuersos, sed inadæquatos.

Nostra sententia est; *Per has demonstrationes, non solùm generari diuersos assensus secundùm speciem, sed etiam diuersos habitus scientiæ.* Quod ex distinctione specifica, assensuum vel actuum (quam admittit opposita scientia) sic probo: Habitus generantur ex actibus, & ab eisdem sumunt vnitatem, & distinctionem specificam: sed assensus conclusionum vtriusque demonstrationis, qui sunt proprij actus, ex quibus generantur habitus, distinguuntur specie: ergo generant habitus distinctos. Et si dicas; Esse partiales actus, & inadæquatos. Ex hoc imprimis sequitur euidenter, generare habitus distinctos specie partiali: vnde iam teneris concedere, circa idem obiectum plures habitus, & plures scientias partiales:

quod

quod falsum probauimus in quæst. proœmialibus. Idem præterea probo; Quòd non solùm assensus distinguantur specie partiali, sed etiam totali.

Quia ea quæ distinguuntur partialiter, debent esse partes alicuius totius: ergo si assensus distinguuntur partialiter, & inadæquatè, cùm distingui debeant per rationem formalem obiectiuam, dabitur aliqua ratio obiectiua totalis, atque communis, cuius sint partes; sed hæc est impossibilis: ergo impossibile est, quòd distinguantur specie partiali. Probatur minor: quia principia sunt ratio obiectiua assensuum, sicut sunt ratio assentiendi conclusionibus: sed principia quæ continent causam, & quæ continent effectum, sunt quasi opposita, & omnino diuersa: nec dantur alia superiora, vel inferiora, quorum sint partes: ergo non possunt distingui specie partiali, sed totali debent distingui: & ex consequenti non possunt generare habitus specie partiali distinctos, sed totali.

Sed vt testimonium Arist. explicemus & argum. soluere possimus; notandum est, *Vtrumque genus demonstrationis, quia, & propter quid, versari aliquando circa eandem rem, aliquando circa diuersas.* Res autem circa quam versatur scientia, solùm est obiectum materiale: formale verò sunt principia, per quæ demonstrantur passiones de illo: vnde licèt versentur aliquando circa idem obiectum materiale, semper habent diuersa obiecta formalia. Neque hoc vllam continet repugnantiam, cùm circa idem obiectum materiale, versari etiam possint scientia, & opinio, per diuersa media, aut principia: quæ sunt rationes assentiendi, & quasi obiecta formalia. Non est ergo nouum, circa eandem rem ponere diuersos habitus scientiæ, cùm plus differant scientia, & opinio: & tamen sint aliquando etiam de eadem re. Isti autem diuersi habitus, geniti per demonstrationem, quia, & propter quid, circa eandem rem, sub nomine eiusdem scientię comprehenduntur propter identitatem obiecti materialis, & abstractionis à materia. Et hoc est, quod voluit Arist. significare, dum dixit; *Scire, quia, & propter quid*: & ex consequenti, demonstrationes differre in eadem scientia, & in diuersis: per eandem scientiam vtrumque habitum intelligens, qui intra latitudinem eiusdem obiecti materialis, & eodem modo abstrahentis à materia, continentur: per scientias verò diuersas, eas etiam intelligens, quæ versantur circa res diuersas, & diuerso modo abstrahentes à materia; vt exempla eius ostendunt. Itaque non est sensus eius, quòd scire quia, & proter quid, differant intra eundem habitum, sed intra cognitionem scientificam eiusdem rei, circa quam versari solent, & quam nomine eiusdem scientiæ intelligit. Et eadem ratione, sub nomine eiusdem Philosophiæ, intelligitur vterque habitus: quia Philosophiam naturalem 19

lem vocamus, in communi modo loquendi, cognitionem scientificam entis naturalis: siue per plures assensus, vel habitus distinguatur scire quia, & scire propter quid, siue non.

20 Ad arg. verò; Concedimus primum, quod in antecedenti assumitur: nempe maiorem habere extensionem potentiam, quàm habitum: sed negamus secundum: quòd habitus maiorem habeat extensionem, quàm actus, vel assensus. Et huius ratio est, quia habitus proximè specificatur ab actu, secundùm rationem formalem, quia per illum attingit obiectum: & cùm hæc sit limitata, non habet maiorem extensionem habitus, quam actus. Potentia verò vniuersalior est: & sub vniuersaliori ratione attingit obiectum: & ideo per actus & habitus diuersæ speciei id fit. Vnde sequitur non esse superfluum multiplicare habitus, vbi actus distinguuntur specie, sed omnino necessarium; vt iam probauimus.

TRACTATVS DE SVBALTERNATIONE SCIENTIARUM.

Quid nomine scientiæ subalternantis, & subalternatæ intelligatur.

21 IN secunda part. cap. docuit Aristot. *Scire quia, & propter quid; & consequenter, demonstrationes differre in diuersis scientiis, non subordinatis, sed totaliter diuersis, & quasi disparatis.* Atque etiam idem fieri in diuersis scientiis subordinatis tamen, quas vocat subalternatas, in eodem sensu, quo propositiones docuit, 2. lib de interpretatione, quandam habere oppositionem: quasi Subalternam: quando fiunt ex eodem prædicato, & subiecto, sed vna collocatur sub altera, vna est vniuersalis, & particularis altera. Tales igitur asserit esse quasdam scientias, quarum vna versatur circa rem aliquam vniuersalem, alia verò circa rem particularem, sub ea contentam, vt Geometria, quæ versatur circa lineam; & perspectiua, circa lineam visualẽ, sic Arithmetica circa numerum, Musica verò circa numerum sonorum. Et vniuersalem vocat *Subalternantem*: particularem verò, *Subalternatam*: aut illam *continentem*, & hanc *contentam*. De natura igitur, & ratione harum scientiarum, nobis est, de qua agunt omnes interpretes Arist. cap. præsenti, agendum, vt differentiã demonstrationis, quia, & propter quid, in eis designatam intelligamus. Nam quæ sint scientiæ totaliter diuersæ, & quomodo in eis differant satis notum est.

Expositis nominibus *Subalternantis & subalternatæ scitia*, quatuor de illis explicanda sunt. Primum, *Quidnam sit, vnam scientiam esse subalternatam alteri?* Secundum, *An talis subalternatio sit possibilis?* Tertium, *Quonam modo dependeat scientia subalternata à subalternante, & an sine illa esse possit, & veram habere rationem*

scientiæ?

quod falsum probauimus in quæst. procemialibus. Idem præterea probo; Quòd non solùm assensus distinguantur specie partiali, sed etiam totali.

Quia ea quæ distinguuntur partialiter, debent esse partes alicuius totius: ergo si assensus distinguuntur partialiter, & inadæquatè, cùm distingui debeant per rationem formalem obiectiuam, dabitur aliqua ratio obiectiua totalis, atque communis, cuius sint partes; sed hæc est impossibilis: ergo impossibile est, quòd distinguantur specie partiali. Probatur minor: quia principia sunt ratio obiectiua assensuum, sicut sunt ratio assentiendi conclusionibus: sed principia quæ continent causam, & quæ continent effectum, sunt quasi opposita, & omnino diuersa: nec dantur alia superiora, vel inferiora, quorum sint partes: ergo non possunt distingui specie partiali, sed totali debent distingui: & ex consequenti non possunt generare habitus specie partiali distinctos, sed totali.

Sed vt testimonium Arist. explicemus & argum. soluere possimus; notandum est, *Vtrumque genus demonstrationis, quia, & propter quid, versari aliquando circa eandem rem, aliquando circa diuersas.* Res autem circa quam versatur scientia, solùm est obiectum materiale: formale verò sunt principia, per quæ demonstrantur passiones de illo: vnde licèt versentur aliquando circa idem obiectum materiale, semper habent diuersa obiecta formalia. Neque hoc vllam continet repugnantiam, cùm circa idem obiectum materiale, versari etiam possint scientia, & opinio, per diuersa media, aut principia: quæ sunt rationes assentiendi, & quasi obiecta formalia. Non est ergo nouum, circa eandem rem ponere diuersos habitus scientiæ, cùm plus differant scientia, & opinio: & tamen sint aliquando etiam de eadem re. Isti autem diuersi habitus, geniti per demonstrationem, quia, & propter quid, circa eandem rem, sub nomine eiusdem scientiæ comprehenduntur propter identitatem obiecti materialis, & abstractionis à materia. Et hoc est, quod voluit Arist. significare, dum dixit; *Scire, quia, & propter quid:* & ex consequenti, demonstrationes differre in eadem scientia, & in diuersis: per eandem scientiam vtrumque habitum intelligens, qui intra latitudinem eiusdem obiecti materialis, & eodem modo abstrahentis à materia, continentur: per scientias verò diuersas, eas etiam intelligens, quæ versantur circa res diuersas, & diuerso modo abstrahentes à materia; vt exempla eius ostendunt. Itaque non est sensus eius, quòd scire quia, & propter quid, differant intra eundem habitum, sed intra cognitionem scientificam eiusdem rei, circa quam versari solent, & quam nomine eiusdem scientiæ intelligit. Et eadem ratione, sub nomine eiusdem Philosophiæ, intelligitur vterque habitus: quia Philosophiam naturalem

lem vocamus, in communi modo loquendi, cognitionem scientificam entis naturalis: siue per plures assensus, vel habitus distinguatur scire quia, & scire propter quid, siue non.

20 Ad arg. verò; Concedimus primum, quod in antecedenti assumitur: nempe maiorem habere extensionem potentiam, quàm habitum: sed negamus secundum: quòd habitus maiorem habeat extensionem, quàm actus, vel assensus. Et huius ratio est, quia habitus proximè specificatur ab actu, secundùm rationem formalem, quia per illum attingit obiectum: & cùm hæc sit limitata, non habet maiorem extensionem habitus, quam actus. Potentia verò vniuersalior est: & sub vniuersaliori ratione attingit obiectum: & ideo per actus & habitus diuersæ speciei id fit. Vnde sequitur non esse superfluum multiplicare habitus, vbi actus distinguuntur specie, sed omnino necessarium; vt iam probauimus.

TRACTATVS DE SVBALTERNATIONE SCIENTIARUM.

Quid nomine scientiæ subalternantis, & subalternatæ intelligatur.

21 IN secunda part. cap. docuit Aristot. *Scire quia, & propter quid;* & consequenter, *demonstrationes differre in diuersis scientiis, non subordinatis, sed totaliter diuersis, & quasi disparatis.* Atque etiam idem fieri in diuersis scientiis subordinatis tamen, quas vocat subalternatas, in eodem sensu, quo propositiones docuit, 2. lib de interpretatione, quandam habere oppositionem: quasi Subalternam: quando fiunt ex eodem prædicato, & subiecto, sed vna collocatur sub altera, vna est vniuersalis, & particularis altera. Tales igitur asserit esse quasdam scientias, quarum vna versatur circa rem aliquam vniuersalem, alia verò circa rem particularem, sub ea contentam, vt Geometria, quæ versatur circa lineam; & perspectiua, circa lineam visualẽ, sic Arithmetica circa numerum, Musica verò circa numerum sonorum. Et vniuersalem vocat *Subalternantem:* particularem verò, *Subalternatam:* aut illam *continentem,* & hanc *contentam.* De natura igitur, & ratione harum scientiarum, nobis est, de qua agunt omnes interpretes Arist. cap. præsenti, agendum, vt differentiã demonstrationis, quia, & propter quid, in eis designatam intelligamus. Nam quæ sint scientiæ totaliter diuersæ, & quomodo in eis differant satis notum est.

Expositis nominibus *Subalternantis & subalternatæ sciẽtiæ,* quatuor de illis explicanda sunt. Primum, *Quidnam sit, vnam scientiam esse subalternatam alteri?* Secundum, *An talis subalternatio sit possibilis?* Tertium, *Quonam modo dependeat scientia subalternata à subalternante, & an sine illa esse possit, & veram habere rationem*

scientiæ?

scientia? Quartum, *An subalternata intra proprios limites, demonstret, propter quid, suarum conclusionum.*

Quidnam sit subalternatio scientiarum.

CIrca conditiones requisitas, & sufficientes ad subalternationem scientiarum, diuerso modo loquuntur authores; nam quidam plures: alij verò pauciores assignant: quidam easdem, alij diuersas. Inter omnes verò, optimè eas videtur enumerasse Caie, in tract. de subalternatione scientiarum, vbi ad quatuor, aut quinque præcipuas reduxit omnes. Prima est, *Quod subiectum vnius, contineatur sub subiecto alterius*: cuius defectu Medicina non subalternatur geometriæ: nam corpus sanabile, non continetur sub linea, sed disparata sunt. Secunda; *Quòd subiectum inferioris, includat subiectum superioris*: & addat supra illud aliquam differentiam accidentalem. Cuius defectu scientia de specie, non subalternatur scientiæ de genere. Nam licèt species sit sub genere, non addit tamen supra genus conditionem accidentalem: sed essentialem differentialem: vnde ferè semper eadem est scientia de vtroque. Tertia conditio est; *Quòd differentia, quam addit, non sit propria passio eiusdem subiecti*; Quia licèt passio sit differentia quodammodo accidentalis: non est tamen purè accidentalis: & ideo non pertinet ad distinctam scientiam, ac subiectum: sed ad eandem, in qua demonstratur de illo. Quarta conditio est; *Quòd principia scientiæ inferioris, probentur à priori, & per causam à scientia superiori.* Principia autem, quæ assumit scientia subalternata ad probandum suas conclusiones, sunt duplici differentia: quædam enim sumit ex subiecto scientiæ subalternantis: alia verò ex materia alterius scientiæ, ad quam per se pertinet conditio accidentalis, quam addit obiectum eius supra obiectum scientiæ subalternantis. 22

Et illa omnia, & sola, debet probare à priori scientia subalternans, non alia. Quia cùm ad materiam alterius scientiæ pertineát, non possunt ab illa probari. Exempli gratia; Perspectiua, assumit vnum principium, quasi geometricum ex materia lineæ, quæ obiectum geometriæ est, & aliud philosophicum, ex mareria visualis: nam visuale ad philosophiam naturalem pertinet. Geometria igitur, cui subalternatur: solùm probare debet illa, quæ ex eius materia, aut obiecto deriuantur: non, quæ pertinent ad philosophiã naturalem. Ex his conditionibus vna, vel altera reperietur aliquo modo in diuersis scientiis, non subalternatis, sed omnes simul in solis subalternatis reperiri possunt: & ideo omnes simul sunt requisitę, & sufficienter ad veram, & propriam subalternationem. Ita, vt solùm illæ scientiæ, & omnes in quibus reperiuntur, veræ, & propriæ sint subalternatæ. Et sic est explicatũ quid sit subalternatio scientiarum. 23

An

An subalternatio scientiarum explicata, sit possibilis vel sola imaginatione excogitata.

24 Tria atq. proponemus, quæ videntur probare subalternationem scientiarum non esse possibilẽ,& est primum tale: *Quia si obiectũ scientiæ subalternatæ, addit conditionem accidẽtalem supra obiectum scientiæ subalternantis, sequitur subalternatam non esse vnã scientiam per se.* Probatur consequentia: quia scientia sumit suam vnitatem per se ab obiecto: sed obiectum eius non est vnum per se, sed per accidens, cum constet ex duplici ente in actu, vt ostendit linea visualis, aut numerus sonorus: ergo nec ipsa erit vna scientia per se, sed per accidens. Secundum: *Scientia subalternans, & subalternata, debent esse distinctæ specie*: sed non possunt distingui specie, si vera est eadem conditio: ergo nec erit possibilis subalternatio. Probatur minor: quia scientiæ distinguuntur specie per obiecta: sed obiectum scientiæ subalternatæ, solum distinguitur accidentaliter, ab obiecto scientiæ subalternantis cùm solum addit supra ipsum differentiam accidentalem, vt linea visualis, solum distinguitur accidentaliter à linea: ergo scientia ipsa subalternata, solummodo distinguetur accidentaliter à scientia subalternante. Quod etiam videtur probari, ex vltima conditione subalternationis, quòd subalternans debeat probare à priori principia scientiæ subalternatæ: nam si hoc verum est, principia subalternatæ erunt conclusiones subalternantis: sed conclusiones pertinent ad eandem scientiam, in qua probantur à priori: ergo eandem scientiam efficiet subalternata cum subalternante. Tertium: *Si subalternata addit in suo subiecto conditionem accidentalem, supra obiectum subalternantis, sequitur obiectum eius habere duplicem partem*: vna erit obiectum subalternantis, alia verò accidentalis conditio, addita supra illud, & pertinens quidem ad aliam scientiam, quo supposito, non erit maior ratio: quare dicatur magis subalternata vni, quàm alteri: & ideo nec vni, nec alteri subalternata erit, sed subalternatio ipsa impossibilis reputabitur. Gratia exempli: Obiectum perspectiuæ, quod est linea visualis, includit duplicem partem: nempe lineam, pertinentem ad Geometriam, & conditionem accidentalem visualis pertinentem ad Philosophiam naturalem: ideo non erit maior ratio, ob quam vni earum quàm alteri subalternetur, & ita non erit alicui earum subalternata.

25 His tamen non obstantibus, omnes tenent cum Arist. *possibilem esse subalternationem scientiarum, & quasdam esse scientias subalternas aliis*: in quibus quatuor illæ conditiones concurrunt, vt perspectiua subalternatur geometriæ, & musica arithmeticæ.

Sed circa solutionem primi arg. est prima opinio Sonc. 4. Met.

q.9. asserentis, *Scientiam subalternatam, esse vnum per se, atque distinctam à subalternante*: quia differentia, quam obiectum eius addit, supra obiectum subalternantis, non est accidens commune, sed propria passio eiusdem obiecti subalternantis: vt visuale, inquit, non est accidens commune lineæ, sed propria passio eius: quia linea est quantitatis: & quantitas est per se sensibilis, vt docet Arist. 2. lib. de anima: ergo linea est per se visibilis, ita vt visibilitas sit propria eius passio, ex subiecto autem, & propria passione, fit vnum per se, & non per accidens: sicut fit ex subiecto, & accidenti communi, vt ex corpore, & albedine.

Hæc tamen sententia falsa est: & vt talis refutatur à Caiet. cap. 26
præsenti. Probatur euidenter, quia duo quæ asserit, sunt apertè falsa. Primum: quòd *visuale sit propria passio lineæ*, vt est obiectum geometriæ. Nam geometria est scientia mathematica, abstrahens à materia sensibili: ergo agit de linea, vt abstrahit à materia sensibili: sed visuale est conditio per se sensibilis, cùm dicat respectum ad visum: ergo euidens est non conuenire lineæ, vt est obiectum geometriæ: quare falsum erit, quòd conditio, quam addit perspectiua supra geometriam, sit propria passio obiecti geometriæ. Imò etiamsi concederemus, esse propriam passionem eius, falsum est. Secundum, quod asserit, *efficere vnum per se cum linea*: quia propria passio verum accidens est, & extra essentiam subiecti: ergo si accidens commune non potest facere vnum per se cum subiecto, nec poterit accidens propium efficere vnum per se cum eo. Quia non minùs risibile, constabit duplici ente in actu, nempe subiecto, & accidente, quam album. Et tandem: Si conditio addita obiecto scientiæ subalternatæ, sit propria passio obiecti subalternantis, ad eandem scientiam pertinebit cum eo. Probatur consequentia: quia propria passio obiecti alicuius scientiæ, probatur de illo in eadem scientia, cuius est obiectum.

Nostra igitur sententia in primis asserit: *Conditionem, quam addit obiectum scientia subalternata, non esse propriam passionem obiecti subalternantis, sed accidens commune*. Obiectum tamen includens talem conditionem, vt lineam visualem, dupliciter sumi posse. *Vnum modum, prout includit vtrumque, per modum aggregationis*. Et hoc modo euidens est, quòd sit vnum per accidens: & non possit esse obiectum scientiæ. Quia vt sic sumptum, non habet vnam naturam, vel essentiam, sed duplicem essentiam: nec vnam definitionem, nec determinatas passiones, quæ de eo probari possint. *Alio modo sumitur prout includit vnum cum ordine ad aliud*: vel vt determinatum per illud; aliud verò vt determinans. Et ita est vnum per se, non entitate, sed ordine, quæ vnitas sufficit vt definiri possit, & per se considerari ab vna scientia, & vt determina- 27

tæ pas

tæ paſſiones de eo probari poſſint in ea. Et hoc modo conſideratur obiectum ſcientiæ ſubalternatæ, ab eadem: quare vt vnum per ſe, ex quo habebit illa, quòd ſit vna ſcientia per ſe. Et ideo ex hac parte, non erit impoſſibilis ſubalternatio ſcientiarum.

Secundum argumentum ſoluitur alia diſtinctione: Nam conditio, quam addit obiectum ſcientiæ ſubalternatæ, duobus modis ſumi poteſt: vel, *vt eſt accidens obiecti* ſubalternantis, ei inhærens: vel, *vt per ſe conſideratur*, à tali ſcientia, & primo modo, ſolùm accidentaliter illud determinat, vel contrahit, ſicut quodlibet aliud accidens ſubiectum, cui inhæret. Secundo verò modo, contrahit illud per ſe, ad conſiderationem talis ſcientiæ: quia linea per ſe conſideratur à perſpectiua, vt viſualis eſt. Itaque, licèt viſuale ſit accidens lineæ, vt ſumitur ſecundùm propriam entitatem, vel eſſentiam: tamen vt ad obiectum perſpectiuæ pertinet, per ſe coniungitur cum viſuali, quia per ſe conſideratur à tali ſcientia, in ordine ad viſuale: vel vt per talem conditionem determinatur. Vnde quamuis linea: quæ eſt obiectum geometriæ ſecundùm entitatem, ſolùm diſtinguatur à linea viſuali, quæ eſt obiectum perſpectiuæ, etiam ſecundùm entitatem ſumptæ, accidentaliter: nihilominus ſi vtraque ſumatur, vt per ſe conſideratur à ſua ſcientia, per ſe, & eſſentialiter diſtinguuntur: vel vt vno verbo dicatur, ſolùm diſtinguuntur accidentaliter in eſſe rei: in eſſe verò obiecti eſſentialiter, & per ſe: & ideo poſſunt diſtinguere ſcientias ſpecie.

29 Ad formam ergo ſecundi argu. diſtinguenda eſt minor ſecundi ſyllogiſmi, quòd obiectum ſcientiæ ſubalternatæ, ſolùm diſtinguatur accidentaliter ab obiecto ſubalternantis; nam in eſſe rei accidentaliter ſolùm diſtinguitur, ſed in eſſe obiecti ſcibilis, per talem ſcientiam, eſſentialiter. Et ideo ſcientia ſubalternata non accidentaliter: ſed eſſentialiter diſtinguitur à ſubalternante.

Pro ſolutione tertij notandum eſt: Quòd ex duobus, quæ includit obiectum ſubalternatæ ſcientiæ, nempe, obiectum ſubalternantis, & accidentalem conditionem ſuperadditam, primum ac præcipuum eſt obiectum: conditio verò, quaſi limitatio eius eſt, per quam determinatur: & imperfectior quidem, quia materialis, atque ſenſibilis: obiectum verò ſubalternantis, vt magis à materia abſtractum, perfectius eſt. Et ex hoc ſequitur ratione eius: eandem ſcientiam eſſe ſubordinatam ſuperiori, & vocari ſubalternatam, & non ratione conditionis: quod ex alia conditione colligitur euidenter: quia principia ſubalternatæ ſcientiæ, ſuperior probat à priori: potiùs, quàm illa ſcientia, ad quam conditio pertinet. Et ideo potiùs illi ſubalternatur, quàm huic. Gratia exempli: Obiectum perſpectiuæ includit lineam & con-

ditionem viſualis : ex quibus linea eſt primum, & principale, ra-
tione cuius ſubordinatur geometriæ: eſt etiam magis abſtracta à
materia, & quia demonſtrare , propter quid , concluſionum , po-
tius pertinet ad illam ſcientiam , quæ magis abſtrahit à materia
ſenſibili;cùm ſcientiæ reſpicientes materiam ſenſibilem, ab effe-
ctu potiùs demonſtrare ſoleant:hinc eſt, quòd perſpectiua potiùs
ſubalternatur geometriæ:quàm philoſophiæ naturali.

Hoc eſt enim principium perſpectiuæ, *Viſio facta ſecundùm li-* 30
neam rectam,eſt perfectiſſima : quod licèt præſupponat aliud,per ſe
notum in philoſophia, nempe agens naturale fortiùs agit in pro-
ximum, quàm in remotum : tamen à priori demonſtratur à geo-
metria:quia linea recta eſt perfectiſſima,& breuiſſima.

Ad formam igitur arg.neganda eſt conſequentia, quòd non ſit
maior ratio, propter quam ſcientia inferior magis dicatur ſubal-
ternata vni,quàm alteri ſcientiæ : quia cùm obiectum ſuperioris
ſcientiæ ſit primum;quod includit , & ratione cuius ſubordinatur
ſcientiæ ſuperiori,agenti de illo , ad quam etiam pertinet proba-
re à priori principia eiuſdem ſcientiæ inferioris : potiùs quàm ad
aliam ſcientiam,ad quam conditio pertinet:ideo potiùs illi,quàm
huic ſubalternatur.

An ſubalternata ſcientia, exiſtens ſine ſubalternante, ſit vera ſcientia, vel potiùs opinio.

PRæſupponit titulus quæſtionis tanquam certum , quòd *ſcien-
tia ſubalternata , poſſit eſſe ſeparata à ſcientia ſubalternante* , &
omnino ſine ea eſſe:quod conſtat experientia,cùm plures cogno-
ſcamus muſicos , ignorantes Arithmeticam. Quærit autem hoc
ſuppoſito, *An muſica in his ſit vera ſcientia,vel ſolùm opinio.*

Et prima ſententia tenet , *Non eſſe ſcientiam , ſed opinionem* : ita 31
Soncinas 4. Metaph. quæſt. 9. quem ſequuntur plures moderni:
quorum hæc eſt ratio:Quia vt docuit Ariſto. 2. cap.huius libri;vt
aliquis habeat ſcientiam alicuius concluſionis , neceſſe eſt,quòd
principia ſint ei certa,ita,vt ex terminis ea cognoſcat;vel ſi demõ-
ſtrabilia ſint, ſciat ea reducere ad prima indemonſtrabilia : & qui
hoc non ſcit, (inquit Ariſtot.) non habet demonſtrationem,nec
ſcientiam concluſionis:atqui principia ſcientiæ ſubalternatæ non
ſunt immediata,ſed demonſtrabilia, per ſcientiã ſubalternantem,
quam cùm non habeat muſicus,neſcit ea reducere ad immediata,
ſed ſolùm ea credit propter teſtimonium Arithmeticorum : ergo
non habet ſcientiam concluſionum eius,ſed opinionem.

Secunda opinio eſt aliorum; *Quòd vera ſit ſcientia , quãuis im-
perfecta.* Et ratio horum eſt oppoſita:quia ſi non eſſet ſcientia,ſed
opinio , maximè hoc eſſet propterea , quia is qui eam habet ſine
ſubal

ſubalternante, non habet certitudinem principiorum, ſed fides humana poteſt eſſe certa, propter frequentia teſtimonia; vt patet in hac propoſitione, Roma eſt: cui, licèt multi aſſentiantur, ſolùm propter teſtimonium eorum, qui eam viderunt, tot tamen teſtimonia multiplicantur: vt certum efficiant aſſenſum eorum: cuius ſignum eſt, quia nemo eſt qui dubitet de veritate eius.

32 Pro explicatione noſtræ ſententiæ, notandum eſt, ***Duobus modis poſſe contingere, quòd ſcientia ſubalternata ſit ſine ſubalternante.*** Primò; Ita, vt principia eius ſolùm ſint accepta per teſtimonium habentium ſcientiam ſubalternantem. Secundò; Ita vt etiam ſint ab eo, qui habet eam ſine ſubalternante nota, per experientiam euidentem multorum ſingularium: ex quibus colligitur euidenter, experimentum vniuerſale principiorum.

Hoc ſuppoſito; Tria aſſerit noſtra ſententia. Primum eſt: ***Siue ſubalternata ſcientia, ſine ſubalternante exiſtens, ſit vera ſcientia ſiue non, certum eſt, non eſſe actu, & formaliter ſcientiam ſubalternatam: prout ſic habetur, ſed ſolùm materialiter.*** Quod ſic probo: Scientia dicitur ſubalternata, quia ſubordinatur ſubalternanti, à qua principia eius accipiunt certitudinē, & euidentiam requiſitā ad veram ſcientiam: ſed ſcientia inferior exiſtens ſine ſuperiori, vt ſic exiſtens, non ſubordinatur actu ſuperiori ſciētiæ, nec ab ea participat euidentiā ſuorū principiorū: ergo non eſt actu, & formaliter ſcientia ſubalternata: ſed ſolùm materialiter, & quaſi in potentia: in quantum cum ea coniungi poteſt; in eo, qui vtramque habeat.

33 Secundum, quod aſſerit, eſt, ***Quòd ſcientia ſubalternata, ſine ſubalternante, erit vera ſcientia (licèt imperfecta,) ſi ei, qui eam habuerit, nota ſint principia per experientiam.*** Probatur hoc: Quia tunc erunt certa, atque euidentia principia: ex quibus per demonſtrationem à poſteriori, colligitur euidenter concluſio: quæ ex ſequenti erit certa, & euidens, & per conſequens, verè ſcientifica.

Tertiò dicimus; ***Quòd ſi principia eius ſolùm cognoſcantur per teſtimonium eorum, qui habent ſubalternantem ſcientiam, non erit vera ſcientia, ſed opinio.*** Et hoc probat efficaciter argu. primæ opinionis, quam in hoc ſenſu veram eſſe exiſtimamus. Arg. verò ſecundæ opinionis nihil probat: Quia teſtimonium humanum, per ſe loquendo, non poteſt generare aſſenſum certum, cùm non repugnet ei ſubeſſe falſum. Quòd verò per frequentiam teſtimoniorum, ſublatum ſit actuale dubium, per accidens eſt: quia hoc nō obſtāte aſſenſus illius propoſitionis, Roma eſt, ab intrinſeco eſt incertus: & cui poteſt ſubeſſe falſum. Ex eo igitur non poteſt per ſe colligi certa concluſio, niſi ratione quadam materiali, & accidentali. Per ſe autem, eſt incerta: quòd repugnat ſcientię. Quemadmodum dicimus, Concluſionem non eſſe per ſe, & formaliter certam nec

scientificam, quæ colligitur per aliquam consequentiam, solùm necessariam in his, aut illis terminis: quod est, esse necessariam solùm materialiter, formaliter verò, & per se incertam: cùm in simili forma, possit dari antecedens verum, & consequens falsum.

An scientia subalternata, intra proprios limites, demonstret propter quid, vel solùm quia.

IAm hoc intelligitur de scientia subalternata, non sine subalternante: sed illi actu coniuncta in eo, qui habet vtramque: & tunc habet statum scientiæ subalternatæ, de qua quærimus, *An intra proprios limites*, hoc est, in quantum solùm se extendit, vsque ad principia à se indemonstrabilia: sed quæ possunt demonstrari à priori, & verè demonstrantur à subalternante: cui quasi continuatur: an, inquam, intra hos limites, *veras habeat demōstrationes, propter quid*, per quas demonstret à priori suas conclusiones, ex propriis principiis: vel solùm dicatur demonstrare ea, quasi per demonstrationes, quia. Exempli gratia: Hæc est conclusio perspectiuæ scientiæ, *Res ad maiorem distantiam visa minor apparet, quàm ipsamet exstat in se.* Perspectiua eam demonstrat per hanc, Res à longè visa, minori, aut acutiori angulo mouet potentiam: & ideo apparet minor. Sed illius secundæ propositionis, per quam probat primam, nescit reddere causam: eam verò reddit geometria: quia angulus eo est acutior, quo magis protrahitur: esse verò acutiorem est esse minorem.

Et ideo res visa ad maiorem distantiam, minori angulo mouet 35 potētiam. Quærimus ergo, *An demonstratio illa*, per quam perspectiua probat, quòd res à longè visa minor apparet: quia minori angulo mouet potentiam, (hoc est enim intra proprios limites demonstrare suas conclusiones) sit demonstratio propter quid, & à priori vel solùm demonstratio, quia.

Prima opinio est Soti, & Veneti cap. præsenti, asserentium, *verè demonstrare, propter quid, intra latitudinem propriam:* quam tamen sine limitatione, videtur tenuisse Albertus Magnus tracta 2. de vsu principiorum cap. 7. vbi negare omnino videtur, quòd propria principia subalternatæ sciētiæ, demonstrentur à scientia subalternante. Quia cùm subalternans abstrahat à materia sensibili, & principia subalternatæ respiciant materiam sensibilem, non potest se extendere, aut descendere ad illa demonstranda. Quod si verum est non solùm intra proprios limites demonstrabit, propter quid, suarum conclusionum, scientia subalternata, sed omnino. Nam si principia eius non demonstrantur à subalternante, neque ab alia, erunt prorsus indemonstrabilia: ex quibus perinde demonstrabit subalternata proprias conclusiones, atque quælibet alia scientia etiam subalternans.

Probatur

Probatur hæc sententia. Primò: Quia scientia subalternata, licèt non reddat causam primam suæ conclusionis: nec demonstret illam, vsque ad principium primum, reddit tamen causam proximam eius ergo eam demonstrat à priori, per causam proximam: vt patet in exemplo designato.

36 Et certè si sola scientia subalternans demonstraret à priori cõclusiones scientiæ subalternatæ, solus Arithm. diceretur Musicus: & solus Geometra, perspectiuus. Quod patet esse falsum. Probatur consequentia: quia sciens, & scientia, denominationem accipiunt à conclusionibus, quas demonstrant: cùm in eis consistat, vera, & propria ratio scientiæ: ergo sicut dicitur philosophus, qui scit demonstrare conclusiones philosophiæ: ita dicetur perspectiuus, qui scit demonstrare conclusiones perspectiuæ: præsertim si à nullo alio demonstrentur, sed ab eo solo.

Secundò: Quia si scientia subalternata non demonstrat à priori suas conclusiones, maximè id facit, quia non reddit causam earum, vsque ad primam, sed solùm reddit proximam, relinquens primam reddendam à subalternante: sed hoc est impossibile: ergo non est negandum, quòd demonstret à priori suas conclusiones. Probatur mino: quia si hoc ita esset, sequeretur subalternantem demonstrare à priori principia subalternatæ: & ideo principia subalternatæ esse conclusiones subalternantis. Quod repugnat fieri propter duo. Primum, *Quia subalternans abstrahit à materia sensibili*: principia verò subalternatæ, respiciunt materiam sensibilem: ergo repugnat: quòd hæc illis coniungantur, in eadem demonstratione: coniungi autem necessarium est, si sunt conclusiones per illa demonstratæ.

Secundum: Quia si principia inferioris essent conclusiones superioris, non essent distinctæ scientiæ, superior & inferior, sed eãdem efficerent. Probatur consequentia: Nam conclusiones ad eam scientiam pertinẽt, in qua demonstrantur: sed principia inferioris, sunt conclusiones demonstratæ à superiori: ergo ad hanc pertinebunt, & non efficient scientiam subalternatam distinctam.

Secunda opinio, *Negat subalternatam, aut simpliciter demonstrare proprias conclusiones à priori, aut etiam intra proprios limites*: sed solùm auxilio superioris, & vt cõtinuatur cũ illa, veras demõstrationes efficere posse. Hæc est cõmunis, quã tenẽt D. Th. in Comm. huius c. Sonc. 4. Met. q. 9. Caiet. tract. de subalternatione scientiarum circa finem, Louanienses, & Tolet. in expositione huius cap. Et videtur nobis in doctrina Arist. necessaria, & in ratione vera.

Probatur primum: Quia Arist. cap. præsenti in principio, docet expressè, *differre demonstrationem quia, & propter quid, in diuersis scientiis subalternatis*: quia demonstratio, propter quid, pertinet ad

scientiam subalternantem: demonstratio verò, quia, ad subalternatam. Quæ differentia, non potest esse vera, si scientia subalternata demonstrat proprias conclusiones demonstratione, propter quid, etiam intra proprios limites: vel etiam reddens causam proximam earum, licèt non primam. Nam si hoc verum est, ad eam pertinebit demonstratio propter quid, & non quia. Præterea loquens Aristot. de vtraque scientia in particulari, & vocans subalternantem Mathematicam, & subalternatam sensibilem, quia illa abstrahit à materia sensibili, hæc verò respicit illam, expresè docet: subalternatam solùm demonstrare, quia: ad subalternantem verò pertinere demonstrationem, propter quid, his verbis: *Hic enim, ipsum quidem sensitiuorum est scire, ipsum verò, propter quid, Mathematicorum.*

Secundum verò, quòd vera sit nostra sententia, probatur hoc argu. Vt aliquis habeat scientiam alicuius conclusionis, & veram demonstrationem eius, necesse est, quòd præmissis assentiatur ex sola notitia terminorum: vel si demonstrabiles sint, eas sciat reducere vsque ad principia omnino indemonstrabilia: alioqui si sic eas reducere nesciat, non habebit veram demonstrationem conclusionis, nec veram scientiam eius. Sed principia propria scientiæ subalternatæ, per quæ demonstrat suas conclusiones, non sunt immediata; sed demonstrabilia: cùm possint demonstrari à scientia subalternante; ergo non fiet vera demonstratio alicuius conclusionis ex eis, nisi ab eo, qui sciat ea reducere vsque ad prima omnino indemonstrabilia, per veras demonstrationes. Atqui subalternata scientia, intra proprios limites, nescit ea sic reducere, vt patet, à solaque subalternante reduci possunt: ergo subalternata intra proprios limites, non potest veram demonstrationem propter quid, suarum conclusionum efficere, nisi auxilio scientiæ subalternantis aut in quantum cum ea continuatur.

Sed vt explicemus, quonam modo fiat continuatio hæc, quo 39
etiam modo demonstrentur à subalternante: notandum est, Quòd *in quacunque demonstratione, necessarium est medium coniungi cũ extremitatib. in præmissis; vt ratione* talis coniunctionis, extremitates ipsæ cõiungantur in cõclusione: & hoc est fundamentũ totius artis demõstratiuæ. Vt ostẽditur in hac demonstratione: Omne animal rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale; ergo Omnis homo est risibilis. In qua animal rationale, quod est medium, coniungitur in præmissis cum homine, qui est maior extremitas, & cum risibilitate, quæ est minor & virtute huius coniunctionis, coniunguntur homo, & risibile in conclusione.

Secundò notandum, *Medium in demonstratione propter quid, continere causam conclusionis.* Vnde sequitur non posse scientiam subalternas

alternantem demonstrare à priori principium scientiæ subalternatæ, per medium sibi proprium nudè acceptum: hoc est, in propria abstractione à materia sensibili consideratum; sed necesse est, vt tale medium coniungatur extremitatibus, ex quibus constat principium eiusdem subalternatæ scientiæ demonstrandum, tanquam conclusio; alioqui non erit medium.

40 Sed extremitates eius respiciunt materiam sensibilem: ergo necesse est medium scientiæ subalternantis, quasi descendere ad materiam sensibilem, ad eamque determinari; vt per talem coniunctionem cum extremitatibus in præmissis, efficiat vt coniungantur extremitates ipsæ in conclusione: & ita conclusio ipsa, quæ principium est subalternatæ scientiæ, à priori demonstretur. Et talis coniunctio medij cum extremitatibus, ex quibus constat principium scientiæ subalternatæ demonstrandum, est continuatio inferioris scientiæ cum superiori: in qua continuatione consistit formalis ratio subalternationis. Quæ omnia hoc exemplo fiunt manifesta. Principium scientiæ subalternatæ, nempe perspectiuæ: quod ipsa, nec scit, nec potest demonstrare intra proprios limites, est hoc: Res à longè videtur sub minori, vel acutiori angulo. Demonstratur autem sic, à scientia subalternante, nempe à geometria: Res quæ videtur sub angulo magis protracto, videtur sub angulo minori, (nam angulus magis protractus acutior est, & ideo minor:) sed res visa à longè videtur per angulum magis protractum, aut longiorem vt est manifestum; ergo videtur sub angulo minori. Ecce medium geometricum, nempe angulũ magis protractum, esse minorem, quod non posset demonstrare principium illud perspectiuæ nisi coniungeretur cum extremitatibus, ex quibus componitur, videlicet cum re à longè visa, & cum minori angulo: & nisi ita coniunctum efficeret cum eis vtramque præmissam eiusdẽ demonstrationis per quam demonstraretur idẽ principiũ, tanquam conclusio composita ex eisdẽ extremitatibus.

41 Et ecce continuatam scientiam subalternatam, cum subalternante, in eadem demonstratione, per tales coniunctiones. Continuatiuum autem, est medium scientiæ subalternantis, vt coniunctum in præmissis cum extremitatibus, ex quibus componitur, principium scientiæ subalternatæ, per illud demonstratum.

Et continuatio hæc, non tollit distinctionem vtriusque scientiæ, vt statim probabitur.

42 Ex his intelligitur, primò, quomodo sit possibile, quòd scientia subalternans, probet per demonstrationẽ à priori, principia scientiæ subalternatæ, etiam si abstrahat à materia sensibili, & principia probanda eam respiciant: id enim facit, per vnionem proprij medij, cum extremitatibus principij probandi, cum quibus con-

iungitur in præmissis & per coniunctionem, quasi descendit, & contrahitur per eas, ad materiam sensibilem: & per talem contractionem continuatur cum ea.

Iam ergo soluuntur facilè argum. oppositæ opinionis. *Nam ad* 43
primum; Concedimus antecedens, quòd subalternata scientia reddat causam proximam suæ conclusionis: sed negamus consequentiam, quòd demonstret eas intra proprios limites. Nam ad veram demonstrationem, non sufficit reddere causam proximam, sed requiritur reddere omnes causas, vsque ad primam: alioqui non habebit certum assensum præmissarum, cùm nesciat eas reducere vsque ad principia per se nota, & indemonstrabilia: & ideo nec habebit veram scientiam conclusionis, nec veram demonstrationem eius.

Ad aliud verò, quod additur in eodem argum. nempe, solum Arithmeticum esse musicum, & solum geometram, perspectiuum: si hi soli demonstrare dicuntur à priori conclusiones musicæ, & perspectiuæ, negandum est, quia principia alicuius scientiæ, per quæ demonstrantur conclusiones eius non pertinent ad habitum talis scientiæ, sed ad alium distinctum, qui dicitur habitus principiorum: & ideo nec suscipiunt denominationem scientiæ: nec ea habent denominationem à scientiis. Principia autem scientiæ subalternatæ, quæ demonstrantur à scientia subalternante, comparantur ad principia eius, per quæ demonstrantur, tanquam conclusiones eorum: & ideo non pertinent ad eam, sed ad alium habitum inferiorem, qui est scientia subalternata.

Quare nec Geometra denominatur perspectiuus, nec Arithmeticus denominatur musicus, sicut nec conclusiones musicæ, dicuntur geometria, quamuis verum sit, non denominari musicum verè scientem, nisi simul sit Arithmeticus: nec scientem perspectiuum, nisi simul sit geometra. 44

Ad secundum; Concedimus primam & secundam consequentiam, quòd principia subalternatæ, sunt conclusiones subalternantis, negamus tamen, quòd non possint eis coniungi in eadem demonstratione. Nam licèt principia subalternantis, abstrahant à materia sensibili, determinari tamen possunt, & quasi contrahi, per principia subalternatæ, ad conficiendam eandem demonstrationem: vt explicatum est. Per hanc autem vnionem principiorum vnius, cum principiis alterius; vt conclusionibus eorum, non tollitur distinctio vtriusque scientiæ: sicut per vnionem principiorum cuiuslibet scientiæ, cum conclusionibus eiusdem, in eisdem demonstrationibus, non tollitur distinctio habitus scientiæ, ab habitu principiorum. Præsertim cùm semper scientia subalternata, & subalternans, habeant diuersa obiecta; & diuerso modo à materia abstrahentia, ex quibus distinctio habituum apertè colligitur.

gitur. Et si aliquis quærat; Quid ergo, aut quomodo dicendum est, demonstrare scientiam subalternatam, intra proprios limites, aut quomodo loquendum? Respondeo; Si intra proprios limites, accipiatur præcisè, nullam demonstrationem propter quid, habere posse, neque etiam, quia, neque aliquam posse demonstrare conclusionem. Vnde neque esse scientiam, hoc modo sumptam: quia sub hac præcisione accepta, nescit demonstrare propria principia, verè demonstrabilia: ergo non habebit certum assensum eorum: & ideò, non poterit certam conclusionem, aut scientificam colligere. De demonstratione verò, quia certum est, eam non habere, sub ratione formali scientiæ subalternatæ: quia vt talis est, non procedit ab effectu, sed à causa. Solùm igitur demonstrat suas conclusiones, demonstratione propter quid, auxilio subalternantis; vt continuatur cum ea, quare solùm hoc modo est vera scientia subalternata.

CAPVT XXVI.

TEX. ARISTOTELIS.

Scibile autem, & scientia differunt ab opinabili, & opinione; quoniam scientia quidem vniuersalis.

Breuis expositio textus.

INtentum Arist. in hoc cap. est, *distinguere scientiam ab opinione*; postquam scientias distinxit inter sese, in his capitibus intermediis, à decimo vsque ad hoc vigesimum sextum. Diuiditur autem in duas partes. In prima; Asserit, & probat scientiam, & scibile, distingui ab opinione & opinabili. In secunda; Duo proponit dubia in contrarium solui.

Conclusio Arist. est hæc: *Scientia, & scibile, ex vna parte, differunt ab opinione, & opinabili, ex altera.* Quam probat hac ratione: Scientia versatur circa vniuersale, & necessarium: ergo scibile est vniuersale, & necessarium: opinio verò circa contingens, & sæpe particulare, aut etiam singulare: ergo opinabile est contingens, & particulare: ergo diuersa est scientia ab opinione: & scibile ab opinabili. Antecedens probat, ex parte scientiæ, quia vt cap. 2. dictum est; *Scientia est de his, quæ non possunt aliter se habere:* ergo de necessariis, quia necessarium est, quod non potest aliter se habere. Præterea: *Scientia est de his, quæ sunt de omni, per se, & vniuersaliter, aut secundũ quod ipsum*: ergo est de vniuersalibus. Probat deinde idem antecedens, de opinione, & opinabili. Nam quædã ait vera sunt in existimatione, quæ in re possunt esse vera, aut falsa: de quibus non est sciẽtia: neque intellectus, qui est notitia principiorum: ergo de his erit opinio: & cùm possint aliter se habere, quod est esse contingentia: erit de

contin

contingenti: & ideo opinabile erit contingens. Probatur antecedens; Quòd de his, quæ possunt aliter se habere, non sit scientia, 2
neque intellectus, quia scientia, est de his, quæ non possunt aliter se habere: intellectus verò, quasi scientia quædam immediata est: & sic definiri potest; *Intellectus est certa cognitio immediatæ propositionis*, quod est, esse certam cognitionem, ex sola significatione terminorum habitam, sed certa cognitio ex terminis habita, non potest esse de re contingenti, nisi tantùm de necessaria. ergo repugnat, quòd intellectus, & scientia sint de re contingenti. Consequentiam verò, quod de re contingenti sit opinio, probat, quia si certa cognitio dati non potest, de re contingenti, dabitur incerta, & fallibilis. Hoc est talis; quæ licèt vera esse existimetur, tamen non repugnet ei subesse falsum.

Vnde infert, sic esse definiendam opinionem: *Opinio est acceptio, vel existimatio, seu assensus immediatæ propositionis, & non necessariæ.* Et per primam particulam, *Immediatæ propositionis*, distinguitur opinio à scientia; quæ est cognitio propositionis mediatæ: & conuenit cum intellectu. Per secundam verò, nempè, *Non necessaria*, distinguitur ab vtroque, videlicet intellectu, & scientia quia vtrumque est de necessariis; vt probatum est.

3 Sed hæc definitio opinionis, non traditur ab Ari. de omni opinione, sed solùm de immediata. Datur enim mediata opinio, quæ ex immediata colligitur, per euidentem, aut probabilem consequentiam: vel ex propositione euidenti, per consequentiam non necessariam, vt Arist. docet in hoc eodem cap. Sed solùm voluit immediatam definire; vt cùm notum sit dari opinionem mediatam, definitione ipsa ostenderet, dari etiam opiniones immediatas, quibus assentitur intellectus probabiliter, ex sola notitia terminorum: sicut dantur propositiones necessariæ, quibus ex sola notitia terminorum assentitur, assensu certo, ac necessario.

Sed contra differentiam probatam, inter scibile, & scientiam, & opinabile, & opinionem, proponit duo dubia in secunda parte capitis. Primum est, ad probandum; *quòd non differant scibile, & opinabile*: quia sæpè contingit; vt quod vnus scit, alter opinetur: ergo idem erit scibile, & opinabile. Respondet, quòd de eadem re simplici, aut incomplexa, possunt esse scientia, & opinio; vt de homine. Non tamen de eadem re complexa; vt de propositione. Nam de homine, potest esse scientia, & opinio, sed non de propositione: vt de hac; *Quòd diameter sit commensurabilis, aut æqualis costæ*: opinio fortè esse poterit, non scientia.

Secundum dubium est: Quia sicut scientia procedit ex immediatis principiis, ad mediatam conclusionem, ita opinio potest procedere, ex propositione immediata probabili, ad mediatã quã de ea colligit. Præterea; Sicut demonstratio, si procedat à causa, 4

erit

erit propter quid: & si ab effectu, erit quia: eadem ratione opinio, si procedat ab immediata, continente causam conclusionis, dicetur, propter quid: si verò ab ea, quæ continet effectum, dicetur, quia: ergo conueniunt in his duobus, scientia, & opinio: quare non distinguentur. Respondet; Verum esse antecedens, sed negandam esse consequentiam, quia diuersus est modus procedendi vtriusque. Nam scientia procedit per medium necessarium, hoc est, ex necessariis principiis, & per necessariam consequentiam: opinio verò, per medium contingens, hoc est, vel ex principiis non necessariis, vel per consequentiam non necessariam, sed probabilem: & hoc est, distingui essentialiter, per diuersa media assentiendi. Vnde sequitur, scientiæ non posse subesse falsum; opinionem verò falsam esse posse.

TRACTATVS I.

De habitu principiorum.

5 DE tribus agit Aristo. cap. præsenti, *De Intellectu*, qui est notitia principiorum. *De Scientia*, quæ est notitia conclusionum: quæ demonstrantur ex principiis. Et de *Opinione*, quam ab his differre docet. De quibus eodem ordine agendum nobis est, & de singulis singulos tractatus instituimus: in quibus ea quæ necessaria sunt ad intelligendam eorum naturam, & rationem, breuissimè explicamus; vt sic meliùs possimus intelligere differentiam, quam inter ea posuit Arist. Et primò de habitu principiorum quatuor explicabuntur. Primum, *An sit*, hoc est an præter potentiam intellectiuam, & species intelligibiles, per quas principia, hoc est, propositiones immediatas apprehendimus, ponendus sit habitus, per quem facilè possit intellectus iudicare de veritate eorum, eisdemque assensum præstare. Secundum, *Quid sit habitus iste.* Tertium, *An sit naturalis*; Ita, vt illum receperit anima, simul cum potentia intellectiua, dum creata fuit à Deo: vel an acquisitus per proprios actus. Quartum, *An sit vnus secundùm speciem, pro principiis omnium scientiarum, vel diuersus pro diuersis principiis.*

An præter intellectum, & species intelligibiles, detur habitus principiorum.

6 PRimò præsupponendum est, tanquam certum in doctrina Aristot. & in schola Peripatetica, *Quòd in intellectu, & voluntate, dantur habitus virtutum moralium, & intellectualium.*

Secundò præsupponendum est; *Hos habitus ponendos esse in intellectu, distinctos à speciebus intelligibilibus.* Quod eorum, & illarum officium efficaciter probat. Nam officium speciei intelligibilis, solum est vnire obiectum intelligendum cum potentia intellectiua,

lectiua, ex qua vnione sequitur apprehensio eius, quæ est prima operatio (Intellectus) vel vnio ipsa est apprehensio. Vnde sequitur, species intelligibiles, solùm ad apprehendum obiecta proximè deseruire. Sed cùm post apprehensionem, sequatur iudicium de veritate, aut falsitate propositionum: in qua principaliter consistit secunda operatio intellectus: & in quo potest esse aliqua indifferentia, aut etiam difficultas, ad iudicandum, additur alius habitus ab Arist. & omnibus (solis exceptis nominalibus) qui species ipsas intelligibiles, dicunt esse habitus: & ideo, nihil aliud præter illas ad iudicandum ponunt.

His suppositis; Primum dubium est: *An præter species intelligibiles, per quas principia apprehendimus, necessarius sit habitus principiorum, ad iudicandum de veritate eorum*: quod est eis assentire. Et est prima opinio Duran. in 3. d. 33. q.1. ad finem, & Sori 1. lib. de Iustitia, & iure, q.4. art.2. qui licèt habitus scientiarum, in intellectu ponant, præter species intelligibiles, ad assensum conclusionum: nihilominus ad assentiendum principiis, nullum habitum esse ponendum asserunt: sed sufficere aiunt lumen naturale, quod est potentia ipsa intellectiua. Probant hoc argu. Ad operationes naturales, in quibus nulla est indifferentia, vel libertas, non ponuntur habitus, vt in potentia visiua: imò nec in voluntate, respectu vltimi finis, in quem naturaliter tendit, per amorem; sed intellectus, naturaliter assentitur principiis, cùm sint veritates immediatæ ac necessariæ: ita vt eis propositis, non possit non assentire: ita enim se habet ad illa: sicut voluntas ad vltimumfinem, vel visus ad colores: ergo nullo indiget habitu, ad eis assentiendum. 7

Opposita sententia tenet, *præter intellectum, & species intelligibiles, ponendum esse habitum, ad assentiendum primis principiis indemonstrabilibus*. Hæc est expressa apud Aristot. 6. lib. Ethic. cap. 3. vbi inter virtutes intellectuales, quæ sunt habitus superadditi potentiis, enumerat intellectum, qui est habitus principiorum. Et D. Thom. in Commentariis eiusdem loci, declarat: non de intellectu pro potentia, sed pro habitu superaddito potentiæ, loqui Aristot. his verbis: *Accipitur autem hic intellectus, non pro ipsa intellectiua potentia, seu pro habitu quodam quo homo ex virtute luminis intellectus agentis, naturaliter cognoscit principia indemonstrabilia*. Et 1. 2. q.94. art.1. inquit, *Principia indemonstrabilia in speculatiuis, non sunt ipse habitus principiorum, sed sunt principia, quorum est habitus*: quam sententiam sequuntur, Henricus quodlib. 5 28. Caie. 1.2. q.51. art.1. & ibidem Conradus. Ferr. 1. lib. contra gentes, cap. 94. Medina 1.2. q.49. art.2. & moderni omnes. Et videtur nobis vera, & tenenda.

Probatur primò: Necessitas ponendi habitum in potentia: circa aliquod obiectum, est indifferentia eius, ad bene, vel malè operandum, 8

randum, circa illud: vt cùm vtroque modo possit operari, determinetur ad bene operandum, per habitum. *Nam habitus*, vt vidimus apud Arist. in prædicamento qualitatis, *est dispositio subiecti*, per quam bene vel malè se habet in ordine ad propriam naturam, vel operationem: sed intellectus circa prima principia, potest bene vel malè operari: cùm possit errare circa illa: ergo indiget habitu ad bene operandum: & ideo necesse est eum ponere.

Secundò: Quia si intellectus non indiget habitu ad assentiendum principiis: quia sunt euidentia, & naturaliter eum mouent; sequitur nec indigere habitu, ad assentiendum conclusionibus. Probatur consequentia: quia habito assensu principiorum, euidentem veritatem continet conclusio in eis contenta, & etiam naturaliter mouet intellectum: sed opposita opinio ponit habitum pro conclusionibus: ergo necessariò debet eum ponere circa principia.

9 Et ad argu.eius: Distinguenda est minor, quòd intellectus naturaliter assentiatur primis principiis. Nam quantum ad specificationem, verum est: quia supposita debita apprehensione eorum: si iudicium ferat certa illa, non potest esse iudicium dissensus, sed assensus debet esse: quantum verò attinet ad exercitium, libertatem habet circa illa, dependenter à voluntate: & ideo potest assensum suspendere, vt superiùs probauimus, quam libertatem non habent sensus, nec voluntas circa bonum in communi: ideo non sunt capaces habitus.

Quidnam sit habitus principiorum,

10 NAtura *& essentia habitus, ex proprio actu, & obiecto, circa quod natus est, operari intelligenda est.* Nam ab his sumunt speciem potentiæ, & habitus, vt docet Arist. lib. 2. de Anima, c. 4. Explicare igitur oportet: *Quodnam sit proprium obiectum huius habitus; & quem habeat actum circa illud. Obiectum* proprium habitus, est euidens, & immediata veritas: siue vniuersalis sit illa, siue particularis. Proprius modus: tendendi in obiectum, à quo formalis, & vltima ratio habitus desumitur, est per immediatam comparationem ad ipsam veritatem euidentem, quam sine vllo medio respicit. Vnde, sicut alij habitus intellectus, constituuntur & distinguuntur specie, per tale, vel tale medium assentiendi: vt scientia per medium demonstratiuum: opinio per medium probabile, & fides per testimonium: ita habitus principiorum, qui dicitur intellectus, talis est in propria specie, & à cæteris habitibus distinguitur, quia per se immediatè comparatur ad euidentiam veritatis. Vnde proprius actus eius est, *sine vllo medio ei assentire*, sicut actus scientiæ, assentire per medium demonstratiuum. Definitio igitur eius talis erit: *Habitus principiorum, est virtus intellectualis, per quam potentia intellectiua,*

lectiua, determinatur ad assensum principiorum per se euidentem, & facilè eundem eliciendum. In quo autem consistat hæc facilitas, dicemus inferiùs.

An habitus principiorum sit naturalis, vel acquisitus ab intellectu, per proprios actus.

Habito iam quòd habitus intellectus sit, & quid sit: sequitur tertium explicandum: *Quonam modo generetur, aut fiat in nobis.* Videlicet, an eum accipiat anima simul cum propria natura, & intellectu, dum creatur à Deo: vel sicut in ipsa creatione, accipit intellectum sine vlla specie intelligibili, sed tanquam tabulam rasam: in qua nihil depictum est, vt asseruit Aristot. eodem modo eum accipiat, sine vllo habitu principiorum. Nam de cæteris habitibus scientiarum, & virtutum, certum est, nullum habere intellectum à principio tales habitus: & ita sicut eos acquirit successu tẽporis, per proprios actus, pari ratione acquirat habitum principiorum. Nam si cum intellectu eum accipiat anima, naturalis dicetur: hoc est, à natura inditus, si verò per actus eum acquirat: non naturalis sed acquisitus dicetur, sicut cæteri. 11

Prima opinio affirmat, *Esse naturalem, & non acquisitum.* Ita Conradus 1.2.q 94.art.1.& Bannes 1.par.q.1.artic.6. notabili 3.& videtur expressa apud D.Th.1.2.q.49.artic.1.ad 3. vbi sic ait: *Puer non potest vti habitu intellectus principiorum, vel etiam lege naturali, qua ei habitualiter inest propter defectum ætatis.* Quibus verbis, habitum principiorum ponit in puero, nondum habente vsum rationis, & addit, non posse eo vti, propter defectum ætatis: ergo sentit inesse ei à natura, & non esse acquisitum per actus, & in 2. d.24 q.2.artic.3.ad 3. Vocat eum *naturalem*, his verbis; *Habitus naturalis nunquam amittitur, sicut patet de habitu principiorum.* 12

Et ratione probatur: Quia habitus acquisiti, sunt facilitates quædam: & ideo ponuntur, ad vincendam difficultatem: quam habet potentia ad operandum, circa tale obiectum, sed intellectus nullam habet difficultatem, in assentiendo primis principiis, præsertim vniuersalissimis, vt his; Quodlibet est, vel non est. Totum est maius sua parte; ergo neque aliquam acquirit facilitatem in assensu frequenti eorum: imò neque ea indiget. Probatur consequentia: Quia facilitas difficultati opponitur, & ad eam superandam ordinatur, vnde sequitur: vel non esse ponendum talem habitum, vel esse naturalem, & non acquisitum. Et talem eum appellat communis modus loquendi, fundatus fortè in nomine ipso: quia intellectus vocatur: sicut potentia ipsa, in qua recipitur: quia naturalis est ei.

Secunda opinio est, Caiet.1.2.quæst.51.art.1.d.1. *Vbi negat esse acquisitum*: sic autem esse naturalem docet, vt eum non accipiat 13

anima

anima à principio, cum ipso intellectu: sed sicut intellectus nullam accipit speciem intelligibilem, dum creatur anima, & infunditur corpori: ita nullum accipit habitum: sed acquisitis speciebus primorum principiorum, per abstractionem intellectus agentis, statim ait, profluere naturaliter habitum principiorum ac ipsa natura intellectus passibilis: cui tribuitur, vt statim per ipsum assentiatur eisdem principiis, apprehensis per species. Et hoc modo, ait, vocandum esse *naturalem*.

Tertia sententia, asserit: *Habitum principiorum cum natura, neque ab eadem natura intellectus fluere, eo ipso, quòd habet species principiorum, per quas ea apprehendit: sed esse acquisitum per actus ipsos: quibus intellectus assentitur principiis.* Sicut habitus scientiæ, & virtutum, acquiruntur per proprios actus: ita Ferrar. 2. contra gentes, capit. 78. Et est communis modernorũ: & videtur nobis vera, & tenenda. Probatur primò, expresso testimonio Aristot. cap. vlt. huius 1. lib. vbi explicans modum, quo habitus iste generatur in nobis, ita ait, *Neque itaque insunt determinati habitus, neque ab*
14 *aliis habitibus fiunt notioribus, sed assensu.* Quibus verbis, docet non inesse nobis à natura: neque ex aliis notioribus notitiis fieri, sicut habitus scientiæ, sed per assensum immediatum veritatis per se notæ. Quod est acquiri per proprios actus.

Probatur deinde ratione: Quia natura non concedit rebus, nisi ea quæ necessaria sunt ad essendum, & operandum simpliciter: quæ verò ad meliùs vel faciliùs operandum seruiunt, acquirenda eis relinquit propria industria, & labore, tribuens principia, quibus possint operari, & operando ea acquirere: & hac de causa non concessit hominibus habitus virtutum: quia non requiruntur ad operandum simpliciter bona opera, sed ad meliùs, hoc est, cum facilitate & promptitudine operandum. At habitus principiorum, non est necessarius ad assentiendum simpliciter, primis principiis: sed solùm ad assentiendum cum facilitate: ergo non est nobis à natura datus: sed propria industria, & labore acquisitus. Probatur minor: quia assensus principiorum, non excedit facultatem intellectus: sed is informatus per species intelligibiles, per quas apprehendit terminos, ex quibus principia fiunt, dum cognoscit significationem eorum: potest ipse propria virtute iudicare de veritate eorum: quod est eis assentire: ergo ad assentiendum simpliciter, non indiget habitu. Probatur antecedens: quia principia sunt veritates quædam naturales, per se euidentes: ergo sunt proportionatæ lumini naturali, eiusdem intellectus: quare per propriam virtutem potest circa eas operari, per assensum.

15 Sed vt hæc nostra sententia meliùs intelligatur, & vt testimonia D. Thom. iuxta mentem eius explicentur, notandum est; *Quòd licet habitus principiorum, non sit nobis à natura datus*, maximum

tamen habet principium in natura ipſa, ratione cuius naturalis etiam aliquo modo dici poteſt. Quod non habent alij habitus. Vt enim ſuperiùs dicebamus, propria ratio huius habitus ſumitur, per immediatam comparationem: ad ipſam veritatem per ſe euidentem: quam nec reſpicit, neque attingit per aliquod medium, ſed ſolùm indiget notitia terminorum: quam itam habet per ſpecies terminorum, ex quibus principia ipſa componuntur. Iſtæ autem ſpecies, producuntur ab intellectu agente, & imprimuntur intellectui paſſibili, mediis ſpeciebus ſenſibilibus obiectorum: quæ vocantur phantaſmata. Operatio porrò ſenſuum, & eiuſdem intellectus agentis: per quam efficiuntur ſpecies, naturalis eſt, & ſine habitu efficitur. Informatus autem intellectus patiens per has ſpecies principiorum, & intellecta per eas ſignificatione terminorum, ſine vlla arte, vel induſtria, ſine vllo medio, vel diſcurſu, aſſentitur principiis: & per talem aſſenſum generatur habitus principiorum: qui poſtea intenditur, & perficitur, per frequentem repetitionem eiuſdem aſſenſus. Et ideo, tam ex parte ſpecierum, naturaliter productarum: quàm ex parte aſſenſus principiorum, dicitur habitus iſte naturalis: quamuis liber ſit aſſenſus, & ex conſequenti, liberè producatur habitus per eum. Et tandem, quia aſſenſus principorum, & habitus ipſe, producuntur ſine medio, ſine diſcurſu, ſine arte, ſolum per naturale lumen eiuſdem intellectus: ideo non eſt nomen aliud ei inditum, ſed nomine eiuſdem intellectus ſignificatur: dum dicimus, eſſe intellectum principiorum.

Hæc autem non habent alij habitus intellectuales, vt habitus 16
ſcientiæ. Is enim præter operationem intellectus agentis, præter ſpecies concluſionis, quas imprimit intellectui patienti, præterquirit artem per quam diſponantur principia: præquirit aſſenſum eorum, tanquam medium formale, quo intellectus aſſentitur concluſioni: & per talem aſſenſum generatur. Et ideo neque habitus ſcientiæ, neque alij ſimiles dicuntur naturales.

Ex quibus intelligitur; Verumque habere habitum principiorum: & quòd naturalis ſit, & quòd ſit acquiſitus per proprios actus: non tamen ſicut acquiruntur cæteri habitus: ſed ſine vllo medio, ſine vlla arte, vel induſtria, per ſolam virtutem naturalem vtriuſque intellectus, agentis & patientis, ac ſenſuum, quorum naturales operationes præſupponuntur. Et in hoc ſenſu loquitur D. Thom. dum vocat naturalem hunc habitum: vel dum dicit à natura haberi: non negans per hos modos loquendi, quòd ſit acquiſitus per proprios actus: quia vterque ſenſus verus eſt, & neuter contradicit alteri. Hunc autem eſſe ſenſum eius, colligitur euidenter ex proprio loco, vbi ex profeſſo agit D. Thom. de hoc habitu inquirens, *An ſit naturalis*, nempe 1.2. q. 1. artic. 1. aſſeritque

eſſe

esse naturalem secundùm inchoationem, quod non habent cæteri habitus: & nihilominus esse acquisitum, per operationem intellectus agentis, & sensuum, præsuppositam assensui intellectus passibilis, per quem proximè acquiritur. In quo etiam sensu, dixit Arist. *ex sensibus, & non à natura haberi hunc habitum.*

17 In eodem etiam sensu, intelligitur aliud testimonium D. Th. de puero: quem dicit habere hunc habitum: sed non vti eo propter defectum ætatis. Intelligit autem eum habere secundùm inchoationem: quia hoc modo est naturalis: quem tamen non habet formaliter: quousque per primum assensum principiorum in eo generetur, & per sequentes perficiatur.

Circa solutionem primi argumen. Asserunt modern. quidam: Non esse ponendum habitum: pro assensu principiorum vniuersalissimorum, quæ vocatur dignitates: quia cum sint nobis notissima, absque vlla difficultate eis assentimus: & ideo per frequentem assensum eorum, non acquirimus habitum. Sed solum esse ponendum: pro principijs particularibus scientiarum quibus non facilè assentitur intellectus, cùm non sint adeo nobis nota: ideo facilitate acquisita pro iis indigemus: quæ vocatur habitus. Et hæc sententia videtur mihi satis probabilis: quamuis etiam sit probabile: *quòd in assentiendo his principiis, nonnihil difficultatis habeat intellectus, licèt minùs longè, quàm in assentiẽdo principiis particularibus*, & hoc satis est, vt indigeat habitu ad assentiendum, & vt nouam acquirat facilitatẽ per frequentẽ repetitionem assensuũ.

18 Et ex hac doctrina respondetur ad argum. Concessa maiore, sed minori negata, quòd intellectus nullam habeat difficultatem in assensu primorum principiorum, & ideò nec vllam acquirat facilitatem, per repetitionem assensus. Nam experientia, docet oppositum: & quòd aliquam habeat intellectus difficultatem, quam per exercitationem vincit: & ex consequenti quòd nouam acquirat facilitatem.

Quid autem sit hæc facilitas: aut in quo consistat, diuersis modis explicatur ab auctoribus. Quibus omissis, dicendum est, *Facilitatem, non esse aliud, quàm modum quendam, per quem potentia efficitur expedita, atque prompta ad operandum attaque, vt cum delectatione operetur*, quod non habet ex se, vel à natura: & hunc modum tribuit ei habitus, tanto perfectiorem, quanto magis intenditur, atque perficitur, per repetitionem actuum.

An habitus principiorum sit idem secundùm speciem, pro omnibus principiis, vel diuersus pro diuersis.

De distinctione specifica huius habitus nihil inuenitur apud auctores. Ideo sola ratione agendum nobis est. Videtur autem vnum esse ponendum pro omnibus, quod sic probo: *Habitus*

distinguuntur per diuersos actus; vt sæpe diximus: sed habitus principiorum habet actum eiusdem speciei, circa omnia principia: ergo est idem secundùm speciem pro omnibus. Probatur minor, 19
quia actus huius habitus, est assensus principiorum: & assensus sunt eiusdem, vel diuersæ speciei, per eandem, vel diuersam rationem assentiendi: quæ est quasi formale obiectum eorum: sed eadem est ratio formalis assentiendi semper primis principiis: ergo omnes assensus sunt eiusdem speciei, & ideo idem quoque erit habitus, secundùm speciem. Probatur minor: quia semper assentitur intellectus primis principiis, sine medio, habita solùm significatione terminorum: ergo semper eodem modo.

Nostra tamen sententia duabus conclusionibus explicatur, hoc modo. Prima est, *Habitus principiorum practicorum, & speculatiuorum, specie distinguuntur*: quam tenet D. Tho. 1. p. quæst. 79. art. 12. Et probat euidens ratio: Quia actus, & habitus distinguuntur specie, per diuersa obiecta: sed veritas practica, quam continent principia practica, & circa quam versatur habitus, tanquam circa proprium obiectum, est diuersa specie à veritate speculatiua: cùm illa ex propria natura ordinetur ad operandum, hæc verò non: ergo distinguũtur habitus isti specie. Principia practica sunt hæc, & similia: Bonum est prosequendum, & Malum fugiendum. Virtus est amplectenda, & Vitium est repudiandum. Quæ per se patet ordinari ad operandum. Speculatiua sunt: Totum est maius sua parte. Homo est animal rationale: & similia, de quibus manifestum est nullum ordinem dicere ad operandum.

Secunda conclusio: *Habitus etiam principiorum speculatiuorum, distinguuntur specie, secundùm quòd in diuersis materiis inueniuntur*: hoc modo; vt habitus principiorum vnius scientiæ, distinguatur specie ab habitu principiorum alterius. Et si pro principiis vniuersalissimis, ponendus est habitus, pro diuersis etiam ponendus est habitus distinctus specie. Ita, vt alius sit habitus, per quem assentimus huic principio; Quodlibet est, vel non est, ab eo per quem assentimur illi; Totum est maius sua parte. Hanc conclusionem sic probo: Habitus distinguuntur per diuersos actus, & actus sunt diuersi per diuersa obiecta: sed assensus principiorum vnius scientiæ, specie distinguitur ab assensu principiorum alterius: & assensus vnius principij vniuersalissimi, distinguitur etiam specie, ab assensu alterius: ergo habitus etiam erunt distincti specie. Probatur minor: quia diuersa principia, cõtinent diuersam veritatem, quam respiciunt assensus, tanquam proprium obiectum: vt diuersam veritatem specie continet, hoc principium: Homo est animal rationale, ab illo, Natura est principium motus, & quietis, eius in quo est: ergo efficiunt assensus specie distinctos, in intellectu; & diuersi assensus, efficient habitus etiam diuersos

diuersos. Et idem exemplum adduci potest, in diuersis principiis vniuersalissimis.

21 Et si dicas; Distingui specie assensus: sed tamen pertinere ad eũdem habitum: quia sunt actus inadæquati, respectu illius, ad omnia principia, & ad omnes assensus eorum se extendentis. In contrarium est, quòd si distinguuntur specie: licèt inadæquata, necesse est eos generare habitus partiales specie distinctos. Quia quælibet causa, producit effectum secundùm suam speciem, (licèt inadæquatum) ergo à causis specie distincti, (licèt inadæquatis) necesse est effectus specie diuersos (licèt inadæquatos) procedere. Quare iã dabuntur diuersi habitus, saltẽ partiales, specie distincti. Verùm probatur, debere distingui specie totali: quia habitus principiorũ, non habet tantã extensionem, ac intellectus: vt possit idem se extendere ad omnes veritates, nec habet maiorem extensionem: quàm habitus scientiæ, cui proportionatur, ac necessariò præsupponitur: sed habitus scientiæ, distinguuntur specie per diuersa obiecta formalia: ergo habitus principiorum, qui eis correspondent, debẽt etiam distingui specie, per diuersas veritates principiorum, circa quas versantur, tanquam circa propria obiecta.

Ad argu. oppositæ opinionis, neganda est minor: quòd habitus principiorum habeat assensum eiusdem speciei, circa omnia principia: nam licèt omnibus assentiatur, intellecta significatione terminorum sine medio, modus tamen iste assentiendi, & ratio formalis generica est: sicut etiam est generica in scientiis, assentire conclusionibus, per medium demonstratiuum. Sicut ergo in scientiis, specie distincta est ratio assentiendi, secundùm distinctam rationem principiorum, per quæ assentitur intellectus conclusionibus, huius, aut illius scientiæ: & sicut per hanc distinctam rationẽ specificam: distinguuntur habitus scientiæ specie, ita in assensu principiorum distincta est ratio assentiendi specifica, secundùm distinctionem specificam diuersarum veritatum, quas diuersa principia continent. Nam ratio assentiendi principiis, ipsamet veritas principiorum per semetipsam est, & non per aliud medium: diuersa igitur veritas immediata cùm sit, diuersa etiam ratio assentiendi erit, & diuersum assensum secundùm speciem efficiet: & diuersi assensus secundùm speciem, diuersos habitus principiorum generabunt.

TRACTATVS II.

De habitu scientiæ.

Circa habitum scientiæ explicanda sunt, *An sit*, & *Quid sit*, & *An sit de singularibus, & contingentibus, atque entibus per accidens.*

An præter habitum principiorum, ponendus sit pro conclusionibus alter habitus distinctus, qui appelletur scientia.

PRima opinio est, quorumdam modernorum, qui *cùm pro vniuersalissimis principiis non ponant habitum principiorum*: sed solùm pro particularibus huius aut illius scientiæ: asserunt nihilominus, talem habitum principiorum, postquam assensum eorum habet, habita notitia terminorum extendere se ad assensus omniũ conclusionum eiusdem scientiæ: & ita præter habitum principiorum, non esse ponendum habitum scientiæ, ab eo distinctum. 23

Probant testimonio Arist. 6. lib. Ethic. cap. 3. vbi enumerans habitus intellectuales, de sapientia, quæ est habitus vnus Intellectus, asserit, esse scientiam, & intellectum, simul eorum quæ honorabilissima sunt: ergo sentit eundem habitum, sufficere pro principiis, & conclusionibus: quare non est necessarium multiplicare alterum.

Probant deinde ratione: Quia assensus, quorum vnus dependet ab altero, non possunt generare distinctos habitus: quia diuersi habitus independentes esse debent, sed assensus conclusionum, præsupponit assensum principiorum, à quo intrinsecam habet dependentiam, vt ex se patet: ergo non generat distinctum habitum ab eo, sed idemmet habitus, qui principiorum est, se extendit ad conclusiones. Maiorem probant, exemplo vniuersaliorum scientiarũ; vt Dialecticæ, atque Philosophiæ, quæ licèt diuersas habeant conclusiones: non ideo tamen ponuntur in eis, pro singulis singuli, ac diuersi habitus, sed vnus qui se extendat ad omnes, propter intrinsecam dependentiam vnius conclusionis ab alia: cui præsupponitur necessariò, vel quã præsupponit: quod nos asseruimus, atque probauimus qu. 3. Proœmiali: ergo cùm magis intrinsecam dependentiam habeant conclusiones eiusdem scientiæ, à principiis eiusdem, quàm possint habere inter sese conclusiones ipsæ, sequitur non esse ponendum habitum distinctum pro conclusionibus, ab habitu principiorum: sed hunc se extendere ad omnes. 24

Hæc tamen sententia manifestè contraria est eidem Arist. in eodem loco, cap. 6. vbi expresse docet: Non solùm habitum principiorum qui dicitur intellectus, esse distinctum ab habitu scientiæ, & aliis: sed neque posse cum aliquo eorum coincidere, his verbis: *Intellectus neque est scientia, nec ars, nec prudentia. Scientia: quia ipsum scibile demonstrabile est: ars, & prudentia: quia in his versantur, quæ sese aliter habere possunt. At nec sapientia est: est enim sapientis de quibusdam demonstrationem habere. Quod si ea quibus verum dicimus, & nunquam falsum, in his quæ possunt, aut non possunt aliter se habere: (& hæc sunt scientia, prudentia, sapientia, intellectus: horum autem trium habituum, nullus esse potest, atque tres dico, prudentiam,*

dentiam, scientiam, sapientiam) restat intellectum esse principiorum.

25 Est etiam contra rationem. Quod sic probo: Habitus distinguuntur per actus: qui in intellectualibus, sunt ipsi assensus: sed assensus principiorum eiusdem scientiæ, & conclusionum eius distinguuntur specie: ergo ad habitus specie distinctos: quos generabunt, pertinere debent. Probatur minor: quia assensus distinguuntur specie, per diuersas rationes formales assentiendi: sed assensus conclusionum habet diuersam rationem, ab assensu principiorum: vt ex se est manifestum, cùm assentiatur intellectus principiis sine medio, propter ipsam veritatem per se euidentem: conclusionibus verò, propter principia in demonstratione disposita: ergo assensus ipsi distinguentur specie. Et si dicas, distingui specie, tanquam actus inadæquatos eiusdem habitus: Contra hoc est: quòd si inadæquati sunt assensus, dabitur aliqua ratio assentiendi vniuersalior vtroque, sub qua comprehendantur: & quæ adæquata sit habitui, qui ponitur pro vtroque. Sed talis ratio est impossibilis: ergo impossibile est eundem esse habitum. Probo iterum minorem: quia talis ratio communis vtrique assensui, esset assensus necessarij, aut euidentis, abstrahentis ab vtroque: quæ non potest esse vna, nisi vnitate generica; comprehendente sub se diuersos assensus secundùm speciem. Præterea: Etiam si inadæquatos esse daremus assensus principiorum, & conclusionum: cùm sint specie distincti; necesse est, distinctos habitus, saltem partiales, & inadæquatos generare: & ita distinctus iam erit ponendus habitus pro conclusionibus, specie saltem partiali.

Testimonium Aristo. pro opposita sententia exposuit egregiè D. Thom. non solùm in Commentariis eiusdem, sed etiam 1. 2. quæst 57. art 1. ad 2. vbi ait: *Sapientiam propriè sumptam*, de qua ibi loquitur Aristot. *esse quendam habitum, verè quidem scientificum, sed vniuersalißimum*, qui circa cõclusiones etiam vniuersalissimas, sibi proprias versatur: & simul de principiis, & conclusionibus scientiarum particularium, quodammodo iudicat, tanquam de inferioribus: Quia considerat altissimas causas, ad quas reducuntur inferiores, & à quibus dependent: atque etiam vniuersalissimas rationes entis; vt essentiam, totum, partem, ac similes: à quibus particulares conclusiones, omnium scientiarum dependent: & quas aliquando demonstrat, per rationes vniuersales extrinsecas,

26 vel ducentes ad impossibile. Et propter has excellentias, quodam modo se habet ad alias scientias, tanquam intellectus, qui est habitus principiorum, & simul est etiam habitus scientiæ, respectu suarum conclusionum, non tamen est idem habitus, cum eo, qui ponitur pro principiis eius: sed diuersus. Et eiusmodi vniuersalis scientia, non est alia, præter Metaphysicam, cui prædictæ excellentiæ conueniunt.

Ad arg. eiusdem sententiæ; Respondetur, Maiorem esse falsam, absolutè: quod probant scientia subalternans, & subalternata. Nam obiectum huius, continetur sub obiecto alterius: & conclusiones eius habent intrinsecam dependentiam, à conclusionibus alterius, per quas probantur, quasi per principia, & nihilominus, sunt habitus, & scientiæ specie distincti, apud Ar. & omnes. Et multò melius distinguentur, habitus scientiæ, & principiorum, licèt assensus conclusionum, habeat intrinsecam dependentiam, ab assensu principiorum: cùm habeant rationes formales diuersas; vt probatum est. In scientiis verò vniuersalioribus, alia est ratio: quia conclusiones, non solùm se præsupponunt, & intrinsecam habent dependentiam à principiis, eodem modo se præsupponentibus, ac dependentibus: sed omnes etiam conclusiones, habent eandem rationem formalem assentiendi, per medium demonstratiuum, & nihilominus etiam in his scientiis, distinctus ponitur habitus, pro principiis, & conclusionibus, apud Arist. & omnes.

An euidentia pertineat ad essentiam scientiæ.

HOc est secundum explicandum de scientia, pertinens ad essentiam eius, *An videlicet euidentia sit ei essentiale.* Et quia prædicata essentialia cuiuscunque rei, ex eius definitione constat, necesse est definitionem scientiæ afferre, eamque explicare; vt ex eius explicatione, constare possit, an inter prædicata essentialia eius numerari debeat euidentia: quia si numeranda non sit, nec essentialis ei censebitur. 27

Arist. 2. cap. huius libri definiuit scientiam in concreto, dicens: *Scire, est rem per causam cognoscere, & quod illius est causa: & quod impossibile est, aliter se habere*; quam definitionem, si ad scientiam in abstracto applicemus, sub forma quidditatiuæ definitionis, hoc modo assignari potest: *Scientia, est cognitio vera, & certa rei necessaria, per propriam causam.* In qua *Cognitio*, habet rationem generis, quia in ea cõuenit scientia cum cæteris actibus intellectus. Potest autem cognitio sumi, pro actuali, vel habituali, vel pro vtraque: & sic definietur vtraque scientia, actualis, & habitualis. *Actualis*, est assensus conclusionis. *Habitualis* verò, habitus per eam genitus. In communi autem modo loquendi, pro habituali potius sumitur. *Reliqua* verò particulæ ponuntur pro differentia; vt per eas distinguatur à cæteris habitibus intellectus. Nam *Vera*, dicitur cognitio vt distinguatur ab errore. *Certa*, vt distinguatur ab opinione, & cæteris cognitionibus, quibus non repugnat subesse falsum: per *Rem necessariam*, separatur à prudentia, & arte, quæ versantur circa contingentia. Particula denique *per causam* distinguit scientiam ab habitu principiorum, qui non procedit per medium, sed immediatè assentitur veritati, habita notitia ter-

mino

28 minorum. Distinguitur etiam à scientia, quæ habetur à posteriori,& per effectum: quam non comprehendit Aristot. sub hac definitione: sed solam scientiam perfectam, quæ vocatur propter quid. Possumus autem definitionem vtrique communem,& quasi genericam designare, comprehendentem vtrâque, mutata solùm vltima particula *per causam*,& posita eius loco,particula, *per demonstrationem*,& erit hæc:*Scientia est cognitio vera, rei necessaria, per demonstrationem.*

Sed an completæ sint istæ definitiones, vel desit eis particula, euidens, saltem subintelligenda:de hoc est præsens quæstio.Quæ vt meliùs intelligatur, explicandi, ac distinguendi sunt isti tres termini, *Certitudo,Necessitas*,& *Euidentia.Certitudo*, est firma adhæsio intellectus alicui obiecto,absque dubitatione,vel formidine, Ita eam definiunt Scholastici Doctores,in 3.d. 26. præsertim D.Tho.quæst.2.art.4.Bonau.q.4. Duran.in 4.d.37. q.8. Cæterùm firma adhæsio intellectus duplex est: *Apparens*, & *Vera*. *Apparens* est,quando intellectus,ex aliqua ratione probabili, atque ex efficaci applicatione voluntatis,tenaciter inhæret alicui obiecto: & de hac apparenti adhæsione,intelligitur illud axioma,positum ab Arist. 7. lib.Ethi.cap.3.*Ita firmiter adhærent nonnulli suis opinionibus falsis,aut erroribus,sicut alij adhærent scientiis.* De hac verò firma adhæsione,non intelligitur definitio:sed de *Vera*,qua intellectus propter veritatem ipsam rei, aut solidam, ac firmam rationem,seu infallibilem auctoritatem,adhæret alicui obiecto. Certitudo autem sic explicata, habet illos tres gradus, quos superiùs explicuimus.

Necessitas verò,in ordine ad propsitionem sumpta, de qua non loquimur,est determinatio intellectus ad veritatem:& propositio necessaria erit, quæ ita est vera:vt repugnet esse falsam. quod explicuit Arist.illo verbo, *impossibile aliter se habere.* Habet autem necessitas eosdem gradus quos certitudo.

Euidentia denique,addit supra firmam adhæsionem manifestationem veritatis, sub claritate alicuius luminis:ita vt euidens dicatur obiectum, quasi clarum, ac perspicuum, seu manifestum. Hanc euidentiam seu claritatem habent principia ex se, scientia verò participatam à principiis. Et de certitudine, ac necessitate, nemo potest dubitare,quin sint essentiales scientiæ, cùm vtraque sit expresse posita indefinitione Arist.De sola igitur euidētia,cùm non sit expressa, quæstio esse potest: *An sit ei essentialis?* & ideo in definitione subintelligenda,aut declaranda.

Et prima opinio negat *essentialem esse.* ita Masfius cap. præsenti,q.3.conclusione 1.& 2.Probat, primò: Quia scientia subalternata,est vera scientia, & tamen non est euidens: ergo euidentia, non est de ratione scientiæ. Minorem probat:quia potest contin-

gere quòd sit sine subalternante, & solùm habeat principia accepta, per testimonium eius, qui habet subalternantem: & tunc patet non esse euidentem. Et, etiamsi cum subalternante sit; intra tamé proprios limites, nescit reducere sua principia vsque ad prima & indemonstrabilia: ergo non habet euidentiam eorum, & ex consequenti neque conclusionum, quæ ex eis deducit. Nihilominus vtroque modo vera scientia est, cùm sit de re necessaria, per euidentem consequentiam.

Secundò probat: Quia Theologia, quæ deducitur ex principiis diuinæ fidei, per veras demonstrationes, non est euidens cùm ex principiis obscuris fidei, non possit colligi euidens conclusio: & tamen est vera scientia; vt est manifestum: ergo euidentia non pertinet ad essentiam scientiæ.

Hæc tamen sententia duo asserit falsa. Primum; *Quòd scientia subalternata, existens sine subalternante, & habens principia solum accepta per testimonium eius, qui habet subalternantē, sit vera scientia.* Nam si principia solùm habentur, per testimonium illius, assensus eorum solùm erit fides humana, cui potest subesse falsum: ergo non possunt esse causa conclusionis certæ, aut scientificæ: alioqui effectus esset perfectior, quàm propria causa.

Secundum quod asserit, est, *Scientiam subalternatam, etiam dum cum subalternante existit, in eodem homine, esse scientiam, intra proprios limites: sed non esse euidentem*: quia nescit reducere suas conclusiones, vsque ad principia indemonstrabilia. Hæc autem duo, manifestam continent repugnātiam: quia si nescit reducere principia: ergo non erit scientia. Probatur euidenter consequentia ex his verbis Aristotelis, quæ habentur cap 2. huius libri: *Non scit, qui demonstrationem horum non habet*, &c. Hoc est, præmissarum, ex quibus constat demonstratio: quas si non scit reducere, non erunt sibi certæ: ergo nec certam conclusionem ex eis deducere vllo modo poterit. 31

Subalterna igitur scientia, simul cum subalternante existēs duobus modis consideratur. Primo: *intra proprios limites præcisè*: hoc est, non considerando continuationem, aut vnionem, quam habet cum subalternante: & hoc modo, nec est scientia; vt probauimus capite 10. nec est euidens. Sed erit opinio quædam. Secundo consideratur; *vt continuata, vel vnita cum subalternante*: in qua continuatione consistit formaliter subalternatio: & ideo solùm, vt sic sumpta, est formaliter subalternata: & hoc modo vera scientia est, & euidens: quia per talem continuationem auxilio subalternantis, reducit sua principia, vsque ad prima indemonstrabilia.

Et si dicas: Ipsam non reducere sua principia: sed subalternantem. Respondeo, Subalternantem reducere; vt sibi continuatur subalternata: & non alio modo: & hoc idem est, ac subalternatam 32

redu

reducere;vt continuatur cũ subalternanre. Ita enim fit;vt qui habet vtramque,habeat euidentiam principiorum subalternatæ, ratione continuationis: & ideo subalternata fit in eo vera scientia, & euidens.

Vt igitur nostram sententiam explicemus,notandum est,*Scientiam* duobus modis sumi posse. Primo, *In quantum per lumen naturale intellectus haberi potest*:& hanc tantùm definiuit Arist. quia hanc tantùm potuit cognoscere.Secundo modo,potest considerari vniuersalius,prout solũ dicit assensum conclusionis, habitũ per demonstrarionẽ ex pręmissis,siue per lumẽ naturale,siue per aliud quodcunque cognitis:quarũ tamen certum habeat assensum, siue per reductionem ad prima indemonstrabilia, siue alio modo.

33 Quia distinctione supposita, duabus conclusionibus continetur nostra sententia. Prima est; *Ad essentiam scientiæ primo modo consideratæ,pertinet euidentia.* Probatur: Quia, si quis demonstrat conclusionem,per causam,vel effectum,cognitum per lumen naturale intellectus,necesse est, habeat euidentiã præmissarum:cùm sibi sint manifestæ sub claritate luminis naturalis:& cõsequentia, etiam eodem modo est sibi euidens:ergo conclusio, ex eis deducta, etiam est euidens. Probatur consequentia: quia ex causa per se,omni ex parte euidenti, euidens quoque effectus debet sequi: sed ex tali assensu conclusionis euidenti generatur habitus scientiæ:ergo erit etiam euidens essentialiter.Quamuis autem euidentia, sit prædicatum essentiale scientiæ, eam ramen non expressit Arist.in definitione quia satis manifestum erat,in verbis eiusdem definitionis hanc contineri. Si autem quis velit eam exprimere, sic dicet:Scientia est,cognitio vera,certa,& euidens,rei necessariæ per causam. Et si velit definire omnem scientiam,quia,& propter quid,sic dicet:Scientia est cognitio vera,certa, & euidens, rei necessariæ,per demonstrationem.

Secunda conclusio: *Ad essentiam scientiæ sub vniuersaliori illa acceptione sumpta, non pertinent euidentia*: sed ita potest definiri: Scienria est cognitio rei certa per demonstrationem. Probatur hæc:Quia Theologia, quæ habetur ex principiis diuinæ fidei, est cognitio rei certa,per veram demonstrationem:ergo aliquo modo est scientia Probo consequentiam: quia non est opinio, nec fides humana,cùm sit certa:nec est fides diuina,quia fides non innititur demonstrationi,nec alteri argumentationi, sed solùm testimonio diuino:conclusio verò Theologica,non innititur immediatè testimonio sed demonstrationi: licèt altera præmissarum, vel vtraque innitatur testimonio diuino,& sit assensus fidei.

Sed nec eadem conclusio Theologica,pertinet ad intellectum, qui est habitus principiorum: cùm sit deducta per demonstrationem: ergo pertinet ad habitum scientiæ. Probo iterum consequentiam,

quentiam. quia nec datur, nec dari potest alius habitus ad quem possit pertinere. Si ergo Theologia est scientia, licèt imperfecta: 34
quia non est euidens: aliquo modo conuenire debet cum scientia primo modo accepta: & ideo aliqua ratio scientiæ communis vtrique, abstrahi potest, ad cuius essentiam non pertineat euidentia. Et hæc est: quæ sub hac ratione communi considerata, definita à nobis est.

An scientia sit de singularibus, de contingentibus, & entibus per accidens.

DE his tribus separatim breuissimè dicemus quid tenendum sit. Et primò *de singularibus*, distinguendum est: nam quædam sunt, singularia quæ simul sunt species, vel eminenter, ac perfectissimè continent perfectionem specificam: vt Deus, & Angeli: & vt plures tenent, in Angelis, non distinguitur differentia specifica ab indiuiduali. Et de his singularibus: certum est apud omnes, perfectissimam scientiam haberi posse. Alia sunt singularia, in quibus distinguitur differentia indiuidualis ab specifica, & extra rationem illius est: vt sunt corruptibilia: & fortè etiam Angeli id habent: nam valdè probabile est, multiplicare eos posse sub eadem specie: & de his, potest esse dubium; *An possint esse obiecta scientia?* vel, *An scientia solùm possit esse de vniuersalibus.*

Deinde distinguenda est *scientia*: quia tribus modis sumi potest. Primò, pro *certa & euidenti cognitione rei per discursum habita*, aut sine illo, per simplicem intuitum: & de scientia hoc modo sumpta, certum est, quòd versetur circa singularia quæcunque. Nam Deus, & Angeli, per notitiam intuitiuam, sine discursu, perfectissimè cognoscunt singularia omnia: & talis eorũ notitia intuitiua, perfectissimam habet rationem scientiæ. Nos quoque de Deo, & Angelis possumus habere scientiam: & mediis sensibus, habemus intuitiuam cognitionem singularium sensibilium: quæ secundùm hanc acceptionem, vocari potest scientia. Secũdo modo, sumitur scientia, *pro sola discursiua, habita per euidentem consequentiam*, siue vera sit demonstratio, siue non. Tertiò sumitur *pro discursiua, habita tamen per veram demonstrationem.* Dubium igitur procedit de scientia his duobus modis sumpta; *An de singularibus corruptibilibus haberi possit.* 35

Sed adhuc duobus considerantur *singularia* hæc. Primò, *Vt participant naturam specificam*, in qua conueniunt: nempe, humanam, vel aliam. Secundò, *Vt sunt distincta per proprias differentias indiuiduales*: & hoc est considerare ea; vt singularia sunt formaliter, & reduplicatiuè. Et si primo modo considerentur, certum est, etiã de illis posse esse aliquo modo sciẽtiam. Nam cùm de specie possit esse, per se primò & immediatè scientia, erit etiam de singularibus

laribus per participationem, & applicationem eiusdem scientiæ de specie, ad illa: quia, si de homine probatur, per demonstrationem, quòd sit risibilis, etiam potest probari de Petro, aut Ioanne, applicando eandem demonstrationem ad illum, probandoque per eam quòd sit risibilis.

36 Et hoc modo in scientia Theologica, demonstrantur aliqua de Christo Domino, vt homine: ex principiis fidei, & propositionibus simul euidentibus. Vt quòd sit risibilis: quia est homo, per hanc demonstrationem ei applicatam: Omnis homo est risibilis: Christus est homo: ergo Christus est risibilis.

Tota ergo difficultas est, de eisdem singularibus, vt singularia sunt, & distincta, per proprias differentias indiuiduales, *An de illis possit esse scientia discursiua, secundo aut tertio modo sumpta.* Et quidam dicunt esse posse, alij verò omnino repugnare id, aiunt. Interim nostra sententia duabus conclusionibus explicatur. Prima est: *Scientia discursiua, per veram demonstrationem habita, non potest esse vllo modo, de singularibus sic acceptis.* Probatur euidenter: quia vera demonstratio, est verus syllogismus, dispositus in modo, & figura, & procedens ex principiis vniuersalibus indemonstrabilibus, cuius medium, est vera definitio, composita ex genere, & differentia: sed hæc non potest ex terminis singularibus fieri: ergo nec potest de singularibus haberi.

37 Nam dispositio in modo, & figura, non potest reperiri in terminis singularibus: sed solus syllogismus expositorius: qui nimis impropriè syllogismus est, per quandam similitudinem ad eum, qui fit in terminis vniuersalibus.

Secundò, Quia de singulari, vt singulare est, non potest probari nisi proprietas singularis, sibi soli conueniens: sed per principia vniuersalia, non potest probari, nisi vniuersalis, aut communis proprietas: cùm æqualiter conueniat omnibus singularibus, hoc est, non magis vni quàm alteri: ergo talis scientia non potest esse vllo modo de singularibus, vt singularia sunt. Et cùm scientia discursiua, de hac solùm dicatur propriè, & simpliciter: etiam est dicendum simpliciter, quòd de singularibus non possit esse scientia discursiua. Ideo Arist. pluribus suæ doctrinæ locis, expressè negat, & absque vlla distinctione, *quòd scientia possit esse de singularibus*, & communis modus loquendi, totius Scholæ ita sentit.

38 Secunda conclusio: *Naturaliter loquendo, non potest dari scientia de singularibus, vt singularia sunt; etiam per euidentē consequentiam, qua non sit demonstratio.* Probatur hac ratione: Dari scientiam de aliquo, est probare aliquam proprietatem de illo, per euidentem consequentiam: sed de singulari, vt tali, non possumus naturaliter probare aliquam proprietatem, per euidentem consequentiam: ergo nec habere veram scientiam de illo. Minorem probo: quia

quia proprietas singularis, vt singularis est ea, quæ sequitur ex propria differentia indiuiduali: vel ex eo: vt per eam constituto: sed nullam differentiam indiuidualem determinatam certò cognoscimus, neque vllam talem proprietatem: nec potest à nobis certò cognosci naturaliter, vt omnibus est manifestum: ergo nec possumus eam probare de singulari ipso per euidentem consequentiam: neque hoc modo habere scientiam adhuc impropriam, de illo.

An de ente per accidens possit dari scientia.

ENs *per accidens* vocatur illud, quod componitur ex pluribus entibus in actu: vt album, aut musicum: de quo dubitamus: *An possit dari scientia per veram demõstrationem habita?* Et quidam distinguunt duplex ens per accidens: Vnum, *quod resultat ex duobus entibus in actu, casu, aut fortuitò concurrentibus*: vt musicum, aut ædificator, vel etiam inuentio thesauri. Et de hoc negant scientiam dari posse, quia non solùm secundùm esse; est ens per accidens: sed neque per se cadere potest, sub consideratione intellectus: sed sicut casu coniunguntur ea, ex quibus constat: ita per accidens omnino se habent ad considerationem intellectus. Aliud est ens per accidens *quod resultat, ex duobus naturaliter concurrentibus, & vnitis*: vt Album: Quantum, &c. & de hoc dicunt posse esse scientiam: quia licèt sit ens per accidens secundùm esse, tamen per se potest considerari ab intellectu, per se definiri, & per se possunt demonstrari passiones de illo. Nam album definimus: quòd sit disgregatiuum visus: & quantum: quòd sit corpus habens partes extensas. 39

Nostra tamen sententia est; *Quod de nullo ente per accidens, vt ens per accidens est, possit dari scientia*: & de ente per accidens, resultante ex duobus, casu, aut rarò concurrentibus, ita sentit expressè Aristo. 6. lib Meta, text. 5. 6. & 7. Verùm vt de alio etiam quocumque id probemus: Notandum est, duobus modis posse considerari. Primò: *Vt componitur ex duobus entibus in actu, per modum aggregationis*, hoc est nullo ordine in eis considerato: talis est cumulus, tale album, & musicum: vt solùm in eis consideramus, vnum aggregatum ex multis actualibus. Secundò; Considerari potest, *vt duobus constat ordinatis*: nempe, vno vt determinabili, alio vt determinante. Et primò modo consideratum, dicitur *vnum per accidens omnibus modis*. Quare de illo non potest esse scientia.

Prob. hoc. Quia nec habet vllo modo vnam naturam, nec vnam rationem: quare non potest vna definitione explicari; nec habere determinatas passiones: quæ de illo demonstrari possint. Ideo doctrina Arist. loco citato ad omne ens per accidens se extendit: Si verò consideretur secundo modo: licèt sit vnum per accidens entitate, est tamen vnum per se ordine: & ideo potest definiri vna definitione, quo pacto definitur album, & quantum, illis definitionibus, 40

bus,quas adduximus.Poteſt etiam habere determinatas paſſiones: quæ de illo probentur.Et de *numero ſonoro*, hoc modo ſumpto, ac de *linea viſuali*, tanquam de propriis obiectis, agunt muſica, & perſpectiua,vt vidimus c.10.quæ ſunt veræ ſcientiæ.

An de caſualibus & fortuitis detur ſcientia.

41 CAſuale vocatur illud, quod ex duobus caſu concurrentibus conſtat: vt quòd æſtiuum tempus, frigidum ſit, ac pluuioſum. *Fortuitum* verò:quod fit ex duobus, à fortuna (vt dicitur) concurrentibus: vt inuentio theſauri, cum effuſione terræ. Hæc autem duobus modis conſiderari poſſunt. Primo, *in communi*, vt dicuntur caſualia,aut fortuita Alio modo,*in particulari*, vt eſt hoc vel illud. Et de eis primo modo conſideratis, poteſt eſſe ſcientia: quia ratio caſualis,aut fortuiti in communi conſiderati, per ſe vna eſt, & per ſe conſiderabilis. Ideo Ariſtot. de caſu, & fortuna, ſic conſideratis, agit 2.lib.Phyſicorum. Sed de eiſdem conſideratis in particulari, nulla ſcientia dari poteſt: quia nullam rationem habent per ſe conſiderabilem, ſed prorſus contingentia ſunt, & per accidens. Quare nec definiri per ſe poſſunt, nec vllam habere paſſionem,de ſe demonſtrabilem.

TRACTATVS III.

De opinione, & fide humana.

Quidnam ſit opinio,& quid fides humana.

TRia ſunt explicanda, *de opinione*, *& fide humana*: Primum: *Quid vtraque ſit.* Secundum: *Quomodo diſtinguatur.* Tertium: *An opinio*, *& conſequenter fides humana poſſit eſſe ſimul cum ſcientia?* Opinionem ſic definire poſſumus: *Opinio eſt aſſenſus alicuius propoſitionis*, *non neceſſariæ*, *per medium probabile*, *aut ſine illo.* *In aſſenſu*, conuenit cum ſcientia. & aliis notitiis intellectualibus, & per eandem particulam, cenſetur excluſa à ratione opinionis, quæcunque cogitatio, aut exiſtimatio, ſeu ſuſpicio, vel dubium, per quod intellectus non determinatur ad aliquam partem contradictionis, nec aſſentitur ei: ſed vel leuiter cogitat, vel quaſi hæret, aut pendet, inter vtramque partem. Aſſenſus enim, determinationem eius dicit ad vnam partem, vel alteram, quam veram reputat, vel ſaltem probabilem. Dicitur autem *Probabilis*: vt diſtinguatur à ſcientia, & intellectu, qui ſunt aſſenſus euidentes. A fide autem humana diſtinguitur, per illas particulas *Per medium probabile*: *aut ſine illo*: quia fides humana non habetur per medium probabile, nec ſine illo; ſed per teſtimonium fide digni.

42

Per

Per medium etiam probabile, aut sine illo, dicitur; vt intelligamus duplicem esse opinionem. Vnam, quæ habetur sine medio per solum simplicem intuitum ipsius veritatis probabilis, quam sic definiuit Aristoteles, cap. præsenti, dicens: *Opinio est acceptio immediatæ propositionis; & non necessariæ.* Alia est, *quæ habetur per medium probabile.* Nam, vel colligitur ex immediata opinione, per consequentiam euidentem, aut probabilem: vel ex propositione euidenti, per consequentiam tantùm probabilem: & vtroque modo dicitur haberi per medium probabile. Quia vel ex parte propositionis, ex qua colligitur, solum est probabile: vel ex parte consequentiæ. Itaque sicut assensus certus, & euidens, duplex est, nempe, aut per se euidens, quem intellectus habet cognita significatione terminorum; & dicitur *Intellectus*; aut euidens per medium demonstratiuum: & dicitur, *Scientia*: Eodem modo, duplex est assensus probabilis; Vnus, *qui habetur sine medio*, cognita significatione terminorum: vt dum intellectus, cognita significatione terminorum huius propositionis, omnis mater diligit filium suum, statim nulla expectata ratione, assentitur ei probabiliter, & potest vocari, *Intellectus opinionis.* Alter assensus probabilis est, *qui habetur per medium probabile*, vt expositum est. Et ita duplex est opinio, distincta absque dubio specie, per diuersum modum assentiendi, ex sola noritia terminorum, vel per medium: & vtramque comprehendit definitio assignata.

Fides autem humana, sic potest definiri: *Fides humana est assensus probabilis, propter testimonium fide digni habitus.* Ita vt per *Assensum probabilem*, conueniat cum opinione, & distinguatur à cæteris notitiis, aut assensibus intellectus: sicut de opinione diximus, per *Testimonium* verò, ab opinione; & hæc de primo. 43

An formido sit de intrinseca ratione opinionis, & humanæ fidei.

HOc etiam pertinet ad explicationem quidditatis opinionis, & humanæ fidei. Quod vt intelligatur, explicandum imprimis est: Quidnam per formidinem significetur. Et nihil aliud est, quàm timor, ne falsa sit pars, cui assentitur intellectus, aut vera opposita. Opinio enim, vt diximus, est assensus probabilis, cui non repugnat subesse falsum: quod est esse assensum quendam debilem, de cuius veritate meritò timetur, aut timeri potest: quia sic ei adhæret intellectus: vt fundamentum propter quod ei adhæret: quod est veritas ipsa per se probabilis, aut ratio per quam deducit conclusionem ex præmissis, non sit omnino solida, nec firma, sed quæ ex propria natura deficere potest, & aliter se habere. Dubium igitur est, *An timor iste*, quem vocant formidinem, *pertineat ad essentiam opinionis, vel humanæ fidei.*

Prima

44 Prima sententia; Distinguit duplicem opinionem, *Perfectam & Imperfectam. Perfectam* opinioné vocat eam: quæ innititur testimonio fide digni: *Imperfectam* verò: quæ innititur rationibus probabilibus. Et ad essentiam illius asserit, nullo modo pertinere formidinem: quia non solùm dicit assensum determinatum vnius partis, sed firmum, ac certum: non propter firmitatem testimonij sed propter efficacem determinationem voluntatis ratione cuius intellectus firmiter adhæret eidem parti: nec solùm firmiter, sed etiam tenaciter: vt superiùs ex Aristot. adduximus. *Imperfecta* verò opinio, formidinem habet essentialiter annexam, sine qua, nec reperitur, nec reperiri vllo modo potest. Ita Durand. in 1. quæst. prolog., Masius cap. præsenti, qui, ita ait tenere Capreolum, & Caiet. quos ipse citat: & quod amplius est, D. Tho. pluribus suæ doctrinæ locis, præsertim 1. 2. quæst. 67. art. 3. vbi ita ait: *De ratione opinionis, est quòd accipiatur vnum cum formidine alterius oppositi*, &c.

Probat etiam ratione. Nam qui opinatur, iudicat, opinionem, quam ipse sequitur, posse esse falsam: ergo ex propria ratione opinandi, timet, ne falsa sit: quare timor iste aut formido, intrinseca est opinioni.

Pro solutione huius quæ. distinguenda est duplex formido, Nam alia est, *Actualis*, quæ est actualis timor; Alia *Virtualis*, seu radicalis, quæ non consistit in aliquo actuali timore, aut dubitatione: sed in eo solùm, quòd est talem esse assensum opinionis, ex parte obiecti, aut medij assentiendi, cui non repugnat subesse falsum. Et ex hac radice, nascitur aliquando actualis timor, aut formido, ne opposita pars vera sit, aut falsa illa, cui intellectus assentitur: & ideo dicitur virtualis, aut radicalis formido.

45 Hac supposita distinctione; Nostra sententia est, *Virtualem aut radicalem formidinem, ad essentiam opinionis, aut humanæ fidei pertinere: Actualem verò, omnino esse ei accidentalem ita vt sæpe reperiatur sine illa.* Hæc est communis sententia ferè omnium expositorum. Arist. cap. præsenti. Et probatur expresso testimonio Aristotelis. 7. libro Ethicorum cap. 3. vbi de opinione ita loquitur: *Nam si vera opinio, & non scientia sit, ex qua continenter agunt homines, nihil ad rationem id refert: cùm nonnulli ex his qui opinantur, non ambigant, sed certò se scire existiment.*

Et probatur euidenti experientia: Quia plures sunt opiniones, non solum in Dialectica, sed etiam in Philosophia, & Theologia, communi ferè totius scholæ consensu approbatæ, & efficacibus argumentis confirmatæ: quas sequimur, absque vllo timore vel formidine actuali. Et aliquando videmus, aliquos ex principiis euidentibus, deducere aliquam conclusionem, per syllogismum, quem putant euidentem verè non nisi probabilem, & tales, certam esse existimant talem conclusionem, licèt vera sit in

eis solùm opinio: ergo repugnat simul habere timorem, ne sit falsa, aut vera opposita: quare euidens est, actualem formidinem, non esse intrinsecam opinioni, cùm sæpe inueniatur sine illa. Virtualis tamen, aut radicalis formido, his etiam opinionibus intrinseca est: cùm ex parte medij assentiendi, non repugnet eis subesse falsum.

Testimonium autem D. Tho. de hac virtuali formidine, intelligitur, non de actuali.

Ad arg verò; Concesso antecedente cum consequentia, distinguendum est consequens. Nam si de actuali timore, aut formidine intelligatur, falsum est. Si verò de virtuali, aut radicali, verum: & ideo hanc solam esse opinioni intrinsecam probat arg. non illam. 46

An opinio possit esse simul cum scientia, de eadem propositione & in eodem intellectu.

CErtum est *opinionem simul esse posse cum scientia, de eadem re.* Quia de linea, habet scientiam Geometra, & opinionem Dialecticus, aut Metaphysicus. *An distinguatur realiter à substantia.* Nec solùm est certū, quòd in diuersis hominibus, aut intellectibus, simul esse possint de eadem re, sed etiam in eodem intellectu. Nam idem geometra, habet scientiam de linea, & potest simul habere opinionem, de distinctione eius à substantia. Ideò, non quæritur titulus quæst. An de eadem re simplici, possint esse simul in eodē intellectu, sed, *An de eadem propositione.* De qua certū est etiam, in diuersis intellectibus *posse esse scientiam, & opinionem.*

Nam fieri potest, vt aliquis habeat assensum alicuius conclusionis per veram demonstrationem, quam alter deducat ex eisdem vel aliis principiis, per syllogismum probabilem: & ideo solùm habeat opinionem. Difficultas igitur est, *An idem homo de eadem propositione, possit simul habere scientiam, & opinionem.* 47

Sed adhuc de scientia, & opinione est distinguendum: quia quatuor modis excogitari potest, quòd simul sint. Primò; *Secundùm habitus:* ita vt idem homo simul habeat habitum scientiæ, & opinionis, de eadem conclusione. Secundò; *Ita vt simul habeat assensus vtriusque.* Tertiò; *Vt simul habeat habitum scientiæ, & assensum opinionis.* Quartò, *Vt simul habeat habitum opinionis, & assensum scientiæ.* & secundùm omnes comparationes, videtur procedere quemadmodum præsens.

Circa quam est prima opinio negans, Scoti in 3.d.24.q. vnica, §. contra hæc 1, Caiet. & Soti cap. præsenti, & Masij, ibidem q. 5. Probant testimonio Arist. in hoc c. vbi eandem ferè qu proposuit, *An idem obiectum, possit esse scitum & opinatum, ab eodem.* Qui respondit, non posse. Probauitque hac ratione, *Scibile est, quod non potest*

test aliter se habere, opinale verò, quod potest aliter se habere; vt opinabile est. Sed repugnat, eandem rem posse aliter se habere & non posse aliter se habere: cùm sint contradictoria: ergo repugnabit, quòd aliquid simul sit scibile, & opinabile, aut scitum, & opinatum.

48 At qui hæc sunt propria obiecta scientiæ, & opinionis: ergo etiam repugnabit vtramque esse simul, in eodem intellectu; de eadem propositione, ex mente Arist.

Probant deinde ratione. Primò, *de actibus, vel assensibus.* Deinde, *de habitibus. De actibus* quidem: Quia impossibile est, eundem hominem, iudicare simul quòd res eadem potest aliter se habere: & non potest aliter se habere: cum hæc sint iudicia contradictoria. Sed assensus scientiæ, est iudicium actuale de conclusione, quod non potest aliter se habere: & assensus opinionis, est iudicium de eadem, quòd potest aliter se habere: ergo actualem repugnantiam continent: quare non poterunt esse simul in eodem intellectu. Et quod amplius est, assensus isti repugnant, tanquam euidens, & ineuidens: quia de intrinseca ratione vnius, est euidentia; alter verò ex propria natura ineuidens est: cum sit contingens; aut ex parte principij, ex quo deducitur; aut ex parte medij probabilis, per quod deducitur. Sed euidens, & ineuidens opponuntur priuatiuè; sicut lumē, & tenebræ quia euidētia est manifestatio obiecti, sub claritate luminis: ergo repugnat esse simul in eodē intellectu: sicut repugnat simul esse lucē, & tenebras: in eadē parte aeris.

49 De habitibus verò, probant secundò: Quia actus, & habitus, versantur circa idem obiectum, & per idem medium: & habitus, est inclinatio ad actum, circa tale obiectum, & per tale medium: ergo eandem prorsus repugnantiam habent cum actibus: quare nec simul esse poterunt.

Secunda opinio est Durand. in 1. quæst. prologi, num. 20. Vbi distinguit *opinionem*: quia duobus modis, inquit, haberi potest. Primo, *ex præmissis probabilibus*, aut euidentibus, per mediū probabile: & vt tale cognitum ab opinante. Secundo, *ex præmissis necessariis*, atque euidentibus, & per medium; verè quidem probabile: sed euidens reputatū ab opinante. Et si primo modo habeatur, repugnat simul esse cum scientia: tam secundùm actū quàm secūdùm habitum: vt asserit prima opinio: cum qua conuenit in hoc. Si verò habeatur secundo modo, simul esse possunt: tam secundùm actus, quàm secundùm habitus: in quo eidem opinioni contradicit.

Ideo probat hoc secundum tali arg. Tota repugnantia assensus opinionis, & scientiæ, prouenit ex eo, quòd per vnum iudicatur, conclusionē non posse aliter se habere, per aliud verò, posse aliter se habere: sed dum opinio habetur, per mediū euidens existimatum; & ex præmissis euidentibus, iudicatur, conclusionem nō posse aliter se habere: sicut per assensum scientiæ: ergo nulla restat

in eis repugnantia, vel oppositio, propter quam simul esse non possint. Quinimo conformãtur omnino: quia per vtrũque iudicatur conclusio necessaria: & ideo, quòd non possit aliter se habere. Duæ autem causæ conformes, bene possunt ad eundem effectũ cõcurrere: &, si assensus hoc modo non repugnant, euidens erit non repugnare habitus: qui propter assensus tantũ repugnare possunt.

Tertia opinio est quorundam modernorum, omnino opposita his duabus: Quia affirmat, *scientiam, & opinionem simul esse posse, circa eandem propositionem, in eodem intellectu, tam secundùm actus, quàm secundùm habitus*, & siue opinio habeatur per medium probabile: vt tale reputatum ab opinante, siue reputatum necessarium. Solùm de propositione, de qua est vterque assensus, distinguit hoc modo: nam duobus modis considerari potest. Primò, *Vt propositio quadam est, circa quam versatur vterque habitus*, vel assẽsus. Secundò; *Vt est conclusio demonstrationis*, vel syllogismi probabilis. & prima consideratio, inquit, quasi materialis est: secũda, quasi formalis: Quia vna & eadem est propositio, circa quam versantur: sed illa eadem, est conclusio vtriusque syllogismi, qui cùm distinguantur specie, propositio eadem, est quasi duplex conclusio formaliter; atque specie distincta: vnde fit, de eadem quidem propositione, esse vtrumque assensum, & habitum. Sed non de eadem conclusione, at de diuersis formaliter. Et hanc dicunt esse sententiam Alexandri Alensis, 3. p. quæst. 79. memb. 3. D. Bonau. in 3. distinct. 24. quæst. 2. art. 3. Durand. quæst. 1. prologi, & in 3. dist. 31. quæst. 4. Altisiodorensis lib. 3. Summæ, tit. 3. quæst. 4. & 5. Rich. in 3 dist. 25. quæst. 1. & Villalpandei cap. præsenti, atque etiam D. Tho. 1. 2. quæst. 67. art. 3. vbi concedit eandem propositionem posse cognosci, per diuersa media: euidens, & probabile: tanquam per medium perfectum, & imperfectum, quæ non omnino repugnant, quod repetit 3. p. qu. 9. ar. 3. ad 2. vbi P. Franciscus Suarius eandem sententiam sequitur. 50

Probant primò: Quia tota repugnantia, ob quam simul esse non possunt assensus opinionis & scientiæ, de eadem propositione est, quia repugnat, quod simul iudicetur, posse aliter se habere, & non posse: cùm duo hæc iudicia sint contradictoria: hoc autem ita esset, si per idem medium vtrumque esset iudicandum. Sed cùm id fiat, per diuersa media, nullam contineret repugnantiam, aut cõtradictionem; quia intellectũ iudicare, propositionem non posse aliter se habere: vt est conclusio demonstrationis: & posse aliter se habere; vt est conclusio probabilis syllogismi, nullo modo repugnat; nec opponuntur contradictoriè, duo hæc iudicia, comparata ad diuersa media. Quod præsertim verum est, cùm actualis formido, nõ sit opinioni intrinseca: nec sit necessariũ opinantem actu iudicare, quod possit aliter se habere conclusio. Imò 51

possit

possit iudicare contrarium; vt notauit Durand.

Secundò: Quia simul cum demonstratione, adduci potest, & solet, probabilis ratio, ad probandum eandem conclusionem: sicut cum fide diuina, ad credendum eandem veritatem: ergo assentitur simul intellectus, propter vtrumque medium: & ideo vtrũque habebit suum effectum, qui est assensus probabilis, & scientificus, simulque erunt, alioqui frustra adduceretur vtrumque medium.

52 Nostra sententia, quasi media est, & vnica conclusione explicatur: ***Scientia, & opinio, secundùm habitus, possunt simul esse in eodem intellectu, de eadem propositione, non tamen secundùm assensus vel actus.*** Per primam partem; Excluditur prima opinio, & ex parte secunda. Per secundam verò partem; Excluditur etiam ex parte secunda, & etiam ex parte tertia. Cæterùm nostram sententiam tenent authores illi, quos pro se citat vltima opinio: vt constabit eos legenti: videbit namque (nisi ego fallor) de solis habitibus cõcedere, quòd simul esse possint, non de assensibus. Et hic est sensus, D. Th. præsertim in vltimo loco si verba eius attentè cõsiderētur.

Vt autem eam simul explicemus, & probemus, notandum est, ***Scientiam, & opinionem, dum affirmant veritatem eiusdem propositionis, non esse oppositas contradictoriè; nec priuatiuè, imò, neque vllo genere oppositionis:*** Quia contradictoriè non possunt opponi ea, quorum vtrumque affirmat: sed nec iudicia vtriusque necesse est contradictoriè opponi: ita vt per iudicium sciētiæ, dicatur propositionem non posse aliter se habere, per iudicium verò opinatiuũ, posse aliter se habere. Nam vt bene probant secunda & tertia sententia, necessarium non est; vt tale iudicium reperiatur in opinante: sed sæpè non reperitur; & aliquando reperitur contrarium: Porrò, nec opponuntur priuatiuè: quia assensus opinionis, non caret euidentia, nec ea propriè priuatur; sed quandam negationem eius dicit: sicut quælibet species, dicit negationem alterius: & tamen non propterea dicuntur priuatiuè, aut contradictoriè opponi; sed disparatæ esse. Et ita se habent scientia & opinio.

53 Ac nec omnino disparatæ aut diuersæ sunt; sed valde similes: cùm in eundem finem ordinentur; qui est firmare veritatem in intellectu. Nisi quòd scientia id omnino efficit; opinio verò aliqua ex parte, non plenè, aut perfectè. Ideo solùm distinguuntur; tanquam perfectum, & imperfectum: vt egregiè D. Thomas ait in vltimo loco: quia scientia, est quasi forma perfecta; opinio verò quasi dispositio ad illam: & has rationes perfecti & imperfecti, habet ex propria natura, & essentia. Sed *perfectum*, & *imperfectum*, duobus modis repugnant, vel respectu duorum. Primo quidem, respectu eiusdem formæ: quia repugnat eandem formam esse; ex propria natura habitum, & dispositionem: & ita repugnat eandem qualitatem, vel habitum, simul esse scientiam,

& opinionem. Secundò, repugnat in ordine ad idem subiectum: quia impossibile est; quòd idem corpus simul sit perfectè & imperfectè calidum: aut eadem pars aëris perfectè & imperfectè illuminata. Et hanc repugnantiam absque dubio habent scientia, & opinio, respectu eiusdem subiecti, circa eandem propositionem. Quia opinio, nō omnino, vel non plenè determinat intellectum, ad veritatem eius; nec firmum, aut stabilem efficit: sed determinat quidem infirmo quodam, ac debili modo, & quasi indeterminatū aliqua ex parte relinquit: & hoc habet opinio quæcunque ex sua natura, & essentia; quomodocumque habeatur, etiam per medium probabile, reputatum necessarium. Scientia verò, plenè, atque perfectè, & omnino determinat intellectum, ad veritatem propositionis demonstratæ, omninò etiam firmum, ac stabilem reddit.

Ex quibus vtraque pars nostræ sententiæ efficaciter probari 54 potest. Primò quidem; Quòd scientia, & opinio simul esse nō possunt secundum actus, vel assensus contra secundam & tertiam opinionem hoc argumento: Impossibile est, aliquid simul esse plenè, atque omnino determinatum, & non plenè, atque omnino determinatum circa eandem rem, cùm contradictoriè hæc opponatur. Sed per assensum scientificum, plenè atque omnino determinatur intellectus, ad veritatem propositionis demonstratę, firmusque & stabilis in ea redditur: & per assensum opinionis, nec omnino determinatur, nec firmus, & stabilis efficitur: ergo repugnat simul esse hæc duo in intellectu, circa eādem veritatem. At dices pro tertia opinione: concludere arg. hoc, respectu eiusdem medij, non verò ratione diuersorum repugnare, quod vtroque modo simul se habeat. Igitur probatur efficaciter, quod etiam per diuersa media repugnet: quia simul esse conuictum intellectum, & non esse conuictum, circa eandem veritatem: vndecunque id proueniat, siue per idem, aut diuersum medium, planè repugnat, cùm sint esse simul, & non esse respectu eiusdem: ergo non tollit difficultatem argumenti, quòd id fiat per diuersa media. Et si per diuersa media id fieri potest. sequitur assensum scientificum, & erroneum simul esse posse, circa eandem propositionem: ita, vt simul iudicet intellectus, veram esse, & falsam: veram quidem per demonstrationem, falsam verò per syllogismum probabilem. Tunc enim cessabit oppositio: quia solum esse dicitur respectu eiusdem, non verò respectu diuersorū mediorum: quæ tamen absurda sunt.

De habitibus verò, facilè probari potest, quia non dicunt actualem determinationem intellectus, ad veritatem, sed quasi potentialem & habitualem. Nō repugnat autem, intellectum esse imperfectè determinatum actu, & posse plenè determinari, licèt plena determinatio actualis, repugnet non plenæ. Vnde diuersis temporibus, esse in eodem intellectu plenam, & non plenam determina

mina

minationem,nullam continet repugnantiam. At eodem tempore id fieri,maximè repugnat.

55 Ad argu.Scoti,quo probabat repugnantiam habituum, Neganda est consequentia:quia licèt actus,& habitus versentur circa idē obiectum, & habeantur per idem medium,longè tamen diuersas rationes habent:quia habitus est,tanquam inclinatio, & quasi potentia ad actum; actus verò per actualem attingentiam fit obiecti.Sed nō repugnat aliquem habere simul, inclinationes ad actus repugnantes, quos potest exercere diuersis temporibus:licèt repugnet simul exercere virumque. Vnde licèt repugnet actus, aut assensus opinionis,& scientiæ esse simul,non repugnat tamen simul esse habitus.

56 Ad arg.Durandi; Concessa maiore,& minore,neganda est consequentia.Qu a repugnantia assensuum opinionis,& scientiæ,non consistit in oppositione iudiciorum:de quibus bene probatur, non esse necessarium,quòd simul habeantur.Sed in eo,quòd ratio opinionis essentialiter, est imperfecta, non omnino determinans intellectum ad veritatem, neque eum firmans in ea:ratio verò sciētiæ essentialiter perfecta est circa idem:cùm plenè atque omnino determinet intellectum, eumque in eadem veritate firmet. Firmum autem esse intellectum, & stabilem in eadem veritate: & infirmum simul ac debilem, repugnat:& pariter, simul esse omnino determinatum & indeterminatum. Et hoc sequitur, siue per idem,siue per diuersam medium id fiat:& ideo repugnat simul esse opinionem,& scientiam,circa eādem propositionem, in eodem intellectu. Itaque licèt actualis formido, non sit opinioni intrinseca :& licèt non possit haberi per medium verè probabile, sed existimatum necessarium, quæ concedenda sunt:Nihilominus, ex propria ratione intrinseca, habet assensus opinionis,non omnino determinare intellectum,nec firmare eundem in veritate.Et ideo non potest esse simul cum assensu scientiæ, plenè eum determinante ac firmante: sed adueniente hoc,& cum eo plena determinatione intellectus: cessat ille:quia cessat omnis indeterminatio, & aliqua pertinete ad eius essentiam:& ideò cessante omni,cessat aliqua:& ex consequenti,cessat assensus:aliqua ex parte indeterminatus,atque infirmus:sicut cessat debilitas membrorum,adueniente robore:& cessat ægritudo, adueniente sanitate.Et ex his constat soluta esse argumenta vltimæ opinionis. Et hæc de opere posterioris resolutionis adnotasse sufficiat.

Finis huius operis.

SELECTA QVÆDAM

EX LIBRIS TOPICORVM Aristo. quibus liberalium Artium studiosi, florentissimæ huius Academiæ Complutensis, satisfacere possint consuetis Magistrorum interrogationibus, in examine, pro Baccalaureatus gradu subeundo.

De fine, ac diuisione horum librorum.

FINIS, quem in his octo libris Topicorum intendit Aristoteles, est; *Methodum tradere probabiliter disputandi, de quocunque themate, seu problemate oblato.* Et quia vniuersale, ac præcipuum instrumentum Topicæ disputationis, est ratiocinatio Dialectica, quam vocamus Topicum syllogismum, duo agit in toto opere; vt vniuersalem eius diuisionem proponamus. Primò, explicat naturam syllogismi dialectici: & partes, ex quibus componitur. Secundò: Quia syllogismus iste Topicus, hoc est localis dicitur: locos omnes, ex quibus argumentorum probabilium copiam deducere possimus copiosè tradit, & explicat, vt ita instructus Dialecticus, quamcunque disputationem, de rebus probabilibus instituere possit. Nos igitur breui quadam summa, tradere, cupientes, ea, quæ necessaria sunt ad artem Topicam intelligendam, & liberalium artium studiosos instruendos, vt satisfacere possint consuetis interrogationibus subeundi examinis. Duo alia eodem ordine præstabimus. Primum: Quidnam Dialecticus syllogismus sit, explicabimus: quæ, & quot sint partes, ex quibus componi debeat: tam simplices, qualia sunt prædicata Topica, quàm etiam composita: vt problema Dialecticum, & Dialectica propositio: de quibus Aristoteles agit, per octo priora capita primi lib. Deinde loca, ex quibus eruenda sunt probabilia argumenta, summatim colligemus, enumerabimus, atque explicabimus. 1

Quodnam sit obiectum huius operis, & ordo eius, cum cæteris partibus Dialecticæ explicatur.

EX his facilè potest intelligi; Quodnam sit obiectum huius operis. Nam si omnia, quæ in eo tractantur; vel sunt partes syllogismi Dialectici; vel loci, ex quibus argumentorum probabilium copia deduci possit, quæ etiam ad compositionem eiusdem syllogismi ordinantur: Scopus totius operis, cuius naturam 2

&pro

& proprietates intendit Aristoteles in eo explicare, idem syllogismus erit:& ex consequentl, subiectum, seu obiectum eius proprium. Nam præcipuæ conditiones obiecti istæ sunt. Ordinem etiam, quem Libri Topicorum seruent, inter cæteras partes Logicæ,& locum eis inter cæteras debitum, non erit difficile intelligere, sequuntur enim proximè libros de posteriori resolutione, nuper à nobis explanatos. Cuius ea est ratio: Quia inter species syllogismorum, post demonstrationem in posteriorum libris explicatam, dignior est syllogismus dialecticus cæteris, ideo tractatus iste de eo, tanquam de proprio obiecto agens, statim post eosdem libros debet collocari.

Quid sit prædicatum Dialecticum.

3 Simplicia, ex quibus proximè componuntur problema, ac propositio Dialectica; & remotè Dialecticus syllogismus, sunt *Prædicata Topica, seu Dialectica* (quod idem est) de quibus agit Arist. cap. 4. primi libri, vbi ea enumerat, & singula propriis definitionibus explicat. *Prædicatum Topicum*, sic possumus in genere definire: *Est præcipua pars, ex qua componitur problema, ac propositio Dialectica. Præcipuam partem*, illud vocamus, ad distinctionem subiecti, ex quo eadem propositio Dialectica componitur. Nam copulam propositionis, non tam partem nunc vocare volumus, quàm nexum vtriusque partis, quo copulatæ propositionem componunt.

Quotuplex sit prædicatum Dialecticum.

4 Videntur ex vna parte *prædicata Dialectica esse quinque*, propter hoc argum. Quia prædicatum distinguitur à prædicabili, tanquam actus à potentia: sed actus, & potentia, eodem modo numerari debent: quia potentia sumit vnitatem, ac distinctionem ab actu: ergo tot erunt prædicata, quot prædicabilia. Constat autem ex Porphyrio, prædicabilia esse quinque: ergo quinque etiam debent esse prædicata.

Ex alia verò parte *videntur esse decem*, propter secundum arg. Quia prædicamentum non est aliud, quàm prædicatorum series, & ordinatio: ergo idem erit numerus prædicatorum & prædicamentorum. Constat autem decem esse prædicamenta, ex Arist. ergo ponenda sunt decem prædicata.

5 His tamen non obstantibus Nostra sententia est; *Quatuor tantùm esse prædicata Topica.* Vt Aristoteles expressè docet, 1. li. c. 4. quæ sunt; *Definitio, Genus, Proprium, & Accidens*, ita; vt nec plura addenda sint neque aliquod ex his auferendum. Tota autem difficultas huius rei, consistit in assignanda ratione, propter quam

Ari.quatuor hæc prædicata posuit. Pro cuius explicatione,notandum est; finem huius artis topicæ,vt diximus,esse *methodum tradere, probabiliter disputandi de quacunque re proposita.* Disputatio autem tribus partibus constat,ita ordinatis.Primò, *Quæstione*, seu interrogatione, quam titulum disputationis solemus vocare , sic dicentes ; Vtrùm cœlum sit incorruptibile , vel non ? aut quid simile. Deinde *Locis* , ex quibus eruenda sunt argumenta probabilia,quibus mediis dubiam reddamus quæstionem : & tertio loco, *Argumentis ipsis*, quæ sunt syllogimi Dialectici , ex propositionibus Dialecticis compositi.Propositio autem Dialectica, (vt postmodum dicetur) est altera pars problematis. Problemata verò, & ex consequenti propositiones Dialecticæ , ex prædicatis fiunt: quia non est aliud problema,quàm quæstio,vel interrogatio , *An aliquod prædicatum conueniat tali subiecto*:vt dum dicimus,*An cœlum sit incorruptibile,vel non ?* idem est , ac si quæramus , An hoc prædicatum corruptibile,conueniat cœlo,vel non.Vnde sequitur: prædicatum topicum non esse aliud , quàm id quod de re aliqua quæri potest. *Tot igitur erunt prædicata , quot quæstiones possunt de re aliqua fieri:& tot etiam quæstiones,quot prædicata.*Et cùm quæstio idem sit, ac problema:idem erit numerus prædicatorum , ac problematum. Et tandem cùm propositio, & problema , forma tantùm interrogationis differant , quia problema est interrogatio vtriusque partis contra. dictionis : vt si dicas ; Vtrum cœlum sit incorruptibile, vel non,problema efficis. Propositio verò , interrogatio alterius partis tantùm ; vt putásne cœlum est incorruptibile : tot sunt propositiones Dialecticæ , quot problemata. Et ita intelligitur,prædicatum Dialecticum esse primum,ex quo numerus problematum desumi debet. Deinde ex numero problematum,numerus propositionum Dialecticarum. Et ita, ex ordine ad problemata,& propositiones constituendas , desumitur numerus prædicatorum. Et discursus iste deducitur ex 4.cap.1.lib. 6

Quo supposito, hac ratione probatur ab Arist. *quatuor tantùm esse prædicata. Prædicatum* est id , quod de re aliqua quæri potest, ad disputationem Dilecticam instituendam : sed quatuor tantùm quæri possunt : ergo quatuor tantùm sunt prædicata. Minorem probat : Nam vel quærimus de aliquo definitionem vt intelligamus naturam eius,vel genus ; vt intelligamus, in quonam prædicamento sit:vel proprietates , aut communia accidentia : Et nihil aliud quæri potest , quod ad hæc non reducatur : ergo quatuor sunt prædicata:ita,vt nec plura,nec pauciora. Et hæc sunt , *definitio,genus,proprium,& accidens*, quæ suis definitionibus sic explicat cap.4.1.lib. *Definitio,est oratio, quid erat esse significans. Orationem* esse dicit:quia non est propositio, cùm nec verum contineat , nec falsum ; vt animal rationale. Vocat etiam definitionem terminum,

num, sumpta metaphora ex terminis agrorum. Nam ad quemlibet, solum, & totum pertinet illud quod intra terminos eius clauditur ita vt nihil eius extrà sit, sed totum, quod habet, intra terminos comprehendatur. Sic definitio continet, quidquid pertinet ad essentiam rei: ita vt nihil eius sit extrà, nec aliquid sit eius, quod intra illam non comprehendatur: & ideo vocatur ab Arist. terminus. *Genus* verò, inquit, est, *quod prædicatur pluribus differentibus specie in quid:* Vt animal. *Proprium, quod non indicat, quid est esse rei, soli autem inest, & conuersim prædicatur:* Vt risibile, respectu hominis. *Accidens* est; *quod nec est definitio, nec genus, nec proprium, inest autem rei.* aut etiam, *Accidens est, quod inesse eidem potest:* vt albedo, respectu parietis.

7 Si autem dixeris; Vltra has quatuor quæst. aut interrogationes, seu problemata, quæ generalia esse videntur, plura possunt specialia quæri de re: vt, an sit homo: an sit leo: an sit substantia & innumera alia: ergo plura quàm quatuor, imò innumera prædicata debent concedi. Et præterea, generalia prædicata adhuc sunt plura: quia sicut quærimus de genere alicuius rei; vt, vtrùm Animal sit genus hominis, nec non ita possumus quærere de eius differentia, nempe, an Rationale sit differentia hominis: atque etiam de specie; vt an Homo sit species Petri, aut Ioannis: vel etiam an sit species animalis: ergo duo alia prædicata generalia sunt addenda, nempe, Species & Differentia.

8 Circa primam partem arg. de interrogationibus specialibus asserit Rodolphus Agricola, lib. 1. de Inuentione Dialectica, cap. 3. errasse Arist. in Assignando numero prædicatorum: quia sicut plura sunt genera problematum particularium, ita plura debent constitui prædicata, quàm quatuor. Sed plus mihi videtur errasse hic author reprehendendo Aristotelem: quia vera solutio ex doctrina eiusdem Aristot. 1. lib. Topicorum, cap. 4. *& lib. 5. cap. vltimo, sub finem, colligenda est.* Quibus locis duo asserit. Primum; *Quòd cùm problemata ordinentur ad disputationem dialecticam*, cuius finis est determinatio eiusdem problematis, circa quod disputatur: ita vt præiactis probabilibus argumentis pro vtraque parte, tandem decernatur: vtra earum sit probabilior: hinc sequitur, omnia problemata, quæ eisdem argumentis, & eodem modo determinantur, ad idem genus problematis pertinere: & omnia prædicata eorundem sub aliquo ex quatuor designatis comprehendi. Et ideo in hoc primo loco asserit, differentiam, si generalis sit, hoc est, si de pluribus speciebus prædicetur sicut genus, cum genere esse connumerandam, & non esse addendam pro ea aliud prædicatum. Secundum est, quod secundo loco docet, *Quæstionem accidentis finiri, aut determinari, ex eo solùm, quod quis probet conuenire subiecto.* Ex qua doctrina deducimus nos, omnia problemata

blemata specialia, quæcumque illa sint, reduci ad problema accidentis: Et omnia prædicata eorundem, ad prædicatum accidentis. Et ratio huius deductionis est: quia in omni problemate speciali quæritur: An hoc prædicatum conueniat tali subiecto, vel ei insit, necne, quod patet habere modum interrogationis, aut problematis accidentis: quo solùm quærimus, *An accidens conueniat, vel insit subiecto.* Et eisdem prorsus argumentis finiuntur, aut determinantur: quia si inquiras, an animal conueniat homini, necne, vel an homo conueniat Petro, necne, sufficienter determinatur, & disputatio eius finita erit: si probemus vtcumque ei inesse: quamuis nec probetur esse de essentia eius aut cum eo cõuerti: nec alio modo speciali ei conuenire. Ergo ad formam problematis accidentalis reducuntur: & prædicata eorum, sub prædicato accidentis comprehenduntur, nec opus est alia multiplicare.

1 Ex eadem doctrina: Respondere possumus ad aliam partem eiusdem argumenti de specie, & differentia. Quòd si differentia sit subalterna, ad prædicatum generis reducitur: si verò infima, ad prædicatum definitionis. Species verò, ad prædicatum generis. Et ratio omnium est: quia iisdem argumentis definitur quæstio generis, & differentiæ subalternæ, cum vtrumque prædicetur, de pluribus differentibus specie, in quid. Eisdem namque argumentis probamus, animal esse genus hominis; & sensibile, differentiam subalternam eius: atque etiam, hominem esse speciem Petri, & Ioannis. Quia sicut genus prædicatur, in quid de speciebus, ita species de indiuiduis. Iisdem etiam probamus: Animal rationale esse definitionem hominis; & rationale, esse differentiam atomam eius. Quod verò ad speciem attinet, satis etiam probabiliter respondent, Albertus Magnus, tract. 2. Topicorum cap. 8. in fine, & Sotus quæst. 5. vniuersalium ad primum: Non esse inter prædicata enumerandam: quia prædicata sumuntur per respectum ad subiectum commune, quod non respicit species, sed singularia. Et ratio huius est: quia prędicata, vt diccebamus, ex propria ratione ordinantur ad constituenda problemata, & propositiones dialecticas: & vtrumque horum ad constituendum syllogismum dialecticum: qui non constituitur per se ex propositionibus singularibus, sed constantibus subiecto communi: in quibus solis reperiri potest forma syllogistica, ex modo, & figura constans, vt per se est manifestum.

Ad primum argum. de prædicabilibus: Distinguendum est antecedens. Nam prædicatum vniuersaliter sumptum, distinguitur à prædicabili, sicut actus à potentia: & ideo eodem modo numeratur, ac prædicabile. Verùm prædicatum sumptum specialiter, pro Topico, non respicit prædicabile, vt potentiam, sed solùm pro 11

actuali

actuali fumitur : & modo quidem speciali, à generali prædicato dist-ncto, hoc est, in ordine ad quæstionem, seu problema instituendum. Vnde alio etiam modo diuerso prædicata numerantur, diuersumque sortiuntur numerum à prædicabilibus, atque etiam à prædicamentis : quæ sunt ordinationis prædicatorum , vt sub ratione generali considerantur:non vt speciali, & Topica ad specialem etiam finem iam explicatum ordinata. Quare non sequitur ex eo, quòd prædicamenta sint decem, tot debere esse prædicata Topica.Et hæc est solutio secundi argumenti.

Quid sit, & quotuplex problema dialecticum.

12 ARistoteles 1.libro, capit 3. definit problema dialecticum, dicens : *Esse interrogationem*, seu *quæstionem vtriusque partis contradictionis*: vt si dicas : Vtrùm animal gressibile bipes, sit definitio hominis,necne? Quatuor autem sunt genera *problematum*: vt cap 3.& 4.asserit idem Aristoteles : sicut quatuor sunt prædicata, Vt *Problema definitionis*:quale est illud, ex definitione hominis assignatum. *Problema Generis* : vt si dicas, Vtrùm animal sit genus hominis, necne? *Problema Proprij*, vt dum dicimus,Vtrùm risibile sit proprium hominis, necne,& tandem, *Problema accidentis*, Vtrùm albedo sit accidens parietis necne ? Cap. etiam 9. eiusdem lib diuidit problema dialecticum vniuersaliter Aristo. dicens: Aliud esse *Practicum* : Quod pertinet ad electionem, vel fugam, vel aliquid de prosequendo, aut fugiendo. Hoc enim, inquit, ad praxim,aut operationem ordinatur:& ideo dicitur practicum.Tale est hoc : Vtrùm voluptas sit eligenda, vel non. Aliud verò est *Speculatiuum* ; Quod nihil de prosequendo,aut fugiendo continet, nec ad operationem ordinatur : sed solùm ad cognitionem veritatis,vt si dicas : Vtrùm cœlum sit incorruptibile:vel non?Alia etiam diuisione,potest diuidi problema, secundùm materias diuersarum
13 scientiarum, in quibus reperitur : qua ratione dicimus : Aliud esse *problema Physicum*, vt, An principium motus,& quietis,eius,in quo est, sit definitio naturæ, necne ? Aliud *Metaphysicum*, vt si dixeris: Vtrùm ens sit vniuocum respectu substantiæ, & accidentis, necne? Veruntamen formalis consideratio omnium problematum secundùm quam reducuntur ad quatuor illa ex diuersis prædicatis desumpta, dialectici propria est : quia ad solum dialecticum pertinet, docere omnes,quonam modo disputatio sit instituenda, & quibus instrumentis : in ea vtendum, ad consequendam notitiam veritatis,de qua disputant.

Quidnam sit propositio dialectica, & quotuplex ; & quomodo distinguatur à problemate.

Tria

TRia hæc tradit Aristoteles, lib.1. cap.3. in fine: sic in primis definiens propositionem dialecticam, quòd sit, quasi *propositio alterius, partis contradictionis*: vt si dicas: Putásne animal rationale, esse definitionem hominis? Differre autem à problemate ait: non re, sed modo: quia *Propositio*, vt vocabuli etymologia ostendit, proponit alteri aliquid: vt eidem rei propositæ respondeat, explicans, quidnam de illa iudicet, vel sentiat. *Problema* verò: Modum habet quæstio. & vtramque partem per modum quæstionis agitandæ proponit: vt si dicas: Vtrùm animal rationale sit definitio hominis, necne? Itaque propositio dialectica, interrogat per modum simplicis propositionis: non per modum quæstionis: & assumit vnam tantùm partem: cùm problema vtramque, & per modum quæstionis interroget. Id duobus modis solet proferri, vel *formaliter* vtramque partem interrogando: vt in assignato sit exemplo: vel *formaliter* vnam, & *virtualiter* alteram: vt si solùm dixeris: Vtrùm animal rationale, sit definitio hominis? Et hoc modo proferuntur problemata, in communi vsu scholarum, quoties quæstio aliqua disputanda proponitur: quod breuitatis studio, absque dubio fit, eo quòd iam ab omnibus intelligitur altera etiam pars interrogata, ex modo ipso problematicæ interrogationis. 14

Vbi aduertere debemus, quòd Aristoteles 1. libr. priorum, cap. 1. non distinxit propositionem dialecticam à problemate: imò neque à propositione probabili: cùm dixerit *esse interrogationem contradictionis*: quod problemati proprium est, & rursus, propositionem dialecticam, percontanti esse interrogationem contradictionis: ratiocinanti verò, esse sumptionem apparentis, & probabilis. Ideo remisit distinctionem horum trium, ad cap. 3. lib 1. Topico. quem citauit dicens: vt in Topicis dictum est. Ibi siquidem proprius erat locus distinguendi hæc: eo modo, quo à nobis distincta sunt *Propositio dialectica* quadruplex est, sicut de problemate diximus: *Definitionis* est hæc: Putásne animal rationale est definitio hominis? *Proprij*, Putásne risibile est propria passio hominis? *Generis*, Putásne animal est genus hominis? *Accidentis*, Putásne albedo est accidens hominis? 15

Sed valde notandum est in hac parte, *Propositionem* sub hac generali ratione sumptam: solùm significare enunciationem, vt proponitur in syllogismo ad inferendam conclusionem. Quæ si proponatur primo loco, dicitur *Propositio simpliciter*, aut *Propositio*, seu *præmissa* maior, vel Prima pars antecedentis. Si secundo loco, dicitur *Assumptio*: quia sub propositione maiori: sub qua continetur, assumitur: dicitur etiam, *Minor propositio*, aut *Præmissa minor*, ac Secunda, vel posterior pars antecedentis. Et si in syllogismo demonstratiuo proponatur, dicitur *Principium*: si in syllogismo dialectico, *Propositio probabilis*: & *Propositio apparens*: si in syllogismo sophistico. 16

ſophiſtico. *Propoſitio verò dialectica* præter enunciationem, addit modum propoſitionis, quaſi per modum dubitantis: & problema, modum interrogantis; vt explicatum eſt.

Ex quibus intelligitur, tam propoſitionem Dialecticam, quàm problema, atque etiam propoſitionem probabilem, deſeruire ad diſputationem inſtituendam: ſed diuerſa ratione: nam problema dialecticum deſeruit per modum quæſtionis propoſitæ ad diſputandum: & ideo primum locum tenet, & quaſi caput totius di-
17 ſputationis vocatur. Propoſitio verò dialectica, deſeruit, quaſi pro interrogatione ad reſpondentem facta, vt per eam reſpondens proferat aliam: qua media, quid de re propoſita ſentiat, explicet: & ex data reſponſione, poſſit interrogans occaſionem ſumere diſputandi in vnam per alteram partem propoſitæ quæſtionis. Propoſitio verò probabilis, deſeruit iam ad conſtituendum ſyllogiſmum, quo poſſit intentum probari, & quæſtio terminari, aut definiri. Itaque problema & propoſitio dialectica, ſub propriis rationibus formalibus, ad inſtituendam diſputationem pertinent, non tamen ad ſyllogiſmum dialecticum: niſi ſolùm antecedenter, & quaſi præſuppoſitiuè. Sola autem propoſitio probabilis, pertinet ad eandem diſputationem, tanquam pars ſyllogiſmi dialectici. Vbi aduertere debemus, quòd Ariſt. hoc loco diſtinguit propoſitionem à problemate, dicens, problema vtramque partem interrogare.

Quid ſit, & quotuplex propoſitio probabilis.

18 PRobabile definit Ariſtor. lib. 1. cap. 1. his verbis: *Probabilia autem ſunt, quæ videntur omnibus aut pluribus, aut ſapientibus: & his vel omnibus, vel plurimis, vel maximè familiaribus, & probatis.* Quod intelligitur: aut propter rem ipſam, quæ ex ſe apparet vera: vel propter veriſimilem aliquam rationem. Itaque probabile, non eſt idem, quod verum: nec etiam, quod neceſſarium, aut certum: ſed quod apparet verum omnibus, aut pluribus, aut ſapientibus. Sunt enim *propoſitiones in triplici differentia.* Nam quædam ſunt euidenter veræ, & quarum veritas euidenter eſt cognita. Aliæ *euidenter falſæ*, & quarum etiam falſitas euidenter cognoſcitur. Aliæ verò *medium tenent*: quia veræ ſunt, aut falſæ, ſed veritas, vel falſitas earum non eſt euidenter nota: quia cauſa earũ, aut ignoratur, aut non plenè cognoſcitur: & ideo pluribus apparent veræ, aliis verò etiam contingit apparere falſas, quia veriſimilis ratio, pro vtraque parte eſſe ſolet. Et iſtæ dicuntur probabiles. Patet igitur, quo pacto probabilis propoſitio diſtinguatur à propoſitione, Vera, Certa, Neceſſaria, & falſa. Quia fieri poteſt, vt ſecundùm rem ſit neceſſaria, veritatem habens neceſſariam: vel in re ſit neceſſariò falſa, habens neceſſariam cauſam ſuæ falſitatis: &

tamen

tamen probabilis videatur, propter verisimilitudinem,& apparentiam veritatis,quam habet:vel propter verisimilem rationem, qua probari potest. Vt intelligatur, formalem rationem probabilis propositionis, non tam in re ipsa consistere, quàm in apparentia, vel apparenti ratione, respectu plurium, vel sapientum, vt docuit Aristoteles.

Vnde sequitur, quòd quamuis repugnet, duas contradictorias esse simul veras, non tamen repugnat esse simul probabiles quia sæpe contingit, vt vtraque habeat pro se viros doctos, quibus vera appareat,& etiam verisimiles rationes:quibus probetur. Verùm in ipsa re, necesse est alteram earum esse falsam. Non tamen est necessarium (vt aliqui decepti existimant) quòd si vna propositio est probabilis: eo ipso probabilis etiam sit eius contradictoria: cùm manifestum sit,posse contingere:quòd illa appareat viris doctis vera, & verisimiles rationes pro se habeat hæc verò, nulli appareat vera, nec aliqua verisimilis ratio inuenta sit, per quam probetur.

Propositio probabilis duplex est: Quædam per se; Alia verò *propter aliam*, ex qua deducitur. *Per se* probabilis, illa dicitur, cuius probabilitas ex sola notitia terminorum, absque alia ratiocinatione,per quam probetur,euidens est:ita vt intellectus non possit non iudicare, esse probabilem. Talis est hæc: Omnis mater diligit filium: aut omnis amicus diligendus est:& hanc propositionem per se probabilem, definiuit Arist. 1. lib. Posteriorum, dicens: *Opinio, est acceptio immediatæ propositionis, & non necessariæ:*Opinionis nomine, assensum talis propositionis immediatæ intelligens: hoc est, quæ sine medio iudicatur probabilis, ex sola notitia terminorum. Et assensus huius propositionis, per se probabilis, vocari potest in- 20 tellectus, intra genus probabilis propositionis: sicut intra genus euidentis, vocatur intellectus assensus propositionis necessariæ,qui sine medio habetur, sola significatione terminorum cognita. Alia est *Propositio, non per se probabilis*, sed quæ ex alia per se probabili colligitur, per euidentem, aut probabilem consequentiam: aut ex euidenti alia,per consequentiam solùm probabilem. Et hæc est similis conclusioni scientificæ,quam ex euidentibus præmissis,& per euidentem syllogismum colligimus. Nihilominus ex vtraque propositione probabili, potest fieri syllogismus dialecticus, vt per se est manifestum.

Quidnam sit syllogismus Topicus, aut dialecticus.

Explicatis singulis partibus,syllogismi dialectici: non erit difficile definitionem eius intelligere:quam assignauit Arist.c. 1. lib. 1. Topicorum; his verbis: *Dialecticus autem syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus: id est, qui ex propositionibus probabilibus*

bilibus procedens, probabilem etiam conclusionem colligit. Quæ sic intelligenda est, vt ex vtraque præmissa probabili, vel saltem ex, altera, procedere debeat, nam sæpe contingit, vt ex vna euidenti, &
21 altera probabili efficiatur. Talis est enim iste, Omne animal diligit sibi simile: Omnis homo est animal: ergo; Omnis homo diligit sibi simile. Conuenit autem cum syllogismo demonstratiuo, in communi: & generica ratione dispositionis, in Modo, & figura: distinguitur autem ab eo, specie, per modum concludendi: nam demonstratio concludit per medium necessarium; hoc est, per causam, vel effectum necessarium: probabilis verò per medium probabile: quia nec reddit causam nec effectum conclusionis necessarium, sed solum probabilem: hoc est, quæ talia apparent pluribus, aut sapientibus, vt explicatum est. Itaque non distinguuntur per solam materiam; vt probauimus in posterioribus, sed etiam per formam specialem; ex modo speciali concludendi desumptam: cùm in forma generica dispositionis syllogisticæ conueniant. A syllogismo verò sophistico, distinguitur per formam veram, aut apparentem: atque etiam per probabiles, aut apparentes propositiones. Nam ex illis procedit dialecticus, sophisticus verò ex his. Sed diuersum quid est procedere, ex probabilibus aut ex apparentibus: nam licèt probabilis propositio sit illa: quæ apparet vera quamuis fortè vera non sit, non tamen cuicumque id apparet, sed tantùm sapientibus, idque propter fundamentum verisimilis rationis: vel propter verisimilitudinem eiusdem veritatis. Apparentia verò, ex quibus procedit syllogismus sophisticus, nec respectu sapientum dicuntur talia: nec etiam vera apparent, cum fundamento rationis probabilis, aut cum verisimilitudine eiusdem veritatis, sed cuicumque, & sine his fundamentis. Vnde solam, & nudam habent apparentiam veritatis, & ideo deceptoriæ propriè dicuntur: & syllogismus ipse, ex sic apparentibus procedens, vocatur etiam deceptorius.

Enumeratio, atque explicatio locorum, ex quibus deducuntur arg. probabilia, pro disputatione ineunda.

22 HOc solùm restabat explicandum: ex his, quæ pertinent ad disputationem dialecticam instituendam: nempe *Locus*, ex quo desumenda sint probabilia argum. vel syllogismi. Explicatis namque & cognitis huiusmodi locis, facile erit cuique argumenta probabilia inuenire, quibus in disputationibus vti possit. Et licèt vsus locorum, ad quamcumque scientiam pertineat, secundum applicationem ad propriam materiam; eorum tamen explicatio, ad solam spectat dialecticam, cuius proprium munus est, methodum præbere omnibus scientiis, ac disciplinis, ad disputationem instituendam.

Locus autem, ex quo eruuntur argumenta, diuiditur in *Intrinsecum*, & *Extrinsecũ*. *Locus Intrinsecus*, vocatur ille, qui ad substantiam rei pertinet, vel substantiam eius comitatur. Quæ ad substantiam pertinent, sunt hæc, Definitio, Genus, Differentia, aut Pars aliqua rei, vt Materia, & Forma: vel Partes integrantes, vt Caput, Manus, aut Brachium. Quod verò comitatur substantiam, aut est Totum: (quod ideo comitari dicitur substantiam rei quia: includit partes:) aut Descriptio ipsius rei: aut Proprium rei: aut Accidens: aut subiectum illius. *Vnde loci intrinseci, tantùm sunt nouem;* Definitio, Genus, Differentia, Partes, Totum, Descriptio, Proprium, Accidens, & Subiectum. 13

Locus extrinsecus, dicitur ille; qui non est in ipsa re, nec ab ea procedit, sed ex aliquo extrinseco desumitur. *Locus* autem *extrinsecus* diuiditur, in Eum; qui habet aliquam affinitatem cum ipsa re; & in Eum, qui habet aliquam repugnantiam cum ea. *Loci extrinseci habentes affinitatem*, sunt, Coniugata, Similia, Causæ extrinsecæ, nempe Efficiens, & Finalis: Effectus extrinsecus, Maius, Minus, Auctoritas Diuina, vel humana. *Loci verò extrinseci repugnantes*, sunt, Contraria, Disparata, & Dissimilia. Vnde loci extrinseci, vndecim sunt: quos si cum nouem intrinsecis coniungamus, inueniemus locos omnes, tam intrinsecos quàm extrinsecos, viginti tantùm esse: quos singillatim, breuissimè tamen explicabimus: Vt ratio singulorum intelligatur, & vsus eorum reddatur facilis.

Locus primus à Definitione.

FRequens vsus est huius loci *à Definitione*, in disputationibus ex eo, quòd essentiam definiti continet, & cum eo conuertitur. Vnde fit: vt plures propositiones vniuersales deduci possint ex ea, quæ vocantur Maximæ, & quasi capita sub quibus plures particulares desumũtur, ad instituendos syllogismos dialecticos. Et si quæstio proposita, circa quam disputatur, sit Absoluta, possumus assumere in argumentatione, definitionem subiecti, aut prædicati, aut vtriusque: ex quibus deducuntur *Maximæ*, *Affirmatiuæ*, & *Negatiuæ*. *Affirmatiuæ* sunt, Quidquid conuenit definitioni, conuenit definito: & Quidquid potest conuenire definitioni, potest conuenire definito, & aliæ similes. Negatiuæ, Quod non conuenit definitioni, non conuenit definito: & Quod non potest conuenire definitioni: non potest conuenire definito. Gratia exẽpli: Si proposita q. disputãda sit, *An Dialectica sit necessaria ad alias scientias comparandas*, Subiectum huius quæstionis est *Dialectica*, *Prædicatum* verò necessarium: Possumus ergo vti definitione Dialecticæ, sic arguentes: Scientia docens argumenta conficere, necessaria est ad alias scientias comparandas: sed Dialectica est sciẽtia, docens 14

docens argumenta conficere: ergo necessaria est ad alias scientias comparandas. Et secundùm eandem proportionem, possumus vti definitione necessarij, quod est prædicatum quæstionis, atque etiam definitione, simul subiecti, & prædicati.

Si verò quæstio sit Comparatiua nempe, *An necessitas ad alias scientias, magis conueniat dialecticæ, quàm cæteris artibus*; vti possumus definitione subiecti, atque etiam prædicati; vel vtriusque deducendo ex eis Maximas quasdam, similes superioribus, cum his aduerbiis magis, & minus. Vt si dicamus, Cui magis conuenit definitio, magis conuenit definitum: & Cui minùs conuenit definitio: minùs conuenit definitum. & sic de cæteris.

Secundus locus à Genere.

25 EIsdem ferè modis vti possumus, *loco à genere.* Nam propter necessariam connexionem: quam habet cum speciebus, deducuntur ab hoc loco plures *Maximæ.* ex quibus instituere possumus argumenta: vt sunt istæ, *Quidquid essentialiter conuenit generi, etiam conuenit essentialiter speciebus*: & , *Quod repugnat generi, repugnat etiam speciebus.* sicque de aliis, iuxta modos arguendi à definitione explicatos. Et ad hunc locum generis, reducitur locus Speciei: quia similem habet connexionem cum indiuiduis: & ideo non additur alter locus à specie, sed eædem ferè Maximæ deduci possunt, atque à genere: & eodem modo debent applicari, ad formanda argumenta à specie.

Tertius locus à Differentia.

VAlde similis est locus *à Differentia*, duobus præcedentibus à definitione & à genere. Nam duplex est differentia *Subalterna*, & *Atoma.* Et si *subalterna* sit de eisdem speciebus prædicatur ac genus: & eandem habet connexionem intrinsecam cum eis: Quare eædē Maximæ, ex ea deduci possunt, ac ex genere. Si verò sit *Atoma*, cum definitione cõuenit in duobus. Primò, In eo, quod intrinseca est speciei. Secundò: Quia cum ea conuertitur. Vnde similes etiam Maximæ ex ea deduci possunt: ac deducuntur ex definitione, & eisdem modis applicari debent ad syllogismos dialecticos conficiendos.

Quartus locus à Partibus.

PArtes sunt in triplici differentia, *Subiectiua*; vt species respectu generis, *Essentiales*; vt materia, & forma: aut genus, & differentia: & *Integrantes*; vt caput, manus, & brachium, Et ex his: Quædam sunt *necessaria* ad consistentiā totius, sine quibus esse non potest: vt caput, cor, & similes. Aliæ *nō sunt necessaria*, sed sine illis esse potest: vt manus, digitus, pes. Et à primis potest deduci argum.

à secundis deduci non potest: quia neque inferunt consistentiam totius, nec eam tollunt. A partibus plures Maximæ deduci possunt, propter necessariam connexionem, quam habent cum toto, & cum cum eis totum: vt sunt istæ: *Quod necessariò comitatur partem, necessariò etiã debet comitari totum*: &, *Quod repugnat parti, etiã repugnat toti.* Et hæc accipiuntur *ex parte subiecti* propositæ quæst. Aliæ verò possũt sumi *ex parte prædicati* secundùm proportionem.

Quintus locus à Toto.

TOtum duplex est. Aliud *vniuersale*, quod est vniuersale prædicatum respectu inferiorum, quæ sunt partes eius subiectiuæ: vt genus respectu specierum: & terminus distributus signo vniuersali: vt omnis homo, respectu particularium, quæ sub eo continentur. Et ab hoc toto, ad eius partes; sumuntur omnia argumenta quæ fiunt à superiori ad inferius negatiuè: & in summulis sunt manifesta. Aliud est *totum Essentiale, aut integrale*; vt homo, equus, domus. Et ab hoc toto deduci possunt plures Maximæ, & ex eis confici plures syllogismi: vt, *Posito toto necesse est poni omnes partes necessarias.* Vnde valet arg. à positione totius, ad positionem cuiuscunque partis necessariæ. & etiam *Ablato toto, necesse est auferri aliquam partem necessariam.* Vnde valet argu. à negatione totius ad negationem alicuius partis necessariæ, sub distinctione: vt si deficit domus, aut non est fundamentum, aut non est tectum, aut non est aliqua alia pars necessaria. 27

Locus sextus à Descriptione.

DEscriptio est definitio, quam appellare solent *descriptiuam*: quia non explicat essentiam rei, nec per genus, & differentiam traditur, sed per propriam passionem, conuertibilem tamen cum re descripta: vt animal, aptum ad ridendum cum homine: & ideo omnes Maximæ, quæ ex definitione deducuntur, ex descriptione deduci possunt, & eodem modo applicari ad syllogismos cõstituendos. Et quod de descriptione dicitur, de definitione, quid nominis, intelligi debet: cùm conuertatur etiam cum re, non tamen de etymologia nominis: quia sæpe contingit, diuersa esse, id à quo nomen imponitur, & illud quod significat: quare non potest argumentum firmum duci ab etymologia ad rem significatã. 28

Locus septimus à Proprio.

PRoprium est, quod non indicat, quid est esse rei: soli autem inest, & conuersim prædicatur: vt definit Aristot. cap. 4. 1. lib. quasi dicat, propriam passionem, non pertinere ad quod quid est, seu rei essentiam, conuerti tamen cum ea sicut definitio conuertitur cum definitio. Et ideo iisdem ferè modis, eadẽ ferè arg. deduci possũt à proprio

proprio, atque à definitione: quia, *Cui conuenit definitio, conuenit propria passio.* &, *Cui non conuenit propria passio, nec definitio conuenit.* Et sicut bene colligitur, Rem esse perfectiorem, quo perfectiorem definitionem habet: ita quò perfectiorem habet passionem: cùm hæc procedat ab essentia, tanquam à propria causa.

Locus octauus ab Accidente.

29 *Accidēs est, quod adest, & abest subiecto, præter corruptionem eius:* vt definit ibidem Arist. Sed hæc definitio, solum videtur cōuenire accidentibus verè inhærentibus, quæ ideo vocantur intrinseca: nihilominus etiam alia quæ solùm videtur extrinsecam denominationem significare, sub nomine accidentis hoc loco debet intelligi: vt dextrum esse, vel sinistrum parietem: aut visum vel intellectum esse: quia in modo denominandi, similia sunt accidētibus intrinsecis. Ab accidente, deduci possunt plures Maximæ, & ab his plura arg. Vt, *Si accidentia prædicati, non conueniunt subiecto, non cohærebit prædicatum subiecto:* quo arg. vsus videtur beatus Petrus, Actor. 2. probans discipulos non fuisse ebrios: quia tempus illud tertiæ horæ diei, non erat conueniens ebrietati, & ideo, nec discipulis, cùm eadem hora eis imponeretur ebrietas. Et bene probatur, aliquem non occidisse alterum, si probatur eo tempore, quo occisus est, in eodem loco occisionis non fuisse, sed alibi.

Locus nonus à subiecto.

De *subiecto inhæsionis*, intelligitur locus iste, cui inhærent accidentia non de subiecto prædicationis, cui potest prædicatum essentialiter conuenire: & ideo meritò numeratur inter locos intrinsecos. A subiecto, possunt deduci Maximæ istæ & similes: *Cui repugnant accidentia, etiam repugnat subiectum*: vt si alicui repugnat intellectus, etiam anima, & si repugnant corporea accidentia, etiam repugnabit corpus. *Vbi subiectum est, ibi debent esse accidentia:* & *Vbi non sunt accidentia, nec est subiectum:* &, *Motis nobis mouentur omnia, quæ sunt in nobis:* id est accidentia. Et ex his, & aliis Maximis, multa possunt effici arg. à loco Subiecti: & isti sunt omnes loci intrinseci. Sequuntur extrinseci.

Locus decimus, & primus inter Extrinsecos, à Coniugatis.

30 *Coniugata dicuntur voces, quæ sub diuersa terminatione, eandem formam significant, atque participant*: & propterea quasi idem iugum ducere videntur: vt Iustus, Iustitia, & Iustè: & omnes casus per quos variatur idem nomen: & verbum. Ad hæc reducuntur alia quæ eandem formam significant, licèt diuersæ omnino sint voces: vt Iustus, & Studiosus: quæ ita se habent, quantùm ad rem significatam, sicut iustitia, & iustus. Ex his deducuntur

istæ maximæ, & similes: *Quæ dicuntur de vno coniugatorum, suo etiam modo, & cum debita variatione, dicuntur de alio*; vt si Philosophus est sciens, Philosophia erit scientia &, *de quo dicitur vnum coniugatorum, dicitur etiam suo modo alterum*. Et ex his, ac similibus propositionibus possunt fieri multa argumenta à coniugatis.

Locus 11. à Simili.

Similia sunt, quæ participant eandem formam: vt omnia alba. Ad quæ reducuntur, quæ habent eandem proportionem: vt auriga, & dux, quia similem curam ei, quam habet auriga in suo curru, debet habere dux in exercitu. Ad similia etiam reducuntur æqualia, & ab eis deducuntur Maximę plures, pro argumentis instituendis, similes huic; *Cygnus disgregat visum: ergo etiam paries albus.* Sed semper debet fieri in his argumentum à ratione formali similitudinis, & non ab aliis materialibus, quæ habere possunt similia: non est enim bonum argu. si dicamus; *Cygnus est auis, ergo etiam paries albus est auis.*

Locus 12. à Causa.

Quadruplex est causa: *Finalis, Efficiens, Materialis, & Formalis* 31
Verùm locus iste, cùm sit extrinsecus, solam Finalem, & Efficientem complectitur: non Materialem, & Formalem, quæ cùm sint partes rei Intrinsecæ, potiùs ad locum partium pertinebunt. *Causa finalis est*, cuius gratia operatur efficiens, & producit effectum: & *Causa efficiens*, à qua effectus procedit. Maximæ, quæ ex eis deduci possunt, similes sunt his: *Posita causa, necessariò ponitur effectus*: quæ intelligitur de causa actuali, & sufficienti, & *Non posito effectu, non ponitur causa*: quæ simili modo intelligitur. Verùm quæ ad naturam, & proprietatem harum causarum pertinent, in secundo lib. Physic. à nobis explicantur.

Locus 13. ab Effectu.

Valde similis est locus iste præcedenti: quia eædem Maximæ à causa, & effectu deducuntur: idem est modus arguendi in eis; vt, *à Positione effectus, ad positionem causæ*: v.g. Si dies est, sol est in nostro hemisphærio. *Ablato effectu, aufertur causa*: vt, non est dies, ergo nec sol est in nostro hemisphærio. Sed intelliguntur istæ, & aliæ similes, de causis necessariis, & sufficientibus.

Locus 14. à Maiori, & 15. à Minori.

Similiores sunt duo isti loci, à maiori, & minori: & ideo de illis 32
simul loquendum est. A maiori, sumitur hæc Maxima: *Quod potest efficere maius, potest efficere minus*: & à minori hæc, *Quod non potest efficere minus, nec potest efficere maius*. Sed vtraque debet intelligi,

ligi, de maiori & minori, eiusdem conditionis. Nam si diuersæ rationis sint, non valebit argumentum. v.g. Angelus potest intelligere, quod est maius: ergo potest ambulare, quod est minus. Quia diuersæ conditionis sunt, intelligere, & ambulare. Item non potest ambulare, ergo nec intelligere.

Locus 16. & 17. ab Authoritate Diuina, & humana.

TEstimonium fide digni, cui fides innititur, valde extrinsecum est rebus testificatis vel creditis; vt ex se est manifestum Vnde locus ab authoritate fide digni, maximè extrinsecus est. Sed si sit ab authoritate Diuina, infallibilem veritatem tribuit rei: quia cùm Deus sit summa, & prima veritas, non potest falli: & cùm sit summa bonitas, fallere non potest. Vnde quæ DEVS testificatur, ea infallibilem veritatem habent: & tales sunt res nostræ fidei, quas propter Diuinam authoritatem credimus, & argumenta Theologica, ab hoc præcipuè loco deducuntur.

33 *Ab humana verò authoritate aut testimonio, non adeo firmum arg. deduci potest.* Sed valet plurimum, ad explicandas res diuinæ fidei. Nam licet sacri Doctores, homines fuerint, tamen expositio sacræ Scripturæ, quam omnes, vel plures eorum adferunt (etiam si dissentiat vnus, vel alter) maximam facit fidem: quia non est credendum, permisisse Deum eos in hac re decipi, ad quos pertinet. Scripturam exponere, & expositam aliis tradere. Valet etiam multùm in rebus, quæ dependent ex libera hominum voluntate; vt ad impositionem, & significationem nominum: quia nominibus vtendum est, vt plures vtuntur. Præterea in rebus quæ per sensus euidenter cognoscũtur: atque etiam in his, quæ ad historiam pertinent: quæ inniti debent euidentiæ alicuius, vt plurimum, per assensus habita, ex qua ita contigisse, credunt alij. Sed non valet in his, quæ cognoscuntur per discursum, in quibus præcipuum locum ratio tenet, quamquam adhuc in his multùm valeat communis consensus omnium. Semper ergo ducitur argum. probabile, ab authoritate humana: & quo plures sunt, qui aliquid testificantur; eo efficacius argum. deducitur. Negatiuè tamen, non est ab authoritate humana arguendum, quasi probetur, rem non ita esse, quia à nemine narratur: quia non est necessarium scripta fuisse omnia.

Locus 18. & 19. ab Oppositis, & Repugnantibus seu Disparatis.

NOn multum differunt duo isti loci, *ab Oppositis & Repugnantibus, seu Disparatis,* quia eadem ferè argumenta ab vtrisque deducuntur. *Oppositio quadruplex est,* vt in Postprædicamentis diximus. *Contraria,* quæ est inter Album, & Nigrum. *Contradictoria:* Inter album, & Non album. *Priuatiua:* Inter cæcum & videns:

& *Relatiuo*. Inter Patrem & Filium; Et in contradictoriè oppositis; Maxima hæc semper est vera: *Quod cui conuenit vni, non potest conuenire alteri*, &, *Cui non conuenit vnum, necessariò conuenit alterum*: quia immediata est eorum oppositio. Et idem est in priuatiuè oppositis: nō quidem absolutè, sed circa subiectum aptum; vt, *Cui conuenit cacitas, non potest simul conuenire visus*: nec, *Cui conuenit visus, potest simul conuenire cacitas*. *Et si visus non conuenit, necesse est conuenire cacitatem*: & *Si non conuenit cacitas, necesse est visum conuenire*. In contrariis verò, valet arg. ab affirmatione vnius, ad negationem alterius: vt, est album: ergo non est nigrum. Sed non valet à negatione vnius, ad negationem alterius: vt, non est album; ergo est, nigrum: quia oppositio contraria, non est immediata. Et similia argumenta deduci possunt, à repugnantibus, aut disparatis, quorum exempla satis sunt manifesta.

Locus 20. à Dissimili.

Dissimilia appellantur, quæ diuersam habent formam, aut naturam: vt albedo, & dulcedo: album, & nigrum: homo, & leo ad quæ reducuntur ea, quæ licet eandem formam habeant, non tamē in eodem gradu, sed diuerso: qualia sunt, calidum vt vnum, & calidum vt octo. Et ab vtrisque desumi possunt argumenta. Quia, *quæ vni conueniant, non possunt conuenire alteri*. Sed semper sunt accipienda formaliter, hoc est, in quantum dissimilia in natura, vel gradu: & non secundùm alias rationes materiales, in quibus, manifestum est, posse conuenire. Et hæc notasse sufficiat circa librum Topicorum.

PRO LIBRIS ELENCHORVM.

Tractatus de syllogismo Sophistico.

Dvo agit Arist. in duobus libris Elenchorum, vt vniuersali diuisione, totum hoc opus comprehendamus. *Explicat naturam syllogismi Sophistici, & partium eius*, ex quibus componitur. tanquam obiectum proprij. *Deinde locos omnes enumerat, ex quibus fallacia argumenta deducuntur*, aut occasionem sumunt: qui sunt Fallaciæ tam in Dictione: quàm extra Dictionem. Nos verò ea, quæ ad fallacias pertinent, ad summulas remittentes, in quibus copiosè explicantur, aliquid de natura syllogismi sophistici dicemus: qua intellecta, quidquid in præsenti opere tradit de eo Aristoteles, aliqua saltem ratione percipi possit. 1

Quidnam sit syllogismus, Sophisticus, & quotuplex: & an verus sit syllogismus, vel non?

Syllo

1 S*Yllogismus Sophisticus*, si etymologiam nominis sequamur, idē significat ac syllogismus sapieris, cùm σοφὸς sit sapiens: vsu tamen philosophicæ scholæ factum est; vt iam non syllogismus sapientis, sed decipientis, aut decipere volentis, per eum intelligatur. Quia per sophistā, non iam verum sapientē, sed eū, qui sapiens videri vult, omnes intelligunt. Definitionē, & Diuisionē *syllogismi sophistici* tradit Ari. 1. li. Topic. c. 1. Sed vt tria illa, quæ de eo considerari possunt, cōmodiùs explicentur, à diuisione incipiendū est.

Diuidit autem Ari. syllogismum sophisticum, in tria membra; & primum ita definit: *Litigiosus autem est syllogismus, ex his, quæ videntur probabilia, non sunt autem.* Secundum verò, his verbis; *Et qui ex probabilibus quidem, aut ex his quæ videntur probabilia, est apparens.* Et paulo inferiùs, de vtroque in particulari loquens asserit; Primum, esse verum syllogismum; Secundum, non verum, sed apparentem. Postremum membrum, vocat paralogismum: & ait eum esse, quia assumit propositiones proprias alicuius scientiæ: quæ vt ab ea scientia assumuntur, necessariæ sunt: sed vt ab eo assumuntur, solùm apparent necessariæ, & sunt falsæ. Et talis est syllogismus iste: Lineæ ductæ ab eodem puncto, in idem pūctum, sunt æquales: Chorda, & arcus ducuntur ab eodem puncto: ergo sunt æquales. Syllogismus iste constitutus est in materia geometriæ, sed maiorem propositionem sic accipit geometria: Omnes lineæ rectæ, ductæ ab eodem puncto, in idem pūctum, sunt æquales. Et sic vera est, ac necessaria: sed cùm accipiatur in illo syllogismo, sine illa voce, recta, apparet quidem necessaria, quia apparet eadem: sed falsa est, & valde diuersa; vt constat, & ideo procedit ex propositionibus illius scientiæ apparentibus necessariis, non tamen verè necessariis, sed falsis.

3 Ex his autem tribus syllogismis, primus, qui dicitur *Litigiosus*, & tertius qui dicitur *Paralogismus*, conueniunt in eo, quòd vterque seruat formam syllogisticam, cùm in Figura, & Modo constituatur: vnde ex hac parte non peccat: sed differunt in his ex quibus procedunt. Quia prior ille procedit ex his, quæ apparent probabilia, sed probabilia non sunt: paralogismus verò, ex necessariis, ac propriis alicuius scientiæ, sed quæ nec sunt necessaria, nec ad illam scientiam pertinent, sed sunt falsā. Secundus verò, qui etiā litigiosus vocatur, in vtroque differt ab aliis duobus. Nā primò non seruat formā syllogismi, sed peccat in ea: & ideo dixit de eo Arg. esse litigiosum syllogismum. Nec verò esse syllogismum, hoc est, non habere veram formam syllogismi, sed solùm apparentem.

Et ex his intelligitur, *Primum & tertium, veram habere formam syllogismi:* & ideò veros esse syllogismos. Nam procedere ex apparentibus, aut etiam ex falsis, non tollit veram formam syllogismi. *Secundùm verò non esse verum syllogismum, sed apparentem*, & tales

sunt omnes, qui regulas syllogismorum non seruant: sed vel ex medio æquiuoco procedunt, vel non distributo, vel ex negatiuis præmissis: aut alios defectus patiuntur circa formam.

4 Secundò intelligitur, *Hos tres syllogismos, essentialiter esse diuersos*: quia vel differunt ratione formæ syllogisticæ: vel ex parte præmissarum. Ex parte quidem formæ, differt secundus à primo, & tertio: & cùm differentia ex parte formæ, sit essentialis, euidēs est, differre essentialiter ab eis. Tandem primus, & tertius, licèt conueniant in forma syllogistica, & quasi generica, differunt tamen in forma speciali, ex modo concludendi desumpta.

Nam primus procedit, & concludit ex his, quæ solùm apparent probabilia. Tertius verò, ex his quæ apparent necessaria. Ideo primus & tertius differunt tanquam veræ species syllogismi. Secundus verò, non differt ab eis, tanquam vera species quia cùm non habeat veram formam syllogismi, nec vera species eius esse potest: sed solùm secundùm apparentiam. Vnde duo illi, sunt syllogismi simpliciter, iste verò non, nisi secundùm quid: quia solam habet apparentiam syllogismi, eo modo quo homo pictus, solam habet apparentiam hominis: differt ergo ab eis analogicè.

Quocirca intelligitur tertia, *Diuisionem syllogismi sophystici in hæc tria membra, esse Analogi in Analogata.* Verùm respectu duorum membrorum, nempe primi, & tertij, esse generis in suas species: & ideo Arist. non definiuit omnes vna definitione sed diuersis: simul diuidens syllogismum sophisticum, in hæc tria membra, & singula definiens, propriis definitionibus.

Quartò intelligitur: *Generalem diuisionem syllogismi, in Demonstratiuum, Dialecticum, & Sophisticum, esse diuisionem generis in suas species*, si sophisticus solùm sumatur pro eo, qui non peccat in forma, quo pacto primum, & tertium solùm comprehendit. Nam solū hoc modo sumptus, vera species syllogismi est: subalterna tamen, cùm in duas alias species diuidatur. Tertius verò syllogismus, non est species vera syllogismi, cùm forma careat: sed solùm secundùm apparentiam. Vnde si sophisticus sumatur, prout omnes tres comprehēdit, eadem diuisio generalis ex parte eius, erit analoga: cùm vnum membrum comprehendat, quod non est syllogismus, nisi secundùm quid.

6 *Præter hanc diuisionem syllogismi* in tria illa membra, quæ essentialis est, diuiditur *diuisione accidentali*, in mēbra, secundùm duos diuersos effectus, vel fines, quos per eum intendere potest sophista. *Primus finis est*, ostentare scientiam, & aucupari gloriam: & tunc dicitur syllogismus *sophisticus* tantùm, *vel litigiosus*: quia sophista per eum, non tam intendit disputationem instituere, quàm litem, aut litigium, verbisque fallacibus conuincere respondentem, & ideo sapiens haberi, in opinione vulgi. *Secundus finis est*, pericu

periculum facere:vel experimentum sumere de scientia alterius: & tunc dicitur *syllogismus Tentatiuus.*

Deinde diuiditur etiam *accidentaliter, in quinque alia membra,* secundùm quinque inconuenientia, ad quæ sophista intendit deducere respondentem. *Et inconuenientia* hæc,solent vocari metæ, vel termini:quia quasi ad illa:tanquam ad metam,scopum,vel finem suæ disputationis,alium deducere intendit: Prima est, *meta Redargutionis:* Quando respondens cogitur, vi syllogismi apparentis negare,quod priùs concesserat:vel concedere, quod nega-
7 uerat. Secunda est *meta falsi:*Quando cogitur aliquid apertè falsum concedere, vt quòd ipsemet non sit homo, illo syllogismo: Quod ego sum,tu non es:Ego sum homo:ergo,Tu non es homo: *Tertia est meta inopinabilis,* seu *Paradoxa:*Quando cogitur concedere rem aliquam,inopinabilem à sapientibus, vel opinione vulgi inauditam, quamuis fortè non sit falsa. Quarta est *meta Solœcismi:*Quando aliquam incongruam locutionem cõpellitur concedere. Quinta dicitur *meta Nugationis:*Quando cogitur ad inutilem minùs ornatam locutionem,per quam nugari videatur. Vt si cogatur dicere: Nasum,esse nasum curuum,aut simum: Et hæc de syllogismo sophistico annotasse sufficiat:ex quibus cognoscemus naturam eius,atque etiam quot species,& membra habeat:& quotnam ex membris eius,sint veri syllogismi,quotque non veri, sed solùm apparentes. Fallaciæ verò omnes quæ sunt quasi loca, ex quibus varij syllogismi fallaces deduci possunt, satis sunt in Summulis explicatæ:& ideo,non putamus,enumerationem & explicationem singularum,in hac parte repetendam.

Hæc tandem quæ circa vniuersam Logicam Aristotelis annotauimus in nostris Commentationibus,dilucidam satis, reor,ac breuem eam efficient:vt facilè,& breui tempore possit liberalium Artium studiosis, huius florentissimæ Academiæ,à suis Magistris in Gymnasiis explicari,& ab eis percipi. Faxit DEVS *Opt. Max.vt labor hic noster in gratiam eorum assumptus in gloriam eius,sacrissimæque Deiparæ, ac B. Thomæ, in maximámque eorum studiosorum vtilitatem (vti speramus) cedat.*

FINIS TOTIVS LOGICÆ.

INDEX

INDEX RERVM NOTABILIVM, QVÆ IN VTRAQVE parte Dialecticæ continentur.

Prior numerus marginem ; posterior paginam denotat.

FINIS.